

ఉనుల్లో ఉయ్యారు

గజ్జిట దుర్గాప్రసాద్

ప్రచురణ:

సరసభారతి

ఉయ్యారు, కృష్ణాజిల్లా

VUSULLO VUYUYURU

by

Gabbita Durga Prasad

First Edition: **march 2020**

Copies: 500

Author

Price. **Rs.200/-**

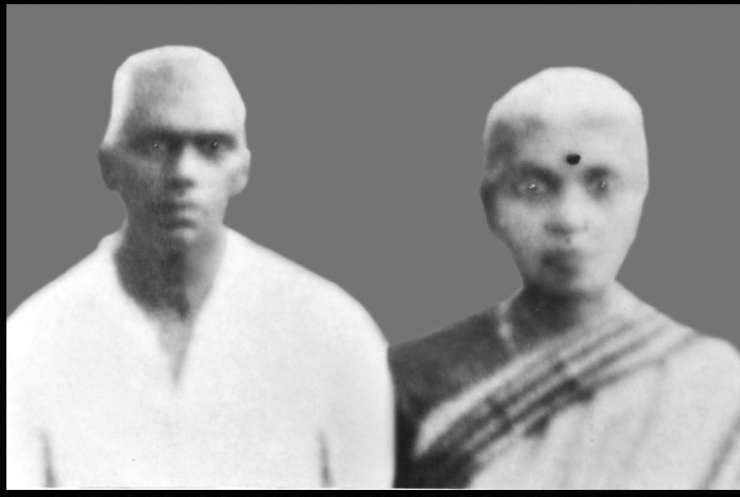
Cover Design: **Kalasagar**

For Copies: **Gabbita Durga Prasad**
President, "Sarasabharathi"
H.No.2-405, Sivalayam Street,
Near Raja gari kota, Vuyyuru- 521 165
Krishna Dist. Phone:08676- 232797
Cell: 9989066375
e-mail: gabbita.prasad@gmail.com
sarasabharati.vuyyuru@gmail.com
<http://sarasabharati.wordpress.com>
<http://suvarchalanjaneyaswamy.wordpress.com>

Type Setting: **"Ramya Bharathi"** vja

Printed : **Rainbow Graphics, vijayawada-2**

అంకితం

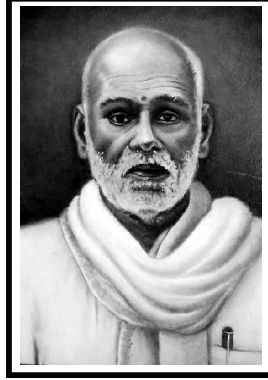

గురువరేణ్యులు

కీ. శే. బ్రహ్మశ్రీ కాట సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

కీ. శే. సీతమ్మగారు దంపతులు

నా నాలుగు ఊసులు

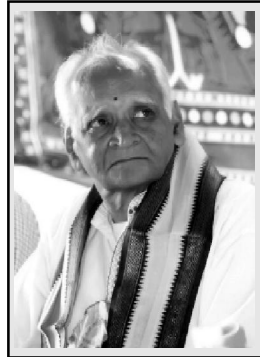

26-3-1903 -- 7-2-1971

నాకు, శ్రీ మైనేని గోపాలకృష్ణగారికి చిన్నతనంలో ప్రాథమిక విద్య బోధించిన గురువరేణ్యులు కీ. శే. బ్రహ్మశ్రీ కోట సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారి గురించిన జ్ఞాపకాలే “ఊసుల్లో ఉయ్యారు”.

ప్రాథమికంగా గుర్తున్నవి కనుక ఆ దంపతులకు ఈ పుస్తకం అంకితమిస్తే సముచితంగా ఉంటుందని భావించి ఆ విషయం శ్రీ కోట సోదరులకు తెలియజేయగా, ఆనందించి అనుమతించినందుకు... వారి తలిదండ్రుల గురించి వ్రాసి పంపమనగా వెంటనే రాసి పంపినందుకు ధన్యవాదాలు. ఇది సరసభారతి 34వ ప్రచురణ. నేను రాసిన 22వ పుస్తకం.

డిటిపి చేసి సరసభారతి తరపున ఎప్పటిలాగానే ముద్రణ చేయించి ఇస్తున్న రమ్యభారతి సంపాదకులు, ఆంధ్రప్రదేశ్ రచయితల సంఘం ప్రధాన కార్యదర్శి శ్రీ చలపాక ప్రకాష్ గారికీ, అందమైన ముఖచిత్ర రచన చేసిన శ్రీ కళాసాగర్ గారికి మాస్టారి తైలవర్ణ చిత్రాన్ని అద్భుతంగా రూపొందించిన మా బావమరది చి. టీవీఎస్ బి శాస్త్రి (ఆనంద్)కు, ఈ పుస్తకంలో నేను రాయాల్సి మరచిపోయిన వాటిని నాకు గుర్తు చేసి రాయించి, అమిత శ్రద్ధ తీసుకొన్న మా అబ్బాయి చి.శర్మకు ధన్యవాదాలు, అభినందనలు.

- గజ్జిటదుర్గాప్రసాద్

మా తల్లిదండ్రులు...

మా నాన్నగారు కీ.శే. కోట సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు స్వస్తిశ్రీ శుభ కృత్వామ సంవత్సర ఫాల్గుణ బహుళ త్రయోదశి గురువారం సాయంత్రం 06:30 గంటలకు ది 26-03-1903 తేదీన బేతవోలు (గుడివాడ)లో బ్ర.శ్రీ.వే. కోటపున్నయ్య, మ.ల.స.సరస్వతమ్మ దంపతులకు ప్రథమ సంతానంగా జన్మించారు. దరిమిలా వీరికి ముగ్గురు సోదరులు, నలుగురు సోదరీమణులు కలిగారు. నాన్నగారు గుడివాడలో విద్యనభ్యసించారు. ఉపాధ్యాయునిగా పనిచేసారు. పశ్చిమగోదావరి జిల్లా వట్లూరు గ్రామానికి చెందిన మ.ల.స.అన్నపూర్ణగారితో వివాహం. ఇద్దరు కుమారులు శ్రీ పూర్ణానందశాస్త్రి, శ్రీ రాధాకృష్ణ పండిట్ కలిగారు. ఉద్యోగాన్వేషణలో అప్పటి నైజాము రాష్ట్రము హైదరాబాద్‌లో ఉపాధ్యాయునిగా చేసారు. అక్కడ వుండగా ఒక ఆడపిల్ల చి.ల.సౌ.శకుంతల జనన సమయంలో శ్రీమతి అన్నపూర్ణగారు స్వర్గస్థులయ్యారు. తరువాత కొంతకాలానికి పిల్లల పోషణార్థం మా అమ్మగారు శ్రీమతి సీతగారితో వివాహం జరిగింది. తరువాత అప్పటి ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రం కృష్ణాజిల్లాలోని కలువపాములలో ఉపాధ్యాయుని పనిచేసారు. వీరి వద్ద ప్రాథమిక విద్యనభ్యసించి ఎంతోమంది ఉన్నత స్థానములందుకొన్నారు. వారిలో శ్రీ యార్లగడ్డ కృష్ణమూర్తిగారు వైద్య విద్యనభ్యసించి బాపట్ల కాలేజీ పాలకవర్గ అధ్యక్షులయ్యారు. ప్రతి వేసవి సెలవులకు కలవపాముల అమ్మమగారింటికి వచ్చినపుడు మా నాన్నగారి వద్ద చదువుకొన్న శ్రీ హరి సీతారామాంజనేయులుగారు నాన్నగారి మార్గదర్శకత్వంలో చదువు కొనసాగించి ఇండియన్ ఓవర్సీస్ బ్యాంకులో సీనియర్ మేనేజర్‌గా పదవీ విరమణ చేసారు. తదుపరి ఉయ్యూరు గ్రామంలో ఉపాధ్యాయునిగా వున్నారు. ఆ సమయంలో అక్కడి విద్యార్థులకు తర్ఫీదునిచ్చి హైస్కూలు ప్రవేశ పరీక్షలకు శిక్షణ గరిపారు. ఒక అమ్మాయి కలిగింది కాని ఎక్కువకాలం బ్రతకలేదు. తరువాత ఇరువురు మగపిల్లలు కల్గిన తరువాత గుడివాడకు వచ్చి శ్రీ కొండపల్లి బ్రహ్మానందరెడ్డి గారి సంస్థల్లో గుమాస్తాగానే చేరారు. బేతవోలులో నివాసం. అక్కడ ఇద్దరు మగపిల్లలు కలిగారు. జీవితాంతం వరకు శ్రీ రెడ్డిగారి సంస్థలోనే కొనసాగారు.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

వదాన్యులైన శ్రీ రెడ్డిగారి సహాయ సహకారాలతో పిల్లలందరికి ఉన్నత విద్య చెప్పించారు. శ్రీ రెడ్డి గారి ఔదార్యంతోనే చి.సీతారామాంజనేయులు స్నాతకోత్తర విద్య విశాఖపట్నంలో అభ్యసించడం జరిగింది.

కుటుంబ బరువు బాధ్యతలతో క్షణం తీరిక లేకుండా ఉన్నా కూడా మా చదువుల విషయంలో చాలా శ్రద్ధ తీసుకొనేవారు. ఇంగ్లీషు, రెన్ అండ్ మార్టిన్ గ్రామర్ బాగా బోధించేవారు. వారు పనిచేసిన సంస్థలో ఉద్యోగులకు ఇద్దరు ముగ్గురికి ఆంగ్లభాషలో తగు ప్రావీణ్యం సంపాదించుటకు తగిన సూచనలు చేసేవారు.

సంతానం అందరికి మంచి విద్యాబుద్ధులు గరిపించి జీవితంలో ఉన్నత స్థానాలకు చేర్పించి వారి 67 ఏట స్వస్తిశ్రీ సాధారణ నామ సంవత్సర మాఘ శుద్ధ త్రయోదశి ఆదివారం ది. 07-02-1971న స్వర్గస్తులైనారు. చాలా కష్టజీవి. మేమందరం చాలా చిన్నపిల్లలవటం వలన మా నాన్నగారు ఆఖరు క్షణం వరకు చాలా శ్రమపడ్డారు.

మా నాన్నగారి వద్ద ప్రాథమిక విద్యనభ్యసించి ఉన్నత స్థానాలనధిరోపించిన అమెరికాలో స్థిరపడినశ్రీమైనేని గోపాలకృష్ణగారు, ఉయ్యారు వాస్తవ్యులు విశ్రాంత ప్రధానోపాధ్యాయులు శ్రీ గబ్బిట దుర్గాప్రసాద్ గారు సరసభారతి సాహిత్య సంస్థ ఆధ్వర్యంలో గత ఐదు సంవత్సరాల నుంచి ప్రతి సంవత్సరము ఉపాధ్యాయ దినోత్సవం సందర్భంగా వారికి ప్రాథమిక విద్యనందించిన మా నాన్నగారి సంస్మరణలో మా తల్లిదండ్రుల పేరిట విద్యలో ఉన్నత ప్రతిభ కనపరిచిన విద్యార్థులకు నగదు ప్రోత్సాహకాలు అందజేయటం చాలా ముదాహవహమైన విషయము.

కుమారులు....

కోట చంద్రశేఖరశాస్త్రి

కోట రామకృష్ణ

కోట సీతారామాంజనేయులు

కోట గాయత్రీప్రసాద్.....

ః

**శ్రీ సువర్చలాంజనేయ స్వామి వారల సేవకు
సరస భారతి పుస్తక ప్రచురణకు
విరాళాలు అందజేసిన వదాన్యులైన దాతలకు కృతజ్ఞతలు**

1. శ్రీ కొండేటి ఏడు కొండలరావు, శ్రీమతి వెంకటేశ్వరమ్మ దంపతులు-ఉయ్యూరు
రూ. 30,000
2. శ్రీ వేలూరి వివేకానంద-హైదరాబాద్ రూ. 20,000
3. శ్రీ గీతా సుబ్బారావు, శ్రీమతి దుర్గ దంపతులు-హైదరాబాద్ రూ. 15,000
4. శ్రీ కోమలి సాంబావధాని, శ్రీమతి విజయలక్ష్మి దంపతులు-షార్లెట్, అమెరికా -
రూ. 10,000
5. శ్రీ అడుసుమిల్లి సాయి పవన్, శ్రీమతి పద్మశ్రీ దంపతులు-షార్లెట్, అమెరికా
రూ. 10,000
6. శ్రీ సుంకర కోటేశ్వరరావు, శ్రీమతి సరోజినీ దంపతులు-హైదరాబాద్ -
రూ. 10,000
7. శ్రీ చిలుకూరి వెంకట లక్ష్మీ నరసింహశర్మ, శ్రీమతి అమ్మాజీ దంపతులు -
విశాఖపట్నం - రూ. 5,201
8. శ్రీ నోరిసుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి, శ్రీమతి అన్నపూర్ణ దంపతులు -హైదరాబాద్ -
రూ. 5,000
9. శ్రీమతి కొల్లి భారతీ దేవి - మచిలీపట్నం రూ. 2,000
10. శ్రీమతి కె.కస్తూరిబాయి -విజయవాడ రూ. 2,000

ఉపసలక్ష ఉయ్యారు

11. శ్రీ కోసూరి ఆదినారాయణరావు దంపతులు - కోసూరు రూ. 2,000
 12. శ్రీ గణపవరపు రామకృష్ణ- శ్రీమతి పద్మ దంపతులు-హైదరాబాద్ రూ. 2,000
 13. శ్రీ టివిఎస్ బి శాస్త్రి (ఆనంద్) శ్రీమతి రుక్మిణి దంపతులు -హైదరాబాద్
రూ. 1,640
 14. శ్రీ పి.ఆర్.కె.ప్రసాద్ దంపతులు-విజయవాడ రూ. 1,120
 15. శ్రీమతి కోనేరు లక్ష్మీప్రసాద్ - విజయవాడ రూ. 1,120
 16. శ్రీమతి కమలాకర్ భారతి -హైదరాబాద్ రూ. 1,120
 17. శ్రీ కడలి వెంకట రమణారావు దంపతులు-ఉయ్యారు రూ. 1,120
 18. శ్రీ గబ్బిట మృత్యుంజయ శాస్త్రి, శ్రీమతి సమత దంపతులు-హైదరాబాద్-
రూ. 1,120
 19. శ్రీ వేలమూరి నాగేశ్వరరావు, శ్రీమతి సుబ్బలక్ష్మి దంపతులు-విజయనగరం-
రూ. 1,000
 20. శ్రీమతి చతుర్వేదుల జానకి- విజయవాడ రూ. 1,000
 21. శ్రీ పువ్వుల నరసింహారావు, శ్రీమతి కరుణానిధి దంపతులు-ఉయ్యారు -
రూ. 502
 22. శ్రీమతి శంభుని మహాలక్ష్మి - హైదరాబాద్ - రూ. 500
 23. శ్రీ కూచిభట్ల రాజ గోపాలకృష్ణమూర్తి, శ్రీమతి సీతారామమ్మ దంపతులు -
ఉయ్యారు - రూ. 500
- గబ్బిట దుర్గా ప్రసాద్

గ్రంథకర్త పరిచయం

పేరు: గబ్బిట దుర్గా ప్రసాద్

జననం: 27-6-1940, ఉయ్యూరు

తల్లిదండ్రులు: గబ్బిట భవానమ్మ, మృత్యుంజయ శాస్త్రి

విద్య: ఎం.ఏ, బి.ఎస్.సి, బి.ఎడ్.

వివాహం: ప్రభావతితో (21-2-1964)

ఉద్యోగం: ఫిజికల్ సైన్స్ టీచర్, ప్రధానోపాధ్యాయుడు
కృష్ణాజిల్లా పరిషత్ ఉన్నత పాఠశాలలు (1963-1998)

సాహితీ వ్యాసంగం: రచనలు, సరస భారతి అధ్యక్షులు

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

స్వీయ రచనలు: 1) ఆంధ్ర వేదశాస్త్ర విద్యాలంకారులు, 2) జన వేమన, 3) దర్శనీయ దేవాలయాలు, 4) శ్రీ హనుమత్ కథా నిధి, 5) శ్రీ ఆంజనేయ స్వామి మహాత్మ్యం, 6) సిద్ధ యోగి పుంగవులు, 7) మహిళా మాణిక్యాలు, 8) పూర్వాంగ్ల కవుల ముచ్చట్లు, 9) దర్శనీయ దైవ క్షేత్రాలు, 10) గీర్వాణ కవుల కవితా గీర్వాణం (మూడు భాగాలు), 11) దర్శనీయ ఆంజనేయ దేవాలయాలు (రెండు భాగాలు), 12) కేమోటాలజిపిత కొలచల సీతారామయ్య, 13) దైవ చిత్తం, 14) బ్రహ్మశ్రీ మద్దులపల్లి మాణిక్య శాస్త్రి గారి శతజయంతి కరదీపిక, 15) ఆధునిక ప్రపంచ నిర్మాతలు-జీవితాలలో చీకటి వెలుగులు, 16) షార్లెట్ సాహితీ మైత్రీ బంధం, 17) అణు శాస్త్రవేత్త డా.ఆకునూరి రామయ్య, 18) కాంతి శాస్త్ర పరిశోధనపిత డా.శ్రీ పుచ్చా వెంకటేశ్వర్లు, 19) ఊసుల్లో ఉయ్యూరు.

స్వీయసంపాదకత్వంలో సరసభారతి ప్రచురణలు: 1) జ్యోతిస్సంక్షేపణం, 2) ఉయ్యూరు ఊసులు, 3) నవకవితా వసంతం, 4) మా అక్కయ్య, 5) ఆదిత్య హృదయం, 6) త్యాగి పే“రెడీ”లు, 7) శ్రీరామవాణి, 8) మా అన్నయ్య, 9) శ్రీసువర్చలా వాయునందన శతకం, 10) శ్రీ సువర్చలా మారుతి శతకం, 11) శ్రీ సువర్చలేశ్వర శతకం, 12) వసుధైక కుటుంబం, 13) సాహితీ స్రవంతి (సాహితీ మండలి తరపున)

నిత్య వ్యాసంగం: సరసభారతి, శ్రీ సువర్చలాంజ నేయస్వామి భ్లాగుల నిర్వహణ, శ్రీ సువర్చలాంజనేయస్వామి దేవాలయం వంశ పారంపర్య ధర్మకర్త, స్వామి సేవలో ధన్యత, అనునిత్య సాహితీ వ్యాసంగం.

ఊసుల్లో ఉయ్యూరుకు దారిది..!

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-1

ఉయ్యూరు-	15
1- అమ్మబోణీ-నాన్నకాణీ	17
2- పాపాయి పిన్ని అనే బుల్లిమూతి పిన్ని	20
3- పశువైద్యోకోటయ్యో నారాయణోహరిః	25
4- కనుమరుగైన వృత్తి కళలు	28
5- పాపం - వెంపటిశర్మగారి శ్రమకు ఏం మిగిలింది?	32
6- కోదండరామయ్యగారి 'నోవేకెన్సి-సారి'	36
7- శ్రీ గురుభ్యోనమః-1	39
8- శ్రీగురుభ్యోనమః-2	43
9- ఆ ఇద్దరు-ఈ నలుగురు	48
10- కాఫీపా(ప్రా)ణియే కాని అపరపాణిని	52
11- మహాత్తరు సాయిబు	54
12- చెవుల తుప్పు వదిలించే సంక్రాంతి మేళాలు	57
13- ఆపద్బాంధవుడు - చిలుకూరి వెంకటేశ్వర్లుగారు	61
14- వీరమృతల్లి (జేజమ్మ పేరంటాలు) తిరునాళ్ళు-1	65
15- వీరమృతల్లి తిరునాళ్ళు 2 సంతానం కోసం ప్రాణాచారాలు	67
16- వీరమృతల్లి చరిత్ర పుట్టినంటినుంచి మెట్టినంటికి	70
17- సంగీతం టీచర్ పద్మావతిగారు	73
18- మచిలీపట్నం టు మార్మగోవా	76
19- చీకటి నుంచి వెలుగులోకిబాల్యానుభూతులు	78
20- చల్లని చల్లఅమ్మలు	90
21- పోస్టాఫీసుతో అనుబంధం	91
22- రోకళ్ల హోరు	92

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

23- మామామయ్యగారింట్లో మామిడిపళ్ల తద్దినాలు	93
24- మా అమ్మ చేతివంట రుచి	95
25- మా ఇంటి మదేళ్ళు	99
26- మా పెరటికూరల పెంపకం	100
27- ఊరగాయల ప్రహసనం	101
28- గుడారి గుడుగుడు	102
29- ఆప్యాయతకు మరో పేరు మామ్మ నాగమ్మగారు	103
30- నిప్పులాంటి పాలేరు-అప్పలసూరి	106
31- మా కుటుంబ వైద్యనారాయణులు	111
32- ఇక్కడి మనవాళ్ళు	118
33- ఇక్కడి మనవాళ్ళు-2	121
34- ముత్తయ్య మేష్టారు	128
35- పార్థిగారి పార్లమెంట్	130
36- ఆనాటి మాటా మంత్రీ	133
37- కొలచ(త)ల శ్రీరామమూర్తి మామయ్య	137
38- వారధి సారథులు	141
39- మంచి ప్రిన్సిపల్సు ఉన్న ముగ్గురు ప్రిన్సిపాల్సు	145
40- మా ఆస్థానక్షురకులు	149
41- ఆనాటి లఘు యంత్రాలు	153
42- నాన్నా సినిమా-మామయ్య సినిమా!!!!	155
43- ఫాక్టరీ కూతలు	159
44- మా హైస్కూలు చదువు	163
45- మా ఇంటి మంచినీటి బ్రాహ్మ(ణు)లు	169
46- ఉప్పెనలో ఉయ్యూరు	173
47- కాటాకుస్తీలు	175
48- దసరా అంటే మాకు ప్రసాదాల సరదా	177
49- పిల్లి బిల్లి నల్లి వంశపారం పర్యం	182
50- దీపాల ఆవళి కాదు-అవ్వాయి చువ్వాయి లడాయి కూడా	186

51- ఇద్దరు గ్రంథసాంగులు	193
52- మా పద్మావతక్క(త్త)య్య	196
53- ఉయ్యూరులో ఓ వెలుగు వెలిగి ఆరిన సంస్థాదీపాలు	200
54- సాయానికి మరోపేరు సీత పిన్ని	206
55- మా ప్రాంతంలో అరుదైపోయిన వృక్షసంపద	208
56- వీళ్ళూ మావాళ్ళే	214
57. సోడాలోనే కాదు మాటల్లోనూ గాస్ బాగా దట్టించి కిక్కిచ్చే- మా సోడామోహన్	221
58- నా జీతం-తొంభై	225
59- యస్యజ్ఞానదయాసింధు, బ్రహ్మవి(ఇ)వాహం	228
60- బాబీకి పాట హాబీ	232
61- మా గురుదేవులు స్వర్గీయ శ్రీ కోట సూర్యనారాయణశాస్త్రి మాస్టారు	235
62- గూరూరు మైకా వ్యాపారం చేసిన వేగరాజువారు	240
63- తమాషా కలయిక	242
64- మా మేనమామ కొడుకు విశ్వనాథం	245
65- మా చిన్నక్కయ్య శ్రీమతి వేలూరి దుర్గమరణం-ఎన్నెన్నో జ్ఞాపకాలు	247
68- గరుడాచలం మాస్టారు	253
67- ఉయ్యూరు బ్రాహ్మణసంఘానికి వెన్నెముక శ్రీ మంత్రాల రాధాకృష్ణమూర్తి	257
68- ఉత్తమ శిష్యుడు పారుపూడి గంగాధరరావు	261
69- వివేకశీలి, మంచి శిష్యుడు - వూర మహేష్ మరణం	263
70- మా సైకిల్దొంగ	265
71- రాయనపాడు బంధుత్వం	267
72- వీరినీ మర్చిపోలేము	267
73- మా ఇంటి రేడియో, టీవి ముచ్చట్లు	272
74- రెండోసారి పునర్జన్మ, భోషాణం	273
75- మైనేని గోపాలకృష్ణగారి ఉయ్యూరు జ్ఞాపక పరిమళాలు-1	279
76- మైనేని గోపాలకృష్ణగారి ఉయ్యూరు జ్ఞాపకాల పరిమళాలు -2	283

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

బ్లాగోస్పందన	289
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు -1	289
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు -2 పాపాయి పిన్ని అనే బుల్లిమూతి పిన్ని	290
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-3 పశువైద్యో కోటయ్యో నారాయణో హరిః	290
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-4 కనుమరుగైన వృత్తి కళలు	291
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-11 మహాత్తరు' సాయిబు	291
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-12 చెవులు తుప్పు వదిలించే సంక్రాంతి మేళాలు	293
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-13 ఆపద్బాంధవుడు- చిలుకూరి (చిలుకూరాయన)	
వెంకటేశ్వర్లు గారు	293
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-15 వీరమ్మతల్లి తిరునాళ్ళు- 2	
సంతానంకోసం ప్రాణాచారాలు	294
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-16 వీరమ్మతల్లి చరిత్ర వీరమ్మతల్లి తిరునాళ్ళు-3	294
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-17 సంగీతం జీచర్ పద్మావతి గారు	295
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-23 ఆప్యాయతకు మరోపేరు మామ్మ నాగమ్మ గారు	296
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-24 నిప్పులాంటి పాలేరు -అప్పలసూరి	296
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-25 మా కుటుంబవైద్య నారాయణులు	297
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-27 ఇక్కడి మనవాళ్ళు -2	298
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-28 ముత్తయ్య మేష్టారు	298
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-30 ఆనాటి మాటా మంత్రీ	299
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-31 కొలచ(త)ల శ్రీరామమూర్తి మామయ్య	301
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-32 వారధి సారథులు	301
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-42 దసరా అంటే మాకు ప్రసాదాల సరదా	301
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-44 దీపాల ఆవళి కాదు-	
అవ్వాయి చువ్వాయి లడాయి కూడా	301
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-51 సోడాలోనే కాదు, మాటల్లోనూ గాస్పాగా దట్టించి	
కిక్కిచ్చేమా- సోడా మోహన్	302
ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-54 బాబీకి పాట హాబీ	302

ఉసుల్లో ఉయ్యూరు - గబ్బిట దుర్గాప్రసాద్

ఉయ్యూరు

ఉయ్యూరు / వయ్యూరు ఇండియా, ఆండ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రంలోని కృష్ణాజిల్లాలోని ప్రసిద్ధి చెందిన ఏడువందల ఏళ్లనాటి గ్రామం. విజయవాడ, మచిలీపట్టణం జాతీయరహదారిలో ఉంది. రహదారికి అటూ ఇటూ పొడుగ్గా (దాదాపు 4 కిలోమీటర్లు) ఉయ్యూరు విస్తరించింది. పాఠశాలలు, మసీదులు, హోటల్స్, చర్చి, సినిమాహాల్స్, ట్రావెల్ బంగ్లా, బ్యాంక్స్ (వీరమ్మగుడి నుండి ఘగర్పాక్షరీ వరకు) చుట్టూ పచ్చని పొలాలు మధ్యలో వూరు. జాతీయ రహదారికి విజయవాడ నుంచి వచ్చే పుల్లెరు (కృష్ణనది కాలువకు) మధ్యలో ఊరు పెరిగింది. ప్రతి ఊరిలాగానే చెరువులు, దేవాలయాలు ఉన్నాయి.

దాదాపు డెబ్బై ఏళ్ళక్రితం (1950)లో నాకు గుర్తు ఉన్న ఊరు దాదాపు 5,000 జనాభా ఇప్పుడు 50,000 జనాభాతో మున్సిపాలిటీగా మారింది. అప్పుడు వీధులు బ్రాహ్మణవీధి (శివాలయం) కోమట్ల వీధి (రావిచెట్టు బజారు) కాపులవీధి గౌడవీధి, గొల్లబజారు, ముస్లిం బజారు, కొబ్బరితోట ఇలా సామజికవర్గాలతో ఏర్పడిన ఊరు. పెద్ద పెద్ద అరుగుల పెంకుటిల్లు, మందువా ఇళ్ళు, చిన్న చిన్న మిద్దలతో, పూరిపాకలతో ఎర్రటి మట్టిరోడ్లతో ఉన్న గ్రామం ఒక్క పాఠశాల, ఒక్క బ్యాంకు, ఒక్క

ఊసుల్లే ఉయ్యారు

సినిమాహాల్తో ప్రారంభమైన వూరు నేడు పెద్ద పట్టణం.

ఉయ్యారు పలు చిన్న చిన్న గ్రామాలకు కేంద్రం, జాతీయ రహదారికి ఎడమవైపు కాటూరు కుడివైపు తోట్లవల్లూరు ముందు మంటాడ/ తాడంకి, వెనుక ఆకునూరు గ్రామాలు. శివాలయం , వేణుగోపాలస్వామి, వీరమ్మగుడి హిందూ ఆలయాలయాల, ముస్లింల చిన్నమసీదు, పెద్దమసీదు, సీబమ్మర్చి, పక్షం రోజులు నడిచే వీరమ్మ జాతర ఇలా మతసామరస్యంతో మరియు ఆరునెలలు నడిచే షుగరు ఫ్యాక్టరీతో గ్రామం అభివృద్ధి చెందినది. మహాత్మాగాంధీ ఉయ్యారు పర్యటన తరువాత రాజకీయంగా చైతన్యమైన గ్రామం. ఉయ్యారుకు చెందిన స్వాతంత్ర్యసమరయోధులు శ్రీ వల్లభనేని వెంట్రామయ్య, శ్రీ గాయత్రీ అనంతరామయ్య, శ్రీ గబ్బిట మృత్యుంజయశాస్త్రి, శ్రీ సూరి శోభనాచలపతి, శ్రీ వంగల బుచ్చన్న దీక్షితులు, శ్రీ గబ్బిట మృత్యుంజయ శాస్త్రి, శ్రీ సూరి శోభనా చలపతి, శ్రీ ఎన్ ఆదినారా యణశర్మ, శ్రీ మైనేని వెంకటసుబ్బయ్య, శ్రీ అరెకపూడి వెంకటరామయ్య, శ్రీమతి సూరపనేని అన్నపూర్ణమ్మ, శ్రీమతి వెనిగళ్ల లక్ష్మమ్మ, శ్రీమతి రామినేని రాజమ్మ, శ్రీమతి మైనేని శ్రీరామాయమ్మ 1920- 1947 వరకు అనేక ఉద్యమాలు సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమం, విదేశీ వస్త్ర బహిష్కరణ చేసి జైలు జీవితం అనుభవించి, జరిమానాలు కట్టి శాసన ఉల్లంఘనం చేసి చరితార్థులు అయినారు.

ప్రపంచ ప్రసిద్ధికెక్కిన 'కెమోటాలజి పిత కొలచల సీతారామయ్య (పుల్లెరు నుండి ఓల్గాడాక) ఉయ్యారు గ్రామవాసి. రసాయన శాస్త్రంలో ఆవర్తనం పట్టిక (పీరియాడిక్ టేబుల్) 117వ మూలకం 'టెన్సిస్సిన్' కనిపెట్టిన ఆంధ్ర శాస్త్రవేత్త అణుశాస్త్రవేత్త డా. ఆకునూరి వెంకటరామయ్యగారు ఉయ్యారు దగ్గర ఆకునూరు గ్రామవాసి. తెలుగు సినీ రచయిత పరచూరి గోపిలకృష్ణ ఉయ్యారు నుంచే తన సినీ జీవితాన్ని ప్రారంభించాడు.

ఉయ్యారులో నేను చదివిన పాఠశాలలోనే, నేను ఉపాధ్యాయుడిగా పని చేయటం, ఉయ్యారు చుట్టుప్రక్కల ప్రాంతాల పాఠశాలలోనే పనిచేయటం. ఆరునెలలు దాటి తప్ప (అమెరికా వెళ్ళినప్పుడు) ఎప్పుడు ఉయ్యారుని వదిలి వెళ్ళకపోవడం బహుశా ఇన్ని ఊసులు పోగుచెయ్యటానికి కారణం కావచ్చు.

1) అమ్మ బోజీ-నాన్న కాణీ

మనవి - నా చిన్నతనంలోను, ఆ తర్వాత నాకు గుర్తున్న విషయాలను 'ఊసుల్లో ఉయ్యూరు' శీర్షికన రాస్తున్నాను. ఇవన్నీ యదార్థ సంఘటనలే. ఎక్కడైనా కథనం కోసం కొంచెం మిర్చి, మసాలా దట్టించవలసి రావచ్చు. అంతమాత్రంతో అతిశయోక్తులు కావు. ఇవన్నీ, ఆనాటి అనుబంధాలకు, ఆత్మీయతలకు, అభిరుచులకు, ఆనవాళ్ళు. ఇందులో మా కుటుంబానికి సంబంధించినవీ, మా కుటుంబంతో ఉయ్యూరు గ్రామ ప్రజలకు, వారితో మాకు వున్న సంబంధ విషయాలు వుంటాయి. ఇవన్నీ చూసిన నాకు అనిపించిన భావాలు, అందులోంచి నేను తీలుసుకొన్న జీవిత సత్యాలు, అవి నా జీవితానికి ఉపయోగపడిన రీతులు కూడా ఉండ వచ్చు. ఇదంతా ఒక మధ్య తరగతి కుటుంబ జీవితమే. అర్థాలు, అపార్థాలు నొప్పించటాలు, నొప్పింపబడటాలు, సంతోషాలు, ఒకటేమిటీ..ఎన్నో భావోద్వేగాలు కలగలిపి వుంటాయి. ఈ వయసు(70)లో అవి గుర్తుండటం కొంత కష్టమే, కాని ప్రయత్నం చేస్తున్నాను. ఇవి ఒక వరుస క్రమంలో జరిగిన సంఘటనలు కానక్కర లేదు. జ్ఞాపకం వచ్చినవి రాయటమే పనిగా పెట్టుకొని రాస్తున్నవి. ముందు రాసి పెట్టుకున్నవి అసలే కాదు. కంప్యూటర్ ముందు కూచుని అప్పటికప్పుడు రాస్తున్నవి. ఇందులో జన జీవితం ప్రతిబింబిస్తుందనే భావమే నన్ను ఈ సాహసానికి పురికొల్పింది. హాస్యం వండి వడ్డించటానికో, వ్యంగ్య వైభవం ప్రదర్శించటానికో కాదు. అసలు విషయాన్ని కొంతైనా అందంగా చెప్పాలనే తాపత్రయం. ఈ కార్తీక పౌర్ణమి మహా పర్వదినాన నా ఊసులు మీతో పంచుకోవటం కోసం ప్రారంభిస్తున్నాను. అవును అసలు హెడ్డింగ్ ఒకటి పెట్టి ఈ శాఖా చంక్రమణం ఏమిటి? అని విసుగొచ్చిందా? ఇవి 2011లో రాయటం మొదలుపెట్టి 2019 వరకు అంటే ఎనిమిదేళ్ళు అంటే నాకు 79 వచ్చేదాకా రాసినవి. వీటిలో కొన్ని పునరుక్తులు ఉండి ఉంటాయి. కొందరిపేర్లు , కొన్ని సంఘటనలు మర్చిపోయి ఉండవచ్చు. వ్యక్తుల గురించి రాసేటప్పుడు ఆ పేరు అనుకోగానే వారి రూపం నాకళ్ళ ముందు ప్రత్యక్షమయ్యేది. అందుకే అంత స్పష్టంగా వారి రూపు రేఖా విలాసాలు రాయగలిగాను. బహుశా నా ప్రయత్నానికి వారు ఆనందిస్తూ నాకు అలా కనపడి, ఆశీర్వదించి ఉండవచ్చునని నమ్ముతున్నాను. సంఘటనలూ అంతే. లేకపోతే ఎప్పటి విషయాల్లో ఇన్నేళ్ళ తర్వాత రాయటం అంటే మాటలా? సరస్వతీ దేవి కటాక్షం, మా శ్రీ సువర్చలాష్టనేయస్వాముల దీవెనలు, మా తలిదండ్రుల ఆశీస్సుల ఫలితమే ఈ 72 ఎపిసోడ్స్ అశేష అక్షర వారాసి. మనసుకు తోచినట్లు రాస్తుంటే మా 'బుజ్జిముండ' లాప్ టాప్ కూడా నేను చెప్పినట్లు విని, అక్షరాలను వెలువరించి, సహకరించింది. -సరే బోజీలోకి కాణీలోకి ప్రవేశిస్తున్నాను.

చిన్నప్పుడు ఉయ్యూరులో కూరగాయలు పెద్దగా అమ్మకానికి వచ్చేవి కావు.

తెలుగులలో ఉయ్యాయి

దాదాపు ప్రతి ఇంట్లో పెరడు వుండేది. అందులో సొర, బీర, కాకర, చిక్కుడు, తోటకూర, గోంగూర వగైరాలు పండించే వాళ్ళు. ఎక్కువగా కాస్తే ఇరుగింటి వాళ్ళకు పొరుగింటి వాళ్ళకు ఇస్తుండేవారు. అమ్మటం తెలీదు. ఒక రకం ఇచ్చి పుచ్చుకోవటం లాంటిది. అయితే కొయ్య తోటకూర చాలా రుచిగా వుండేది. కొంచెం ఎరుపు ధాళితో మహా రుచికరంగా వుండేది. దాని నెవరూ ఇళ్ళల్లో పండించటం నాకు తెలియదు. మావూరికి రెండు కిలో మీటర్ల దూరంలో చినవోగిరాల, కూరలకు తమలపాకు తోటలకు, అరటి, కంద, పెండలంకు ప్రసిద్ధి. అక్కడి నుంచి కోటయ్య అనే ఎర్రటి ఆయన కావడిలో కొయ్య తోటకూర తెచ్చి అమ్మేవాడు. నవ నవ లాడుతూ వుండేది. అప్పుడు డబ్బులకంటే వడ్లు, బియ్యం ఇచ్చి కొనుక్కోవటం ఎక్కువగా వుండేది. కోటయ్యకు బొర్ర బాగా వుండేది. బుర్ర కాదు బాబు బొర్ర. చొక్కా వేసుకొనేవాడు కాదు. దానితో బొర్ర బాగా కనిపించేది. నీరుకావి పంచ కట్టేవాడు. తోటకూర రంగు అదీ ఒకటిగానే ఉండేవి. ఆయనా ఎరుపే కదా. ఓగిరాల నుంచి రావటం రావటం ఇంక ఎవరి ఇంటికి వెళ్ళకుండా మా ఇంటికే వచ్చేవాడు. అప్పటికే వాకిళ్ళలో పాలెళ్ళు పేడ కల్లాపి జల్లి ముగ్గులు వేసేవారు. వాకిళ్ళు లక్ష్మి కళతో కళ కళలాడేవి. ఆ పేడ వాసన ఒక రకంగా గమ్యత్తుగా వుండేది. ఆవు పేడ మరీ ఆరోగ్యకరం. వాకిలి నిండా ముగ్గులే. ఆపసోపాలు పడుతూ, కిర్రు చెప్పుల మోతతో వాకిట్లో కావిడి దించేవాడు కోటయ్య. “అమ్మ గారు...అమ్మ గారు” అని పిలిచేవాడు మా అమ్మగారిని. ఆవిడ ఏ పనిలో వున్నా విడిచి వాకిట్లోకి రావాల్సిందే. మా దొడ్డి చాలా పెద్దది. ఆవిడ అక్కడ వుంటే వినిపించేది కాదు. మేమెవరమైన విని, పిలుచుకొచ్చే వాళ్ళం.. అమ్మ బేరం చేసేది. కోటయ్య కొంత తగ్గేవాడు. తప్పని సరిగా అమ్మ కొనాలి. డబ్బు ఇవ్వాలి. ఆ తర్వాతే ఊళ్లోకి వెళ్ళటం. అంటే మొట్ట మొదటగా అమ్మ కొంటే అతనికి అమ్మకం బాగా జరుగుతుందని నమ్మకం. దీన్నే బోణీ చేయటం అంటారు. అమ్మ కావాల్సింది కొని, డబ్బులో, వడ్లలో మాతో ఎంత ఇవ్వాలో చెప్పేది. అది డబ్బు అయితే నాన్నను అడిగి, ధాన్యం అయితే కొట్లించి తీసి ఇచ్చేవాళ్ళం. రోజూ అతను ఇలా వస్తూనే వుండేవాడు. మరి రోజూ కొనం కదా. అయినా తప్పుదు. కొనక పోయినా కావడి మీద మా అమ్మ చెయ్యి వేస్తే చాలు అని చెప్పి కావడిని తాకించి, ఇంకో ఇంటికి వెళ్ళేవాడు కోటయ్య. గల గలా నవ్వేవాడు. ఇప్పటికీ అతని నవ్వు నాకు జ్ఞాపకమే.. ఆ తర్వాత కూడా మా నాన్నగారు చనిపోయిన తర్వాత కూడా మా అమ్మ విధవరాలు అనే సంకోచం లేకుండా వచ్చి బోణీ చేయించుకోవటం అతని నమ్మకానికి, విశాల భావానికి గుర్తు. కొయ్య తోటకూర అంటే కోటయ్య అప్పుడే కాదు ఎప్పుడు గుర్తొస్తాడు నాకు. అదో అనుబంధం.

ఆ రోజుల్లో వేసవి వస్తే కూర గాయలు దొరికేవి కావు. అందుకని ముందుగానే బుడం దోసకాయ ఒరుగులు, నక్క దోస కాయ, ఒరుగులు తయారు చేసుకొని

దాచుకోవటం చేసేవాళ్ళు. జగ్గయ్యపేట నుంచి దోసకాయలు లారీల్లో వచ్చేవి. సెంటర్లో లారీ దింపి కుప్ప పోసేవారు. కావాల్సినవాళ్ళు కొనుక్కొని దాచుకొనేవారు. దాదాపు ఆ దోసకాయలు రెండు నెలల వరకు నిలవ ఉండేవి. అప్పుడు మందుల వాడకం లేదు కదా. కందా, పెండలాలను మణుగులకు మణుగులు కొని మంచాల కింద, బోషాణాల పైన దాచుకొనే వాళ్ళం. పరశు రామయ్య అనే అతను, పంచె, చొక్కా , తలపాగా చుట్టుకొని చిన ఓగిరాలనుంచి ఈ రెండిటినీ తెచ్చి అమ్మేవాడు. ఆయన కూడా మా ఇంట్లో కొన్న తర్వాతే మిగతా ఇళ్ళకు వెళ్ళేవాడు. చాలా నిదానస్తుడు. నవ్వుతు మాట్లాడే వాడు. పెద్దగా బేరం వుండేది కాదు. కోటయ్య, పరశురామయ్య ఇద్దరు కమ్మవారే. అయినా భేషజాలు ఆనాడు లేవు. వాళ్ళు అమ్ముతున్నారని, మనం కొంటున్నామని వుండేది కాదు. అదో ఆత్మీయ పరామర్శ అనిపించేది. అమ్మ తరం అయిన తర్వాత, నా తరంలో కూడా అలాగే మా ఇంటికి బోణీ బేరానికి వచ్చేవారు. ఇక్కడ మనుషులు మాత్రమే కాదు, ఆ ఇంటి మీదా అంత సమ్మకం అన్నమాట. ప్రతి వేసవిలోను ఎన్నో మణుగులు కందా పెండలం కొని దాచేవాళ్ళం. వేసవిలో అవే దిక్కు. కంద ఉడికించి నిమ్మ కాయతో కూర వండితే బహురుచిగా వుండేది. కంద వేపుడు రాత్రిళ్ళు చేసేవారు. పెండలం వేపుడు అదుర్తే. పెండలాన్ని ఉడికించి కర్వెపాకు వగైరాలు వేసి కూర చేస్తే అద్భుతం. అమ్మ కూరలు వండటంలో మహానేర్పరి. అమ్మ వంట తింటే ఇంకో వంట నచ్చేది కాదు. ఈనాటి బంగాళా దుంపకు ఆనాడు అవి సాటి. ఇలా అమ్మ చేతి బోణీ కాయకూరల అమ్మకందార్లకు లాభసాటి అనే గొప్ప సమ్మకం కల్గింది.

నాన్నగారి పేరు మృత్యుంజయశాస్త్రి, అమ్మ పేరు భవానమ్మ. పార్వతీపరమేశ్వరుల పేర్లు. అచ్చంగా అలాగే వుండేవారు. నాన్న గారు వేద, శాస్త్రాలు క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసిన మహాపండితులు. పిలక జుట్టు, నుదుట విభాతి రేఖలు పంచలాల్చీ ఖండువాతో అపర పరమేశ్వరులుగా వుండేవారు. తెలుగు విద్వాన్ చేశారు. ఈ జిల్లాలోనే గొప్ప తెలుగు పండితులని చెప్పుకొనే వారు.. అమ్మ దబ్బిపండు ఛాయా. నాన్న బంగారు వర్ణం. అన్యోన్య దాంపత్యం. ఆ రోజుల్లో వేద పండితులు సంవత్సరానికి ఒకసారి ఉయ్యూరు వచ్చి బ్రాహ్మణుల ఇళ్ళకు వార్షికంగా సంభావన తీసుకొనేవారు. బెజవాడలో వేద సభలు జరిగేవి. అవి అయిన తర్వాత వచ్చేవారు. వాళ్ల భోజనం ఇంటి ప్రక్కనే వున్న మేనమామ గుండు గంగయ్య గారింట్లో. మడితో అత్తయ్య మహాలక్ష్మమ్మ గారు వంట చేసిపెట్టేది. అక్కడ ఎక్కువైతే మా ఇంటికి భోజనానికి వచ్చేవారు కొందరు. అప్పటికి ఇంకా మా ఇంట్లోను మడి వంటలే.. మామయ్య గారి వాకిట్లో కొందరు, మా వసారాలో కొందరు రాత్రిళ్ళు పడుకొనేవారు. ఉదయమే లేచి సంధ్యా వందనం, జపతపాలు పూర్తి చేసుకొని సంభావన కోసం బయల్దేరే వాళ్ళు.

ఊసుల్లో ఉయ్యారు

వాళ్ళు ముందుగా మా ఇంటికి వచ్చి ఆశీర్వాచన పసన చదివేవారు. నాన్న గారికి వారి విద్యత్తు ఏమిటో తెలుసు. వారి స్థాయిని బట్టి తాంబూలంలో డబ్బు పెట్టి నమస్కరించి ఇచ్చే వారు. ఆ తర్వాతే ఊళ్ళోకి వెళ్ళేవారు. భోజనం మామయ్య గారింట్లో, బోణీ మాయింట్లో నాన్న గారి చేతితో. ఆయన ఒక కాణీ ఇచ్చినా చాలు మాకు ఊళ్ళో మంచి ఆదరణ లభిస్తుంది అనేవారు. నాన్న గారికి వారి తాహతు తెలుసు కనుక, దాన్ని బట్టే ఇస్తారు కనుక ఎవరు అసంతృప్తి పడేవారు కాదు. 'అలాగే కూచిపూడి నుంచి కూడా భాగవతులు వచ్చేవారు, అందరూ భోజనాలు మామయ్య గారింట్లో బోణీ మా ఇంట్లో. వారు దశావతార కీర్తనలు పాడి ఆశీర్వాదించేవారు. కొందరు గొంతెత్తి అద్భుతంగా పాడి ఆడే వారు కూడా. చేతిలో తాళాలు ఉండేవి. వారి సామర్థ్యము నాన్నకు తెలుసు కనుక వారి నేర్పును బట్టి తాంబూలం ఇచ్చేవారు. ఇదంతా చిన్నప్పటి నుంచి నేను బాగా గమనిస్తుండేవాడిని.

1961లో నాన్న గారి మరణం తర్వాత అమ్మ ఈ విషయాలు చూసేది. ఆమెకు వారి తాహతు తెలుసు కనుక తగినట్లుగా ఇచ్చేది. ఆ తర్వాత నాతో కూడా అలానే చేయించేది. ఆవిడ చెప్పినట్లే చేసే వాడిని. నాకు వారి విషయం ఆవగాహన కాక ముందు.. ఒకవేళ ఎప్పుడైనా ఎక్కువ తక్కువలు ఇస్తే, నాకు క్లాస్ పీకేది అమ్మ. మనుషులను అంచనా వేయటంలో నాన్న అమ్మలు దిట్టలు. అలాగే చాలా కాలం జరిగిపోయింది. ఇప్పుడు సుమారు పది ఏళ్ళ నుంచి, వేద పండితులు రావటం లేదు. కూచిపూడి భాగవతులు రావటం లేదు. రాకపోవటం వెలితిగానే వుంది. కారణం వారి వేద, కళా ఆశీర్వాచనాలు లభ్యం కాకపోవటమే. ఇదీ బోణీ, కాణీ కథ.

2) పాపాయి పిన్ని అనే బుల్లి మూతి పిన్ని

నాన్న గారికి అన్నదమ్ములు, అక్క చెల్లెళ్ళు లేరు. ఆయన ఒక్కరే తాతగారి సంతానం. అంటే ఏక్ నిరంజన్. అందుకని మాకు బాబాయి, పెదనాన్న, అత్తయ్యలంటే, ఆనుబంధం అంటే తెలీదు. నాయనమ్మను మేము మామ్మ అంటాం. మామ్మ పేరు నాగమ్మగారు ప్రక్క ఇల్లు గుండు వారి ఆడపడుచు. ఆమె అక్కయ్య మహాలక్ష్మమ్మగారు రేపల్లెలో వుండేది. మాకు తెలిసిన దగ్గర్నుంచీ ఆమె వైధవ్యంలోనే వుంది. ఆమె కుమారుడు రాయప్రోలు శివరామ దీక్షితులు గారు. ఆయనే మాకు బాబాయి. పొట్టిగా, ఎర్రగా, గోచీ పోసి పంచకట్టేవాడు. త్రికాలాల్లో సంద్యా వందనం చేసేవారు. దేవుడి పూజ అనుష్ఠానం దాదాపు నాలుగైదు గంటలు పట్టేది. వాళ్ళింట్లో కాఫీ అలవాటు లేదు, మా పిన్ని లక్ష్మి కాంతం అమ్మను అక్కయ్యా అని, బాబాయి నాన్నను అన్నయ్యా అని చాలా ఆప్యాయంగా సంబోధించేవారు. రాక పోకలు బాగా ఉండేవి. బాబాయి అంటే గౌరవంతో కూడిన భయం. రైల్వేస్టేషన్ దగ్గరే వాళ్ళకు డాబా వుండేది. మంచి

స్థితిపరులు. బాబాయి పొట్టిగా, పిన్ని పొడుగ్గా వుండేవారు. మా కుటుంబం అంటే తగని ఆపేక్ష. నాకు బాబాయి దగ్గర చనువు వుండేది. బాబాయి పావు గంటకోసారి గోచి సవరించుకోవటం బాగా గుర్తు. నవ్వుకొనేవాళ్ళం. అతిథి అభ్యాగతులతో వాళ్ల ఇల్లు ఎప్పుడు సందడిగా వుండేది. అసలు బాబాయి, పిన్ని లేని లోటును ఈ బాబాయి పిన్ని కొంతవరకు తీర్చారు.

మామ్మ పెద్ద చెల్లెలు అంటే చిన్న మామ్మ బ్రహ్మజోశ్యుల వారి ఆడపడుచు. ఇంటికి దక్షిణాన వారిల్లు. దాన్ని మేము తర్వాత కొన్నా, ఇంకా చిన్న మామ్మగారి ఇల్లనీ, బ్రహ్మజోశ్యుల వారి ఇల్లని అంటాం. ఆవిడకు మెల్ల కన్ను. పన్ను కొంచెం ముందుకు వచ్చినట్లుండేది. పెద్దమామ్మ పొడవుగా గంభీరంగా వుంటే, ఈవిడ పొట్టిగా వుండేది. ఆవిడ పీట మీద చివరగా కూచుని భోజనం చేస్తుంటే నవ్వు వచ్చేది. ఆవిడా వితంతువే నాకు గ్రాహకం వచ్చిన దగ్గర్నుంచి. ఆమెకు ఒక కొడుకు. ఆయనా చిన్నతనంలోనే పెండ్లి అయి ఒక కొడుకు పుట్టాక చనిపోయాడు. కనుక మాకు ఈ బాబాయి గురించి వినటమే కాని మనిషిని నేను చూడలేదు. ఈయన భార్యయే నందిగామ యడవల్లి వారి ఆడపడుచు మహాలక్ష్మి గారు. ఆ పేరుతో ఎవరు పిలిచేవారు కాదు. పాపాయమ్మ అనేవారు. ఆవిడే మా పాపాయి పిన్ని. ఆవిడకు చిన్న మూతి వుండేది. అందుకని బుల్లిమూతి పిన్ని అనే వాళ్ళం. నా అనుబంధం అంతా ఆవిడతోనే. ఆమె ప్రభావం నా మీద ఎక్కువ. ఆ వివరాలు తర్వాత తెలియజేస్తాను.

మామ్మ చివరి చెల్లెలు సౌభాగ్యమ్మ గారు. ఆవిడా మాకు తెలిసిన దగ్గర నుంచీ వితంతువే. ఆమెను బుల్లి మామ్మ అనటం మాకు అలవాటు. ఆమె ఉయ్యూరులో సూరి వారి బజారులో స్వంత ఇంట్లో వుండేది. సూరి వారి కోడలు. ఆమె కుమారుడే శ్రీ రామమూర్తి బాబాయి. ఆయన లీలగా గుర్తున్నాడు నాకు. ఆయన భార్య సరస్వతి. ఈ పిన్ని కొంత గుర్తుంది. ఈ బాబాయి మా ఇంట్లో నాన్న దగ్గర చదువుకొనే వాడట. భార్యా భర్తలిద్దరూ అమ్మా, నాన్న అంటే పరమ ఆపేక్షగా వుండేవారని అమ్మ చెప్పేది. అన్నయ్యా అంటూ నాన్నను, అక్కయ్యా అంటూ అమ్మను మహా ఆపేక్షగా పిలిచేవారు. ఈ బాబాయికి తమ్ముడు లక్ష్మణ స్వామి వెలమకన్న వారికి పెంపుడు వెళ్ళాడు. చిన్నతనంలోనే ముగ్గురు పిల్లలు పుట్టిం తర్వాత చనిపోయాడు. ఆయన అన్నయ్య ఒకాయన వుండేవాడు. పెళ్లి అయి పిల్లలు లేకుండానే చనిపోయాడు. మాకు అసలు పరిచయం లేరు పై ఇద్దరు బాబాయిలు. ఈయన భార్య సీతా రామమ్మ పిన్ని. ఈవిడతో మాకు చాలా అనుబంధం వుంది. మామ్మలంతా వైధవ్యంలోనే వుండటం చిన్నతనం నుంచి చూశాం. పాపాయి పిన్ని, సీత పిన్ని కూడా వైధవ్యంలోనే వుండేవారు. నెత్తిమీద ముసుగు, తెల్ల సైను బట్టలు. దేవుడు, పురాణం, పూజా, పునస్కారం, దేవుడు పాటలతోనే కాలక్షేపం వాళ్లకు. భగవంతుడు వీరందరికీ ఇలా

ఎలా రాశాడో అని అనిపించేది.

పాపాయి పిన్ని అంటే నాకు తగని ఆపేక్ష. ఆవిడకు నేనంటే వల్లమాలిన మనుకారం. స్కూల్కి వెళ్లే ముందు, స్కూల్కు వెళ్లి వచ్చిన తరువాత ఆవిడతోనే నాకు కాలక్షేపం. ఆవిడను విడిచి ఒక్క క్షణం వుండేవాణ్ణి కాదు. ఆవిడా నా కోసం ఎదురు చూసేది. ఆవిడ నాపై గొప్ప ప్రభావం కల్గించింది. బుల్లి మూతితో ముద్దు ముద్దుగా మాట్లాడేది. ఆ మాటలు చాలా మధురంగా ఉండేవి. చెవుల మీద ముసుగు తరచుగా సవరించుకోవటం ఇప్పటికీ జ్ఞాపకమే. ఆమెకు ఎన్నో కథలు వచ్చు. మనసుకు నచ్చినట్లు చెప్పేది. ఆ కథలను నేను చిన్నక్కయ్య దుర్గా, తమ్ముడు మోహన్ ఆసక్తిగా వినేవాళ్ళం. చాలా కమ్మగా పాటలు పాడేది. వాళ్ల ఇల్లు ఎప్పుడూ అలికి ముగ్గు వేసి చాలా పరిశుభ్రంగా వుండేది. ఇదంతా పిన్ని చేసేది. మా చిన మామ్మ పరిశుభ్రత చాలా ఎక్కువ. ఇల్లంతా చాలా అందంగా వుండేది.

పాపాయి పిన్నిని బుల్లిమూతి పిన్నీ అని ఒకవేళ అన్నా కోపం వచ్చేది కాదు. నవ్వేది. రోజూ రాత్రిపూట పిన్ని దగ్గర కథలు చెప్పించుకోవటం అలవాటు. ఎన్ని కథలు చెప్పినా, చివరికి 'ఆవు పులి' కథ చెప్పాల్సిందే. అది విన్న తరువాతే నిద్ర. ఆ కథ చిన్నతనంలో నా సహచారి అయింది. బహుశా ఆవు సత్య సంధత మనసుపై గాఢ ముద్ర పడేట్లు పిన్ని చెప్పినందుకే అయి వుంటుంది. ఒకసారి కాదు కనీసం రెండు మూడు సార్లైనా నిద్రపోయే ముందు ఆ కథ చెప్పేది. భారత, భాగవత, రామాయణ కథలు ఎన్ని చెప్పినా, ఫినిషింగ్ టచ్ ఆవు పులి కథే వుండాలి. అందుకు పాపాయి పిన్నికి నేను ఎంతో రుణపడి వున్నాను. ఆమె ఋణం తీర్చుకోలేనిది. ఇంకా రుణగ్రస్తుడినే అనుకుంటాను. ఆమెకు తేలు మంత్రం వచ్చు. ఎవరికి తేలు కుట్టినా పిన్ని దగ్గరకు వచ్చి మంత్రం వేయించుకొనే వాళ్ళు. రక్కున తగ్గేది. దానితో పాత గ్రామఫోన్ రికార్డు ముక్కను ఆరగ దీసి ఆ గంధాన్ని కుట్టిన చోట పెట్టేది. నొప్పి తగ్గి నవ్వుకుంటు వెళ్ళేవారు.

ఒకసారి మామయ్య గంగయ్య గారింట్లో సావిట్రి తిరుగుతుండగా సాయంత్రం పూట నాకు, మామయ్య మొదటి భార్య అంటే పెద్దత్తయ్య ప్రకాశమ్మ గారికి ఒకేసారి తేలు కుట్టింది. పాపాయి పిన్నికి తెలిసి పరిగెత్తుకొచ్చి నన్ను చంకన వేసుకొని ఇంటికి తీసుకొనివెళ్లి మంత్రం పెట్టి, గంధం పూసి ఏడవకుండా ఉండటానికి సరదాగా కబుర్లు చెబుతూ, నన్ను ఊరడించింది. నాకు తగ్గేదాకా ఆమె ప్రాణం విల విల లాడింది. మా అత్తయ్యకు మంత్రం పెట్టి సపర్యలు చేసింది. ఎందుకో నామీద ఆమెకు అంత ఆప్యాయత? అసలైన పిన్ని అంటే ఏమిటో పాపాయి పిన్ని చూపించింది. నాకు ఆరాధ్య దైవం అయింది. ఆవు, పులి కథ నా నర నరాల్లో జీర్ణించుకుపోయింది. ఎన్ని వందలసార్లు విసుక్కోకుండా చెప్పిందో పిన్ని? అందుకేనేమో నిజం మాట్లాడటం అంటే

నాకు చాలా ఇష్టం, మాట్లాడే వారంటే గౌరవం. నూటికి నూరుపాళ్ళు అబద్ధం చెప్పలేదని చెప్పలేను కాని దాదాపు అదొక నియమంగానే పాటించే ప్రయత్నం చేస్తున్నాను. that is paapaayi pinni. నాకు జీవితంలో దొరికిన వరం పాపాయి పిన్ని. అమ్మను ‘భవానక్కయ్యా’ అని చాలా ప్రేమతో పిలిచేది. ప్రతిదానికి ఇంటికి వచ్చిం సహాయం చేసేది, కాని ఆవిడ జీవితం సవ్యంగా సాగ లేదు చివర్లో ఒక్కగానొక్క కొడుకు కృష్ణమూర్తి చెడు అలవాట్లకు బానిసై పొంపించాడు. పాల్వాట్ పిల్లను పెళ్లి చేసుకొని కష్టాలు కొని తెచ్చుకున్నాడు. పాపాయి పిన్ని ఇవన్నీ భరించలేక, అత్తగారు అంటే చిన్న మామ్మ చనిపోగానే పుట్టిల్లు నందిగామ చేరి తమ్ముడి దగ్గరుండి. అప్పులు పాలైన కొడుకు ఇక్కడి ఇల్లు అమ్మదామని ప్రయత్నం చేస్తుంటే చాలా రోజులు వారించింది. అయిన కాడికి అమ్మే ప్రయత్నాలు చేస్తూ ఎవరికో అమ్మాలని చూశాడు. పిన్ని మనసు గిల గిల లాడింది. ఆ ఇల్లు ఎవరికో అమ్మటం ఆవిడకు ఇష్టం లేదు. చివరికి ఉయ్యూరు వచ్చి మమ్మల్ని ప్రోత్సహించింది కొనమని. అప్పటికి నాన్నగారు చనిపోయారు. మేమంతా చదువుల్లో వున్నాం. కొనే ధైర్యం లేదు. మామయ్యను మధ్యవర్తిగా చేసి మాకు అమ్మకపోతే తాను ఆత్మహత్య చేసుకొంటానని కొడుకును బెదిరించింది. వాడిని మేము అన్నయ్యా అని పిలుస్తాం. చాల ప్రేమగానే వుండేవాడు. భోజనం అదీ మా ఇంట్లోనే. కాని అప్పుల బాధా, తాగుడు వ్యసనం వాడిని నిలవ నీయలేదు. మామయ్య నచ్చచెప్పిన తర్వాత ఇల్లు మాకు అమ్మాడు. అప్పుడు పాపాయి పిన్ని మనసు శాంతించింది. రాత కోతలయిన తర్వాత నందిగామ వెళ్లిపోయింది. ఇది చాలా విషాద సంఘటన. పగ వారికి కూడా వద్దు అనిపించేది. పాపం పిన్ని ఎంత మానసిక క్షోభ అనుభవించిందో?. ‘ఆ తర్వాత ఆ డబ్బుతో కొడుకు మరీ రెచ్చిపోయాడు. భార్య వదిలేసింది. ఎక్కడో దిక్కులేని చావు చచ్చాడు. మా కుటుంబాలకు కృష్ణమూర్తి జీవితం ఒక హెచ్చరికగా మిగిలింది. సవ్య మార్గాన నడవటానికి తోడ్పడింది. మళ్ళీ పిన్నిని చూసినట్లు గుర్తులేదు. రాక పోకలు లేవు. పాపం ఆవిడకు ఉయ్యూరు రావటానికి మనస్సు ఎలా ఒప్పుకొంటుంది?

పిన్ని చెప్పిన కథ ఏ గ్రంథంలోదో అప్పుడు నాకు తెలియదు. ఫోర్ట్ ఫాం చదువుతుండగా ‘సత్య వ్రతము’ అనే పేర పాఠ్యాంశంగా చదివాం. అనంతమాత్యుని భోజ రాజీయంలోని కథ. అందులో తల్లిలేని పిల్లాడు ఎంత చులకనో ఒక పద్యంలో గొప్పగా చెప్పాడు కవి “చులకన జలరుహ తంతువు, చులకన ధూళి కణము, చులకన గడ్డి పరక చులకన తల్లి లేని సుతుడు కుమారా” అని ఆవు తన లేగ దూడకు హితవు చెబుతుంది. సత్యానికి వున్న గొప్పతనాన్ని వివరిస్తుంది. అనంతా మాత్యుడు ఉయ్యూరుకు నాలుగు కిలో మీటర్ల దూరంలో వున్న పెనమకూరు వాడే అవటం మాకు గర్వ కారణం. పెనమకూరులోనే పౌరాణిక నాటకాలలో కృష్ణ పాత్ర వేసే మహానటుడు, గాయకుడు

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

అబ్బూరి వరప్రసాదరావు జన్మించాడు. మా చిన్న తనంలో తోట్ల వల్లూరులో శివరాత్రినాడు శివాలయంలో ఆయన నాటకం చూసే అదృష్టం కలిగింది. ఆయన రాగాలు ఇంకా చెవుల్లో గింగురు మంటున్నాయి. ఫోర్త్ ఫ్రాంలో మాకు ఆ పాఠ్య భాగాన్ని గురజాడ పూర్ణచంద్రశర్మ గారు అనే తెలుగు పండితులు బోధించిన జ్ఞాపకం వుంది. ఆ తర్వాత ద్వా.నా.శాస్త్రి గారితో పరిచయం అయిన తర్వాత మాకు రెండు కిలో మీటర్ల దూరంలో వున్న కనకవల్లి అగ్రహారంలో మారేపల్లి రామచంద్ర శాస్త్రి అనే కవి గారు జన్మించారని, ఆయనపై తాను పరిశోధన చేశానని ఒక ఉత్తరంలో ఆయన రాశారు. శాస్త్రి గారిని 'కవి గారు' అనే వారు. వారు విశాఖపట్నం వెళ్లి తమ కార్యక్రమాలు జోరుగా కొన సాగించారు. గొప్ప సంస్కరణ వాది. ఆయన గురించి చదివి ఒక పెద్ద కవిత రాసి ఆ తర్వాత ద్వా.నా.గారికి పంపిస్తే చదివి బాగుందని మెచ్చి ఉత్తరం రాశారు.

నేను ఉయ్యారు హై స్కూల్లో సైన్సు మేస్టర్గా పని చేసేటప్పుడు స్కూల్లో 16mm ప్రొజెక్టర్తో పిల్లల కోసం విజయ వాడ extention office నుంచి ఉచితంగా రీళ్ళు తెచ్చి వేస్తుండే వాళ్ళం. అందులో పనిచేసే ఒక ఆఫీసర్ నాకు బాగా పరిచయం అయ్యారు. ఆయన ఒకసారి నన్ను 'భోజ రాజీయం' చదివారా?" అని అడిగారు. చదవలేదన్నాను. వెంటనే చదవమని చెప్పారు. కొని చదివాను. ఎంతో నచ్చింది. నన్ను దానిపై వ్యాసాలు రాయమని కోరారాయన. ఒకసారి 'అనంతామాత్యుడు' అనే శీర్షికతో వ్యాసం రాశా. అది 'తెలుగు విద్యార్థి'లో అచ్చు అయింది. దానికి కొంత రిపేర్ చేసి రేడియోలో మాట్లాడాను. ఇదంతా పాపాయి పిన్ని ఋణం తీర్చుకోవటానికి కొంత ఉపయోగపడింది.

రెండేళ్ళ క్రితం 'సరసభారతి' ఆధ్వర్యంలో జరిపిన ఒక సభలో సరసరావుపేట నుండి యడవల్లి మనోరమ అనే తెలుగు లెక్చరర్ను ఉపన్యాసానికి పిలిచాం. ఆవిడ అది అయిం తర్వాత ఇంటికి వచ్చింది. అమ్మ నాన్న ఫోటోలు చూసింది. ఈ పరిసరాలు తానేప్పుడో చిన్నప్పుడు చూసినట్లు చెప్పింది. వరసపెట్టి తిరగేస్తే ఆవిడ పాపాయి పిన్ని మేనకోడలే అని తెలిసింది. ఆనాటి ఆనందం వర్ణనాతీతం. అప్పటినుంచి తరుచుగా ఫోన్లో మాట్లాడుకుంటున్నాం. నన్ను నాన్న గారు అనీ, మా శ్రీమతిని అమ్మ అని పిలవటం మనోరమ సంస్కారం. ఇలా ఎలా భగవంతుడు మనుషులను కలుపుతాడో తెలీదు. అంతే కాదు వారం క్రితం మనోరమ ఫోన్ చేసి "మీ బంధువు మా కాలేజికి ఉపన్యాసం ఇవ్వటానికి వచ్చారు" అని చెప్పి ఆయన ఫోన్ నంబర్ ఇస్తే మాట్లాడాను. ఆయన యలమర్రులోని మా జ్ఞాతి బెనారస్ హిందూ విశ్వవిద్యాలయంలో 30 ఏళ్ళుగా సంస్కృత ప్రొఫెసర్గా ఉన్న డా. గబ్బిట ఆంజనేయ శాస్త్రి గారి కుమారుడు అని, కంచిలోని వేదపాఠశాలలో అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్ అనీ పేరు జయమాణిక్య శాస్త్రి అని

తెలిసింది. మా కుటుంబం అంతా అతనికి బాగా తెలుసునట. నన్ను “తాతగారు” అని పలకరిస్తే పులకరించి పోయాను. ఇదీ ఒక బంధం ‘మనోరమ మహాత్మ్యం’.

పాపాయి పిన్నిని ఈ విధంగా మీ అందరికీ పరిచయం చేసి నేను కొంతవరకు ధన్యుణ్ణి అయ్యాను.

3) పశువైద్యోకోటయ్యో నారాయణోహరి:

ఉయ్యూరులో పూర్వంపశువుల ఆస్పత్రి మా శ్రీ సువర్చలాంజనేయ స్వామి దేవాలయానికి దగ్గర సూరి వారి బజారులో వేదాంతం రామాచార్య గారి ఇంటివద్ద వుండేది. అద్దెకే. ఒక చిన్న పెంకుటిల్లు. అందులో డాక్టర్ గారి ఆఫీసు, బీరువాలలో మందులు, కత్తులు కఠార్లు మొదలైన శస్త్ర పరికరాలు ఉండేవి. బయట ఒక తాటాకుల పాక. డాక్టర్ గారు పశువుల యజమానుల్ని ఈ పాకలో వుండి, ఒక రిజిస్టర్ లో వివరాలు అడిగి రాసుకొనేవారు. పాపం ఆయనకు ఒక చిన్న కొయ్య కుర్చీ, చిన్న కొయ్య బల్ల. చేతులు కడుక్కోవటానికి స్టాండ్ బేసిన్. లైఫ్ buoy సబ్బు, చిన్న తువాయి. రెడీగా చేతికి గ్లోవ్స్, కాళ్ళకు పొడవైన మోకాళ్ళ దాకా వచ్చే బూట్లు. ఒక కాంపౌండర్ సహాయకారి. ఇద్దరు అటెండర్లు. అక్కడికి వెడితే భలే తమాషా మందుల వాసన వచ్చేది. నా చిన్నప్పటి నుంచి ఆ ఆస్పత్రితో సంబంధం వుండేది. మాకు గేదెలు, ఆవులు ఉండేవి. పాలేరు వుండేవాడు. దాదాపు పూళ్ళో చాలా మందికి ఆనాడు పశువులు ఉండేవి. వ్యవసాయం వున్న వారికి ఎడ్లు, బండీ పెద్ద పాలేరు వుంటారు .

ఆ కాలంలో పశువులకు జబ్బులు బాగానే వచ్చేవి. గాళ్ళు అనే వ్యాధి కాళ్ళకు వచ్చేది. దీన్నే గాలి కుంటు వ్యాధి అంటారు. పాపం అవి విపరీతంగా బాధ పడేవి. ఈగలు ఆ పుళ్ళ మీద ముసిరేవి. ఆ జబ్బు సోకితే తిండి తినేవి కావు. వాటి బాధ వర్ణనాతీతం. కొన్ని పశువులు లేవగలిగే స్థితిలో ఉండేవి కావు. లేస్తే ఆస్పత్రికి పాలేళ్ళ తోలుకు వెళ్లి మందు వేయించేవారు. ఆస్పత్రిలో అన్నిరకాల పశువులకు వైద్యం వుండేది. గొప్పతనం ఏమిటీ అంటే దమ్మిడీ కూడా డాక్టర్లు కాని, సహాయకులు కాని ఏ జబ్బుకు డబ్బు తీసుకోకపోవటం. అన్ని మందులు ఆస్పత్రిలోనే ఉండేవి. అన్నీ ఉచితమే. అవసరమై ఇంటి దగ్గర వేయాల్సి వస్తే వాళ్ళే ఇచ్చే వాళ్ళు. దానికి డబ్బు లేదు.

పాలేళ్ళతో పాటు చిన్నప్పుడు, ఆ తర్వాత ఉద్యోగం చేసేటప్పుడు నేను హాస్పత్రికి వెళ్ళేవాడిని. అక్కడ గొడ్లను నుంచో పెట్టి మందు నోటిలోకి పోయటానికి రెండు అడ్డకర్రలు భూమిలో సపోర్ట్ తోనూ, ముందు ఒక బలమైన కొయ్య స్థంభం సుమారు అయిదారు అడుగుల పొడవుతో ఉండేవి. దీనికి పశువును కట్టి మోర పైకెత్తించి

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నోటిలో పొడవైన వెదురు గొట్టంలో మందు పోసి నాలుక అదిమి పట్టి నోటిలోకి చెయ్యిపెట్టి పోసేవారు. అవి గుట గుట తాగుతుంటే తమాషాగా వుండేది. తాగిన తరవాత పొట్ట మీద చరిచే వారు. పూర్తిగా లోపలి చేరటానికి.

ఎద్దులు, దున్నలు వస్తే వాటికి మూపురం మీద, కంఠం కింద, గంగడోలు వాచినపుడు వాటిని పట్టుకొని వైద్యం చేయటం కష్టం. అందుకని ఇసకతో పూడ్చిన గొయ్యిలాంటి వెడల్పైన దాంట్లో కాళ్ళకు బంధాలు వేసి ఒక్కసారిగా పడి పడుకొనేట్లు చేయటం భలేగా వుండేది. గంగడోలు వాస్తే ఒక రకమైన ఆయింట్ మెంట్ రాసే వారు సహాయకులు. అది రాసిన తర్వాత పసుపు రంగులో మారేది. వింత వాసన వచ్చేది. ఈ పసులన్నీ చేయటానికి నాకు తెలిసిన దగ్గర్నుంచి కోటయ్య, పరశురాముడు అనే చాకలివాళ్ళు ఇద్దరు అటెండర్లుగా వుండేవారు. వాళ్ళకు రిటైర్ మెంట్ వుండడమేననిపించేది. ఉదయం ఎనిమిది నుంచి మధ్యాహ్నం ఒంటి గంట వరకు మళ్ళీ సాయంత్రం నాలుగు నుంచి చీకటిపడే వరకు డ్యూటీయే. విసుగు విరామం లేదు. అందులో పెద్ద అతని పేరు కోటయ్య. నల్లగా, పెద్దముక్కుతో, బలంగా, కొంచెం గండు మొహంతో వుండేవాడు. కీచుగొంతు. తెల్లని పంచె, తెల్లని చొక్కా ఉండేవి. అవి ఎంత కష్టమైనా పనిచేసినా మాయటం నేను చూడలేదు. ఇస్త్రీ చాకలి మాణిక్యం అనే అమ్మాయికి తమ్ముడు కోటయ్య. రెండవ అతను పరశురాముడు కాకి నిక్కర్, బనీనుతో వుండేవాడు. ఇందులో కోటయ్య ఆరితేరిన మనిషి. డాక్టర్లు ఆ కాలంలో తక్కువ, సరిగా వచ్చేవారు కాదు. కనుక హాస్పటల్ లో కోటయ్య వుంటే డాక్టర్ వున్నా లేకపోయిన ఫరవాలేదు. అందరికీ అదో ధైర్యం. అతని అనుభవసమే అతను డాక్టర్ కంటే గొప్పవాడిని చేసింది. అందుకే నాకు అతనే పశువుల పాటి నారాయణుడు అనిపించేవాడు. ఆ ఇద్దరు అశ్వినీ దేవతల్లా అనిపించే వారు. వారి సేవలు నిరూపమానం..మాటలతో వర్ణించబడలేనివి. కనీసం ఈ రూపంగానైనా వాళ్ళిద్దర్నీ తలిచి ఉయ్యారు వాసుల ఋణం తీర్చుకోవటమే నేను చేస్తున్న పని. వాళ్ళకు ఏమిచ్చి ఋణం తీర్చుకోగలం? ఉయ్యారు చుట్టు పక్క గ్రామాలకు అప్పుడు ఇదే ఆస్పత్రి. ఆ తర్వాత చుట్టూ వచ్చాయి. గేదెల గేదెల దూడల అరుపులతో, ఆవుల అంబారవాలతో దూడల అరుపులతో, ఎద్దుల రంకెలతో భలే సందడిగా వుండేది. కోళ్ళ కొక్కారో కోలు, కుక్కల నాలుకల విసుర్లు, భౌ భౌలు వింతగా ఉండేవి.

పశువులకు పారుడు వ్యాధి బాగా వుండేది. అవి పారుకొంటు ఆస్పత్రి అంతా చెడగొట్టేవి. పాలేళ్ళు జాగ్రత్తగా, శుభ్ర పరిచేవారు. గొడ్లకు ఇంజెక్షన్ చెయ్యటం చూడ ముచ్చటగా వుండేది. సహాయకులు తాడు వేసి బిగించి పశువును రాటకు కట్టి అదిలిస్తూంటే డాక్టర్ గారు కావలసిన మందును సిరంజిలో ఎక్కించి తుంటి మీదో, మెడ మీదో మూపురం మీదో బలంగా సూదిని లాగి పెట్టి పొడిచేవాడు. అది నిలబడిన

తర్వాత, సిరంజిలోని మందు దానిలోకి ఎక్కించేవాడు. సరదాగా వుండేది చూడటానికి. అవును బాధ పశువుది, ఆనందం ఈ నర పశువుది కదా.. అర్రు మీద పుళ్ళు ఏర్పడేవి. సరైన సమయంలో మందు వేయకపోతే అది బాగా లోతుగా పెరిగేది. అలాంటి వాటికి రోజూ డ్రెస్సింగ్ చేసేవాళ్ళు కోటయ్య, పరశురాముడు. అయోడిన్ ఆయింట్మెంట్ రాసేవారు. బోరిక్సాడ్ అద్దె వారు. టింబర్లో దూది అద్ది, పట్టుకారలాంటి సాధనంతో పుండు లోపలి పోనిచ్చి, చెడు పదార్థం అంతా బయటికి తీసేసి గాజు గుడ్డకు మందురాసి అందులోపెట్టి డ్రెస్సింగ్ చేసేవారు. చేతులు కడుక్కోవటానికి, పుళ్ళు కడగటానికి పోటాషియం పెర్మాంగ నేట్ వాడేవారు. కొన్ని ఆవులు, గేదెలు ఈనిన తర్వాత మాయ వేసేవి కాదు. ఒకరోజు చూసి వాటిని తీసుకొచ్చేవారు. గ్లోవ్ తొడుక్కొని పరశురాముడు, కోటయ్య దాన్ని బయటికి తీసేవారు. అప్పుడు డాక్టర్ చెక్ చేసి మందు రాసేవాడు. మంచి ఆబోతు, దున్నపోతు కొంతకాలం వున్నట్లు జ్ఞాపకం. ఎదకు వస్తే వాటితో 'దాటించే' వారు. ఏదైనా యజమాని ఇస్తే తీసుకొనేవారు. ఆ పని కోటయ్య సమర్థంగా చేసేవాడు. చూడి నిలిచిందో లేదో మూడో నెల నుంచి పరీక్షకు తెచ్చేవారు. దానికి కోటయ్యే ముందు. కోడె దూడలకు వృషణాలు కొట్టటం కూడా చేసేవారు. పశువును ఒడుపుగా తాళ్ళు నడుం చుట్టూ వేసి బిగించి ఒక్క ఉదుటున పడుకోబెట్టే నేర్పు కోటయ్యదే. ఎంతలావు పశువైనా అతని లాఘవం ముందు బలాదూరే. పాలు సరిగ్గా ఇవ్వటం లేదనో దూడ, పాలు తాగటం లేదనో వచ్చేవాళ్ళు. డాక్టర్ వుంటే సరే. లేకపోతే కోటయ్యే కాంపౌండర్ తో కేసు రాయించి మందు ఇచ్చి పంపేవాడు. లేగ దూడలకు మట్టి తింటే పేడలో పురుగులు పడేవి. చాలా బాధపడేవి. మెలికలు తిరిగేవి. వాటికి చక్కని మందు ఇచ్చేవారు. నాకు తెలిసినంతవరకు ఏ పశువు, వైద్యలోపం వల్ల అక్కడ చనిపోలేదు. ఇది చాలు కోటయ్య సేవకు.

డాక్టర్లలో నాకు కొంతవరకు తేతలి సుబ్బారావుగారు తెలుసు. ఆ తర్వాత చాలామంది వచ్చేవారు, పోయేవారు. ఎవరు వచ్చినా, పోయినా కోటయ్యే అసలు డాక్టర్ నా దృష్టిలో. వాళ్ళకు పెద్దగా జీతాలుండేవి కాదనుకుంటా. దేవిరింపు లేదు. దసరాకు మాత్రం అన్ని ఇళ్ళకు మామూళ్ళకు వచ్చే వారిద్దరూ. చాలా సంతోషంగా యజమానులు తోచింది ఇచ్చి సంతృప్తి పరిచేవారు. ఆరగా ఆరగా బీడీలు తాగేవారు. రాత్రిపూట పొద్దున్నించీ చేసిన పనికి ఒళ్ళు పులిసి మందు కొట్టేవారు. అయితే ఎప్పుడు వీధిన పడేవారు కాదు. తెల్లారగానే డ్యూటీకి మళ్ళీ హాజరు. ఆ హాంగోవర్ కనిపించేది కాదు. పనిలో బద్ధకం, అశ్రద్ధ లేవు. క్రమంగా ఆస్పత్రిలో డబ్బు ప్రవేశించింది వీళ్ళు రిటైర్ అయిన తర్వాత. మందులు ఉండేవి కావు. డాక్టర్ రాసిస్తే బయట కొని తెచ్చుకోవాలి. artificial insemination వచ్చింది. బలమైన, పాలిచ్చే సంతతి, జెర్నీ ఆవులు వచ్చాయి. ఒకసారి ఒక కుర్ర డాక్టర్ ప్రకాశం జిల్లా నుంచి వచ్చాడు.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నాగేంద్రమూర్తి అని పేరు అని జ్ఞాపకం. పశువుల పెంపకంలో మంచి సలహాలనిచ్చాడు. పాలిచ్చే వాటినే వుంచి మిగిలినవి అమ్మేయమని సలహా ఇచ్చాడు. నేను పాటించాను. సరదాగా నవ్వుతు మాట్లాడేవాడు. అప్పుడు వసతులు లేవు. కాని ద్యూటి మీద శ్రద్ధ బానే వుండేది. వున్న దాంట్లోనే చక్కని వైద్యసేవలు అందించేవారు.

ఇప్పుడు పశువుల ఆస్పత్రి అమెరికాలో ఉంటున్న ఉయ్యారు నివాసి అక్కడ రిటైర్ అయిన లైబ్రరియన్ అయిన శ్రీ మైనేని గోపాలకృష్ణ గారి భారీ విరాళంతో నిర్మింపబడిన ఏ.సి. గ్రంథాలయం ప్రక్కన వుంది. మంచి బిల్డింగ్ ను, వసతులను ఉయ్యారు కే.సి.పీ.వారు కలుగజేశారు. బాగానే నడుస్తోంది. సమర్థులైన స్టాఫ్ వున్నట్లు తెలిసింది. కొయ్య చట్రాలుపోయి ఇనుపవి వచ్చాయి. వీటిని ఫోటోలలో చూడవచ్చు.

వైద్య నారాయణో హరిః అని సామెత. మా పశు వైద్యశాలకు కోటయ్యే మాకు వైద్యుడు, నారాయణుడు, “హరీ” అనబోయే పశువులకు ప్రాణదాత. అందుకే అతన్ని, అతని సహచరుడు పరశురాముడిని జ్ఞాపకం చేసుకున్నాను.

4) కనుమరుగైన వృత్తి కళలు

ఉయ్యారులో చేనేత, కంచడం, కమ్మరం, చెప్పులు కుట్టటం, కుమ్మరం, వెదురు, బుట్టలల్లటం, ఈతాకు చాపలు, ఈత బుట్టలు అల్లటం తేనే తీగలను పెంచటం, పశువులను పెంచటం, కోళ్ళను, మేకలను, గొర్రెలను పెంచటం, పండుల పెంపకం మొదలైన వృత్తులు ఉండేవి. నాణ్యంగా చేసినవన్నీ కళలే. అట్లాగే చేపలు పట్టటం బాగా ఉండేవి.

ఇవాళ దాదాపు అవన్నీ మా కళ్ళముందే కనుమరుగై పోయాయి. ముఖ్యంగా ఇత్తడి బిందెలు, రాగి బిందెలు, కంచు సామాన్లు చేయటం మహా జోరుగా జరిగేవి.. నాలుగైదు కుటుంబాలు వాటిపై ఆధారపడి ఉండేవి. ఇవి ఉయ్యారు సెంటర్ దాటి ఏకాంబరేశ్వర టాకీస్ అంటే ఇప్పటి లక్ష్మీటాకీస్ వైపు వెళుతుంటే రోడ్డుకు ఇరు వైపులా ఉండేవి. కుటుంబ పనిగా కొనసాయేవి. కుటుంబంలోని వారంతా సహకరిస్తుండేవారు. టింగ్ టింగ్ మని ఆ పాత్రలు తయారు చేస్తుంటే తమాషాగా శబ్దం వచ్చేది. ఆ శబ్దం చాలా వినముచ్చటగా వుండేది. పెద్ద పెద్ద బిందెలు తయారు చేయటానికి రేకులు తయారుచేసి గుంటలు పడేట్లు సాగకొట్టుతూ వాటితో కాగులు తయారు చేసేవారు. భలే సరదాగా ఉండేవి. ఇత్తడి బకెట్లు, ఇత్తడి కాగులు ఇత్తడి గ్లాసులు, రాగి చెంబులు, పళ్ళాలు బాయిలర్లు చాలా నాణ్యంగా చేసేవారు. వీటికి అతుకులూడినా, కారుతున్నా తీసుకొనివెళ్లి బాగు చేయించే వాళ్ళం. చాలా బాగా రిపేర్ చేసేవారు. అట్లాగే సత్తు వస్తువులు చేసేవారు. పాల గిన్నెలు, మజ్జిగ తప్పాలాలు గరిటెలు తయారు చేసేవారు. ఇత్తడి కుందులు బాగుండేవి. కంచుతో కుందులు,

మర చెంబులు, పూజా పాత్రలు, విగ్రహాలు కూడా చేసే వారు.

మేము ఎనిమిదో క్లాస్ చదివేటప్పుడు మాకు సోషల్ మేష్టారు స్వర్గీయ లంకా బసవాచారి గారు. విద్యార్థులందరినీ అక్కడికి తీసుకోని వెళ్లి ఆ పని చేయటం ప్రత్యక్షంగా చూపించారు. నాకు ఇప్పటికీ గుర్తు. ప్రతివాళ్ల జేబులో ఒక నోట్‌బుక్ ఉండాలిందే. దానిలో చూసిన, విన్న, చదివిన విశేషాలు రాయటం ఆయనే మాకు నేర్పారు. అప్పటి నుంచి నేను దానిని అనుసరిస్తూనే వున్నాను. ఈ పనిని 'కంచరం' పని అనేవారు. ఆ ఫీల్డ్ ట్రైప్ అయిన తర్వాత స్కూల్‌కు వచ్చిన తరువాత మేము చూసిన విషయాలను మాతో చెప్పించే వారు బసవాచారి మేష్టారు. స్టాంప్ కలెక్షన్ హాబీ నేర్పారు. నిన్న పొద్దున్న ఈ పని చేసే వారేవరున్నారో అని వెళ్లి చూస్తే ఒక కుటుంబం మాత్రమే కనిపించింది. వాళ్ళు కూడా తాము వస్తువులం చేయటం లేదని, సామాన్లు కొని తెచ్చి అమ్ముతున్నామని చెప్పారు. అంతే. ఏమి గిడుతుంది? అన్నీ యాంత్రికం అయిన రోజుల్లో. సరేనని బాధపడి ఆ సామాన్లును షాప్‌ను ఫోటో తీశాను. ఇది కథ కంచికి చేరిన కంచరం కథ.

రెండోది చేనేత వృత్తి. ఎక్కడ పడితే అక్కడ నేత మగ్గాలు ఉయ్యూరులోను, చుట్టూ పక్కల గ్రామాల్లోను విపరీతంగా వుండేవి. రోడ్లమీద ఆ దారాలను పొడుగ్గా వుండేటట్లు తాడుకు బిగించిన చట్రంలో నేస్తు కనిపించేవారు. ఆ పడుగు, పేక నేత చూడటానికి సరదాగా వుండేది. ఇంటి లోపల మగ్గాలుండేవి. ఇదీ కుటుంబం అందరు కలిసి చేసేవారు. మంచి నేత చీరలు, పంచలు, లుంగీలు, తువ్వాళ్ళు జేబు రుమాళ్ళు నేసేవారు. మార్కండేయ వస్త్రాలయం అనే చేనేత షాప్ వుండేది. సెంటర్‌లో వారి కింద చాలా కుటుంబాలు బట్టలు నేసి అందించేవారు. వారు స్వయంగా సాలీలే అవటంతో మంచి అజమాయిషీ వుండేది. నాణ్యమైన వస్త్రాలు అక్కడే లభించేవి. ఉయ్యూరు కాలేజి దగ్గర అప్పుడు అంతా ఖాళీ ప్రదేశమే. ఆ చుట్టూ చాలా కుటుంబాలు నేత వృత్తిలో వుండేవారు. నందం వారు, కొడాలి వారు ఈ వృత్తిలో నేర్పరులు. నందం వారి అబ్బాయి నాకు క్లాస్‌మేట్. అట్లాగే కరణం గారి బజారు, హైస్కూల్ దగ్గర నేతగాళ్ళు అద్భుతంగా నేత నేసేవారు. చిన్నపిల్లలకు అది బాగా వారసత్వంగా వచ్చేది. గండిగుంట, ఆకునూరు మొదలైన ఊళ్ళల్లోను మంచి నేతనేసే వారుండేవారు. ఇవాళ ఉయ్యూరుతో సహా ఈ గ్రామాలలో ఒక్కటంటే ఒకటి కూడా నేత కుటుంబం లేదు. ప్రభుత్వం ఉదాసీనత, నేసిన బట్టకు డబ్బు తగినంత రాకపోవటం, ప్రభుత్వ సబ్సిడీ తగ్గటం, మర మగ్గాలు అన్నీ వారి పాలిటి శాపాలయాయి. నేత బతుకులు బుగ్గి అయ్యాయి. ఎందరో నేత కార్మికులు అప్పుల బాధ భరించలేక ఆత్మహత్యలు చేసుకొన్నారు. చేసుకొంటునే వున్నారు. నేత కార్మిక జీవిత వ్యధలపై కవులు మంచి కవితలు రాస్తూనే వున్నారు. కన్నీళ్ళతో వారి జీవితాలను పరిచయం చేస్తూ, వారి

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కడగండ్లను వెలుగులోకి తెస్తూనే వున్నారు.

అనంతపురంలో తెలుగు అధ్యాపకులు శ్రీ 'రాధేయ' గొప్ప కవి. చేనేత వృత్తి పనివారల దయామయ గాథను ఒక కవితా సంపుటిగా తెచ్చారు. చాల స్పందన కల్గించే కవితలు అందులో ఆయన రాశారు. ఆయన తండ్రి పేరిట 'ఉమ్మడిశెట్టి అవార్డ్' అని ఒక అవార్డ్‌ను ఏర్పాటుచేసి ప్రతి సంవత్సరం ఉత్తమ కవితా సంపుటికి అయిదు వేల రూపాయల నగదు బహుమతినిస్తున్నారు. ఈ అవార్డుకు చాలా నిర్దుష్టంగా ఎంపిక చేస్తారు. అందుకని అది చాలా విశిష్టమైన బహుమతిగా భావిస్తుంది సాహితీలోకం.. దాదాపు ఈ వృత్తి కళ కూడా అంతరించటం శోచనీయమే. కాలమహిమ.

ఉయ్యారులో కమ్మరి పనివాళ్ళు బాగానే వుండేవారు. పలుగు, పార, కత్తులు, కొడవళ్ళు, గొడ్డళ్ళు చేసేవారు కక్కులు పెట్టటం, పిడులు వేయటం వుండేది. పెద్ద చక్రం తిప్పుతూ మంట కొలిమి వెలిగించి ఇసుమును కాల్చి దాగలి మీద కాలిన వస్తువు నుంచి, సుత్తితో బలంగా కొడుతూ సాగదీసి కావలసిన ఆకారం తెచ్చేవారు. ఇది నాకు చాలా కష్టమైన పనిగా కన్పించేది. రెక్కలు ముక్కలవాల్సిందే. బ్రహ్మం అనే ఆయన పని బాగా చేసేవాడు. వెంకటేశ్వర టాకీస్ దగ్గర, రోడ్డు మీద కాటూరు రోడ్‌లో ఈ వృత్తి ఆ పని బాగా చేసేవారు. కొడవళ్ళకు, చెరుకు కత్తులకు కాటూరు బాగా ప్రసిద్ధి. ఆరు నెలలకు ముందే ఆర్డర్ ఇస్తేనే అక్కడ వస్తువులు దొరికేవి. నాణ్యానికి , మన్నికకు వాటికి పేరు. ఆకునూరులో కూడా చేసినవి బాగుంటాయి. ఓగిరాలలో కూడా చేసేవారు. ఇప్పుడు ఈ వృత్తి బాగా తగ్గిపోయింది. వూరికి ఒకరున్నారేమో ననిపిస్తుంది. పాపం వారి శ్రమకు తగిన ప్రతి ఫలం రాదు. అడవాళ్ళు కూడా ఇందులో చాలా శ్రమ చేయాలి. ఊక, బొగ్గులు ప్రియం అవటం కూడా వారికి ఇబ్బందే. పారలకు కర్రలు, పలుగును సాగదీసి పదును తేవటం చాలా కష్టంతో నేర్పుతో చేయాలి. అల్లాగే గొడ్డళ్లకు పదును, కర్ర తొడగటం చూస్తుంటే భలేగా వుంటుంది. ఇవాళ ఉయ్యారు మొత్తం మీద హైస్కూల్ దగ్గర ఒకే ఒక కుటుంబం వుంది. అతని పేరు అబ్రహం పూర్వపు పేరు రాధాకృష్ణ.

నాణ్యమైన ఎడ్లబండ్లు తయారు చేయటానికి ఉయ్యారు ప్రసిద్ధి. సాయిబులు బాగా చేస్తారు. ఇప్పుడున్న కాకాని పార్క్ దగ్గర పూర్వం బండ్లు తయారు చేసేవారు. అవి చేసే విధానం చూడాల్సిందే. బండి చక్రాలు తయారు చేయటం, వాటికి చుట్టూ కర్రలమర్చటం (ఆకులు), ఆ షేప్ తీసుకురావటం, కాడి తయారు, చక్రం చేయటం నగిషీ చెక్కటం గొప్ప పని కళకు స్థానం. ఇదంతా ముస్లిములిద్దరు సిబ్బందిని పెట్టుకొని చేసేవారు. అందులో సత్తార్ సాహెబ్ గారు చాలకాలం ఆ పనిచేసి తరువాత వడ్రంగంలోకి దిగారు. మా ఇంట్లో మంచాలు, మడత మంచాలు చేశారు.

పందిరి పట్టు మంచాలు మడత మంచాలు చేసే వడ్రంగులు బానే వుండేవారు. వారిని 'బ్రహ్మం గారు' అని పిలిచేవాళ్ళం. కుర్చీలు, బల్లలు ఉయ్యాలలు, బాగా చేసేవారు 'హాఫ్ సుందరయ్య'గా పిలువబడే నరసింహారావు అనే కమ్యూనిస్ట్ నాయకుడి కొడుకు నా దగ్గర ట్యూషన్ చదివి జీతం బదులు కుర్చీ, టేబులు, నవారు మంచం చేసి ఇచ్చాడు. నలభై ఏళ్ళు దాటినా ఇంకా బాగున్నాయి. కోటేశ్వరమ్మ బ్రహ్మం, ఆయన కొడుకు కోటేశ్వరరావు ఆనాటి నుంచీ ఈ పనిలో బాగానే రాణించారు. ఇప్పుడు వెంకటేశ్వరరావు, షఫీ, సత్యనారాయణ మొదలైన వాళ్ళు బిజీ పనివారు. వడ్రంగం మూడు పువ్వులు ఆరుకాయలుగా వర్ధిల్లుతోంది. తలుపుల మీద పని కూడా వుండేది. పెంకుటిళ్లు నిర్మించటం ఆనాడు వీళ్ళ పనే. ఇప్పుడవి కనుమరుగు. దీనితోపాటు పెంకు నేయటం ఒక వృత్తిగా వుండేది. భిక్షాలు, సూర్య నారాయణ, ఒకరిద్దరు సాహేబులు మంచి పెంకునేత నేసేవారు. అందులో భిక్షాలు బ్రాహ్మణ, కోమట్ల ఇళ్ళలో ఎక్కువ పని చేసే వాడు. తాపీ పనీ అతనికి వచ్చు. సీతారామయ్య ఆనాటి తాపీమేస్త్రి. సాహేబులు మంచి తాపీ పనివారు. పెంకునేత పని దాదాపు లేనట్లే. చాల కొద్దిమంది అంటే ఒకరిద్దరే వున్నారు. పెంకునేత చాలా నైపుణ్యంతో కూడిన పని.

కిర్రు చెప్పులకు ఉయ్యారు ప్రసిద్ధి. ఆ రోజుల్లో అందరు అవే వాడేవారు. వాటి ఆకారం భలేగా వుండేది. ముందుకు తోసుకోచ్చే ఆకారం నల్లగా నిగ నిగ లాడుతూ ఉండేవి. నడుస్తుంటే "కిర్రు కిర్రు" శబ్దం వచ్చేవి. అందుకని ఆ పేరు. ఇప్పుడు శబ్దం లేని చెప్పులే. చెప్పులు కుట్టే వారు మాదిగవారు. బాగా కుట్టేవారు. ప్రస్తుతం చెప్పులు కట్టేవారు లేరు. ఒక్క అతను 'సాముయేలు' మాత్రమే వున్నాడు. అతను సినిమా స్టార్లకు మాత్రమే కిర్రు చెప్పులు ఇరవై ఏళ్ళు కుట్టాడు. నాలుగేళ్ల క్రితం అతన్ని గురించి ఆంధ్రజ్యోతి ఆదివారం అనుబంధంలో స్పెషల్ గా రాశారు.

ఇదివరకు చాలా ఇళ్ళల్లో తేనె పరిశ్రమ వృత్తిగా హాబీగా వుండేది. చుట్టు ప్రక్కల గ్రామాల్లో కూడా ఇప్పుడు బాగా తగ్గి పోయింది. మా డ్రాయింగ్ మేష్టారు తాడినాడ శేషగిరిరావు గారు తేనెటీగలును పెంచి నాణ్యమైన తేనె తీసేవారు. ఆయన మంచి హోమియో వైద్యులు కూడా. సబ్బిడికి తేనెపెట్టెలు ఇచ్చేవారు. పెంపకందార్ల సంఘాలుండేవి. మంచి పరిశ్రమగా వర్ధిల్లింది ఒకప్పుడు. బంగారం పని బాగా చేసే కుటుంబాలు చాలా ఉండేవి. ఒక బజారు బజారు వాళ్ళదే. 'కంసాలి బజార్' అంటారు. చేవూరి వారు మంచి పనివారు. సుదర్శనమనే నా క్లాస్ మేట్ కూడా బాగా చేసేవాడు. ఇంకో సుదర్శనం, హరికథ దాసుగారు చేవూరి కనకరత్నంగారు బంగారం పని చేసేవారు. మా చిన్నతనం లో సుబ్రహ్మణ్యం గారు అనే ఆయన వృద్ధుడు. మాకు బంగారు వస్తువులు చేసేవారు. తూకం, పని అంతా చాలా నమ్మకం. గురివింద గింజలతో త్రాసుతో తూస్తుంటే భలేగా వుండేది. అన్న సమయానికి చేసి ఇచ్చేవారు. అంత

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నమ్మకస్తులు మళ్ళీ మాకు కనిపించలేదు. కళ్ళజోడు లోపలి నుంచి కిందకు చూసేవారు. ఇప్పటికీ గుర్తు. వెండి పని కూడా వాళ్ళు చేసేవారు. ఇప్పుడంతా బెజవాడలో చేయించటమే అందరు, చేయించి తెచ్చి ఇవ్వటమే.

పాడి పశువుల పెంపకం భారం అయింది. దాన్నీ వదిలేశారు. మేకలు గొర్రెలు బాతులు, కోళ్ళు పెంచటం లేదు. కోళ్ళ పరిశ్రమ ఒక వెలుగు వెలిగి ఇప్పుడు మృగ్యం అయ్యాయి. ఏనాది వాళ్ళు ఈతాకు చాపలు ఈత బుట్టలు అల్లేవారు. మా ఆంజనేయ స్వామి దేవాలయం చుట్టూ వాళ్ళ గుడిసేలే ఉండేవి. అదీ లేదు. వాళ్ళే పండుల్ని పెంచేవారు. పండులు ఉయ్యారు 'చామల'లో తెగ ఉండేవి. బురదలో పొర్లుతూ ఎప్పుడు మొరుగుతూ ఉండేవి. ఒక పెద్ద కర్ర, తాడుతో పండుల్ని పట్టుకొనేవారు. అవి దొరికితే విపరీతంగా మొరిగేవి. భీభత్సం ఆ దృశ్యం.

అడితీల దగ్గర, ఏకాంబరేశ్వర టాకీస్, శివాలయం ఎదురుగా మేదరవాళ్ళు వున్నారు. బుట్టలు, విసన కర్రలు, గంపలు, తట్టలు తడికెలు బాగా అల్లేవారు. ఇప్పుడు తడికెల వాడకమే లేదు. ఎక్కడైనా పల్లెటూళ్ళల్లో వున్నాయేమో. అయినా వారి వృత్తి మాత్రం క్షేమంగానే వుంది. ఆ కుటుంబాలన్నీ వున్నాయి. వారికి గిరాకీ కూడా బాగానే వుంది.

శివాలయం ఎదురుగాను, కాపుల వీధిలోను కుమ్మరి కుటుంబాలు వున్నాయి. కుండలు, మూకుళ్ళు ప్రమిదలు విగ్రహాలు మంచినీళ్ళ బానలు చట్టలు, డబ్బుదాచే కిడ్నీ బాంక్లు బాగా చేస్తారు, చేసేవారు. సంక్రాంతి బొమ్మల కొలువుకు వారి బొమ్మలే కొనేవారు. వినాయక చవితికి ఆ కుటుంబాలే మట్టి వినాయకులను తయారుచేస్తారు. రంగువి కూడా సరసమైన ధరలకే అమ్ముతారు. 'వీరమ్మ తల్లి తిరణాలకు గండ దీపాలు పట్టుకొని అందరు వెంటవెళ్తారు. వీరందరి చేతుల్లో ప్రమిద దీపం వుండటం ప్రత్యేకత. బాతుల పెంపకం ఇదివరకుండేది. ఇప్పుడు చెరువులే లేవు. కనుక అదీ అదృశ్యం. ఈ విధంగా ఉయ్యారులో వృత్తి కళలు మంచి ఉచ్చస్థితిలో వుండి, నేడు కనుమరుగైపోయే స్థితిలో వున్నాయి.

5) పాపం- వెంపటిశర్మగారి శ్రమకు ఏం మిగిలింది?

ఒక్కొక్క ఇంటికి ఒక భోగం వుంటుంది. ఒక్కోసారి ఇళ్ళను దురదృష్టం వెన్నంటి వుంటుంది. ఆ ఇంటిలోని వారిని పాపం ఆ భగవంతుడు కూడా కాపాడ లేడేమోననిపిస్తుంది. ఎంత సుఖం, భోగం ఆ ఇంట్లో చేరినప్పుడు వారు అనుభవించారో, చివరికి అంతటి దీన, హీనస్థితి పొంది అందులోంచి నిష్క్రమించాల్సి వస్తుంది. అది వాస్తవ దోషమో, వారి జాతక ఫలమో, చేతులారా చేసుకోవటమో తేల్చి చెప్పలేం. అలాంటి ఒక కుటుంబీకుడు స్వర్గీయ వెంపటి శివరామకృష్ణశర్మ గారు. ఎలెమెంటరీ

స్కూల్ ఉపాధ్యాయుడు..చాలా వైభోగంగా ఆ ఇంటిలో చేరారు. చాలా మార్పులు చేశారు. చివరికి అన్నీ అమ్మకొని ఇక్కడి నుంచి వెళ్ళారు. ఆ ఇల్లే వెంపటి వారిల్లు. అంతకు ముందు అంటే మా చిన్నతనంలో దేవులపల్లి వారిల్లు. రాయప్రోలు సీతమ్మ, కావమ్మ అనే అక్క చెల్లెళ్ళ ఇల్లుగా నాకు గుర్తు. వాళ్ళు చిరి వాడ ఆగ్రహారానికి చెందినవారు. ఇది తండ్రి ఆస్తి అనుకుంటాను. మేము చూసినప్పటినుంచీ అంటే 1945 నుంచి వారిని వైధవ్యంలోనే చూశాం. పిల్లా, జెల్లా వున్నట్లు జ్ఞాపకం లేదు. ఒకావిడ ఎర్రగా పిల్లి కళ్ళతో వుండేది. ఇంకో ఆవిడ చామన ఛాయగా వుండేది. ఇద్దరు కవలలా అన్నట్లుండేవారు. మా అమ్మవాళ్ళను సీతక్కాయ్, కాక్కాయ్ అని పిలిచేది. మా ఇంట్లో అందరం ఆ పేరుతోనే పిలిచేవాళ్ళం. గల గలా మాట్లాడేవారు. ఎప్పుడు ఇక్కడ వుండేవాళ్ళు కాదేమో, అద్దెకు ఇచ్చేవారు. ఆ ఇల్లు మా ఇంటికి దక్షిణాన మూడో ఇల్లు. అక్కడే మాకు చిన్నతనంలో చదువు చెప్పిన గురువుగారు కోట సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు అద్దెకుండేవారు. ఆ తర్వాత యనమండ్ర కుటుంబయ్య గారి కుటుంబం, రుక్మిణమ్మ వాళ్ల కుటుంబం అంటే గోసుకొండ శాస్త్రి గారి కుటుంబం వుండేది. ఆ తర్వాత ఆ యిల్లును అమ్మేస్తే చివుకుల వెంకటరమణ సిద్ధాంతిగారు కొన్నారని జ్ఞాపకం. వీరు గుంటూరుజిల్లా వేమూరు వాస్తవ్యులు. మా నాన్నగారు మా మేనమామ, వారణాసి సదా శివరావుగారు, చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు గారు, వేదార్థం నేర్చుకోవటానికి వారిని ఉయ్యూరు తీసుకొని వచ్చారు. మొదట మా ప్రక్క ఇల్లు బ్రహ్మజోశ్యుల వారింట్లో అద్దెకు ఉంచారు. తరువాత సిద్ధాంతిగారు రాయప్రోలు సీతక్కాయ్, కాక్కాయ్ ఇల్లు కొనుక్కొన్నారు. ఆయనా అందులో లాభపడిందేమి లేదు. ఆర్థిక బాధలు, కుటుంబ బాధలతో అల్లుడు వెంపటిశర్మ గారికి అమ్మారు. శర్మగారు కూడా దాన్ని నిలబెట్టు కోలేకపోయారు. ఆయనా అమ్మేశారు. ప్రసాదరావుగారు అనే రిటైర్డ్ బాంక్ ఉద్యోగి కొన్నారు. ఆయన తాకట్టు వ్యాపారంచేసి నష్టపోయి ఆ ఇంటిని అమ్మేసుకున్నారు. ఉయ్యూరు హైస్కూల్లో లెక్కల మాస్టరుగా పని చేసిన వల్లూరు పాలెం వాస్తవుడు చిగురుపాటి ఉమామహేశ్వరరావు కొన్నాడు. కొంతకాలానికి ఆయన ఎ.జి.కే.నగర్లో ఇల్లు కట్టుకొని ఆరేళ్ళ క్రితం అకస్మాత్తుగా మరణించారు. ఇల్లు ఇంకా వారి అబ్బాయి ప్రసాద్ స్వాధీనంలోనే వుంది కాని శిథిలా వస్థలో వుంది. ఇదీ వెంపటిశర్మ గారి ఇంటికి నేపథ్యం నడిచిన, చరిత్ర. శర్మగారితో మొదలుపెట్టి చాలా దూరం వచ్చేశాం. మరి ఇవి జ్ఞాపకాల దొంతరలు కదా. అలా దొర్లుకొస్తాయి.

శర్మగారు పొడవుగా వుండేవారు. పంచె, చొక్కా వేసేవారు. కీచుగొంతు. స్కూల్కు వెళ్ళేటప్పుడే పంచ మిగతా కాలమ్ అంతా లుంగీయే. చొక్కా సాధారణంగా వుండేది కాదు. ఆయనకు ఒక సైకిల్ వుండేది. ఉయ్యూరు, చుట్టూ పక్కల ఎలిమెంటరీ స్కూల్స్లో పనిచేశారు. ఎప్పుడు బిజీయే..అప్పుడు బ్లాక్ డెవలప్మెంట్ వారి అధీనంలో

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

స్కూల్స్ ఉండేవి. ఉద్యోగం నుంచి వచ్చిన క్షణంలో భోజనం చేసి బ్లాక్ ఆఫీసుకు వెళ్ళేవారు. ఆయనకు ఆఫీసు పని బాగావచ్చు. అందరి పని ఒక్కడే చేసేవారు. అక్కడ ఆఫీసులో గుమాస్తాల చాకిరి ఈయనతోనే చేయించేవారు. ఇంక్రిమెంట్ల సాంక్షన్, శలవుల మంజూరు, నెల నెల అన్ని స్కూళ్ళ జీతాల బిల్లులు ఒకటేమిటి సమస్తం ఆయనే చేసేవారు. ఆయనకు అంత సరదా. అక్కడ అందరికీ కాఫీలు, టిఫిన్లు, సిగరెట్లు ఖర్చులన్నీ శర్మ గారివే. ఆఫీసువాళ్ళు పైసా కూడా 'చేపే వారు' కాదు. ఇవి ఎప్పుడు ఆయన చెప్పుకొనేవారు కాదు. మిగిలిన మేస్తార్లు ఆయన మీద సానుభూతితో మాకు చెప్పేవారు. అసలు అప్పుడు జీతాలెంత? చాలా తక్కువ. అందులో ఎలిమెంటరీ వారికి మరీ తక్కువ.. కుటుంబమా పెద్దది. ముగ్గురు మగపిల్లలు ఇద్దరాడపిల్లలు. భార్యకు అనారోగ్యం. ఇవన్నీ ఆయన జీతం లోనే గడవాలి. సాధ్యమయ్యే పనా? కాదు. కాని ఆ బ్రాహ్మడు అభిమానం కలవాడు. ఇవన్నీ తట్టుకోవటానికి అప్పులు చెయ్యాలి వచ్చేది. అవి క్రమంగా పెరిగి చుట్టేశాయి. ఆ ఊరిలోంచి బయటపడటం కష్టమైంది. ఆయన్ను చూసి నవ్వి నవాళ్ళే కాని, సహాయం చేసిన వారు లేరు. అయినా ఆయన అడవా చాకిరి మానలేదు. అ ఖర్చు మానలేదు. ఆఫీసు ఆయనతో చాకిరీ చేయించుకొనేదే కాని, ఆయనకు సరైన గౌరవం కూడా ఇచ్చిన దాఖలా లేదు. నేను అప్పుడప్పుడు అంటుండేవాణ్ని "శర్మ గారు! ఎందుకొచ్చిన ఈ కంచి గరుడసేవ? మీకు వాళ్ళిచ్చే విలువ ఏమీలేదు. మీ శరమంతా సాటివారి కోసం ధారపోస్తున్నారు. దానికి తగిన గుర్తింపులేదు. మీకు కావలసినచోట పోస్టింగ్ ఇవ్వరు. మిమ్మల్ని పీల్చి పిప్పి చెయ్యటమేకాని వారి వల్ల మీకు ఒరిగేది ఏదీ లేదు. దానితోపాటు చేతి చమురు బాగా వదిలించుకుంటున్నారు" అనే వాణ్ని. నవ్వే వారే కాని సమాధానం చెప్పేవారు కాదు. పని అనేది ఆయనకు పాపం ఒక వ్యసనమై పోయింది. అందులోంచి బయటపడలేక పోయారు. ఆరోగ్యం క్షీణించింది. మందులు వాడుకోవటానికి కూడా ఇబ్బంది పడేవారు.

మా నాన్న గారంటే చాలా గౌరవం. తరచూ మా ఇంటికి వచ్చి మాట్లాడుతుండే వారు. కాఫీ బాగా తాగేవారు. ఆయన మామ గారు నిత్యాగ్ని హోత్రులు, త్రికాల సంధ్యా వందనం చేసేవారు. విభూతి పెట్టినప్పుడు చూస్తే పరమ శివుడిలాగా వుండే వారు. దబ్బి పండు ఛాయా. కుది మట్టంగా ఒడ్డు, పొడుగుగా వుంటారాయన. 'వేదార్థ ప్రవీణ' అని వారికి బిరుదు. భగవద్గీత మీద ఉపనిషత్ల మీద పుస్తకాలు రాశారు. వారు ఇక్కడి నుంచి మళ్ళీ వేమూరు వెళ్ళిన తర్వాత అన్ని విధాలా వారికి కలిసి వచ్చింది. పేరు ప్రఖ్యాతులు, గౌరవాలు, సన్మానాలు బాగా లభించాయి. ఆ తర్వాత ఎప్పుడో వారి అబ్బాయి కలిశాడు. వారి కుటుంబ విషయాలన్నీ చెప్పాడు. అప్పటికే సిద్ధాంతి గారు పరమ పదించారు. ఆయన పంచాంగ గణనము చేసేవారు.. ఇక శర్మ గారికి అవేమీ అలవడలేదు. ఆయన అల్లుడు ఈయన అని చెప్పటం వింతగా

వుండేది. శర్మగారి పెద్దబ్బాయి భాస్కర సోమయాజులు, రెండో అతను రాధాకృష్ణ మూడో అతను మోహన్ అని జ్ఞాపకం. అమ్మాయి సన్నగా అందంగా వుండేది. పెద్దబ్బాయి ధనుర్మాసంలో వాళ్ల ఇంట్లోనే కాక మా ఇంట్లో, ప్రక్క బెల్లకొండ వారి వాకిళ్ళలో ముగ్గులు వేసేవాడు. ఆడవాళ్ల కంటే బాగా వేసేవాడు అని చెప్పుకొనే వాళ్ళం. అతను అప్పుడు కొంచెం ఆడంగి లేకిగా అనిపించేవాడు. కులుకుతూ నడవటం, మాట్లాడటం వల్లనేమో.. తరువాత మిలిటరీలో చేరి మంచి ఉద్యోగం చేశాడు. రెండో అతను బాంక్ ఉద్యోగి మూడు కూడా ఉద్యోగే.. ఎప్పుడైనా హైదరాబాద్ లో పెళ్ళిళ్ళలో కలుస్తారు. శర్మగారు ఆడపిల్లల పెళ్లి చేశారు.

కాలం చాలా మార్పు తెచ్చింది. శర్మగారి బిజీ జీవితం కుటుంబానికి ఇబ్బందికరం అయింది. భార్య అనారోగ్యం వల్ల ఆర్థికంగా చితికిపోయారు. అప్పులెక్కువయ్యాయి. ఎంతో ఆనందంగా ఆ యింట్లో ప్రవేశించిన శర్మగారు, అప్పుల బాధ నుంచి తప్పించు కోవటానికి ఇల్లు అమ్మక తప్పలేదు. రిటైర్ అయ్యారు కూడా. అప్పుడు పెన్షన్ కూడా నామమాత్రమే. అదేమీ చాల్తుంది అంతటి సంసారానికి? గత్యంతరం లేని పరిస్థితుల్లో ఇల్లు అమ్మేశారు. అప్పులన్నీ అణా పైసలతో బాకీదారులకు తీర్చేసి చేతులు దులుపుకున్నారు. ఇక్కడి నుంచి కుటుంబాన్ని మచిలీపట్నానికి తరలించారు. అక్కడికి చేరిన కొన్నేళ్లకే భార్య మరణించారు. ఆ తర్వాత కుటుంబం హైదరాబాద్ చేరింది. పిల్లలు చదువుకొని మంచి అభివృద్ధిలోకి వచ్చారు. గౌరవ ప్రదమైన జీవితాలు గడుపుతున్నారు. స్వంత ఇళ్ళు ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు. నా స్నేహితుడు స్వర్గీయ పెద్దిభొట్ల ఆదినారాయణ కుమార్తె వివాహంలో, కొడుకు వివాహంలో స్వర్గీయ వెంపటిశర్మ గారి పిల్లలు దాదాపు పదేళ్ళ క్రితం కలిశారు. మళ్ళీ పాత రోజులన్నీ గుర్తుకు చేసుకున్నారు. వాళ్ళందరికీ మేమంటే మంచి అభిమానం, గౌరవం. చాలా ఆప్యాయంగా పలకరిస్తారు. ఎప్పుడైనా హైదరాబాద్ నుంచి ఇటువైపు వస్తే వీలు చేసుకొని తప్పకుండా మా ఇంటికి వచ్చి చూసి వెళ్ళే సంస్కారం వాళ్ళది. ‘ఊసుల్లో ఉయ్యూరు’ ఎవరి ద్వారానో విని చదివి నిన్నా మొన్న వాళ్ళు ఉయ్యూరుకు ఫోన్ చేసి అన్నీ జ్ఞాపకం చేసుకొన్నారు. అందుకే వారి నాన్నగారు వెంపటిశర్మ గారిపై రాయాలనిపించి రాశాను. వాళ్లకు ఆనందం. నాకు కూడా ఒక సేవాపరాయణుడిని, నిస్వార్థపరుణ్ణి గురించి రాసే అవకాశం కల్గిందని సంతోషం.

ఇప్పుడు ఉపాధ్యాయుల సేవ అని చెప్పి చేసేవారు వున్నారు. వాళ్ళు అంతా రేట్ల ప్రకారం డబ్బు వసూలు చేస్తారు. ఇంక్రిమెంట్ కు ఇంత, ఫిక్షేషన్ కు ఇంత, పెన్షన్ పేపర్లు పూర్తిచేస్తే ఇంత, వాటిని శాంక్షన్ చేయించుకొస్తే ఇంత అని వేలకు వేలు సంపాదించే వార్ని మా కళ్ళతో చూస్తున్నాం. వీటిని కాదని తనకు చేతనయినంత సహాయం చేస్తూ, ప్రతిఫలాపేక్ష లేకుండా ఉపాధ్యాయ లోకానికి తనువు, మనసు,

ధనముతో సేవ చేశారు వెంపటిశర్మ గారు. అందుకీ, ఆయన అనుభవించలేక పోయినా, వారి సేవా ఫలితంగా పిల్లలు అభివృద్ధి చెంది సుఖంగా వున్నారు. ఇది మాత్రమే వారి ఆత్మకు శాంతినిచ్చేది. అదే ఆ కుటుంబానికి శ్రీ రామరక్ష అయింది. శర్మ గారి శ్రమ ఆయనకు జీవిత కాలంలో ఉపయోగించకున్నా, గుర్తింపు రాకున్నా ఆ తర్వాత పిల్లల శ్రేయస్సుకు ఆశీస్సుగా ఉపయోగపడింది.

6) కోదండరామయ్యగారి “నోవేకెన్సి-సారి”

మా చిన్నతనంలో అని రాస్తున్నాను అంటే సుమారుగా నాకు పదిహేను ఏళ్ళ వయసులోపు అని నా భావం అంటే ఇంకా హైస్కూల్ చదువుదాటని నేపథ్యం అని. అప్పుడు ఉయ్యారులో పెళ్లి, పేరంటాలు చాలా సరదాగా ఉండేవి. ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణుల ఇళ్ళల్లో. అప్పటికి ఇంకా ఇతరుల యిళ్ళకు భోజనాలకు వెళ్ళటం లేదు. మేము వెళ్ళలేదు. వాళ్ళు వచ్చేవారు కాదు. టిఫిన్లకు ఆ ఇబ్బంది లేదు. వేసవి కాలం క్లాస్ పరీక్షల్లో పాస్ అయిన తర్వాత అంటే పరీక్షా ఫలితాలు బోర్డుమీద పెట్టిన తర్వాత కుర్రాళ్ళం ఇంటి దగ్గర టీపార్టీ ఏర్పాటు చేసుకొనేవాళ్ళం. స్నేహితులందరినీ పిలిచేవారం. అందరు వచ్చేవారు. ఇంట్లోనే స్వీటు హాట్ పండు టీ అందరికీ ఇచ్చేవాళ్ళం. వాళ్ళ ఇళ్ళకు మేము వెళ్ళే వాళ్ళం. మా పెద్దలెవరు దీనికి అడ్డు చెప్పలేదు. అప్పటికే హోటళ్లు బానే వచ్చాయి.. ఆనాటి భోజనాలు మా ఇళ్ళలో సరదాగా జరిగేవి. ఎవరింటిలో కార్యం అయినా అందరు సహకరించుకొనేవారు. ముఖ్యంగా ఆడవాళ్ళు, వంట వచ్చిన అమ్మలక్కలు పిలిచిన వారింటికి మడి కట్టుకొని వెళ్లి, వంటలో సాయం చేసేవారు. కూరలు తరగటం, పప్పు రుబ్బటం, పచ్చళ్ళు చేయటం, పిండివంటలు చేయటం కలిసే చేసేవారు. కొద్దిమంది వంట బ్రాహ్మలను పెట్టు కొనేవారు. వారితో వంట చేయించేవారు. మగవాళ్ళు చాతనయిన వారంతా బాదం ఆకు విస్తళ్ళు కుట్టే వారు. లేకపోతే తామ రాకులు వాడేవారు. లేకపోతే మోదుగాకు విస్తరి కట్టలు కొని వాడేవారు. అడ్డాకు విస్తర్లు కూడా వాడటం వుంది. ఆనాటి స్వీట్ అంటే ఎక్కువగా లడ్డు. పరవాన్నం పూర్ణం బూరె, బొబ్బట్టు, అరిస, సగ్గు బియ్యం పరవాన్నం, చక్కర పొంగలి. సేమ్యా మడికి వాడేవారు కాదు. హాట్ అంట పులిహోర, గారే, ఆవడ, బజ్జీ వండేవారు. ఆనాటి భోజనం పిలుపులు చాలా మర్యాదగా ఉండేవి. యజమాని, భార్య ఇద్దరు కలిసి ప్రతి ఇంటికి వెళ్లి ఆప్యాయంగా బొట్టుపెట్టి పిలిచేవారు. ఆడవారి చేతిలో కుంకుమ భరిణె వుండేది. “మీరు మీ కుటుంబం, మీ ఇంటికి వచ్చిన బంధువులు మా ఇంటికి భోజనానికి రావాలని కోరుతున్నాం” అని పిల్చేవారు. శుభలేఖ వుంటే పేరు రాసి మర్యాదగా పిలిచేవారు “మీరు అందరు వచ్చి ఆశీర్వదించి, అక్షింతలు వేయ వలసినదిగా కోరుతున్నాం” అని ఆహ్వానించేవారు. అసలు కార్యక్రమం రోజున ఇంకో

గంటకు విస్తళ్ళు వేసి వడ్డిస్తారు అనగా కుర్రాళ్ళను, పిలిచిన ప్రతి ఇంటికి పంపి “అలస్యం లేదు. విస్తళ్ళు వేస్తున్నారు. త్వరగా రండి” అని చెప్పి వచ్చేవారు. నేను, మా తమ్ముడు, మా మామయ్య గారి అబ్బాయి ఇలా మా ఇళ్ళలో జరిగే కార్యక్రమాలకు వెళ్లి పిలిచి వచ్చేవాళ్ళం. అలాగే మిగతావాళ్ళు చేసేవారు. ఇదో గౌరవమైన పిలుపు. ఆనాడు ఇళ్ళల్లో అందరికీ సరిపడ గ్లాసులు ఉండేవి కావు. అందుకని భోజనానికి వెళ్ళేవారు ఎవరి గ్లాసు, చెంబు నీళ్ళతో తీసుకొని వెళ్ళేవారు. సాధారణంగా పెద్దలందరూ పంచె కట్టుకొని, చొక్కా లేకుండా తువ్వాలు పైన వేసుకొని, మడితో వెళ్ళేవారు. చిన్న పిల్లలమైనా మేము కూడా అంతే. మట్ట లాగు, పైన తుండు, చేతిలో గ్లాసు, చెంబులతో ప్రత్యక్షం. పెద్దలకు వేరుగా, చిన్నలకు వేరుగా వడ్డన వుండేది. మడి వాళ్ళను ముట్టుకో కూడదు. అదో నియమం. చాలా ఆప్యాయంగా కొసరి కొసరి వడ్డిచే వారు. తింటే కాని వదిలే వారు కాదు. నెయ్యికి రుహారీ ఉండేది. దానితో చేయి నిండా నెయ్యి వడ్డించేవారు. పెరుగు వుండటం తక్కువే. మజ్జిగ ఎక్కువగా పోసేవారు. తృప్తిగా తింటేనే యజమానికి ఆనందం ఒకవేళ ఏ కుటుంబంలోనైనా రాకపోతే మళ్ళీ కబురు చేసేవారు. పంక్తి భోజనాలు మహా మజాగా ఉండేవి. చేతులు కడుక్కోవటానికి దొడ్లోనో, వాకిట్లోనో గంగాళాలతో నీళ్ళు, చెంబు పెట్టేవారు. వాటిని వాడుకోవాలి. చేతులతో పాటు, కాళ్ళు కూడా పొడి లేకుండా కడుక్కోవాలి.. పొడి వుంటే శని అందులోంచి ప్రవేశిస్తాడని భయం. అందుకని అంత జాగ్రత్త. తరువాత తువ్వాలతో కాళ్ళు తుడుచుకోవాలి. ఒక పళ్ళంలో లేత తమల పాకులు, పి.ఎస్.ఆర్.వక్కపొడి, ముద్ద సున్నం ఉండేవి. వాటిని కావలసిన వాళ్ళు హాయిగా కావలసినన్ని వేసుకొని నమిలే వారు. నోరు బాగా పండితే మహదానందం. యజమానికి చెప్పి ఇంటికి బయల్దేరటం అలవాటు. అదీ ఆనాటి భోజన పద్ధతి. ఇంట్లోని ఆడవాళ్ళే ఎంగిలి విస్తళ్ళు ఎత్తి పారేసేవారు. ధనవంతులు డబ్బిచ్చి ఎవరితోనైనా తీయించేవారు. ఆనాడు అందరికీ సరిపడ పీటలు ఉండేవి కావు. చాపల మీద కూర్చొని తినటం నిషిద్ధం. ఉంటే నేల బల్లలు, లేకపోతే కింద కూర్చోనే తినేవారు. వూళ్ళో వారు అందరు వచ్చి భోజనాలు చేసిన తర్వాత, ఇంటి యజమానులు భోజనం చేసేవారు. రానివారి కోసం రెండు మూడుసార్లు కబురు పంపటం రివాజు. ఇలా దాదాపు ప్రతి గృహస్థు మర్యాదగా ఆహ్వానించి గౌరవించటం వుండేది. ఖాళీ లేదని ఎవరికీ చెప్పేవారు కాదు. పంక్తి నిండిపోతే విడిగా వారు కాసేపు కూర్చోవటానికి ఏర్పాటు చేసేవారు. అలా చేయ వలసి వచ్చినందుకు బాధపడేవారు. అందరూ రావాలనే కోరికే వుండేది. రాకపోతే పోయారే అని వుండేది కాదు. కోదండ రామయ్య గారి మాట వదిలి భోజనాలలో మునిగిపోయాం. ఇప్పుడు ఆ విషయంలోకే వస్తున్నాను. ఈ సంఘటన నేను చూసింది కాదు. మా మామయ్య, నాన్న, వెంకట్రామయ్యగారు చెపితే విన్నది. అంటే నాకు

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

ఇంకా గ్రాహకం రాక ముందు జరిగిందన్న మాట. మా ఉయ్యూరులో ఊరవారి బజారు చివర అంటే ఉత్తరాన రాయప్రోలు కోదండ రామయ్యగారి ఇల్లు వుండేది. బాగా ఎత్తరుగుల ఇల్లు. బాగా స్థితిమంతుడు ఆయన. పచ్చగా, దబ్బుపండు రంగులో చాలా అందంగా. లేత తమలపాకుల వుండేవారు. ఒడ్డు, పొడుగు భారీ మనిషి. గ్లాస్కో పంచె, లాల్చితో చాలా అందంగా వుండేవారు. ఆయన కొడుకు సాంబమూర్తి. వాళ్ళ అమ్మాయి ఒకావిడ మా రెండో అక్కయ్య క్లాసుమేట్. రెండో అమ్మాయి సౌదామిని నాకు క్లాస్ మేట్. వాళ్ళందరూ అందంగానే వుండేవారు. పొలం, పుట్రానగా నట్రా బాగా ఉన్నవారు. అయితే ఆయన ఎవరితోనూ కలిసేవాడు కాదు. ఆయన మా నాన్న గారికి స్నేహితుడు. మా మేనమామ గుండు గంగయ్యగారికి సహాధ్యాయి. వీళ్ళిద్దరూ “ఏరా అంటే ఏరా” అనుకొనేవాళ్ళు. ఆయన చెల్లెలే దస్తావేజులు రాసే కొలచల వెంకట రామయ్య గారి భార్య. అయితే వారిద్దరి కుటుంబాలకు నాకు తెలిసినంత వరకు రాకపోకలు లేవు. వెంకట్రామయ్యగారు మా నాన్న స్నేహితుడు. ఒరే అనుకొనేవారు. మాకుటుంబానికి చాలా సన్నిహితులు. అంతేకాదు, కోదండ రామయ్యగారి భార్య తమ్ముడు మా అన్నయ్య గారి అమ్మాయి వేదవల్లి భర్త అంటే వేలూరి రామకృష్ణకు మేన మామ. అంటే వాళ్ళ అమ్మగారి తమ్ముడు. వీళ్ళ పెళ్లి అయింతర్వాత ఆ బంధుత్వం తెలిసింది.

ఒకసారి కోదండ రామయ్యగారింట్లో ఏదో మహాకార్యం జరిగిందట. ఊరిలోని బ్రాహ్మణ్యాన్ని అందర్నీ భోజనాలకు పిలిచారట. ఆయన తీరు అందరికీ తెలిసిందే. ఆయన తమ్ముడు సుబ్రహ్మణ్యంగారు ఆ పక్కనే వుండేవాడు. ఆయనతోనే మాటలు ఉండేవి కాదని చెప్పుకొనేవారు. మా నాన్న, మా మామయ్య ఇంకా కొందరు కోదండరామయ్య గారింటికి భోజనాలకు వెళ్ళారు. అప్పటికే జనం బాగా వచ్చారట. వాళ్ళది డాబా ఇల్లు. అన్ని వస్తువులతో, తూగు టుయ్యాలతో, వాలు కుర్చీలతో మహా నీటుగా వుండేది. సరే వీళ్ళు అక్కడికి వెళ్ళగానే తలుపులు వేసి వున్నాయట. తలపులు వేయటం అప్పుడు అలవాటే. కారణం భోజనాలు చేస్తుంటే ఎవ్వరు చూడరాదనే ఒక అభిప్రాయం. తలుపు తట్టారట. కోదండ రామయ్యగారు తలుపు తీసి “నో వేకన్సి-సారి” అని తలుపు మూసే ‘NO VACANCY’ బోర్డు చూపించాడట. వీళ్ళకు కోపం వచ్చింది. మొహం మీదే తలుపు వేయటం అవమానం అనిపించిందట. అంతే తిరుగు టపాలో తిరిగి ఇంటికి వచ్చారట. వంట చేయించుకొని అప్పుడు భోజనం చేశారట. విషయం తెలుసుకొన్న కోదండరామయ్యగారు తర్వాత ఎవరినో పంపించారట భోజనాలకు రమ్మని. వీళ్ళు మళ్ళీ వాళ్ళింటి గడప అప్పటి నుంచి తొక్కలేదట. ఎప్పుడు మా ఇంట్లోను, మామయ్య గారింట్లోను భోజనాలు సందర్భంలో ఈ సంఘటన గుర్తు చేసుకొని పడీ పడీ నవ్వుకొనేవారు “ఏరా మీ ఇంట్లో కూడా నో వేకన్సి బోర్డు పెట్టావా”

అని నవ్వుకొనేవారు. ఇదీ నో వేకన్సి కథ. ఇప్పటికి నా పేజికి కూడా “నో వేకన్సి...సారి”.

7) శ్రీ గురుభ్యోం నమః-1

ఇవాళ నేను మీ ముందుకొచ్చి నాలుగు మాటలు రాసే అవకాశం కలగటానికి కారణం నాకు సెకండరీ స్థాయి వరకు విద్య నేర్చిన గురు వరేణ్యులేనని నా పూర్తి విశ్వాసం. వారందరినీ ఒక్కసారి గుర్తు చేసుకొని గురు ఋణం తీర్చుకోవాలని చేస్తున్న ప్రయత్నమిది.. నాకు ఓనమాలు నేర్పిన గురువు గారు శ్రీ కోట సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గురువరేణ్యులు.. వారు నల్లగా లావుగా వుండేవారు. గంభీరమైన ముఖం. చూడగానే భయం కలుగుతుంది. కాని చదువు చెప్పేటప్పుడు ఆత్మీయతను అంతా ఒలకబోసి చెప్పేవారు. ప్రత్యేక శ్రద్ధ చూపేవారు. దాదాపు అర ఎకరం అంత విశాలంగా వుండేది వారి వీపు. బెత్తం చేతిలో ఎప్పుడూ వుండేది. అన్ని సజ్జెక్టులు ఆయనే బోధించేవారు. మూడోక్లాస్ వరకు వారి దగ్గరే చదివాననుకొంటా. వారిల్లు మా ఇంటికి దగ్గరే. దేవులపల్లి సీతక్కాయ్, కామక్కాయ్ గారింట్లో అద్దెకుండేవారు. ఆయన జ్యోతిష శాస్త్రవేత్త కోట శ్రీరామమూర్తి గారికి తమ్ముడు. మా ఇంటిదగ్గర చింతచెట్టు బజారుకు అంటే సందు చివర వుండేది. దాని బెత్తాలు, వేప బెత్తాలు, ఈత బెత్తాలు ఆనాడు వీపు మీద మోగించేవారు. దెబ్బకు దయ్యం రుద్రవాల్సిందే. భయం, భక్తి ఉండేవి మాకు. నాకు అప్పుడప్పుడు కోపం వచ్చి, ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళేవాణ్ణి కాదు. కానీ ఆయనే మా ఇంటికి వచ్చి, భోషాణం మీద అలిగి పడుకొన్న నన్ను బుజ్జగించి తీసుకొనివెళ్ళేవారు. లేకపోతే పిల్లల్ని పంపేవారు. వెళ్ళేవాడిని. తెల్లని పంచ, చొక్కాతో వుండేవారు. గంభీరమైన వాక్కు. ఎంత దూరమైనా వినిపించేది. ఎక్కాలు, అక్షరాలూ సామూహికంగా చెప్పించేవారు. అప్పగించుకోవటం వుండేది. పద్యాలు అందరితో అనిపించేవారు. నోటిలెక్కలు చెప్పించేవారు. అన్ని క్లాసులవారు వుండేవారు. కోపం వస్తే వీపు విమానం మోతే. గురుపత్ని సీతమ్మగారు కూడ చాలా మంచివారు. మా కుటుంబానికి మేస్టారి కుటుంబానికి మంచి దోస్తీ వుండేది. నాన్నగారికి మేస్టారంటే శిష్యవాత్సల్యం. ఆయనకు నాన్న అంటే గురు భక్తి. ఆ తరువాత నేను నాల్గవ తరగతి ఐదో తరగతి హిందూపూర్ లో చదివాను. కనుక తర్వాత మేస్టారి సంగతి మాకు తెలీదు.

1950లో మేము ఉయ్యూరు వచ్చేసరికి ఆయన గుడివాడ దగ్గర బేతవోలులో ఉంటున్నట్లు తెలిసింది. నాకు వారే తొలి గురువుగా జ్ఞాపకం. వారిని నేనెప్పుడు మరిచిపోలేను. ఆ ప్రభావం అలాంటిది. 1974లో మా అన్నగారి కుమార్తె వేదవల్లిని వేలూరి రామకృష్ణకు ఇచ్చి వివాహం చేసినప్పుడు, గుడివాడ దగ్గర బేతవోలులో వాళ్ళు మేస్టారి ఇంటికి దగ్గరలో వున్నట్లు తెలిసి మేస్టారింటికి వెళ్లాం. అప్పటికే ఆయన

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కాలం చేసినట్లు తెలిసి విచారించాం. గురుపత్నిని దర్శించాం. వాళ్ల పిల్లలు రామకృష్ణకు క్లాస్ మేట్లు. అదీ కోట సూర్యనారాయణ శాస్త్రి మేష్టారు గారి విషయం. నాకు నాలుగు ముక్కలు నేర్పిన మేస్టారికి చాలా రుణపడి వున్నాను.

ఆ తర్వాత నాకు ఇంగ్లీష్ నేర్పిన గురువుగారు ఆదిరాజు శ్రీ రాములు గారు. చొక్కా వుండేది కాదు. పంచె, తువ్వలుతో వచ్చేవారు, మా ఇంటి దగ్గరకే వచ్చి ఫ్రైవేట్ చెప్పేవారు. “ఇంగ్లీష్ అక్షరమాల” అని ఒత్తి ఒత్తి పలికేవారు. అక్షరాలు రాయించటం, దిద్దించటం చేసేవారు. రాయల్ ఇంగ్లీష్ వాచకం నేర్పించారు. కాస్తో కూస్తో ఇంగ్లీష్ అక్షరాలూ, మాటలు శ్రీరాములు మేస్టారి వల్లనే అబ్బాయి. కొంచెం ముక్కుతో మాట్లాడేవారు. నిర్దుష్టమైన బోధన వారిది. మరపురాని గురువు వారు, వారి అక్క సీతమ్మ గారు మా ఇంటికి తరచు వచ్చేవారు. అమ్మతో మంచి దోస్తీ. ఆవిడ ఎప్పుడు వ్రతాలు, భజనలు, పూజలుతో మంచి కాలక్షేపం చేసేది. నా చదువు అనంతపురంజిల్లాలో.. నాన్నగారు అక్కడ ఇ.సి.ఎం.హై స్కూల్లో సీనియర్ తెలుగు పండిట్. ఇరవై రెండేళ్ళు అక్కడే పనిచేసి, ఆ సర్వీసుతో కృష్ణాజిల్లాకు 1952లో బదిలీ అయ్యారు.

నేను గడ్డమీద ఎలిమెంటరీలో చదివాను ఆశీర్వాదంగా నాకు నాల్గవ తరగతి క్లాస్ టీచర్. నల్లగా స్పృటకం మచ్చలతో. మెడలో ఊలు ముష్లర్తో వచ్చేవారు. పంచె కట్టేవారు. కోటు వేసేవారు. ఇంగ్లీష్ బాగా చెప్పేవారు. ఇరావతమ్మ అనే ఒక టీచర్ గారు సైన్సు చెప్పేవారు. ఆవిడ ముఖం అంతా కాలి వికృతంగా వుండేది. తెల్లని చీరతో వచ్చేవారు. మంచి బోధకులావిడ. తెలుగుకు సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు వచ్చేవారు. పంచ, చొక్కా, కోటు, వీభూతి రేఖలు, పిలకతో వుండేవారు. బాగా చెప్పేవారు. ఆయన కన్నడిగులని జ్ఞాపకం. “కలకలం” అంటే గద్దలము అని వారు చెప్పిన అర్థం ఇప్పటికీ జ్ఞాపకం వుంది. పద్యాలు బట్టి పట్టించి అప్పగించుకొనేవారు. ఆయనంటే భయంగా వుండేది. నాన్నకు ఆయనంటే చాలా ఇష్టం. అయిదవ తరగతి క్లాస్ టీచర్ ఇరావతమ్మ గారే. ఆశీర్వాదం మేష్టారు లెక్కలు చెప్పేవారు. మిగిలిన మేస్టార్లు గుర్తులేరు. రాయప్ప మేష్టారు డ్రాయింగ్, సంగీతం చెప్పేవారు. పంచె కట్టుకొని చొక్కా మీద కోటు వేసుకొని సన్నగా వుండేవారు. ఫ్లాట్ బాగా వాయిచేవారు. ఆయన అంటే అందరికీ విపరీతమైన గౌరవం వుండేది. అంతా మంచి ఉపాధ్యాయులే. ఒకసారి నేను స్కూల్కు ముందే వెళ్లాను. గేటు తీసి లేదు. చువ్వల గేటు అది. కొంచెం ఖాళీలుండేవి. అందరు రెండు చువ్వల మధ్య ఖాళీలోంచి తల దూర్చి లోపలి వెళ్ళేవారు. నేనూ అలాగే దూరుదామని ప్రయత్నించాను. నా తల అందులో ఇరుక్కుపోయింది. బయటికి రాలేదు. ఇంతలో రాయప్ప మేష్టారు వచ్చారు. నా పరిస్థితి గమనించి, చాలా ఉపాయంగా నా తలను తప్పించి బయటికి తీశారు. ఒక

రకంగా రాయపు మేష్టారు నా ప్రాణ రక్షకులు. పునర్జన్మనిచ్చారు. మళ్ళీ ఇలాంటి పనులు చేయ వద్దని హితవు చెప్పారు. కోప పడలేదు. కొట్ట లేదు. తిట్టలేదు. చాలా మంచిగా చూశారు. ఆయన రోజూ మా ఇంటిముందు నుంచే వెళ్ళేవారు స్కూలుకు. అంతటి సహృదయులు అరుదు. వారికి ఏమిచ్చి ఋణం తీర్చుకోగలను? ఒక నమస్కారం హృదయంతో పెట్టటం తప్ప. ఇలా జ్ఞాపకం చేసుకోవటం తప్ప? ఆ స్కూల్లో నా సహాధ్యాయులు అబ్బాయి, చలపతిరావు, సోమసుందరం దక్షిణామూర్తి, నాగరత్నమ్మ, సునంద మొదలైనవారు.

ఉయ్యూరులో మళ్ళీ చదువు ప్రారంభించాం. ఇక్కడ ఎనిమిదవ తరగతికి ఎంట్రన్సు పరీక్ష రాసి హై స్కూల్లో చేర్చాలని మా వాళ్ల సంకల్పం. ప్రైవేటుగా చదివి పరీక్ష రాయాలి. దానికి అప్పుడు కొబ్బరి తోటలో ఉంటున్న శ్రీ వేమూరి శివరామ కృష్ణయ్య గారు సమర్థులు అని మామయ్య గంగయ్య గారు వారి దగ్గర చేర్పించాడు. ఆయన పంచకట్టి ఉత్తరీయం వేసి విభూతి పెడితే అపర సదా శివుడుగా వుండేవారు. మంచి వర్చస్సు వారి ముఖంలో కన్పించేది. కళ్ళు కాంతి వంతం. ఒకటో తరగతి నుంచి అక్కడ అందరు చదివేవారు. మేము ఎనిమిదికి తయారవుతున్నాం. మాస్టారు అన్ని సబ్జెక్టులు బోధించేవారు. అందరి విషయం పట్టించు కొనేవారు. ఎక్కాలు చెప్పించేవారు. ఇంగ్లీష్ చాలా గొప్పగా బోధించేవారు. లెక్కలు చాలా బాగా అర్థం అయెట్లు చెప్పేవారు. రోజూ ఉదయం తోమ్మిదిన్నరకు జాతీయ పతాకా విష్కరణ, వందే మాతరం ఉండేవి అంతా లైన్లో నిలబడాల్సిందే. చాలా క్రమశిక్షణతో విద్య నేర్పారు. ఆయన వేదం కూడా బాగా చదువుకొన్నారు. ఆ బడి ఒక ఆశ్రమ పాఠశాలగా వుండేది. కొబ్బరి, అరటి చెట్లు, రెండు పాకలు. మాస్టారి కాపురం ఒక పాకలో. ఆయనకు నుదుటి మీద పెద్ద కాయ వుండేది. జంధ్యాలు వడుకుతూ చదువు చెప్పేవారు. చాలా సన్నని దారం తీసేవారు. జంధ్యాలు తయారు చేసేవారు. వారి దగ్గర కృష్ణ భగవాన్లు ఇంకో ఆయన కావ్యాలు చదివేవారు. వారికీ అంత శ్రద్ధగా బోధించేవారు. మాస్టారుగారి అబ్బాయి వేమూరి దుర్గా ప్రసాద్ నాకు క్లాస్మేట్. దుర్గయ్య అనేవాళ్ళం. వాళ్ళన్నయ్య కామేశ్వరశర్మ మాకు సీనియర్. పెద్దన్నయ్య కాశీలో ఎం.ఏ.చదివేవారు. మేస్టారి భార్యగారు చామన ఛాయగా, పొడుగ్గా వుండేవారు. వాళ్ళిద్దరూ పార్వతీ పరమేశ్వరులుగా కన్పించేవారు మాకు. వాళ్ల అమ్మాయి ఒకామె మా సహాధ్యాయి. నోటి లెక్కలు బాగా చెప్పించేవారు. దస్తూరి విషయంలో రాజీలేదు. మేస్టారికి నేను అంటే ప్రాణం. మా తమ్ముడు మోహన్ మా మేనమామగారి కుమారుడు పద్మనాభం, సూరి శ్రీరామమూర్తి, సూరి భాస్కరం మొదలైనవాళ్ళు ఏడవ తరగతికి ఎంట్రన్సుకు అక్కడే చదివారు. నా క్లాస్మేట్స్ సూరి నరసింహం, పెద్దిభొట్ల ఆదినారాయణ, మామిళ్ళపల్లి సత్య నారాయణ, చిట్టూరు పూర్ణచంద్రరావు, వెంట్రప్రగడ మల్లికార్జునరావు,

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

అతని బావ మరిది అర్జునరావు మొదలైనవాళ్ళు. ఈ మొత్తం గ్రూపుకు నేనే నాయకుణ్ణి. అందరూ నా మాట శిరోధార్యంగా పాటించేవారు. స్కూల్ తర్వాత ఆటలు ఆడేవాళ్ళం. డిబేటులు నిర్వహించేవాళ్ళం. గోలీలు బచ్చాలాట, పుల్లాట, ఖో ఖో, ఎగిరి దుమకటం, ఒంగోబెట్టి దుమకటం వంటివి ఆడుకొనే వాళ్ళం. రాత్రిపూట అందరూ మా ఇంటికి వచ్చి చదువుకొనేవారు. అప్పుడు ఇంకా కరెంటు లేదు. కిర్చనాయలు దీపాలే చదువుకు. వీధి దీపాలు అవే. పుల్లెరు కాలువలో స్నానం. అవే నీళ్ళు చిల్లగింజ కలిపి తేరిన తర్వాత తాగేవాళ్ళం. అస్పృశ్యత అప్పటికి ఇంకా పాటించేవారు. బ్రాహ్మల పెద్దలు బజార్లో కనిపిస్తే చెప్పులు చేతుల్లో పట్టుకోని పక్కకు తొలగేవారు మిగిలిన కులస్తులు. స్కూల్ నుంచి ఇంటికి రాగానే బట్టలు విప్పేసి వేరే బట్టలు కట్టుకొనేవాళ్ళం. రోజూ రాత్రిపూట శివాలయానికి వెళ్ళే వాళ్ళం. ఇవన్నీ మాకు మా శివరామ కృష్ణయ్య మాస్టారు నేర్పిన విధి విధానాలే. వారిది అసలు పెద ముత్యేవి. అక్కడ ఇప్పటికీ వారికి ఇల్లు వుంది. ఇక్కడి నుంచి కాపురం అక్కడికే వెళ్ళారు. ఉయ్యారు వచ్చినప్పుడల్లా మా ఇంటికి వచ్చి కనిపించి వెళ్ళేవారు. మేము భక్తి శ్రద్ధలతో వారికి నమస్కరించేవాళ్ళం. మాకు ప్రాపంచిక జ్ఞానం కలిగించిన సద్గురువులు శివరామ కృష్ణయ్య మేస్టారే. వారికి శత సహస్రవందనాలు. హిందీ కూడా బాగా చెప్పేవారు. నాకు హిందీ వచ్చేది కాదు. రెండు నెలలైనా అక్షరాలూ రాయటం. ఒకరోజు ఆయన విపరీతమైన కోపంతో “ఈ రోజూ సాయంత్రంలోపు అక్షరాలూ రాకపోతే ఇంక ఇక్కడ చదవక్కర్లేదు వెళ్లిపోవాల్సిందే” అని తిట్టారు. అంతే! ఆ భయం పనిచేసిందో, నా బుద్ధే మారిందో, ఆసాయంకాలానికే అన్ని హిందీ అక్షరాలూ రాసి చూపించి సుభాష్ అనిపించుకొన్నాను. పాపం అదినారాయణకు మాత్రం రాలేదు. ఇంగ్లీష్ స్పెల్లింగ్ టెస్ట్ పెట్టేవారు మాస్టారు. అన్నిటిలో నేనే ఫస్ట్ గా వుండే వాడిని. అందుకే నేనంటే మాస్టారికి అభిమానం. కాపి చూచి రాతలు రాయించే వారు. అంతా నిర్దుష్ట విధానం. నాకు పరమ గురువులు వారు... 1953 జూన్ లో జరిగిన ఎనిమిదవ తరగతి ఎంట్రిన్సు పరీక్షలో మేమందరం, అలాగే ఏడవ తరగతి పరీక్షలకు మోహన్ మురా అందరం పాస్ అయి మేము ఎనిమిదిలో వాళ్ళు ఏడులో చేరాం.

ఒక విషయం మర్చిపోయాను. నేను ఉయ్యారు ఎలెమెంటరీ స్కూల్ లో ఐదో తరగతి చదివాను. హిందూపురం నుంచి మధ్యలో వచ్చి చేరానో లేదో జ్ఞాపకం లేదు. ఆ స్కూల్ మా ఇంటి దగ్గరే, మాకు, మా మామయ్యగారికి వున్న జాయింట్ సందుకు ఆనుకొని వెంట్రప్రగడ వెంకటరత్నం, సాంబయ్య గారి రెండు పెంకుటిళ్ళు వుండేవి. ముందు ఇల్లు చాలా పెద్దది, వెనుకది చిన్నది. అన్ని క్లాసులు అక్కడే. మధ్యలో తడికలు ఉండేవేమో? ఇళ్ళకు ముందు అర్ధగజం ఎత్తున పొడుగ్గా అరుగులు గజం వెడల్పులో ఉండేవి. అక్కడ అందరూ కూర్చునేవారు. ఆ స్కూల్ హెడ్ మాస్టర్

బిట్రగుంట సాంబశివరావుగారు. గరుగు మీద వుండేవారు. పొలము, ఇల్లు అక్కడే ఉండేవి. కొంచెం సన్నగా ముతకనేత పంచ, ముతకనేత చొక్కా ఇస్తే లేకుండా వేసుకొనేవారు. ఆయన ప్రత్యేక లక్షణం నల్ల గుడ్డ వున్న గొడుగు తెల్ల గుడ్డపైన వుండేది. గొడుగు లేనిది అడుగు వేసేవారు కాదు. పల్చని తెల్ల జుట్టు, తెల్ల మీసం. చాలా కోపంగా వుండేవారు. పిచ్చకొట్టుడు కొట్టేవారు. పిల్లలకు ఆయనంటే హడల్ మాకు. ఇంగ్లీష్ బోధించేవారాయన.

8) శ్రీగురుభ్యోనమః-2

1953 జూన్ లో ఎనిమిదో తరగతిలో చేరాం ఉయ్యూరు బోర్డు హై స్కూల్ లో. మా తరగతి ఉపాధ్యాయులు శ్రీ లంకా బసవాచారి మాస్టారు. షోకిల్లా పంచకట్టి, లాల్చీతో నల్ల అద్దాల కళ్ళజోడుతో టిప్ టాప్ గా వచ్చేవారు. ఆయన వేష భాషలు చూసి “దసరా బుల్లోడు” అనేవారు అందరు. ఇంగ్లీష్ లోనే ఎక్కువ మాట్లాడేవారు. మాకు ఇంగ్లీష్ చెప్పేవారు. ఇంగ్లీష్ క్లాస్ లో ఇంగ్లీష్ తప్ప తెలుగు మాట్లాడేవారు కాదు. పొరపాటున కూడా తెలుగు మాట వచ్చేది కాదు. నాకు తెలిసినంత వరకు ఆ కాలంలో ఎనిమిదో తరగతికి అంతా ఇంగ్లీష్ లోనే పాఠం చెప్పే మాస్టర్లు లేరు. అదీ ఆయన పద్ధతి. మాటలకు అర్థాలు కూడా ఇంగ్లీష్ లోనే ఉండేవి. తాను పాఠం చదివి మాతో చదివించేవారు. చక్కని ప్రోసన్సియేషన్ మాస్టారిది. అంతా ఆంగ్ల వాతావరణమే. ఒక మోడల్ గా వుండేవారు. స్పోటకం మచ్చలు నలుపు రంగు. జుట్టుకు రంగు వేసేవారు. పంచ ఊపుకుంటూ నడిచేవారు. చేతిలో ఇండియన్ ఎక్స్ప్రెస్ పేపర్ వుండేది ఎప్పుడూ. మాతో మంచి గార్డెన్ ను తయారు చేయించారు. నీళ్ళు పోయటం మొక్కలు పెంచటం, అన్ని రకాల పూల మొక్కలు పెంచేవారం. స్టూడెంట్లను ఏర్పాటు చేసారు. వారికి డ్యూటీలను ఏర్పాటు చేసేవారు. కొంత కాలం సోషల్ కూడా బోధించారు. చార్జ్ తయారు చేయించేవారు. స్టాంప్ కలెక్షన్, ఆల్బం కూడా చేయించిన గొప్ప మేష్టారు ఆచార్యుల వారు.

ఉయ్యూరులోని వృత్తి పని వారి దగ్గరకు తీసుకొనివెళ్లి, ఆ పనులు ఎలా చేస్తారో చూపించారు. హాబీ అంటే ఏమిటో నేర్పింది బసవాచారి గారే. అదే మాకు జీవితంలో బాగా ఉపయోగపడింది. చిన్న నోట్ బుక్ ను ప్రతి వారి వద్దా ఉండేట్లు చేశారు. ఏవైనా విశేషాలు అందులో రాయించేవారు. అంతే కాదు డైరీ రాయించేవారు. అప్పటి నుంచి ఇప్పటి దాకా నేను అది రాస్తూనే వున్నాను. మంచి క్రమశిక్షణతో క్లాస్ వుండేది. అన్ని తరగతులలో మా బి.సెక్షన్ ఫస్ట్ గా వుండేది. లెక్కలను కే.ఆర్.కాంతయ్య మాస్టారు చెప్పేవారు. నల్లగా బక్క పలచగా పంచె లాల్చీతో వచ్చేవారు. నవ్వు మొఖం. ప్రతి స్టేప్ బోర్డు మీద వేసి అర్థమయేట్లు చెప్పేవారు. సైన్సుకు భమిడిపాటి

వీరభద్రరావుగారు. సరదా మనిషి. పాంట్, షర్టు. నవ్వు మొఖం. మంచి పద్య కవి “తపతి” అనే పద్య కావ్యం రాసి నాన్నతో సరిచేయించుకొని ప్రచురించారు. ఆయన అన్నగారు ఆ తర్వాత హెడ్ మాస్టర్ గా పని చేశారు. వీరభద్రరావు గారు అందర్నీ “గురూ” అని పిలిచేవారు. ఒకసారి నాన్నను అలా పిలిస్తే ముక్క దొబ్బులు పెట్టారు. మళ్ళీ ఆ మాట అనలేదు. మా ఇంటికి వచ్చేవారు తరచుగా. కథలు బాగా చెప్పేవారు. “పారన్న పారిండు ఆడుంటే ఈడంపు” అని ఒకాయన ఉత్తరం రాశాడని సరదాగా చెప్పారు. దాని అర్థం పారన్న అనే వాడు పారిపోయాడు అక్కడ వుంటే ఇక్కడికి పంపు అని అర్థం. సోషల్ కు ఆ తర్వాత కొండూరి రాధాకృష్ణమూర్తి గారు పామర్రు నుంచి వచ్చారు. తెల్లటి గ్లాస్కో పంచె తెల్ల చొక్కా. యెర్రగా వుండేవారు. ఆయన ముఖం కందగడ్డలాగా వుండేది. కోపం ఎక్కువ. వీరబాదుడు బాడేవారు. కార్డ్ సైజు తెల్ల మందంగా వున్న కార్డులు కొనిపించి సోషల్ లోని ముఖ్య సంఘటనలను ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క దానిపై రాయించేవారు.. మాప్లను కొనిపించి మాప్ పాయింటింగ్ నేర్పారు. ఆ తర్వాత ఆయనా నేను పామర్రు హైస్కూల్ లో సహ ఉపాధ్యాయులంగా పని చేశాం. నేనంటే మంచి ప్రేమగా వుండేవారు. తెలుగుకు మహంకాళి సుబ్బరామయ్య మాస్టారు వచ్చేవారు. ఆయనకు తెలుగు సరిగ్గా రాదు. మామయ్య దగ్గర నేర్చుకొని చెప్పేవారు. తుమ్మల వారి రాష్ట్ర గానంలో పద్యాలు అన్నీ కంఠతా వచ్చేవి. తాడినాడ శేషగిరిరావుగారు డ్రాయింగ్ మాస్టారు. పంచెకట్టు, ఇస్త్రీ లేని చొక్కా “తెలీలా” అనేది ఆయన ఊతపదం. బానే బొమ్మలు వేసేవారు, వేయించేవారు. దిద్ది మళ్ళీ వేయాలి. అదీ ఆనాటి పద్ధతి. డ్రీల్ మాస్టారుగా భీమారావుగారు పెద్ద డ్రీల్ మాస్టారు. సూరపనేని సుబ్బారావు గార్ని చిన్న డ్రీల్ మాస్టారు అనేవాళ్ళం. ఇద్దరు బాగానే చెప్పేవారు. క్రమశిక్షణ వుండేది. హెడ్ మాస్టారు శ్రీ కే.వి.ఎస్.ఎల్.నరసింహారావు గారు. ఒక్కొక్కసారి పాంట్ షర్టుతో ఇంకోసారి పంచెకట్టుతో వచ్చేవారు. ఆయన మాస్టర్ అఫ్ ఆల్ ఆర్ట్స్. మంచి గాయకులూ. కవి. భజన పరులు. అన్ని కళల్లో ఆరి తేరినవారు. పెయింటింగ్ లోను ప్రసిద్ధులు. వీరంతా నా మీద మంచి ప్రభావం చూపిన వారే. వారందరికీ నేను ఎంతో రుణపడి వున్నాను. వారిని స్మరించటం నా కనీస ధర్మం. నాకు మంచి మార్కులు వచ్చేవి. వార్షిక పరీక్షలలో పాస్ అయి తొమ్మిదిలోకి ప్రమోషన్ పొందాము. 1964లో తొమ్మిదో తరగతి. క్లాస్ టీచర్ ఖాదర్ మాస్టారు. ఇంగ్లీష్ అద్భుతంగా చెప్పేవారు. తెల్లటి ప్యాంటు, తెల్లటిషర్టు, నల్లగా వున్నా చాలా అండంగా వుండేవారు. పిల్లలందరూ ఆయన్ను అభిమానించేవారు. సోషల్ కూడా చెప్పేవారు. ఆయనకు ఇన్స్పెక్టర్ గా ప్రమోషన్ వచ్చింది. స్కూల్ స్కూల్ అంతా ఒకటే ఏడుపు. అందరం ఆయన్ను బస్ ఎక్కించటానికి ఉయ్యారు సెంటర్ కు వెళ్లాం. అదీ అభిమానం అంటే. మంచి ఉపాధ్యాయుడు అంటే ఖాదర్ గారు అనిపించుకొన్నారు. అశ్రునయనాలతో

వీడ్కోలు చెప్పాం. వారి ప్రభావం నా మీద చాలా వుంది. ఆ తర్వాత ఎప్పుడో నేను సైన్సు మాస్టర్ గా పని చేస్తూ గుంటూరులో స్పాట్ వాల్యుయేషన్ కు వెడితే ఖాదర్ మాస్టారు డిపార్ట్మెంట్ తరపున పేపర్ కన్ఫిడెన్స్ గా కన్పించారు. పాతవన్నీ గుర్తు చేసుకొన్నాం. ఎంతో సంబరపడ్డారు. అక్కడ వున్న పది రోజులు వారితో సంభాషించే అవకాశం కల్గింది. అంత ముద్ర వేశారు ఆయన నా మనసు మీద.. లెక్కలకు నీలకంఠంగారు అని ఒకాయన గ్రాడ్యుయేట్ చెప్పేవారు. తెల్లని డ్రెస్ తో నీట్ గా వుండేవారు. ఆయన తమ్ముడు నీలకంఠం నాకు బిఎడ్ లో క్లాస్ మేట్. బాబాయ్ అని పిలిచేవాడిని. అలాగే శ్రీనివాసరావుగారు సైన్సు చెప్పేవారు. వల్లభనేని రామకృష్ణారావుగారు కూడా రా గ్రాడ్యుయేట్ గా లెక్కలు బోధించేవారు. మా మామయ్య తెలుగు చెప్పేవాడు. సోషల్ కు ఒక మేష్టారు వచ్చారు. ఆయన కళ్ళు ఎప్పుడు ఆర్పుతూ వుండేవారు. పాపం అదొక జబ్బు. హెడ్ మాస్టర్ గా బులుసు గౌరీపతి శాస్త్రిగారు వచ్చారు. క్రమశిక్షణ తగ్గింది. ఆయన ఏదైనా అసెంబ్లీలో చెప్పాలంటే “ఒక చిన్న అనౌన్సుమెంట్ య్” అనేవారు. నవ్వుకొనేవాళ్ళం. అప్పుడే నాన్న ఉయ్యూరు హైస్కూల్ కు గ్రేడ్ వన్ తెలుగు పండితులుగా వచ్చారు. ఆ తర్వాత ఆచంట సత్యనారాయణ గారు హెడ్ మాస్టారుగా పని చేశారు. మళ్ళీ స్కూల్ గాడిలో పడింది. పంచె కట్టు చొక్కా దానిమీద పులి చారల కోటు. గంభీరంగా వుండేవారు. తొమ్మిది పాసై పదిలోకి చేరాం.

1955లో పదవ తరగతి. క్లాస్ టీచర్ సి వి. పూర్ణచంద్రారావుగారు అని జ్ఞాపకమ్. ఇంగ్లీష్ బాగా చెప్పేవారు. నవ్వు ముఖం. టేబుల్ మీద కూర్చుని పాఠం చెప్పేవారు. నవ్వింపేవారు, కబుర్లు చెప్పేవారు. ఇంగ్లీష్ బోధనకు ఆయన ఉదాహరణ. త్రిపురనేని సుబ్రహ్మణ్యం గారు తెలుగు బోధించేవారు. ఎస్.వి.రంగారావు పర్సనాలిటీ. గంభీరమైన గొంతు. చాలా చక్కగా బోధించే వారు. తెలుగు వన్. తెలుగు టు అని భాగాలు, ఉపవాచకాలు ఉండేవి. గాయత్రి దైవస్ర వస శర్మ ఉపవాచకం చెప్పేవారు. గురజాడ పూర్ణచంద్రారావు గారు తెలుగు టు చెప్పేవారు. ఆయన కథలు, గొలుసు కథలు సామెతలు బాగా చెప్పేవారు. కొంచెం పీల ధ్వని. కడుపుబ్బ నవ్వింపేవారు. తెలుగు మాస్టారి క్లాస్ లో పిల్లలు అంత శ్రద్ధగా వినటం ఎక్కడా ఉండేది కాదు. సుబ్రహ్మణ్యం గారు ప్రముఖ ఆర్థికవేత్త, ఉయ్యూరు నివాసి. ప్రస్తుతం అమెరికా నివాసి అయిన ఆరికపూడి ప్రేమచంద్ గారికి స్వయానా బావ గారు. అంటే అక్క గారి భర్త. నేనంటే చాలా వాత్సల్యం వారికి. మేము ఆల్టీబ్రా తీసుకొన్నాం. లెక్కలు సీతంరాజు కామేశ్వర రావు గారు చెప్పారు. ఆయన నాన్న గారి శిష్యులే. లెక్కల బోధన అంటే ఆయనే అనిపిస్తుంది. ప్రతి స్టేప్ బోర్డు మీద వేసేవారు అర్థం కాక పోవటం అనేది లేదు. వక్కపొడి తయారు చేసి అమ్మేవారు. చాలా మంచి మేష్టారు. ఆయన కుమార్తె

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

మా క్లాస్మేట్. ఇలా పది అయి ఎస్ ఎస్.ఎల్.సి.లోకి చేరాం. 1956లో పదకొండవ తరగతి మా క్లాస్ మాస్టారు తుమ్మల లక్ష్మయ్య గారు తెలుగు మాస్టారు. ముతక ఖద్దరు పంచె లాల్పితో హంబర్ సైకిల్ మీద వచ్చేవారు. స్వరం బాగానే ఉండేది. చిన్న చిన్న కాగితాల మీద నోట్స్ రాసుకొని పుస్తకంలో పెట్టుకొని చూస్తూ చెప్పేవారు. బోధన బాగుండేది. అనుమానం వస్తే నన్ను “మాస్టారబ్బాయ్-దీనికేం చెబ్తే బాగుంటుందో చెప్పు” అనేవారు. పేపర్లు మాతో దిద్దించే వారు. ఉప వాచకం దైవస్ర వస శర్మ చెప్పేవారు. పెద్ద బద్ద కిష్టు, గాయత్రి అనంత రామయ్యగారి అబ్బాయి. ఇంగ్లీష్ హెడ్ మాస్టర్ గారు అయిన కామినేని రాధాకృష్ణమూర్తి గారు పోయిట్రీ చెప్పే వారు. బాగా చెప్పేవారు. కాని అర్థం అయేది కాదు. ఆల్టిట్రా లెక్కలు కూడా ఆయనే అదీ అంతే. సోషల్ పూర్ణచంద్రరావు గారు చెప్పేవారు. ఆయన నిధి. సైన్సునకు ముగ్గురు మారారు. బులుసు కామేశ్వరరావు గారు ముందు. ఆయన లావుగా లూజ్ పాంట్ తో వచ్చేవారు. ఆయన లాగు జేబుల్లో చెరి ఒక బస్తా బియ్యం పడతాయని అనుకొనే వాళ్ళం. ఆయన తర్వాత పుష్పావతమ్మ గారు వచ్చారు. మంచి టీచర్ ప్రాక్టికల్స్ చేసి చూపించేవారు. ఆ తర్వాత జేవిఎస్, ప్రసాదశర్మ గారు వచ్చారు. సింపుల్ గా కత్తిలా చెప్పేవారు. మంచి నోట్స్ ఇచ్చేవారు. నేను సైన్సు బోధించటానికి వారే నాకు ఆదర్శం. ఆ తర్వాత ఇద్దరం ఇదే స్కూల్ లో సైన్సు మేస్టర్లుగా పని చేశాం. నాకు ఒక రకంగా ఆయన friend .philosopher and guide, మా అమ్మకు ఆయనంటే అభిమానం. మా ఇంటి దగ్గర వంగల దత్తు గారింట్లో కాపురం. వారి భార్య అన్నపూర్ణమ్మ గారు చల్లని తల్లి నాకు ఆరాధ్యం. ఇలా ఇంత మంది ఉపాధ్యాయులు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క రకంగా నాపై ప్రభావం చూపారు. స్కూల్ లో ప్రతి ఏడాది వార్షికోత్సవాలు భారీగా జరిగేవి. శేషగిరిరావు అనే అతను ఎస్.పీ.ఎల్ గా వుండేవాడు. తర్వాత సర్కిల్ ఇన్స్పెక్టర్ అయ్యాడు. ఊకోటి కోటేశ్వరరావు కూడా అలాటివాడే. జాన్ అనే అతను పళ్ళతో నీటి బిందెలు ఎత్తేవాడు. విశ్వనాథను పిలిచి నాన్న మొదలైన వారు రామాయణ కల్పవృక్షం మీద మాట్లాడించారు. గ్రిగ్ సోఫిస్ట్ ఆచంట సాత్యనారాయణ గారు హెడ్ మాస్టర్ గా ఉన్న కాలమ్ లో వైభవంగా జరిగాయి. స్కూలు ప్రక్కనే స్మశానం. శవాలు కాలుతూనే ఉండేవి. భయం వేసేది కాదు. కాని ఆ కవులు కంపు భరించరానిదిగా వుండేది. అన్నీ పాకలే బిల్డింగులు లేవు. సీతంరాజు సూర్య నారాయణ అనే బుద్ధ రైటరు వుండేవాడు. వై రామారావుగారు డ్రిల్ టీచర్ గా పని చేశారు. అందరికి నేనంటే బాగా అభిమానం. పబ్లిక్ పరీక్షలు రోజుకు రెండు పేపర్లు రాసే వాళ్ళం. బిట్ పేపర్ అప్పుడే వచ్చింది. మాది స్కూల్ ఫైనల్ మూడో బాచ్. అక్కయ్య వాళ్ళది మొదటి బాచ్. స్వరాజ్యలక్ష్మి అనే అమ్మాయి స్కూల్ ఫస్ట్ నేను సెకండ్. నాకు 356 మార్కులు వచ్చాయి. ఆ అమ్మాయికి 358. నిర్మల, గుండుబాచి, అర్జునరావు, ఆదినారాయణ,

నరసింహం నా క్లాస్మేట్స్. ఇలా నా సెకండరీ విద్య పూర్తి అయింది. నాకు బోధించిన వారంతా నాకు ఆరాధనీయులే. వీరేగాక చింతా ఆంజనేయులు అనే సెకండరీ మాస్టారు మెల్లకన్నుతో పంచె చిక్కాతో వచ్చేవారు. ఆయనకు “అమడగా” అనేది ఊత పదం. దాని అర్థం తెలీదు. కూన పులి సుబ్రహ్మణ్యం గారుండేవారు. ఆయన్ను “అత్తరు బుడ్డి” అనే వారు. ఎందుకో తెలీదు. ఆదిరాజు పున్నయ్య గారు లెక్కలు, ఇంగ్లీష్ బాగా చెప్పేవారు. నాన్నకు క్లాస్మేట్. సూరి కృష్ణమూర్తి గారు సూరివారి బజార్లో వుండేవారు. ముక్కుతో మాట్లాడేవారు. వింతగా వుండేది. గరుడాచలం గారు నాకు మాస్టారు కాక పోయినా నాకు గురుతులు. ఇప్పటికీ మంచి స్నేహంగా ఉంటాము. కలిసి ఉయ్యూరులో, మానికొండలో పని చేశాం. జంపా రెడ్డిగారు మా అక్కయ్యకు క్లాస్ టీచర్, స్కాట్ టీచర్. సోషల్ బాగా చెప్పేవారు. ఎన్నో దేశభక్తి గీతాలు నేర్పించి పాడించేవారు. నాటికలు వేయించే వారు. విషయాలు ఎలా బోధించి విద్యార్థులను ప్రభావితం చేయవచ్చో రెడ్డిగారు గొప్ప ఉదాహరణ. ఆ తర్వాత మేమిద్దరం ఇక్కడే సహ ఉపాధ్యాయులుగా పని చేశాం. ఆయనకు మోటార్ బైకు వుండేది. దడ దడ లాడుతూ వచ్చేవారు. పంచెకట్టు, ఆజానుబాహువు. మంచి మాటకారి.

మా బోధగురువులు

హిందీ మేస్టారుగా మానికొండవాసి మాదల గోపాలకృష్ణయ్యగారు, పాఠం వచ్చేదాకా వదిలేవారు కాదు. పుస్తకంలో డస్టర్ పెట్టుకోవటం ఆయన ప్రత్యేకత. ముతకపంచ ముతక చొక్కాతో ఉండేవారు. వల్లెవాటు మామూలే. నేను మానికొండలో సైన్స్ మాస్టర్గా పని చేసినప్పుడు ఆయన ఉండే బజార్లో కాపురం ఉండేవాడిని. ఆయనను కలిసి శిష్యుడను అని చెప్పగా ఎంతో సంతోషించారు. మిక్కిలినేని సుబ్బారావుగారు సీనియర్ హిందీ పండితులు. భారీగా ఎత్తుగా ఎర్రగా పంచెకట్టు, నీలికళ్ళతో ఉండేవారు. తర్వాత నందిగామ కాలేజి లెక్చరర్ అయి హిందీ నిఘంటువుతో సహా అనేక గ్రంథాలు రాసి హిందీ ప్రేమీమండలి అధ్యక్షులయ్యారు. కుమ్మమూరు నుంచి పొట్లూరి లక్ష్మీనారాయణగారు వచ్చి హిందీ బోధించేవారు. ఇవాల్టి కామెడి, కేరక్టరాక్టర్ జయప్రకాష్ రెడ్డిలాంటి పర్సనాలిటీ. కాని ముఖం చాలాకోమలం ప్రశాంతం. సాధు మనస్తత్వం. ముతక ఖద్దర్పంచలాల్చీ ఉత్తరీయంతో ఉండేవారు. చాలా బాగా చెప్పేవారు. నేనంటే పరమ ప్రాణంగా ఉండేవారు. ఒక ఏడాదే ఉన్నట్లు గుర్తు. తర్వాత వారి గురించి తెలియలేదు.

తెలుగుకు పెనమకూరు సుబ్బారావుగారు కనకవల్లి నుంచి వచ్చేవారు. బాగా విడమరచి బోధించేవారు. ఒక కన్ను తమాషాగా మూతపడేది. ఎర్రగా మీసకట్టుతో రాజసంగా పంచెకట్టుతో ఉండేవారు. వారబ్బాయి శర్మ నాకు క్లాస్మేటు. గోదావరిజిల్లా

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నుంచి వచ్చిన తాడినాడ రాఘవేంద్రరావు తొమ్మిదో తరగతిలో సైన్స్ చెప్పేవారు. తడికలాగా ఊగుతూ తుమ్మితే పడిపోయేట్లు ఉండేవారు. తర్వాత ఆకునూరు జూనియర్కాలేజి లెక్చరర్ అయ్యారు. నేను 2002లో ఫ్లోరాలో అడ్మినిస్ట్రేషన్ ఆఫీసర్గా ఉన్నప్పుడు వీరబాబు లక్ష్మీనారాయణ లెక్కల బీచర్గా పని చేశాడు. ఇంతమంది గురువరేణ్యులు నాకు మార్గదర్శనం చేశారు. వారందరికీ నా మనః పూర్వక వందనాలు అభివందనాలు.

9) ఆ ఇద్దరు-ఈ నలుగురు

ఉయ్యారు శివాలయానికి రోజూ రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు ఖచ్చితంగా ఇద్దరు వ్యక్తులు వచ్చి స్వామి దర్శనం చేసుకొనేవారు. ఆరునూరైనా, నూరు ఆరైనా, అదే సమయం పాటించేవారు. వారిద్దరూ వచ్చి దర్శనం చేసుకొన్న తర్వాతనే పూజారిగారు ఆలయం తలుపులు మూసేవారు. తుఫాను వచ్చినా, వర్షం ధారాపాతంగా పడుతున్నా పిడుగులు పడ్డా ఉరుములు సాగినా, వారి ఆ దినచర్యలో మార్పు వుండేది కాదు. జెర్మనీలో “ఇమాన్యుయల్ కాంట్” గారు ఎలా ఖచ్చితంగా టైం షెడ్యూల్పాటించేవారో వీరిద్దరూ అంతే. కలిసే వచ్చేవారు, కలిసేవెళ్ళేవారు. ఆ ఇద్దరూ ఒకరు ఆదిరాజు సర్వేశ్వరరావుగారు, రెండవవారు పువ్వాడ చంద్రయ్యగారు. మొదటివారు బ్రాహ్మణులు. రెండవవారు కోమట్లు. ఆ స్నేహం ఎలా ప్రారంభమైనదో మాకు తెలీదు కాని ఆ జంట స్నేహానికి ముచ్చట పడేవాళ్ళం. ఇద్దరు చక్కగా స్నానంచేసి విభూతి రేఖలు నుదుటి మీద తీరుగా ధరించి గుడికి వెళ్ళేవారు. చేతిలో లాంతరు వుండేది. అది వాళ్ళ ఐడెంటిటీ. సర్వేశ్వరరావు విష్ణాలయం అవతలివైపు మెట్లకు ఆనుకొన్నస్వంత ఇంటిలో వుండేవారు. ఆయన దస్తావేజు రచయిత. వారి అబ్బాయి రామచంద్రమూర్తి, ఆ వారసత్వం కొనసాగించారు. చంద్రయ్యగారిని “షరాబు చంద్రయ్యగారు” అనేవాళ్ళు. ఉయ్యారులో ప్రభుత్వ తానా వుండేది. అందులో ఆయన ఉద్యోగి. తానాలో కంచుఘంట వుండేది. ప్రతి గంట ఘంటకొట్టే వారు. అదే సమయాన్ని తెలుసుకోవటానికి ఉపయోగపడేది. ఎన్ని ఘంటలైతే అన్ని దెబ్బలు కొట్టేవారు. కర్రసుత్తితో కొట్టేవారు. ఘంటశబ్దం ఊరంతా వినపడేది. అప్పుడు జనాభా, ఇళ్ళు తక్కువ. తర్వాత తానా ఎత్తేశారు. తానా మా బజార్లోనే ఇప్పుడు ఊర సుబ్బారావు గారింట్లో వుండేది. అది పోయింతర్వాత సుబ్బారావు కొన్నాడు. ఇప్పుడు వాళ్ళ అబ్బాయి మోహనరావు అధీనంలో ఆ స్థలం వుంది. తర్వాత ఉయ్యారు పాలిటెక్నిక్లో ఘంటలు కొట్టేవారు. తెల్లవార్లు కొట్టేవారు. అదీ బానే వినిపించేది. ఇదీ ఆనాటి కాలగమనం తెలియజేసే విధానం. చంద్రయ్యగారు రావిచెట్టు బజారులో దానికి దగ్గర స్వంత ఇంట్లో వుండేవారు. చంద్రయ్యది గండుమొగం. కోపంగా కనిపించేవాడు. మాట్లాడటం చాలా తక్కువ.

ద్యూటీ మైండ్‌లో వుండేవారు. సర్వేశ్వరరావుగారు పల్కుగా యెర్రగా వుండేవారు. ఈయన దావళీ కట్టుకొని గుడికి వచ్చేవారని జ్ఞాపకం. చంద్రయ్య గారు లుంగీతో వెళ్ళేవారు. ఈయన భుజాన తుండుగుడ్డ వుండేది. సర్వేశ్వరరావుగారికి పైన ఆచ్చాదన వుండేది కాదు. వీరిద్దరి స్నేహం గురించి ఊరంతా ముచ్చటగా చెప్పుకొనేవారు. దైవదర్శనానికి అంతగొప్పగా సమయపాలనను పాటించిన ఆ మహానుభావులిద్దరు ధన్యజీవులే. అప్పటికే వారిద్దరికీ అరవై ఏళ్ళుపైబడే ఉండేవని గుర్తు.

ఈ నలుగురు ఆ నలుగురు ఉయ్యూరులో ఏ భారీ కార్యక్రమం జరగాలన్నా, మా చిన్నప్పుడు నలుగురు వ్యక్తులు ముందుండి వారి చేతుల మీదుగా జరపటం నాకు బాగా గుర్తు. వేసవిలో సహస్ర ఘటాభిషేకం, శివాలయంలో చేయటం, పురాణ ప్రవచనాలు కంచి, శృంగేరి పీఠాధిపతులను ఆహ్వానించటం, రిక్రియేషన్ క్లబ్, విష్ణులయంలో వైశాఖ మాసంలో స్వామి వార్ల కల్యాణం, అక్కడే జరిగే భాగవత సప్తాహాలు, వేద విద్వాంసులను సన్మానించటం మొదలైన సామాజిక కార్యక్రమాలన్నీ ఈ నలుగురే దగ్గరుండి చాలా చక్కగా నిర్వహించేవారు. వారే మా నాన్నగారు గజ్జిట మృత్యుంజయ శాస్త్రి గారు, మా మేనమామ గుండు గంగాధరశాస్త్రి అనే గంగయ్యగారు, స్థితిపరులు చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు గారు, జిల్లా జడ్జి వారణాసి సదాశివరావు గార్లు. వీరికి సహాయకారులుగా, ఆదిరాజు నరసింహారావు గారు అంటే చంద్రశేఖరరావు గారి బావమరిది, మరియు హెడ్ కర్ణం, డాక్టర్ మామిడిపల్లి నరసింహమూర్తి గారు, ఆదిరాజు చంద్రమౌళీశ్వరరావు గారు. వీరికి ఉమా ప్రెస్ అనే ప్రెస్ వుండేది. చాలా పుస్తకాలు అచ్చువేశారు. వడ్లమరను నిర్వహించారు. ఆలోచన అంతా ఈ నలుగురిదే. ఆచరణ అంతా మిగతా వారి సహకారంతోనే. అంత కలిసికట్టుగా ఆనాటి బ్రాహ్మణ్యం వుండేది.. ఏది చేసినా వూరి సౌభాగ్యం కోసమే. మా నాన్నగారు వేద వేదాంగాలు క్షుణ్ణంగా చదువుకొన్నవారు. అధ్యయన, అధ్యాపనాలు చేసినవారు. తెలుగు విద్వాన్ పాసయినవారు. మంచి గొప్ప తెలుగు పండితులుగా జిల్లాలో గుర్తింపు పొందినవారు. శాస్త్రంలో ఏదైనా సందేహం వస్తే నాన్న గారి వద్దే తీర్పుకొనేవారు. కావ్యాలన్నీ అవలోదనం చేశారు. సంస్కృత కావ్యాల్ని ఆ పోసన పట్టినవారు. శంకరాద్వైతాన్నిక్షుణ్ణంగా బోధించగలవారు. పచ్చగా కుది మట్టంగా వెలుగు రేఖల్లా వీభూతి రేఖలతో నుదుట వెలిగేవారు. పంచె ఖద్దరు లాల్చి. పైన ఖండువా. త్రికాల సంధ్యా వందనం, శ్రీ రామకోటి నిత్యం రాయటం భగవద్గీతా పఠనం వారి దినచర్య. మా మేనమామను గుం.గం.శాస్త్రి అనేవారు. లేక గుండు గంగయ్యగారు అనేవారు. మా ఇంటి పక్కనే వాళ్ల ఇల్లు. మా అమ్మకు స్వంత తమ్ముడు. చిట్టి గూడూరు సంస్కృత పాఠశాలలో చదివాడు. వరదాచార్యులగారి శిష్యుడు. జలసూత్రం రుక్మిణీనాథ శాస్త్రికి సహాధ్యాయి మంచి మిత్రుడు కూడా. రామాయణ భాగవత భారతాలను సులభంగా

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

పురాణంగా చెప్పేవాడు సంస్కృత మూలంతోనే. తెలుగు పండిట్‌గా కొంత కాలం బోర్డు హైస్కూల్‌లో పని చేశాడు. మంచి ఆస్తిపరులు. దానం ధర్మం చేసేవాడు. జ్యోతిష్యం బాగా నేర్చాడు. జాతకాలు వేయటం చెప్పటం ముహూర్తాలు పెట్టటం చేసేవాడు. కోట శ్రీరామమూర్తి గారు, మామయ్యకు జ్యోతిష్యంలో గురువు. సరదాగా మాట్లాడే వాడు. మంచి చనువు వున్నవాడు. ఇట్టే అందరితో పరిచయాలు పెట్టుకొనేవాడు. మాటకారి. గొప్ప సహాయకారి. నల్లగా వుండేవాడు, త్రికాల సంధ్య వార్చేవాడు. వేదపఠనం నిరంతరంగా సాగించేవాడు. అలా చేస్తూ జంధ్యాలు ఒడికేవాడు. చాలా సున్నితమైన జంధ్యాలు తయారు చేసేవాడు. గోచీ పోసి పంచకట్టు, బైటికి వెళ్తేనే చొక్కా లేకపోతే ఉత్తరీయమే. మంచి బలిస్తుడు. పాలేళ్ళతో పాటు కట్టెలు కొట్టేవాడు. అరక దున్నేవాడు. బండి తోలేవాడు. మంచి వ్యవసాయం చేయించేవాడు. గొడ్డు గోదా పాడి పంటాతో ఇల్లు కళ కళలాడుతూ వుండేది. అందరికి అందుబాటులో వుండే వ్యక్తి బ్రహ్మల ఇళ్ళలో పెళ్లి మొదలైన శుభ కార్యాలన్నీ మామయ్య వుంటే సులభంగా జరిగిపోయేవి. చక్కని సలహాలను ఇచ్చేవాడు.

మూడవవారు చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు గారు. మంచి స్థితిపరులు. నియోగులు. ఎర్రగా, పొట్టిగా వుండేవారు. ముఖం ఎప్పుడు కందగడ్డలాగా వుండేది. ఆయన ఎదుట పడాలంటే అందరికీ భయం. వేదం అభ్యసించాడు. శాస్త్రాలు నేర్చాడు. అతిధ్యం ఇచ్చేవాడు. అర్థులకు కొంగు బంగారమే. అప్పటికే వూరిలో ఆయనకు ఒక్కడికే దాబా ఇల్లు వుండేది. పై అంతస్తు కూడా వుండటం విశేషం. ఇంట్లో పింగ్ పాంగ్ ఆడే బల్ల వుండేది. సోషల్ క్లబ్‌లో పదవినీ నిర్వహించారు. ఏ కార్యక్రమానికైనా ముందుండేవారు. అయితే కోపం వస్తే పిచ్చు బూతులు తిట్టేవాడు. అందుకని ఆయన్ను “రావణాసురుడు” అని పిల్చేవారు. ఆయన భార్య అమ్మన్న, మా అమ్మ భవానమ్మ గారికి స్నేహితురాలు. ఆయన నాన్నకు క్లాస్‌మేట్. “ఏరా అంటే ఏరా” అనుకొనేవారు. వారబ్బాయిలు మేము మళ్ళీ స్నేహితులం, ఆయన మనవళ్ళు నా శిష్యులు కూడా. పాలేళ్ళు వ్యవసాయం పాడి పంటా నిఖా మాన్లు వున్న పెద్ద వ్యవసాయం వారిది. ఊళ్లోకి యాయవారం బ్రాహ్మలు వస్తే సత్కరించి పంపేవారు. వేద పండితులను, కూచిపూడి వారినీ అలానే గౌరవించే వారు. నీర్వావి గ్లాస్కో పంచె, చొక్కా ఆయన వేషం.

నాలుగవవారు వారణాసి సదాశివరావు గారు. బందరు జిల్లా కోర్ట్ జడ్జిగా పని చేశారు. కొబ్బరితోటలో యిల్లు. భార్య అన్నపూర్ణమ్మ గారు మా అమ్మకు మంచి దోస్తీ. ఇద్దరు కలిసి చాలా యాత్రలు చేశారు. మంచికి ముందుండే వారు.. సదాశివ రావుగారు కూడా వేదం చదివారు. శాస్త్రాలు నేర్చారు. ఈ నలుగురు వేదార్థం చదవటానికి సిద్ధమై గుంటూరు జిల్లా వేమూరు నుంచి వేదార్థ ప్రవీణ, చివుకుల వెంకట

రమణ సిద్ధాంతి గారిని ఆహ్వానించి ఇల్లు వసతి సౌకర్యం కలిపించి వేదార్థం నేర్పు కొన్నారు. దాదాపు నాలు గేళ్ళు నేర్చుకొన్నట్లు గుర్తు. ఆ తర్వాత ఆదరం తగ్గి ఆయన మళ్ళీ స్వంత వూరు వెళ్లిపోయారు. వేదార్థ ప్రకాశిక, గీతాసారం అనే పుస్తకాలు రాశారాయన. ఎర్రగా వుండేవారు. గొప్పగా ఏ విషయాన్నైనా విడమర్చి చెప్పే నేర్పు వారిది. మాకేమీ అర్థం కాకపోయినా నోరు తెరిచి వినే వాళ్ళం. ఇదంతా చూసి శైవులు కూడా వారి గురువు గారిని ఆహ్వానించి ఆయన దగ్గర శైవ శాస్త్రాధ్యయనం చేశారు. దీనికి పూనుకొన్నవారు మామిళ్ళపల్లి నాగేశ్వరావు గారు తాతయ్య గారు పురుషోత్తం గారు. వీరంతా శివాలయ అర్చకులు. మొదట చెప్పిన ఈ నలుగురు - శివాలయంలో సహస్ర ఘటాభిషేకం చేయించేవారు సకాల వర్షాల కోసం. చాలా నిష్టగా జరిగేది. పుల్లెరు కాలువలో చెలమ తీసి నీరు తెచ్చేవాళ్ళం. మేము పిల్లలమైనా బిందెలతో అక్కడి నుంచి నీళ్ళు తెచ్చి అంచెలంచెలుగా అందజేసేవాళ్ళం. వంగల సుబ్బావధాని గారు వగైరా పురోహితులు ఆలయం లోపల వుండి అభిషేక కార్యక్రమం నిర్వహించేవారు. ఈ నలుగురు, మిగతా వారితో కలిసి గర్భాలయంలో శివలింగానికి అభిషేకం చేసేవారు స్వ హస్తాంతో. చూడ ముచ్చటగా వుండేది. అది అయిన తర్వాత బిల్వార్చన. భోజనాలు అక్కడ ఉండేవి కావు, అంతా మడితోనే జరిగేది. ఆడవారు కూడా ఉత్సాహంగా పాల్గొనేవారు. అర్చకుల సహకారం బాగా వుండేది. అంతా అయింతర్వాత ఎవరిళ్లలో వారు భోజనం చేసేవారు.

నవరాత్రులలో రోజూ సాయంత్రం అమ్మ వారికి లలితా సహస్రనామలతో పూజ ఆ తర్వాత మంత్రపుష్పం. దీనికి ఆ నలుగురు మిగిలిన పెద్దలు మేము కూడా హాజరయే వాళ్ళం. వినటానికి ఎంతో హాయిగా వుండేది. మాకు మంత్ర పుష్పం నోటికి రావటానికి అదే ఆధారం. కార్తిక మాసంలో ఈ నలుగురు ఆలయంలో అభిషేకం చేసుకొనేవారు. విష్ణాలయంలో ఆదిరాజు చంద్రమౌళీశ్వరరావు గారి ఒదినగారి ఆధ్వర్యంలో ఎన్నోసార్లు భాగవత, రామాయణ సప్తాహాలు జరిగాయి. చివరి రోజునందరికీ భోజనాలు. దీని పర్యవేక్షణ వీరిదే. వైశాఖ మాసంలో కల్యాణం వైభవంగా జరిగేది. ఆదిరాజు నరసింహారావు గారి ధర్మకర్త. ఆయన ఆధ్వర్యంలో కల్యాణం జరిగేది. బంగినపల్లి మామిడి పళ్ళు పంచిపెట్టే వారు నరసింహారావు గారు. వేదాంతం రామ చంద్రాచార్యులు, రామాచార్యులు మొదలైన అర్చకులు బాగా చదువుకొన్నవారు చక్క గా కార్యక్రమాలు నిర్వహించేవారు. కార్య క్రమం అయిపోయే దాకా ఈ నలుగురు వుండేవారు. వారు వుంటే దిగ్వి జయమే.. అలాగే ధనుర్మాస కార్యక్రమాల్ని హించేవారు. ఈ ఆలయం అర్చకులు “హయగ్రీవ జయంతి” నిర్వహించేవారు. పెద్దలందరితోపాటు ఈ నలుగురు వచ్చి ఊళ్ళోకి వేద పండుతులు వస్తే సభ జరిపించి సత్కరించి గౌరవంగా పంపేవారు. పాలిటెక్నిక్ లో నాన్నగారిని పిలిపించి వ్యాస రచన, డిబేటింగ్ లకు జడ్జిగా

నియమించేవారు. ఈ విధంగా ఆ ఇద్దరు సమయ పాలనకు ఉదాహరణగా నిలిస్తే, ఈ నలుగురు సేవాతత్పరతకు, పూరి హితం కోసం పాటుపడే వారుగా గుర్తింపబడ్డారు.

10) కాఫీ పా(ప్రా)ణియే కాని అపర పాణిని

ఈ చుట్టూపక్కల ఎక్కడాలేని తర్క, వ్యాకరణ పండితుడు ఉయ్యారులో వుండటం మాకు గర్వకారణం. ఆయనే వంగల సుబ్బహ్మణ్యశర్మగారు. నాకు తెలిసినప్పటి నుంచి ఆయన స్వతంత్ర జీవి. స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో పాల్గొన్నవారు. అందుకే ఖద్దరు తప్ప దేనినీ కట్టేవారు కాదు. బయటికి వస్తేనే పంచ. లేకపోతే ఖద్దరు లుంగీ, లాల్చితో వుండేవారు. పలుచని మనిషి. గుండెలు లోతుకు వున్నట్లు వుండేవారు. ముఖంమీద బొట్టు మాత్రం ఉండేదని జ్ఞాపకం. వేదం ఉపనిషత్తులు, శాస్త్రాలు క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసిన వ్యక్తిగా అందరు చెప్పుకొనేవారు. పూర్వో ఎవరితోనూ కలిసి మెలసి వుండటం నేను చూడలేదు. మా నాన్నగారికి శిష్యుడు అని అంతా చెప్పేవారు. మా మేనమామ గుండు గంగయ్యగారి సహాధ్యాయి. “ఏరా” అని పిలిచే చనువున్నవారు. తర్కంలో వ్యాకరణంలో ఈ దరిదాపుల ఎవరూ శర్మగారంతటివారు లేరని అందరు చెప్పుకొనేవారు. అపర పాణిని అనేవారు. అయితే ఆయన వద్ద ఎప్పుడు కనీసం పది కప్పుల కాఫీ పట్టే ఫ్లాస్క్ ఉండేది. ఆరగా ఆరగా కాఫీ తాగేవారు. ఆ కాఫీ కూడా ఫిల్టర్ కాఫీ. మహా రుచిగా వుండేది. ఇల్లు వదిలి పెద్దగా బయటికి వెళ్ళటం తక్కువ. కాఫీ పాణి (చేయి) యందు ఎప్పుడు వుండటం వల్ల కాఫీపాణి అనీ, కాఫీ అంటే మహా ఇష్టం కనుక కాఫీప్రాణి అనీ అన్నాను.. మా చిన్నప్పుడు మా బజారులోనే పుల్లేరు కాలవకు దగ్గరగా ఒక ఇంట్లో వున్నట్లు జ్ఞాపకం. ఆ తర్వాత ఆయన మకాం గరుగు మీదకి మారింది. మంచి స్థితిపరులు. గరుగు మీద ఆయనకు దాదాపు పది ఎకరాల మామిడితోట వుండేది. పసుపు, కంద పండే చేలు ఉండేవి. వ్యవసాయం చేయించేవారు. బండీఎడ్లు, పాలేరు వుండేవారు. పెద్ద మోటబావి కూడా వుండేది చేలను తడవటానికి. కూరగాయాలు కూడా పండించేవారు. కాఫీకి పాలు కావాలి కనుక గేదెలను కూడా పెంచేవారు. వారింటి కాఫీ చక్కగా చిక్కగా, చిక్కగింజవేస్తే మునగనంతగా వుండేది. నేను ఒకటి రెండుసార్లు వారింటికి వెళ్ళినపుడు నాకు కాఫీ ఇచ్చేవారు. తాగాను. అంతరుచి మరెక్కడా కనిపించేది కాదు. రోజుకు ఎన్నిసార్లు ఎన్ని కప్పుల కాఫీ తాగేవారో లెక్క వుండేది కాదు. ఒకటి రెండుసార్లు మామిడి మండల కోసమో, అరటి ఆకుల కోసమో వారింటికి వెళ్తే గురువుగారి కుమారుడిని కనుక చాలా మర్యాద చేసేవారు. కాఫీ ఇచ్చేవారు. ఏవైనా విషయాలు మాట్లాడేవారు. భోజనం కూడా వారింట్లో చేసిన గుర్తు ఉంది.. నేను అంటే అభిమానం వుండేది. నాకూ, ఆయనను గురించి విన్నవాణ్ని కనుక మంచి గౌరవం వుండేది.. భార్య యెర్రగా పొడుగ్గా పెద్దముత్తైదువులాగా వుండేవారు.

ఆయనకు బాగా కోపం అని అందరు అనుకొనేవారు. ఆయనకు ఇద్దరు కూతుళ్ళు వుండేవారు. పెద్దమ్మాయికి ఆయనే ఇంటిదగ్గర చదువు చెప్పుకొని కావ్యాలు, అలంకార శాస్త్రం వగైరా స్వయంగా నేర్పారు. రెండోఅమ్మాయిని హైస్కూల్కు పంపినట్లు, ఆమె నాక్లాస్మేట్ అని గుర్తు. సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు ఎక్కడా ఉద్యోగం చేయలేదు. చెయ్యటానికి ఇష్టపడలేదు. ఆయన కావాలనుకొంటే ఉద్యోగాలు వచ్చి మీద పడేవి. స్వతంత్రంగా జీవించాలనే ధ్యేయం. ఎవరికిందా పనిచేయరాదనీ, ఎవరిమోచేతి నీరు తాగరాదనీ ఆయన నియమం. అలాగే చివరిదాకా జీవించారు. అయితే వాళ్ల అమ్మాయిలను కూడా అలానే తయారుచేయాలనుకున్నారు కాని వాళ్లకు తండ్రి మరణంతో ఉద్యోగం చేయక తప్పలేదు. ఇద్దరు తెలుగు పండితులయినట్లు విన్నాను. శర్మగారికి కాంగ్రెస్ అంటే వల్లమాలిన అభిమానం. గాంధీజీ అంటే అమిత గౌరవం. మిగిలిన వారినేవర్నీ లెక్క చేసేవారు కాదు. సర్వస్వతంత్రులుగానే బ్రతికారు. మిగిలినవారిలో విద్వత్తువున్నా ఆయన వారిని తేలిగ్గా తీసి పారేసేవారు. తనకుమించినవారు లేరనే ఆత్మవిశ్వాసం వుండేది. ఇది విశ్వనాథకు వున్న దిషణాహంకారంలాంటిదేమో?. చిట్టిగూడూరు కళాశాలలో చదువుకొన్నారు. ఎర్రగా వుండేవారు. మా వూరి కరణం సీతంరాజు లింగరాజు గారిలానేవున్నా ఆయన కంటే పొట్టి అలానే గుండె ఎండుకపోయినట్లుండేవారు.. మాటమాత్రం స్వచ్ఛంగా నెమ్మదిగా మాట్లాడేవారు. కావ్యాలన్నీ ఆపోసన పట్టినవారు కనుక వ్యాకరణంలో దిట్ట కనుక ఒక మాదిరి కవులెవరు ఆయనకు ఆనేవారు కాదు. అందుకని ఎద్దేవా చేయటం వుండేది. ఎవరు ఎంత బాగా రాసినా మెచ్చుకోవటం అరుదు. అయితే విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారంటే వీరాభిమానం. ఆయన్ను ఉయ్యూరు తీసుకొని వచ్చి రామాయణ కలపవృక్ష రహస్యాలను చెప్పించటంలో ఆయన పాత్ర చాలా వుంది. విశ్వనాథవారు వీరింట్లోనే వుండి ఉపన్యాసాలిచ్చేవారు. ఆయనంటే అమిత గురుభక్తి ప్రదర్శించేవారు. శర్మగారికి సంగీతం అంటే కూడా బాగా అభిమానం, అభినివేశమువున్నాయనిపించింది. ఉయ్యూరులో వైఖానస సభలు జరిపినపుడు దాలిపర్తి పిచ్చిహరిగారి చేత నాదస్వర కచేరి పెట్టించారు. శర్మగారు దానికి హాజరై ముందువరుసలో కూర్చుని, ఆ రాగాలకు, స్వరాలకు తలకాయ అటు ఇటు ఊపుతూ మైమరచి వింటూ, తాళం వేస్తూ వినటం నేను చూశాను. బహిరంగంగా ఆయన ఒక సభలో పాల్గొని మెచ్చుకోవటం నాకు తెలిసినంతవరకు ఇదే. మాకు నవ్వు వచ్చేది మాలో మేము నవ్వు కొనేవారం. వంగలదత్తుగారు శర్మగారికి దగ్గరబంధువులు. దత్తుగారు తరచు, శర్మగారింటికి వెళ్లి శాస్త్ర చర్చలు చేస్తుండేవారని దత్తుగారే మాకు చెప్పారు. ఆయన్ను “సుబ్బన్నాయ్” అనేవారు. ఒకోసారి ఉన్నట్లుండి సుబ్బన్నాయ్ అంటే ఎవరో మాకు అర్థం అయేది కాదు. అలాగే గాయత్రి అనంతరామయ్యగారిని “మామయ్య” అనేవారు దత్తుగారు.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

మాతో మాట్లాడేటప్పుడు కూడా “మామయ్య” అని మొదలుపెడితే ఎవరీ మామయ్య అని ముందు కంగారు పడేవాళ్ళం. దత్తుగారు మాకు సారథి, సచివుడు, నేస్తం, మార్గదర్శి. మాకంటే చాలా పెద్ద అయినా చిన్నపిల్లవాడిలాగా వుండేవారు.. సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారిని “తర్కవ్యాకరణ శిరోమణి” అని అందరూ పిలిచేవారు. ఆయన దస్తూరి ముత్యాల కోవలాగా వుండేది. తెల్లటి కాగితం ఒకేసైజులో కట్టేసి దానికి బార్దేవ్వి అందులో రాసేవారు. ఆ అక్షరాలకు మేము మురిసిపోయేవాళ్ళం. ఒకసారి వారు రాసిన ఒక వ్యాసం సుమారు పది పేజీలపైన వున్నది మా ఇంటికి వచ్చింది. ఎందుకు వచ్చిందో, ఎలా వచ్చిందో జ్ఞాపకం లేదు నాకు. దాన్ని చూసి చెప్పిన మాట ఇది. దాన్ని భద్రంగా దాచి ఉంచాము. ఎక్కడో అటకమీద పెట్టెల్లో వుండి వుండాలి. ఆ వ్యాసం అంతా వ్యాకరణం మీద. మాకు పూర్తిగా అర్థం అవలేదు. మానాన్న, మామయ్య, ఆయన రేడియోలో ప్రసంగించటానికి ఆడిషన్ టెస్ట్‌కు వెళ్తే వీళ్ళిద్దరూ సెలెక్ట్ కాలేదని ఈయన అయారని మామయ్య చెబుతుండేవాడు. వీళ్ళు వింజమూరి శివరామరావుగారు అక్కడ పనిచేస్తున్నప్పుడు, బందుత్వాన్ని కూడా ప్రయోగించి ప్రయత్నించినా ఏమీ ఫలితం కనిపించలేదు. వింజమూరిని సూటీపోటీ మాటలు అంటుండేవాడు మామయ్య.

ఇదీ మా అపరపాణిని అనే కాఫీప్రాణి, కాఫీపాణి వంగల సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారిని గురించిన చిరుజ్ఞాపకాలు. శర్మగారు చనిపోయిం తర్వాత కూడా వారి అమ్మాయిలు ఇక్కడి ఆస్తిని చాలా కాలం కాపాడుకొన్నారు. ఆ తర్వాత ఒక పదేళ్ళక్రితం, ఆడపిల్లలిద్దరికి పెళ్లి అవటంవల్ల అంతా అమ్మోసినట్లు తెలిసింది. ఏమైనా శర్మగారిల్లు, తోట ఒక ఆశ్రమంగా వుండేది. పచ్చదనానికీ పాడి, పంటకు నిలయంగా కనిపించేది.

11) మహాత్తరు సాయిబు

ఆయనకంటే ముందే ఆయన అత్తరు వాసన ముక్కులకు తగిలి, అత్తరు సాయిబుగారు వస్తున్నాడని తెలిసిపోయేది. సందు చివర్నించే ఆ సువాసన ముక్కులను తాకేది. అదీ ఆయన ప్రత్యేకం. భారీ పర్సనాలిటీ. గళ్ళ లుంగి, పొడవైన అంగరఖా, మెడకు అటు ఇటు వేలాడే సత్తుతో చేసిన బుల్లి మూతితో, పెద్ద అత్తరు బుడ్లు, ఇవి కాక రంగుల పూసల గొలుసులు, చంకలో సెంటుసీసాలు వున్న చెక్క పెట్టె, అందులో సుర్మా సీసా, కళ్ళలో సుర్మా పెట్టె చిన్న ఇనప కడ్డి. ముందు ఖాళీగా వున్న బూట్లలాంటి చెప్పులు. చేతిలో కర్ర. ఇదంతా చూస్తే ఒక కాబూలీ వాలాలాగ అనిపిస్తాడు. ఆకారంలో మాత్రమే. స్వభావంలో మాత్రం కాదు. గంభీరమైన స్వరం, తెల్ల, నల్లా వెంట్రుకల పొడవైన చిక్కని గడ్డం. గల గలా మాట్లాడే చురుకు దనం. “సుర్మా, అత్తరు, మందార నూనె, సెంటు” అని అరుస్తూ వచ్చేవాడు. అప్పటికే ఆయన వయసు అరవైపైనే

వుండేది. పేరు ఎవరికీ తెలీదు. అత్తరు సాయిబు అనే అందరం పిల్వేవాళ్ళం. మాకే కాదు వూళ్ళో అందరికీ అత్తరు సాయిబే ఆయన. ఆయన అత్తరు మాత్రం మహత్తరం. సాదారణంగా ఇంటికి పదిహీను రోజులకోసారి రావటం అలవాటు. ఆదివారాలే వచ్చేవాడు. ఆయన రాగానే మా సావిట్లోకి వచ్చేవాడు. అక్కడే చాప వేసే వాళ్ళం. దానిమీద తన సరంజామా అంతా దింపి కూర్చునేవాడు. వరుసగా తాను తెచ్చిన వివిధ రకాలైన అత్తరులు వాసన చూపించేవాడు. మా చొక్కాలకు, ఆడవాళ్ళకు చీర చెంగులకు రాసి, వాసన చూడమనేవాడు. అన్నిటి కంటే ఆయన “మందార నూనె”కు మంచి గిరాకీ వుండేది. మా అమ్మతప్పక మందార నూనె కొనేది -మా అక్కయ్యల కోసం. మేము రాసుకొనేవాళ్ళం. సెంటు సీసాల మూతలు తీసి, రాసేవాడు. మొగలి సెంట్, గులాబి సెంట్, మల్లె సెంట్ వగైరా ఉండేవి. కొంటే వాటిని చిన్న సీసాలో పోసి గట్టి మూతపెట్టి ఇచ్చేవాడు. అతను వచ్చాడంటే అందరికీ సందడే. ఆయన కేక విని, పక్కింట్లో వుండే మా మామయ్య గుండు గంగయ్యగారు వచ్చేవాడు. వాళ్ళిద్దరూ తురకంలో మాట్లాడుకొనేవారు. మామయ్యకు ఆ భాష బాగా తెలుసు. సాయిబుగారు మాత్రం తురకం, తెలుగు మిశ్రమంగా మాట్లాడేవాడు. మామయ్య నాతో “ఒరేయ్! అత్తరు కొనాలి” రాచిప్ప “తీసుకూరా పోయించు కొందాం” అనేవాడు. నవ్వుకొనే వాళ్ళం. సాయిబుగారు కూడా “క్యా సాబ్ -అత్తరికీ రాసిప్పా ఏంటి శాస్త్రి జీ” అని నవ్వేవాడు. అతనితో సరదా చేయటం మామయ్యకు హాబి. నేను సెంటు కొంటాను వాసన చూపించమనే వాడిని. పాపం అన్నీ మూతలు తీసి నా చొక్కాకి పూసేవాడు. ఏదీ బాగా లేదనేవాడిని. కొనటం కన్నా పూయించుకోవటం సరదా. “వాసన ఎలా వుంది?” అని అడిగేవాడు. “ఏం బాగాలేదు” అనేవాణ్ణి. ఇంకోటి చూపించేవాడు. దానికి అదే సమాధానం. కోపం వచ్చేది సాయిబు గారికి “అరె భాయ్ ! నీ ముక్కుల్లో సొరకాయల వాసన, బీరకాయల వాసన, తప్పా ఇంకే వాసనా లేదు. నీకూ సెంటూ వాసనా యెట్లా తెలుస్తుందీ -అరె క్యా! ఇన్ని సెంట్లల్లో ఒఖాటి కూడా నీకు నచ్చటం లేదా?. కొనే బేరమేనా ఇది?” అని కోప్పడేవాడు. నవ్వుకోవటమే మా పని. ఏదో కొంత అమ్మావాళ్ళు తీసుకొనేవారు. అత్తరు సాయిబుకే “సుర్మా సాయిబు” అనే పేరుంది. నల్లటి బరకగా వుండే సుర్మా ఆయన దగ్గర వుండేది. కళ్ళల్లో కొయ్య గండలు వస్తే, ఆ కాలంలో సుర్మా పెట్టుకొనేవారు. సాయిబు రాగానే ఇంటిల్లి పాదికి తన దగ్గర వున్న సుర్మాను చిన్న కడ్డీతో కళ్ళల్లో ఈ చివరి నుంచి ఆ చివరికి కింద రెప్ప లోపల లాగుతూ పెట్టేవాడు. అలాగే పై రెప్పకు పెట్టేవాడు. కళ్ళు మందేవి. నీళ్ళు ధారా పాతంగా కారేవి. బాగా కారాయి అంటే కంట్లో దోషం బాగా ఉందన్న మాట. విసుగు అనుకోకుండా అందరి కళ్ళల్లో సుర్మా పెట్టేవాడు. అందరు ఏడుపు సీన్లో వున్నట్లు వుండేది. రూపాయకో, రెండు రూపాయలకో సుర్మా కొనేవాళ్ళం. చిన్న సీసాలో పోసి

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

ఇచ్చేవాడు. మనం పెట్టుకుంటే చేతితోనే పెట్టుకోవటం. ఆయన మాత్రం చాలా నాణ్యంగా, మెలకువగా కళ్ళకేమీ ఇబ్బంది లేకుండా కడ్డీతో పెట్టేవాడు. నాకు మాత్రం పెడుతుంటే భయం వేసేది. అది కళ్ళలో ఎక్కడ గుచ్చుకుంటుందోనని భయం. అయినా చాలా సరదాగే వుండేది. కొన్న సుర్మాని రాత్రులలో నిద్రపోయే ముందు అమ్మ మా కళ్ళలో పెట్టేది. మా అమ్మ కూడా చూపుడు వేలి మీద సుర్మాను తీసుకొని, అతి జాగ్రత్తగా కళ్ళలో పెట్టేది. సుర్మా పెట్టిన తరువాత, కళ్ళు మూసుకోవాలి. నీళ్ళు అన్నీ కారే దాకా రెప్పలు తెరువరాదు. తెరిస్తే పూరుకొనేవాడు కాదు. నీళ్ళు అన్నీ కారిన తర్వాత కళ్ళు చాలా చల్లగా ఉండేవి. కళ్ళలోని దుమ్ము, సుర్మా తీసేసి కళ్ళను శుభ్రం చేసే దేశీయమైన మందు. సాయిబుగారే దాన్ని ఇంటి దగ్గర తయారు చేసేవాడట. అలాగే అత్తరులను కూడా ఇంటి దగ్గర కార్ఖానాలో తయారు చేసేవాడట. గులాబీ రేకులు, మందార పూలు, మల్లెపూలు మొదలైనవి సేకరించి చక్కగా వీటిని వండి తయారు చేసేవాడట. అదొక కుటీర పరిశ్రమగా ఆయన నిర్వహించేవాడన్నమాట. ఆ రోజుల్లో బందరులో కోనేరు సెంటర్ దగ్గర చుట్టూ, అత్తరు, సెంట్లు అమ్మే దుకాణాలు ఉండేవి. ఒకవేళ ఎవరైనా, అక్కడ కొని తెస్తే, మా సాయిబు గారి సరుకు ముందు బలాదూరుగానే ఉండేవి. మాకు నచ్చేవి కావు. దాదాపు ఎనభై ఏళ్ళు వచ్చేదాకా సాయిబు గారు ఇంటింటికీ తిరుగుతూ అత్తరు సెంటు, పన్నీరు సుర్మా అమ్ముతూనే వుండేవాడు. వీటితోపాటు అగరు వత్తులు, తయారుచేసి అమ్మేవాడు. కొనే వాళ్ళం. ఆయన ఇల్లు ఎక్కడో మాకు తెలీదు.

ఈ ఆర్థికల్ రాసేముందు ఆయన గురించి ఇంకేమైనా వివరాలు తెలుస్తాయేమోనని ప్రయత్నించాను. కాని ఎవరికి తెలీదన్నారు. నాకు జ్ఞాపకం ఉన్నంతవరకు, వాళ్ళ అబ్బాయిలకు మార్కెట్లో కూరగాయల కొట్టు వుండేది. ఒకతను పహిల్వాన్ గా కుస్తీ పోటీలలో పాల్గొనే వాడని జ్ఞాపకం. ఇంకో అతను వెడల్పు ముఖంతో కొట్లో కూచుని కూరగాయలు అమ్మేవాడు. నేను వెళ్తే చాలా మర్యాదగా మాట్లాడి, అందరికంటే తక్కువ ఖరీదుకే కూరలు ఇచ్చేవాడు. ఇప్పుడు ఉయ్యారులో వాళ్ళ వాళ్ళెవరు లేరని తెలిసింది.. పేరు తెలీక పోయినా సాయిబుగారి అత్తరు ఇంకా ముక్కుల్లో గుబాళిస్తూనే వుంది. ఆయన పెట్టిన సుర్మా ఇంకా కళ్ళలో నీరు కారిస్తూ, చల్లదనం కలిగిస్తూనే వుంది. ఇంకా ఆయన రూపం కళ్ళకు కట్టినట్లు కనిపిస్తూనే వుంది. ఆయన మాటలు జ్ఞాపకం వస్తూనే ఉన్నాయి. మామయ్యా, ఆయన మేల మాడుకోవటం గుర్తు వస్తూనే వుంది. మా ఇంటిల్లి పాదికి అత్తరు సాయిబు గారు మహత్తరంగా జాపకం వున్నారు. ఆయనను గుర్తుంచుకొనే అదృష్టం నాకు కల్గినందుకు ఆనందంగా వుంది.

12) చెవుల తుప్పు వదిలించే సంక్రాంతి మేళాలు

మా వూర్లో చిన్నతనంలో సంక్రాంతి సంబరాలు ఘనంగా జరిగేవి. నెల రోజులు ఒకటే హడావిడి. ముఖ్యంగా సంక్రాంతి రోజున మంగళ వాద్యాల మేళా చూసి తీరాల్సిందే. ఉదయం ఏడు గంటలు ఆయెసరికి నాదస్వరం వాయించే వాళ్ళు అంటే నాయీ బ్రాహ్మలు, ఒక డోలు కూడా వాయించే వాణ్ని వెంట వేసుకొని, వీపుకు ఒక గోనే సంచీ వేసుకొని ఊడుకొంటు, డోలు మోగించుకొంటు వచ్చేవాళ్ళు. వూళ్ళో ప్రతి ఇంటికి తిరిగేవారు. ఆ కాలంలో అందరికీ వ్యవసాయం వుండేది కనుక ధాన్యం అప్పటికే కొత్త ధాన్యం వచ్చేది కనుక ధాన్యమే వాళ్ళకు పెట్టేవారు. పెద్దవాళ్ళు పూజా పుస్తకాలతో, పితృ దేవతలకు తర్పణాలు ఇవ్వటంలో, బూడిద గుమ్మడికాయతో ధాన్యం-దానం ఇవ్వటంతో మునిగిపోయేవారు. కనుక మేళగాళ్ళకు ధాన్యం పెట్టే బాధ్యతను మా బోటి పిల్లలకు అప్పగించేవారు. అప్పటికే కొట్లో నుంచి రెండు మూడు బస్తాల ధాన్యంను పాలేళ్ళతో తీయించి సావిట్లో పెట్టించేవారు. వాళ్ళకు కొలిచి పెట్టటానికి, పాలడబ్బా, సేరు, అడ్డ అంటే రెండున్నర సేర్లు పట్టే కొల పాత్ర, మరకం అంటే నాలుగు సేర్లు పట్టే కొలపాత్ర సిద్ధంచేసి పెట్టుకొనే వాళ్ళం. మేళ గాళ్ళు వాకిట్లోకి రావటమే ఊడుకొంటు, డోలు మోగించుకొంటు వచ్చేవారు. మామూలు వాళ్ళు అయితే ఒక గొట్టంతో వడ్లు వాళ్ల సంచీలో చేటలో లేక పళ్ళెంలో ముందే పోసుకొని, పెట్టే వాళ్ళం. వీళ్ళ వాయిద్యం చెవులకు ఇంపుగా వుండేది కాదు. కొంచెం బాగా వాయించే వారు వచ్చేవారు. వారితో కాసేపు ఎక్కువ సేపు వాయింప జేసి ఒక సేరో, ఒక అడ్డడో పెట్టే వాళ్ళం.. ఇంకా సుస్వర వాయిద్యం వినిపించిన వారిని ఇంకాసేపు వాయింప జేసి, ఒక మరకం వడ్లు చేటలో పోసి వాళ్ల సంచీలో పోసేవాళ్ళం. వాళ్ళంతా సంతోషపడి నమస్కరిస్తూ వెళ్ళేవాళ్ళు. ఒక బాచ్ తర్వాత ఇంకో బాచ్ వచ్చేది. ఖాళీ వుండేది కాదు చేతి నిండా పనే. చాలా స్పీడ్‌గా పెట్టి పంపించేవాళ్ళం. ఇంకా బాగా తెలిసిన మేళ గాళ్ళు వస్తే రెండు మూడు మరకాలు కొలిచి పోసేవాళ్ళం. ఊపిరి ఆడేది కాదు. నెమ్మదిగా ఇంటి మంగలి వాళ్ళు వచ్చే వారు. వాళ్ళకు వార్షికంగా ధాన్యం కొల్పేవారు సంవత్సరం అయింతర్వాత. అయితే ఇది ప్రత్యేకం. వారికి కనీసం పావు బస్తా కొలిచి పోసేవాళ్ళం. ఎంతో పొంగిపోయే వాళ్ళు. ఒక్కోసారి మా పెద్దవాళ్ల మాట ప్రకారం అర బస్తా కూడా కొలిచి ఇచ్చేవాళ్ళం. ఈ పెద్ద మొత్తం ఇచ్చేటప్పుడు పాలేళ్ళతో కొలిపించేవాళ్ళం. దాదాపు మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటల దాకా ఈ సందడే సందడి. క్షణం తీరిక వుండేది కాదు. ఒక్కోసారి నడుములు నెప్పి పుట్టేవి.. అప్పటికే స్నానాలు, కాఫీలు అయిపోయేవి కనుక జనం అయిపోయేదాకా అదో బాధ్యతగా నిర్వహించేవాళ్ళం. నాకు మా తమ్ముడు, మా అక్కయ్యలు తోడుండేవారు ఈ అయిదు గంటలూ. సన్నాయి మేళం, డోలు మోతలతో వూరు, ఇల్లు ముగిపోతూండేది. చెవి తుప్పు వదిలిపోయేది.

ఇందులో చాలా మంది వాయింపటం రానివాళ్ళే. ఘోరంగా వుండేది వింటుంటే. అయితే చెవులు మూసుకొంటు, భరిస్తూ వడ్లు పెట్టేవాళ్ళం. కొందరి సంచులు నిండిపోయి, ఇంటికి పంపించి, మళ్ళీ వచ్చేవారు. ఊరంతా తిరగటం కదా. అందరు వితరణశీలులే. పెద్ద ఆసాములు ఇంకా ఎక్కువగా పెట్టి వాళ్ళను సంతృప్తి పరచేవారు. ఒక కోలాహలంగా జరిగిపోయేది. ఇలా సంవత్సరంలో ఒక్కసంక్రాంతి నాడే వచ్చేవారు. మళ్ళీ కనిపించేవారు కాదు. అదీ దీని ప్రత్యేకత. ఒక్కోసారి వచ్చినవాళ్ళే మళ్ళీ వస్తుండేవారు. ఒక యాక్టర్ మారేవాడు. లేక ఒక చిన్న పిల్లాణ్ణి తెచ్చుకొనేవారు. వీళ్ళను తేలిగ్గానే గుర్తుపట్టేవాళ్ళం. కోపపడి, ఏదో కొంత ఇచ్చి పంపే వాళ్ళం. సందట్లో సడే మియాగా మొండి బండలవాళ్ళు, కోయవాళ్ళు, లంబాడీలు, చెంచులు వచ్చేవారు. వీరికీ తోచిన ధాన్యం వేసేవాళ్ళం. కొందరు ధాన్యం తీసుకొనేవారు కాదు. అందుకని అలాంటి వారి కోసం చిల్లర డబ్బులు రెడి చేసుకొనే వాళ్ళం. పావలా దగ్గర్నుంచి, రూపాయి దాకా వేసేవాళ్ళం. కప్పల్ని ఆడించుకొంటు కొందరు వచ్చేవారు. వీరికి యధాశక్తి ఇచ్చే వాళ్ళం. ఇంకో తమాషా కూడా వుండేది. బాలింతరాలు అని ఒక చేటలో, పసి పిల్లాడినో, పిల్లనో తీసుకొని కొందరు చెంచు ఆడవాళ్ళు వచ్చేవారు. జాలిపడి ఎక్కువ ధాన్యమో, డబ్బులో ఇచ్చేవాళ్ళం. వీళ్ళ అరుపులు, కేకలు, అడుక్కోవటాల్తో వాకిలి రణరంగంగా వుండేది. దాసరివాళ్ళు వచ్చేవారు. వాళ్ళతోపాటు గంగిరెద్దు మేళగాళ్ళు తప్పనిసరి. గంగిరెద్దువాళ్ళు భోగి, సంక్రాంతి, కనుమనాడు కూడా వచ్చేవారు. రుంజ వాయింపుకొంటు కొందరు వచ్చేవారు. వీరి మధ్యలో హరిదాసులు చిడతలు వాయింపుకొంటూ “హరిలో రంగ హరి” అనుకుంటు వచ్చేవారు. వాళ్ళ నెత్తిమీద గుండ్రని ఇత్తడి పాత్ర వుండేది. వాళ్ళకు ఏదైనా వేయాలంటే పాపం వాళ్ళు ప్రతి ఇంటి ముందు వంగాల్ని వచ్చేది. అప్పుడు వేసేవాళ్ళం. వాళ్ళు చాలా వేగంగా ఊరంతా తిరిగేవాళ్ళు. దీవించి వెళ్ళేవాళ్ళు. వీరితోబాటు బైరాగులు వచ్చేవాళ్ళు. భోం భోం అని శంఖం ఊదుకొంటు. యధాశక్తిగా వాళ్ళను తృప్తి పరిచే వాళ్ళం. ఇందులో “పానకాలు” అనే అతను బ్రహ్మాంగారి తత్వాలను చేదు నిజాలైన వాటిని తీయగా పాడేవాడు.. అతను వారానికి ఒక సారే వచ్చేవాడు. అతని తత్వాలు అంటే నాకెందుకో చాలా ఇష్టంగా ఉండేవి. ఆసక్తిగా వినేవాడిని. కొందరు పగటి భాగవతులు కూడా వచ్చేవారు. పిచ్చుక గుంటవాళ్ళు, తుపాకీరాముళ్ళు అనే పిట్టల దొరలూ, నూనె గుడ్డలవాళ్ళు రావటం బాగా గుర్తు. పిట్టల దొరల కబుర్లు కోటలు దాటేవి. సరదాగా వినేవాళ్ళం. వాళ్ళ మాటల ప్రవాహంలో పడి కొట్టుకుపోవటమే. వాళ్ళకు డబ్బులు ఇచ్చేవాళ్ళం. పాతబట్టలు ఇచ్చేవాళ్ళం. లేపాక్షి నంది అంతటి గంగిరెద్దులతో వచ్చేవాళ్ళు గంగిరెద్దువాళ్ళు. మంచి అలంకరణ చేసేవాళ్ళు ఎద్దులకు. ఒళ్లంతా దుప్పట్లు, బొంతలు కప్పేవారు. ముఖానికి పసుపుపెట్టి బొట్టు పెట్టేవారు. బంతిపూల

దండలతో మెడను అలంకరించేవారు. చక్కగా ఇంటి ముందు ఆడించేవారు. “అయ్యగారికి దణ్ణం పెట్టు, అమ్మగారికి దండం పెట్టు” అంటే అవి చెప్పినట్లు చేసేవి. తల ఊగించమంటే వూగించేవి. అందుకే “దూడూ బసవన్న” అనే పేరు వచ్చింది. చక్కగా కూచోమంటే కూచునేవి. దాన్ను చేయమంటే చేసేవి. చక్కగా వాయిస్తూ, వాకిట్లో గొప్ప సందడి చేసేవారు. వారు పంచె, చొక్కా, తలపాగా కోటు, జోలెతో వచ్చేవారు. దాదాపు సంక్రాంతి నెల మొత్తం మీద కనీసం యాభై గంగి రెడ్డులు వచ్చేవి. నాగరకత క్రమంగా పెరగటం, నగర జీవనశైలి ఏర్పడటం, ఆదరణ తగ్గటం వల్ల ఇవాళ ఇవన్నీ కనిపించటంలేదు. మేళగాళ్ళు రావటం మానేసి దాదాపు పదిహేనేళ్ళు అవుతోంది. అట్లాగే పిట్టల దొరలూ లేరు. గంగిరెడ్ల వారు తగ్గారు. చెంచులు, కోయదొరలు అసలే లేరు. వీరికి తోడూ ఎరుకలవాళ్ళు, ఏనాది వాళ్ళు వచ్చేవారు. వారూ లేరు. కనుక సంక్రాంతి సందడి చాలా భాగం తగ్గిపోయింది, ఇప్పుడిప్పుడే మళ్ళీ ఈ తరానికి వాటిని పరిచయం చేయటానికి కొంత ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. అయినా నేటివిటి రావటం లేదు. వీళ్ళకు తోడూ “ఉపాదానం బ్రాహ్మలు” కనీసం పది మంది “సీతా రామాభ్యాం నమః” అంటూ వచ్చేవారు. వీరినే “యాయ వారం బ్రాహ్మలు” అనేవారు. వీరికి బియ్యం మాత్రమే పెట్టేవాళ్ళం. “ఇంట్లో పెద్దవాళ్ళు దానధర్మాలు చేస్తారు” అని ముందే చెప్పాను. బ్రాహ్మలను ముందే చెప్పి ఉంచుకొనేవాళ్ళు. గుమ్మడికాయలు బాగా పండేవి దొడ్లో. వాటిని సద్వినియోగం చేసుకోవాలి. అందుకని, బ్రాహ్మణులకు కూష్మాండ దానం చేసేవారు. దానికి బంగారం జతచేసి, ధాన్యంలోనో, బియ్యంలోనో వుంచి, విఘ్నేశ్వర పూజ, గుమ్మడికాయకు పసుపు కుంకుమ పెట్టి పూజచేసి, కాళ్ళు కడిగి, నెత్తిన పాదోదకం చల్లుకొని అప్పుడు దానం చేసేవారు. సంక్రమణం ఎప్పుడు వస్తుందా అని ఎదురు చూసేవారు. దీనికి కూడా బ్రాహ్మలు అనేక మంది వచ్చేవారు. దంపత్యుక్తంగా దానాన్ని మడి బట్టలతో చేసేవాళ్ళు. మా తరంలోను మేమూ చేస్తున్నాం. వారసత్వాన్ని కాపాడుకొంటూనే వున్నాం. ఇప్పుడు దానం తీసుకోవటానికి రమ్మంటే వచ్చేవారే కరువైనారు. కాల మహిమ. అయినా వారు వచ్చేదాకా ఎదురు చూసి ఇస్తున్నాం. వాళ్ళలో కొందరికి భోజనాలు ఉండేవి. అమ్మ, ఆ తర్వాత నా శ్రీమతి ప్రభావతి మడి వంటచేసి వడ్డించేవారు. సంక్రాంతినాడు పితృ దేవతలకు ప్రీతికరమైన రోజు. అందుకని కొత్త బట్టలను ఒక పళ్ళెంలో వుంచి, దేవుడి దగ్గరపెట్టి, పెద్దల పేరు చెప్పుకొని, భోజనాల తరువాత కట్టుకొనే వాళ్ళం. మిగిలిన కులాలవాళ్ళు కూడా యధాశక్తి బియ్యం, తోటకూర కూరగాయాలు పెద్దల పేరు చెప్పి బ్రాహ్మలకు దానం ఇచ్చేవారు.

ధనుర్మాసం డిసెంబర్ పదిహేడున ప్రవేశిస్తుంది. వాకిళ్ళల్ని అవు పేడతో అలికి, ముచ్చటైన ముగ్గులు పెట్టటం తెలుగింటి ఆచారం. అవుపేడతో గొబ్బెమ్మలు

చేసి రంగవల్లులలో అందంగా కొలువు చేసి పసుపు, కుంకుమ పెట్టి బంతిపూలతో అలంకరించి, పూజించటం ఆనవాయితీ. ఇవే సంక్రాంతి గొబ్బెమ్మలు. భోగినాడు పిల్లలంతా కలిసి “సుబ్బి గొబ్బెమ్మా సుబ్బి నివ్వవే, చేమంతి పువ్వంటి చెల్లెల్నివ్వవే, తామరపూవంటి తమ్ముణ్ణివ్వవే, మొగలి పువ్వంటి మొగుణ్ణివ్వవే, మల్లెపూవంటి మామానివ్వవే” అని సాయంత్రం పూట సందె గొబ్బెమ్మలను పెట్టి పాడుతారు. సెనగలు అటుకులు వగైరా పంచి పెడతారు. పాటలతో, ఆటలతో కాలక్షేపం చేస్తారు. రోజూ గొబ్బెమ్మలను సాయంత్రం తీసి గోడకు పిడకలుగా కొట్టి ఎండిన తర్వాత దాచి రథసప్తమి నాడు అంటే మాఘ శుద్ధసప్తమి రోజూ ఆ పిడకలపై పాలు పొంగించి పరవాన్నం వండి సూర్యునికి నైవేద్యం పెట్టి, చిక్కుడు ఆకుల్లో ప్రసాదంగా పెట్టుకొని తింటారు. సంక్రాంతికి ఇళ్ళల్లో బొమ్మల కోలువు పెట్టటం ఒక అలవాటు. చిన్న పిల్లలకు భోగినాడు భోగిపళ్ళు పోస్తారు. రేగిపళ్ళు వచ్చే కాలం కనుక, రేగిపళ్ళు, చిల్లర డబ్బులు, చెరుకు ముక్కలు కలిపి నెత్తిన పోస్తారు. దిష్టి తీస్తారు. పేరంటం చేస్తారు. భోగి ఉదయాన్నే భోగిమంటలు పెద్ద ఎత్తున వేసేవారు, చలి కాచుకొనే వారు. ఇంటిల్లిపాదినీ ఒక వరుసగా కూర్చోపెట్టి, ముఖాలకు బొట్టుపెట్టి, హారతి ఇచ్చి అప్పుడు తలంటి పోసేవాళ్ళు. ఒళ్లంతా నువ్వులనూనె పట్టించి, పెసరపిండిని వొళ్ళంతా పట్టించి, నలిచి కుంకుడుకాయ రసంతో తలంటి స్నానం చేయించేవాళ్ళు. మగవాళ్లకు ఇంటి మంగళ్ళు వచ్చి ఈ పని చేసేవారు. ఆడపిల్లలు మంగళహారతి పట్టి పాట పాడేవాళ్ళు. వాళ్లకు హారతి మామూలు ఇచ్చేవారు. ఇది గొప్ప సంప్రదాయం.

సంక్రాంతికి కొత్త అల్లుళ్ళతో లోగిళ్ళు కళ కళ లాడేవి. వాకిళ్ళలో ధాన్యం పురులు లక్ష్మీదేవికి సంకేతంగా ఉండే . కొత్త బట్టలు కొని అందరు కట్టుకోవటం పరిపాటి. పాలేళ్ళకు కూడా కొత్త బట్టలు పెట్టేవాళ్ళు. పండగ మామూళ్ళు ఇచ్చేవాళ్ళు. అలాగే దసరాకు వీరమ్మ తల్లి తిరుణాలకు ఇవ్వటం వుండేది. కనుమ నాడు గారెలు వండటం పరిపాటి. కనుమనాడు పశువులను కాలువలో కడిగి, పసుపు కుంకం పెట్టి పూజించేవారు. ఆ మధ్యాహ్నం నుంచి పాలేళ్ళు గైరుహాజరు. సినీమాలకు, కోడి పందాలకు వెళ్ళేవారు. సంక్రాంతి అంటే కోడి పందాల హోరు చెప్పటానికి వీలులేదు. పందెం కోళ్ళను తయారుచేసి జీడి పప్పులాంటివి పెట్టి పందాలు ఆడించటం తెలుగింటి ఆచారం. వాటిపై డబ్బు కాయటం పోగొట్టుకోవటం సరదా. ఈ కోడి పందాలే బ్రహ్మ నాయుడికి, నాగమ్మకు వైరానికి కారణమై, దాయాదుల యుద్ధం కురుక్షేత్ర యుద్ధం అంత ఎత్తున జరిగింది. “పేకాటా” మామూలే. మందు బాబుల విందు రోజులివి. పట్టశక్యం కాదు. నడవటం వుండదు. తూలుకుంటు దొర్లుకుంటు పోవటమే.. ఇళ్ళల్లో సంక్రాంతి పిండివంటలు భారీగా చేసుకొనేవారు. ఇరుగమ్మ, పోరుగమ్మ సాయం చేసేవారు సామూహికంగా అరిసెలు, చక్కిలాలు జంతికలు కారవ్వాస చేయటం

వుండేది. ఆనాడు అంత తీరుబడి వుండేది. ఇవాళ అంతా బిజీ లైఫ్. లోగిలి అంటేనే వొళ్ళు పులకించిపోయేట్లు వుండేది. లక్ష్మీదేవి నాట్యం చేస్తూ వాకిట్లో కొలువై ఉండేదా అన్నట్లుండేది ప్రతి ఇల్లు, వాకిలి. అదో గతవైభవం. గుర్తుచేసుకోవటం మన ధర్మం. అసలు మా వూళ్ళో ధనుర్మాసం వచ్చిందంటే “హరికథలు”కు కొలువు కూటంగా ఉండేవి. కాపుల వీధి రామాలయం దగ్గర నెల రోజులు హరికథలు జరిగేవి. పెద్ద పెద్ద తాటాకు పందిళ్ళు వేసి కథలు చెప్పించేవారు. ఆంధ్రదేశంలో లబ్ధ ప్రతిష్ఠలైన హరిదాసులందరూ వచ్చి కథలు చెప్పి రంజింపజేసేవారు. పొడుగు పాండురంగదాసు, పట్నాల మల్లేశ్వరరావు, కోట సచ్చిదానంద శాస్త్రి, కడలి వీరయ్య, మోపర్రు దాసు, చైనా రాకెట్ అని పిలువబడిన ప్రభ, జగన్నాథ దాసు, శంకరరావు మొదలైన హేమా హేమీలంతా వచ్చి కథలు చెప్పేవారు. చివరి రోజున వారికి ఘన సన్మానాలు. దానికోసం ఊరంతా తిరిగి చందాలు వసూలు చేయటాలు బలే రంజుగా వుండేది. కాపుల రామాలయం దగ్గర సూపర్వైజర్ సుబ్బారావుగారు దీని బాధ్యత చేపట్టేవారు.. తరువాత పోటీ పెరిగింది. శివాలయంలో చెప్పించటం ప్రారంభించారు. దీనికి గోవింద రాజుల సత్యం, కొలచల చలపతి వగైరాలు సారధ్యం వహించేవారు, ఇది కాక విష్ణాలయంలో మొదటి నుంచీ హరి కథలు జరిగేవి. ముదునూరు శంకర రావుగారు అనే భాగవతార్ గారు రామాయణం, భారతాలు చెప్పేవారు నెల రోజులు. ఉయ్యూరులో చేవూరి కనకరత్నం గారు అనే విశ్వబ్రాహ్మణ భాగవతార్ వుండే వారు. పచ్చగా, దబ్బ పండు ఛాయతో కళ గల వెడల్పు ముఖంతో చేతులకు, కాళ్ళకు బంగారు కడియాల్తో . కొంచెం ఆడతనంగా మాట్లాడేవారు. వృత్తి బంగారు పని ప్రవృత్తి హరి కథ. “సువర్ణ కంకణ కేయూర బిరుదాంకితులు” అనే వారాయన్ను. మంచి పేరు ప్రఖ్యాతులుండేవి. బందర్లో మిగిలిన నగరాలలో కథ చెబితే ఇసకేస్తే రాలనట్లు జనం వచ్చేవారని చెప్పుకొనేవారు. అదే పొరపాటున ఎప్పుడైనా ఉయ్యూరులో కథ పెడితే పట్టుమని పది మంది వుండే వాళ్ళు కాదు. నా మిత్రుడు స్వర్గీయ పెద్దిభొట్ల ఆదినారాయణ, ఆయన శిష్యురికం చేసి కొంత నేర్చాడు. ఒకసారి మా భజన కార్యక్రమంలో హరికథ చెప్పాడు. బానే చెప్పాడు. పోరుగింటి పుల్లకూర రుచి అంటే ఇదేనేమో. ఇదీ మా వూరి సంక్రాంతి గురించిన కొన్ని జ్ఞాపకాలు. మీతో పంచుకున్నందుకు ఆనందంగా వుంది.

13) ఆపద్బాంధవుడు - చిలుకూరి వెంకటేశ్వర్లు గారు

1951లో మేము హిందూపురం నుంచి ఉయ్యూరు వచ్చేశాం. నాన్నగారికి హిందూపూర్ మునిసిపల్ హైస్కూల్ నుంచి, జగ్గయ్యపేట జిల్లా పరిషత్ హైస్కూల్ కు బదిలీ అయింది. అందుకే ఉయ్యూరుకు చేరాం. రెండేళ్ళ తర్వాత నాన్న ఉయ్యూరు హైస్కూల్ కు వచ్చేశారు.. సంప్రదాయ కుటుంబం కనుక తద్దినాలు, పండుగలు శాస్త్రీయ

పద్ధతిలోనే జరిగేవి. అప్పుడే మాకు చిలుకూరి వెంకటేశ్వర్లుగారితో పరిచయం ఏర్పడింది. ఆయన మా బజార్లోనే కాలువకు దగ్గరగా సూరి వాళ్ల ఇంట్లో అద్దెకు వుండేవారు. యడవల్లి శ్రీ రామమూర్తిగారు అనే మోతుబరి రైతు అవతలి బజార్లో వుండేవారు. ఎర్రగా, పిల్లి కళ్ళతో చెవిలో బొచ్చుతో వుండేవాడు. ఖద్దరు బట్టలే కట్టేవాడు. పంచె, లాల్చి, ఉత్తరీయం. బ్రాహ్మడు ఎరువుల వ్యాపారం చేయటం ఆయనతోనే ప్రారంభం. వ్యాపారం చాలా పకడ్బందీగా చేసేవాడు. ఆయనకు తమ్ముడు సాయం. ఆ ఎరువుల కొట్లో వెంకటేశ్వర్లుగారు గుమాస్తాగా పని చేసేవారు. జీతం పెద్దగా ఉంటుందని అనుకోను. అసలు వీరిది, ఉయ్యారుకు దగ్గరలోని శాయపురం అగ్రహారం. అక్కడి నుంచి వచ్చి ఉయ్యారులో కాపురం పెట్టారు. పంచెకట్టి, చొక్కా తొడిగేవారు. పైన తువ్వాల వుండేది. పొడుగ్గా, బక్క పలుచగా వుండేవారు. వియత్నాం నాయకుడు “హోచిమన్”లాగా పిల్లి గడ్డంతో వుండేవారు. కొంచెం యెరుపు రంగే.. మాట చాలా స్పీడ్ గా వుండేది. అర్థం అవటం కొంచెం కష్టంగా వుండేది. ముగ్గురు మగ పిల్లలు, ఇద్దరు ఆడపిల్లలు ఆయనకు. అందర్నీ ఆ జీతంతోనే పోషించాల్సివచ్చేది. అందుకని ఎవరైనా తద్దినాలకు బ్రాహ్మణారాలకు పిలిస్తే వచ్చేవారు. రావటానికి ఆయన యడవల్లి వారి పర్మిషన్ తీసుకొని రావాల్సిందే. ఆయన్ను మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలకు వదిలేవారు. ఆ తర్వాతే ఆయన బ్రాహ్మణార్థంకు వచ్చేవారు. ఇంట్లో వంటలు అయి రెడిగా వుంటే, అప్పుడు ఎరువుల కొట్టుకువెళ్లి చెప్పేవాళ్ళం. అప్పుడు ఆయన బయల్దేరి వచ్చేవారు. ఒక్కోసారి కొట్లో పని ఒత్తిడి వుంటే ఆయన రావటం ఆలస్యమయ్యేది. ఇక్కడ యజమానులు, ఆయన కోసం ఎదురుచూస్తూ, తిట్టుకొంటు వుండేవారు. ఈ తిట్లు కొన్ని యడవల్లి వారికి కూడా. ఆయనకు అంటే శ్రీ రామమూర్తికి “కర్కోటకుడు” అని పేరు. అప్పు పెట్టేవాడు. మొహమాటం అనేది అసలు లేదు. నాన్నకు శిష్యుడు, మామయ్యకు సహాధ్యాయి. ఎక్కడైనా బావ కాని వంగతోటలో కాదు అన్నట్లు ప్రవర్తించేవాడు. వెంకటేశ్వర్లుగారికి కూడా అక్కడ పని చేయటం కష్టంగానే వుంది. చాకిరీ గొడ్డు చాకిరి చేయాలి, జీతం గొర్రె తోక. విసుగు అనిపించి మానేశారు. ఉద్యోగం పోయింది కనుక, ఏదో ఒకటిచేసి పొట్ట పోషించుకోవాలి. కనుక బ్రాహ్మల ఇళ్ళల్లో నీళ్ళు పోసేవారు. పుల్లెరు కాలువ నుంచి, పెద్ద ఇత్తడి బిందెలతో నిండా నీరు తెచ్చి ఇళ్ళల్లో పోసేవారు. మేమూ పోయించుకోవటం ప్రారంభించాం. మడిగా నీళ్ళు తెచ్చేవారు. తడి బట్టతో. బట్ట అంటే అంగ వస్త్రమే.. పైన ఏమీ ఆచ్ఛాదన వుండేది కాదు. దాన్నే గోచి పోసికట్టి తడిగా, మడి నీళ్ళు పోసేవారు. పండుగా. పబ్బం అయినా, తద్దినాలు అయినా ఎక్కువ నీళ్ళు పోయించుకొనేవాళ్ళు. నెలకూ రెండు రూపాయలిచ్చేవారేమో ఒక బిందెడు నీళ్ళకు. ఆ తర్వాత క్రమంగా పెంచుకొంటు నెలకు ముప్పైదాకా ఇచ్చేవారు. ఈ చనువుతో ఆయన్ను “ఏమండీ” అనటం మానేసి

“చిలుకూరాయన” అనే స్థితికి వచ్చాం. “అండీ పోయి ఏమయ్యా”లోకి వచ్చింది. అది మా అల్పబుద్ధికి నిదర్శనం అని ఇప్పుడు అనిపిస్తుంది. దీనికి తోడూ ఆయన కొంత వైదికం నేర్చుకొన్నారు. బ్రాహ్మణారాలతోపాటు మంత్రం చెప్పటం కూడా మొదలు పెట్టారు. అప్పటికి ఉయ్యూరులో వంగల సుబ్బావధానిగారు, కోట కృష్ణమూర్తి గారు, పాలపర్తి వెంకట్రామయ్య గారు వైదికం చేసే వారు. మా ఇళ్ళలో సుబ్బయ్య గారే ఇంటి పురోహితులు. ఆ తర్వాత ఆయనకు వీలు లేకపోతే కృష్ణమూర్తి గారు. ఒక్కోసారి వీరిద్దరికీ తీరుబడి లేకపోతే చిలుకూరాయనే మాకు పురోహితులు.

మా నాన్న తరం వరకు బాగానే గడిచిపోయింది. మా తరం వచ్చే సరికి అభావం ఏర్పడింది. అప్పుడు మాకు ఆపద్బాంధవునిలా, వెంకటేశ్వర్లు గారు తోడు పడ్డారు. నాన్న టైంలో పొలంలో కుప్పనూర్పటంలో చిలుకూరి వారి సహాయం తీసుకొనేవారు. రాత్రి తనతోపాటు పొలంలో కాపలాకు తీసుకొని వెళ్ళేవారు. ఒకవేళ నాన్నకు వెళ్ళటం కుదరకపోతే కడవకొల్లు పొలానికి ఆయన్నే కాపలాకి పంపేవారు. మాట కాదనటం ఆయన నిఘంటువులో లేదు. ఆ తర్వాత నేను పొలం వ్యవహారాలు చూసేటప్పుడు కూడా సాయం చేసేవారు. ఆ తర్వాత వాళ్ళబాబాయి లక్ష్మీ నరసింహం, నా దగ్గర చదవటం, ఇంట్లోనే వుండి చదువు కోవటం, ఇక్కడే పడుకోవటం వల్ల, వాళ్ళ నాన్న ద్యూటీ తీసుకొన్నాడు. తలలో నాలుకలా పని చేశాడు. ఇప్పటికీ ఎక్కడ వుద్యోగం చేస్తున్నా ఉయ్యూరు వస్తే ముందు మా ఇంటికి వచ్చి, కనపడి వెళ్తాడు. ఏమైనా పనుందా మాస్టారు అని అడిగి వుంటే చేసి వెళ్తాడు. అతను మా ఇంట్లో చెయ్యని పని లేదు. ఏదైనా ఇంట్లో మా వల్ల కాకపోతే చిలుకూరికి చెప్పి చేయించుకోవటం అలవాటు అయింది. ఇలా చేయించుకోవటం సిగ్గుగానే వున్నా, వాడి అప్యాయతకు తప్పనిసరి అయ్యేది. ఆర్మీలో పని చేసి, వాలంటరీగా పదవీ విరమణ చేసి బాంక్ పరీక్షలు రాసి పంజాబ్ నేషనల్ బాంక్ లో వుద్యోగం సంపాదించి, ఉయ్యూరులో స్వంత ఇల్లు కొనుక్కొని, బీమవరంలో పనిచేసి రిటైరై కాకినాడలో సెటిలై అబ్బాయిని విశాఖలో డాక్టరీ చదివిస్తున్నాడు. అతని భార్య శ్రీమతి అమ్మాజీ ఉత్తమ ఇల్లాలు. పెద్ద చెల్లి పెళ్లి చేశాడు. నరసింహం తల్లి తమ్ముడు అయిదు రోజుల వ్యవధిలో చనిపోతే వారి అంత్యక్రియలు మాసికాలు, సంవత్సరీకాలు ఉయ్యూరులో స్వగృహంలోనే జరిపించాడు. అంతటి బాధ్యత అతనిది. భార్య కూడా బాగా సహకరిస్తుంది.

నాన్నగారు చనిపోయిన తర్వాత నెల మాసికాలకు చిలుకూరాయనే మంత్రం, భోక్త. దాన్ని వాళ్ళ భాషలో “కూత .మేత” అనే వారు. ఆయనకు ఒకసారి చెబితే చక్కగా జ్ఞాపకం పెట్టుకొని సమయానికి వచ్చేవారు. ఒక్కోసారి పని ఒత్తిడిలో ఆలస్యంగా వచ్చి తిట్లు కూడా తినేవారు. అయినా నవ్వుతు మళ్ళీ మామూలే. కృష్ణమూర్తి గారిని పిలిస్తే “మీ కుల దైవం చిలుకూరాయన వున్నాడుగా” అని దేప్పేవాడు. ఇవన్నీ

పట్టించుకోకుండా, తన పని తాను చేసుకొని పోయేవాడు. ఒకవేళ ఆ ఇద్దరు వస్తే రణరంగంగా వుండేది తద్దినం. చిలుకూరాయనకు స్పీడ్ ఎక్కువ. కృష్ణమూర్తి గారు గూడ్సు బండి. ఈ ఇద్దరి సముదాయించలేక తలప్రాణం తోకకు వచ్చేది. వెంకటేశ్వర్లు గారు నెమ్మది నెమ్మదిగా ఆర్థిక మంత్రము నేర్చారు. ఆయన ఉచ్చారణలో మాటలు ఎక్స్ప్రెస్ స్పీడ్ లో దొర్లి పోయేవి. మంత్రం మొదలు, చివర తప్ప మధ్యదంతా యెగిరిపోయేది. అట్లాగే ఏ టైంకి రమ్మంటే ఆ టైంకి వచ్చి, కూతా మేతతో పని పూర్తి చేసేవారు. రెండో బ్రాహ్మణుడిని కూడా ఆయనే తెచ్చుకొనేవారు. ఇంత ఇవ్వమని అడగటం లేదు. ఎంత ఇస్తే అంతతో తృప్తి పడేవారు. ఎప్పుడు తనకు తక్కువ ఇచ్చినట్లుగా కంప్లెంట్ చెయ్యలేదు. అందుకనే ఎక్కువే ఇవ్వాలనిపించి ఇచ్చే వాళ్ళం. కొందరిళ్ళలో అక్షరాభ్యాసం భారసాల, పుణ్యం వాచనం చేసేవారు. శివాలయంలో అభిషేకాలు చేసేవారు. బ్రాహ్మణులులేని కొరతను తీర్చారు. ఎవరు పిలిచినా వెళ్ళేవారు. అందరితో స్నేహంగా మెలిగేవారు. ఆయన భార్యగారు కూడా మా ఇళ్ళల్లో ఒక మనిషిగానే మసలేవారు.. మా ఇళ్ళల్లో పెళ్ళిళ్ళు వచ్చినా, ఉపనయనాలు అయినా, ఇంకేమైనా ముఖ్యమైనవి జరిగినా మేము ముందుగా చెప్పేది చిలుకూరాయనకే. ఆ రోజుల్లో తప్పక సాయంగా వుండాలి అని కోరే వారం. అన్ని పనులు మానేసి, మాతో వుండి ఆ కార్యక్రమాలను గట్టెక్కించేవారు. వడ్డనలో సాయం చేసేవారు. ఎవరైనా పిలుచుకురావాలంటే వెళ్ళేవారు. కూరలు తరగటం వంటలో సాయం చేయటం చేసేవారు. ఈ పని, ఆ పని అంటూ లేదు ఏ పని అయినా రడీ. అదీ ఆయన తీరు. దేనికీ ఆశ వుండేది కాదు. ఎంత అవసరం వుంటే మన సాయం కోరుతారు అనుకొని ముందుకు దూకేవారు. బ్రాహ్మణులు ఎవరైనా చనిపోతే అందరి ఇళ్ళకు వెళ్లి చెప్పిరావటానికి ఆయన్నే పంపేవారు. సృశానానికి తీసుకొనివెళ్ళే నలుగురిలో ఎవరు లేకపోతే ఆయన హాజరు. లేదు అనేది ఆయనకు తెలీదు. అలాగే దిన వారాల్లో దానాలు పుచ్చుకోవటంలో ఏ మాత్రం సంకోచించే వారు కాదు. ఈ దానం తీసుకొంటే తనకేమైనా చెడు జరుగుతుంది అన్న ఆలోచన వుండేది కాదు. ఏదిస్తే అది తీసుకొనేవారు. అది కావాలి, ఇది కావాలనే ఆశ లేదు. ప్రతి ఇంట్లోను ఇంట్లో మనిషిగా మెదిలేవారు. అందుకని ఆయన్ను పరాయి మనిషిగా చూసే వాళ్ళం కాదు. తద్దినం రోజూ భోక్తగా, మంత్రం చెప్పే వానిగా ద్విపాత్రాభినయం చేసి మెప్పించేవారు. భోక్తల విష్ణులో ఎవరి విస్తరిలో ముందు వడ్డించాలి దగ్గర్నుంచి, ఏది ముందు వడ్డించాలి, తరువాత ఏమి వడ్డించాలి అన్నీ వరుసగా చెప్పి సక్రమంగా జరగటానికి తోడ్పడేవారు. అందుకీ ఇంట్లో ఆడవాళ్ళు ముందుగా ఏ కార్యక్రమం వచ్చినా “చిలుకూరాయనకు” చెప్పారా?” అని అడగటం పరిపాటు అయింది. అంత కార్యదీక్ష ఆయనది. యజమానికంటే ఎక్కువ బాధ్యతతో వుండేవారు. అందుకే నాకు ఆయన వుంటే అన్నీ ఆటోమాటిక్ గా

జరిగిపోతాయి అనే నమ్మకం వుండేది. చివరివరకు అలానే వున్నారాయన. పెద్ద కొడుకు నరసింహం అంటే తగని ప్రేమ. వాడు యాకమూరులో ఇల్లు కొంటే తెగ సంబరపడిపోయారు. మా ఇద్దరినీ దగ్గరుండి గృహ ప్రవేశ కార్యక్రమం జరిగే దాక వదలలేదు. నరసింహాన్ని మేము “చిలుకూరి” అనే వాళ్ళం పేరుతో పిలవటంలేనే లేదు. ఇదీ మా ఒక్క బలుపే.

“చిలుకూరాయన” అంటే తండ్రి “చిలుకూరి” అంటే కొడుకు. మా ఇంటిల్లిపాదికీ ఇదే అలవాటు. చాలా సంపాదించాడని చెప్పుకొనేవారు ఆయన్ను గురించి. కాని ఎప్పుడు డబ్బువున్న హజం ఆయనలో వుండేది కాదు. ఏమీ లేనివాడిగానే వుండేవాడు. ఆడంబరం, హడావిడి లేవు. అతి సామాన్యంగానే జీవితాన్ని గడిపారు. పెద్ద కొడుకు నరసింహానికి అవే బుద్ధులు వచ్చాయి. అతనికి తండ్రి అంటే విపరీతమైన అభిమానం, గౌరవం, ప్రేమ వున్నాయి. చిలుకూరాయన కొద్దిగా జబ్బుపడి, అనాయాసంగా మరణించారు. వారి దిన వారాలు, సంవత్సరీకాలు దగ్గరుండి జరిపించాం చిలుకూరితో. వాడి వివాహానికి మాకే పెత్తనం ఇచ్చాడు. అదీ మా చేత్తోనే జరిగింది. ఇలా మా అందరికీ తలలో నాలుకగా మసలుతూ, ఆపద్బాంధవుడిగా వుండి, ఆదుకొనే దైవమైన వెంకటేశ్వరస్వామి పేరుతోవున్న చిలుకూరి వెంకటేశ్వర్లు గారిని ఇంత కాలానికైనా స్మరించే అదృష్టం కల్గినందుకు సంతోషంగా వుంది. వీసా “పాస్పోర్టు” హైదరాబాద్చిలుకూరు బాలాజీ ఎట్లాగో, మా ఇళ్ళలో పనులకు మా (చిలుకూరాయన) చిలుకూరి వెంకటేశ్వర్లుగారు అంటే అంత నమ్మకం మాకు.

14) వీరమ్మ తల్లి (జేజమ్మ పేరంటాలు) తిరునాళ్ళు-1

ఉయ్యూరు గ్రామంలో ప్రతి సంవత్సరం మాఘ శుద్ధ ఏకాదశి నుంచి బహుళ ఏకాదశి వరకు పదిహేను రోజులపాటు వీరమ్మ తల్లి తిరునాళ్ళు జరుగుతాయి. అందుకని అందరికీ తల్లి అయిన వీరమ్మ పేరంటాలు తిరునాళ్ళు, ఆ జేజితల్లి దివ్య చరిత్రను ఊస్సుల్లో ఉయ్యూరులో ధారావాహికంగా మీందరి కోసం అందిస్తున్నాను. అసలు గ్రామ దేవతల ప్రత్యేకతను గురించి ముందు తెలుసుకోవాలి.

గ్రామ దేవతలు

స్త్రీలు ప్రకృతి స్వరూపాలు. ప్రకృతి అంటే ప్రకృష్టమైన దాన్ని సృష్టించటం- అంటే -ఏదైనా సృష్టి చేయటంలో, పరమ ప్రవీణురాలైన వారిని ప్రకృతి అంటారు. సత్వ గుణానికి “ప్ర”అనీ, రజోగుణాన్ని “కృ”అనీ, తమో గుణాన్ని “తి” అనీ అంటారు. అంటే, త్రిగుణాత్మకమై, సర్వశక్తి సంపన్నమై సృష్టిలోని అన్ని కార్యాలకు ప్రధానురాలే ప్రకృతి. అందుకే ఆమెను “ప్రధానం” లేక ప్రకృతి అంటారు. ఇంకో రకంగా ఆలోచిస్తే

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

“ప్ర” అంటే ప్రధమం. “కృ” అంటే సృష్టి. అంటే సమస్తమైన శక్తికీ, మొదటి కారణ స్వరూపిణి అని అర్థం. సృష్టి కోసం పరబ్రహ్మ తనతకు తానే రెండు రూపాలుగా, విభక్తుడైనాడు. ఆ స్వరూపాలే మనం చెప్పుకొనే ప్రకృతి, పురుషుడు. శరీరంలోని కుడి భాగం పురుషుడు, ఎడమ భాగం ప్రకృతి అంటే స్త్రీ. ఆ ప్రకృతి అంశతో జగత్తును పాలించే సకల దేవతలూ ఏర్పడుతున్నారు. అలాంటి దేవతలలో ఉయ్యారు వీరమ్మ తల్లి, పెద్దింటి నాంచారమ్మ, పెనుగంచిప్రోలు తిరుపతమ్మ అంకాలమ్మ, సమ్మక్క సారక్క మొదలైన దేవతలను గ్రామదేవతలు అంటారు. ఈ దేవతల ప్రభావం జానపదుల మీదే కాక సామాన్య జనులందరిపైనా వుంది. వారు సర్వజనుల మనోభీష్టాలను నెరవేరించే సర్వ సమర్థులుగా ప్రసిద్ధికెక్కారు. ఒక్కొక్క గ్రామ దేవతకు ఒక్కొక్క మహిమ వుంటుంది. వీరికి నిత్య ధూప దీప నైవేద్యాలు లేకపోయినా ప్రత్యేక సందర్భాలలో సంబరాలు, తిరునాళ్ళు జరుగుతాయి. ఆ రోజుల్లో పల్లెల్లో సందడే సందడి. సాధారణంగా మాఘమాసం నుంచి వరుసగా ఈ దేవతలకు తిరునాళ్ళు జరుగుతూ వుంటాయి.

మాఘంలో వీరమ్మ తల్లి తిరునాళ్ళు అమోఘం

మాఘ శుద్ధ ఏకాదశి నుంచి, పదిహేను రోజులు ఉయ్యారు వీరమ్మ తిరునాళ్ళు ఘనంగా, అమోఘంగా జరుగుతాయి. తిరునాళ్ళు అంటే తిరు అంటే పవిత్రమైన నాడులు అంటే రోజులు. ఆ మాటే తిరునాళ్ళుగా మారింది. అంటే మంచి రోజులని మొత్తం మీద అర్థం. కృష్ణాజిల్లాలోనే అత్యంత ప్రాముఖ్యం కలవి వీరమ్మ తిరునాళ్ళు. జిల్లాలోని అన్ని ప్రాంతాల నుంచే కాక, రాష్ట్రంలో వివిధ ప్రాంతాలనుంచి భక్తులు వచ్చి, వీరమ్మ తల్లిని దర్శించుకొని, మొక్కులు చెల్లించుకొని సేవిస్తారు. ఇక్కడ గొప్పతనం ఏమిటంటే హిందువులే కాదు ముస్లిములు, క్రిస్టియన్లు అందరూ భక్తితో అమ్మవారిని కొలవటం. అందరూ “వీరమ్మతల్లి” అని నోరారా పిలుస్తుంటే, ఒక్క గుర్పొడుస్తుంది. ఏ మతం వాడైనా “వీరమ్మ” అని ఏకవచనంతో పిలవనే పిలవరు. అందుకే వీరమ్మ అందరికీ తల్లి అయింది. అందరి కోర్కెలను తీర్చే దేవతగా ప్రసిద్ధికెక్కింది. మతసామరస్యానికి వీరమ్మతల్లి తిరునాళ్ళు గొప్ప ఉదాహరణ. లక్షలాది భక్తులు అమ్మవారిని దర్శించి, పూజించి కానుకలు సమర్పించుకొంటారు.

ఆలయ ప్రవేశం

ప్రతి ఏటా మాఘ శుద్ధ ఏకాదశి రాత్రి అమ్మవారు ఉయ్యారులో రావించెట్టు దగ్గరలో వున్న అత్తవారింటి నుంచి, మేళ తాళాలతో అట్టహాసంగా బయల్దేరుతుంది. “గండ దీపాలు” అంటే మట్టి ప్రమిదలలో నూనెతో లేక ఆవునెతితో వెలిగించిన ఒత్తులను చేతితో పట్టుకొని, అవి కాలకుండా జాగ్రత్త వహిస్తూ, మనసులోని కోర్కెలను

తీర్చుకోవటానికి, వేలాది మంది స్త్రీలు పిల్లలు, మగవారు అమ్మ వారి వెంట నడుస్తారు. కాళ్ళకు చెప్పులుండవు. ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేసిన పల్లకిలాంటి దానిలో, పీఠం మీద, వీరమ్మ అమ్మవారినీ, భర్త చింతయ్యల కొయ్య విగ్రహాలను చక్కగా కూర్చోబెట్టి, మనుష్యులు మాత్రమే మోస్తూ, అందులో ముఖ్యంగా ఆలయ పూజారులు భక్తిశ్రద్ధలతో మోస్తూ, ఊరేగింపు చేస్తారు. దీన్నే అమ్మవారు గుళ్ళోకి వెళ్ళటం అంటారు. అత్త వారివైన గుడినుంచి బయల్దేరే ముందు, ఉయ్యూరు టౌన్ పోలిస్టేషన్ అధికారి-ఇన్స్పెక్టర్ అమ్మవారికి పసుపు, కుంకుమ నూతన వస్త్రాలు సమర్పించటం ఆనవాయితీగా వస్తోంది. స్టేషన్ నుంచి వీటిని ఊరేగింపుగా మేళ తాళాలతో తీసుకొనివచ్చి, అమ్మవారికి సమర్పిస్తారు. లక్షలాది భక్తులు ఈ ఆలయప్రవేశాన్ని, కన్నులారా చూసి పులకిస్తారు. గ్రామవీధుల గుండా ఈ ఉత్సవం సాగుతుంది. ప్రతి ఇంటి దగ్గర పసుపు, కుంకుమతో కలిపిన నీటిని, అమ్మవారు రాగానే 'వార'లాగా పోస్తారు. కొబ్బరికాయ, హారతి ఇస్తారు. భక్తులంతా “వాలా, వాలా ” అనే నినాదం చేస్తుండగా ఉత్సాహంగా ఊరేగింపు సాగుతుంది. కోలాటాలు, భజనలు, బాండ్ మేళాలతో, రోడ్లన్నీ ప్రతిధ్వనిస్తాయి. కిక్కిరిసిన జనంతో, కోలాహలంగా వుంటాయి రోడ్లన్నీ. గండ దీపం పట్టుకొని ముఖానికి పెద్ద కుంకుమబొట్టు పెట్టుకొని, కాళ్ళకు పసుపు రాసుకొని, మహిళామతల్లులు అమ్మవారి వెంట నడుస్తుంటే, ప్రతి స్త్రీ వీరమ్మతల్లి లాగే కనిపిస్తుంది. మెయిన్ రోడ్డు చేరిన అమ్మవారు ఉయ్యాలస్తంభాల దగ్గర ఉయ్యాలలూగుతుంది. ఇక్కడ జంతు బలి వుంటుంది. తర్వాత మళ్ళీ బయల్దేరి, తాను అగ్నిప్రవేశం చేసినచోట, కట్టిన ఆలయంలో ప్రవేశిస్తుంది. ఇక్కడ పదిహేను రోజులుంది, భక్తులను అనుగ్రహిస్తుంది. పశువులను చక్కగా కడిగి, సింగారించి, రైతులు తోలుకు వచ్చి, గుడి చుట్టూ తిప్పుతారు. ఎడ్ల బండ్లను, వాహనాలను, ఆలయం చుట్టూ తిప్పి, రక్షగా భావిస్తారు. అత్తవారింటి నుంచి బయల్దేరిన వీరమ్మ తల్లికి, ఆలయం చేరటానికి దాదాపు ఇరవై నాలుగు గంటలు పడుతుంది. అంటే మర్నాడు రాత్రికి కాని ఆలయప్రవేశం చేయలేదు. కొత్త బట్టలతో, బోనాలతో ప్రతి ఇంటా పండగ వాతావరణమే. బంధుమిత్రుల రాకతో ఇళ్ళన్నీ పెళ్లి కళను సంతరించుకొని శోభిస్తాయి.

15) వీరమ్మతల్లి తిరునాళ్ళు-2 సంతానం కోసం ప్రాణాచారాలు

సంతానంలేని మహిళలు, ఆలయం ప్రక్కనే వున్న చెరువులో స్నానం చేసి, మెదలో ఒక్క మంగళసూత్రం తప్ప, ఏ ఆ భరణాలు ధరించకుండా, తడిబట్టలతో, వీరమ్మతల్లి గుడిచుట్టూ ప్రాణాచారం పడతారు. అంటే బోర్లా పడుకొంటారు. ఒళ్లంతా తడిగా వుండటంవల్ల, కొద్దిసేపటికి మగత వస్తుందని, అమ్మవారు కలలో కనిపించి, కాయగాని, పండుకాని, చేతిలో పెట్టినట్లు కలవస్తుందని, అలా వస్తే వెంటనే

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

సంతాన ప్రాప్తి కలుగుతుందనే విశ్వాసంతో చేస్తారు. ఇలా జరగటానికి కొన్ని గంటలు పట్టవచ్చు, లేక రోజులూ పట్టవచ్చు. అది వారి పూర్వజన్మ సుకృతంపై ఆధారపడి ఉంటుందని నమ్మకం. అమ్మవారి అనుగ్రహం దొరకకపోతే కల రాదు. ప్రయత్నం ఫలించలేదని తెలుసుకుంటారు. వచ్చే ఏడాదికి మళ్ళీ ప్రయత్నం చేస్తారు. ఈ ప్రాణాచారాలు, అమ్మవారు ఆలయం ప్రవేశించిన రోజు నుండి, పౌర్ణమి దాకా చేస్తారు. పౌర్ణమి, ఆ ముందురోజు గరిష్టంగా ప్రాణాచారాలు చేసేవారు కన్పిస్తారు. ఇదంతా, తరతరాలుగా వస్తున్న ఆచారం. ప్రాణాచారం పడుకొన్నవారికి తోడుగా, వారి కుటుంబ స్త్రీలు సహాయంగా వుంటారు.

సిడిబండి

అమ్మ వారి తిరునాళ్ళు ప్రారంభమైన పదకొండవ రోజున “సిడిబండి” వేడుక జరుగుతుంది. ఈ సంబరాన్ని చూడటానికి, ప్రజలు తండోప తండాలుగా వస్తారు. స్థానికంగా ఉయ్యూరు శివాలయం వీధిలో వాటర్ టాంక్ దగ్గర, కొబ్బరితోటలో తరతరాలుగా నివాసం ఉంటున్న వడ్లా బత్తులు- ప్రకాశరావుగారి కుటుంబం, సిడిబండి చేస్తారు. ఇది చింతచెట్టు చక్రాలబండి. దానికి పొడవైన తాడిచెట్టు వుంటుంది. దాన్ని మధ్యలో చీల్చి తయారు చేస్తారు. ఇదే సిడిబండి అంటే. సుడి వేసే బండి, అదే సిడి బండి. ప్రతి ఏడూ ఏ తాడిచెట్టు కొట్టాలో అమ్మవారు వారికి కలలో కన్పించి చెబుతుందని ఆ చెట్టునే కొట్టి తయారు చేస్తారని అంటారు. చక్రాలు పాతవే.. తాడిమాను మాత్రమే కొత్తది. వివిధ గ్రామాల నుండి కోలాటం బృందాలు, భజన బృందాలు వచ్చి పాల్గొంటాయి. తమ శక్తి సామర్థ్యాలను, కళలను ప్రదర్శించటానికి పోటీ పడతారు. పెళ్లి వయసు వచ్చిన ఒక దళిత యువకుణ్ణి సిడిబండి రెండో చివర కట్టిన బుట్టలో కోర్చోబెట్టి ఊరేగిస్తారు. అతనిపై ప్రజలంతా, అరటిపళ్ళు, పొగాకు కాడలు విసురుతారు. గుమ్మడి కాయలూ విసిరేస్తారు. చెరుకు సీజన్ కనుక చెరుకు ముక్కలూ విసిరేస్తారు. మంచి గుమ్మడికాయలతో బండిని అలంకరిస్తారు. ఇళ్ళ దగ్గర వార పోసి, కానుకలు కొబ్బరికాయలు, సమర్పించి, హారతి ఇస్తారు. గుమ్మడి కాయలు సమర్పిస్తారు. సిడి బండి వాటర్ టాంక్ దగ్గర సాయం కాలం బయల్దేరి, రాత్రి పొద్దు పోయిన తర్వాత ఆలయం దగ్గరకు చేరుతుంది. మూడుసార్లు ఆలయం చుట్టూ ప్రదక్షిణ చేస్తుంది. మొక్కుపున్న వారు బండిలోని తొట్టెలో కూచుని గుడి చుట్టూ తిరుగుతారు. సిడి బండి రోజున స్కూళ్ళు, కాలేజీలు ఒకేపూట అంటే ఉదయం మాత్రమే పని చేస్తాయి. డప్పుల హోరు ఈ తిరునాళ్ళ ప్రత్యేకత. ఇసకేస్తే రాలనంత జనం. ఉయ్యూరు ఉప్పొంగిపోతుంది ఆ రోజు.

మళ్ళీ మెట్టినింటికి చేరటం

అంబరాన్ని అంటే సంబరాలు పదిహేను రోజులు జరుగుతాయి. ప్రతి ఇంటి వారు మట్టి ప్రమిదలలో గులాం చల్లుకుంటు ఉరేగింపుగా వెళ్తారు. మొక్కులు చెల్లిస్తారు. కోళ్ళు బాగా తెగుతాయి. మేకలు తెగుతాయి, గొర్రె పొట్టేళ్ల వధకు అంతుండదు. ప్రతి రోజూ గుడి దగ్గర, అమ్మవారి చరిత్రను హరికథ, బుర్రకథ చెప్తారు. నాటకాలు వేయిస్తారు. విద్యుత్ దీపాలంకరణకు కళ్ళు జిగేల్ మంటాయి. తిను బండారాల కొట్లు, గాజుల కొట్లు ఖర్చురపు కొట్లు, కొబ్బరికాయల కొట్లు వేలం పాడి కొనుక్కొంటారు. ఫాన్సీ సామాలకొట్లు కూడా ఎక్కువే. ఆడవారు అమ్మవారిని దర్శించి తప్పకుండా గాజులు కొనుక్కొని వేసుకొంటారు. అలాగే పసుపు కుంకుమ కొంటారు. పిల్లలకు బలే సరదా. పసుపు కుంకుమ కలిపినదాన్ని “బందారు” అంటారు. దర్శనం తర్వాత అందరు బందారు ధరిస్తారు. పశువులకూ పెడతారు. ఈ పదిహేను రోజుల్లో “భండారు” పెట్టుకోని వారు వుండరు. బలిని ఇచ్చే జంతువులకు కూడా పెడతారు. దాన్ని రక్షగా భావిస్తారు. సర్కుసులు జెయింట్ వీల్, గారడీలు, చిన్న జంతు ప్రదర్శన శాలలు బాగా ఆకర్షిస్తాయి. పూర్వం “చర్ బొప్పాయ్ గుండు” అనే ఆట ఆడేవాళ్ళం. ఒక గాజుతో చేసిన పెట్టె వుండేది. దానిలో రంగుల గుంటలుండేవి. ఆ రంగుల గడులు బయట రబ్బరు షీట్ మీద ఉండేవి. రంగుల మీద డబ్బు కాయాలి. ప్లాస్టిక్ బాల్ తీసుకొని గాజు గోడకు కొడితే అది అటు ఇటు తిరిగి ఏదో గుంట మీద నిలుస్తుంది. ఆ రంగు మీద కాసిన వాడికి రెట్టింపు డబ్బు ఇస్తారు. బలే సరదాగా ఆడేవాళ్ళం. అలాగే ఒక చక్రం దానిలో సెక్టార్ల ఆకారంలో గడులు, దాన్ని తాకుతూ ఒక ప్లాస్టిక్ నాలుక బద్ద లాంటిది ఒకటి వుంటుంది. చక్రాన్ని తిప్పి వదిలేయాలి. నాలుకబద్ద ఎక్కడ ఆగితే దాని మీద వున్న జంతువుల మీద పందెం కాసిన వారికి రెట్టింపు డబ్బు ఇస్తారు. పూర్వం మూడు ముక్కలాట కూడా వుండేది. ఇప్పుడు ఇలాంటి జూదాలన్నీ నిషేధించారు. మా చిన్నప్పుడు బడి ఎగగొట్టి తిరణాలలో తిరిగేవాళ్ళు చాలా మంది వుండేవారు. మేము మాత్రం సాయంత్రం బడి వదిలిన తర్వాత ఇంటికి వచ్చి అప్పుడు గుడికి వెళ్ళేవాళ్ళం. రబ్బర్ బంతులు ఇనప సామాన్లు సత్తుగిన్నెలు బెలూన్లుకు గిరాకి ఎక్కువ. దొరకని వస్తువంటూ వుండదు. ప్రక్కనే జిల్లా పరిషత్ స్కూల్. ఆ పదిహేను రోజులు స్కూల్ హాజరు బాగా తక్కువగా వుంటుంది. పూర్వం గుండ్రటి చెక్కలతో వుండే నుయ్యిలాంటిది ఒకటి వుండేది. దాన్నో మోటారు సైకిల్ మీద అడుగు నుంచి పైకి వచ్చేవారు చుట్టూ తిరుగుతూ. చూడ టానికి టికెట్ వుండేది. రంగులరాట్నం పిల్లలకు ఎక్కి తిరగటం సరదా. బూరలు, పిల్లన గ్రోవులు ‘డమ డమాల బండ్లు’ కొని లాగుతుంటే ఆ చప్పుడు భలేగా వుండేది. వెదురు పుల్లలతో చేసిన బండ్లకు రంగు కాగితాలతో అలంకరించి అమ్ముతారు. అందరు ఖర్చూర పండు కొనుక్కుంటారు. ఇప్పుడు గుడిలో

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

రోజూ ప్రసాదంగా పులిహోర లేక సెనగలు పెడుతున్నారు. ప్రతి ఇంటి వారు తప్పక వచ్చి దర్శనం చేసుకొంటారు. ఉయ్యారు అ చుట్టూ ప్రక్కల వున్నవారు ఉద్యోగరీత్యా ఇతర ప్రాంతాలలో వుంటే తప్పక పిల్లా జెల్లాతో తిరునాళకు వచ్చి చూసి వెదతారు. పిల్లలకు పండగే పండగ. ఇక్కడ తిరునాళ్ళు పూర్తి అయింతర్వాత దగ్గరలో కృష్ణానది ఒడ్డున వున్న అయిలురులో జరిగే తిరునాలకు వెళ్లి అక్కడ కొట్లు పెట్టుకొంటారు. అక్కడ రెండు రోజుల తిరునాళ్ళు జరుగుతాయి.. తిరునాళ్ళలో పదిహేనవ నాటి రాత్రి అంటే బహుళ ఏకాదశి నాడు అమ్మవారిని, అయ్య వారిని గుడి నుంచి, మేళ తాళాలతో బయల్దేరదీస్తారు. కొన్ని బజార్ల గుండా ఊరేగించి మెట్టి నింటికి చేరుస్తారు. దారిలో ప్రజలు హారతులిస్తారు, వార పోస్తారు కొబ్బరికాయలు కొడతారు. అయితే అంతగా జనం వుండరు. కొమ్ము బుర్రలవాళ్ళు.. ఎక్కువగా కనిపిస్తారు. రుంజ వాయిచే వారూ ఉంటారు. అమ్మ వారు సరాసరి గుడిలో ప్రవేశించదు. శివరాత్రి నాడు ఉదయం కొమ్ము బూరలు ఊదుకొంటు అత్తారింటి నుంచి, ఐలూరు తీసుకొనివెళ్లి కృష్ణానదిలో స్నానం చేయించి మళ్ళీ తీసుకొని వచ్చి, మెట్టి నింటి దేవాలయంలో ప్రవేశపెడతారు. యాదవకులానికి చెందినవారే అమ్మవారి అర్చకులు. అమ్మవారు యాదవ కులానికి చెందినా, అన్ని కులాల వారు అన్ని మతాలవారు అత్యంత భక్తిశ్రద్ధలతో వీరమ్మతల్లిని కొలిచి కోర్కెలను తీర్చుకొంటారు. భక్త జనానికి కొంగు బంగారం వీరమ్మ తల్లి. ముద్దుగా “జేజమ్మ తల్లి” అని పిలుచుకుంటారు. వీరమ్మ పేరంటాలు అని కూడా పిలుస్తారు. ఇంత మహిమ గల వీరమ్మ అమ్మవారి చరిత్ర తెలుసుకోవాలని ఉందా! వచ్చే ఎపిసోడు దాకా ఆగండి మరి.

16) వీరమ్మతల్లి చరిత్ర పుట్టినింటి నుంచి మెట్టి నింటికి

వీరమ్మతల్లికి అయిదు వందల చరిత్ర వుంది. ఆ కాలంలో పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా ఏలూరుకు దగ్గర పెద కడియం అనే గ్రామంలో యాదవ కులానికి చెందిన “బొడ్డు” వారి ఆడపడుచుగా ఆమె జన్మించింది. తండ్రి పరశురామయ్య, తల్లి పార్వతమ్మ. పరమేశ్వర వర ప్రసాదంగా జన్మించి నందున “వీర శివమ్మ” అని పేరు పెట్టారు. చిన్నతనం నుంచి భక్తి శ్రద్ధలతో, దైవ చింతనతో పెరిగింది. ఉయ్యారు గ్రామానికి చెందిన యాదవ దంపతులు పారుపూడి చలమయ్య, చెల్లమ్మల పెద్ద కుమారుడు చింతయ్యతో, ఆమె ఎనిమిదవ ఏట జ్యేష్ఠ శుద్ధ దశమినాడు, పెదకడియంలో ఆమెకు వివాహం చేశారు. కొంతకాలం పుట్టింట్లోనే వుండి, యుక్త వయసు రాగానే ఉయ్యారులోని మెట్టినింటికి సంసార జీవన మాధుర్యాన్ని అనుభవించటానికి పుట్టినింటి వారు పంపారు. అత్త వారింట్లో అందరి అభిమానాన్ని, ఆదరాన్ని పొందింది వీరమ్మ. తన సేవాత్మరతతో అత్తగారైన మేనత్తను, మామయ్యను మెప్పించింది. మరది

భోగయ్యను బిడ్డలాగ చూసింది. చుట్టు పక్కల వారికే కాక బంధు గణానికి అంతటికీ ఆమె “ఉత్తమా ఇల్లాలు” అయింది. భర్త సేవలో జీవితం ధన్యం చేసుకొంది. కాలం ప్రశాంతంగా గడిచిపోతోంది. ఇంతలో కుటుంబంలో ఒక అలజడి రేగింది. మరది భోగయ్యకు అచ్చమ్మతో వివాహమైంది. ఆమె గర్విష్టి, విద్యాహీన. ఆమెకు వీరమ్మ మీద అసూయా పెరిగింది. ఊరందరూ తోడికోడలు వీరమ్మను మెచ్చుకోవటం ఆమెకు బాధ కలిగి అలిగి పుట్టింటికి చేరింది. అయితే సాధ్వి వీరమ్మ, అత్త మామలకు, మరదికి నచ్చ చెప్పి, తోడి కోడల్ని, మళ్ళీ అత్తవారిల్లు చేరేట్లు చేసింది. ఆమె మనసులోని అసూయా తొలగిపోయి, తోడికోడళ్ళు అన్యోన్యంగా వుంటూ, వూరి వారికి ఆదర్శమైనారు.

భర్త మరణం-సహగమనం

ఉయ్యూరు గ్రామంలో కరణం సుబ్బయ్యకు స్త్రీ వ్యామోహం ఎక్కువ. అతని కళ్ళు సాధ్విమణి వీరమ్మపై పడ్డాయి. లోబరుచుకోవటానికి ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేశాడు. దగ్గరలో వున్న “గురజాడ” గ్రామంలోని తన బావమరది “సీతయ్య”ను తనకు సాయం చేయమని బ్రతిమిలాడాడు. అతడు రావణాసురుడికి మారీచుడు చేసినట్లు హితబోధ చేశాడు. చెవి కెక్కలేదు. ఎంతైనా బావగారు కదా తన సోదరి కాపురం ఏమవుతుందోననే భయం సీతయ్యకు పట్టుకొంది. మంత్ర తంత్రాలు తెలిసిన సీతయ్య మెత్తబడి చివరికి సాయం చేయటానికి ఒప్పుకున్నాడు. మేకల, గొర్రెల మేత కోసం చింతయ్య, భోగయ్య సోదరులు వాటిని తోలుకొని ఉత్తరాదికి అంటే బెజవాడ అవతలి ప్రాంతాలకు వెళ్ళారు. ఇదే అడుగైన సమయం అని బావమరది సీతయ్యను ప్రేరేపించాడు బావ సుబ్బయ్య. సీతయ్య ప్లాన్ వేశాడు. తన నౌకరుకు విషం పూసిన సొరముల్లు ఇచ్చి, చింతయ్యపై రహస్యంగా ప్రయోగించమని చెప్పి పంపాడు. ముస్తాబాద్లో గొర్రెల మందల దగ్గర నిద్రపోతున్న చింతయ్యను ఆ నౌకరు విషం వున్న ఆ సొర ముల్లుతో పొడిచి హత్య చేశాడు. చింతయ్య బాధ భరించలేక చనిపోయాడు. తమ్ముడు భోగయ్య అన్న శవాన్ని ఉయ్యూరు చేరుస్తాడు. ఈ వార్త విని వీరమ్మ తల్లడిల్లిపోతుంది. తాను గాఢంగా ప్రేమించిన భర్తతో సహా గమనం చేయాలని నిశ్చయించుకొంది. తన భర్త హత్యకు కారణం సుబ్బయ్య అని తెలుసుకొని, అతని వంశం నిర్వంశం కావాలని శపించింది. సుబ్బయ్య అకస్మాత్తుగా చనిపోయాడు. అతనితో అతని వంశము అంతరించింది. వీరమ్మ పుట్టినింటి వారు ఈమెను మళ్ళీ పెళ్లి చేసుకోమని బలవంత పెట్టారు. ఆమెకు కోపంవచ్చి పుట్టి నింటివారిని కూడా “నిర్వంశం” కావాలని శాపం పెట్టింది. సతీ సహగమనానికి ఉయ్యూరు జమీందారుగారు, గోల్కొండ నవాబు ప్రతినిధి “జిన్నా సాహెబ్” అంగీకరించారు. వీరమ్మ మహిమలు వెంట వెంటనే బయట పడుతూ, ఆమె అంటే అందరిలో భక్తి ఏర్పడింది. చింతయ్యకు చితి ఏర్పాటు చేయించారు. వీరమ్మకు అగ్ని

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

గుండం ఏర్పాటు అయింది. గుండం తవ్వటానికి ఉప్పర కులస్తులు ఒప్పుకోకపోతే, మాదిగవారు వచ్చి తవ్వారట. అందుకే సిడి బండి నాడు ఆ కులానికి ప్రాధాన్యత ఏర్పడింది. ముత్తైదువులు పసుపు దంచుతుంటే, రోలు పగిలింది. వీరమ్మ తల్లి మోకాలు అడ్డుపెట్టి, తానూ రోకటి పోటు వేసింది. ముత్తైదువులకు పసుపు, కుంకుమలు పంచి పెట్టింది. ఆమె దంచిన రోలు ఇప్పటికీ ఆలయం దగ్గర కనిపిస్తుంది. చింతయ్య చితికి తమ్ముడు భోగయ్య నిప్పు అంటించాడు. వేలాది ప్రజలు భోరున విలపిస్తుండగా, అత్తా మామలు, బంధుగణం శోక సముద్రంలో మునిగి ఉండగా పుణ్యస్థలతో, తోడికోడలితో, “పారెళ్ళు” పెట్టించుకొని, పెళ్లి కూతురులా, పుష్పాలతో శిరోజాలను అలంకరించుకొని, సాధ్వీమ తల్లి, పతివ్రతా శిరోమణి, వీరమ్మ తల్లి, భర్త చితికి మూడుసార్లు ప్రదక్షిణం చేసి, భగ భగ మండే ఆ మంటలో తానూ, భర్త చితిపై చేరి అగ్నిగుండంలో సహగమనం చేసింది. ఆదర్శ మహిళగా, మహిమగల తల్లిగా ఆనాటి నుంచి, ఈనాటి వరకు ప్రజల నీరాజనాలు అందుకొంటోంది.

రాజ ప్రతినిధి “జిన్నా సాహెబ్” వీరమ్మ నమస్కారం చేసి, ఇంటికి వెళ్లి నిద్రపోయాడు. ఆ రాత్రి నిద్రలో వీరమ్మ భర్త చింతయ్యతో సహా మహా తేజోవంతంగా, సర్వాలంకార శోభతో కనిపించింది. స్త్రీలు పూజలు చేస్తున్నట్లు, వీరమ్మ వారి కోర్కెలు తీరుస్తున్నట్లు, గండ దీపాల కాంతిలో అమ్మతల్లి ఒక దుష్టశక్తిని కాలితో తన్నుతూ ఉయ్యాల ఊగుతున్నట్లు గుడి పక్కనే పెద్ద తటాకం వున్నట్లు, అందులో వికసించిన తామరపూలున్నట్లు సాహెబ్గారికి కలలో కనిపించిందట. ఉదయం లేచి జమీందారును పిలిపించారు. జమీందార్కు కూడా అలాంటి స్వప్నమే వచ్చినట్లు చెప్పారట. చింతయ్య మరణానికి కారకులెవరో తెలుసు కోవటానికి వేగుల్ని పంపారు. సుబ్బయ్యే కారణం అని అమ్మవారి సహగమనం రోజే తీవ్రమైన బాధతో అతడు మరణించాడని తెలుసుకున్నారు. సుబ్బయ్య వంశం సర్వనాశనమై చివరికి వారసులెవరు లేకుండా నిర్వంశం అయింది.

ఆలయ నిర్మాణం-తిరునాళ్ళ ఏర్పాట్లు

అందరూ ఆలోచించి, వీరమ్మ అత్తమామలతో సంప్రదించి, గ్రామస్తులతో సమావేశం జరిపి, సహగమనం జరిగినచోటులో ఆలయాన్ని నిర్మించారు. చెరువు తవ్వించారు. వీరమ్మ, చింతయ్యల విగ్రహాలను ఉయ్యాల స్తంభాలను తయారు చేయించారు. జిన్నాగారు, జమీందారుగార్ల సమక్షంలో భక్తజన సందోహం మధ్య వైభవంగా ప్రతిష్ఠ జరిగింది. ఆలయం ఉయ్యాల స్తంభాల ఖర్చును జిన్నాగారే పెట్టుకొన్నారు. చెరువును తవ్వించిన ఖర్చు, ప్రతిఏటా మాఘ శుద్ధ ఏకాదశి నుండి పదిహేను రోజులుపాటు జరిగే ఉత్సవ ఖర్చు జమీందారు భరించారు. ఆనాటినుంచి ముందుగా మెట్టినింటి

వారు, తర్వాత జిన్నాగారు రాజుగారు, తర్వాత గ్రామస్తులు అమ్మవారి ఉత్సవాలను ప్రారంభించి కొనసాగించారు. పారుపూడి వంశం వారినీ, జమీందారు గారినీ, ప్రభుత్వాధికారులని ధర్మకర్తలుగా జిన్నాగారు నియమించారు. అంటే వీరమ్మతల్లి తిరుణాలను ప్రభుత్వపరంగా నిర్వహించే ఏర్పాటు చేశారన్న మాట. అందుకే నేటికీ పోలీసు వారిచ్చే పసుపు కుంకుమ చీరే సారేలతో సంబరాలు ప్రారంభమవటం ఆనవాయితీగా వస్తోంది.

అమ్మవారు ఉయ్యాల ఊగే ప్రదేశంలో ఏ కట్టడమూ వుండదు. తన భర్తనూ హత్య చేయించిన కిరాతకుడు సుబ్బయ్యను కాలితో తన్ని, చిరునవ్వు చిస్టిస్తున్నట్లు ఉయ్యాల ఊగటంలో అంతరార్థం. ఆమె సహగమనం చేసిన రెండు మూడు రోజులకే మాఘ శుద్ధ ఏకాదశి రావటం అదే భీష్మ ఏకాదశి కావటం ఆ రోజు నుంచే ఉత్సవాలు ప్రారంభించటం జరుగుతోంది. చరిత్ర కాలగర్భంలో కలిసినా, వీరమ్మతల్లి మహిమలు నిత్యనూతనం. నమ్మినవారికి నమ్మినంత శుభం చేకూర్చే తల్లివీరమ్మ. తిరునాళ్ళు పదిహేను రోజుల్లోను, ఉయ్యారులో ఏ ఇంట్లోను పసుపు కుంకుమ తయారు చేయరు ముందే సిద్ధం చేసు కొంటారు. కారం కూడా కొట్టరు. ఇవి స్వచ్ఛందంగా అందరు పాటించే నియమాలే. తిరునాళ్ళలో అమ్మవారికి సాధారణంగా అందరు చీరే పసుపు కుంకుమ పెట్టటం అలవాటు. అంతేకాక ఆ తర్వాత ఎవరింట్లోనైనా వివాహంలాంటి శుభ సందర్భాలు వచ్చినప్పుడు కూడా చీరా సారే పెడుతుంటారు. మెట్టినెంట్లో వున్న అమ్మవారికి “అమ్మవారి చీరలు” అని ప్రత్యేకంగా అందరికీ అందుబాటైన ధరలో ప్రతి వస్త్రదుకాణంలోను లభిస్తాయి. ఆమె పవిత్రతను ఇలా తరతరాలుగా పాటిస్తూ, నేటికీ నిలబెట్టుకొంటున్నారు ఉయ్యారు, పరిసర గ్రామాలవారు. అమ్మవారి ఊరేగింపులో జనరేటర్తో అమర్చే విద్యుత్తుల్ను శోభ ఆకట్టుకొంటుంది. యాదవకులస్తులు తిరునాళ్ళ రోజుల్లో వివాహాలు చేయరు. పెళ్లి అయినవాళ్ళు కూడా, ఆ పవిత్ర దినాలలో బ్రహ్మచర్యం పాటించి, వంశ ప్రతిష్ఠను నిలబెట్టుకొంటారు. బంధువులను పిల్చుకొని విందుభోజనాలు ఏర్పాటు చేసుకొంటారు. అంతా పెళ్లి శోభలాగా వుంటుంది. ఇప్పటికీ పారుపూడి వంశస్తులే ఆలయ పూజార్లు. ఆలయానికి చాలా ఎకరాల పంట పొలాలన్నాయి. అవన్నీ పూజారులే అనుభవిస్తారు. ఇదే వీరమ్మతల్లి పుణ్యచరిత్ర. ఇప్పుడు అమ్మవారి చరిత్రపై మంచి పాటల కేసెట్లు, సి.డిలు వచ్చి అందరికీ అందుబాటులో వున్నాయి.

17) సంగీతం టీచర్ పద్మావతిగారు

మేం ఉయ్యారు వచ్చేసరికి (1951) మా మామయ్య గుండు గంగయ్యగారి అమ్మాయి రాజ్యలక్ష్మి ఒక సంగీత టీచర్ దగ్గర సంగీతం నేర్చుకొంటోంది. ఆవిడ విష్ణాలయం దగ్గర ఇళ్ళల్లో ఎక్కడో అద్దెకు ఉండేవారు. ఆమెకు ఒక అబ్బాయి కూడా

పున్నట్లు గుర్తు. మా పెద్దక్కయ్య లోపాముద్ర, చిన్నక్కయ్య దుర్గ అప్పటికే కొంత సంగీతాన్ని హిందూపురంలో ఉండగానే నేర్చుకొన్నారు. చిన్నక్కయ్యకు అక్కడి గరల్స్ స్కూల్లో సంగీత విద్య బానే అభింది. అందుకని ఆ సాధన కొనసాగించాలని, ఇక్కడ మళ్ళీ ఆ టీచర్ గారి దగ్గర సంగీతం నేర్చుకోవాలనుకున్నారు. అమ్మా, నాన్న అంగీకారంతో సాధన మొదలైంది.. సంగీతం టీచర్గారి పేరు పద్మావతి. అప్పటికి సుమారు 45 ఏళ్ళ వయసు వుంటుంది. చామన చాయగా, పొట్టిగా బొడ్డుగా వుండేవారు. చీర కుచ్చెళ్ల దగ్గర హాండ్ కర్ఫీస్ పెట్టుకొని వచ్చేవారు. మామయ్య కూతుర్ని మేము “దాచ్చి” అనేవాళ్ళం. మా ఇద్దరు అక్కయ్యలు, దాచ్చి, మా వాకిటి వరండాలో సంగీతం నేర్చుకొనేవారు. టీచర్ గారు సరిగ్గా అయిదింటికి వచ్చేవారు. ఒక గంటపైనే సంగీతం నేర్పేవారు. నేర్పిన దాన్ని వీళ్ళు మళ్ళీ సాధన చేసి, మర్నాటికి రెడిగా తయారయేవారు. ముందుగా స,రి,గ,మలు నేర్పేవారు. తర్వాత స్వరాలు, ఆ తర్వాత జంట స్వరాలు, తర్వాత కృతులు వరుసగా నేర్పేవారు. మా వాళ్ళు రోజూ “లంబోదరలకు మికరా-అంబా సుత అమర వినుత -లంబోదర లకు మికరా” అనేది నిత్య సాధనగా చేసేవాళ్ళు. అది మాకూ నోటికి వచ్చేసింది. వాళ్లతో పాటు మేమూ పాడే వాళ్ళం. టీచర్గారు తాళం వేయటం బాగా గుర్తుంది. చాలా తేలిగ్గా, శబ్దం రాకుండా వేసేవారని జ్ఞాపకం. ఆమె గొంతు స్పష్టంగా వుండేది. స్వరాలు, కీర్తనలు బాగా పాడేవారు. ఆమె శిక్షణ చాలా నిర్దుష్టంగా ఉండేదని చిన్నక్కయ్య చెప్పింది. వారి నుంచి తాము ముగ్గురం ఎంతో నేర్చుకున్నామని, ఆమెను మరువలేమని చెప్పింది. కనీసం పది సంవత్సరాలు ఆ టీచర్గారి వద్ద సంగీతం నేర్చారు. అప్పుడు ఇంటికి అచ్చి సంగీతం నేర్పటమే వుండేది. ఒకటి రెండుసార్లు ఆమె, వైఖానస ఉత్సవాలలో విష్ణాలయం, అవతలి వైపు మెట్ల కింద ఖాళీ స్థలంలో పందిరి కింద కచేరీ చేసి, అందర్నీ మెప్పించారని చిన్నక్క దుర్గ అన్నది. భేషజం లేకుండా చాలా సామాన్యంగా, ఎంతో బిడియంగా వుండేవారామే. తలవంచుకొని నడిచేవారు. గర్వం లేదు. మా ఇంటిలోనే కాక, మా బంధువులైన సూరి శ్రీ రామమూర్తి గారింటికి కూడా వెళ్లి వారి అమ్మాయి కమలకు కూడా సంగీతం నేర్పేవారు. వీరితోపాటు ఆదిరాజు నరసింహారావు గారింట్లో వారమ్మాయి సుందరికి, చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు గారింట్లో వారి కూతురు తేజకు ఇళ్ళకు వెళ్లి నేర్పేవారు. అంతే-ఇంకెవరింటికి వెళ్లి నేర్పినట్లు చూడలేదు. ఆ రోజుల్లో ఒక్కొక్కరికి నెలకు పది రూపాయలకంటే ఎక్కువ ఇచ్చేవారు కాదనుకొంటాను. ఆ డబ్బుతో మరి సంసారం ఎలా గడిపేవారో ఆశ్చర్యమే. అదీ చాలా గుంభనగా వుండే ఆ టీచర్. ఇప్పటికి అరవై ఏళ్ళు దాటినా ఇంకా మనసులో మెదులుతూ వున్నారు. మా చిన్నక్కయ్యకు బానే వచ్చేది సంగీతం. పెద్దక్కకు ఎక్కువ సాధన చేస్తే కాని వచ్చేది కాదు. మా మామయ్య గారి అమ్మాయి “దాచ్చికి” అసలు సాధన సాగేది కాదు. అయినా విసుక్కోకుండా

అందర్నీ సమానంగా చూసేవారు ఆమె. మా ఇళ్ళళ్ళలో పెళ్ళి, పేరంటాలకు ఈ ముగ్గురి సంగీతమే హైలైట్. మంగళహారతి పాటలు వీళ్ళే పాడేవారు. మా ఇంట్లోనే కాదు ఎవరింట్లోనైనా వీరిదే పెద్దరికం, హవా... ఇంతకీ సంగీతం టీచర్ గారి భర్త వున్నారా, లేదా అని ప్రశ్నగా వుండేది. ఎప్పుడు ఆయన్ను చూసినట్లు లేదు. బహుశా కారణాంతరాల వల్ల వేరుగా వుండేవారని తెలిసింది. అబ్బాయితో మాత్రం మాకు బాగా పరిచయం వుంది. టీచర్ గారు ఎప్పుడు వారి తండ్రి గారు “గరికపర్తి కోటయ్య” గారిని జ్ఞాపకం చేసుకొనేవారు. తండ్రి గొప్ప సంగీత విద్వాంసులని చెప్పేవారు. అప్పుడు కోటయ్యదేవర గారి గురించి, నాకు ఏమీ తెలీదు. ఆ తర్వాత వారి కీర్తి సంపద గురించి బాగా తెలిసింది. అంతటి మహా విద్వాంసుడి కుమార్తెకు, సంగీత సరస్వతికి, ఈ బాధలేమిటో ఆ భగవంతునికే తెలియాలి. ఇప్పుడు తలచుకొంటే జాలి వేస్తుంది. ఇన్ని బాధలను భరిస్తూ, సంగీతం నేర్చుతూ, తండ్రి వారసత్వాన్ని కొనసాగించిన ఆ సంగీతమ్మకు నివాళులు అర్పిస్తున్నాను. ఒక్కసారి గరికపర్తి కోటయ్యదేవర గారి సంగీత వైభవాన్ని ఫ్లాష్ బ్యాక్ లోకి వెళ్లి చూద్దాం.

గరికపర్తి కోటయ్యదేవర

ఆంధ్ర గాయక పితామహులుగా కీర్తి పొందిన గరికపర్తి కోటయ్యదేవర, చల్లపల్లి ఆస్థాన సంగీత విద్వాంసులు. వీరి చిన్న తనం గురించి ఒక కథ వుంది. 1864 బందరు ఉప్పెనలో పసి పిల్లాడుగా వున్న కోటయ్య, ఉయ్యాలతో సహా, నీటిలో కొట్టుకుపోయి, ఒక కుంకుడు చెట్టుకు చిక్కు కున్నాడు. పిల్లాడు క్షేమం. తర్వాత చిన్నతనంలోనే కొబ్బరి చిప్పకు గుర్రపు వెంట్రుక కట్టి, కమానుతో సంగీతం వాయించేవాడు. ఏ గురువు అవసరం లేకుండా సంగీతం అబ్బిన ధన్యజీవి. తండ్రి శిక్షణలో విద్వాంసులై, వాయులీనంలో ప్రతిభ సంపాదించారు కోటయ్యదేవర. ఒకసారి హైదరాబాద్ లో తన్మయుడై గానం చేస్తూ, వాయులీనంతో సాధన చేస్తుంటే, అప్పటి ప్రభువు ‘సాలార్ జంగ్ బహద్దర్’ గమనించి, ముచ్చట పడి, “చిన్నన్న” అనే సంగీత విద్వాంసునికి అప్పగించి సంగీతం నేర్పించాడు. ఆయన ప్రతిభా పాటవాలకు అబ్బురపడి, తన “సంస్థాన సంగీత విద్వాంసుని”గా నియమించాడు. తన ప్రతిభను గుర్తించిన “రాజ గోపాలాచారి” అనే వారిపై వర్ణం రాసి, భక్తి చాటుకొన్నారు. మంచి సంగీత విద్వాంసునిగా, ప్రఖ్యాతి వచ్చింది. తంజావూరు మహారాజు ఆస్థాన సంగీత విద్వాంస పదవికి ఆహ్వానిస్తే మర్యాదగా తిరస్కరించారు కోటయ్యదేవర..

బందరు చేరుకొని సంగీత పాఠశాల ఏర్పరిచి, ఉచితంగా భోజనం పెట్టి, విద్యార్థులకు నేర్పించినట్లు ప్రముఖ రచయిత, నటుడు శ్రీ తనికెళ్ళ భరణి తమ “ఎందరో మహాను భావులు” గ్రంథంలో రాశారు. ఆ కాలంలో వీరిని అందరు “జంగం కోటయ్య”

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

అనే పిలిచేవారు. ఆ పేరుతోనే వారు సుపరిచితులయ్యారు. గీతాలు, వర్ణాలు, స్వర జతులు, కీర్తనలు రాసిన “వాగ్గేయ కారులు” కోటయ్యదేవర. తోట్ల వల్లూరు సంస్థాన జమీందారు “భాష్య కార్లు నాయుడు” గారి పట్టాభిషేకానికి, తిరుపతి కవులను ఆహ్వానించి సత్కరిస్తే, ఆ తర్వాత వచ్చిన జమీందార్ సత్యనారాయణ ప్రసాద్ గోపాలస్వామి ఉత్సవాలు ఘనంగా నిర్వహించేవారు. శాస్త్ర చర్చలు, అవధానాలు, నాటక ప్రదర్శనలు నిర్వహించారు. నాట్యోత్సవాలను, సంగీత సభలను నిర్వహించారు. గరికపాటి కోటయ్యదేవర గారిని “వల్లూరు సంస్థాన సంగీత విద్వాంసుని”గా చేసి, సంగీత సరస్వతీ సమార్చనం చేశారు.. ఇంతటి మహా విద్వాంసుని కూతురు జీవిత కోసం సంగీత పాఠాలు చెప్పటం బాధాకరమే. విధి వ్రాత ఎవరు తప్పించలేరు. సంగీతం టీచర్ పద్మావతి గారు, సంగీతాన్నే నమ్ముకొని దానినే తండ్రిలాగా అందరికీ బోధిస్తూ, గౌరవంగా జీవించారు. అది చాలు వారిది ధన్య జీవనం అని తెలపటానికి.

18) మచిలీపట్నం టు మార్చగోవా

హిందూపూర్లో నాన్నగారు పని చేసేటప్పుడు వేనవి సెలవలలో హిందూపూర్నుంచి ఉయ్యారు వచ్చేవాళ్ళం. అప్పుడు మచిలీపట్నం నుంచి మార్చగోవాకు మీటర్గేజ్ ఉండేది. విజయవాడలో అది ఎక్కి అనంతపురంలోనో ధర్మవరంలోనో మారి హిందూపురం వెళ్ళేవాళ్ళం. హిందూపురం బెంగుళూరుమార్గంలో ఉంటుంది. మాతో మా అమ్మ ఒక్కతే ఉండేది. వచ్చేటప్పుడూ అంతే. బెజవాడలో మా మామయ్య గంగయ్యగారు ఇక్కడి నుంచి వెళ్ళేటప్పుడు ఎక్కించటం, వచ్చేటప్పుడు దింపుకోవటం చేసేవాడు. రెండురోజులు ప్రయాణం. దారిలో తినటానికి కావాల్సిన పదార్థాలన్నీ తయారు చేసుకొని తీసుకు వెళ్ళేవాళ్ళం. దారిలో ఇంకేవీ కొని తినే అలవాటు లేదు. బత్తాయిలు, వేరుసెనగ కాయలు మాత్రం కొనేవాళ్ళం. ఉయ్యారు నుంచి బియ్యపు బస్తాలు వేసుకొని వెళ్ళేవాళ్ళం. వాటిపై జి.ఎం.శాస్త్రి H.U.P అని ఇంకుతో, వేపపుల్ల కుంచెతో రాసేవాళ్ళం. ఊరగాయలు పెట్టించు తీసుకు వెళ్ళేవాళ్ళం. బెజవాడలో బ్రాహ్మణ హోటల్కు తీసుకువెళ్ళి టిఫిన్వెట్టించేవాడు. ఒక్క ప్లేటు ఇడ్లీ, అయిదు ప్లేట్ల సాంబారు ఒక్కొక్కళ్ళం లాగించే వాళ్ళం. హిందూపురంలో కోతులు, కొండముచ్చులు ఎక్కువ. బయట ఏ వస్తువున్నా ఎత్తుకుపోయేవి. అద్దం దొరికితే ఆగేవి కావు. అద్దంలో ముఖం చూసుకొనేవీ. చూడముచ్చటగా ఉండేది. చెట్లపై చేరి తలలో పేలు తీసుకొనేవి కిచకిచమని తమాషాగా అరిచేవి. “తిమ్మన్నా, తిమ్మన్నా” అని రాళ్ళు రువ్వేవాళ్ళం. అప్పట్లో పాయిఖానాలు లేవు. ఆదా, మగా అంతా చెంబు తీసుకొని బయటికి వెళ్ళటమే. వెంకటేశ్వరస్వామి గుడి దగ్గర సందులో “ఇవి” కానిచ్చేవాళ్ళం. అక్కడ ఒక కోమటి పోస్టు కార్డులు అమ్మేవాడు. 1950లో మేము హిందూపూర్నుంచి వచ్చేనాటికి మాకు

బోరింగ్లైన్స్ వచ్చింది. పాపం పాకీవాళ్ళు తట్టలతో మోసుకు వెడుతుంటే వాళ్ళ ఋణం తీర్చుకోలేనిది అనిపించేది. పిచ్చ కంపుకోట్టేవి లెట్రిన్లు. ఆదోడ్ల అంతా పల్లెరు కాయలమయం. చెప్పులు లేకుండా వెళ్ళటం అసాధ్యం.

మాకు అక్కడ పాలు పెరుగు తెచ్చే ఆవిడ నోటి నిండా తాంబూలంతో, బొడ్డో తాంబూలభరిణితో వచ్చేది. తమలపాకు తీసి, ఇంతసున్నం రాసి వక్కవేసి చుట్టి నమలటం అక్కడ అందరికీ అలవాటు. ఈవిడా అంతే. పాలు పెరుగు మహారుచిగా ఉండేవి. నెయ్యి మట్టి దుత్తలతో తెచ్చేది. దాని సువాసన ఇప్పటికీ మర్చిపోలేదు. నెయ్యి ఎర్రగా పేరుకొని పూసలు పూసలుగా భలేగా ఉండేది. దసరా బాగా జరిగేది. విజయదశమినాడు సీమోల్లంఘనగా “జంబూసవారి” ఉండేది. ఉచితంగా బస్సులు గుర్రబృందాలు ఎక్కించుకొని తీసుకు వెళ్ళేవారు. సూగూరు ఆంజనేయస్వామి గుడి దాకా వెళ్లి, స్వామిని దర్శించి వచ్చేవాళ్ళం. అప్పుడు రేషన్కాలం. బియ్యం, కిరోసిన్ దొరికేవికావు. ఎర్రకిరసనాయిల్ వచ్చేది. ఉయ్యూరు నుంచే బియ్యం తెచ్చుకొనేవాళ్ళం. అయిపోతే రాగి సంకటే తినేవాళ్ళం. రేషన్లోనూ వారాలబ్బాయిలు ఉండేవారు. వాళ్ళూ మాతోపాటు రాగి సంకటి తినేవారు.

మా ప్రక్కబజార్లో మా చిన్నక్కయ్య స్నేహితురాలింట్లో అందరం కలిసి నాటకం వేశాం. భోజనాలూ అక్కడే. దగ్గరున్న లేపాక్షి, విదురాశ్వత్థం చూశాం. విదురుడు రావించెట్టు కింద తపస్సు చేసిన చోటే విదురాశ్వత్థం. చాకళ్ళకు గాడిదలు ఉండేవి. ఊరంతా గాడిదలే ఓండ్ర పెట్టేవి బాగా. పెద్ద పెద్ద మట్టి బానలలో బట్టలు ఉడకేసేవారు. హిందూపురం పెద్ద వ్యాపార కేంద్రం. బెల్లం, చింతపండు ‘మండీలు’ బజార్లనిండా ఉండేవి. వేరుసెనగ నూనె వాడకం ఎక్కువ. మాఇంటి దగ్గర ‘రాయలకళానిలయం’ అనేది ఉండేది. అది కల్లూరు సుబ్బారావుగారిది. పంచకట్టు లాల్సీ, పైన శాలువా కప్పి చేతిలో కర్రతో రీవిగా ఉండేవారు. రాయలులాగ విలాసంగా ఉండేవారు. పిల్లలులేరు. ఇంట్లోనే సాహిత్య కార్యక్రమాలు జరిపేవారు. జనం ఎవరూ రాకపోయినా బాగా జరిగినట్లు పేపర్లలో వార్తలు వచ్చేవి. చదివి నవ్వుకోనే వాళ్ళం. సరుకు తక్కువ ప్రచారం ఎక్కువకు ఆయన ఉదాహరణ.

నాకు జనరల్వాలెడ్జి బాగా ఉండేది. చదువులో చరిత్రలో మా స్నేహితుడు ఈమని అబ్బాయితో పోటీపడి, ఎప్పుడూ నేనే గెలిచేవాడిని. ఉయ్యూరుకు వచ్చేనాటికి వాడు నాకు పందెం డబ్బు బాకీ కొన్ని వందల రూపాయలని తేలింది.

అప్పుడు ప్లేగువ్యాధి విజృంభించింది. ఇళ్ళు ఖాళీచేసి, లోపలి తలుపులన్నీ తెరచి, బయటి తలుపు మూసి దానికి ఒక చిన్న బొక్కపెట్టి ప్లేగుమందు (స్ప్రే) చేసేవారు. వెంటనే బొక్క మూసేవారు. ఆ ఘాటుకు ఆ వ్యాధికారక ఎలుకలు చచ్చిపోయేవి. తేళ్ళు, మండ్రగబ్బలూ జాస్తే. మండ్రగబ్బ బావురుకప్ప సైజులో ఉండేవి. నేను

ఉయ్యూరు

మండ్రగబ్బలు చంపటంలో మొనగాడిని. ఎవరింట్లో అవి వచ్చినా నన్నే పిలిచేవారు. నాకప్పుడు హీరో ఇమేజి ఉండేది. అంత విపరీతంగా మండ్రగబ్బలు ఇంకెక్కడా చూడలేదు. ఎర్రతేళ్ళూ ఎక్కువే. ఇవి కరిస్తే అంతే. వాటినీ సునాయాసంగా చంపేసే వాడిని. వినాయక చవితికి పంపరపనన తొనలు తప్పక నైవేద్యం పెట్టేవాళ్ళం. అందరిళ్ళకూ వెళ్లి వినాయకుడిని చూసి ప్రసాదాలు తినేవాళ్ళం. ఈ పద్ధతిని ఉయ్యూరులో కూడా అందరికీ నేర్పాం. గోచీతో లేక తుండుగుడ్డతో పూజ చేసేవాళ్ళం. నాన్న పూజ చేయించేవారు.

అక్కడ అందరూ తంబళం అంటే తాంబూలం నమిలేవారు. ఎక్కడపడితే అక్కడ ఉమ్మేసి రోత రోత చేసేవారు. ఎంత వర్షం వచ్చినా నీరు వెంటనే ఇంకిపోయేది. తినుబండారాలలో పాలపూరి, స్వీటు పూరి బాగుండేవి. పూరి మీద చక్కర చల్లటం పాలలో నానబెట్టి తినటం జరిగేది. చిలగడ దుంపలు బాగా దొరికేవి. మహారాజుగా ఉండేవి. హిందూపూర్లో వేరుసెనగ, చింతపండు ఫాక్టరీలు ఎక్కువ. బెల్లం చిన్న ఉండల్లా ఉండేది. చౌక రేట్లలో కొని, బానలలో నేలమాళిగలో నిలవ చేసేవాళ్ళం. విద్యుత్సృజకర్యం అప్పుడు పెద్దగా లేదు. కిరోసిన్ దీపాలే అన్నిటికీ. మజ్జిగ ప్రిగా పోసేవారని గుర్తు. మన అరటిపళ్ళు లేవు. బొంత అరటిపళ్ళు దొరికేవి. నంజనగూడు పళ్ళపొడి వాడేవాళ్ళం. తమాషా వాసనా రుచితో యెర్రగా ఉండేది. తలంటుకు సీకాయ పొడి. చమ్మకాయల్లా, వాటికాయలు ఉండేవి. గింజలు తీసి తోలు దంచి నానబెట్టి వచ్చిన నురుగుతో వొళ్ళు, తల రుద్దు కొనేవాళ్ళం. తర్వాత సీకాయ పొడి పాకెట్లు వచ్చాయి. ఒక రకంగా అవి అత్తై కాలపు రోజులు మనషులు మహా మంచివారు. కళ్ళీలేని, శుద్ధమైన కాలం. ఆప్యాయత ఆదరణ ఉన్నకాలం. అందుకే హిందూపూర్ వద్దలి 70 ఏళ్ళు దాటినా ఆ మధురోహాలు మనసులో పరిమళాలు వెదజల్లుతూనే ఉన్నాయి.

19) చీకటి నుంచి వెలుగులోకి.... బాల్యానుభూతులు

మేము 1950లో హిందూపురం నుంచి ఉయ్యూరు వచ్చేనాటికి హిందూపురంలో వీధి దీపాలు ఇంట్లో కరెంట్ దీపాలు ఉన్నా. ఉయ్యూరులో కరెంట్ వీధి దీపాలు కూడా లేవు. వీధి దీపాలకూ కిరసనాయిల్ దీపాలే ఉండేవి. ఇళ్ళల్లో చిమ్మి బుడ్లు చిన్న, పెద్దలాంతర్లే చదువుకు, వంటకు, అన్నిటికీ. కొడికట్టి ఒక్కసారి సరిగా వెలిగేవి కావు. కళ్ళి కిరసనాయిల్ అయితే మరీ బాధ. సావిట్లో ఒకటి, వంటింట్లో ఒకటి, మా చదువులకు ఒకటి లాంతర్లు ఉండేవి.. పడమటింట్లో గుడ్డిదీపం అంటే చిమ్మి దీపం లేక చిన్నలాంతరు ఉండేది. దొడ్లోకి వెళ్ళాలంటే ఇంట్లోని లాంతర్ తీసుకు వెళ్ళాల్సింది. “ఒకటి, రెండు”కూ అంతే. మేము సావిట్లో లేకపోతే వడ్లగదిలో చదువుకోవటానికి పెద్ద లాంతర్ ఉండేది. దాని చుట్టూ నలుగురైదుగురం కూర్చుని

చదువుకోనే వాళ్ళం. నా స్నేహితులు కూడా ఎవరి దీపం వాళ్ళు తెచ్చుకోనేవారు. సాయంత్రం అయిందంటే దీపాలలో కిరోసిన్ పోయటం. మసిబారిన చిమ్మిలు ముగ్గుతో తుడిచి, గుడ్డతో శుభ్రంచేసి కొడిగట్టిన వత్తి దులిపి సిద్ధం చేసేవాళ్ళు ఆడవాళ్ళు, లేక పాలేళ్ళు. బుడ్డి దీపాలు బాగా మసకబారేవి. వాటిని తుడవటం బ్రహ్మ ప్రళయం. నిద్ర వచ్చి దాని మీదకు ఒరిగితే, జుట్టుకాలి, కమురుకంపు కొట్టేది. నిద్రపోయే ముందు సావిట్లో గుడ్డిదీపం వెలిగించి నిద్రపోయేవాళ్ళు.

పెళ్ళిళ్ళువంటి కార్యకరామతులోస్తే పెట్రోమాక్స్ దీపాలు అద్దెకుతెచ్చి పెట్టుకొనేవారు. అందులోని మాంటిల్ మండి మంచి వెలుగు వచ్చేది. అది మండుతున్నప్పుడు తమాషా శబ్దం వచ్చి వినటానికి సరదాగా ఉండేది. ఊరేగింపులకూ అవే. వాటి బేస్ను నెత్తిమీద పెట్టుకొని మోసేవాళ్ళు. ఇంట్లో వాటికి పట్టుకోవటానికి పెద్ద హాండిల్ ఉండేది. దగ్గర కూర్చుంటే వేడి బాగా తగిలేది. దేవుడి ఊరేగింపుకు కాగడాలు వాడేవారు. ఇప్పుడూ దాన్ని సాంప్రదాయంగా పాటిస్తూనే ఉన్నారు .

ఊళ్లోకి కరెంట్ బహుశా 1950లో వచ్చి ఉంటుంది. అప్పుడు కరెంట్ వీధి దీపాలు వచ్చాయి. పంచాయితీ రేడియోలో వార్తలు వినేవాళ్ళం. సినిమాహాళ్ళు నడిచేవి. ఒకటి రెండేళ్ళకు ఇళ్ళకు కరెంట్ ఇచ్చారేమో? కొలచల శ్రీరామమూర్తి, రాయప్రోలు కోదండరామయ్య, చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు, వారణాసి సదాశివరావుగారి వంటి వారు ముందుగా ఇంట్లో కరెంట్ పెట్టించారు. ఆ తర్వాత మామామయ్యగారు మేమూ ఒకేసారి 1954లో మా చిన్నక్కయ్య దుర్గ పెళ్లి ముందు కరెంట్ పెట్టించాము. మా ఇంటి వైరింగ్ అంతా కెసీపి ఎలక్ట్రిషియన్ శ్రీ బుర్రా సుబ్రహ్మణ్యం గారు చేశారు. ఆయన కొబ్బరి తోటలో కాపురం ఉండేవారు. నవ్వు ముఖం. సరదాగా మాట్లాడేవారు. ఆయన ద్యూటీ అయిపోయాక మా ఇంట్లో కరెంట్ పని చేసేవారు. అప్పుడు అంతా ఓపెన్ వైరింగ్. గోడలకు, దూలాలకు రెండు అంగుళాల వెడల్పు టేకు బారు చెక్క చిన్న మేకులతో కొట్టి దానికి ఉన్న రెండు గాడులలో నల్లగా ఉన్న రెండువైర్లు నడిపి, పైన మరొక పలుచని చెక్క బద్దను కవర్గా మేకులతో కొట్టేవారు.. మా సావిట్లో, వంటింట్లో, పడమటింట్లో OSRAM ట్యూబు లైట్లు, మిగిలిన చోట్ల మామూలు 40 వాట్ బల్బులు పెట్టించాము. సావిట్లో ట్యూబ్ లైట్ బల్బ్ నాన్ స్టాప్ గా 20 ఏళ్ళు పనిచేసి రికార్డ్ సృష్టించింది. పెంకుటిల్లు కనుక వర్షాలకు వైరింగ్ దెబ్బతిని షార్ట్ అయి కరెంట్ పోయేది. మెయిన్ స్విచ్ సావిట్లో తూర్పు గోడకు, సింహద్వారానికి దగ్గరలో ఉండేది. నైట్ బల్బ్ ల కోసం చిన్న చెక్క పెట్టెలు దానిపైన ట్రాన్స్ ఫార్మర్, అందులో బల్బ్ పెట్టె సాకెట్ ఉండేది. మెయిన్ స్విచ్ లో తప్ప ఇంట్లో ఇంకెక్కడా పూజు బాక్స్ లు ఉన్నట్లు జ్ఞాపకం లేదు. 'బెంగాల్' బల్బులు వాడేవాళ్ళం. బల్బులు పెట్టటానికి ఇత్తడి హోల్డర్లు పింగాణీ డోములు, లోపల తెల్లగా, బయట నల్లని పైపూత ఉండేవి.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నేను సైన్స్ మాస్టర్ ఉద్యోగంలో చేరి ట్యూషన్ చెప్పేటప్పుడు, రాత్రిపూట మా ఇంట్లో పడుకొనే పిల్లల్ని లాంతర్లు తెచ్చుకోమనేవాడిని. అలానే తెచ్చుకొని, మిగిలినవారికి నిద్రాభంగం లేకుండా చదువుకొనేవారు. ఇలా మా ఉయ్యారులో మేము చీకటిలోంచి వెలుగులోని ప్రస్థానం చేశాం. ఇవన్నీ గుర్తుకొస్తే వింతగా, ఆశ్చర్యంగా చాలా తమాషాగా ఉంటుంది.

ఉయ్యారురోడ్డు-దీపాలు

అప్పుడు ఊరంతా మట్టి రోడ్లే. వానవస్తే 'లసక్లసక్'. చీలమండల దాకా బురద చేరేది. దీన్నే మేము 'బూట్లు' అనేవాళ్ళం సరదాగా. ఆ కాలంలో ఎండలూ విపరీతం వానలూ విపరీతం. రోహిణికారైలో రోళ్ళు పగిలేవి. మేము స్వయంగా చూశాం. జోరువర్షాల వల్ల నదులకు వరదలూ ఎక్కువే. ఆనకట్టలు లేక నీరంతా సముద్రం పాలయ్యేవి. వీధిదీపాలు అంటే కిరసనాయిల్దీపాలే. వంగల శివరామయ్యగారింటి దగ్గర ఒక దీపం ఉండేది. ఇంకోటి రాజాగారి కోట దగ్గర ఉండేది. ఏదో నామమాత్రం వెలుతురే. ఎత్తైన స్తంభంపై గాజు డోములో కిరోసిన్ దీపం. సాయంత్రం నిక్కరు చొక్కాతో ఉండే పంచాయితీ అబ్బాయి వచ్చి వత్తివేసి వెలిగించి వెళ్ళేవాడు. అతడే చాలాకాలం ఉన్నాడు. సన్నగా ముచ్చటగా రివటగా ఉండేవాడు. నల్లని శరీరం. నెత్తికి తువ్వలు చుట్టేవాడు. అతను తర్వాత కాటూరుకు బదిలీ అయ్యాడు.

మూత్ర మహాత్మ్యం

మా చిన్నతనంలో మా దొడ్లోపెద్ద ముసలి చింత చెట్టు ఉండేది. కాయలు బాగా కాసేవి. కాయలు చింత చిగురు చింతపండు అందరికీ పంచేవాళ్ళం. మా బుల్లిమామ్మ చెయ్యి విరిగింది ఒకసారి. ఈ చెట్టు చింతాకును నా మూత్రంతో కలిపి చిన్న కుండలో ఉడికించి కట్టుకొనేది. ఇలా ఆమె చాలాకాలం కట్టుకొనేది. నేను రోజూ నిద్ర లేవగానే ఆవిడ నన్ను బతిమాలి బామాలి 'మొదటి మూత్రం'ను ఒక బొచ్చెలో పోయించేది. దానికి అంతటి ఔషధ గుణం ఉందన్నమాట. అప్పుడు 'నా ఉచ్చు పెట్రోల్ వేలిగే'దన్నమాట. అందుకే మొరార్జీ భాయి స్వమూత్రాన్ని ఔషధంగా వాడి మాంచి ఆరోగ్యంగా ఉండేవాడు. ఏదో గాలివానకు చింతచెట్టు కూలిపోయింది. దాన్ని కొట్టించి వంట చెరుకుగా వాడుకున్నాం. చింతకర్ర మహా చేప. దాని నిప్పులు మహా ఎర్రగా ఉంటాయి. అందుకే ఎవరికళ్ళైనా ఎర్రగా ఉంటే 'చింత నిప్పుల్లా' ఉన్నాయని అనేవారు.

డబ్బులడబ్బు

మా నాన్నగారున్నంత వరకు మాకెవరికీ డబ్బుల పెత్తనం లేదు. అంతా ఆయనే చూసేవారు. 1961లో ఆయన మరణం తర్వాత డబ్బు లావాదేవీలు మా అమ్మా నేను చూశాం. వచ్చిన డబ్బు పెట్టుకోవటానికి సుమారు మూడు అంగుళాల కైవారం ఉన్న గుండ్రటి గ్లాస్కో లేక గ్లాస్కోస్టబ్బా ఉండేది. ఎంత డబ్బైనా దాన్లోనే కుక్కేవాళ్ళం. దీన్ని వంటింట్లో అలమారాలో పెట్టేవాళ్ళం. దానికి తాళం గట్టా ఉండేది కాదు. తాళం వేసే వీలున్నా గడియవేసి చిన్న టేకు కొయ్య ముక్క దూర్చేవాళ్ళం. మా శర్మ పెద్దయ్యాక వాడికి అప్పగించాం. అందరూ చదువులకు వెళ్ళాక మాకావడి పెట్టెలో నాన్న చిన్న ట్రంకు పెట్టెలో దాచేవాడిని. ఇప్పటికీ అంతే.

గడారి

మా హిందూపూర్ణామాస్తో 'గడారి' ఉయ్యూరు వచ్చింది. అక్కడ ఉండల్లా ఉన్న బెల్లం చితక కొట్టటానికి వాడేవాళ్ళు. ఉయ్యూరులో అప్పుడాలపిండి, పూర్ణం, చింతకాయ తొక్కు, ఉసిరి పండుమిర్చి, గోంగూర తొక్కు రోట్లో వేసి తొక్కటానికి మావాళ్ళు వాడేవారు. సుమారు అడుగున్నర పొడవు రెండు అంగుళాల మందం, అడుగున వెడల్పు పైన కొన తేలిఉన్న స్థూపాకార ఇనప వస్తువేగడారి. బరువుగానే ఉండేది. దానితోపోటు వేయాలంటే బలం ఉండాలి. ఆ పేరు ఎందుకు వచ్చిందో తెలీదు, కానీ గడారిని గూటం అని కూడా అంటారు.

గడమంచి, పాతర, పురి విశేషాలు

దాన్యం బస్తాలు, మినుము బస్తాలు నెట్టు వేసుకోవటానికి గడమంచి ఉపయోగించేవారు. చాలా బలమైన మారుజాతి అడుగు వెడల్పు కొయ్యచెక్కల రెండిటికి అడుగున ఆ చివరా ఈ చివరా, మధ్యలోను బలమైన కాళ్ళు ఉండి ఆ చివరా ఈ చివరా బలమైన అడ్డచెక్కలతో దగ్గరగా బంధిస్తే గడమంచి ఏర్పడుతుంది. అటూ ఇటూ ఉన్న చివరికాళ్ళు కొంచెందూరంగా అంటే పంగ సాచినట్లు మధ్యకాళ్ళు దగ్గరగా ఉంటాయి. కాళ్ళపై కొనలు బస్తాలకు తగిలి చిల్లి పడకుండా పైన పాత గోనె సంచులు కప్పి బస్తాలు పేరుస్తారు. బస్తాలు ఎక్కించటం దించటం మా పాలేళ్ళే చేసేవారు. అవసరమైతే గడమంచి మీదే పైబస్తా నిలబెట్టి ధాన్యం తీసేవారు. మళ్ళీ కుట్టిదానిపై ఉంచేవారు. మాసావిట్లో దక్షిణానగట్టు మీద వడ్లకొట్టుకు ఆనుకొని గడమంచి ఉండేది. ఒకసారి మినుములు బాగా పండి గడ మంచిపై నెట్టుకట్టాం. ఒకరోజు అర్ధరాత్రి బరువు ఆగక ఒక కాలు విరిగి బస్తాలు కింద పడ్డాయి. దాని దగ్గరే పడుకొన్న మా వదినగారు ఆ శబ్దానికి గబుక్కున లేచి ఇవతలికి రాబట్టి సరిపోయింది కాని పెద్ద

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

ప్రమాదమే జరిగి ఉండేది. మా పడమటింట్లో చిన్న గడ మంచి భోషాణానికి ఎదురుగా ఉండేది. దీనిమీద సీనా రేకుతో చేయబడి స్తూపాకారంగా ఉన్న బియ్యం డ్రమ్ములు పెట్టుకొనేవాళ్ళు. బియ్యం తీసుకోవటానికి పైన మూతలు దానికి గొళ్ళెం ఉండేవి. ఎలుకల బాధ నుంచి తప్పించుకొనే ఉపాయం అన్నమాట. మినపపప్పు కూడా చిన్న డ్రమ్ములో దీనిపైనే ఉండేది.

ధాన్యాన్ని మా చిన్నతనంలో మా గొడ్ల దొడ్లో “పాతర” వేసి దాచేవాళ్ళు. సుమారు 10 అడుగుల పొడవు, 6 అడుగుల వెడల్పు, 5 అడుగుల లోతుతో భూమిలో గుంటతీసి, అడుగున, ప్రక్కల వరిగడ్డి దట్టంగా పేర్చి వరిగడ్డి వెంటితో కదలకుండా చేసి దానిపై ధాన్యం పోసి, మళ్ళీ వరిగడ్డి మందంగా కప్పి, పైన మట్టిపోసి గట్టిగా కూరేవారు. పైన పేడతో అలికేవారు. ఇదే పాతర. కావాల్సినప్పుడు ఇవన్నీ తొలగించి ధాన్యం తీసుకొనేవారు. పాతర వేసిన వడ్లు భలే కమ్మ నివాసన వేసేవి. అడుగు ధాన్యం ఎర్రబడి, ముక్కిపోయి మరపట్టిస్తే బియ్యం కంటే సూక ఎక్కువగా వచ్చేది. దీన్ని దాలిలో ఉడికించి గేదెలకు పెట్టేవాళ్ళు. తర్వాత పురి కట్టటం వచ్చింది. వరిగడ్డిని పొడవైన వెంటుగా పేనాలి ఇదొక గొప్పకళ. అందరికీ కుదరాదు. పురి కట్టాల్సిన చోట అడుగున వరి గడ్డి దట్టంగా వేసిదాని చుట్టూ వెంటు ఒకదానిపై ఒకటి చుట్టుకుంటూ స్తూపాకారం తెచ్చి లోపల ధాన్యంపోసి పైన మళ్ళీ గడ్డి కప్పి జాగ్రత్త చేసేవారు. దీనినే పురి కట్టటం అంటారు. అవసరమైనప్పుడు పురి తీసి ధాన్యం తీసుకొని మళ్ళీ యధాప్రకారంగా ఉంచటం జరిగేది. పురికి ఎలుకల బాధ జాన్తి. ఈ బాధలన్నీ మా పొలాలు చేసేవాళ్ళే పడేవారు. ధాన్యం పురి కట్టిలేక పాతరవేసి లేక కొట్లో పోసి అందజేసే వరకు వాళ్ళదే బాధ్యతా. ఎంతమంది వచ్చినా అందరికీ భోజనాలు పెట్టేవాళ్ళు. దాదాపు ఇది రెండురోజుల పనిగా ఉండేది. వడ్లకొట్టు కట్టక కొంత శ్రమ తగ్గింది అడుగునా ప్రక్కల వరిగడ్డి పనలు పనలుగా పేర్చి బస్తాలు తెచ్చి అందులో కుమ్మరించటమే. దీనికి ఒక ద్వారం, దానికి పైకి తీసే గాడి గాడిలో కూర్చునే చెక్కలు ఉండేవి. పైచెక్క తీసి లోపలి వెళ్లి ధాన్యం తీయాలి కావాలంటే.

ఒకసారి ఉయ్యారు, కాటూరు పొలాలలో వరి ధాన్యమే పండించటం, పంట బాగా పండటంతో రెట్లులేక అమ్మకుండా నిలవ చేయాల్సివచ్చి వడ్లకొట్టు నిండా ధాన్యం పోసి, దాని ప్రక్కగట్టు మీద ఒక పురి, సావిట్లో ఉత్తరంవైపు ఒక పెద్ద పురి, ఈ రెండిటి మధ్యలో ఇరుకు దారి వాకిట్లో మరో పెద్ద పురి కట్టాల్సి వచ్చింది.

స్వేషనరి ముచ్చట్లు

తెల్లకాగితాలు నోటు పుస్తకాలు జామెట్రీ బాక్సు పెన్నులు పెన్సిళ్ళు ఇంకు, దారం వగైరాలే స్వేషనరి. వీటిని ఫాన్సీ షాపులలో అమ్మేవారు. మా చిన్నతనం నుంచి

హైస్కూల్నుదువు పూర్తయ్యేదాకా, కొబ్బరితోటలో ఉండే వాణమ్మగారి భర్త సెంటర్లో మద్రాస్ హోటల్ ఉన్నచోట పెట్టిన సాయిబాబా ఫాన్సీ స్టోర్స్‌నే అన్నీ కొనేవాళ్ళం. మేమూ మా మామయ్యగారి పిల్లలు కూడా. ఆయన ఎర్రగా పొడుగ్గా పంచెకట్టుతో ఉండేవాడు. మంచి సరుకే ఉండేది. ధర సరసం. సెంటర్లో ఉత్తరాన భోగేంద్రుడి కొట్టు దగ్గర కార్నర్లో మూసాగారి జనతా ఫాన్సీ షాప్, దాని ప్రక్కన జబ్బారాన్నీ షాపులు ఉండేవి.

అప్పుడు 'ఎలిఫెంట్ మార్క్' తెల్లకాగితాలు బాగా తెల్లగా మృదువుగా ఉండేవి. పేపర్ పై ఏనుగు బొమ్మవాటర్ మార్క్ కనిపించేది. ఇది రాజమండ్రి తయారీ. రీము కాగితాలు చుట్టగా వచ్చేవి. వాటిని కొని రావు అరరావు సైజుల్లో చింపుకొనేవాళ్ళం. ఇదో ముచ్చట. కాగితం మడతపెట్టి మధ్యలో మెషిన్దారందూర్చి, ఆ చివర ఒకరు గట్టిగా పట్టుకొంటే, ఈ చివర దారాన్ని నెమ్మదిగా పైకి జరిపితే కాగితం చక్కగా చినిగి వచ్చేది. మా అక్కయ్యలు సాయం చేసేవాళ్ళు. లెక్కలనోట్సు తెల్లకాగితాలే వాడేవాళ్ళం. కష్టపడి కుట్టుకోనేవాళ్ళం. సైన్సు వన్డ్రై రూల్ పుస్తకాలు కొనేవాళ్ళం. ఒకవైపు బొమ్మలు వేసుకోవటానికి వీలుగా ఉండేది. 5, వనంబర్ 6వ నంబర్ బైండ్ బుక్స్‌నే కొనేవాళ్ళం. ప్రతివాళ్ళూ చిత్తు పుస్తకం దగ్గర ఉంచుకోవాలి. రఫ్‌ఫోర్ట్యుక్ అనేవాళ్ళు. సింపుల్‌గా రఫ్‌ఫుక్ అనేవాళ్ళం. తక్కువ నాణ్యత ఉన్న కాగితమే రఫ్‌ఫేపర్. ధర తక్కువ. ఇంపార్టంట్ విషయాలు హోంవర్క్ లెక్కలు అందులో రాసుకొని ఇంటికి వచ్చి నోట్సులో ఫెయిర్ చేసేవాళ్ళం. అప్పటికి ఇంకా లాంగ్ నోట్ బుక్స్ అలవాటు కాలేదు. అన్నీ పావు రావుసైజు పుస్తకాలే.

జామెట్రిబాళ్ళను జామెంట్రిబాళ్ళనే వాళ్ళం తెలీక. తాజ్‌హల్‌బాళ్ళు బాగా ఉండేవి. కొంచెం లేతాకు పచ్చ రంగులో ఉండేవి. అందులోస్కేలు, విభాగిని, వృత్తలేఖిని కోణమానిని, లంబకోణ మానినులు రెండు అంటే ప్రొక్టాక్టర్లు రేకువి ఉండేవి. పెన్సిల్, రబ్బర్. విభాగినిని 'రెండుముళ్ళది' అనేవాళ్ళం. రేకుపల్చగా ఉండటం వలన త్వరగా వంగిపోయి పనికి రాకుండా పోయేవి. తర్వాత టైగర్‌జామెట్రిబాళ్ళొచ్చాయి. మంచి ఆకర్షణగా ఉండేవి. పెద్ద సైజు బాక్సు కూడా వచ్చాయి. లోపల ప్లాస్టిక్ చేయబడిన పరికరాలు. వృత్తలేఖినికి ఒకకాలికి పైన పెన్సిల్‌పట్టేవెడలైన రంధ్రం, దాన్ని బిగించటానికి స్క్రూఉండేది. పెన్సిల్‌పట్టి స్క్రూబిగించి వృత్తాలు గీసేవాళ్ళం.

మా చిన్నతనంలో దయాల్‌బాగ్ ఇంకు ఎక్కువగా వాడేవాళ్ళం. తర్వాత నీల్‌బాగ్, ఆ తర్వాత బ్రిల్‌బాగ్‌లొచ్చాయి. అప్పుడు అన్నీ ఇంకు పెన్నులే. ఫైలట్ పెన్నులు ఉన్నవాటిలో బాగా రాసేవి. ఇంకు పోయటానికి ఒక గొట్టం దాని స్క్రూలో పట్టే మరో చిన్నగొట్టంలో పెన్ను నిబ్బు దానికి ఊతంగా మరోటి ఉండేవి. పెద్ద ఇంకు బాటిల్స్‌ని చిన్నవాటిల్లో పోసుకొని ఇంకు పిల్లర్లో తీసి పెన్నులో ఇంకు పోసి స్క్రూబిగించి రాసేవాళ్ళం. ఒక్కసారి స్క్రూలూజ్ అయి పెన్ను కారేది. దీన్ని 'కక్కటం' అనేవాళ్ళం. చేతులూ

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

జేబులూ ఇంకు మరకలయ్యేవి. కడుక్కోలేక దుంప తెగేది అదో ప్రహసనం. పాళీ అంటే నిబ్బు చివరను టిప్ అనేవాళ్ళు. అది బాగా ఉంటేనే పెన్ను బాగా రాసేది. అది చిట్టిపోయేది. నిబ్బు మార్చటానికి పాపు తీసుకువెడితే మార్చి కొత్తది వేసి, కాగితంమీద రాసి చూపించి ఇచ్చేవారు. ఇర్దియంటిప్ ఉన్న నిబ్బులు గ్యారంటీగా పనిచేసేవి. కరక్కాయలతో సిరా చేసేవాళ్ళు. మేము బచ్చలపండ్లతో సిరా చేసి సరదాగా రాసేవాళ్ళం. పింక్ కలర్ గా ఉండేది. రత్నం పెన్, పార్కర్స్ నామాన్యులకు అందుబాటులో ఉండేవి కావు. ఇప్పుడంతా బాలాయింటైన్ వా.

పుస్తకాలు కుట్టటానికి టైన్డారం వాడేవాళ్ళం. చాలా గట్టిగా ఉండేది. ఖేదులు జేసేత్తేదులు వాడిన జ్ఞాపకం. పెన్నిల్లలో ఏ రకం వాడేవాళ్ళమో గుర్తులేదు. పెన్నిల్లకట్టానికి మాత్రం భేదు వాడేవాళ్ళం. ఇప్పటి షార్పనర్లు అప్పుడు లేవు. మా అక్కయ్యలు పెన్నిళ్ళు బాగా చెక్కి మాకు అందించేవారు. పుస్తకాలకు అట్టలు వేయటానికి పెద్దసైజు పలుచని బ్రౌన్ పేపర్ ఉండేది. దాన్ని కావలసిన సైజులో చింపి అట్టలు వేసేవాళ్ళు. ఇది నాకు చేతకాని పని. అక్కయ్యలే చేసిపెట్టేవారు. వర్షాకాలంలో 'అంబెల్లా' మార్కెట్ గులు కొనేవాళ్ళం. బాగా ఉండేవి. వీటికి రిపేర్లు సోడా మోహస్తండ్రి చేసేవాడు. అప్పుడు పెద్దసైజు బుట్ట గొడుగులే. ఇప్పుడు మడిచేవి, ప్లాస్టిక్ గొడుగులూ వచ్చాయి. తలకు కొబ్బరినూనె, లేకపోతే మందారనూనె రాసేవాళ్ళం. మంచి వాసనరావటానికి కొబ్బరినూనెలో యేవో దినుసులు కలిపి మా అమ్మ కాచేది. ప్రెసిడెంట్ హాయిర్ ఆయిల్ అనేది కొంచెం ఆకుపచ్చ రంగులో ఉండేది. అది కొబ్బరినూనెకు కలిపితే మంచి సువాసన వచ్చేది. ఇది నాఫేవరేట్ హాయిరాయిల్..

తుమ్మ జిగురు

ఇప్పట్లాగా అప్పుడు గమ్మిక్స్, జిగురు బాటిల్స్ ఉండేవి కావు. ఊరవాళ్ల కొట్లో తుమ్మ జిగురు అమ్మేవారు. ఒక సవాసేరుకొని దంచి అందులో పుల్లా పుడకా ఏరేసి కొబ్బరి చిప్పలోనో వెడల్పు మూత సీసాలోనో నీళ్లుపోసి నానపెట్టి చిక్కబడ్డాక వేపపుల్ల చివర దంచి కుంచెలగా చేసి జిగురుతో ముంచి అంటించుకోవటానికి వాడేవాళ్ళం. పచారీ సామాన్లనిస్తో ఇది తప్పక ఉండేది. పైన శ్రీ రామ రాసి, కింద వరుసగా కావాల్సినవి రాసేవాళ్ళం. బెల్లం జిగురు అలా వరస. పైనుంచి ఒకసారి చదివితే శ్రీరామ బెల్లం జిగురు అని చదివి ఇంటిల్లిపాదీ నవ్వు కొనేవాళ్ళం. అప్పుడు తుమ్మచెట్లు ఎక్కడపడితే అక్కడ ఉండేవి. కుర్రాళ్ళం మేమే వెళ్లి నాణ్యమైన యెర్రని గట్టి తుమ్మ జిగురును చెట్లనుంచి పీకి తెచ్చుకొనేవాళ్ళం, లేకపోతే పాలేళ్ళతో తెప్పించేవాళ్ళం.. వేప జిగురులో అంటుకొని శక్తి తక్కువ. మైదాపిండికి బూజు పట్టకుండా ఉండటానికి మైలుతుత్తం పలుకు కలిపి ఉడికించి మతాబుల, అవ్వాయిల తయారీలో

ఉపయోగించేవాళ్ళం.

మా చిన్నతనాల్లో పెద్దవాళ్ళు వేపపుల్లలతో పళ్ళు తోముకోనేవారు. దాన్నే మధ్యకు చీల్చి నాలుక గీసుకోనేవారు. పిల్లలం మేము వేప చేదుగా ఉంటుందని ఈత పుల్లల చివర్లు గుండ్రాయితో చితక్కొట్టి తోముకోనేవాళ్ళం. దానిరసం నోట్లోకి వెడితే భలే తియ్యగా ఉండేది.. ఈతపుల్లలతో తోమకూడదని పెద్దల కట్టుబాటు. అవిలేనప్పుడు పిడకలు కాల్చిన కచ్చికతో తోమేవాళ్ళం. లేతాకాక, ముదురుకాకుండా ఉన్న తాటాకులను పాలేళ్ళతో తెప్పించి, కత్తిపీట మీద సుమారు ఆరు అంగుళాల బద్దలు చేయించి, కట్టలు కట్టించి దాచుకొనేవాళ్ళం. వాటినే నాలుక గీసుకోటానికి వాడేవాళ్ళం. ఇవే తాటాకుబద్దలు. ఇవి పెద్దా, పిన్నా అందరికీ ఉపయోగంగా ఉండేవి.

మా చిన్నతనంలో మా ఇంట్లో తేగలు కొనేవారు కాదు. అవి నిషిద్ధం. మాకు వాటిమీద మోజు. స్నేహితులు తెచ్చిస్తే దొంగచాటుగా తినేవాళ్ళం. భలే రుచిగా ఉండేవి. జ్ఞాపకాల దొంతరను 'తేగలపాతర' అంటాను నేను. పెద్దయ్యాక కొన్నాం, తిన్నాం.. మా పిల్లలకు కొనిపెట్టాం.

పువ్వాడ కిష్టయ్య అంటే సత్యం తండ్రి కొట్లో బిళ్ళలు, జీడీలు పిప్పరమెంట్లు కొని తినేవాళ్ళం. పాలబెల్లం చిన్న అచ్చులతో వచ్చేది. మహా రుచిగా ఉండేది. అదీ కొని తినేవారం. నాకు జీడీలు మహాప్రాణం. 'మంగారం' బిస్కెట్లు అని చిన్నసైజు బిస్కెట్లు పెద్ద పెద్ద డబ్బాల్లో వచ్చేవి. వాటికి తూకం ప్రకారం కొని ఇంట్లో డబ్బాల్లో 'బంగారం'లాగా దాచుకొని తినేవాళ్ళం. సరుకుల లిస్టులో ఇది తప్పనిసరి. 'కరకర' శబ్దంతో మాంచి రుచిగా ఉండేవి.. తర్వాత పారీ, బ్రిటానియా బిస్కెట్లు వచ్చాయి.

మామయ్య టీ పార్టీలు, బోధనా

మేము హిందూపురం నుంచి ఉయ్యూరు రాగానే ఏర్పడిన మిత్రబృందం ఆదినారాయణ నరసింహం మొదలైనవారు. అప్పటికి ఉయ్యూరుకు 'పరశురామా లయన్ సర్క్లస్' వచ్చి చాలాకాలం ప్రదర్శనలు ఇచ్చి వెళ్ళినట్లు చాలా గొప్పగా ఉన్నట్లు వాళ్ళు మాకు చెప్పేవారు. మేమెప్పుడూ అంతకు ముందు సర్క్లస్ చూడలేదు. చూడాలనే ఉత్సాహం వీరి వల్లనే కలిగింది. ఆ తర్వాత ఎప్పుడో జెమిని సర్క్లస్ చూశాం. మేము హైస్కూల్లో చేరాక మా మామయ్య కూడా జూనియర్ తెలుగు పండిట్గా పని చేశాడు. మామయ్యకు టీచర్లకు టీపార్టీలు ఇవ్వటం సరదా. ఏదో ఒక వంకతో ఇచ్చేవాడు. మైసూర్ పాకు, గారే, ఆవడ, పులిహోర, టీ వక్కపొడి. ఇంటిదగ్గరే మా అత్తయ్యా, మా అమ్మా వాళ్ళతో చేయిస్తే మేము గిన్నెలతో తీసుకువెళ్ళి అందరికీ వడ్డించే వాళ్ళం. తిన్నవారికి తిన్నంత. మొహమాటం లేదు. ఆయనకు అదో 'తుత్తి'. మాకు సరదా.

ఉయ్యూరులో రావిచెట్టు బజారులో డిప్పుబీ ఇన్స్ట్రక్టర్ ఆఫీస్ ఉండేది. అందులో

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

ఎలిజబెతమ్మ అనే ఆంగ్లో ఇండియన్ ఇన్స్పెక్టర్. ఎర్రగా, పొడుగ్గా ఉండేది. గౌను వేసేది. ఇన్స్పెక్షన్ బాగా పకడ్బందీగా చేసేది. ఆమె ప్యూన్ పేరు సలాం. మా మామయ్య మాకు 9వ తరగతిలో తెలుగు టీచర్.. మాతోపాటు గండిగుంట అమ్మాయి చంద్రకాంతం చదివేది. ‘ఆ అమ్మాయిని మామయ్య ‘సన్న కంతమ్మా’ అనేవాడు సరదాగా. ముసిముసి నవ్వులు నవ్వేది. ఒకసారి తెలుగు ఇన్స్పెక్షన్లో మామయ్య ప్రశ్నలన్నీ నన్నే అడిగాడు. అన్నిటికీ సమాధానాలు కరెక్ట్గా చెప్పాను. ఇన్స్పెక్షరమ్మ ఆశ్చర్యపడి “అన్నీ ఆకుర్రాడినే ఎందుకు అడుగుతున్నారు”? అని అడిగితే పిల్లలు ‘ఆ అబ్బాయి ఆయన మేనల్లుడు’ అని చెప్పారు. ఆవిడా నవ్వి నన్ను మెచ్చుకొంది. నేనూ నవ్వాను. క్లాసంతా నవ్వింది. ప్రతి ఏడాది చివర ఆక్లాస్ టీచర్లతో హెడ్మాస్టర్లతో పిల్లలతో గ్రూప్ ఫోటో ఉండేది. సారథి స్టూడియో మోహన్ వచ్చి తీసేవాడు. అందరం తలో కాపీ కొని “విశాలాంధ్ర తాత” దగ్గర ఫ్రేం కట్టించుకోనేవాళ్ళం.

వాద్య, గానవేత్తలు

సూరి వారి బజారులో మా బుల్లిమామ్మ గారింట్లో అద్దెకున్న రంగారావు గారనే మృదంగం వాయిచే ఆయన్ను ‘మద్దెల రంగారావు’ అనేవారు. కచేరీలు బాగా చేసేవారు. ఆయన భార్య నల్లగా పాత చీరతో పెద్ద బొట్టుతో ఉండేది. హాస్యనీకి ముళ్ళపూడి సుబ్బారావు గారు నంబర్ వన్. చలాకీగా, తెల్లని పంచతో సుతారంగా వాయిచేవారు. వాళ్ళబబ్బాయి చలపతి నా క్లాస్మేట్, మెడ కొంచెం వంకరగా పెట్టేవాడు. మేము ఒళ్ళుబలిసి ‘వంకర :-ప్పి’ అని గేలి చేసేవాళ్ళం. మాతో చాలా స్నేహంగా ఉండేవాడు. అది మాఅజ్ఞానం. ఒకసారి వాడు మాకు గట్టిగా క్లాసు పీకాడు. దానితో మా బుర్ర తిరిగి క్షమాపణ చెప్పి స్నేహం కొనసాగించాము. దీనికి కూడా నేనే లీడర్ని. యాకమూరులో అబ్బారి శ్రీరాములుగారు అద్భుతంగా నారాయణ తీర్థలవారి తరంగాలు శాస్త్రీయంగా గానం చేసేవారు. ఉయ్యారు విష్ణులయంలో తరచుగా పాడేవారు. వాళ్ళ అబ్బాయి ఆదినారాయణ గారు గొప్ప హిందీ పండితులు. మా శిష్యుడు కాశీప్రసాద్కు గురువు.

బస్సుల భాగోతం

మా స్నేహితుడు పెద్దిభొట్ల ఆదినారాయణకు బెజవాడ బందరు బందరు బెజవాడ తిరిగే బస్సు నంబర్లు, వాటి కంపెనీ పేర్లు అన్నీ బాగా గుర్తు. దూరంగా ఉండగానే ఫలానా నంబర్ బస్సు వస్తోంది అని చెప్పి ఆశ్చర్యపరచేవాడు. అప్పటికి ఇంకా ఆర్టీసీ బస్సులురాలేదు. స్టూడ్ బేకర్ అనే బస్సు ఉండేది మహా రాజసంగా ఉండేది. అదెప్పుడూ జనంతో కిటకిటలాడేది. అందుకని దాన్ని ‘చూడి తల్లి’ అనేవాడిని.

అంతా నవ్వేవారు. మేము హిందూపూర్ నుంచి వచ్చిన కొత్తలో అన్నీ బొగ్గు బస్సులే. బస్సు వెనక భాగాన బొగ్గుల కోలిమి ఉండేది. దానిలో రాక్షసి బొగ్గులు వేసి, మండించి బాయిలర్‌లోని నీటిని వేడి చేసి, స్టీం తెప్పించి, స్టీం ఇంజన్‌తో బస్సులు నడిపేవారు. ఆ బస్సుల్లో కూర్చుని ప్రయాణం చేస్తే బట్టలన్నీ బొగ్గు మరకలే. బస్సు దిగేసరికి రైలింజన్‌లో బొగ్గు వేసేవాళ్ళుగా మారేవాళ్ళు. అరగంట కోసారి ఆపి నీళ్ళు నింపాల్సి వచ్చేది. రోడ్లు కూడా దారుణంగా ఉండేవి. ఉయ్యాల లూగినట్లు ప్రయాణం. తర్వాత మంచి డీజల్ బస్సులు వచ్చాయి. నల్లగా పిలకతో పంచకట్టు ఉత్తరీయంతో ఉండే ఇందుపల్లి వాసి ఒక పూజారి బ్రాహ్మణాయనకు చాలా బస్సులు ఉండేవి. ఆ తర్వాత ఆర్టీసీ బస్సులు వచ్చాయి.

హోటళ్ళు

మా చిన్నతనాలలో ఉయ్యూరు సెంటర్‌లో ఉత్తరం వేపు ఒక కన్నడ బ్రాహ్మణాయన హోటల్ ఉండేది. అయ్యర్ హోటల్ అనేవాళ్ళు. ఆయన ఎర్రగా లుంగీతో నుదుట బొట్టు, వీబూదితో మంచి మర్యాదగా ఉండేవాడు. ఇడ్లీ సాంబారు కాఫీ బాగా ఉండేవి. తర్వాత సెంటర్‌లో దక్షిణాన మద్రాస్ హోటల్ వచ్చింది. మంచి నీట్ నెస్ ఉండేది. ఇది అరవ వాళ్ళది. ఓనర్ చాలా మర్యాదగా ఉండేవాడు. వాళ్ళమ్మాయికి లెక్కలు ట్యూషన్ చెప్పాను తర్వాత ఎప్పుడో. దాని ప్రక్కనే కేశవ హోటల్ వచ్చింది. ఇది మలయాళం వాళ్ళది. అంటే ఉయ్యూరులో కేరళ, కన్నడ, తమిళవాళ్ళు హోటళ్ళు నడిపారన్నమాట. కేశవ హోటల్ నిర్వహణ బాగుండి, పేదల హోటల్‌గా ప్రసిద్ధి చెందింది. ఇప్పుడున్న కనకదుర్గా హోటల్ స్థానంలో ఉండేది. కేశవ తమ్ముడు కృష్ణ. ఇద్దరూ కలిసే నడిపారు. మేము ఉయ్యూరు హైస్కూల్‌లో పని చేస్తుండగా కాంతారావు నేనూ ఆంజనేయ శాస్త్రి బృందం ఆరగా ఆరగా అరకాఫీ ఇక్కడే తాగే వాళ్ళం. కాంతారావు 'ఒక అర విషం ఇవ్వు' అని ఆర్డర్ చేసేవాడు. నురుగులు కక్కుతూ అరకాఫీ చాలా బాగా ఉండేది. తర్వాత కేశవ కేరళ వెళ్ళిపోయాడు. కృష్ణ లక్ష్మీటాకీస్ దగ్గర రోడ్డుమీద హోటల్ లాడ్జింగ్ పెట్టి బాగా సంపాదించి ఈమధ్యనే కేరళ వెళ్ళిపోయాడు. రోడ్డుమీద ఉత్తరం వైపున ఉన్న 'మణిహోటల్'ను మించిన హోటల్ ఉండేది కాదని మేము ఉయ్యూరు వచ్చేసరికి గొప్ప ప్రచారంలో ఉండేది. నిజంగా ఆవైభోగం మా కళ్ళతో చూసి అనుభవించాం. శుచి శుభ్రత రుచికి పెట్టింది పేరు. ఎప్పుడూ కిటకిటలాడుతూ జనం. అక్కడ టిఫిన్ భోజనం చేస్తే ఇంకెక్కడా తినబుద్ధి కాదు. మణి బ్రాహ్మణుడే. బహుశా సుబ్రహ్మణ్యంను మణి అనే వారేమో? సన్నగా తెల్ల లుంగీ తెల్ల చొక్కాతో బొట్టుతో ఉండేవాడు. బాగా మెయింటెన్ చేశాడు చాలాకాలం. తర్వాత అప్పులపాలై ఎత్తేసిగన్నవరంలో కోర్ల దగ్గర పెట్టి కొంతకాలం

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నడిపి దివాలా తీశాడని విన్నాను. వాళ్ళబ్బాయి నా శిష్యుడే. మంచివాడే కాలం కలిసిరాక ఇప్పుడు వంటలలో సహాయకుడుగా వెడుతూ ఈమధ్యే కనిపించాడు. కడుపు తరుక్కు పోయింది. మా బాల్యంలో కరణం సీతంరాజు లింగరాజు గారింట హోటల్ ఉండేది. కొలచల చలపతి కూడా సెంటర్లో హోటల్ పెట్టి కొద్దికాలం నడిపి నస్థాలులురాగా ఎత్తేశాడు. కర్రలడితీ కూడా పెట్టి లేపే శాడు.

వేదాంతం వాసుదేవాచార్యులు కూడా కర్రల అడితీ, లీకో బొగ్గు దుకాణం పెట్టి కొంతకాలం నడిపి మూసేశారు. లీకో బొగ్గును ఉయ్యారులో పరిచయం చేసిన ఘనత ఆయనదే. బొగ్గు బాగా ప్రచారం పొందింది.

పురోహితులు

పురోహితులలో వంగల సుబ్బయ్యగారు, కోట కృష్ణమూర్తిగారు, కోట భగవంతంగారు కాక మానాన్న గారి సహాధ్యాయి కొలచల వెంకటేశ్వర్లుగారు కూడా ప్రసిద్ధులే. ఎర్రగా పొడుగగా “ముక్కామల”లాగా ఉండేవారు. నెత్తిమీద బొప్పి ఉండేది. వాళ్ళ అబ్బాయి నాక్లాస్ మేటు. సుబ్బయ్యగారి కూతురు మనోహరి భర్త. తక్కువ వయసులోనే చనిపోయాడు. తర్వాత ఆయన మకాం నూజివీడుకు మార్చారు. పాలపర్తి యాజ్ఞనారాయణగారు కూడా మంచి పేరు ఉన్నవారే. వీరబ్బాయి వెంకటరామయ్యగారు వైదీకం చేస్తూ మృదంగం వాయించేవారు. సాయి భజన స్పెషలిస్ట్. వీరంతా బ్రాహ్మణ పురోహితులు. మా ఇంటికి దక్షిణం వైపు ఉన్న బెల్లంకొండ సుబ్బయ్యగారు అన్ని వర్ణాలవారికీ పౌరోహిత్యం చేసేవారు. అప్పటికే ముసలివారు.. బాగా సంపాదన ఉండేది. చిన్న కళ్ళతో ఎర్రగా పుసులుకారుతూ, బక్కపలచగా ఉండేవారు. భార్య వెంకమ్మగారు. ఏదైనా వస్తువుపోయినా గేదెలు కనిపించకపోయినా ఆయన్ను ప్రశ్న అడిగితే వేళ్ళమీద లెక్క వేసి ఖచ్చితంగా చెప్పేవారు. ఆయన చెప్పినట్లే జరిగిన సందర్భాలు చాలా ఉన్నాయి. డబ్బు అడిగేవారు కాదు. ఇస్తే తీసుకొనేవారు. చాలా మంచివాడుగా బాగా పౌరోహిత్యం చేయింపాడుగా పేరు పొందారు. ఈయన తర్వాత కొడుకులు లక్ష్మీనారాయణ, హనుమంతరావు పౌరోహిత్యం చేశారు. చివరబ్బాయి కృష్ణమూర్తి నా క్లాస్ మేట్. వీళ్ల బావ అంటే పూలమ్మగారి భర్త అన్నావర్రుల సుబ్బారావు, తండ్రి కూడా వీళ్ళ ఇంట్లో ఉండే పౌరోహిత్యం చేసేవారు. సుబ్బారావు తాగుబోతు. రోజూ నానా భీభత్సం చేసేవాడు. లక్ష్మీనారాయణ గారబ్బాయి సుబ్బారావు పౌరోహిత్యాన్ని కొనసాగిస్తున్నాడు. యనమండ్ర పార్థసారధిగారు పుల్లేరు దగ్గర ఉండేవారు. పౌరోహిత్యం బాగా చేయించేవారు. ఎన్టీ రామారావుగారి ఆస్థాన పురోహితుడుగా పేరు పొందారు. టెక్స్ బుక్స్, నోట్లు, గైడ్లు పెన్నులు పెన్సిళ్ళు జామెట్రీ బాక్సులు స్కూళ్ళకు, అందరికీ సరఫరా చేసేవాడు అమ్మకం కూడా బాగా ఉండేది. సైకిల్ మీదే వ్యాపారం. వీళ్ళబ్బాయి

సాయి ఇప్పుడు పౌరోహిత్యంలో మాంచి ఊపులో ఉన్నాడు.

గాంధీ-పుయ్యూరు

గాంధీ 1921లో మహాత్ముడు కస్తూర్బాతో పట్టాభిషేక విజయవాడ నుంచి బందరు వెళ్తూ ఏప్రిల్ ఐదవ తేదిన పుయ్యూరు వచ్చారు. వెయ్యి మంది పురజనులు బంగాళాల దగ్గర ఆయనకు స్వాగతం పలికారు. ఆయన ఆగి పదినిముషాలు మాట్లాడారు. ప్రతి ఇంట రాట్నం వుండాలని, స్వదేశీ ఉద్యమాన్ని బలపరచమని ప్రజల్ని కోరారు. అప్పటికి అప్పుడు ఒక వందరూపాయలు స్వచ్ఛందంగా వసూలు చేసారు గాంధీగారు. అప్పుడు లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలక్ ఇచ్చిన స్వరాజ్యం నా జన్మహక్కు నినాదానికి ధన సహాయం కోసం దేశంలో తిరిగారు. ఈ వందరూపాయల నిధిని స్వరాజ్య నిధికి జమ చేసారు. ఇక్కడి నుంచి పామర్రు మీదుగా బందరు వెళ్లారు. అక్కడ పుర సన్మానం జరిగింది.

రెండవసారి గాంధీ ఖద్దరు నిధి కోసం ఆంధ్ర వచ్చారు 1929 ఏప్రిల్లో. హైదరాబాద్లో బయల్దేరి జగ్గయ్యపేట, నందిగామ నూజివీడు మీదుగా విజయవాడ 11వ తేదిన వచ్చి అక్కడి నుండి రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు పుయ్యూరు రహదారి బంగాళా చేరారు. ఆ రోజు రాత్రి బంగాళాలోనే బస, నిద్ర. ఆయనతో వచ్చిన వారందరికి మా ఇంటికి ఎదురుగా వుండే సూరి శోభనా చలపతిగారు వాళ్ళ దొడ్డిలో వంట చేయించి తరతమ భేదం లేకుండా ఒకే పంక్తిలో భోజనాలుపెట్టి అందరికి ఆశ్చర్యం కలిగించారని మా అమ్మగారు చెప్పారు. గాంధీగారు ఆయన విశాల దృక్పథాన్ని మెచ్చారట. మర్నాడు ఆంటే ఏప్రిల్ 12వ తేది ఉదయం ఆరు గంటలకే కుమ్మమూరు వెళ్లారట. అక్కడ మైనేని గోపాలకృష్ణగారి తండ్రిగారు మిగిలిన పెద్దలు అపూర్వ స్వాగతం చెప్పి ఖద్దరు నిధికి గాంధీగారికి 400 రూపాయలు సమర్పించారట. కొందరు నగలు కూడా సమర్పించారట. అక్కడ బయల్దేరి పుయ్యూరుకు ఉదయం ఏడున్నరకు వచ్చారు. గాంధీ వెంట పట్టాభి సీతారామయ్యగారు అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావుగారు వున్నారు. ఉయ్యూరు 'cbm' స్కూల్లో గాంధీగారి సభ జరిగింది. ఉయ్యూరు పంచాయితీ బోర్డు ఇతర మిత్ర పుర ప్రముఖులు ఘనంగా సత్కరించారు. మా నాన్నగారు గబ్బిట మృత్యుంజయశాస్త్రిగారు సన్మానపత్రం రాసి చదివి సమర్పించారు. అప్పుడు ఆయన సిబియంస్కూల్లో తెలుగు పండితులు గాయత్రి అనంతరామయ్యగారు మొదలయిన పుర ప్రముఖులు పాల్గొన్నారు. ఖద్దరు నిధికి 667 రూపాయలు ఒక బంగారు ఉంగరం కొన్ని నిజాం నాణాలు గాంధీజీకి సమర్పించారు. గాంధీని విశ్వశాంతి ప్రదాత గాను హృద్భావ సంపన్నునిగా వర్ణించారు సన్మాన పత్రంలో. అంతేకాదు గాంధీ, అహింస సిద్ధాంతం వల్ల ప్రపంచంలో భారతదేశం అత్యున్నత స్థితికి వస్తుందని ఆశాభావం వ్యక్తం

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

చేసారు. మహాత్ముడు చాల సంతోషించి గొప్ప సందేశం ఇచ్చారు. అందరు ఖద్దరు ధరించాలి అన్నారు. బాల్య వివాహాలు చేయరాదని, జాతీయ పునర్నిర్మాణానికి సంఘ సంస్కరణ అవసరం అని ఉద్ఘోషించారు. పంజాబు రాష్ట్రం తప్ప మిగిలిన రాష్ట్రాలలో ఆంధ్రదేశం ఖద్దరు ఉత్పత్తిలో ముందు వుంది అని శ్లాఘించారు.

కుమ్మమూరులో మైనేని గోపాలకృష్ణగారి అక్కగారు అన్నపూర్ణమ్మ గారు గాంధీరాకతో పులకించి ఆయన సందేశానికి ఆమోదంగా ఆరోజు నుంచి ఖద్దరు వస్త్రాలు కట్టటం ప్రారంభించారని, ఇప్పటికి 90 ఏళ్ళ వయసు దాటినా ఖద్దరు కట్టుకున్నారు. అంతేకాదు గాంధీగారి ఇంకో ఆదర్శం కులాంతర వివాహాన్ని ఆమె ఆచరించి మార్గదర్శిగా ఉన్నారు. ఆమె కమ్మవారి కులంలో పుట్టారు. ఆమెతోపాటు గుంటూరు మెడికల్ కాలేజీలో చదువుతున్న బ్రాహ్మణకులానికి చెందిన రాచకొండ నరసింహశర్మగారిని ప్రేమించి, పెద్దల అంగీకారంతో వివాహం చేసుకొని చరితార్థులయ్యారు. ఆదర్శం మాటల్లోకాదు చేతల్లో చూపిన విడుపీమణి శ్రీమతి అన్నపూర్ణమ్మగారు. ఇప్పటికి ఆ వృద్ధ దంపతులు విశాఖపట్నంలో ఎంతో అన్యోన్యంగా పిల్లపాపలతో మనుమలు, మనుమరాళ్ళతో హాయిగా ఉన్నారు.

20) చల్లని చల్ల అమ్మలు

మా చిన్నతనంలో మజ్జిగ అమ్మకాలు లేవు. కావాల్సినవారు గండి గుంటకో, యాకమూరుకో నడిచి లేక సైకిల్ మీద వెళ్లి తెచ్చుకోనేవారు. సత్తువి బిందలలాంటి తప్పాళాలు ఉండేవి. వాటి మూతికి చిక్కాలు కట్టి తెచ్చుకోనేవారు. మా ఇంటి ఎదురుగా ఉండే వెంబ్రపరగడ పిచ్చన్న, వెంకటేశ్వర్లు వాటితో యాకమూరు నుంచి తెచ్చేవారు.. మాకు గేదెలు లేనప్పుడు నేనూ మా తమ్ముడు మోహన్, ఆదినారాయణ, నరసింహం గండిగుంటకు నడిచివెళ్లి తెచ్చేవాళ్ళం. ఆ ఇల్లాళ్ళు ముఖ్యంగా కమ్మవారు చీకటితోనే లేచి కాలకృత్యాల అనంతరం పెరుగు చిలికి, వెన్నతీసి, మజ్జిగ చేసి కుండల్లో పోసి ఉంచేవారు. మనం వెళ్లి అడిగితే మన తప్పాలలో పోసేవారు, డబ్బులు తీసుకొనేవారు కాదు. పాలు, పెరుగు, నెయ్యి మాత్రం డబ్బుకు అమ్మేవారు. మజ్జిగ పోయటం ధర్మంగా భావించేవారు. గండిగుంట కుగ్రామం. బందరు బెజవాడ రోడ్డుకు రెండు కిలోమీటర్ల దూరంగా లోపల ఉంటుంది. మామూలు కాలంలో వెళ్ళటమే కష్టం. ఇక వర్షాకాలంలో చెప్పక్కర్లేదు. మొలలోతు బురదలో నడిచి వెళ్ళాల్సి వచ్చేది. కాలు తీసి కాలుపెట్టాలంటే గగనమే. “లస్కు లస్కు” మంటూ ఒళ్ళంతా బురద చిమ్మేది. అప్పుడు పొట్టి నిక్కర్లే గతి. కాళ్ళకు “ఫైరింజన్ వాళ్ళ బూట్ల”లాగా మోకాలి చిప్పలవరకు బురదే. కాళ్ళు జారిపోయేవి. బాలెన్స్ చేసుకోవటం తలప్రాణం తోకకు రావటమే. చేతిలో బరువైన మజ్జిగ తప్పాల, పాలు కూడా కొని తెచ్చుకొంటే, రెండు చేతులకూ

బరువే. పగవాడికి కూడా ఈ కష్టం వద్దనిపించేది. అయినా అదో ఆనందం. అ చల్లని చల్లకోసం వెళ్లి తేవటంలో తృప్తి ఉండేది. ఇంటిల్లిపాదికీ సరిపడా చిక్కని మజ్జిగ పోసేవాళ్ళు ఆ మహా ఇల్లాళ్ళు. కాణీ కాసు వేస్తే పైన తేలుతుందని చెప్పుకొనేవారు. గండిగుంట ఇల్లాళ్ల ధర్మ బుద్ధికీ ఆప్యాయతకు జోహార్లు. ఆ మజ్జిగ, పెరుగు తాగి పెరిగిన శరీరాలు మావి. అందుకే వారికి కృతజ్ఞతలు చెప్పుకోకపోతే పుట్టగతులుంటాయా? సుమారు 15 ఏళ్ళ క్రితం వరకు గండి గుంటరోడ్డు గతి అలానే ఉండేది.. మాలపల్లె దాటి ఊళ్ళో చెరువు దాకా వెళ్లి మజ్జిగ తెచ్చుకొనేవాళ్ళం. అక్కడే మోతుబరి ఆసాముల ఇళ్ళుండేవి. మండువా లోగిళ్ళు, వడ్ల పురులు, గడ్డివాములు, పశువులపాకలు, బంతి, సొర, బీర, సొర, చిక్కుడుపాదులు వంగ, బెండ చెట్లు ఆకు కూరల మదులు, పేడ కళ్ళాపి చల్లి పెట్టిన సంక్రాంతి ముగ్గులు గొబ్బెమ్మలు, గంగిరెద్దు మేళాలు డూడూ బసవన్నలు, సాతాని జియ్యర్లు, హరిలో రంగహరి అని నెత్తిమీద అలంకరించిన పాత్రతో చేతిలో చిడతలతో ఇంటింటికీ తిరిగే హరిదాసులు చూస్తుంటే పల్లె వైభవమంతా గండి గుంటలో దర్శనమిచ్చేది. మట్టి గోడలైనా పేడ అలుకుళ్ళు. శుచి శుభ్రతకు లోగిళ్ళుగా ఉండేవి ప్రతి ఇల్లా. శాస్త్రీయ భావన వారిలో ఎలా ఉండేదో తెలుస్తుంది. అందుకే ముత్యాలముగ్గు సినిమాలో ఈ భావనను అంత అందంగా చిత్రించాడు బాపు. ఒకటి రెండుసార్లు అక్కడి దాకా వెళ్ళలేక, దగ్గరలోని యాకమూరుకు వెళ్లి తెస్తే, నచ్చేది కాదు. మళ్ళీ చలో గండి గుంట. మజ్జిగ తెచ్చి స్నానం చేసి చద్దన్నాలు తిని బడికి వెళ్ళేవాళ్ళం.

21) పోస్టాఫీసుతో అనుబంధం

ఉయ్యూరులో పోస్టాఫీస్ మా చిన్నప్పుడు ఇప్పుడు డిబి ఆర్ కాంప్లెక్స్ ఉన్నచోట పెంకుటింట్లో ఉండేది. అప్పటి పోస్ట్ మాన్ షేకాలీ మాన్నన్నగారి శిష్యుడు. మంచివాడుగా అందరి మన్ననలు పొందాడు. అప్పటికే పెద్దవాడు నల్లగా కాకీ డ్రెస్ లో, మధ్యలో చీలిన తెల్ల బూట్లతో ఉండేవాడు. ఖచ్చితమైన మనిషి. మా చిన్నక్కయ్య ఒరిస్సాకు కాపురానికి వెడితే, రోజూ ఆమె ఉత్తరం కోసం పోస్టాఫీస్ కు వెళ్లి ఉత్తరాన ఉన్న కిటికీ దగ్గర నిలబడే వాళ్ళం. మమ్మల్ని చూసి వెతికి వెంటనే ఇచ్చేవాడు. అతని సార్టింగ్ చూసి అబ్బురపడే వాళ్ళం. సార్టింగ్ అయ్యేదాకా ఉండి ఉత్తరాలు తెచ్చుకొనేవాళ్ళం. చదివి ఇంటికి తీసుకొని వెడితేకాని తృప్తి ఉండేదికాదు. విసుగు లేదు. మా ఆదుర్దా అర్థం చేసుకున్న వ్యక్తి. ఇతని కొడుకు మా స్కూలుమేట్. తర్వాత పోస్ట్ మాన్ అయ్యాడు. ఆలీ తర్వాత రంగయ్య అనే తాగుబోతు వచ్చాడు. ఉత్తరాలు సరిగ్గా ఇచ్చేవాడు కాదు. కట్టలు కట్టలు పారేసేవాడు. జారిపోయే లావు కళ్ళద్దాలు, లూజు పాంటు పైకి లాక్కుంటూ నడిచి వచ్చి డెలివరి చేసేవాడు. తర్వాత వచ్చిన

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

రంగారావు చాలా కాలం తలలో నాలుకగా పని చేశాడు. నిర్దుష్టంగా ఉండేవాడు మా బజార్లోనే కాపురం. పిల్లలు చేతికి రాలేదు. డబ్బు అడిగేవాడు కాదు. పిలిచి దసరా మామూలు ఇచ్చేవాళ్ళం. గంగాధరరావు అనే పోస్ట్మాన్ ఉన్నట్లు గుర్తు. అప్పుడు అర్జెంట్ విషయాలకు టెలిగ్రాం ఉండేది. ఫోన్లు లేని కాలం. తర్వాత చాలామంది మారారు. పోస్టాఫీసు మా బజారు నుంచి, రావి చెట్టుదగ్గర కంసాలి బజారులో బూరగడ్డ వారింటి దగ్గరకు, ఆ తర్వాత ఇప్పుడున్న మసీదు దగ్గరకు మారింది. మొదట్లో కార్డులు, ఎన్వలప్స్ మాత్రమే ఉండేవి తర్వాత ఇన్లాండ్ లెటర్స్ వచ్చాయి.

22) రోకళ్ళ హోరు

ఉయ్యారుకు బియ్యం మరలు రాకముందు అందరూ దంపుడు బియ్యమే తినేవారు. ఎర్రగా ఉన్నా, బలవర్ధకం. ప్రతి ఇంటా సావిట్లో అంటే హాలులో ఈశాన్యానికి దగ్గరలో దంపుడు గుంట ఉండేది. దీన్నే “వడ్ల గుంట” అనేవారు. గుండ్రంగా సుమారు ఆరు అంగుళాల వ్యాసంతో నాలుగు అంగుళాల లోతులో ఉండేవి. దాన్ని కప్పేట్లు గుండ్రని కైవారంతో సుమారు అడుగు ఎత్తురాతి చట్రం అనే “కుంది”ని గుంటపై వేసి, గుంటలో ఒడ్డు పోసి రోకళ్ళతో దంచేవారు. తూర్పు కాపులైన ఆడవాళ్ళు దీనిలో నిష్ణాతులు. నలుగురు ఆడవాళ్ళు సుమారు అయిదు అడుగుల రోకళ్ళతో అడుగున ఇసుప పొన్ను ఉన్నవాటితో రోటి చుట్టూ ఉండి, రోకలి పోటు వేసేవారు. నలిగి ధాన్యం యెగిరి పడుతూ ఉండేది. ఒకామె కూర్చుని లోనికి తోసేది. రోకళ్ళు ఒకదానికొకటి తగలకుండా చాలా జాగ్రత్తగా పోటు వేస్తుంటే “ఝుం ఝుం” నాదంతో గొప్ప “రిథం” వినిపించేది. హాయిగా రోకంటి పాటలు పాడుతూ, చెణుకులు విసురుకొంటూ శ్రమను దూరం చేసుకొనేవారు. చూసేవారికి గొప్ప వినోదంగా ఉత్సాహంగా వింతగా ఆహ్లాదంగా ఉండేది. దాదాపు పావుమైలు దూరం రోకటి పోట్లు వినిపించేవి.

మా ఇంట్లోమా మామయ్యగారింట్లో “నడిమింటినల్ల అప్పి” ముఠా దంచేవారు. మా మధ్యాహ్న భోజనాలు అవగానే దంచటానికి వచ్చేవారు. సాయంత్రం దాకా దంచేవారు. నలిగిన ధాన్యాన్ని చేటలతో చెరిగి, బియ్యం, నూక, ఊక, వేరు చేసి ఇచ్చేవారు. రోకళ్ళు చండ్ర కర్రతో చేయబడి చాలా గట్టిగా, బరువుగా కూడా ఉండేవి. వీటితో సునాయాసంగా చుట్టూ తిరుగుతూ దంచుతూ ఉంటే రిథమిక్ గా ముచ్చటగా ఉండేది. ఒంతులు మార్చుకొంటూ దంపేవారు. చెరిగిన బియ్యంలో వాళ్ళకు కొంత ఇవ్వటం ఆనవాయితీగా ఉండేది. బస్తా వడ్లు దంచినందుకు రెండు రూపాయలు ఇచ్చినట్లు జ్ఞాపకం. నల్లప్పి కొడుకు నడిమింటి రామారావు మంచి వ్యవసాయదారుడు. నల్లగా ఉంటుంది కనుక నల్లప్పి అనే పేరు వచ్చి ఉండాలి. అసలు పేరు తెలీదు.

ఊరంతా ఆ పేరుతోనే పిలిచేవాళ్ళు. నల్లగా ఎత్తుగా వెడల్పు ముఖంతో, కాళ్ళకు వెండి కడియాలతో, ముక్కెరతో, చెవి పోగులతో, చీకిరి కళ్ళతో, జాకెట్టు లేకుండా కాశాపోసి చీరకట్టుతో ఉండేది. మాహా కోపిష్టి. తూర్పు యాస భాష మాట్లాడేది. మామయ్యగారింట్లో అంటల్లు కూడా తోమేది. పప్పులు, ఉప్పులు, కారాలు, పసుపు, కుంకుమ అన్నీ ఇలానే దంచేవాళ్ళు. పసుపు కొమ్ములు దంచి, దానికి బజార్లో దొరికే కుంకుమ రాళ్ళు కలిపి మళ్ళీ మెత్తగా దంచితే ఎర్రటి కుంకుమ వచ్చేది. తిరగళ్ళతో బియ్యం, పప్పులూ విసిరేవారు. “అమ్మగారు, అయ్యగారు” అని గౌరవంగా పిలిచేవారు ‘నానేటి సేతు’ అనేది వాళ్లకు ఊతపదం. మా అమ్మ అంటే అందరికీ మహా గౌరవం, ఆదరణ. జాగ్రత్తగా పని చేయించుకోవటం అమ్మకు బాగా తెలుసు. అవసరమైతే తిట్టేది, కసిరేది పనిమాత్రం నిర్దుష్టంగా చేయాలి. ఏమీ అనుకొనే వాళ్ళు కాదు.

మా ఇంట్లో “పోట్టిఅప్పి” అంటల్లు తోమేది. ఊళ్ళో చాలా ఇళ్ళల్లో అంటల్లు తోమేది, పాచిపని చేసేది. జాకెట్టు లేకుండా కాశాపోసి చీరకట్టుతో నాలుగే నాలుగు అడుగుల ఎత్తులో ఉండేది. పొట్టిగా ఉండేది కనుక “పోట్టిప్పి” అయింది. అసలు పేరు తెలీదు. బలంగా చెవులకు ముక్కులకు వెండి అలంకారాలతో, కడియాలతో ఉండేది. మాట మహాపెళుసు. “ఓలమ్మా” అంటూ ఉండేది. ఆ మాట మేమూ అని ఏడిపించే వాళ్ళం. పని మాత్రం చాలా శుభ్రంగా స్పీడ్ గా చేసేది. చుట్ట తాగేది. పని చేసే తప్పుడు చుట్ట ఒక చోట దాచుకోనేది. మేము సరదాగా దాన్ని తీసి ఆట పట్టించేవాళ్ళం. తెల్లవారు ఝామున అయిదింటికే పనికి వచ్చేది. మధ్యాహ్నం 12దాకా ఊరంతా చేసేది. మళ్ళీ మధ్యాహ్నం మూడున్నరకు తయారు. రాత్రి ఏడింటి దాకా ఊళ్ళో పనులు చేసేది. ఇళ్ళల్లో మిగిలిన అన్నాలు కూరలు ఇచ్చేవారు.

పోట్టిప్పి చనిపోయాక చిన్నమ్మ అని ఒకామె చాలాకాలం పని చేసేది. చాలా బాగా పని చేసేది. శుభ్రత బాగా పాటించేది. మా అమ్మకు చిన్నమ్మ బాగా ఇష్టం. ఏదీ అడిగేది కాదు. ఇస్తే తీసుకొనేది. కొబ్బరితోటలో ఇల్లు కట్టుకొన్నారు. భర్త వ్యవసాయం చేసేవాడు. ఇంతమంది శ్రమజీవులతో పని చేయించుకొంటూ ‘చాకిరొకరిదీ సౌఖ్యమొకరిదీ’ అని తోడికోడళ్ళు సినిమాలో ఆత్రేయ పాటలో అన్నట్లు తెల్ల చొక్కాలతో ఒడ్డున కూర్చుని సకల సుఖాలు అనుభవించాం. అందుకే వారినందరినీ గుర్తు చేసుకొని కృతజ్ఞత చూపుతున్నాను.

23) మా మామయ్యగారింట్లో మామిడిపళ్ల తద్దినాలు

మామామయ్య గంగయ్య గారింట్లో వేసవికాలంలో రెండు మూడు తద్దినాలు వచ్చేవి. వాళ్ళకున్న మామిడి తోటలోని మామిడి కాయలు కోసి పండేసి లేక ‘కావుల’లో కొని పండేసి తద్దినాలలో వడ్డించేవారు. అప్పటికి రసాలు ఉంటే వాటినీ, లేకపోతే

ఊసుల్లో ఉయ్యారు

బంగినపల్లి పళ్ళు వేసేవారు. ఒక గది నిండా మామిడిపళ్ళే ఉండేవి. సాయిపురం నుంచి నడిచి భోక్తలు, అధిశ్రవణానికి వచ్చేవారు. ఊళ్ళోని బ్రాహ్మణ్యాన్ని అందర్నీ భోజనాలకు పిలిచేవారు. పనసపొట్టు కూర తప్పక వండేవారు. గారెలు బూరెలు, పెసరపప్పు, నాలుగు కూరలు నాలుగు పచ్చళ్ళు, పరవాన్నం చారు, పెరుగు తద్దిన భోజనానికి తప్పని సరి. సువ్వుల పొడి, ఆవపచ్చదడి, దోసకాయ పచ్చడి, అల్లం పచ్చడి, మామిడికాయ పచ్చడి తద్దినం స్పెషల్స్. అన్నంలోనే మామిడిపళ్ళు వేసేవారు. తిన్నవారికి తిన్నన్ని పళ్ళు. బంగినపల్లి పండ్లను మధ్యలోకి కోసి టెంకతో సహా వేసేవారు. కోసేవాళ్ళు కోస్తుంటే వేసేవాళ్ళు వేస్తుంటే ఖాళీ చేసేవాళ్ళు ఖాళీ చేస్తుండేవారు. భోజనాలయ్యాక చూస్తే ఒక్కో విస్తరి వద్ద చిన్న కొండంత మామిడి టెంకలు, తోళ్ళు కనిపించేవి అంత ఇష్టంగా పెట్టేవారు. అంతే ఇష్టంగా తినేవారు. తరిమి తరిమి వడ్డించటమే. మొహమాటానికి తావు లేదు. సాయిపురం బ్రాహ్మణులకు ఆశ, ఆత్రం ఎక్కువ. తెగ తినేవాళ్ళు. గారెలూ బూరెలూ పాతికకు తక్కువ తినేవారు కాదు. దాదాపు అర్థశేరు పనసపొట్టు కూర తినేవారు. ఈ కూర చేయటంలో మా అత్తయ్య మహా స్పెషలిస్ట్. మామిడి పళ్లకు ఇవేమీ అడ్డు వచ్చేవి కావు. దేని అర, దానిదే అన్నట్లు తినేవారు. నేతి రూరీలతో చేతుల్లో నెయ్యిని వ్రేళ్ళ మధ్య నుంచి జారిపోయేట్లుగా వడ్డించేవారు. చివరికి గడ్డపెరుగు. దేనికి లిమిట్ అనేది లేదు. భోజనాలయ్యే సరికి కడుపులు బాసల్లాగా తయారయ్యేవి. మాకు కుర్రతనం కదా చూసి నవ్వుకొనే వాళ్ళం. మేమేం తక్కువా? మేమూ యధాశక్తి పూటుగా లాగించేవాళ్ళం. మా పొట్టలు చూసి మేమే నవ్వు కొనేవాళ్ళం. భోజనాలై చేతులు కడుక్కోవచ్చాక, పళ్ళెంనిండా లేత తమలపాకులు, వక్కపొడి సున్నం డబ్బా రెడీగా ఉంచేవారు. హాయిగా తాంబూలాలు చుట్టుకొని నవలెవారు. జీర్ణానికిది తప్పనిసరి. ఇదంతా చూడవలసిన ముచ్చటైన దృశ్యం. నాకు తెలిసి సంతవరకు అంద్రదేశంలో మా మామయ్యగారింటి మామిడిపళ్ళ తద్దినం దృశ్యం ఇంక ఎక్కడా ఉండి ఉండదని ఖచ్చితంగా చెప్పగలను. నిజంగా అదొక భోజన వైభోగమే.

శేషయ్య గారు అని సాయిపురం నుంచి వచ్చేవారు. తిని తిని కడుపు నేప్పితో బాధపడి మామయ్యగారి అరుగుమీద పడి దొర్లేవారు.. ఆగలేక చెంబుచ్చుకొని చామల్లోకి పరారు. కడుపుబ్బరం తగ్గిచుకొని వచ్చి మళ్ళీ సేద తీరేవారు. ఇది చూసి మాకు నవ్వు ఆగేది కాదు. భోజనాలకు వచ్చిన ఊళ్ళో బ్రహ్మణ్యం కూడా ఇలానే తిని ఆపసోపాలు పడేవారు. ఇందులో చిన్నా, పెద్దా భేదమే లేదు. కమ్మగా వండి పెట్టటం గృహస్తుకు ఇష్టం. అంతే కమ్మగా తిని పితృదేవతలను సంతృప్తిపరచటం భోక్తలకు, ఇష్టంగా తిని యజమానిని తృప్తి పరచటం మిగిలినవారి పని.

ఇంతమందికీ వంట అంతా మా అత్తా, మా అమ్మా, మా బుల్లిమామ్మ, కొలచల

శ్రీరామమూర్తి మామయ్య భార్య రాముడత్తయ్య ఎంతో రుచిగా శుచిగా కమ్మగా వండటమే కాదు అంతే బాధ్యతగా వడ్డించేవారు. మామయ్యగారింట్లో రెండు హాళ్ళు భోజనం చేసే వారితో నిండిపోయేవి. తిన్నవారి ఎంగిలి విస్తళ్ళన్నీ అంతత బరువులతో ఉన్నా ఇంట్లోని ఆడవాళ్లే ఎత్తేసేవారు. పనిమనుషులను ముట్టుకోనిచ్చేవారు కాదు. ఆడాళ్ళూ మీకు జోహార్లు.

మాకు ఆ రాత్రి కూడా మామయ్యగారింట్లోనే భోజనం. తర్వాత తర్వాత ఈ వైభోగం అంతా వెనకబడింది. చాకిరీ చేసేవారూ లేరు, పిలిస్తే వచ్చి తినేవారూ తక్కువే అవటంతో కుదించటం తప్పని సరి అయింది.. డబ్బు టైట్ అవటం కూడా ఒక కారణం. ఏమైనా ఇంత సందడిగా మామయ్యగారిట్లో మామిడిపళ్ళ తద్దినాలు జరిగేవి. అవి తద్దినాలు గా కంటే మాకు భోజనాల వైభోగంగానే అనిపించేవి. హాట్సాఫ్ మామయ్యా. ఇలా మిమ్మల్ని మీ భోజనాలను గుర్తు చేసుకొని జన్మ చరితార్థం చేసుకొన్నాను. ఎవరో ఒక కవి చెప్పిన పద్యం “రామయ మంత్రి భోజన పరాక్రమమేమని చెప్పుడు? -ఆ విభు చేతి కబళంబుల్” ‘తాళ ఫల’ ప్రమాణముల్”. అంటే తాటిపండు సైజుముద్దులు తినేవాడట. నిజంగా అది ‘భోజన పరాక్రమమే’

కాశీ, రామేశ్వర సంతర్పణలు

వీడితోపాటు మా చిన్నతనంలో కాశీ, రామేశ్వర సంతర్పణల హోరు బాగా ఉండేది. ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణుల కుటుంబాలలో కాశీ యాత్ర చేసి రావటం ఒక మహా భాగ్యంగా భావించేవారు. యాత్ర ముగిసి ఇంటికి చేరి ఒక వారం విశ్రాంతి తీసుకొని కాశీ సంతర్పణ చేసేవారు. అంటే ఇంట్లో తమతో తెచ్చిన పవిత్ర గంగోదకానికి, కాశీ విశ్వేశ్వరునికి అన్నపూర్ణా విశాలాక్షి దేవతలు కాలభైరవునికి పూజలు చేసి భోజనాలకు పిలిచిన బ్రాహ్మణులందరికీ గంగోదకం ఉన్న చిన్న కాశీ చెంబులు, నల్లని కాశీ కాలభైరవ తోరాలు కాశీ ప్రసాదం ఇచ్చి, కమ్మగా భోజనాలు పెట్టి కాశీయాత్ర సఫలమైనట్లు సంతృప్తి చెందేవారు. దీనికి కారణం ఆ కాలంలో ‘కాశీకి వెళ్ళినవాడు, కాశీకి వెళ్ళినవాడు తిరిగి రారు’ అనే నమ్మకం బాగా ఉండటమే. సఫలంగా యాత్ర చేసి వచ్చాం అని తెలియ జేయటానికే ఈ సంతర్పణలు. వెళ్ళని వారికి వెళ్ళాలని కోరిక కలగటానికి ప్రేరణ కూడా. ఆ తర్వాత తిరుపతి యాత్ర చేసినవారూ ఇలానే చేసేవారు. ఇప్పుడు అందరూ వెళ్తున్నారు కనుక ఆ హడావిడే లేదు.

24) మా అమ్మ చేతి వంట రుచి

సాధారణంగా మా నాయనమ్మ గారి కంటి చూపు బాగా కనిపించేవరకు రాత్రిపూట వంట చేసేది. మధ్యాహ్నం వంట మా అమ్మ చేసేది. అప్పుడంతా కాశాబోసి

కట్టిమడిగా వంట చేయటమే. కట్టెలపొయ్యి బొగ్గుల కుంపటి, ఇత్తడి గిన్నెలతోనే వంట. అత్తినరు అన్నమే. అమ్మ అన్ని పదార్థాలూ చాలా రుచిగా చేసేది. అమ్మ చేతి వంట తింటే ఇంకెవరి వంటా నచ్చేది కాదు, నా పుట్టిన రోజుకు అమ్మ తప్పని సరిగా మైసూర్పాక్ చేసేది. ఎర్ర ధవుళిగా, బోలుగా బాగా చేసేది. నోట్లో వేసుకొంటే కరిగిపోయేది. నాకు ఇష్టం వచ్చినన్ని మైసూర్పాక్ ముక్కలు పెట్టినా తెలీకుండా ఇంకొన్ని చిలక్కోట్టుడుగా లాగించేవాడిని అదో తుత్తి. మా ఆవిడ ప్రభావతీ దాన్ని కొనసాగించింది. వంకాయకూర అల్లం పచ్చిమిర్చి వేసి అమ్మ చేస్తే ఇక వదలలేము. దోసకాయ పప్పు మామిడికాయ పప్పు గూటిమైనం లాగా మహా బాగా చేసేది. ఆ రుచే వేరు. వీటిలో ఊరుమెరపకాయలు ఎర్రగా వేయించి, వడియాలు నంచుకొంటూ తింటే స్వర్గానికి బెత్తెడు దూరంలో ఉన్నట్లే. సొరకాయ పొడికూర చేసినా, పులుసు పెట్టి వండినా జిహ్వకు కైలాసమే. కారబొంకాయి అంటే గుత్తివంకాయకూర మాఅమ్మ స్పెషల్. అందులో కూరే దినుసులు ఎంత బాగా తయారు చేస్తుందో? తింటే నభాతో నభవిష్యతి. కంద వేయించినా బంగాళాదుంప వేయించినా, పెండలం వేయించినా మెత్తగా, ఎర్రగా తగినంత కారం ఉప్పుతో మహా రుచిగా ఉండేవి. పనసపొట్టు కూరను ఆవపెట్టి వండటంలో మా అత్త తర్వాత, అమ్మే బాగా చేసేది. పనసపొట్టు కొట్టటం ఒక కళ. అందులో మామయ్య నిపుణుడు. నాకూ బాగానే అబ్బింది. అందులో వేయించిన మిరపకాయలు నంచుకొని తింటే అదరహాగా ఉండేది. తోటకూరతో వడియాలతో కూర, అరటిపువ్వు, పెసరపప్పుతో వడియాలు కలిపిన ఆవపెట్టిన కూర మా అమ్మచేస్తే ఇంక ఏదీ కావాలని కోరుకోలేము. అరటి ఊచ కూర చేయటంలో అమ్మ తర్వాతే ఎవరైనా. మజ్జిగలో అరటి ఊచను చక్రాలు చక్రాలుగా తరగటం చూస్తుంటే ముచ్చటగా ఉండేది. తర్వాత వాటిని నిలుపు ముక్కలు చేసి అడ్డంగా తరిగి చిన్నముక్కలు చేసి పెసరపప్పు వేసి కరేపాకు దట్టించి వండితే తస్మాదియ్యా కెవ్వ కేకే. చిట్టింట పొట్టుకూర ఆకాకరకాయ కూర పులుసుపెట్టి కాకరకాయ కూర కంచాలకు కంచాలు ఖాళీ. బుడం వరుగులు చేయటం ఎండబెట్టి వేయించటం అమ్మకు బాగా తెలుసు. హిందూపురంలో నేర్చుకొన్న “బేడల చారు” కాస్తుంటేనే నోరు ఊరిపోయేది.. బేడలు అంటే పప్పులు. పప్పుల్ని దంచి, పొడికొట్టి కాచే చారు అన్నమాట. నాకం ఎక్కడలేదు ‘నాకడ’నే ఉందనిపిస్తుంది. అటుకులు కొట్టించి లేక పట్టించి, వేయించి వాటికి బేడలు అంటే పప్పులు ఇంకేదీ. తినాలనిపించేది కాదు అన్నీ బలాదూరే. ఆ రంగు రుచి వాసనా వర్ణించటం నాతరం కాదు. ఏ పులుసు కాచినా అమ్మ రుచి అమ్మదే. ఇంకెవరికీ ఆ రుచి తేవటం అసాధ్యం. అందరూ మెంతి మజ్జిగ చేస్తారు కాని, అమ్మ చేస్తే ఇంకోదానిపై దృష్టి పోదు. ఇంక మజ్జిగ పులుసుకాస్తే వీధిలోకి వాసన గుబాళించేది. గోంగూర పులుసు సెనగపప్పు మిళాయింది చేస్తే, గోంగూర

పచ్చడి మెంతుల తిరగమూతతో చేస్తే మోతే మోత. ఏ పులుసైనా రాచ్చిప్పలకు రాచ్చిప్పలు ఖాళీ చేసేవాళ్ళం. ఉల్లిపాయ వేసి సాంబారు చేస్తే ఆఘమ ఘమలు ఇల్లంతానే కాక ప్రక్క ఇళ్ళకూ వ్యాపించాల్సిందే. వాళ్ళు పరిగెత్తుకొచ్చి రుచికి తీసుకు వెళ్ళాల్సిందే. బంగాళా దుంప ఉడికించి, ఉల్లిపాయతో కలిపి పూరీకూర చేస్తే వదలబుద్ధి అయ్యేదే కాదు. ఎన్ని పూరీలైనా ఉప్పున ఊదేసేవాళ్ళం. అన్నంలోకీ మహా బాగా ఉండేది. అమ్మ మరో స్పెషల్ కూర 'పాఠోళీ'. గోరుచిక్కుడు కాయలను చిన్నముక్కలు చేసి కొబ్బరికోరు సెనగపప్పుతో కలిపి వేయించి తిరుగామూత పెడితే ఏర్పడేది "పాఠోళీ". ఉత్త కొబ్బరి తురుము, సెనగపప్పు వేయించి తిరగమోత పెట్టికూడా చేసేది. అన్నంలోకి మరో గొప్ప ఆధరువు మహారుచి కూడా.

వేయించిన కందిపప్పులో జీలకర్ర కలిపి కందిపచ్చడి చేస్తే నా సామిరంగా జిహ్వా తుప్పు వదలాల్సిందే. అన్నమంతా కందిపచ్చడితో అయిపోవాల్సిందే. నరసింహం అమ్మగారి తర్వాత కందిపచ్చడి చేయటంలో మా అమ్మ ఎక్స్పర్ట్. కందిపప్పు చింతపండుతో పచ్చడి నూరినా భేషే. "నందడి పచ్చడి" అని నేను ముద్దుపెరుపెట్టిన పెసరపచ్చడి రుబ్బి చేస్తే తెగతినటం, తిన్నాక 'చెంబుచ్చుకు' చామల్లోకి పరిగెత్తటమే. చింతపండు కలిపి మినప్పచ్చడి చేస్తే, ఆహా ఏమి రుచి! ఓహో ఎంత రుచి అనాల్సిందే. వంకాయ కాల్చి కొత్తిమీర వేసి బజ్జీ పచ్చడి చేసినా మహదానందంగా తినేవాళ్ళం. వంకాయ పచ్చిపులుసు చేస్తే మా పాలిటి పీయూషమే. దోసకాయలు చిన్న చిన్న ముక్కలుగా తరిగి చింతపండు కొత్తిమీర కలిపి రాచ్చిప్పనిండా దోసకాయ పచ్చడి చేస్తే, ఇంకోటి దేన్నీ అడక్కుండా అందరం రాచ్చిప్ప పచ్చడి పిచ్చపిచ్చగా తిని ఖాళీ చేసేవాళ్ళం. కందిపొడి, పెసరపొడి చేయటంలో అమ్మనే చెప్పుకోవాలి.

మినపసున్నితో నెయ్యి కలిపి మినపసున్ని ఉండలు చేస్తే ఆవాసనా రుచీకి తినీ తినీ కడుపు కాంక్రీట్ లాగా గట్టి పడాల్సిందే. అప్పడాలపిండి కలపటం దానికి యెర్రని రంగు వచ్చేట్లు చేయటం, అమ్మ స్పెషాలిటీ. అప్పడాలు ఒత్తడం, వడియాలు పెట్టటంలో అమ్మది ఆరి తేరినచేయి. వడియాలు బూడిద గుమ్మడికాయలతో పెట్టినా మహా బోలుగా, పల్చగా ఉండేవి. వాటిని వేయించటంలో మంచి శ్రద్ధ చూపేది. కరకరలాడుతూ నంచుకోటానికి బాగుండేవి. అప్పడాల పిండి ఇంగువ వాసనతో రెచ్చగొట్టేది. ఉండలకు ఉండలు పచ్చివే తినేవాళ్ళం, అన్నంలోనూ నంచుకోనేవాళ్ళం. అలానే వడియాలపిండి అంతే. ఎక్కువగా తింటే ముడ్డి మండేది. ఆ బాధ భరిస్తూనే జిహ్వా చాపల్యం ఆపుకోలేక మళ్ళీ తినేవాళ్ళం. బాల్యంలోని లౌల్యం ఇలానే ఉంటుంది.

ఇక పిండివంటలకు వస్తే- మైసూర్పాక్ అమ్మ స్పెషల్ అని ముందే చెప్పా. లడ్డూ పూస దూయటం, పాకం పట్టటం, కలపటం ఉండలు కట్టటం చాలా శ్రేష్టంగా సువాసనగా, సునాయాసంగా తయారు చేయటం అమ్మకు వచ్చిన గొప్ప విద్య.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కడుతూండగానే సగం తినేసేవాళ్ళం. జిలేబీ చేయటంలోనూ ప్రావీణ్యురాలే. మంచి పాకం రంగు, రుచి తెచ్చేది. పాకంలో బాగా ఊరి మెత్తగా నోట్లో వేసుకొంటే కరిగిపోయేవి. పూర్ణం బూరెలు అమ్మ చేస్తే వాయలకు వాయలు తినాల్సిందే. చోపు-అంటే పై తోలు తక్కువగా, పూర్ణం బాగా ఉడికించి, ఎర్రగా వేయించి ఎవరూ చేయనంత గొప్పగా చేసేది. హిందూపురం స్పెషల్ ‘హోళిగ’లు అమ్మ చేతిలో హోళి పండుగే. రుచి వర్ణనాతీతం. బొబ్బట్లూ అంతే అదుర్స్.. బియ్యపు పరవాన్నం సేమ్య పరవాన్నం, కీరు పరవాన్నం అన్నీ వైభవాన్ని సంతరించుకోనేవి అమ్మ చేతిలో. ఇప్పుడు రవ్వ కేసరి అని పిలువబడే ‘సిరా’ అమ్మ చేతిలో సిరి వెన్నెలే అయ్యేది. కారం గారెలు అల్లం మిర్చితో మామూలుగారెలు కరకర లాడేవి. నోట్లోకి వెళ్ళటం ఆలస్యం గొంతులోకి జారిపోయేవి. బూరెలు అరిసెలు అమ్మ చెప్పినట్లు విని మనకు రసానందం కలిగించేవి. అమ్మ పులిహోర కలిపితే ఆ సువాసన కనీసం నాలుగు ఇళ్ళదాకా వ్యాపించేది. కారబ్బాంది కారప్పుస జంతుకలు ఆవడలు అన్నీ ఆమె చేతికి అందివచ్చి మహారుచికరం అయ్యేవి. తమను తాము మలచుకోనేవేమో.

ఇవన్నీ ఒక ఎత్తు. హిందూపూర్ స్పెషల్ అయిన ‘వాంగీభాత్’కు ‘జవాబు నైరే భాయ్’. అన్నం, వంకాయలతో దాల్చిన చెక్క కరక్కాయ, లవంగం ఏలక్కాయలు వగైరాలు కలిపి చేసినదే వాంగీ భాత్. మా అమ్మకు తప్ప ఇంకెవరికీ చేతకాని వంటకం ఇది. ఆ రుచే వేరు. అల్లాగే బేడల చారు కూడా.. ఈ రెండూ అమ్మ మహా స్పెషల్స్. అటుకులు కొట్టించి లేక పట్టించి, వేయించి వాటికి వేరుసెనగ సెనగపప్పు కరేపాకు కలిపి డబ్బాలలో నిలవ చేసేది. అటుకులు పాలలో నానేసి తింటే ఆహా ఏమి రుచి ఏమి రుచి ఎంతరుచిరా అనిపించేది. అటుకులలో బెల్లం కలిపి తింటే అదో భోగం. కృష్ణుడు అందుకే కుచేలుడి అటుకులకు ‘ఫ్లాటైపోయి’ ఉంటాడు. పకోడీలు, చేగోడీలు అమ్మమాట వినాల్సిందే రుచి నివ్వాలిందే. “గుంతపొంగనాలు” అమ్మ చేసినట్లు ఎవరివల్లా కాదు. ప్రామిస్. ఉప్పా చేస్తే అప్పనంగా లాగించాల్సిందే. కందిపప్పు, పెసరపప్పు వేయించి మడి అలమరలో ఉంచేది. అన్నం తినగానే మా నరసింహం తాతయ్యవచ్చి ‘అమ్మాయి ఇన్ని పప్పు బద్దలు పెట్టు’ అని అడిగి చేతులో పోయించుకొని తింటూ ఇంటికి వెళ్ళేవాడు. అదే ఆయనకు ఆ రోజుల్లో ‘వక్కపొడి’. మాకూ పెట్టేది అమ్మ. ఇలా మా అమ్మ చేతిలో ప్రతిదీ మాంచి రంగు రుచి వాసనా నాణ్యతా సంతరించుకోనేవి. అమ్మ కాఫీ కాస్తే గొప్ప రుచిగా ఉండేది. స్వంత గేదేల పాలు కనుక మరీ కమ్మగా ఉండేది. అప్పుడు ఫిల్టర్లు లేవు. గుడ్డలో వడపోసి డికాషన్ తయారు చేయటమే. అమ్మకు బిపి వచ్చాక ‘ధనియాలకాఫీ’ కాచి తాగేది. మాకూ కొద్దిగా ఇచ్చేది. ఇదీ బాగానే ఉండేది. అప్పటి వంటలకు ఆ రుచులు రావటానికి కారణం వంట అంతా కట్టెల పొయ్యి మీద లేక కుంపటిమీద చేయటమేమోననిపిస్తుంది. అందుకే

అవన్నీ ఇప్పుడు దొంతర దొంతరలుగా తేగల పాతరగా త్రవ్వినకొద్దీ జ్ఞాపకానికి వచ్చాయి. ఇదంతా మా అమ్మ చేతి మహాత్మ్యం. అమ్మది “అమ్మత హస్తం”.

25) మా ఇంటి మడేళ్ళు

చాకలి వారిని మడేళ్ళు అంటారు. మేము హిందూపురం నుంచి ఉయ్యూరు వచ్చాక మా ఇంటిలో ఇంటి బట్టలు ఉతికే యాకమూరుకు చెందిన “మాణిక్యం” అనే చాకలి ఉండేది పొడుగ్గా చామన చాయగా ఎర్రరంగు చీరతో ఉండేది. ఆమె తమ్ముడు నల్లగా బారుగా పంచెకట్టుతో తలగుడ్డతో ఉండేవాడు. ఇద్దరూ కలిసే వచ్చేవాళ్ళు. మాణిక్యం బట్టలను మాణిక్యాలా మెరిసేట్లు ఉతికి తెచ్చేది. పుల్లెరుకాలవాపుద్దనే ఉతికేవాళ్ళు. అక్కడే బానలతో సోడాఉప్పు నీలి మందు వేసి ఉడకేసేవారు. మాణిక్యానికి కొంత కమ్యూనిస్ట్ భావజాలం అబ్బింది. వాళ్ళు అంటే సాఫ్ట్ కార్నర్. రజాకార్ల దురాగతాలు మాకు అప్పుడు తెలీవు. మాణిక్యమే కాటూరు ఎలమర్రు దురంతాల గురించి వర్ణించి చెప్పేది. ఆమె చెప్పే తీరు ముచ్చటగా ఉండేది. ఎన్నిసార్లు యెంత సేపు చెప్పినా కళ్ళముందు సినిమా రీలు చూస్తున్నంత అనుభూతి కలిగేది. అది ఆమె చెప్పే తీరులో ఉన్న గొప్పతనం ఈ రెండు ఊళ్ళలో జరిగిన దురంతాలను మాకు కథలూ, గాథలుగా కళ్ళకు కట్టినట్లు చెప్పేది. నిశ్చేష్టలమై అలా చూస్తూ వింటూండే వాళ్ళం. ఎన్నో రోజులు ఈ విషయాలనే ప్రత్యక్షంగా చూసినట్లు వీడియోలో చూపించినట్లు ఏదీ వదలకుండా పూస గుచ్చినట్లు మాకు మా మాణిక్యం చెబుతుంటే ఒళ్ళు గగుర్పొడిచేది. భయంతో పెద్దవాళ్ళ వెనక చేరి, వినే వాళ్ళం. అంత భయంకర సంఘటనలు అవన్నీ ఈ మాణిక్యం, ఆమె తమ్ముడు చాలాకాలం మాకు బట్టలుతికేవారు. తమ్ముడు ఇళ్ళకు సున్నాలు కూడా కొట్టేవాడు. కేసిపి దగ్గర సున్నపుబట్టి నుంచి సున్నం తెచ్చి కళాయిలేక గుండిగలలో నీళ్ళు పోసి నానబెట్టి అది బాగా “కుతకుత” ఉడికి మెత్తగా తయారయ్యాక, చల్లబడ్డాక ఒకకర్రకు గుడ్డముక్కలు కట్టి కుంచెగా చేసి, గోడలకు “తప తప” అనే శబ్దంతో సున్నాలు కొట్టేవాడు. ఉడికిన మెత్తని సున్నాన్ని తమలపాకులు వేసుకోవటానికి చిన్న ముంతలో దాచుకొనేవాళ్ళం. భారతి అనే యాకమూరు చాకలి వీళ్ళ తర్వాత బట్టలు ఉతికేది. మొగుడు అమాయకుడు. “మడేలు” అని సరదాగా పిలిచేవాడిని. ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వేవాడు. ఈ జంట కూడా చాలా కాలం మా బట్టలుతికారు. వీళ్ళందరికీ వార్షికంగా ధాన్యం కొలిచే వాళ్ళం. మా ఇస్త్రీ బట్టలు చేసే మాణిక్యం సూరి వారి బజారు దగ్గర ఉండేది. వంకీలజుట్టు. నల్లని వెడల్పు ముఖం. తమ్ముడు పశువుల ఆస్పత్రిలో ఉండే కోటయ్య. మొగుడు తాగుబోతు బుర్రమీసాలతో ఉండేవాడు. ఇస్త్రీ బాగా చేసేవాడు. నీర్కావి పంచ కట్టేవాడు. వంద బట్టలకు మొదట్లో పది రూపాయలు ఇచ్చేవారమని గుర్తు. ఇస్త్రీ చాకలి పద్దు పుస్తకం, ఇంటి చాకలి పద్దు

పుస్తకం వేరు వేరుగా ఉండేవి. లెక్కప్రకారం అప్పగించేవారు. మాణిక్యం తమ్ముడు రావించెట్టు బజారులో పాత పోస్టాఫీస్ ఎదురుగా లాండ్రి పెట్టాడు. మాణిక్యం దంపతులకు పిల్లల్లేకపోతే తమ్ముడి పిల్లాడు రామస్వామిని పెంచుకున్నారు. అతను క్రమంగా ఎదిగి డి.యి.వో. ఆఫీస్ జీప్ డ్రైవర్ అయ్యాడు.. ఇలా మా ఇంటి “మదేళ్ళను” జ్ఞాపకం చేసుకోవటం మహదానందంగా ఉంది. వీరంతా ఎంతో బాధ్యతగా ఆత్మీయంగా విశ్వాసంగా ఉండటమే వారిని గుర్తుంచుకోవటానికి కారణం.

26) మా పెరటి కూరల పెంపకం

మా దొడ్డి చాలా విశాలమైంది. పెళ్లిళ్లు , ఉపనయనాలు మొదలైనవాటికి భారీగా వంటలు వంట బ్రాహ్మణ చేత చేయించటానికి తూర్పు అరుగుకు దగ్గరలో ఆగ్నేయం మూల ఒక గాడి పొయ్యి ఉండేది. ఒక అడుగు వెడల్పు సుమారు అయిదారు అడుగుల పొడవు, అర్ధగజం లోతులో ఉండే గోతినే గాడిపొయ్యి అనేవారు. ఆ భాగం తప్ప మిగిలిన దొడ్లో సగ భాగం సిమెంటు గచ్చు చేయబడి ఉండేది. శుభకార్యాలు అయిపోయాక గాడిపొయ్యిలో సొర, బీర, పోట్ల, చిక్కుడు పాదులు పెంచే వారు. మా పెంకుటిల్లు అంతా పాకి ఇబ్బడి ముబ్బడిగా కాసేవి. ఊరంతా పంజారాలు చేసేవాళ్ళం. ఒకసారి అందులో మా అమ్మ కాకర పాదు పెట్టిందట. విపరీతంగా కాశాయటకాకర కాయలు. ఆ ఏడాదే మా అన్నయ్య సడెన్ గా హార్ట్ ఎటాక్ తో చనిపోయాడట. అప్పటినుంచి అమ్మ కాకర గింజలు నాటటం మానేసింది. అదొక సెంటిమెంట్ అయింది. పడి మొలిస్తే ఊరుకొనేది. మేమూ అప్పటి నుంచి కాకర గింజలు నాటటం లేదు. కానీ ఒక్కోసారి తిన్న కూర గింజలే మొలిచి పిచ్చకాపు కాసేవి. బూడిద గుమ్మడికాయలు చెప్పక్కరలేదు. ఎటు చూసినా అవిచ్చిన్నంగా కాసేవి. అందరికీ ఇచ్చేవాళ్ళం. ఒకసారి ఒక దోస మొక్క మొలిస్తే కుదురు చేస్తే ఎన్ని కాయలుకాసిందో చెప్పలేను. పెద్ద సైజులో మహా రుచిగా ఉండేవి దోసకాయలు. కావాలని గింజలు చల్లితే పెద్దగా ఫలితం ఉండేదికాదు. దొడ్లో ఉన్న ఖాళీ భాగంలో కృష్ణపత్తి, బాదం, బొప్పాయి కొబ్బరిచెట్లు ఉండేవి. చంద్ర కాంతం చెట్లు బాగా ఉండేవి. పూలు ఎరుపు పసుపు నీలం తెలుపు రంగులలో పూసి అడుగున చిన్న నల్లనికాయతో ముచ్చటగా ఉండేవి. కాండాలు చాలా పెళుసు. దీని ఆకు గాయాలకు మంచి మందు. బంతి చెట్లులేని లోగిలి ఉండేది కాదు. ముద్దబంతి ఒంటి రెక్కబంతి అన్ని రంగుల్లో ఆకర్షణీయంగా ఉండేవి. బంతి ఆకులు నలిపి దెబ్బ తగిలి, రక్తంకారే చోట గుడ్డతో కడితే వెంటనే రక్త ప్రావం ఆగిపోయేది. ఆది రాజు చంద్ర మౌళీశ్వరరావు గారి అల్లుడు ప్రకాశరావు గారు హోమియో డాక్టర్. ఆయన బంతి ఆకు టింక్చర్లు తయారు చేసి అమ్మేవారు. బాగా పని చేసేవి.

మా గొడ్ల దొడ్డిలో పశువుల దుకాణం ఎత్తేశాక , మంచి మట్టి తోలించాక మంచి గుమ్మడిమొక్క మొలిచి దొడ్డి అంతా పాకి పెద్ద పెద్ద గుమ్మడికాయలు వందలాది కాశాయి రెండు మూడేళ్ళు. వాటితో మా చిన్నక్కయకు, మా వేదవల్లికి, మా బావమరిది భార్యకు, మా కోడళ్ళకు 16 ఫలాల నోము చేయించింది మా శ్రీమతి. మా దోడ్లో మేము 8వ తరగతి చదువుతుండగా 1953లో చినవోగిరాలలో మా స్నేహితుడు వూజారి సత్యనారాయణ బాబాయి కృష్ణమూర్తి గారింటి నుంచి అరటి పిలకలు తెచ్చి నాటాము. అవి ఆనాటి నుంచి మేము 1999లో మా ఇంటిని డాబాగా మార్చేదాకా అరటి చెట్లు ఉండి, కూర అరటి పండు అరటి మంచి కాపు కాస్తూ అరటి ఆకులు బాగా ఉపయోగపడుతూ ఉండేవి. మా పెద్దబ్బాయి శాస్త్రి పెళ్ళికి మా వియ్యాలవారు దాదాపు రెండుగజాల అరటి గెలలను చూసి విస్తుపోయారు. డాబా కట్టాక దొడ్డిలేదు. వాకిట్లో ఖాళీస్థలం ఏర్పడింది. 2005లో శ్రీ కట్టుకోలు సుబ్బారెడ్డి గారి పెదవోగిరాల ఇంటినుంచి 'అమృతపాళి' పిలకలు రెండు తెచ్చి నాటాము. అప్పటినుంచి ఇప్పటిదాకా ఎన్ని గెలలు ఎంత బారువి వేశాయో చెప్పలేను. మా ఆంజనేయస్వామి దేవాలయం కార్యక్రమాలకు, పండుగలకు బాగా ఉపయోగపడ్డాయి. 2005లో జాజితీగ పాకించాము. బాగా పాకి మంచి సువాసనభరిత పూలనిస్తోంది. మూడు అంతస్తులు దాకా పాకింది. మా పెరటి ఉసిరి మొక్క వైభోగం చెప్పనలవికాదు. అదీ దీనితో పోటీ పడుతోంది.

మా పెరటిలో పూర్వం మా ఇంటి వెనక దొడ్లో పారిజాతం చెట్టు ఉండేది. చాలా పూలు పూసేది. ఆ సువాసన మహా మనోహరం. డాబా కట్టాక వాకిట్లో మొక్క పెట్టాం. 20 ఏళ్ళ నుంచి విపరీతంగా పూస్తూ మా దేవపూజకు ఉపయోగపడుతోంది. శంకుచెట్టు కూడా దొడ్లోనూ ఇప్పుడు వాకిట్లోనూ తెల్ల, నీలం రంగుపూలతో కనులకు విందు చేస్తోంది. ఇవి మా పెరటి స్పెషల్స్ అయ్యాయి.. మా అమృతపాళి. ఉసిరి మా అబ్బాయి శర్మ హైదరాబాద్ లో బాచుపల్లి స్వగృహంలో నాటి మంచి ఫలసాయం తీస్తున్నాడు. ఆ కాలనీ వారందరికీ ఆమొక్కలు సప్తే చేశాడు. ఇదీ మా పెరటి సౌభాగ్యం.

27) ఊరగాయల ప్రహసనం

మామయ్యగారి మామిడి తోటలో అన్ని రకాల మామిడిచెట్లు ఉండేవి. ఊరగాయల సమయంలో వాటిని వాల్లపాలేళ్ళ చిక్కాలుపెట్టి కోయించి ఇంటికి బండీలో తెప్పించి మాకూ ఇచ్చేవాడు. మధ్యాహ్న భోజనాలయ్యాక ఇంటిల్లిపాదీ కూర్చుని తరిగి ముక్కలు చేస్తూ జీడి తీసేస్తూ పొరలు లాగేస్తూ మాగాయకైతే చెంపలు కోస్తూ ఒక కుటీర పారిశ్రమ లాగా చేసేవాళ్ళం. పెద్ద పెద్ద పింగాణీ జాడీల్లో ఊరగాయలు నిలవ చేసేవారు. కారం ఉప్పు ఆవపిండి కొట్టించి కలిపేవారు. మా అమ్మ మోచేతి లోతు

ఊసుల్లో ఉయ్యారు

జూడిలో మోచేతి దాకా పోనిచ్చి కలుపుతుంటే చూడముచ్చటగా ఉండేది. నువ్వులనూనె కలపటం తిరగమూత వేయటం ఒక పెద్ద పని. మాగాయ ముక్కలు ఉప్పులో ఊరేయటం చేసేవారు. మాగాయిలోని ఎండుమిరపకాయలు భలే రుచిగా ఉండేది. ఆవ ఘాటు భలేగా ఉండేది. ఊరగాయలకు అప్పుడు గానుగ నువ్వుల నూనె మాత్రమే వాడేవారు. ఆవకాయలో మంచి సెనగలు కలిపేవారు. అవి బాగా నాని ఆవకాయ తింటుంటే భలే రుచిగా ఉండేవి. ఇవికాక తొక్కుడు పచ్చడి పెట్టేవాళ్ళు. గోంగూర లంకల నుంచి తెప్పించేవారు. కొండగోంగూర శ్రేష్ఠం. కొని తొక్కి నిలవ చేసేవారు. అలానే చింతకాయ పండుమిరపకాయ పచ్చళ్ళు నిలవకు చేసేవారు. అవసరం వచ్చినప్పుడు కొంత తీసి, తిరుగామోత పెట్టి వాడేవారు. ఉసిరికాయ సంవత్సరం అంటా నిలవ ఉండేట్లు పెట్టేవారు. దబ్బకాయ నిమ్మకాయారగాయలు సరేసరి. నిమ్మకాయ ఊరగాయలో నానిన పర్చిమిర్చి రుచి వర్ణనాతీతం. మాగాయను పెరుగులో కలిపి తరచుగా పచ్చడిగా వాడేవారు.

28) గుడారి గుడుగుడు

మా చిన్నక్కయ్య దుర్గ పెళ్ళికి 1954లో మా ఇంటికి మేజర్ రిపేర్లు చేయించాడు మానాన్న. చుట్టూ ప్రహరీగోడ, నీళ్ళ దొడ్డి, దొడ్లో గచ్చు ఇంట్లో సావిట్లో దక్షిణాన వడ్లకొట్టు కట్టించారు. యాకమూరాయన రామయ్య, కొడుకు రాఘవయ్యలను కొలచల శ్రీరామమూర్తి మామయ్య ఆధ్వర్యంలో పిలిపించి ఖాళీగా ఉన్న గొడ్ల దొడ్లో సిమెంట్ రాయిని మెషీన్ మీద పెద్ద సైజు రాయి అచ్చు అడుగు పొడవు, ముప్పాతిక అడుగు వెడల్పు, అరడుగు ఎత్తుతో అటూ ఇటూ నాలుగంగుళాల చౌకం రంధ్రాలతో తీయించారు. మంచిపాళ్ళతో తీసినరాయి. ఇప్పటికీ 65ఏళ్ళు దాటినా చెక్కు చెదరకుండా గట్టిగానే ఉన్నాయి.. వాటిని తీసి ఆరబెట్టేవారు. మేము రోజూ అక్కడి నూతినుంచి నీరు తోడి తడిపెవాళ్ళం. తడిపినా కొద్దీ గట్టితనం పెరిగేది. సిమెంట్ మేస్త్రీ సీతారామయ్య. బిచ్చాలు హెల్పర్గా, కూలీగా “నీలయ్య” అనే తూర్పు ఆతను వచ్చేవాడు. ఎర్రగా ఎత్తుగా, గోచీ పోసి పంచేకట్టి బనీనుతో పని చేసేవాడు. విసుగు విరామం లేకుండా పని చేసేవాడు. అలిసిపోయే వాడు కాదు. పిర్రల మీద గుడ్ల పైకి లేపి పని చేయటం అతని అలవాటు. చుట్ట తాగేవాడు. మాటిమాటికీ “గుడారి గుడుగుడు” అనేవాడు. చివరికి మేము అతని పేరుతో కాకుండా గుడారి గుడుగుడు అనే పిలిచేవాళ్ళం. నవ్వుకొనేవాడు. చాలా నిబద్ధతగా పని చేసినవాడు. నీలయ్య కూలికి తగిన న్యాయాన్ని పనిలో చూపించి యజమానికి సంతృప్తి కలిగించేవాడు. 65ఏళ్ళు దాటినా అతని పని రామయ్యగారి సిమెంటు రాయి గట్టితనం ఇప్పటికీ గుర్తున్నాయి. అంటే వారిలో ఉన్న అంకితభావమే కారణం గోడల దొడ్లో పేర్చిన సిమెంట్ రాయమీదే నేను సింహాసనం మీద కూర్చున్నట్లు కూర్చుని మా స్నేహితులకు డిబేట్లు ఆటల పోటీలు నిర్వహించేవాడిని.

అది నాకు అప్పుడు 'విక్రమార్క సింహాసనం' అనిపించేది.

తొమ్మిదో తరగతిలో మాకు తిక్కనగారి 'శ్రీ కృష్ణ రాయబారం' పద్య పాఠం ఉండేది మహా నాటకీయంగా ఉండేది. దాన్ని నాటకంగా ఆడాము. నేను కృష్ణుడుగా, అదినారాయణ దుర్యోధనుడుగా, నరసింహం మొదలైనవారు మిగిలిన పాత్రలు పోషించాము. దుప్పట్లతో తెరలుకట్టి మావాకిలి వసారాలో ఆడాము. మా అక్కయ్యలు మాకు మేకప్ చేశారు. పంచె చొక్కాలుతో నాటకం ఆడాం. నాటకం వేసిన రాత్రే మా నరసింహం తాతయ్య చనిపోయాడు.

ఇలా చదువే కాదు ఆటాపాటా, సాహిత్య సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు చేస్తూ అందరినీ ఇన్స్పైర్ చేస్తూ నాయక పాత్ర పోషించి విజయవంతం చేశాను. ఇది నా అదృష్టం. వాళ్లకు నాపై ఉన్న అపారమైన నమ్మకం. అన్నిట్లోనూ కొద్దో గొప్పో అభినివేశం మా అందరికీ వీటివలన కలిగింది. చొరవ ఏర్పడింది. నిర్వహణ సామర్థ్యం అభింది. అందరినీ కలుపుకుపోయే సంయమనం అలవడింది. ఏది చేసినా బాగా చేయాలనే తపన కలిగి ముందుకు నడిపించింది. అన్నిటా ప్రవేశం కలగాలనే నా తాపత్రయం నెరవేర్చారు నాకు సర్వవిధాలా సహకరించి నా మిత్రులు. వారి ఋణం తీర్చుకోలేనిది.

29) ఆప్యాయతకు మరో పేరు మామ్మ నాగమ్మగారు

మా నాయనమ్మ గారి పేరు గబ్బిట నాగమ్మ గారు. మేము "మామ్మ" అనే పిలుస్తాం. ఆమె తండ్రి గారు గుండు నరసింహావదానులు గారు. ఉయ్యూరులో మా పక్క ఇల్లే. మా తాత గారు గబ్బిట దుర్గాపతిశాస్త్రి గారు. ఏలూరు దగ్గర రామారావు గూడెం అగ్రహారీకులు.. బోలెడు ఆస్తి, సంపద వున్నవారు. మా మామ్మ వివాహానికి యాభై ఎడ్ల జతలతో ఉయ్యూరు వచ్చారట. వారందరికీ వీరు వసతి కల్పించారట. సదస్యం సమయంలో మా తాత గారి తండ్రిగారు వేదం చదువుకొన్న విప్రోత్తములకు బంగారు మాడలు కానుకగా ఇచ్చేరట. అది చూసి ఉయ్యూరు జనం నివ్వెరపోయారట. అంత కలిమి, సంపదా పొలం పుట్రానగా నట్రా వున్న కుటుంబం మా తాతగారిది. ఆ వైభవాన్ని చాలా కాలం ఉయ్యూరు జనం మర్చిపోలేదట. రంగ రంగ వైభవంగా మామ్మ తాతయ్యల వివాహం జరిగింది. ఆ దంపతులకు మా నాన్నగారు మృత్యుంజయశాస్త్రి గారు జన్మించారు. అగ్రహారీకులు కదా అందుకని "ముత్తయ్యగారు" అని అక్కడ పిలిచేవారు. గ్రామం అంతా మా కిందే ఉండేదట. ఎడ్లు వ్యవసాయం దానం ధర్మం, ఆతిథ్యంలో ప్రసిద్ధి చెందారు. మా నాన్నగారిని మా మామ్మగారు కడుపుతో ఉండగానే మూడో నెలలకు ఉయ్యూరు వచ్చింది. అక్కడ మా తాతగారు అకస్మాత్తుగా మరణించారట. అగ్రహారం ఏమయిందో ఆస్తి ఏమయిందో తెలీదు.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

దాదాపు అంతా మాయమయి పోయిందట. ఏదో కొంత భాగమే మిగిలింది. ఇల్లు వ్యవసాయం వుంది అక్కడే. మామ్మ తండ్రి గారింట్లోనే ఉయ్యారులోనే వుండేది. మా మామ్మగారికి ఒక అక్కయ్య, ఇద్దరు చెల్లెళ్ళు వుండేవారు. అందరికీ పెళ్ళిళ్ళు అయినా ఎవరికి సంతానం చాలా కాలం కలుగలేదు. మా నాన్నగారే ఆ కుటుంబంలో తొలి మగ పిల్లవాడు. అందుకని మా మామ్మ తండ్రిగారు లక్ష్మీ నరసింహోపదాసులు గారు తన యావదాస్థినీ, “దౌహిత్రు”డైన మా నాన్నగారి పేర రాశారు. ఆయనే ఉయ్యారు రావిచెట్టు బజారులోని శ్రీ సువర్చలాస్థనేయ స్వామి దేవాలయాన్ని నిర్మించి ధ్వజస్తంభం ఏర్పాటు చేసి ధూప దీప నైవేద్యాలకు ఏర్పాటు చేశారు. ఆయన తరువాత మా నాన్నగారు ధర్మకర్తలయారు. ఆయన మరణానంతరం నేను శాశ్వత వంశపారం పర్య ధర్మకర్తగా వ్యవహరిస్తున్నాను. మేము అనుభవిస్తున్న ఆస్తి అంతా మా నాయనమ్మగారి తండ్రిగారు మా నాన్నగారికి ఇచ్చినవే. అంటే మామ్మ ఆస్తినే అనుభవిస్తున్నాం. మామ్మ చాలా భారీ మనిషి. కోపం వుండేది కాదు. ఎనభై నాలుగు ఏళ్ళు జీవించి, 1966లో ఆశ్వయుజ శుద్ధ అష్టమినాడు అంటే దుర్గాష్టమినాడు ఉయ్యారులో నా చేతుల మీదుగా మరణించింది. మామ్మతో తమాషాకి అంటుండేవాడిని “మామ్మా! నువ్వు కాని చనిపోతే నాకు సెలవలు కలిసివచ్చేట్లు చనిపో” అనేవాడిని. “ఆరి భడవా కానా! నీ కడుపులో ఇంతాశ ఉందా. సరే నీ కోసం అలానే చేస్తాలేరా నాయనా” అనేది ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వుతు. నిజంగానే అన్నంత పనీ చేసి, దసరా సెలవల్లో చనిపోయింది. నాన్నగారు ఆమె కంటే ముందే అంటే 1961లో కార్తీక శుద్ధ ఏకాదశినాడు చనిపోయి ఆమెకు పుత్రశోకం మిగిలారు. మామ్మ చాలా మంచి వ్యక్తి, నాకు మా తాతగారి పేరు “దుర్గాపతి” అని పెట్టారు. నేను దాన్ని దుర్గాప్రసాద్ గా మార్చుకొన్నాను. అందుకని భర్త పేరుతో పిలవాల్సి వస్తుందని మామ్మ నన్ను “ప్రసాదూ” అని మాత్రమే పిలిచేది. ఒక్కోసారి అది “పెసాదు”గా వినిపించేది. నేనంటే వల్ల మాలిన అభిమానం. మామ్మతో కబుర్లు చెప్పటం తక్కువే. కాని పాపం ఆమె అమాయకత్వానికి నాన్నతో సహా అందరం నవ్వేవాళ్ళం. ఏడిపించే వాళ్ళం. అప్పుడు అది తప్పు అని తెలియదేమో. లేక ఒళ్ళు బలుపో. ఇప్పుడు తలుచుకొంటే సిగ్గేస్తుంది నాకు మాత్రం.

రాత్రి వంట మామ్మది. అందరం అన్నాలకు కూర్చునే వాళ్ళం. మామ్మ అన్నం వండితే కొంత చిమిడేది. లేక సబ్బుబిళ్ళలానో వుండేది. అందుకు నాన్న “పచామ్యన్నం చతుర్విధం” అనేవాడు. మేము నవ్వేవాళ్ళం. పులుసు బాగా కాచేది. చారు పెడితే నాన్న “ఏంచారు అమ్మా? చిన్నారా?” అనేవాడు. అంటే చింతపండు చారా అని అర్థం. పులిహోరను చిత్రాన్నం అనేవాడు. హిందూపురలో బావినీళ్ళు ఎంతో లోతుగా ఉండేవి. తోడటం కష్టం. మామ్మ ఆవలీలగా తోడేది. మేము వేసవి సెలవలకు ఉయ్యారు వచ్చే వాళ్ళం. అప్పుడూ సందడే సందడి. అక్కడ ‘అందా’తో

చింతపొట్టుతో వేరుసెనగ పొట్టుతో నీళ్ళు కాచేది. మా కందరికీ ఓపిగ్గా తలంటి పోసేది. సీకాయపొడి కుంకుడుకాయ పులుసు కళ్ళల్లో పడకుండా జాగ్రత్తగా పోసేది.

భోజనాల ప్రహసనం

ఉయ్యూరు చేరాక భోజనాలు “పడమటింట్లో చేసేవాళ్ళం”. దానికి తూర్పున వంటిల్లుండేది. పగలు భోజనాలు ఎవరి సమయం వారిదే. రాత్రి భోజనాలలోనే అందరం కలిసేవాళ్ళం. అదో గొప్ప సరదా మాకు. నేను మా తమ్ముడు పక్క పక్క కూర్చోనేవాళ్ళం. తింటూనే వాడి వీపు గిల్లేవాడిని. వాడు కోపంతో ఏడ్చేవాడు. అందరం నవ్వే నవ్వు. మామ్మచేసిన పదార్థాలు బాగాలేకపోతే వ్యాఖ్యానాలు చేసేవాళ్ళం. ఒక్కోసారి నవ్వు అగక నోట్లోని అన్నం చిమ్ముకుంటూ బయటికి వచ్చేది. తాగిన నీళ్ళతో సహా. నాన్నకి ఈ సమయంలో కోపం వచ్చేది కాదు. ఆ తరువాత ఎప్పుడు అల్లరిచేసినా వీపు విమానంమోతే, నన్ను బాగా వాయించేవాడు. ఆమ్మకు “అమ్మాజమ్మ” గారు అనే బంధువు వుండేది. ఏదైనా సరిగ్గా లేకపోయినా సలహాచెప్పినా “అమ్మాజెమ్మగారి గురుత్వమా?” అనేవాడు. అమ్మ సలహా చెప్తే “సావిత్రమ్మగారి గురుత్వమా?” అనేవాడు. గోసుకొండ శాస్త్రిగారి భార్యే సావిత్రమ్మ గారు. పెద్దముత్తైదువు. మంచి సలహాలిస్తుండేది అమ్మకి. మామ్మ “పులుసు” అనటానికి బదులు “పున్ను” అనేది. ఆ మాట పడే పడే చెప్పుకొని నవ్వేవాళ్ళం. ఆవిడా నవ్వేదేకాని కోపం వుండేది కాదు. మాట పడాల్సి వస్తుందని భయం, భయంగా వుండేది. నిష్కల్మష హృదయం ఆమెది. ఎవరినైనా చూడగానే, వారి అందచందాల గురించి వ్యాఖ్యానించేది. అందంగా వున్న ఆడపిల్లల్ని దగ్గరకు తీసుకొని బుగ్గలు చిదిమేది ఆప్యాయంగా. అమ్మ అంటే మామ్మకు అమితమైన ఆపేక్ష. కోడలుగా కంటే కూతురు అనుకొనేది. నాకు ప్రభావతితో వివాహం అయి కాపురానికి వస్తే, చాలా ఆప్యాయంగా ఆదరించింది. ఎంతో ప్రేమ ఒలకబోసింది. “ప్రభాకరా” అని ప్రభావతిని పిలచేది. మగపిల్లలంటే బాగా ఇష్టమే అయినా మాకు రెండో సంతానం మగపిల్లాడు శర్మ పుడితే “ఆడపిల్ల అయితే బాగుండేది” అన్నది.. మా పెద్దబ్బాయి శాస్త్రిని బాగా ఎత్తుకొని ముద్దుచేసేది. మునిమనవడు కదా. మా అక్కయ్యలను సూటి పోటి మాటలతో చికాకు పెట్టేది.

నాగమ్మగారు అంటే వూళ్ళో అందరికీ గౌరవం. ఊళ్ళో బంధువుల ఇళ్ళల్లో శుభకార్యాలయితే వంటకు సహాయంచేసేది. ఎంత పెద్ద గుండిగ అయినా వండి వార్చేది ఆవలీలగా. మామ్మయేది చేసినా మహా రుచికరంగా ఉండేదని పెద్దలందరూ చెప్పేవారు. ఒకసారి వూళ్ళో ఎవరింట్లోనో పెళ్ళికి ‘సరదాగా వాళ్ళను యేడిపించటానికి “గరిక” తెప్పించి పచ్చడి చేసి వడ్డించినదట. మహా కమ్మగా వుందని లొట్టలేసుకుంటు తిన్నారట, అది ఏమి పచ్చడో తెలీకుండానే. తిన్న తర్వాత అడిగితే “గరికపచ్చడి” అని

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

చెప్తే ఆశ్చర్యపోయారట. బరువుగల వస్తువుల్ని అతి తేలిగ్గా మోసేదట. పెద్ద ఇత్తడి గుండిగలతో పుల్లేరు కాలువ నుంచి మడితో మంచినీళ్ళు మోసుకొని వచ్చేది. అంతటి బలశాలి. బంధువులనందర్నీ ఆప్యాయంగా పలకరించేది. ఆప్యాయతకు మరో పేరు మామ్య. రామారావుగూడెం అగ్రహారంలో మా తరుపున వ్యయసాయం చేసేవారు. వేసవి సెలవల్లో నేను, నాన్న వెళ్లి చూసుకొని, కౌలు డబ్బు తెచ్చుకొనేవాళ్ళం. అక్కడ బండిఎడ్లు ఉండేవి. పాలేరు వుండేవాడు. ఉండటానికి ఇల్లు వుండేది. వండిపెట్టటానికి మా బంధువుల కుటుంబం వుండేది. చింతచెట్లు ఈత చెట్లతాడి చెట్లతో ఆవరణంతా ముచ్చటగా వుండేది. మెట్ట పంట పొగాకు వేరుసెనగ పండేది. రైల్లో ఏలూరుదగ్గర 'దెందులూరు' దిగి, అక్కడికి ఎడ్లబండి వస్తే దానిలో వెళ్ళే వాళ్ళం. నీటి సౌకర్యం లేదు. కౌలు తక్కువే. అందుకని మొత్తం అక్కడి పొలాలు ఇల్లు వగైరా అన్నీ నాన్న కాలంలోనే అమ్మేశారు. కాని అక్కడివాళ్ళు మేమిద్దరం వెడితే ఎంతో ఆప్యాయంగా పలకరించేవారు. నాన్నను “ముత్తయ్య దొరగారు” అనేవారు. నన్ను ‘చిన్నదొరగారు’ అనేవాళ్ళు. ఇప్పుడు భూగర్భ జలాలతో బంగారం పండిస్తున్నారు. చిన్నతిరుపతి వెళ్ళేటప్పుడు ఆవూరి మీదుగా వెళ్లి పాత అనుభవాలను గుర్తుచేసుకొంటూ ఉంటాము.. ఈ పుస్తకంలోని కొన్ని దేవాలయ చరిత్రలు “దర్శనీయక్షేత్రాలు” అనే శీర్షికన “భక్తిసుధ” మాసపత్రికలో ధారావాహికంగా ప్రచురితమైనాయి. వాటిని ఇందులో చేర్చటానికి ఆమోదం తెలిపిన భక్తిసుధ సంపాదకులకు, యాజమాన్యానికి కృతజ్ఞతలు తెలియజేస్తున్నాను..

30) నిప్పులాంటిపాలేరు -అప్పలసూరి

మా ఇంట్లో సుమారు ముప్పై సంవత్సరాలు గొడ్డు, గోదా ఉండేవి. పశువులుంటే, పాలేరు ఉండటం సహజం. పొలాలున్నాయి కనుక మేతకు ఇబ్బంది వుండేది కాదు. స్వంత వ్యవసాయం చేయకపోయినా, పశువుల మేతకు, మా చిన్నతనంలో కొరతలేదు. ఎక్కడైనా పచ్చని మేత దొరికేది. చెరుకు సీజన్లో చెరుకు దవ్వజ (చెరుకు కొట్టిన తరువాత మిగిలిన ఆకు పొడుగ్గా, ఫ్యాక్టరీకి తీసుకెళ్లేందుకు కట్టలు కట్టేందుకు చెరకు ఆకులతో కట్టేవారు. ఫ్యాక్టరీట్రక్లో వేసిన తరువాత కట్టినకట్టు విప్పి అది పోగుచేసి కట్లదవ్వగా అమ్మేవారు) కనీసం ఆరు నెలలు గ్రాసం. బాగా ఇష్టపడి తినేవి గొడ్లు. ఒకరకంగా చెప్పాలంటే గొడ్లకు బలే తియ్యని రోజులుకే. సి.పీ. పనిచేసిన రోజులన్నీ. అక్కడికే గొడ్లను తోలుకోనివెళ్లి, దవ్వ కోసి మేపుకొని వచ్చేవారు పాలేళ్ళు. కడుపునిండా తిని వచ్చి, చెంబులనిండా పాలు పిండేవి గేదెలు, ఆవులు. ఇప్పుడు నేను చెప్పినదంతా నా చిన్ననాటి విషయాలు. అంటే సుమారు అరవై ఏళ్ళ కిందిమాటలు. మా నాన్నగారు, మా అమ్మప్రోద్బలంతో ఇంట్లో పాడికోసం గేదెను కొన్నారు. ఒకటి

రెండైనాయి. వాటికోసం గొడ్డపాక. మా పక్కిల్లు మా మేనమామ గారిది. వారింటి పక్కమాకు గొడ్డదొడ్డి ఉంది. అక్కడే పాక, గడ్డివాము ఉండేవి. పసుపులేటి సీతారామయ్య అనే గొడ్డ బేరగాడు ఉండేవాడు. చాలా మంచివాడు. మంచి గేదెను కొనిపించాడు. దాన్నే పెద్ద గేదె అనేవాళ్ళం. చాలా అందంగా ఉండేది. పాలు కూడా ధారాపాతమే. మంచి పాలేరును కూడా సీతారామయ్య కుదిర్చాడు. అప్పలసూరి అనే తూర్పుకాపుల కుర్రాడు పాలేరు కుదిరాడు. కుదిమట్టంగా లాగు చొక్కాతో నల్లగా గుండ్రని ముఖంతో ఉండేవాడు. దుస్తులను శుభ్రంగా ఉంచుకొనేవాడు. పశువులను అంతశుభ్రంగా ఉంచేవాడు. కడిగిన ముత్యాల్లా మెరుస్తుండేవి. ఎప్పుడు గడ్డి పరకలుపెట్టి ఒళ్ళంతా తుడుస్తూ ఒంటికి పేద అంటకుండా చూసేవాడు. అప్పుడు చిన్నపాలేళ్ళ జీతం ఏడాదికి నాలుగుబస్తాల ధాన్యం. ఒక జతబట్టలు. తిండి మా ఇంట్లోనే. అన్ని పనులు చేసేవాడు.. నిగనిగలాడుతూ కనిపించేవాడు. మంచి నవ్వు ముఖం. మేము అంటే బాగా ఇష్టపడేవాడు. “అప్పలసూరి, అప్పలసూరి” అని అన్నిటికి వాడినే పిలిచి పని చెప్పేవాళ్ళం. ఏపనీ విసుక్కోకుండా చేసేవాడు. అప్పుడు పాలేళ్ళే వాకిలి ఊట్టి, పేదకలాపు జల్లేవారు.. ఇంట్లోవాళ్ళు ముగ్గులు వేసుకొనేవారు.. మా వాకిలి పెద్దదే. మట్టిపేద కల్లాపి జల్లితే పచ్చగా మెరిసిపోయేది. ముగ్గులతో పల్లెటూరి శోభ అంతా కన్పించేది. సూరి మా అందరికీ తలలో నాలుకలా ఉండేవాడు. రాత్రి నిద్ర కూడా మా ఇంట్లోనే. మంచి దుప్పటి కప్పుకొనే దుప్పటి ఉండేవి. వాటిని వాకిటి అరుగుమీద ఒకమూల చూరులో దాచుకొనేవాడు.. వాడు భోజనం చేయటానికి ఒక సత్తు గిన్నె అడుగున వెడల్పు తక్కువ, పైన వెడల్పు ఎక్కువగా, కింద మట్టుతో వుండేది. ఆ రోజుల్లో పాలేళ్ళందరికీ అలాంటి గిన్నెలే ఉండేవి. మంచినీళ్ళ కోసం పొడవైన సత్తుగ్లాసు. వీటిని దొడ్లో దాచుకొనేవాడు. ఒంటిమీద ఎప్పుడు గళ్ళ తువ్వాయిండేది. పనిచేసేటప్పుడు నెత్తికి చుట్టుకొనేవాడు.. చాలా నిదానంగా మాట్లాడేవాడు అప్పలసూరి. పని మాత్రం మహావేగం. పరుషపదం కాని, కోపం కాని అసలుండేవి కాదు. అందుకే అందరికీ అతనంటే అభిమానం. ఇంట్లో పాలేళ్ళకు పొద్దున్నే రాత్రి వండిన అన్నమే చద్దన్నంగా పెట్టేవారు. ఇంటిపని, దొడ్డిపని అయిన తరువాతే వాడికి అన్నం. చక్కగా కుదిమట్టంగా కూచుని ఆవకాయ, లేక మాగాయ, చింతకాయ, గోంగూరపచ్చడితో చద్దన్నం. మజ్జిగ పోసేవారు. గొడ్డదొడ్డిని అతిశుభ్రంగా ఊడ్చేవాడు. ఆ కాలంలో ఊడవటానికి “పోలికట్టలు” ఉండేవి. చాలామెత్తగా ఊడవటానికి అడుగున వెడల్పుగా, పైన వెడల్పు తక్కువగా వాటిని కట్టటం ఒక నేర్పు. జారిపోకుండా పురికొనతో అడ్డంగా పాయలు పాయలుగా కట్టేవాళ్ళు. ఇది పాలేళ్ళే కట్టుకొనేవారు. కట్టినవి అమ్మినా దాన్ని సరిచేసుకోవాలి. మా గొడ్డదొడ్డి చాలా పెద్దది. అక్కడే మూడడుగుల ఇటుక రాతికట్టడం వున్న నీటిబావి ఉండేది. గొడ్డకు అందులోని నీళ్ళే తోడి, తొట్టెల్లో పోసి తాగించేవారు.

వాటిని ఎప్పుటికప్పుడు కడుపునిండా నీళ్ళు పెట్టేవాడు సూరి. గేదెల డొక్కలు ఎప్పుడు నిండి ఉండటం అతని కాలంలోనే చూసాం. పదింటికల్లా గొడ్లను విప్పి మేతకు తోలుకొని పోయేవాడు. ఎక్కడ పచ్చదనం ఉంటే అక్కడ మేపేవారు. అప్పుడు మా ఇంటివెనక చామలి నిండా మోకాలి లోతు పచ్చమేత ఉండేది. అక్కడ మేపేవారు. వీలయితే కోసుకోచ్చేవారు. కనీసం మూడుగంటలు బయట మేతమేసి, హాయిగా తిరిగి వచ్చేవి గొడ్లు. కాలికి పని బాగా ఉండేది. పుల్లేరు కాలువలో వాటిని దింపి, ఒళ్లంతా వరిగడ్డి చెత్తతో తోమి నిగ నిగలాడేట్లు చేసి ఇంటికి తోలుకొని వచ్చేవాడు. మళ్ళీ మధ్యాహ్నభోజనం చేసేవాడు. పొలంవెళ్లి పచ్చగడ్డి కోసుకొని వచ్చేవాడు. చాలా పెద్దమోపు తెచ్చేవాడు. అందరు ఆశ్చర్యపోయేవారు. మోపును నెత్తిన పెట్టుకొని, చేతిలో కర్ర భుజంమీదుగా దానికి ఆసరాగా ఉంచుకొని గడ్డిమోపులు పాలేళ్ళు తేవటం బలేగా చూడముచ్చటగా ఉండేది. అలానే తెచ్చేవాడు అప్పలసూరి. గొడ్లకు పచ్చగడ్డి వేస్తూ, తినగానే మళ్ళీ వేస్తూ చాలా అపురూపంగా చూసేవాడు. రాత్రిపూట ఎందుగడ్డి వేసేవాడు. చక్కగా పక్క పరిచేవాడు. ఎత్తు పల్లాలు లేకుండా, పడుకోవటానికి వీలుగా ఎప్పుడు పారతో చెక్కుతూ చదునుగా ఉండేట్లు చేసేవాడు. పేడ, ఉచ్చలను కిందికి కారేట్లు చేసేవాడు. ఎప్పుటి పేడకడి, అప్పుడే తీసి పేడను పోగేసేవాడు. మూడురోజులకొసారి ఊకతో కలిపి పిడకలుచేసి గోడలకు కొట్టేవాడు. ఎండిన తరువాత ఒలిచి, నేలమీద తిరగేసి ఆరబెట్టేవాడు. బాగా ఎండిన తర్వాత గూడుగా తయారుచేసేవాడు. ఇంట్లో పాలు కాచుకోవటానికి పిడకలే వాడేవాళ్ళం. పిడకలు కాలుతుంటే భలే వాసన వచ్చేది. పిడకలు కాలగా వచ్చే కచ్చిక అంట్లు తోముకోవటానికి, పళ్ళు తోముకోవటానికి ఉపయోగించేవాళ్ళం. అందరం కచ్చికతోనే పళ్ళు తోమేవాళ్ళం. అప్పలసూరి నాన్న, అమ్మలకోసం వేపపుల్లలు పచ్చివి కోసి కట్టగా తెచ్చేవాడు. వాళ్ళిద్దరూ వేపపుల్లతో పళ్ళు తోమేవారు. రాత్రి ఎనిమిదింటి దాకా దొడ్లోకి వెళ్లి, పశువుల ఆలనా, పాలనా చూస్తూ అప్పుడు మళ్ళీ అన్నం తిని, ఒకవారగా వాకిట్లోనే లేక వేసవికాలం అయితే దొడ్లోనో పడుకొని నిద్రపోయేవాడు. తెల్లవారుజామున అయిదింటికే లేచి పనిలో దిగేవాడు. ఒకటి రెండు కేకలకే నిద్ర లేచేవాడు. ఇల్లు ఊడవటం కూడా అతనే చేసేవాడు. వంట ఇల్లు, పడమటిల్లులోకి రానిచ్చేవారు కాదు. సావిడి హాలు, గది మాత్రం కొబ్బరి లేక పూచిక లేక కుంచెచీపురుతోనే ఊడ్చు. పోలి కట్టలు దొరక్కపొతే తాటాకు చీపుళ్ళు ఉండేవి. గొడ్లదొడ్డి ఊడవటానికి. బాగా వంగి ఊడవలసి వచ్చేది. గొడ్ల దొడ్లో రొచ్చుకంపు అసలుండకుండా చేసేవాడు సూరి.. పాలు, మేత, పిడకలు, శుభ్రత అన్నీ అతని టైంలో బాగుండేవి.. సూరికి నాన్న లేడు. అమ్మ వారానికోసారి మా ఇంటికివచ్చి వాడి యోగక్షేమాలు విచారించేది. మంచిమాటలు వాడికి చెప్పేది. ఆమె నల్లగా, పొడుగ్గా, ముక్కుకు, చెవులకు ఇత్తడి ఆభరణాలతో వుండేది. తెల్లబట్టలు

కట్టేది. తూర్పుయాసతో మాట్లాడేది. తలతిప్పుడు, చాలా మర్యాదగా ఉండేది. అతని అన్నయ్యలు గంగయ్య, రామారావులు వంగలదత్తుగారి దగ్గర పెద్దపాల్గొళ్లుగా పని చేశారు. వాళ్ళిద్దరి భార్యలు చాలా మంచివాళ్ళు.. ఇంటికి వచ్చి అతని సంగతులు తెలుసుకొనేవారు. ఇంకో అన్న రామారావు కట్టెల అడితిలో కట్టెలు కొట్టేవాడు. మంచి బలిష్ఠుడు. తర్వాతవాడు కనకారావు. కొంతకాలం పాలేరుతనం చేసి, చివరికి టైర్ చక్రాలబండి మీద బిస్కట్లు వగైరా అమ్మేవాడు. సూరి పెద్దన్న భార్య పచ్చగా పెద్దబొట్టుతో పెద్ద ముత్తైదువులా ఉండేది. ఇప్పటికి ఎక్కడ కనిపించినా పలకరించి, ఆప్యాయంగా మాట్లాడుతుంది. మా అమ్మ పాలేళ్ళను చాలా శ్రద్ధగా చూసేది. కడుపునిండా తిండి పెట్టేది. సినిమాలకు వెళ్ళటానికి డబ్బులిచ్చేది. సంక్రాంతి, దసరా, వీరమ్మతల్లి తిరునాళ్ళలో పాలేళ్ళకు మామూళ్ళు ఇచ్చేది. వాళ్ళంతా “అమ్మగారు అమ్మగారు” అంటూ నాన్నను “అయ్యగారు అయ్యగారు” అంటూ ఎంతో మర్యాదగా ఉండేవారు. క్రమంగా గేదెలు, ఆవులు చేరాయి. అన్నిటిని జాగ్రత్తగా చూసేవాడు సూరి. కబుర్లు బాగా చెప్పేవాడు. పాటలు పాడేవాడు. అక్కయ్యలతో కబుర్లు బాగా చెప్పేవాడు. వాడు మాట్లాడుతుంటే ముచ్చటగా ఉండేది. తల ఒంచుకొనే ఉండేవాడు. అంతమర్యాద. ఏ పనీ చెప్పించుకొనేవాడు కాదు. అన్నిటికి ముందుండేవాడు. ఒడ్లు మరపట్టించాలంటే మేమెవరం వెళ్ళక్కర్లేదు. అన్నీ వాడే చూసేవాడు. మా ఇంట్లో చాలామంది ఉండేవారం. అందరికీ ఇంటిదొడ్డిలో నీళ్ళు తోడి గంగాళాలు, కాగులు, బకెట్లు, గుండిగలు ఎప్పటికప్పుడు నింపి సిద్ధం చేసేవాడు. అందరికీ తలలో నాలుకగా మెసిలేవాడు. దాదాపు నాలుగైదేళ్ళు మాదగ్గర పాలేరుతనం చేశాడు. ఆ తర్వాత చాలామంది పాలేళ్ళు పనిచేశారు కాని మా కుటుంబం మాత్రం అప్పలసూరిని మరిచిపోలేదు. గొడ్లు ఇల్లు, మనుషులం అందరం అతని పనితనానికి అబ్బురపడేవాళ్ళం. అతను మానేసినా అతన్ని గురించే చెప్పుకొనేవాళ్ళం. నిజాయితీకి మారుపేరుగా, ప్రవర్తనకు నిప్పుగా అప్పలసూరి వున్నాడు. పెళ్ళిచేసుకొన్నాడని తెలిసింది. తరువాత ఏమి జరిగిందో తెలీదుకాని అకస్మాత్తుగా చనిపోయాడని తెలిసింది. దురదృష్టవంతుడు అప్పలసూరి. మాకు ఉపయోగపడినట్లు, వాళ్ల కుటుంబానికి ఉపయోగపడి ఉంటే ఎంతో బాగుండేదనిపిస్తుంది. మాదగ్గర ఆ తరువాత పనిచేసిన పాలేళ్ళలో అప్పారావు కూడా జాగ్రత్తగా చేశాడు. ఎర్రగా ఉండి మంచితనంగా ఉండేవాడు. అప్పటికి ఇంటిదగ్గర భోజనాలు తీసేసాం. అరవై ఏళ్ళ పల్లె రాఘవులు, కొడుకు శ్రీరాములు కొంతకాలం చేశారు. రాఘవులుకు ఇరవై బస్తాలిచ్చేవాళ్ళం. కృష్ణ అనే గొల్ల కుర్రాడు చలాకీగా చేసినా, పనిదొంగ, మాటకారి. వాడిటైంలో గొడ్లు చాలా ఇబ్బందులు పడ్డాయి. తరచుగా మేతకు తోలు కొని వెళ్ళి వదిలేసేవాడు. అవి పారిపోవటంలేక బండెల దొడ్లో పెట్టటం జరిగేది. వాడే వెతుక్కోచ్చేవాడు. వాళ్ల అమ్మానాన్న చాలా మంచివాళ్ళు. వీడి

అకతాయితనానికి బాధపడేవాళ్ళు. ఒకసారి వాడిని భరించలేక కిందపడేసి బెల్టుతో బాది పారేశాను. అమ్మా అయ్యా అంటూ విపరీతంగా ఏడ్చి దెబ్బలు తట్టుకోలేక, 'ఆరడుగులగోడ' అమాంతం దూకి పారిపోయాడు. ఇక రాడేమోననుకొన్నాం. మర్నాడు వాడి మేనమామ వచ్చి క్షమించమని చెప్పించి, పనిలో మళ్ళీ చేర్పించాడు. ఉయ్యారు కాటూరు పొలాలకు వెళ్లి మేత కోసుకొని వచ్చేవాడు. కాని రెగ్యులర్గా వచ్చేది లేదు. నరసింహనే అతను నిజాయితీగా చేశాడు. అతను పెద్ద పాలేరు. అతని కాలంలో వరి, అపరాలు విపరీతంగా పండాాయి. నేను దగ్గర లేకపోయినా పొలం పనులన్నీ పురమాయించి బాగా చేసేవాడు. మల్లిగాడు భోజనం, పడకతోసహా పాలేరుగా పని చేశాడు. కబుర్ల పోచికోలు. రాశనులకు రాసులు తినేవాడు. పని అలానే చేశాడు. గొడ్లను బానే చూశాడు. ఆ తర్వాత, ముందుకొందరు చేశారు. కాని ఎవ్వరు సంతృప్తి కలిగేట్లు చేయలేదు. క్రమంగా గొడ్లను మేపటం కష్టమైంది. తిరిగేచోటు తగ్గిపోయింది. మేత ఖరీదైంది. వాటి దాణా రేట్లు పెరిగిపోయాయి. అన్నీ పెట్టినా పాలు ఇచ్చేది తక్కువ. పిల్లలంతా చదువులకు వెళ్ళారు. వాటి పాలు తీయటం తాగలేక పందారాలు చేయటం ఇక కుదరని పని అనుకోని క్రమంగా తగ్గించేశాం. పాలేళ్ళు దొరకటం కష్టమైంది. దొరికినా చేసేవాడు తక్కువ. ఇదంతా విసుగనిపించింది. ఎప్పుడు వాటియావే. వాటికి మేత వేశారా, నీళ్ళు పెట్టారా జనపకట్ట కోసి వేశారా, రాత్రి ఎండుగడ్డి బాగా వేశారా, పచ్చిమేత, దవ్వా తెస్తున్నారా అని ఆరాలు. ఇలా వుండగా అవి దొడ్లోంచి పారిపోవటాలు. చాలా చికాగ్గా ఉండేది. దొడ్డినిండా పెద్ద గడ్డివాము. వాటిలో జనపకట్టలు. అవాసన బలేగా ఉండేది కమ్మని వాసన. తొడు, చిట్టుబస్తాలకు బస్తాలు కొనేవాళ్ళం. రెండు కలిపి పెద్దద్రమ్ములో పోసేవాళ్ళం. చిక్కని కుడితి గేదెలకు, ఆవులకు పెట్టించేవాళ్ళం. అప్పలసూరి పిల్లి పిసర్లు, ఉలవలు కలిపి రుబ్బి కుడితిలో కలిపేవాడు. బాగా పాలిచ్చేవి గేదెలు.. ఉలవల దాలివేసి ఉడికిన ఉలవలను బలంకోసం పెట్టేవాళ్ళం.. ఇదో భోగం. దాణాబస్తాలు కొనేవాళ్ళం. ఎంతతిన్నా ఇచ్చే పాలు తక్కువ. తాగేవారూ లేరు. ఇలాంటి స్థితిలో దూడల్ని ఎవరైనా కావాలి అని అడిగితే ఇచ్చేసేవాళ్ళం. మొదటకొన్న పెద్ద గేదె సంతానం నిర్విఘ్నంగా చాలాకాలం కొనసాగింది. పెద్దపడ్డ, చిన్నపడ్డ, చిన్న గేదె బండగేదె, కొమ్ముల గేదె, ఎర్ర గేదె ఇలా ఎన్నో మా దొడ్లో మాకు కనులకు విందుచేసి ఆనందాన్నిచ్చాయి. హాస్పేట్నుంచి మా అన్నయ్య ఆవుదూడ వచ్చాయి. అవి మైసూస్ జాతివి. వాటి సంతానం కూడా చాలాకాలం కొనసాగింది. పెయ్యదూడల కంటే జెర్నీ మగదూడలు పుట్టాయి. రోగాలు, రొట్టలు కాటూరు పొలం చేసిన సీతారామయ్యకు ఒక జెర్నీ కోడెదూడను ఇచ్చేశాను. అతనికి బాగా దానితో కలిసివచ్చింది. ఎప్పుడు అది బుసలు కొట్టుతూ మీదకు దూకుతుండేది. ఇదీ మా పశు పరిశ్రమ. కంకిపాడు సంతలో లేకపోతే గుడ్లవల్లేరు సంతలో పశువుల్ని

కొనేవాళ్ళం. అక్కడ అంతా మాయబేరగాళ్ళు. ఒక్క పసుపులేటి సీతారామయ్య తప్ప నిజాయితీగా బేరగాళ్ళు ఉండేవారు కాదు. ఇదీ మా పశువుల పెంపకం, యాజమాన్యమూను. 30 ఏళ్ళు పైగా పశువులను అజమాయిషీ చేసినా మాకు నచ్చినవాడు , మేము మెచ్చినవాడు అయిన పాలేరు అప్పలసూరి ఒకడే అని మళ్ళీ మళ్ళీ చెబుతాము.

31) మా కుటుంబ వైద్యనారాయణులు

నా చిన్నతనంలో మేము కొంతకాలం అనంతపురంజిల్లా హిందూపురంలో ఉన్నామన్న సంగతి చాలాసార్లు రాశాను. అక్కడ నాకు బాగా గుర్తుఉన్న డాక్టర్ శ్రీ కాశీనాథ్ గారు. కన్నడంవారు. తెలుగు బాగానే అర్థమయేది. కొంచెం తెలుగు మాట్లాడేవారు. మా ఇంటికి దగ్గరలో శివాలయం ఉండేది. దానికి అవతల ఆయన వైద్యశాల ఉండేది. అవసరం అయితే ఇంటికివచ్చి చూసేవారు. లేకపోతే డిస్పెన్సరీకి వెళ్లి జబ్బు విషయాలు చెబితే మందు ఇచ్చేవారు. ఆ కాలంలో టేసీసాలలో యెర్రని నీళ్ళు. అందులో ఏం కలిపేవారో తెలీదు. రెండుమూడు డోసులకు ఇచ్చేవారు. అది తాగితే జ్వరం లాంటివి, కడుపు నెప్పి, విరేచనాలు పోయేవి.

ఆయన చాలా హుందాగా ఉండేవారు. కొంచెం ఎత్తుగా పాంట్, షర్టుపైన తెల్లకోటు, మెడలో స్ట్రెతస్కోప్తో ఉండేవారు కాంపౌండర్ కూడా ఉండేవాడు. నాడి చూసే వారు. నాలుక జూపించి పరీక్షించే వారు. డాక్టర్ గారు నాన్నకు మంచి స్నేహితులు. మాకు తెలిసిన వారందరికీ ఆయనే వైద్యులు. హస్త వాసి మంచిది అని చెప్పుకొనే వారు. దాని అర్థం ఏమిటో నాకు అప్పుడు తెలిసేది కాదు. నాకు తెలిసిన మొదటి మా కుటుంబ వైద్యులు డాక్టర్ శ్రీ కాశీనాథ్ గారే.

డాక్టర్ మామిళ్ళపల్లి నరసింహమూర్తిగారు

1950లో మేము హిందూపురం నుంచి ఉయ్యూరుకు శాశ్వతంగా కుటుంబాన్ని మార్చేశాము. నాన్నగారు అక్కడి మునిసిపల్ హాస్పిటల్ నుంచి కృష్ణాజిల్లా బోర్డుకు బదిలీ అయ్యారు. సీనియర్ తెలుగుపండితులుగా జగ్గయ్యపేటలో చేరి ఉయ్యూరు స్కూల్లో పదవీ విరమణ చేశారు.

ఆకాలంలో మాకు మా ఇంటి వైద్యదేవుడు శ్రీ నరసింహమూర్తిగారు మాకే కాదు దాదాపు ఊర్లో అందరికీ. ఆయనకు గుర్రం బండి ఉండేది. ఇళ్ళకు రావాలంటే దానిమీదే వచ్చేవారు. తోలటానికి ఒక ముస్లిం వుండేవాడు. డాక్టర్ గారు మా ఇంటికి దగ్గరలో ఇప్పుడు ఉన్నీళ్ళ టాంక్ ఎదురుగా, రాయప్రోలు వెంకాయమ్మ గారింట్లో ఉండేవారు. ముందు ఎడమవైపు ఒక గది దానిలో మందులు అంటే క్లినిక్ గా ఉండేది.

పెద్ద హాలు డాక్టర్‌గారు హాల్లో కుర్చీలో కూర్చుని వైద్యులకు పరీక్ష చేసేవారు. ఆయనది బాగా భారీపర్చనాలిటి. వెనక పెంకుటింట్లో కుటుంబం ఉండేది. దాదాపు ఎస్సీ రంగారావు అంత ఉండేవారు. తెల్లని మల్లుపంచ గోచిపోసి కట్టేవారు. దానిపై తెల్లని పొడవైన చొక్కా. మెడలో ఉత్తరీయం కొనలు ముందుకు వెనక్కు వేలాడుతూ వేసుకొనేవారు. మెడలో స్టేతస్కోపు. ఇజేక్షన్‌యటానికి చిన్న రేకుపెట్టె. అందులో సూదులు, స్పిరిట్టుది వగైరా ఉండేవి. ఆయన మన రావి కొండలరావులాగా మొద్దుపెదవులతో ఉండేవారు. చాలానెమ్మదిగా మాట్లాడేవారు. ఉదయం తొమ్మిదికి ఆస్పత్రి తెరచేవారు. నాడి, నాలుక చూసి మందులు రాసిచ్చేవారు. మందులను మనం తెచ్చుకొన్న సీసాలో కలిపివాళ్ళ అబ్బాయి ఇచ్చేవాడు. ధర్మామీటర్లో జ్వరం చూసేవారు. మందలను రాసిస్తే వాళ్ళ అబ్బాయి హరి ఇచ్చి ఎలా వాడాలో చెప్పేవాడు. అతను నాకు సీనియర్. ఫీజు తక్కువగానే ఉండేది. సంవత్సరానికి ధాన్యం కొలిచేవారం అని జ్ఞాపకం. పాలేళ్ళతో ఇంటికి పంపేవాళ్ళం. డాక్టర్‌గారు ఆయుర్వేద మందులు కూడా తయారుచేసే వారని గుర్తు. ఇంట్లో సన్నికల్లు వగైరా ఉండేవని జ్ఞాపకం. మిల్క్ ఆఫ్ గ్నీషియా సోడియం బైకార్బోనేట్‌గైరాలు కలిపిన అరకులే ఆనాడు మందులు. ఎర్రగా తెల్లగా ఉండేవి అరకులు. బజార్లో కొని వాడే మందులు తక్కువే. ఇంజెక్షన్లు కూడా కావలసినవి ఆయనే చేసేవారు. నరసింహమూర్తి డాక్టర్‌గారిని ఊరిలో అందరు దేవుడుగా భావించేవారు. మంచి గౌరవం. కక్కుర్తి ఉండేది కాదు. మా ఇళ్ళకు కబురుచేస్తే సైకిల్ మీద వచ్చి వాలేవారు. నాన్నకు మంచి స్నేహితులు. ఊళ్ళో నాన్న ఆదిరాజు నరసింహారావు చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు, డాక్టర్‌గారు వారణాసి, సదాశివరావుగారు, మామయ్య గంగయ్యగారు అందరికీ పెద్దలు. వారేమిచెబితే అందరు అది చేయటం ఉండేది. మంచి కార్యక్రమాలకు డాక్టర్‌గారి సాయం బాగా ఉండేది. ఇంతమంచి డాక్టర్‌గారికి భార్య మాత్రం ఆయన్ను అర్థం చేసుకొనేది కాకపోవటం ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. చింపిరి జుట్టుతో, చాలా అసహ్యంగా కనిపించేది. ఎప్పుడూ ఎవరితోనో పోట్లాడుతూ ఉండేది. డాక్టర్‌గారు బయటికి వెళ్ళినప్పుడు రోగుల్ని సత్యవతి గారు పీడించేదని అనేవారు. ఎవరింటికి పెద్దగా వచ్చేది కాదు. డాక్టర్‌గారు మాత్రం భోజనాలకు పిలిస్తే రాత్రిపూట మాత్రం వచ్చేవారు. ఆయనకు ఇద్దరు కొడుకులు, ఒక కూతురు. ఆయన చెల్లెలు సత్యవతమ్మగారు. చాలా లోకజ్ఞానం, ఆధ్యాత్మిక భావాలు ఉన్నది. చిన్నప్పుడే ఒక కొడుకు పుట్టిన తర్వాత భర్త చనిపోయాడు. అన్నగారి దగ్గరే కొడుకుతో ఉండేది. సత్యవతమ్మగారు అంటే ఊళ్ళో అందరికీ చాలా గౌరవం. మంచిగా మాట్లాడుతుంది. సాయం చేసేది చక్కని సలహాలనిచ్చేది. నా పెళ్ళివరకు ఉయ్యారులోనే ఉన్నారామె. మా అమ్మకు మంచి స్నేహితురాలు. నాకు గురు సమానురాలు. డాక్టర్‌గారి పిల్లలకు చదువు అబ్బలేదు. ఒకడు కాంపౌండర్‌గా ఉన్నాడు. రెండోవాడు

జులాయిగా తిరిగేవాడు. ఇంట్లో సంసారం చిద్రంగ ఉండేది. డాక్టర్‌గారికి మనశ్శాంతి లేకుండా పోయింది. కూతురికీ చదువు అబ్బలేదు. అకస్మాత్తుగా డాక్టర్ నరసింహమూర్తిగారు మరణించారు. కుటుంబం బజారుపాలైంది. అప్పుడు సత్యవతమ్మగారు అంటే డాక్టర్‌గారి చెల్లెలు పెద్దమనసుతో కొడుకు ప్రసన్నను ఒప్పించి మేనకోడలితో వివాహం జరిపించించి కోడలితో విశాఖపట్నం వెళ్ళింది. అక్కడ షిప్ యార్డ్‌లో ప్రసన్నకు మంచి ఉద్యోగం. ఆ తరువాత నరసింహమూర్తిగారి కుటుంబం ఉయ్యూరు నుంచి వెళ్ళిపోయింది.

నేను డిగ్రీ పాసై విశాఖపట్నం మెడికల్ కాలేజీలో ఒక సంవత్సరం ఫిజిక్సిమాస్ట్రేటర్‌గా పనిచేసినపుడు ప్రతి వారం షిప్యార్డ్ వారింటికి వెళ్ళి రెండుపూటలు అక్కడే ఉండి వచ్చేవాడిని. సత్యవతమ్మగారు కొడుకు ప్రసన్న నన్ను ఎంతో ఆప్యాయంగా చూసేవారు. కోడలు కూడా మంచితనంతో అత్తగారిని మెప్పించేది. నేను అక్కడ ఉయ్యూరులో మా ఇంట్లో ఉన్నంత స్వేచ్ఛగా ఉండేవాడిని. అది సత్యవతమ్మగారి మంచితనానికి నిదర్శనం.

ఆమెకు ఎన్నో పాటలు భజనలు భగవద్గీత ఉపనిషత్తులు అన్నీ కంఠతా ఎప్పుడు వాటిని స్మరించుకొంటు అందరితో సత్కాలక్షేపం చేసేది. ఆ తరువాత చాలా సంవత్సరాలు ఆవిడ కాని ప్రసన్న కాని ఉయ్యూరు వస్తే మా ఇంటికి వచ్చి వెళ్ళేవాళ్ళు. నేనెప్పుడైనా విశాఖవెళ్తే వారింటికి వెళ్ళేవాణ్ణి. ఇప్పుడు మాకు వారి వివరాలేమీ తెలీవు. అదీ డాక్టర్ నరసింహమూర్తిగారి కుటుంబ కథ.

నరసింహమూర్తిగారు మాకు వైద్యనారాయణమూర్తే. ఆ కాలంలో రావిచెట్టు బజారులో ఇప్పుడున్న ప్రెసిడెంట్ రామారావు ఇంట్లో వాకిలి అరుగుమీద ఒక హోమియో క్లినిక్కు హరి ఇంటిపేరున్న సోదరులు నడిపారు. ఎప్పుడైనా అక్కడ మందులు తెచ్చుకొనేవాళ్ళం. ఆయుర్వేదానికి ఉయ్యూరు మంచి ప్రసిద్ధి. మాకు తెలిసినవారిలో వేదాంతం నారాయణాచార్యులు గారు విష్ణ్వలయ అర్చకులు. రోగవిధానం బాగా తెలిసినవారు. నాడి పట్టుకొని జబ్బును యిట్టే పసికట్టి చెప్పేవారు. యాభై, అరవై దశకంలో ఆయనే ఆయుర్వేదంలో దిట్ట. ఆలయం ప్రక్కనే ఇల్లు. సంచికట్టు వైద్యం. అప్పటికే చాలా వయోవృద్ధులు. దైవసేవకే సమయం ఎక్కువ వెచ్చించేవారు. సాధారణ జ్వరాలకు మాత్రలు కట్టి ఇచ్చేవారు. ఊర్ధ్వపుండ్రాలతో, చామనచాయగా వెడల్పైన ముఖంతో ఆకర్షణీయంగా దైవవర్చస్సుతో ఉండేవారు. పైత్యాస్తకంకు పై, మాదీఫల రసాయనం, భావనా అల్లం వగైరాలను ఇచ్చేవారు. కుప్పెలను సానమీద తేనెతో రంగరించి అరటి ఆకులో వేసుకొని నాలుకతో నాకేవాళ్ళం. కషాయాలు కాచుకొనే విధానం చెప్పేవారు. అప్పుడు లంఖణం పరమజ్ఞేషధం. అమ్మ ఆయన్ను బాబాయిగారు అనిపిలిచేది. నేను తరచూ ఆయన నామాలు పెట్టుకొనే విధానం చూస్తూ ముచ్చట

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

పదేవాడిని. అద్దం లేకుండా అద్భుతంగా నామధారణ చేసేవారు. వారికి శ్రీరామాచార్యులు, వాసుదేవాచార్యులు, రాధాకృష్ణమాచార్యులు అనే కుమారులు. చివరివాడు హైస్కూల్లో నాకు సహాధ్యాయి. చిన్నవయసులోనే అంటే అరవై దశకంలో చనిపోయాడు. మిగిలిన వారిలో శ్రీరామాచార్యులుగారు ఆగమ పండితులు ప్రతిష్ఠ మొదలైనవి సాధికారంగా చేసేవారు.

మా శ్రీ సువర్చలాంజనేయస్వామి దేవాలయపునఃప్రతిష్ఠ వారితోనే చేయించాము. పిల్లాపాపలతో వర్ధిల్లారు. గాయత్రి ప్రెస్సెట్టి ఎన్నో ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను ముద్రించారు. గాయత్రి గురుకులం పెట్టి సంగీత నాట్యాలలో శిక్షణనిప్పించారు. చివరగా వానప్రస్థాశ్రమం స్వీకరించి రెండేళ్ళక్రితమే విష్ణుసాయుజ్యాన్ని పొందారు. వాసుదేవాచార్యులు అర్చకత్వంలో ఉన్నారు. ఆయనా నాలుగేళ్ళక్రితమే మరణించారు. మా ఆంజనేయ దేవాలయ పునర్నిర్మాణానికి మాకు మంచి ప్రేరణనిచ్చినవారు వాసుదేవాచార్యులు.

వేదాంతం రామచంద్రాచార్యులు గారు

విష్ణాలయ అర్చకులు. దగ్గరే పెద్ద ఇల్లు. మహాభారీ పర్వనాళిటి. ఊర్ధ్వపుండ్రాలతో పంచ, లాల్చితో ఉత్తరీయంతో ఉండేవారు. ఇంట్లో ఆయుర్వేద మందులు తయారుచేసే సామగ్రి అంతా ఉండేది. ముఖ్యంగా కోరింత దగ్గుకు మంచి మందు ఇచ్చేవారు. ఇంటికి వచ్చేవారు. అమ్మ ఆయన్ను బాబాయిగారు అని పిలిచేది. ఆయన సోదరులే వేదాంతం అనంత పద్మనాభాచార్యులవారు. వాస్తుజ్యోతిషాలలో ఉద్దండులు. మా దేవాలయపునఃప్రతిష్ఠకు వారితోనే ముహూర్తం పెట్టించాం. బందర్లో హయగ్రీవ సదనం ఏర్పాటుచేసి ఎన్నో గ్రంథాలు రాశారు. డబ్బుమీద ఆశ లేదు. గాయత్రి అమ్మవారి భక్తులు. వారింటికి వెడితే భోజనం పెట్టకుండా పంపరు. పరమ నిష్ఠాగరిష్ఠులు. వీరి సోదరులే నూజివీడు ఆచార్యులుగారు అని పిలువబడే మహా గొప్ప ఆయుర్వేద వైద్యులు. దేశదేశాలలో లబ్ధప్రతిష్ఠులు. రామచంద్రాచార్యుల వారికి సంతానం లేదు. తోడల్లుడి కుమారుడు రమణను దత్తత తీసుకొని వివాహం చేశారు. అతనే ఆయనకు ఉత్తరాధికారి. ఆచార్యులవారికి దూర్వాస మహర్షికి ఉన్నంత కోపం ఉండేది. ఎవరిమాటా లెక్కపెట్టే వారు కాదు. కాంగ్రెస్ అంటే విపరీత అభిమానం. వైఖానస జయంతి జరిపి సంగీత విద్వాంసులను సత్కరించి వారితో కచ్చేరీలు పెట్టించేవారు. మామయ్య ఆయన్ను “మామా” అని పిలిచేవాడు. మేము తాతగారు అనేవాళ్ళం. నేనంటే అభిమానంగా ఉండేవారు. ఆయన భార్య ప్రసాదాలను చాలా రుచికరంగా చేసేవారు. చనిపోయేవరకు చేస్తూనే ఉండేవారు. కుటుంబ స్నేహం మాకు.

మామిళ్ళపల్లి నాగేశ్వరరావుగారు

శివాలయ అర్చకులైన శ్రీ నాగేశ్వరరావు గారిల్లు మాకు దగ్గరే. వాళ్ళబబ్బాయి సత్యనారాయణ నాకు సహాధ్యాయి. పెద్దబబ్బాయి ఆయుర్వేద డాక్టర్. మంచి రోగనిదానం ఉంది. లేబరుకు డాక్టరుగా వుండేవారు. మాకు ఆత్మీయులు. ఇంటికివచ్చి మాట్లాడేవారు. మందులు తెచ్చి ఇచ్చేవారు. 1961లో నాన్నగారికి తీవ్రంగా జబ్బు చేసింది. అందరు వైద్యులను సంప్రదించాం. వీరిని కూడా పిలిచాం. దాదాపు చివరి గడియలు అని చెప్పి ఇంటికి వెళ్లి “గరళం” తెచ్చి వేశారు. అదే మొదట ఆ మాట వినటం. మామయ్య అమ్మా అందరు ఆశగా ఎదురు చూశారు. కాని ఆయుర్దాయమున్న వారికి పని చేస్తుంది కాని, ఇప్పుడు పనిచేసే సమయం కాదేమో. అదేమీ పని చేయలేదు. మళ్ళీ మా కుటుంబ డాక్టర్ శ్రీ మిక్కిలినేని సాంబశివరావుగారిని నేనే వెళ్లి పిల్చుకొచ్చాను. అప్పటికే అయిపోయిందని ఆయన పెదవి విరిచాడు. ఈవిధంగా నాన్నగారిని చివరిప్రయత్నంగా రక్షించాలని నాగేశ్వరరావుగారు ప్రయత్నించారు. నాన్న మాకు దక్కే యోగం లేకపోవటం వల్ల వారి ప్రయత్నాలేవీ ఫలించలేదు. ఆ తర్వాత కూడా చాలాకాలం మా కుటుంబవైద్యులుగా నాగేశ్వరరావుగారు వ్యవహరించారు.

డాక్టర్ మిక్కిలినేని సాంబశివరావుగారు

మా కుటుంబానికి దాదాపు ముప్పైఏళ్ళు డాక్టరుగా వ్యవహరించినవారు డాక్టర్ మిక్కిలినేని సాంబశివరావుగారు. ఎం.బి.బి.ఎస్. నెమ్మదైనవారు. భారీగా ఉండేవారు. ఆయన ఇల్లు ఏకాంబరేశ్వర పాలస్థాటిని తర్వాత ఉండేది. బాగా స్థితిపరులు. భార్య చాలా యోగ్యురాలు. కొడుకులలో ఇద్దరు డాక్టర్లు. ఒకరు కే.సి.పీలో ఉద్యోగి. హంబరైకిల్మీద వచ్చేవారు. దానికి చిన్న సీటు. ఒక పిర్ర కూడా ఆనదు. అయినా దాన్నే వాడేవారు. గేర్మెసు ఉండేది కాదు. ఆయన హాస్పిటల్ ఉమా ప్రెస్సుకు ఎదురుగా వుండేది. ఒక నర్సు, కాంపౌండర్లుండేవారు. అన్ని మందులు ఉండేవి. ఓపిక ఉంటే నడిచో రిక్షా మీదో సైకిల్ మీదో ఆస్పత్రికి వెళ్ళేవాళ్ళం. ఒకవేళ లేవలేని పరిస్థితిలో ఉంటే పాలేళ్ళతో కబురుచేస్తే వచ్చేవారు. ఇన్షర్ట్ వేసేవారు. మందులపెట్టేతో వచ్చేవారు. స్టెతస్కోపు వుండేది. ఒక్కోసారి బుష్టర్వేసేవారు. ఓపిగ్గా అన్నీ అడిగి తెలుసుకొనేవారు. ఆయన వద్ద ఉన్న ఇంజెక్షన్లు చేసేవారు. త్వరలోనే వ్యాధి తగ్గేది. దాదాపు ఆయనవాడే బిళ్ళలు “ఎల్కొసిన్”. దేనికైనా అవేనని అనుకుంటూండేవాళ్ళం. మర్యాదగా వుండేవారు. నాన్నకు ఆయనంటే మహా అభిమానం. నాన్న అంటే ఆయనకు గౌరవం. వ్యవసాయం పాలేరు ఎడ్లు పాడి ఉండేవి. మా పొలాల దగ్గరే వారి పొలాలు. తరచూ పొలాల దగ్గర కలుస్తుండేవాళ్ళం. చికాకు ఉండేది కాదు. కోపంలేదు. అందరు ఆయన్ను దేవుడుగానే చూసేవారు. ఊళ్ళో అప్పుడు ఆయన ఒక్కరే డాక్టర్.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కనుక అందరికీ ఆయనే వైద్యులు. బాగా సంపాదించారు. నాన్నగారి చివరిఘడియల్లో కూడా వచ్చి తగిన వైద్యం చేశారు. మా అందరికీ దేవుడువంటి డాక్టర్ శ్రీ సాంబశివరావుగారు

డాక్టర్ వెంపటి కుమారస్వామిగారు

అమ్మకు చాలా అభిమానుడైన డాక్టర్ కుమారస్వామిగారు. అతను నాకు హైస్కూల్లో జూనియర్. అతని అన్న నాకు క్లాస్మేట్. ఏం.బి.బిఎస్.పాసై ఉయ్యారులో క్లినిక్ పెట్టాడు. కనకవల్లి నివాసి. బానే జనంలోకి చొచ్చుకుపోయాడు. నిదానంగా అన్నీ వివరంగా చెప్పేవాడు. వేదాలు, ఉపనిషత్తులు పురాణాలు చదివేవాడు. కొని వాటిని తెప్పించేవాడు. మసీదు దగ్గర ఆస్పత్రి ఉండేది. కొబ్బరితోటలో స్వంత ఇల్లు ఏర్పాటుచేసుకొన్నాడు. కనకవల్లిలో పొలాలున్నాయి. కూతురు, కొడుకు. అమ్మకు బి.పి.వస్తే ఆయన దగ్గరకు తీసుకొని వెళ్లాం. అప్పటినుంచి సుమారు ఇరవైఏళ్ళు మా కుటుంబానికి డాక్టరుగా వున్నాడు. చిరునవ్వుతో పలకరించేవాడు. దాదాపు బ్రాహ్మణ్యం అంతా అతని దగ్గరే వైద్యం. చుట్టుపక్కల ఊళ్ళవాళ్ళు కూడా వచ్చేవారు. అప్పటికే పోటీ పెరిగింది. అమ్మను ఇంకెక్కడికైనా తీసుకొనివెళ్లి చూపిద్దామని ప్రయత్నంచేస్తే ఒప్పుకొనేది కాదు. “నేనుపోతే కుమారస్వామి చేతులమీదుగానే పోతాను. నన్ను ఇంకో డాక్టరు దగ్గరకు తీసుకువెళ్ళద్దు” అని ఖచ్చితంగా చెప్పింది. అన్నట్లుగానే జరిగింది. మా ప్రయత్నాలు విరమించుకున్నాం. అంతటి నమ్మకం ఆయన మీద. 1982లో నేను ఉయ్యారు హైస్కూల్లో పనిచేస్తుండగా అమ్మకు సీరియస్ అయితే కుమారస్వామి ఆస్పత్రిలో చేర్పించాం. మందులు వాడాడు. కొంతనయం అనిపించింది. నన్ను స్కూల్కు వెళ్ళమన్నాడు. కంగారు లేదన్నాడు. స్కూలుకు వెళ్తూ ఆస్పత్రికి వెళ్లి అమ్మను చూశా. “ఒరే కంగారేమీ లేదు. నువ్వు స్కూలుకు వెళ్ళు. నాకు బానే ఉంది” అంది అమ్మ. అట్నించి స్కూలుకు వెళ్లాను. మధ్యాహ్నం పన్నెండిటికి స్కూలుకు కబురు వచ్చింది. పరిస్థితి బాగాలేదని. వెంటనే వెళ్లాను. నా కోసమే ఉన్నట్లునిపించింది. అప్పటికే ప్రభావతి, మామయ్య అక్కడ ఉన్నారు. అంతే నన్ను చూసిన కాసేపటికి కన్ను మూసింది. ఇలా సాంబశివరావుగారి చేతిలో నాన్న, కుమారస్వామిగారి చేతిలో అమ్మా చివరి శ్వాస పీల్చారు. ఇప్పుడు మాకు కుమారస్వామి కుమారుడు వెంపటి కృష్ణయాజీ డాక్టరు. మంచివాడు. ప్రభుత్వ డాక్టరుగా బందర్లో పనిచేసి, ఈ చట్రంలో ఇమడలేక శ్రీరామచంద్ర సెంటినరి హాస్పిటల్: విజయనర హైదరాబాద్లో స్వచ్ఛంద సేవ చేస్తున్నాడు. అయిదారేళ్ళ నుంచి అతనే మాకు కన్సల్టంట్ డాక్టర్. మూడోసారి అమెరికా వెళ్లినప్పుడు ప్రభావతికి బి.పి.పెరిగితే మెయిల్లో విషయం తెలియజేస్తే వెంటనే తగిన మందులు సూచించి కంగారు తగ్గించాడు. ఇప్పుడు కూడా వచ్చేటప్పుడు ఒకసారి

మేమిద్దరం చెప్పేయించుకొని వచ్చాం. ఇంకా అతనికి ఉయ్యారులో ఇల్లు కనకవల్లిలో పొలాలు ఉన్నాయి. మా అబ్బాయి రమణ వివాహానికి గుంటూరుకు కుటుంబంతో వచ్చిన సంస్కారి. సరసభారతిలో రాసేదంతా తప్పక చదివి స్పందిస్తూ ఉంటాడు. “మాస్థారు” అని మర్యాదగా సంబోధిస్తాడు. నిజంగానే అతను, అతని అక్కయ్య ఉయ్యారు హైస్కూల్లో నాకు శిష్యులే. ఫిజికల్స్ బోధించాను. ఆ అమ్మాయి అమెరికాలో ఉంది. మంచి తెలివితేటలున్న పిల్లలు. వారిద్దరూ. కుమారస్వామి అతి చిన్నవయసులోనే మరణించటం ఆ కుటుంబానికి ఆశనిపాతమే.

బుర్రా శేషయ్య డాక్టరుగారు

బుర్రా శేషయ్యగారు ప్రముఖ ఆయుర్వేద వైద్యులు. మామయ్య ద్వారా పరిచయం. నాకు మొహంమీద నల్లని మచ్చలు ఏర్పడేవి. దానికి వారి దగ్గర ఆయుర్వేద మందు పుచ్చుకొన్నాను. వేడి వల్ల వచ్చిందని వేడి తగ్గటానికి మందు ఇచ్చారు. బాగా పని చేసింది. మళ్ళీ ఆ నలుపు రాలేదు. పంచె, లాల్మితో ఉండేవారు. ఎత్తుగా ఉండేవారు. నెమ్మదస్తులు. నవ్వు ముఖం. అప్పటికే అరవై పైగా. నేను మరచిపోలేని ఆయుర్వేద భిషగ్వులు శేషయ్యగారు. వీరు కోట గురువుగారి బావమరిది అని, తమకు మేనమామ అని, కోట గురువుత్రులు తెలియజేసారు.

డాక్టర్ కనకమేడల రంగారావుగారు

అసలు డాక్టర్లలో దేవుడు ఉంటాడు అనటానికి నిదర్శనం మా కనకమేడల రంగారావుగారు. ఉయ్యారు పంచాయితీకి ఎదురులేకుండా నాలుగైదు పర్యాయాలు ప్రెసిడెంటుగా ఎన్నికైన ప్రజల మనిషి. జారిపోతున్న పాంటును పైకిలాక్కొంటు తెల్లని ఖద్దరుపాంటు ఖద్దరు బుష్ షర్టు వేసుకొని మూర్తిభవించిన స్వచ్ఛరూపంగా ఆరోగ్య దేవతలా కనిపించేవారు. పాపం ఆయనకు ఉబ్బసం ఉండేది. అలానే బాధపడుతూ వైద్యం చేసేవారు. ఆయన రోగి చెయ్యి పట్టుకుంటే చాలు మూడువంతులు రోగం తగ్గిపోయేది. ఎవ్వరి దగ్గర డబ్బుతీసుకొనే వారుకాదు. అంతా ఉచిత వైద్యమే. మందులు కూడా ఉచితమే. పేదల పాలిటి పెన్నిధి రంగరాయలు. అతితక్కువ ఖరీదుగల మందులతో నయం చేయటం రంగారావు డాక్టర్గారి ప్రత్యేకం. ఆయన దగ్గర కాంపౌండర్ దాదాపు నలభై ఏళ్ళు పనిచేశాడంటే యెంత మంచి డాక్టర్ ఆయన మనకు తెలుస్తుంది. రిక్షాలో వెళ్ళేవారు. తర్వాత అందరి కోరికపై ఉయ్యారు శాసన సభకు కాకాని వెంకట రత్నం గారి కుమారుడు రామమోహనరావుపై పోటీ చేసి అతిసునాయాసంగా గెలుపొంది ఎం.ఎల్.ఎ. అయ్యారు. శాసనసభ్యులుగా నియోజకవర్గ అభివృద్ధికి కృషి చేశారు. అప్పుడు కూడా ఆయన జీవనశైలి మారలేదు. ఆయన

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కనిపిస్తే ఆటోమాటిగ్గా మన రెండుచేతులు ముడిచి నమస్కరిస్తాయి. అదీ ఆయన ఆకర్షణ, పవిత్రత, ప్రజాసేవ. ఇలాంటివారుంటారా అనిపించిన ప్రజాసేవకులు డాక్టర్ రంగారావుగారు. ఒకసారి నాకు బదిలీ కావాల్సివస్తే ఆయన తన కారులో నన్ను కొలచల చలపతిని బందరు తీసుకొనివెళ్లి ఆఫీసర్లతో మాట్లాడి వెంటనే ట్రాన్స్ఫర్ చేయించిన మంచిమనిషి. ఆయన మొదటిసారి ఉయ్యారుకు పంచాయితీ ప్రెసిడెంటుగా పోటీ చేసినపుడు వర్గ కులాలకు అతీతంగా అందరు కలిసి ఆయన్ను భారీమెజారిటీతో గెలిపించి తమ కృతజ్ఞతను ప్రజలంతా తెలియజేసుకొన్నారు. ఇలాంటి వైద్య దేవతలను ఒకసారి స్మరించే అదృష్టం నాకు కల్గినందుకు ఆనందంగా వుంది. కృతజ్ఞతలను తెల్పుకొనే అవకాశం కలిగినందుకు సంతృప్తిగా ఉంది. అందుకే మనవాళ్ళు “వైద్యోనారాయణోహరిః” అని ప్రస్తుతించారు.

32) ఇక్కడి మనవాళ్ళు

ఇక్కడి మనవాళ్ళు అంటే నా ఉద్దేశ్యంలో “అమెరికాలో నాకు తెలిసిన మనవాళ్ళు” అని భావం. నేను నా శ్రీమతి మొదటిసారిగా అమెరికాకు మా అమ్మాయి, అల్లుడు ఇంటికి టెక్సాస్‌లోని హూస్టన్‌కు 2002లో వచ్చాము. అప్పుడు మాకు మొదట ఇక్కడ పరిచయమైనవారు శ్రీమతి వావిలాల లక్ష్మి, శ్రీ వావిలాల కృష్ణ దంపతులు. మా అమ్మాయి వారిద్దరిని అమ్మక్కయ్య, పెదనాన్న అనిపిలిచేది. వాళ్ళూ హూస్టన్‌లోనే ఉండేవారు. దాదాపు ప్రతివారం కలుసుకొనేవారం. లక్ష్మిగారు నాకు బంధువే. మా ఉయ్యారులో మా అమ్మగారి బాబాయి గుండు అంతర్వేదిగారి మనుమరాలు. అంటే ఆయన కుమారుడు మేమందరం “అప్పన్నకొండ మామయ్య” అని పిలిచే గుండు వరాహ లక్ష్మీనరసింహమూర్తి (డాక్టర్ జి.వి.ఎల్.యెన్.మూర్తి) గారి అమ్మాయే. ఆయన జెంషెడ్పూర్ టాటా ఐరన్ అండ్ స్టీల్ ఫ్యాక్టరీలో చీఫ్‌మిస్ట్ర్. అంతర్వేదిగారు పోలిస్‌ఫోర్స్ ఇన్స్పెక్టర్‌గా రాజమండ్రిలో చేసి ఉయ్యారులో స్థిరపడ్డారు. అప్పన్నకొండ మామయ్య సంవత్సరానికి కనీసం రెండుమూడుసార్లు ఉయ్యారు వచ్చేవాడు. వచ్చినప్పుడల్లా మా ఇంటికి, మా మేనమామ గంగయ్యగారింటికి తప్పకవచ్చి కనిపించి వెళ్ళేవాడు. ఆ కాలంలోనే ఆయన విజయవాడ హోటల్లో దిగి ఉయ్యారుకు కార్లో వచ్చేవాడు. మమ్మలనందరినీ ఆప్యాయంగా పలకరించేవాడు. ఒళ్ళో కూర్చోపెట్టుకొని కబుర్లు చెప్పేవాడు. తెల్లని బెంగాలి పంచె, లాల్చీతో వుండేవాడు. చాలా ఎత్తుదానికి తగ్గ శరీరం. బాగా అందంగా వుండేవాడు. నుదుటి మీద కాల్చిన మచ్చ ఉండేది. సత్యసాయిబాబా భక్తుడు. అమ్మను అక్కయ్యా అని మామయ్యను అన్నయ్యా అని ఆప్యాయంగా పిలిచేవాడు. నేను బి.ఎస్.సి పాసై తరువాత చదువుకోసం ఆలోచిస్తుంటే వేసవి సెలవుల్లో ఆయన వచ్చి అంద్రాయూనివేర్సిటీ రిజిస్ట్రార్ మహాదేవస్తనకు బాగా

తెలుసనీ రికమండేషన్లెటర్ ఇచ్చి నన్ను విశాఖ పంపించాడు. ఆయన కూడా ఎంతో ఆదరంగా మాట్లాడి ఫిజిక్స్ లో సీట్లు అయిపోయాయని మెరైన్ ఫిజిక్స్ లో ఇస్తానని చెప్పారు. నేను చేరలేదు. అంతటి సహాయకారి అప్పనకొండ మామయ్య. ఆయన కూతురే లక్ష్మిగారు. ఆవిడ భర్తగారే వావిలాల కృష్ణగారు. రాజమండ్రి నివాసి. అక్కడే పుట్టారు. అనసూయమ్మగారి మనవడు. వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రిగారు అంటే సాహిత్యంలో పరిచయం ఉన్నవారికి బానే తెలుస్తుంది. శాస్త్రిగారు షేక్స్పియర్ నాటకాలను మొట్టమొదట తెలుగులోకి అనువదించినవారు. అంతేకాదు “నందకరాజ్యం” అనే తొలి స్వతంత్ర నాటకాన్ని, తొలి సాంఘిక నాటకాన్ని రాసిన కవి, పండితులు. వీరేశలింగంగారు వడ్డాది సుబ్బారాయకవిగారు వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రిగారు ఆనాడు సమకాలికులు. వీరు ముగ్గురిని “ఆధునిక కవిత్వయం” అని పిలిచేవారు. అలాంటి శాస్త్రిగారి మనుమడే కృష్ణగారు. శాస్త్రిగారి రచనలను నాకు ఇచ్చారు ఇక్కడ. అంతేకాదు కృష్ణగారు హాస్టల్లో “తెలుగుసంఘం”ను మొట్టమొదటగా ఏర్పరచి, తెలుగువారందరినీ కలిపిన వ్యక్తి. అప్పుడు వీరికి సహకరించిన వారిలో చిట్టెన్ రాజుగారు ప్రముఖులు.

వీరంతా తెలుగుభాష, సంస్కృతీలకు వ్యాప్తికి నిలబెట్టటానికి అహర్నిశలు పనిచేసిన తొలితరం వ్యక్తులు. లక్ష్మిగారు మమ్మల్ని మీనాక్షి దేవాలయం, దుర్గాలయం, ఇస్కాన్ దేవాలయాలకు వెంటపెట్టుకొని తీసుకొని వెళ్లి చూపించారు. రైస్కూనివర్సిటీలో ఒక తెలుగు అమ్మాయి కూచిపూడి నాట్యాన్ని తొలిసారిగా రంగం మీద ప్రదర్శిస్తుంటే తీసుకొనివెళ్లి చూపించారు. దంపతులిద్దరూ ఎంతో అప్యాయంగా పలకరించి సంభాషించేవారు. ఇండియావచ్చినా తప్పక మాకు ఫోన్చేస్తారు ఈమారోష్ట అప్పన్నకొండమామయ్య శతజయంతి కోసం రాజమండ్రి వచ్చి, ఆయన చదివిన కాలేజీలో ఆ కార్యక్రమాన్ని ఘనంగా నిర్వహింపజేసి మాకు తెలియజేశారు.

హాస్టల్లో ఉండగానే ప్రఖ్యాత నాట్యచారిణి వింజమూరి రత్నపాప పరిచయం అయ్యారు. ఆమె సుమారు పాతికవేళ్ళ క్రితం అమెరికా వచ్చి ఇక్కడ నాట్యకళాశాల స్థాపించి వేలాది మందికి భరతనాట్యం, కూచిపూడి నేర్పించారు. రైస్కూనివర్సిటీలో పరిచయం అయ్యారు. హాస్టల్లోనే ఉంటారు. ఆ రోజే ఆమె తల్లిగారు వింజమూరి అనసూయగారు కూడా పరిచయమయ్యారు. ఆమె మా చిన్నప్పటినుంచి వింటూనే ఉన్నాం. సీతా, అనసూయలుగా ప్రసిద్ధులు ఆ అక్కాచెల్లెళ్ళు. జానపద సాహిత్యాన్ని అద్భుతంగా ప్రచారం చేసిన విదుషీమణులు. దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారి మేనకోడళ్ళు ఆయన పాటలను ఊరూరా సంగీత మేనాలో ఊరేగించినవారు. కృష్ణశాస్త్రిగారు మా పెద్దక్కయ్య గాడేపల్లి లోపాముద్ర, బావ కృపానిధిగార్లకు దగ్గర బంధువు. శాస్త్రిగారు మద్రాస్ టి.నగర్లో ఉండేవారు. మద్రాసుకు నేను వెళ్లినప్పుడల్లా కృష్ణశాస్త్రిగారింటికి మా అక్కయ్య తీసుకొని వెళ్లేది. ఆయన ఎంతో ప్రేమతో పలకరించేవారు. స్క్రిబ్లింగ్

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

పాడ్ పై సంభాషణ జరిపేవారు. ఒకటి రెండుసార్లు ఆయన కారులో నన్ను నా మేనకోడలు సత్యకళను తీసుకొని వెళ్లి తిప్పారు. ఆయన ఇంకో ఇరవై రోజులకు చనిపోతారనగా నేను చివరిసారిగా వారిని వారింట్లో దర్శించాను. అప్పటికి ఆరోగ్యం బానే ఉంది. ఎన్నెన్నో విషయాలు అడిగి తెలుసుకొనేవారు. ఇలా రత్నపాప, సీతా అనసూయలకు మా ఉయ్యారు సంబంధం వుంది.

అయిదులేక ఆరేళ్ళ క్రితం చిట్టెన్రాజుగారు హైదరాబాద్లో తొలి ప్రపంచ తెలుగు సభలు నిర్వహిస్తూ శ్రీ బాపు, రమణల స్నేహ పష్టిపూర్తి జరిపారు. దానికి నేను హాజరైనాను. అనసూయగారు అప్పుడు హైదరాబాద్ వచ్చి తన పుస్తకాన్ని ఆవిష్కరించారు. బాపు రమణలకు అద్భుత సన్మానం జరిపారు రాజుగారు. చిరస్మరణీయం అది. అనసూయగారిని పలకరించాను. ఆవిడ బందుత్వాన్ని అంతా ఏకరువు పెట్టారు.

మూడేళ్ళక్రితం కూచిపూడిలో వెంపటి చినసత్యంగారి ఆధ్వర్యంలో మూడురోజుల సిద్ధేంద్ర ఉత్సవాలు జరిగితే రత్నపాప వచ్చారు. ఆమె సత్యంగారి శిష్యురాలే. నేను మాహూష్టస్పరిచయాన్ని జ్ఞాపకం చేశాను. చాలా ఆనందించారు. నేను శ్రీనాథుడు రాసిన శివుడు పార్వతీ మీది పద్యాన్ని ఎందుకో స్టేజి మీద చదివితే ఆమె తనకు ఆ పద్యం కావాలని ఆంటే రాసి ఇచ్చాను. దాన్ని తాను నేర్చే నాట్యంలో చేరుస్తానని అంతబాగా ఉందని అన్నారు. ఆ పద్యం “చంద్రబింబానన, చంద్రరేఖామౌళి, నీలకుంతలఫాలనీలగళుడుః మేమిద్దరం, మా అమ్మాయి మనవడు శ్రీకేత్ నవంబర్లో కాలిఫోర్నియా వెళ్లి మా మేనల్లుడు వేలూరి మృత్యుంజయశాస్త్రి (jay veluri) ఇంట్లో ఫ్రీమాంట్లో పదిహేను రోజులున్నాం. వాడి భార్య విజయలక్ష్మి మమ్మల్ని బాబాయిగారు, పిన్ని గారు అంటు ఎంతో ఆదరంగా చూశారు. చుట్టూ ఉన్న ప్రదేశాలన్నీ చూపించారు. అక్కడే మన ఉయ్యారులో చోడవరపు చంద్రశేఖరరావుగారి మనవడు మృత్యుంజయమూర్తి కనిపించాడు. అతన్ని నేను “పొట్టి” అని పిలిచేవాడిని. మంచి ఇంటలిజెంట్. బాంక్ ఆఫ్ అమెరికాలో పెద్ద ఉద్యోగి. ఇక్కడికి రాకముందు ఇండియాలో స్టేట్ బ్యాంకులో కూడా పెద్ద ఉద్యోగం చేశాడు. మా వాళ్ళింటికి వచ్చి మమ్మల్ని అందరిని వాళ్ళింటికి భోజనానికి ఆహ్వానించి పిల్లలకు పరిచయంచేసి ఎంతో గౌరవం చూపించాడు మూర్తి అతని భార్య. అక్కడే మావాడి ఇంటికి ఎదురుగా పింగళి వారి కుటుంబం పరిచయం అయింది. వృద్ధదంపతులు. చాలా నియమనిష్ఠలతో ఉంటారు. కార్తీకమాసంలో వచ్చాం కనుక సత్యనారాయణ వ్రతం చేసి మమ్మల్నందర్ని భోజనానికి పిలిచారు. సాయంత్రం మేమందరం స్నాల్కొండ్లు నడకకు వెళ్ళేవాళ్ళం. ఆ పదిహేను రోజులు యిట్టే గడిచిపోయాయి. శాస్త్రి కొడుకు కృష్ణ. కూతురు వీణ. బాగా మమ్మల్ని ఆకట్టుకున్నారు.

నేను రోజూ అభిషేకం చేసి పౌర్ణమినాడు సత్యనారాయణ వ్రతం కూడా

చేశాను. మా మేనల్లుడు శాస్త్రి దాదాపు ఇరవైవిళ్ళ క్రితమే మిచిగాన్లో చదువుకోవటానికి వచ్చి, పూర్తిచేసి క్రమంగా ఉద్యోగం సంపాదించి, భార్యకు కూడా ఉద్యోగం చూపించాడు. మా అక్కా బావలను కనీసం ఎనిమిదిసార్లైనా ఇక్కడికి తీసుకొనివచ్చి ఉంటాడు. అతను అతని పెదనాన్న ముకుందంగారి అబ్బాయిని పవన్ను కూడా ఇక్కడికి తెచ్చి నిలబడేట్లు చేశాడు. బావమరిదిని భార్యను, మా తమ్ముడు కొడుకును తీసుకొచ్చి ఆవకాశాలు కలిగించాడు. పవన్ ఇప్పుడు మా అమ్మాయివాళ్ళ ఇళ్ళదగ్గరే షార్లెట్లో ఉన్నాడు. ఈవిధంగా మా జాయ్వులూరి “వేలూరి సామ్రాజ్యాన్ని” ఇక్కడ చక్కగా స్థిరపరిచి అందరికీ అండగా నిలిచాడు. అతను మొదటిసారిగా ఇక్కడికి రావటానికి అతని స్నేహితుడు కొడాలి శ్రీనివాస్, ఇతర మిత్రులే నిలబడి నిలబెట్టారు. కొడాలి బందర్లో మావాడి క్లాస్మేట్. స్నేహితం అంతేఇదీ అని రుజువు చేసినవాళ్ళు వీరంతా.

33) ఇక్కడి మనవాళ్ళు-2

మొదటిసారి అమెరికాకు వచ్చిన తర్వాత ఆరునెలలు ఉండి డిసెంబర్ మొదటివారంలో ఇండియాకు తిరిగివెళ్లాం. మళ్ళీ రెండోసారి మిచిగాన్లోని ట్రాయ్కు 2005 నవంబర్లో వచ్చి 2006 మే నెలలో తిరిగి వెళ్లాం. అయితే 2004లో జనవరి నెలలో ఇప్పటి ఏం.ఎల్.సి. శ్రీ రాజేంద్రప్రసాద్ నన్ను ఉయ్యూరు పంచాయతీకి రావాల్సిందిగా ఫోన్చేశాడు. అతని భార్య భ్రమరాంబ ఉయ్యూరు సర్పంచ్. అతను జడ్పీటీసి మెంబర్. అమెరికాలోని మైనేని గోపాలకృష్ణయ్యగారు ఇక్కడ స్లాబ్ మాత్రమేవేసి ఉన్న కొత్త లైబ్రరీకి అధిక మొత్తంలో విరాళం అందించారని దాన్ని సర్వాంగ సుందరంగా ఎ.సి.లైబ్రరీగా నిర్మించాలని దానికి ఒక కమిటీని వేస్తున్నామని నన్ను దానికి కన్వీనర్గా చేస్తున్నామని అందరికీ తెలియజేశాడు. ఆ డబ్బును గోపాలకృష్ణగారి అన్నగారు తాతయ్యగారి ఎకౌంటులో జమచేసి ఖర్చుపెట్టాలని చెప్పారు సరే అన్నాను. నిర్మాణ కమిటీలో మిగిలిన వారందరూ సరేనన్నారు. హైస్కూల్ దగ్గర ఉన్న దీన్ని తీర్చిదిద్దటానికి వెలగా వెంకటప్పయ్యగారు, అప్పటి కృష్ణాజిల్లా గ్రంథాలయ సంస్థ చైర్మన్ గొర్రెపాటి గోపీచంద్ వగైరాలంతా సహకరించారు. రెండుపూట్ల పని చూసే డబ్బు లెక్కలువేసి తాతయ్యగారి ద్వారా బట్వాడా చేయించేవాడిని. ఆయన మా ఇంటికి కారులో వచ్చి నన్ను తీసుకొని వెళ్ళేవారు. అంతా బానే జరిగిపోతోంది. దక్షిణభారతదేశంలో ఎ.సి లైబ్రరీ మొదటగా ఉయ్యూరులోనే ఏర్పడుతోంది. మంచి ప్రచారం కల్గింది. ఆనాటి ముఖ్యమంత్రి చంద్రబాబునాయుడు దీన్ని ప్రారంభించాలని చాలా ఉవ్విళ్ళూరారని రాజేంద్ర చెబుతూ ఉండేవాడు. కాని మే నెలలో జరిగిన ఎన్నికలలో తెలుగుదేశం ఓడిపోయి రాజశేఖరరెడ్డి ప్రభుత్వం ఏర్పడింది. 2004 జూలై రెండోవారంలో లైబ్రరీ ప్రారంభోత్సవం అత్యంత వైభవంగా కొత్త మంత్రులైన జక్కంపూడి రామమోహనరావు,

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కోనేరు రంగారావు, శాసనసభ్యులు సారథి, రాజేంద్రప్రసాద్వంటి వారందరూ హాజరై జరిపించారు. ఆ సభకు అమెరికా నుండి మైనేని గోపాలకృష్ణగారు కూడా హాజరైనారు. అదే మొదటిసారి వారిని చూడటం. ఒకటి రెండుసార్లు అమెరికా నుంచి నేను చేస్తున్న పనిని తాతయ్యగారు చెబితే నాకు ఫోన్చేసి మాట్లాడిన గుర్తు. ఆయన అక్కగారు అన్నపూర్ణమ్మగారు బావగారు రాచకొండ నరసింహశర్మగారు ఇంకో అక్కగారు అందరు వచ్చారు. అమెరికా నుండి గోపాలకృష్ణగారు అతిథిగా రెఫరెన్సు పుస్తకాలను ఆంగ్ల సాహిత్యాన్ని షిప్పింగ్ ద్వారా మా ఇంటికి పంపించారు. వాటిని జాగ్రత్తచేసి ఆవిష్కరణ రోజున లైబ్రరీలో ఉంచాము. దీనికే చాలా ఖర్చు చేశారు. అంతేకాదు, ప్రారంభోత్సవ ఖర్చు కూడా వారే భరించారు. చాలా ఉదార హృదయులనిపించారు. వారందరినీ అంటే మన ఉయ్యారు వారందరినీ అక్కడ చూడటం చాలా విశేషం అనిపించింది. నేను దగ్గరుండి నిర్మాణం చేయించినందుకు నాకు సత్కారం కూడా చేశారు. లెక్కలన్ని పూర్తిచేసి తాతయ్యగారికి అందించి, నా బాధ్యతను నేను నెరవేర్చాను. మర్నాడు కూడా వారం తాతయ్యగారిట్లో ఉండి తర్వాత వెళ్లిపోయారు. అదే గోపాలకృష్ణగారితో పరిచయం. అమెరికా వెళ్లి ఒకటి రెండుసార్లు ఫోన్ చేసారు. మేము రెండోసారి 2005లో అమెరికా వెళ్లినప్పుడు వారి ఫోన్ నెంబరుకు చేస్తే లైన్ కలవలేదు. న్యూజెర్సీకి ప్రయత్నించా. మా బంధువు పవన్ కూడా అక్కడికి వెళ్లి అడ్రస్ కోసం ప్రయత్నించాడు. దొరకలేదు. అంటే రెండోసారి ఇక్కడికి వచ్చినప్పుడు వారితో మాట్లాడే అవకాశం కలగలేదు. ప్రయత్నం విరమించాను. అయితే ట్రాయ్లో మా అమ్మాయికి మంచి స్నేహితులున్నారు జ్యోతి, ప్రీతిబిందు, హరిణి, లావణ్య, నాగమణి అనూరాధ. అందరు మంచి ఆప్తులయ్యారు. వీరంతా మన రాష్ట్రం వారే. అందరి కుటుంబాలు కలిసి మెలసి మేలిగేవి. వారానికి ఎక్కడో అక్కడ భోజనాలు బర్డ్ పార్టీలు విష్ణు సహస్రనామ, లలితాసహస్ర నామపారాయణాలతో కాలం గడిచిపోయింది. మంచి చలికాలం. అడుగు ఎత్తున స్నోపడేది. ఒళ్లంతా స్వెట్టర్లు కోట్లు, బూట్లు, గ్లోవ్లతో బయటికి వెళ్ళేవాళ్ళం. యుద్ధానికి వెళ్ళే సైనికుల్లాగా తయారయ్యేవాళ్ళం.. హరిణి ఇంట్లో ఉగాది నాడు పంచాంగ శ్రవణం చేశాను. సంక్రాంతికి అక్కడి అందరి పిల్లలకు మా ఇంట్లో భోగిపళ్ళు మా మనవళ్ళతోపాటు పోయించాం. ప్రీతివాళ్ళకు సత్యనారాయణస్వామి వ్రతం చేయించాను. చిన్నపిల్లలు అవటంతో ఎక్కడికీ వెళ్ళలేదు. ఒక్క పిట్నర్లగర్గున్న వెంకటేశ్వరస్వామి గుడికి మాత్రం కార్లో అందరం వెళ్లి వచ్చాం.

. ఆ అర్వాత ఎప్పుడో గోపాలకృష్ణగారి అబ్బాయి కృష్ణ అమెరికా నుంచి ఉయ్యారు వచ్చి లైబ్రరీకి కంప్యూటర్ బహూకరించాడు. నాకు ఫోన్ చేస్తే వెళ్లాను. అప్పుడు గోపాలకృష్ణయ్యగారి సరైన ఫోన్ నంబర్ అతను ఇచ్చాడు. అలబామాలో ఉంటున్నట్లు చెప్పాడు. అతను తండ్రిని మించిన తనయుడు అనిపించాడు. సంస్కారిగా అనిపించాడు.

మూడోసారి మేము 2008 మేలో మిచిగాన్ లోని స్టెర్లింగ్ హైట్స్ కు మా అమ్మాయివాళ్ల ఇంటికి వెళ్లాం. వేసవి కాలం చాలా బాగా ఉంది. ఇక్కడ కడప అమ్మాయి మాధవివాళ్ల కుటుంబంతో పరిచయం అయింది. చాలా మంచి కుటుంబం. వాళ్ల మామగారు అత్తగారు కూడా హైదరాబాద్ నుండి వచ్చారు. వారానికోసారి కలుస్తూ రోజూ ఫోన్ చేసుకొంటు ఉండేవాళ్ళం. ఆ అమ్మాయి భర్త సుధీంద్ర యోగ్యుడు. ఒక అబ్బాయి అప్పటికే. మళ్ళీ అమ్మాయి పుట్టింది. ఇక్కడి వాళ్ళందరికీ మా అమ్మాయి విజయలక్ష్మి సామూహిక సీమంతం అందరి సహకారంతో నిర్వహించేది. లడ్డులు కట్టి అందరికీ ఇచ్చేది. దాన్లో మా అమ్మాయి స్పెషల్. మూడు నెలలు గడిచిపోయాయి. ఒకసారి ఎందుకో మైనేని గోపాలకృష్ణ గారికి ఫోన్ చేయాలనిపించి, చేశా. వాళ్ళంతా పెద్దవాళ్ళు మనతో మాట్లాడుతారో లేదో అని అనుమానం. కాని ఆయన వెంటనే మాట్లాడారు. ఎంతో ఆత్మీయతను కలిగించారు. ఈ మూడు నెలలు ఆయనతో మాట్లాడకపోవటం బాధ అనిపించింది. ఆయన అమెరికాలో విశ్వ విద్యాలయాలలో సీనియర్ ట్రైజెరియన్ గా పనిచేసి పదవీ విరమణ చేశారు. ఉయ్యూరు దగ్గర కుమ్మమూరు నివాసి. వారి అక్కగారు గాంధీగారి దర్శనంతో ప్రభావం పొంది సాధారణ జీవితం గడుపుతూ ఖద్దరు ధరిస్తూ ఉన్నది. భార్య భర్తలిద్దరూ డాక్టర్లే. ఆయన ప్రఖ్యాత కథకుడు రా.వి.శాస్త్రి గారి తమ్ముడు. మేమున్నప్పుడు ఇక్కడే ఫీలడెల్ఫియాలో వాళ్ళ అబ్బాయి దగ్గర ఉన్నారు. ఫోన్ లో సంభాషించేవారు. మంచి కవి. కవితలు పుస్తక రూపంలోకి తెచ్చారు. ఉయ్యూరుకు మేము వెళ్ళిన తర్వాత కూడా మాట్లాడుతూనే ఉండేవారు. విశాఖలో ఆ వృద్ధ దంపతులున్నారు. శర్మగారు వదాన్యులు. చేతికి ఎముక లేదు. పుస్తక ప్రియులు. ఎక్కడ ఏ కొత్త పుస్తకం వచ్చినా కొని చదివేవారు. ఇలా గోపాల కృష్ణయ్యగారి ద్వారా వారి బావగారు శర్మ గారు పరిచయం అయ్యారు. గోపాలకృష్ణ గారు మా కుటుంబానికి ఆప్తులై మరీ దగ్గరయ్యారు. దాదాపు రోజూ మెయిల్ లోనో ఫోన్ లోనో పలకరించుకొనే వాళ్ళం. నాకు ఎన్నో ఖరీదైన చదవాల్సిన పుస్తకాలు పంపించి చదివించారు. నా అభిమాని ఇమాన్యుల్ కాంట్ పుస్తకాలను నాకు పంపారు. కాంట్ పై నేను సుదీర్ఘ రాయాలని ప్రారంభించాను. ఈ ప్రయాణంతో ఆపేశాను. మళ్ళీ వెళ్లి పూర్తి చేయాలి ఇప్పటికి మంచి పుస్తకాలు కొని పంపుతూనే ఉన్నారు. ఆయనకు నేనేమీ పంపలేక పోయాను. వారి సౌజన్యం జన్మ జన్మకు మరువలేము.. మా ఉయ్యూరు నివాసి మైనేని వారు. వారి భార్య సత్యవతిగారు కూడా వారికేమీ తీసిపోలేదు. ఆప్యాయంగా పలకరిస్తారు. అలబామాలో ఉంటూ పెరట్లో కూరలు పండించి మాకు పోస్ట్ లో పంపిన సాధ్వి ఆమె. మూడు నెలలు ఎలా గడిచిపోయాయో తెలీదు. వారు మా ఉయ్యూరులో సరస్వతి ట్యూటోరియల్ కాలేజిని నిర్మించిన పుచ్చా శివయ్య గారితో కలిసి వందలాది విద్యార్థులకు విద్యాదానం చేసిన

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

అన్నే హనుమంతరావు గారిని నాకు ఇక్కడ పరిచయం చేశారు. మైనేనిగారి దగ్గర బంధువే అన్నేవారు.. ఉయ్యారులో ఉండగా ఆయన నాకు చాలా పరిచయం. మా నాన్నగారు ఆ కాలేజీలో తెలుగు పండితులుగా పని చేశారు కూడా. మా తమ్ముడు కొంత కాలం చేశాడు. హనుమంతరావుగారు చాలా కాలం కిందటే అమెరికా వచ్చి చికాగోలో డిగ్రీ విద్యార్థులకు లెక్కలు బోదించి ఇప్పుడు డెట్రాయిట్‌లో ఉంటున్నారు. లెక్కల బోధనలో ఆయనకు మంచి పేరు ఉంది. మెట్రిక్‌కు విద్యార్థులను తయారు చేసే వారు. ఆయన దగ్గర చదివారంటే పాస్ గ్యారంటీ. ఇప్పుడు ఆయనకు ఎనభై ఏళ్ళ వయసున్నట్లు మైనేనివారు తెలిపారు. వారబ్బాయి సురేష్ ఉయ్యారు విద్యార్థియే. ఎలర్డ్ డాక్టర్‌గా, డెట్రాయిట్ మెడికల్ అసోసియేషన్‌కు ముఖ్యుడుగా ఉంటున్నాడు.

ఈ మూడవ ట్రిప్‌లో పరిచయం అయిన మరో ప్రముఖ వ్యక్తి శ్రీ ఆరికపూడి ప్రేమచంద్ గారు. మా ఉయ్యారు నివాసే. ప్రపంచ బాంక్‌లో నాలుగు దశాబ్దాలు వివిధ హోదాల్లో పనిచేసి అత్యున్నత పదవి నలంకరించి, ఎన్నో దేశాలు సందర్శించి వాటికి ఆర్థిక సలహాదారుగా పనిచేస్తున్న ప్రపంచ ప్రసిద్ధ ఆర్థికవేత్త ప్రేమచంద్ గారు. నాకు వీరిని మైనేని వారే పరిచయం చేశారు ఫోన్ ద్వారా. ప్రేమచంద్ అంటే మైనేని వారికి వీర అభిమానం. ఆయన్ను దేవుడుగా భావించే ఆరాధనా భావం. ప్రేమచంద్ ఇంగ్లీష్‌లో రాసిన తన జీవిత చరిత్రను మైనేని నాకు ఇక్కడికి పంపి చదవ మన్నారు. అద్భుతంగా వుంది. ప్రతి పంక్తిని క్షుణ్ణంగా చదివాను. వారి చిన్నతనంలో ఉయ్యారు, పరిసర ప్రాంతాలు వారి విద్యా, ఉద్యోగం వగైరాలన్నీ ఒక డాక్యుమెంటరీలాగా కళ్ళకు కట్టేట్లు రాశారు. చాలా సులభమైన శైలి. నేను చదివి తెలుగులో దాదాపు ముప్పై పేజీల నా స్పందనను గోపాలకృష్ణ గారికి రాసి పంపాను. ఆయన దాన్ని ప్రేమచంద్ గారికి పంపారు. ఆయన చదివి నాకు ధన్యవాదాలను ఫోన్‌లో తెలియజేశారు. అప్పటి నుంచి తరచుగా ఫోన్ సంభాషణ జరిపే వాళ్ళం. మైనేని వారు మేము ఇండియా వెళ్ళగానే ప్రేమచంద్ గారికి ఉయ్యారులో ఘన సన్మానం ఏర్పాటు చేయించమని, దానికి పూర్తి స్పాన్సర్‌గా తానే ఉంటానని కోరారు. నాకూ అలాంటి వారికి తగినట్లు సన్మానం చేయాలనే అనిపించి సరే నన్నాను. మేము నవంబర్‌లో ఇండియా వెళ్లాం. ప్రేమచంద్ గారు కూడా ప్రతి సంవత్సరం నవంబర్‌లో తప్పక భారత్‌ను సందర్శిస్తారు. అలానే వచ్చారు. 2008 డిసెంబర్ 21 తేది ఆదివారం ప్రేమచంద్ గారికి సాహితీమండలి తరపున ఎ.సి. లైబ్రరీలో ఘన సన్మానం చేశాం. ఎం.ఎల్.సి. రాజేంద్ర ప్రసాద్, విజయవాడ ఆకాశవాణి డైరెక్టర్ శ్రీమంగళగిరి ఆదిత్యప్రసాద్, కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం అధ్యక్షుడు కార్యదర్శులు శ్రీ గుత్తికొండ సుబ్బారావు, పూర్ణచంద్ వగైరా హేమా హేమీల సమక్షంలో ఘన సత్కారం చేశాం. ఖర్చు అంతా మైనేని వారిదే. భూమి పుత్రుడికి సన్మానం. పట్టు బట్టలు, పట్టు శాలువాతో సన్మానించాం. నన్ను పట్టుబట్టలు

కొనుక్కోమన్నారు మైనేనివారు. వారి ఆజ్ఞ శిరోదార్యం. వాటిని నాకు ప్రేమచంద్ గారు అందజేశారు. ప్రపంచ ఆర్థిక పరిస్థితిపై చాలా స్పందన కలిగే ప్రసంగం చేసి ప్రేమచంద్ గారు అందర్నీ ఆకట్టుకొన్నారు. వారు ప్రచారం కోరుకోని మనిషి. నేను వారి గురించి పరిచయం రాసి అందరికీ పంచి పెట్టాను. మీడియా వాళ్ళు వారిని ఇంటర్వ్యూ తీసుకొన్నారు. మంచి ప్రచారమే చేశారు. ఆకాశవాణి వారు వారిని ఆహ్వానించి వారి ఇంటర్ వ్యూ తీసుకొని ప్రసారం చేశారు. అలా చాలా మందికి ప్రేమచంద్ గారిని పరిచయం చేసే అదృష్టం మాకు కల్గించిన విశాల హృదయులు మైనేని గోపాల కృష్ణగారు. ఇప్పటికీ తరచుగా ఫోన్ చేయటమో మెయిల్ లో పలకరించాటమో చేస్తారు. ప్రేమచంద్ గారు కనీసం డజను పుస్తకాలనైనా రాసి ఉంటారు. ఎన్నో విలువైన గ్రంథాలను పంపి నాతో చదివించిన సరస హృదయులు మైనేని వారు. వారు నాకు పంపిన డబ్బు చాలా ఉంది. దాన్ని ప్రేమచంద్ గారి సన్మానానికి ఖర్చు పెట్టగా మిగిలిన ధనాన్ని వారి అనుమతితో బందరులో కొత్తగా ఏర్పాటు చేసిన కృష్ణా విశ్వ విద్యాలయానికి వారి పేరు మీదగా నేను, గుత్తికొండ సుబ్బారావు గారు, మండలి బుద్ధ ప్రసాద్ గారి సమక్షంలో అందజేశాము. అక్కడ కూడా మైనేని వారి దాతృత్వాన్ని తెలియజేయ గలిగాము.

ప్రేమచంద్ గారు, మైనేని గారు-నేను సరసభారతిలో రాసే ప్రతి విషయాన్నీ చదివి వెంటనే స్పందిస్తున్నారు. నాకు గొప్ప ప్రేరణ కల్గిస్తున్నారు. ఇలా ఇద్దరు మహానుభావులు ఉయ్యూరు వారు ఇక్కడ ఉంటూ మాతృదేశాన్ని మరువకుండా సేవ చేస్తున్నారు. ఇద్దరు దాదాపు నలభై ఏళ్ళ నుండి అమెరికాలో ఉంటున్న ప్రముఖులే-మా ఉయ్యూరు వారే. వారిని ఇలా మా వాళ్ళందరికీ పరిచయం చేయటం నా బాధ్యతగా భావించాను.

ఉయ్యూరుకు చెందిన ప్రముఖ వ్యాపారస్త్రులు ఊర తాతయ్య గారి కుమారులిద్దరూ ఊర సాంబశివరావు ఊర సాయి బాబు ఇద్దరు ఇక్కడ చాలా కాలం నుంచి డాక్టర్లుగా ఉన్నారు. ఉయ్యూరు దగ్గర వున్న తోట్ల వల్లూరుకు చెందిన నోరి దత్తాత్రేయుడు గారు ప్రపంచ ప్రసిద్ధి చెందిన కాన్సర్ స్పెషలిస్ట్ అన్న సంగతి విశ్వవ్యాప్తంగా అందరికీ తెలిసిన విషయమే.

అలాగే మైలవరం శాసనసభ్యులు స్వర్ణీయ కోమటి భాస్కరరావుగారి కుమారులు ఇక్కడి తానాకు అధ్యక్షులుగా ఉన్నారు. భాస్కరరావుగారు నేను మైలవరం దగ్గర చిలుకూరివారి గూడెం హై స్కూల్ హెడ్ మాస్టర్ గా పని చేసినపుడు పరిచయం. భాస్కర రావుగారి అబ్బాయిగారు వాళ్ళు నాలుగేళ్ల క్రితం ఇండియా వచ్చి తానా ద్వారా కృష్ణాజిల్లా అభివృద్ధి చేయాలని ఒక సమావేశం జరిపారు. వివిధ రంగాలలో నిష్ణాతులైన వారిని కమిటీ సభ్యులుగా తీసుకొన్నారు. అప్పటి కృష్ణాజిల్లా పరిషద్ చైర్మన్ శ్రీ కుక్కల

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నాగేశ్వరరావు గారి సారధ్యంలో విజయవాడలో వీరందరి విస్తృత సమావేశం జరిగింది. అందులో విద్యా విషయం మీద నన్ను సభ్యునిగా తీసుకొన్నారు. ఆ మీటింగ్‌లో నేను చేయవలసిన సంస్కరణలను గురించి విపులంగా మాట్లాడి ఒక రిపోర్ట్ వారికి అందజేశాను. ఆ సభలో పిన్నమనేని కోటేశ్వరరావు చనుమోలు వెంకట్రావుగారు జంధ్యాల శంకర్ వంటి ప్రముఖులున్నారు. ఆ సమావేశం తరువాత మళ్ళీ ఏమి జరిగిందో ఎవరికి తెలీదు.

ఇప్పుడు తానా ప్రెసిడెంట్‌గా వున్న తోటకూర ప్రసాద్ గారు కృష్ణాజిల్లా టీచర్స్ గిల్డ్ కార్యదర్శిగా అధ్యక్షునిగా పని చేసిన గన్నవరానికి చెందిన హిందీ పండితులు తోటకూర అప్పారాయవర్మ గారి కుమారుడే. వర్మ మాకు ఆత్మీయుడు, నాకు చాలా అభిమాని. మా ఇంట్లో పెళ్లిళ్లకు ఉయ్యారు వచ్చి ఆశీర్వాదించిన సహృదయుడు వర్మ గారు. పెద్ద మనిషి. హుందాతనం ఉన్న వ్యక్తి. ఈ విధంగా ఇంకా ఎందరెందరో పరిచయం ఉన్న వారందరూ ఇక్కడ తమ ఉద్యోగ బాధ్యతలను నిర్వహిస్తూ మాతృ దేశానికి సేవ చేస్తూ మన భాషను, సంస్కృతిని పరి రక్షించుకొంటు భావితరాలకు అందజేస్తూ శ్లాఘనీయమైన సేవలందిస్తున్నారు. మచిలీ పట్నానికి చెందిన సిలికాన్ వాలీలో తన సేవా విశ్వరూపాన్ని ప్రదర్శిస్తున్న శ్రీ కూచిభొట్ల ఆనంద్‌గారు అందరి అభిమానం సంపాదించిన వారే. ఈ మధ్య ఉయ్యారుకు కూడా వచ్చిన వారే కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం నిర్వహించే జాతీయ ప్రపంచ తెలుగు రచయితల సభలకు ఆనంద్ గారు ప్రత్యేక ఆకర్షణే. తెలుగుతనం మూర్తీభవించే కట్టు బొట్టుతో వారెక్కడైనా ప్రత్యక్షం. ఎన్నో గిన్నీస్ బుక్ రికార్డులను సాధించిన నిరంతర సంస్కృతీ ప్రచార సారథి. శ్రీ ఆరికపూడి ప్రేమచంద్ గారు, యెన్.ఆర్.ఐ.లు భారత దేశానికి చేస్తున్న సేవలను వారి ద్వారా జరిగిన, జరుగుతున్న అభివృద్ధిని తాను వ్రాసిన పుస్తకంలో విపులంగా చర్చించారు. దాన్ని చదివి నేను ప్రవాస భారతీయులు చేసిన సేవల గురించి ఒక వ్యాసం రాసి విజయవాడ రేడియో స్టేషన్‌కు పంపితే దాన్ని ఇంటర్వ్యూగా ప్రసారం చేశారు. ఈ విధంగా వారి సేవలను ప్రజలందరికి తెలియజేసే అవకాశం నాకు లభించింది. దీన్ని వ్రాసిన ప్రేమచంద్ గారికి అభినందనలు. ఇప్పుడు నాతో పాటు ఇక్కడ ముగ్గురు ప్రముఖ వ్యక్తులు ఉన్నారు. వారిలో శ్రీ దేవినేని మధు సూదనరావు గారు ఒకరు. కృష్ణాజిల్లా కంకిపాడు దగ్గర తెన్నేరు నివాసి. గన్నవరం దగ్గర హైటెక్ ప్రింట్స్ అధిపతిగా చాలా కాలం ఉన్నారు. తర్వాత దాన్ని వదిలేసి వారి స్వగ్రామంలో ఆధునిక వ్యవసాయ పద్ధతులతో పంటలు పండిస్తున్నారు. గొప్ప సాహిత్యాభిమాని. ఎందరికో పుస్తకాలనుకొని ముద్రించి ఆప్యాయంగా అందజేసే వ్యక్తి. విద్యార్థులను తీర్చిదిద్దాలనే తపన ఉన్నవారు. వారి శ్రీమతి వారికి గొప్ప సహకారం. తల్లిగారి పేర ఒకసేవా సంస్థను నెల కొల్పి పుస్తక ప్రచురణ చేసి అందరికి సాహిత్యాన్ని అందుబాటులోకి తెస్తున్నారు. ఇటీవలే

పిల్లల కోసం ముఖ్యమైన పద్యాలు పాటలు రెండు పుస్తకాలుగా ముద్రించి స్కూల్స్ కు ఉచితంగా పంపిణీ చేశారు. కృష్ణాజిల్లా ప్రదధానోపాధ్యాయ సంఘానికి వెన్నెముకగా నిలిచి మేము చేబట్టిన ఎన్నో కార్యక్రమాలకు స్పాన్సర్ గా ఉన్నారు. సమాజానికి ఇంకా ఏదో చేయాలనే తపన వారిని నిద్రపోసేది. ఆధునిక పరికరాల వాడకం వారికి కరతలా మలకం. వారిద్దరమ్మాయిలు అమెరికాలోనే ఉన్నారు. సంవత్సరానికి రెండుమూడు సార్లైనా అమెరికా వస్తుంటారు. నాతో తరచు ఫోన్ సంభాషణ చేస్తున్నారు. ప్రేమచంద్ గారి సన్మానానికి విచ్చేశారు. ఆయన కార్యక్రమాలకు నన్ను ఆహ్వానిస్తే వెళ్తుంటాను. మంచి మనిషి, యోగ్యులు మధుసూదనరావు గారు.

ఇక్కడున్న రెండవ ప్రముఖ వ్యక్తి మా ఉయ్యూరులో కమ్మర్షియల్ టాక్స్ ఆఫీసర్ గా పనిచేసి రిటైర్ అయిన సాహితీ ప్రియులు శ్రీ ముత్తేవి రవీంద్రనాథ్. తెనాలి వాసి. ఆధునిక భావాలను వారు. మంచి హేతువాది. ఆయన భావాలతో మనం ఏకీభవించక పోయినా స్నేహశీలి. ఉయ్యూరులో పని చేస్తుండగానే పరిచయం. ఎన్నో విషయాల మీద పుంఖాను పుంఖాలుగా వ్యాసాలను సమగ్రంగా రచించిన సాహిత్య కృషివలుడు. ఆరోగ్యం మీదా ఆహార పదార్థాల మీద రచనలు చేశారు. ఆయనకు గొప్ప పేరు సంపాదించి పెట్టింది “తెనాలి రామకృష్ణుడు” అనే పుస్తకం. పాండురంగ మహాత్మాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని గొప్ప విశ్లేషణాత్మకంగా బృహత్ గ్రంథాన్ని రాశారు. అదొక విజ్ఞాన సర్వస్వంగా వుంటుంది. ఏదైనా లోతులు తరచి అధికారంగా రాసే ఓపికా తీరికా బాధ్యతా ఉన్నవారు. నాకు గొప్ప ప్రేరణ వారి రచనలు. వారి అమ్మాయి దగ్గర ఇక్కడే అమెరికాలో ఉన్నారు. తరచూ మెయిల్ ద్వారా కలుస్తారు. నాలుగు రోజుల క్రితం ఫోన్ చేసి మాట్లాడారు. ఇప్పుడు రవి గారు “శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు - ఆముక్త మాల్యద”పై సమగ్ర గ్రంథం రాస్తున్నట్లు ఫోన్ లో తెలియజేశారు. అదొక సర్వస్వంగా తీసుకువచ్చే కార్యక్రమం. అభినందించాను. త్వరలో ఆ పుస్తకం వెలుగు చూడాలి. వారు జూన్ లో ఇండియా వెళ్లిపోతారు. మూడవ ప్రముఖుడు ఆత్మీయుడు కృష్ణాజిల్లా రచయితల సంఘం అధ్యక్షులు శ్రీ గుత్తికొండ సుబ్బారావుగారు. రచయితల సంఘానికి వెన్నెముక. ఎన్నో ఘనకార్యాలను సంఘం ద్వారా చేసిన మనిషి. మా సాహితీ మండలి, సరస భారతికి గొప్ప అభిమాని. మేము ఏ పెద్ద కార్యక్రమం చేసినా సుబ్బారావు పూర్ణచంద్ లేకుండా చెయ్యం. పిలవగానే తప్పని సరిగా హాజరయ్యే సహృదయత వారిద్దరిది. ఎంతో సాహితీ సేవ చేసిన రథ సారథులు సుబ్బారావు, పూర్ణచంద్రులు. ఒక రకంగా సూర్యచంద్రుల వంటివారు. సుబ్బారావుగారు మాతో పాటే అమెరికా వచ్చారు.

34) ముత్తయ్య మేష్టారు

నల్లని నిగనిగలాడే శరీరం, ఉండీ లేని నెత్తిమీది తెల్లని వెంట్రుకలు, తెల్లని కనుబొమలు. మెడలో పెద్దసైజు రుద్రాక్షమాల, తెల్లని గ్లాస్కోపంచె మదచి కట్టి, సగంపైకి ఎత్తి నడుం దగ్గర దోపిన పల్చని లుంగి, చొక్కా లేకుండా, చేతిలో తాటాకు వినసకర్ర, చంకలో ఇండియన్ ఎక్స్ప్రెస్ పేపరుతో ఎవరైనా అరవై అయిదేళ్ళ వ్యక్తి కనిపించారు అంటే ఆయనే మా ముత్తయ్య మేష్టారు. తూర్పుగోదావారి జిల్లాలో మిడిల్కూలెడ్డాస్టర్లా చేసి రిటైర్ అయి అత్తవారి ఊరైన ఉయ్యూరులో స్థిరపడ్డారు. స్వంతఇల్లు ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు. దేవులపల్లి వారింటి పక్క ఇల్లే. ముందు రోడ్డుమీదకు ఒకపాక, వెనక పెంకుటిల్లు. పిల్లలు లేరు. ఆయన గరుగుమీద కృష్ణమూర్తి అని అందరిచేత పిలువబడే సోమయాజుల కృష్ణమూర్తిగారికి అక్కగారి భర్త అంటే బావగారు. ఆ కాలం బి.ఏ.పట్టభద్రుడు. మంచి ఇంగ్లీష్ మాట్లాడేవారు. చక్కని ఇంగ్లీషులో రాసేవారు. అరవై దశకంలోనే మాకంటే చాలా పెద్దవారు. కృష్ణమూర్తిగారి పిల్లలనే స్వంత పిల్లలుగా చూసుకొనేవారు. భార్య ఉత్తమ ఇల్లాలు.

ఇంతకీ ముత్తయ్య మేష్టారి అసలు పేరు పళ్ళావజాల మృత్యుంజయ శర్మగారు. ఆ పేరు ఎవరికీ తెలీదు. ముత్తయ్య మేష్టారు అంటేనే అందరికీ తెలుసు. గరుగు మీద నుంచి పొద్దున్నే కృష్ణమూర్తిగారి అబ్బాయిలు చిక్కని గేదెపాలు తెచ్చి ఆయనకు ఇచ్చేవారు. దానితో కాఫీ కాస్తే మహారుచిగా ఉండేది. డికాషనాఫీ. మాకు ఇంటికి వెడితే తప్పక ఇచ్చేవారు. ఆయన రోజుకు చాలాసార్లు కాఫీ తాగేవారు. అందుకని పెద్దప్లాస్టిక్ కాఫీ ఎప్పుడు రెడిగా ఉంచేవారు. ఆయన భార్యగారు మేష్టారు గోదావరిజిల్లా వారు కనుక మాటలో ఆ యాస ఉండేది. ఇంటిదగ్గర లెక్కలు, ఇంగ్లీష్రైవేటు చెప్పేవారు. వారిది నిర్దుష్టమైన బోధన. పదానికి అర్థం వివరంతో బోధించేవారు. “రెన్ అండ్ మార్టిన్ గ్రామర్”లోనిది. వ్యాకరణంలో మహాదిట్ట. రాసినదేదైనా నిర్దుష్టంగా ఉండేది. ఆయనతో మాట్లాడటం ఒక ఎడ్యుకేషన్ గా అనిపించేది. కావాలని ఇంగ్లీష్ కోసం ఆయన దగ్గర చదివేవారు. కోపం కొంచెం ఎక్కువే. మాస్టారికి ఏదైనా చెప్పాలంటే పూర్వకాలంలోకి ఫ్లాష్ బాక్ గా వెళ్ళేవారు. “నైట్స్ నైట్స్ లో అనో నైట్స్ నైట్స్ లో” అనో సందర్భాన్ని గుర్తు చేసుకొని ఇప్పటిదానికి ఉదాహరణగా చెప్పటం ఆయన అలవాటు. అది మాబోటి వాళ్ళకు తమాషాగా ఉండేది. తాసిల్దార్ సినిమాలో సి.ఎస్.ఆర్. “ఆరోజుల్లో నేను కాలేజీలో చదివేటప్పుడు” అని ఊతపదంగా చెప్పేవాడు. అది జ్ఞాపకం వచ్చి నవ్వు కొనేవాళ్ళం. ఒక్కోసారి నేను ఆయన ఆ మాట మర్చిపోయినా, కొంత ఆటపట్టించాలని “మాస్టారు! మీరోజుల్లో ఇలాంటి సంఘటన ఎప్పుడైనా జరిగిందా” అనేవాణ్ని. ఇంకేముంది-వెంటనే సంవత్సరం నెల, తేదీ ఊరుతో సహా ఆ వివరాలన్నీ అమాయకంగా చెప్పేసేవారు. మేము ఆయనకు తెలీకుండా ముసిముసి నవ్వులు నవ్వేవాళ్ళం. అదో

సరదా మాకు. మమ్మల్ని “ఏమయ్యా” అని పిలిచేవారు. చాలా చనువుగా మాతో ఉండేవారు. మాస్టారు బాగా నాటకాలు ఆడించి ఆడేవారు. వారిలో గొప్ప నటుడున్నాడు.

1962- 63లో ఉయ్యూరు హైస్కూల్వార్షికోత్సవ సందర్భంగా పూర్వ విద్యార్థులెవరైనా నాటిక వేయదలచుకొంటే అవకాశం ఇస్తామని కబురు చేశారు. అప్పుడు మేమందరం కలిసి భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారి “అంతా ఇంతే” అనే హాస్య నాటకాన్ని వేయాలనుకొన్నాం. మాకు అంతకుముందు స్టేజి అనుభవం లేదు. ఎలా అనుకుంటుండగా మాస్టారికి తెలిసి తాను దర్శకత్వం వహిస్తానని చెప్పారు. ఎంతో సంతోషించాం. నేను యజమానిగా, మా తమ్ముడు డోక్టర్ లంబోదరంగా, పార్థి తమ్ముడు భాస్కర్ ఇంకో వేషంగా ప్రాక్టీసు చేశాం. మాస్టారి పాకలో రోజూ రిహార్సిల్స్ చేసేవారం. ముత్తయ్యగారు దగ్గరుండి ఏ పాత్ర ఎలా మాట్లాడాలో దాని స్వరూప స్వభావాలేమిటో డైలాగ్ ఎలా చెప్పాలో, ఎక్కడ ఒత్తి పలకాలో ఎక్కడ తేల్చి చెప్పాలో అన్నీ వివరంగా చెప్పి చేయించేవారు. డైలాగ్ సరిగా చెప్పేదాకా వదిలేవారు కాదు. ఖచ్చితమైన సమయపాలన చేసేవారు. దాదాపు నెల రోజులు అలా తీవ్రంగా ప్రాక్టీస్ చేయించారు. నాటకం బాగా అందరికీ కంఠోపాసంగా వచ్చేసింది. వార్షికోత్సవం నాడు అద్భుతంగా ప్రదర్శించాం. అదిరిపోయింది. అందరు విపరీతంగా మమ్మల్ని అభినందించారు. మాస్టారు మాకు మేకప్ చేశారు. ఆయన డైలాగులు పలికే విధానం మాకు ఆశ్చర్యమేసేది. ఒత్తి ఒత్తి పలికేవారు అలానే మాతో పలికించేవారు. ముఖ్యంగా “డాక్టర్ లంబోదరం నిమ్మపళ్ళ రోడ్డు” పాత్రను మా తమ్ముడు బాగా చేశాడు. ఆ నాటకాన్ని నేను హైస్కూల్లో పనిచేసేటల్లా విద్యార్థులతో వేయించేవాడిని. మాకు బాగా నచ్చిన నాటకం. అలానే బి.వి.రమణమూర్తి రాసిన “భర్త మార్కండేయ” కూడా వేయించేవాడిని. రెండూ కడుపు చక్కలయేట్లు నవ్వించే నాటికలే. మాకు కొద్దో గొప్పో నాటకానుభవం రావటానికి ముఖ్యకారకులు ముత్తయ్య మాస్టారేనని నిస్సందేహంగా చెప్పగలను.

పార్థిమాస్టారి అరుగుమీద రోజూ సాయంత్రం మేమంతా భేటి అయేవారం. ముత్తయ్యగారు తప్పనిసరి. ఆయనకు రాజకీయాలన్నీ బాగా తెలుసు. మంచి జెనెరల్వాలెడ్జి ఉండేది. అది మాకు బాగా ఉపయోగపడేది. మమ్మల్ని చాలా ఆప్యాయంగా చూసేవారు. గొంతు కొంచెం గంభీరంగా ఉండేది. బయటి ఊరికి వెళ్ళేటప్పుడు చిన్నచేతులున్న కుట్టిన తెల్లబనీను వేసుకొనేవారు. చొక్కా వేసుకోవటం నేను చూడలేదు. ఆబనీనుకు లోపలా బయటా రెండువైపులా పెద్ద జేబులుండేవి. అందులోనే డబ్బు దస్కం పెట్టుకొనేవారు. మా అందరికీ నాటక గురువు మా ముత్తయ్య మాస్టారు. వారి జ్ఞాపకాలు ఒక మధురానుభూతి.

35) పార్థిగారి పార్లమెంట్

మా ఉయ్యారులో సూరి పార్థివ విశ్వనాదశాస్త్రి అంటే ఎవరికీ తెలీదు ఒట్టు. కాని “పార్థి మాస్టారు” అంటే అందరికీ తెలుసు. ఇది నిజం. ఆయన నాకంటే సుమారు పదిహేను ఏళ్ళు పెద్ద. ఏమయ్యా అని పిలిచుకొనే స్వతంత్రం మాది. చామన చాయగా వెడల్పు ముఖంతో తెల్లని లుంగీ, అర చేతుల చొక్కా , చేతిలో వెదురు బెత్తంతో ఎప్పుడు కనిపిస్తాడు. కాలేజికి వెళ్ళే సందు మలుపులో ఇల్లు. అటువైపు కోటగోడ ఇటు పార్థిగారిల్లు. ఇంటికి బయట ఉత్తరంవైపు విశాలమైన అరుగు, దక్షిణం వైపు చిన్న అరుగు. ఆ చిన్న అరుగు మీదే ఆయన ఎప్పుడూ ప్రత్యక్షం. ఈ రెండు అరుగుల మధ్య ఇంట్లోకి సింహద్వారం. నుదుట చిన్న కుంకుమ బొట్టు. వెడల్పైన నోరు, గబా గబాగా మాట్లాడే తీరు. నెమ్మది స్వభావం. చాలా శాంత చిత్తం. తండ్రి గారు వెంకటప్పయ్య తల్లి అన్నపూర్ణమ్మగారు. పార్థి ఆనాటి ఇంటర్ చదివినా ఇంగ్లీషులో మంచిదిట్ట. చక్కని శైలిలో డ్రాఫ్ట్లు, అర్టీలు, వ్యాసాలూ రాయగలవాడు. మంచి ఇంగ్లీషు మాట్లాడుతాడు, రాస్తాడు. మాకు ఆదర్శం. ఎవరికే పని కావాల్సినా చేసి పెట్టేవాడు. ఎక్కడో కొంతకాలం ఉద్యోగం చేశాడేమో కాని, నాకు తెలిసినంతవరకు ఎక్కడా పని చేయలేదు. ఆస్తి పరులే. పార్థి వాకిట్లో ఉత్తరాలు వేయటానికి గోడకు పోస్టల్ డబ్బా గోడకు ఉండేది.

పార్థిగారు ప్రైవేట్లు చెప్పేవాడు. ఓనమాలు నేర్పటం దగ్గర్నుంచి, అన్ని క్లాసుల వారికీ చెప్పేవారు. హైస్కూల్లో పదవ తరగతి చదివే విద్యార్థులకు ఏడు ఎనిమిది తొమ్మిది వారికి ట్యూషన్ చెప్పేవాడు. ఆయన దగ్గర చదవనివారు దాదాపు తక్కువే. మేము హైస్కూల్లో టీచర్స్ గా ఉన్నా, ఆయన దగ్గరే ఎక్కువ మంది చదివేవారు. అందరితోను కలుపుగోలు తనంగా మాట్లాడేవాడు. ఊళ్ళో ప్రతివారు ఆయనకు తెలుసు. అందరినీ ఏదో వరుస పేరుతో పలకరించటం పార్థి ప్రత్యేకత. అందరికీ తలలో నాలుకగా ఉండేవాడు. అంటే కాదు ఊళ్ళో ఏ ఆఫీసులో ఎవరు ఉద్యోగంలోకి కొత్తగా వచ్చినా బదిలీ అయి వెళ్లిపోయినా అందరి పేర్లు ఆయనకు జ్ఞాపకం. అలాగే జిల్లా అధికారుల పేరులో ఆయనకు బాగా గుర్తు. మాకు చెబుతుంటే నోరు వెళ్ళబెట్టే వాళ్ళం.

ఆ రోజుల్లో ఎనిమిదో తరగతికి ప్రైవేట్ గా రాసే వీలుండేది. పాస్ అయితే సర్టిఫికేట్ ఇచ్చేవారు. దాన్ని ఆధారంగా మిడిల్ స్కూల్ లో ఉద్యోగం చేయటానికి ట్రైనింగ్ పొందేవారు. పార్థి ఇలాంటి వారికి ఎందరికో చదువు చెప్పి పాస్ చేయించారు. మా పెద్దక్కయ్య లోపాముద్ర, దేవులపల్లి లక్ష్మి పిన్ని వగైరాలంతా పార్థిగారి దగ్గర చదివి ఉత్తీర్ణులైనవాళ్ళే. అంతేకాదు, ఆయన మెట్రిక్ వాళ్ళకు కూడా ట్యూషన్లు చెప్పి, పరీక్షకు కట్టించేవాడు. దీనికి తోడు హిందీ కూడా బాగా వచ్చినవాడు. అందుకని దక్షిణ

భారత హిందీ ప్రచార సభ వారు నిర్వహించే ప్రాథమిక నుంచి రాష్ట్ర భాష వరకు పరీక్షలకు తర్ఫీదు ఇచ్చి పరీక్ష రాయించేవాడు. ఆయన దగ్గర చదివిన వారెవరూ తప్పటం నేను విని ఉండలేదు. మా పెద్దక్కయ ఆయన వద్ద చదివి రాష్ట్ర భాష పాస్ అయింది. ఇంత మందికి ఇన్ని విద్యలు నేర్పాడు పార్థి మాస్టారు. మాస్టారి లోపలి హోల్ చాలా విశాలమైంది. దానికి దక్షిణాన ఖాళీ. అందుకని చాలా మంది పిల్లలు చదివే ఆవకాశం ఉండేది. ఎప్పుడూ చేతిలో బెత్తంతో అందర్నీ కాపలా కాస్తూ ఎవరికి ఏది వచ్చిందో. రాలేదో తెలుసుకొంటూ పర్యవేక్షణ చేసేవాడు. ఆయన ఆరోగ్యం అంత మంచిది కాదు. ఉబ్బసంతో బాధ పడేవాడు. ఎప్పుడూ డాక్టర్లు, మందులు. అయినా ఎక్కడా అశ్రద్ధ ఉండేది కాదు. మహా ఓపిక మనిషి.

పార్థి తమ్ముడు భాస్కర శాస్త్రి మా తమ్ముడు కృష్ణమోహన్ సహాధ్యాయి. వాడిని మేము “మామా” అని పిలిస్తే వాడూ మమ్మల్ని “మామా” అని పిలిచేవాడు. పార్థి దగ్గర మా మేనల్లుడు అశోక చదివాడు చిన్న క్లాస్ నుండి ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి వరకు. మా అక్కయ్య, బావలు ఉద్యోగరీత్యా ఎక్కడో బీహారులో ఉంటే వీడు మా ఇంట్లో ఉండి చదువుకొన్నాడు. అలానే మా చిన్న మేనల్లుడు శాస్త్రి కూడా కొంత కాలం పార్థి శిష్యుడే. మా మేనమామగారి పిల్లలంతా ఆయన వద్ద చదివినవారే. ఆ రోజుల్లో ఇలా ప్రైవేట్లు చెప్పే వారిలో కటకటాల మేష్టారు అని పిలువబడే నూతులపాటి బ్రహ్మజీరావు, సీతంరాజు కోటేశ్వరరావుగారు. మా గురువులు వేమూరి శివరామకృష్ణయ్య గారు ముఖ్యులు. అందరి వద్దా పిల్లలు బానే ఉండేవారు. అప్పుడు ట్యూషన్ ఫీజు -ఎన్నో క్లాస్ చదివితే నెలకు అన్ని రూపాయలే. అంతకంటే ఎక్కువ ఉండేది కాదు. అంటే ఒకటో క్లాస్ వాడికి నెలకు ఒక్క రూపాయి, పదో క్లాస్ వాడికి నెలకు పది రూపాయలు. అదే ఆధారం కాదు కనుక పార్థి గారికి ఇబ్బంది ఉండేది కాదు. ఎవర్నీ పీడించేవాడు కాదు. అందరూ అభిమానంగా డబ్బు అందజేసేవారు. కొంతమంది ధాన్యం అంటే వడ్లు కూడా ఇచ్చేవారు. చాలా కాలానికి కానీ పార్థిగారి పెళ్ళి కాలేదు అనారోగ్యరీత్యా. ఆ తర్వాత అబ్బాయి, అమ్మాయి కలిగారు. ఇదీ పార్థి గారి ఒక పార్శ్వం.

సాయంకాలం అయిదు ఆయనరికి అందరం మా విధి నిర్వహణ అయిపోయి పార్థిగారి అరుగుల మీద చేరే వాళ్ళం. అదే “పార్థిగారి పార్లమెంట్”. చిన్న అరుగు మీద చివర ఇంటి తలుపుకు దగ్గరగా చేతిలో బెత్తం పక్కన ఇండియన్ ఎక్స్ప్రెస్ పేపరుతో పార్థి కూర్చుండే వాడు. నేను, ముత్తయ్య మాస్టారు, వెంట్రు ప్రగడ సాంబయ్య, ఊర సుబ్బారావు వెంట్రుప్రగడ వెంకటేశ్వర్లు, దస్తావేజులు రాయటంలో సిద్ధహస్తుడు. కొలచల వెంకటరామయ్యగారు, కొలచల చలపతి, ఎల్ఐసి ఏజెంటు శ్రీహరిరావు, ఇంకో గబా గబా మాట్లాడే అజేంట్, కే.సి.పి.లో అకౌంట్ ఆఫీసర్ భాస్కరరావు. ముండా వీరభద్ర రావు మొదలైన వారంతా చేరే వాళ్ళం. ఒక గంట కాలక్షేపం. దేశంలో, విదేశాలలో

జరిగిన జరుగుతున్న విషయాలన్నీ చర్చించేవాళ్ళం. ఆ ఉదయం నుండి సాయంత్రం వరకు ఊళ్ళో జరిగిన ప్రతి విషయం పార్థికి తెలిసిపోయేది క్షణాల్లో. ఎలా వివరాలు సంపాదించే వాడో మాకు అంతు చిక్కేది కాదు. మాకందరికీ అవి ఒక్కొక్కటి పూసగుచ్చినట్లు చెప్పేవాడు. కొలచల వెంకట్రామయ్యగారు నత్తితో మాట్లాడేవాడు. మా నాన్నకు క్లాస్ మేట్. మోకాళ్ళకు పైనే ఉండే నేత పంచె గోచీ పోసుకొని కట్టుకొని, పైన తువ్వాలతో ఆయన ఎక్కడైనా ప్రత్యక్షం. నాకు తెలిసినంతవరకు ఆయన ఎప్పుడూ చొక్కా తొడగలేదు. రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసుకు వెళ్ళినా, కలెక్టర్ని కలిసినా అదే వేషధారణ. మా కళ్ళకు “మా వూరి గాంధీ”లా కనిపించేవాడు. ముసలితనంలో చేతిలో కర్ర ఊతంగా ఉండేది. చదవటానికి, రాయటానికి తప్ప కళ్ళజోడు అవసరం ఉండేది కాదు. ప్రపంచ రాజకీయాలన్నీ కరతలామలకాలే. జెనరల్ స్కట్స్ నుంచి బ్రిటీషు వాళ్ళు వివిధ దేశాల్లో చేసిన రాజకీయం గురించి, స్వాతంత్ర్య పోరాటాల గురించి నేటి రాజకీయం వరకు ఏకరువు పెట్టేవాడు. ముత్యయ్య మేష్టారు “నైస్టీన్ ఫార్టీ” అంటూ ఫ్లాష్ బాక్ లోకి వెళ్ళేవారు. నేను మాత్రం ఆ రోజు ఉదయం పేపర్లన్నీ స్కూల్ లోనో ఇంట్లోనో లైబ్రరీలోనో చదివి విశేషాలన్నీ తెలియజేసేవాడిని. అందరు ఆసక్తిగా వినేవారు. సాంబయ్యగారిది ఒక ప్రత్యేకత. నేను చెప్పినదాన్ని కాసేపు అయిన తర్వాత మాకే మాకు తెలియనట్లు చెప్పేవాడు. నవ్వుకొనే వాళ్ళం. అన్ని రాజకీయాలు మాట్లాడుకొనే వాళ్ళం. నేను ఏదైనా పార్థిగారి అరుగుమీద తెలిసిన సంగతిని మా ఇంట్లో చెబితే మా నాన్న “ఏరా! ఇది పారిగారి పార్లమెంట్ న్యూసా?” అని హేళనగా నవ్వేవాడు. అంటే కొంత విశ్వసనీయత ఆ విషయాలలో ఉండేది కాదని ఆయన అభిప్రాయం. ఇలా సాయంత్రం ఆరు గంటల దాకా కాలక్షేపం చేసి నేను ఉయ్యారు సెంటర్ కు వెళ్లి కాసేపు నుంచొని అక్కడి మిత్రులతో కాలక్షేపం చేసి కేశవ హోటల్లో ఆరగా ఆరగా అర కాఫీలు తాగుతూ కాంతారావు, ఆంజనేయశాస్త్రి, పిచ్చిబాబు, రామకృష్ణారావుగారు, నేను కొంతసేపు గడిపి ఇళ్ళ దగ్గర మా “దుకాణం” కోసం అంటే ప్రైవేటు ట్యూషన్ల కోసం వచ్చేసేవాళ్ళం.

రాత్రిళ్ళు “దుకాణం” అయి పిల్లల్ని ఇళ్లకు పంపేసి, భోజనాలు చేసి మళ్ళీ పార్థిగారి పార్లమెంట్ కు చేరేవాళ్ళం. ఈ సమయంలో ఎక్కువగా చలపతి, నేను, పార్థి, సాంబయ్య, శ్రీహరిరావు, భాస్కరరావు వంటి ఒక అరడజన్ మంది మాత్రమే ఉండే వాళ్ళం. ఎన్నో విషయాలు మాట్లాడుకొనే వాళ్ళం. అందులో ముఖ్యం రాజకీయాలు. గుండు శ్రీ రామచంద్రమూర్తి కూడా వచ్చేవాడు. అతను నాకు మేనమామ వరుస. హిస్టరీలో ఎం.ఎ పాసై లెక్చరర్ గా పని చేసేవాడు. ఆర్ ఎస్.ఎస్. జనసన్స్ కార్యకర్త. మాకూ అప్పుడు వాటితో బానే పరిచయం ఉండేది. అసెంబ్లీ, పార్లమెంట్ లకు ఎన్నికలు జరిగాయి అంటే మేమంతా ఎన్నికల ఫలితాల కోసం పార్థిగారింటి పక్కనే ఉన్న మా

స్నేహితుడు సూరి నరసింహం ఇంట్లో ఉన్న రేడియో వార్తలను వినేవాళ్ళం. ఒక్కోసారి తెల్లవారుఝాము వరకూ లేటెస్ట్ వార్తలను వింటూ కాంగ్రెస్ ఓడిపోతుంటే కేరింతులు కొడుతూ, రామం, వీరభద్రరావులు ఇప్పించే టీలు తాగుతూ సందడి చేసేవాళ్ళం. ఒకసారి ఢిల్లీ పార్లమెంటు సీట్లు అన్నీ జనసన్న్ధకు వస్తే మామ రామం చేసిన హడావిడి అంతా ఇంతా కాదు. స్వీట్లు తెచ్చి అందరికీ పంచాడు. పార్థిగారు మాత్రం సమయ పాలన చేసేవాడు. రాత్రి పది దాటితే ఇంట్లోకి వెళ్లిపోయేవాడు. మళ్ళీ ఉదయమే దర్శనం. అలా మా “పార్థిగారి పార్లమెంట్” మాకు ఎన్నో విషయాలను తెలియ బరచేది. జనరల్ నాలెడ్జిని అందించింది. రాజకీయ అవగాహన పెంచింది. మాట్లాడే తీరు, అభిప్రాయ ప్రకటన చేసే విధానం, అవతలవాడు చెప్పేదాన్ని ఓపిగ్గా వినే ఓర్పు, అవసరమైతే మాటకు మాట అంటించే నేర్పు, హాస్యం, రిపార్టీ, మనసును గాయ పరచకుండా మాట్లాడటం వ్యంగ్యవైభవం అన్నీ నాకు అలవాటు అయ్యాయి అంటే అది “పార్థిగారి పార్లమెంట్” కారణం అని నిస్సందేహంగా చెప్పగలను. నా వంటి వారికి అదో విద్యాశాల. ఎవ్వరం హద్దుదాటే వాళ్ళం కాదు. ఆవేశ, కావేశాలతో మాట్లాడుకొన్నా అక్కడితో సరి. మళ్ళీ మర్నాడు మామూలుగానే పలకరించుకొనే సంస్కారం అభివృద్ధి. దీనికి ఉదాహరణే మా “పార్థి మేష్టారు”. ఊళ్ళో చదువుకొనే వారందరికీ ఆయన ఇల్లు ఒక విద్యాలయం అయితే, మాబోటి కాలక్షేపం రాయుళ్ళకు రాజకీయ వేదిక అయింది ఆయన వీధి అరుగు.

36) ఆనాటి మాటా మంత్రీ

మేము హిందూపురంలో ఉండగా ఒక పాట చరణం ఎప్పుడు పాడేవాళ్ళం. దాని అర్థం మాకు తెలీదు. హిందూ పురానికి దగ్గరలో పెనుగొండ, మడకశిర ఉండేవి. ఆ మూడిటి మీదే ఆచరణం “మడకశిరా, పెనుగొండ హిందూపురములో” అనేదే నాకు గుర్తున్నది. ఎందుకు పాడేవాళ్ళో కూడా తెలీదు. ఉయ్యూరు వచ్చిన తరువాత ఉయ్యూరుకు దగ్గర ఉన్న గ్రామాల మీద ఒక పాటపాడే వాళ్ళం. అదీ ఎందుకో తెలీదు “తాడంకి, మంటాడ తగలడ్డ గురజాడ, చెప్పు దెబ్బల మారి సాయిపురము” అంతే. ఇంకా ఉయ్యూరు చుట్టూ పక్క గ్రామాల మీద చాలా విషయాలు మా మాటల్లో సరదాకి, విషయానికి, వివరణకు దొర్లేవి. ఉయ్యూరుకు దగ్గర్లో గరికపర్రు ఉంది. మా ఇంట్లో ఎవరికైనా ఏదైనా కనపడకపోతే “గరికపర్రు వెళ్లి సోది అడుగు” అనటం అలవాటు. మేమే కాదు చాలామంది అలా అనేవారు. ఆ ఊళ్ళో సోది చెప్పే వారెవరైనా ఉన్నారేమో? లేకపోతే రాదా మాట. అక్కడ ఒక విశ్వ బ్రాహ్మిన్ ఉండేవాడు. నల్లగా లావుగా తెల్ల పంచె తెల్ల చొక్కాతో నుదిటి మీద రూపాయి కాసంత యెర్రని కుంకుమ బొట్టుతో. ఆయన దగ్గరకు ప్రశ్న అడగటానికి వెళ్ళేవాళ్ళు. నా స్నేహితుడు పెద్దిభోట్ల ఆది

నారాయణకు గురువు. శలవుల్లో ఇతను అక్కడికి వెళ్లి గురు సేవ చేసేవాడు. అలాగే తొట్లవల్లూరులో ఒక కమ్మాయన ప్రశ్న బాగా చెప్పేవారని ప్రతీతి. మా గేదెలు తప్పించుకుపోయినా, ఇంట్లో ఏదైనా విలువైన వస్తువు పోయినా ఆయన్ని ప్రశ్న అడిగించే వాళ్ళం. దీనికి మాకు ఆది నారాయణే శరణ్యం. ఆయన చెబితే ఖచ్చితంగా జరిగేది. సందేహం లేదు. కనుక ఏదైనా ఇంట్లో కనిపించకపోయినా “వల్లూరు వెళ్లి ప్రశ్న అడుగు” అనటం ఒక అలవాటు అయింది. ఎవరైనా తిక్క తిక్కగా మాట్లాడితే “కుమ్మమూరు వెళ్ళిరా. ఎందుకైనా మంచిది” అనేవాళ్ళం. అవూళ్ళో పిచ్చవాళ్ళు ఉండేవారని విన్నాం. అలాగే పిచ్చి నయం చేసేవాళ్ళు కూడా ఉన్నారేమో తెలీదు.

పాలు ఇవ్వని గొడ్డు ఉంటే, లేక పనిచేయని ఎడ్లు ఉంటే పాలేళ్ళకు ఒక ఊతపదం ఎప్పుడూ నోటికి వచ్చేది “నిన్ను కంకిపాడు సంతకు తోలా” అని వాటిని తిట్టేవారు. ఉయ్యూరుకు పది కిలో మీటర్ల దూరంలో కంకిపాడులో వారానికి ఒకసారి సోమవారం పశువుల సంత జరిగేది. అందుకని అది వాడుకయింది. ఒకవేళ మరీ పనికి రాని గొడ్డు అయితే “నువ్వు కంకిపాడుకు కూడా పనికి రావు గుడ్ల వల్లేరు సంతే నీకు గతి” అనేవారు. అక్కడ కోతకు గొడ్లను బాగా కొనేవారు. గుడివాడ దగ్గర ఉంది గుడ్ల వల్లేరు. పెద్ద సంత.

మా దగ్గరలో సాయిపురంలో బ్రాహ్మణులు మంచి వ్యవసాయం చేసేవాళ్ళు. కండపుష్టి, తిండిపుష్టి ఉన్నవాళ్ళు. అందుకని ఇళ్ళల్లో పిల్లలు కొంచెం ఎక్కువగా ఆ పూట తింటే “ఎరోయ్! సాయిపురం వ్యవహారంలా ఉందే?” అని ఆట పట్టించేవారు. మాలో మేమే అలా అనుకొనేవాళ్ళం. మా ఊళ్ళో పోలీస్ స్టేషన్ వెనకాల ఒక ఆవిడ వ్యభిచారం చేసేదని అనుకొనేవారు. అందుకని ఎవరైనా డీలా పడ్డ మొహంతో మొహం వేలాడ దీసుకొని ఉంటే “ఏరా రాత్రి పోలీస్ స్టేషన్ వెనక్కి వెళ్ళోచ్చావా” అని గేలి చేసేవారు. ఇది పెద్ద అయితే కాని మాకు అర్థం అవ్వలేదు. అలాగే కనకవల్లి అతను ఒక కుర్రాడు తెల్లటి గ్లాస్కో పంచె లుంగీ, తెల్ల చొక్కా గుండీలు లేకుండా కాటూరు రోడ్డులో పాకలు వేసి వ్యభిచారం చేసేవాళ్ళను తెచ్చి వ్యాపారం చేసేవాడు అని చెప్పుకొనేవారు. కుర్రకారు ఎవరైనా ఏమీ తోచటం లేదు అని అంటే “హాయిగా కాటూరు రోడ్డుకు వెళ్ళు” అని ఉచిత సలహా ఇచ్చేవారు. ఇదీ ఆ తర్వాత ఎప్పుడో కాని మా బల్బు వెలగలేదు. ఆ కుర్రాడు ఉన్నదంతా వాళ్ళకు అర్పణం చేసి నెట్టి మీద గుడ్ల వేసుకోన్నాడని చెప్పు కొనేవారు.

మా ఇంట్లో కూరలోనో, పులుసులోనో ఉప్పు ఎక్కువైతే మా నాన్న “ఇవాళ కూర బందరు వెళ్లి నట్లుందే” అనేవారు. అంటే బందర్లో సంద్రం ఉందని, అందులో ఉప్పు ఎక్కువని అంత ఉప్పు ఇందులో చేరిందని అర్థం. కారం ఎక్కువైతే “గుంటూరు సీమ వాళ్లెవరు ఇవాళ మనింటికి రాలేదే” అనేవారు. గుంటూరు కారానికి ప్రసిద్ధి అని

అందరికి తెలుసు కదా. మా రెండో అక్కయ్య అత్తగారి ఊరు తేలప్రోలు దగ్గర చిరివాడ అగ్రహారం. అత్తగారి పేరు కాంతమ్మ గారు. చిట్టమ్మ గారు అనీ అనే వాళ్ళం. ఆవిడ బాగా వంట చేసేది. కాఫీ బాగా కాచేది. ఫిల్టర్ కాఫీ. మాద్రాస్‌లో ఇచ్చినట్లు ఇత్తడి గ్లాసు, వెడల్పు కప్పులో కాఫీ ఇచ్చేది. ఆవిడ చారు, పులుసు పెడితే పంచదార, బెల్లం బాగా ఎక్కువ వేసేది. అది వేలూరి వారికి అలవాటు. మా ఇంట్లో మా అమ్మ లేక మామ్మ చేసిన చారు పులుసులో కొంచెం బెల్లం ఎక్కు వైనా “ఇవాళ చారు చిరివాడ వెళ్ళింది” అని సోడ్డు వేసేవాడు నాన్న.

చిన్నప్పుడు అందరం గోచీలు పెట్టుకొనే స్నానం చేసే వాళ్ళం. యువకులు లంగోటి కట్టుకొనేవారు. కుర్రాడు ఎవరైనా కొంచెం పొగరు మోతుగా కనిపిస్తే “లంగోటి కట్టే వయస్సు కదా ఆ మాత్రం హడావిడి చేస్తాడేలే” అనే వాళ్ళు పెద్ద వాళ్ళు ముసి ముసి నవ్వులతో. పైలా పచ్చీన్‌గా ఉంటే పూలరంగడని. మరీ ఫాషన్‌గా ఉంటే దసరాబుల్లోడు అనటం మామూలే. మా చిన్న తనంలో స్టూడ్ బేకర్ అనే మోటారు కార్లుండేవి. చాలా వెడల్పుగా పొడుగ్గా ఉండేవి. ఎవరైనా కొంచెం లావుగా ఉంటే వాణ్నిస్టూడ్ బేకర్ అని గేలి చేసేవాళ్ళం. మరీ సన్నగా ఉంటే “పూచిక పుల్ల” అనేవాళ్ళం.

పెసర పచ్చడి తింటే బాగా విరేచనం అవుతుంది. అందుకని దాన్ని “సందడి పచ్చడి” అనేవాళ్ళం. ఎవరైనా పొడుగ్గా ఉంటే “ములక్కాడ పర్సనాలిటీ” అనీ “గడ కర్ర” అనీ, “వాసం బొంగు” అనీ అనటం ఆనాడు సాధారణం. కొంచెం లావుగా ఉంటే “పిప్పళ్ళబస్తా” అనేవారు. ఎవరైనా జనంతో కలవకపోతే “ఒంటికాయ సొంటి కొమ్ము” అనడం మామూలు. ఆ రోజుల్లో లెట్రిన్ సౌకర్యం లేదు. అందుకని మరుగు ఎక్కడ ఉంటే అక్కడ కాలకృత్యాలు తీర్చుకొనేవాళ్ళు. మా ఇంటి వెనుక ఖాళీ ప్రదేశాన్ని “చామలి” అనేవారు. దాన్నిండా ఈత పొదలు తాడి పొదలు ముళ్ళ పొదలు వుండేవి. అక్కడికే అందరు బహిర్బాహికి వెళ్ళేవాళ్ళు. దాన్ని “చెంబట్టుకు వెళ్లటం”, “బైలికి వెళ్లటం” అనేవారు. కొంచెం ఇంగ్లీషు ఫాషన్లు అలవాటైన తరువాత “లండన్‌కు వెళ్లాడు” అనటం ఫాషన్ అయిపోయింది. అలాగే ఆ మూడు రోజుల్ని “ఫ్రెంచ్ లీవు” అనటం. పని ఎగగొడితే కూడా ఇలానే పిల్చేవారు.

మా ఊళ్ళో సన్నాయి బాండ్ మేళాలు మంచివే ఉన్నాయి. అందులో బాగా వాయించే వాళ్ళు, వాయించని వారూ ఉండేవారు. బాగా వాయించే వారిని “వీరాస్వామి మేళం” అని చెప్పుకొనేవారు. బాగా లేకపోతే “జగన్నాథం డప్పు” అని ఈసడించేవారు. అతను డోలు వాయిస్తే “తుప్పు తుప్పు” శబ్దమే వచ్చేది. దేవాలయాల్లో దేవుడి ఊరేగింపుకు నూనె దివిటీలు వెలిగించేవారు. అందుకని ఎవరైనా బాగా అభివృద్ధి సాధిస్తే “అబ్బో! వాడు దివిటీగా వెలిగిపోతున్నాడు” అనటం ఉండేది. మార్కులు తక్కువగా బొటాబొటిగా వస్తే “అత్తైసరు మార్కులు” అనేవారు. నాకు ఇంటర్ మొదటి ఏడులో వచ్చిన మార్కుల్ని

చూసి సరిగ్గా మా నాన్న ఇదే మాట అనటం నాకు ఇంకా గుర్తు. దానిమీద నాకు పంతం పెరిగి రెండో సంవత్సరం ట్యూషన్ చదివి ఫస్ట్ క్లాస్ తెచ్చుకొన్నాను.

కొందరికి కొన్ని ఊత పదాలుండేవి. చింతా ఆంజనేయులుగారు అనే సెకండరి గ్రేడ్ టీచర్ కు “ఆమడగా” అనే ఊత పదం వెంట వెంటనే వచ్చేది. దాని అర్థం ఏమిటో ఆయనకు తెలుసేమో కాని మాకు బోధపడేది కాదు. కొందరు మాస్టర్లకు వాళ్ళ ప్రవర్తనబట్టి పేర్లుండేవి అవి ఎవరు ఎందుకు పెట్టారో తెలీదు. అలా తరతరాలుగా నిలిచిపోయాయి. అత్తరు బుడ్డి, దసరా బుల్లోడు, అంబర్ బీడీ, టర్బున్, షాన్తో మొదలైనవి. మా ఆదినారాయణకు “బిత్తర” ఊతపదం. మా నాన్న వాడు ఏదైనా పని సాధించుకు వస్తే “ఎలా చేశావురా?” అని అడిగితే “ఏంలేదు మాస్టారూ వాడికి బిత్తర వేశాను” అనేవాడు. అంటే ఏదో టోకరా చేశాడని అర్థం. అలానే “అంచాతనే చెప్పేదేమిటంటే” అనేది కూడా అతను రావుగోపాలరావు కంటే ముందే వాడాడు. “అసలు చెప్పొచ్చేదేంటంటే” అనేది చాలామంది వాడేవారు. మా ఎం.ఎల్.సి కొల్లూరి కోటేశ్వరరావు అయిదు నిమిషాలకోసారి “ఏది ఏమయినప్పటికీ కూడా” అనేవాడు. నేను నా మిత్రులు నవ్వు కొనేవాళ్ళం.

సాంప్రదాయ బ్రాహ్మణ కుటుంబాలలో తద్దినాలు తప్పనిసరి. దానికి భోక్తలను పిలవటం వుంది. తద్దిన బ్రాహ్మణానికీ ఆ రోజుల్లో వైదిక నామం “దర్భ పోటు”. కనుక ఎక్కడైనా భోక్తకు వెడితే ఇవాళ డి.పి.ఎక్కడా అని అడిగేవారు అంటే దర్భ పోటు అని అర్థం. అదే మనకు డిన్నర్ పార్టీ అయింది. అదే అశ్వీలార్థంలో దుప్పి భోజనంగా గేలి చేయటానికి అనేవారు. అంటే భోజనానికి పిలిచిన వారింట్లో కడుపు నిండా తిండి పెట్టలేదని భావం. తాంబూలం వేసుకొని నోరు పండితే “అబ్బో! నోరు సమర్థాడిందే” అని నవ్వుటం బాగా ఉండేది. అలాగే పైలా పచ్చేసుగా ఉండేవాణ్ణి “వాడికేం శోభనం పెళ్లి కొడుకు” అనటం రివాజు. ఇప్పుడూ ఉంది. మాస్టారు బెత్తంతో కొట్టటం ఆ రోజుల్లో సర్వ సాధారణం. దాన్ని కవితీకరించి “పేకా వారి అమ్మాయితో పెళ్లి” అనేవారు. అంటే పేక బెత్తంతో వీపు వాయింపు అని అర్థం.

మా ఇంటికి కొలచల ఆయన ఒకాయన పెద్ద వయసువాడు యాభై పైవాడు వీపు మీద పాత మాసిన పంచలో పనికి రాని కాగితాలు కట్టలు కట్టలుగా వకీళ్ళ దగ్గర గుమాస్తాల కవితె కట్టల్లా కట్టుకొని వచ్చేవాడు. ఎప్పుడో మా నాన్న శిష్యుడు. ఆయన పేరు జ్ఞాపకం లేదు. “కొలచల పిచ్చాడు” అనేవాళ్ళం. ఎప్పుడూ తనలో తాను మాట్లాడుకొనేవాడు. తన దిన కృత్యాలన్ని యధా విధిగా చేసుకొనేవాడు. నెలకో రెండు నెలలకో మా ఇంటికి వచ్చేవాడు. మా వీధి వసారాలో మకాం. అరుగులో సగం ఆయన మూటలు. ఎలా మోసేవాడో వీపు మీద. మా ఇంట్లోనే భోజనం కాఫీ నిద్ర. ఇంకెవ్వరు రానిచ్చేవారు కాదు. ఒక వారమో పది రోజులో ఉండి వెళ్లిపోయేవాడు.

మా నాన్న అంటే మహా గౌరవం. మా కాలంలోను అలానే వచ్చేవాడు. ఎవరైనా వీపు మీద పనికి రాని వస్తువులు మోసుకెళ్తుంటే “ఏమిటా కొలచల పిచ్చాడి మూటలూ నువ్వు” అనేవారు.

జుట్టు పొట్టిగా కత్తిరించుకొంటే “పనసకాయ కొట్టుడు” లేక సమ్మర్ క్రాఫ్ అనేవాళ్ళు. ఎవరికైనా వత్తాసు పలికితే “చెక్క భజన” అనేవారు. ఇప్పుడూ ఉందీ మాట. పిల్లలు అల్లరి చేస్తుంటే “సంత గోల” అని చేపల మార్కెట్ అని అనటం మామూలే. సంగీతంలో రాగాలు పాడుతూ ఉంటే “జిలేబీ చుట్టలు” అనేవాళ్ళు. ఏదైనా రాగం విపరీతంగా సాగదీస్తుంటే “కడుపులో ఇంకా ఉంది కానియ్యి” అనేవాళ్ళం. ఏదైనా ప్రమాదం వస్తే “పుట్టి మునిగింది” అనేవారు. తలకు నూనె రాసుకోమనటానికి “తైల సంస్కారం” అనేవారు. ఇలా ఎన్నని చెప్పను? బహుశా ఇవి అందరికీ పరిచయం ఆయ్యే ఉంటాయి. ఆ కాలంలో అందరి ఊళ్ళల్లో విన్న మాటలే అయి ఉంటాయి. నాకు గుర్తువచ్చి ఒకసారి ఏకరువు పెట్టాను అంతే.

37) కొలచ(త)ల శ్రీరామమూర్తి మామయ్య

ఆయన భూమికి అయిదే అడుగుల ఎత్తుంటాడు. పిలక, గోచీ పోసి నలగని శుభ్రమైన తెల్ల గ్లాస్కో పంచె పైన తెల్ల చేతుల నేత బనీను, గుండు, పిలకా, యెర్రని కళ్ళు, ఎప్పుడూ ఉండే సూక్ష్మ పరిశీలనాదృష్టి, వేగంగా మాట్లాడే స్వభావం, ఆత్మీయత, ఆదరణ, కొంచెం గడుసు కొంచెం పొగరు, మాట కరుకు, ఆలోచన అపర చాణక్యం అన్నీ కలిస్తే మా శ్రీరామమూర్తి మామయ్య. ఇంటి పేరు కొలచల. అయితే అన్నీ లెక్కలే ఆయనకు. కొలతల్లో దిట్ట. అందుకని “కొలతల మామయ్య” అంటాన్నేను. మా బంధు గణానికినికి ఆయన “ఇంజనీరు గారు”. ఆయనేమీ పాలిటెక్నిక్‌లో సివిల్ ఇంజనీరింగ్ చదవలేదు. కాని ఆయన కలప కొలత వేసినా, ఇల్లు నిర్మాణానికి కొలతలు చెప్పినా నూటికి నూరు పాళ్ళు ఖచ్చితమే. ఇంజనీర్లు కూడా అంత ఖచ్చితంగా చెప్పలేరు అనేవారు అందరు. మా అందరికీ యే పని వచ్చినా వెంట ఉండి నిర్మాణం చేసేవాడు. మనకు దిగులుండేది కాదు. ఎంత డబ్బు అవుతుందో, ఎంత కలప కావాలో, ఎన్ని ఇటుకలు పడతాయో, ఎంత సిమెంటు, ఇసకా అవసరమో, కూలి ఎంతవుతుందో అంతా ముందే ఖచ్చితంగా చెప్పి పనిలోకి దిగమంటాడు. అందుకని ఆయన అంటే మా కుటుంబాలలో మహాక్రేజు.

కాలేజికి వెళ్ళే దారిలో కుడివైపు అప్పుడు ఆఖరి ఇల్లు శ్రీరామమూర్తి మామయ్యదే. వాకిట్లోకి నీళ్ళు పోవటానికి ద్రనేజి కాలువ మొదటే కట్టించుకొన్నాడు. ఇంట్లో కావాల్సిన అన్ని ఆధునిక సామాను అంటే రేడియో కుర్చీలు అన్నీ చక్కగా అమర్చుకొన్నాడు. ఇల్లు ఎప్పుడు అతి పరిశుభ్రంగా ఉండేది. శుభ్రత అంటే, శుచి అంటే ఆయన ఇంట్లోనే.

ఇంకెక్కడా అది కనిపించేది కాదు. మడి బట్టలకు దండాలు, గొడ్లపాక, పాలేరు, ధాన్యం పోసుకోవటానికి కొట్టు, అన్ని వసతులతో వంటగది, వాకిట్లో విశాలమైన అరుగు. బయట రోడ్డుమీద కూర్చోనే చిన్న అరుగు ఇలా అన్నీ పకడ్బందీగా ఉన్న ఇల్లు ఆయనది. పడక గదిలో “చిలకల పందిరి” మంచం, మెత్తని పరుపు, దిండ్లు, నలగని తెల్లని పక్క దుప్పట్లు. ఇల్లంతా గచ్చు, నల్లని నాపరాళ్ళు. భోజనాల గది.. అంతా ఒక ప్రత్యేక తరహాయే మామయ్యది. అందరికీ ఆయన ఇల్లు, ఒళ్ళు, పని తీరు ఆదర్శం. ఆయన పడక గదిలో ఆకాలంలో ప్రసిద్ధి చెందిన “నేషనల్ ఎకో” పెద్ద రేడియో. కర్నాటక సంగీతం అంటే మహామోజు. రేడియోలో ఎప్పుడు మద్రాస్ నుంచి వచ్చే కచేరీలు వింటుండేవాడు.

శ్రీరామమూర్తి గారి తండ్రి అంతర్వేదిగారు. వేదం బాగా చదువుకొన్నవాడు. నిత్యవ్యవహారాల్లో ఆరి తేరినవాడు. చాలా సరదాగా మాట్లాడేవాడు. రాజమండ్రి నుంచి పడవల్లో కలప తెప్పించి వ్యాపారం చేసేవాడట. కూర గాయాల వ్యాపారము చేశాడని అంటారు. వ్యవహారదక్షుడిగా పేరు. అందరికీ తలలో నాలుకగా వ్యవహరించేవాడు. నాకు ఆయన బానే గుర్తు. మేము హిందూపురం నుంచి వచ్చిన కొత్త. ఆయన ఒకసారి మా ఇంటికి వచ్చాడు. నా పేరు ఏమిటి అని అడిగాడు. నేను తల బిరుసుగా “పెసర కాయ” అన్నాను. “ఆరి భద్రవా ఖానా అంత పొగరా? నేను ఇక నిన్ను ‘పెసరకాయ’ అనే పిలుస్తాను” అని నవ్వుతూ అన్నాడు. కాని చాలా ఆప్యాయంగా అలకరించేవాడు. ఆయన మరణం నాకు గుర్తుంది. ఆ పన్నెండు రోజులు మా అందరికీ అక్కడే భోజనాలు. మమ్మల్ని చాలా దగ్గర బంధువులుగా చూసేవారు. మా నాన్న గారంటే విపరీతమైన గౌరవం. మామయ్య నాన్నగారిని “బావగారూ” అని అమ్మను “భవానక్కాయ్” అని పిలిచేవాడు. నన్ను దుర్గాపతీ అనేవాడు. ఆయన భార్య పేరు రావమ్మ. మేము అత్తయ్యా అని పిలిచేవాళ్ళం. వాళ్ల పెద్దమ్మాయి సుబ్బమ్మ సూరి బుచ్చిరామయ్యగారి పెద్దకోడలు. ఆమె మాకు అయిదవ క్లాస్ లో సహాధ్యాయి. ఆమె భర్త మా స్నేహితుడు నరసింహానికి పెద్ద అన్న. రెండో కూతురు కామేశ్వరి మా కజిన్ అయిన సూరి రాధాకృష్ణమూర్తి భార్య. మూడో అమ్మాయి భర్త ప్రభుత్వ ఉద్యోగి. కొడుకు దీక్షితులు మాకు జూనియర్.

శ్రీరామమూర్తి గారికి పెద్ద వంతున దగ్గర ఎడమ వైపు సైదు కాలవను ఆనుకొని చాలా స్థలం ఉంది. అందులో కలప అడితి ఉండేది. సత్యం గారి అడితీ అని పేరు. మామయ్య ఆయనకు అద్దెకిచ్చాడు దాన్ని. అందులో ఆయన పెద్దల్లుడు గుమాస్తాగా ఉండేవాడు రామకృష్ణశాస్త్రి అతని పేరు. సత్యం గారి కుటుంబం నరసింహం కుటుంబం, శ్రీరామమూర్తి గారి కుటుంబం చాలా సఖ్యతగా ఉంటారు. అక్కడ కులా లేమీ అడ్డు రాలేదు. సత్యంగారు కమ్మవారు. ఆయనకు ఇంకో భాగస్వామి కూడా ఉండేవారు.

మంచి కలప దొరికేది. రేట్లు కొంచెం ఎక్కువే. అప్పుడు కలప కొత్త మిషన్లు లేవు. రంపపు కోతే. మాకు కలప కావాలంటే అక్కడే కొనేవాళ్ళం.

శ్రీరామమూర్తి గారి పెద్దమ్మాయి పెళ్లి అయిదు రోజులు చేసి ఊరంతా భోజనాలు పెట్టాడు మామయ్య. దీక్షితులు ఒడుగు నాలుగు రోజులు చేసి అందరినీ పిలిచాడు. అట్లాగే రెండో అమ్మాయి మూడో అమ్మాయి పెళ్లిళ్ళు అన్నీ విధి విధానంగా చేశాడు. ఆత్మీయత రంగరించేవాడు. మేము వాళ్ళింట్లో వి.ఐ.పి.లమే. మాకు అంత గౌరవం. ఆ రోజుల్లో ఇళ్లకు వచ్చి బొట్టు పెట్టి భోజనాలకు పిలిచేవారు. భోజనం రెడీ అవగానే ప్రతి ఇంటికి వెళ్లి రమ్మని కబురు చేసేవారు. రెండు పూటలా భోజనాలే. టిఫిన్లు కూడా అక్కడే. మామయ్య అన్నీ ప్రత్యేకంగా దగ్గరుండి చూసుకొనేవాడు. ఆయనకు తోడు మా మేనమామ గంగయ్య గారు. ఇద్దరు స్వంత అన్నదమ్ముల్లా మెలిగారు చివరి దాకా. అన్నయ్య మాట తమ్ముడికి వేదం. తమ్ముడి సూచన అన్నకు శిరో దార్యం “గంగన్నయ్యా” అని ఆప్యాయంగా పిలిచేవాడు. మా మామయ్య మాత్రం శ్రీరామమూర్తి అనేవాడు. ఏరా అని చనువుగా పిలుచుకొనేవారు. కుటుంబాలు అంత సన్నిహితంగా ఉండేవి.

రాధాకృష్ణమూర్తి మా బుల్లి మామ్మ మనవడు. వాడికి శ్రీరామమూర్తి మామయ్య రెండో కూతురు కామేశ్వరితో వివాహం అయింది. కారణాలు తెలీదు కాని చాలాకాలం వారిద్దరికీ కార్యం జరగలేదు. మామయ్య టెన్షన్ పడిపోతున్నాడు. ఎవరు చెప్పినా మా వాడు వినటం లేదు. ససేమిరా అంటున్నాడు. మామ్మ కూడా బాధ పడుతోంది. వాళ్ల ఇంట్లో బెజవాడలో నేను ఇంటర్ చదివాను. చిన్నప్పటి నుంచి వాడికి నాకు చాలా స్నేహం బంధుత్వాన్ని మించిన స్నేహం అది. నేను వాణ్ని అన్నయ్యా అని పిలిచే వాణ్ని కాదు “గురూ” అనేవాడిని. వాడు నన్ను పేరు పెట్టి పిలిచేవాడు. గురువు గారి సమస్య శిష్యుడే తీర్చాలి అనే వాళ్ళు అందరు. వాడి సమస్య నాకు వదిలి పెట్టారందరూ అమ్మా నాన్నతో సహా. ఒకసారి ఏదో శుభ సందర్భంలో మా బంధుగణం, రాధుడు మామ్మ అందరు మా ఇంటికి వచ్చారు. నేను ఇంటర్ పూర్తి చేశాను. అప్పుడు ఒక మాస్టర్ప్లాన్ వేశాను. అందర్ని ఏకాంబరేశ్వర పిక్చర్ పాలస్కు సినిమాకు తీసుకొని వెళ్ళాము. అమ్మా నాన్న, చిన్నక్క బావ, రాధా, కామేశ్వరి నేను మా తమ్ముడు మోహన్. నేను ముందే జాగ్రత్తపడి వారిద్దరికీ పక్క పక్క సీట్లు ఏర్పాటయేట్లు చేశా. మేము కొంచెం దూరంగా కూర్చున్నాం. వారిద్దరూ ఏమి మాట్లాడుకున్నారో తెలీదు. కాని ఇంటర్వల్లో ఇద్దరు కలిసి సోడా తాగారు బయటకు వెళ్లిఅమ్మయ్య అనుకొన్నాం. దీన్ని సాధించినందుకు నన్ను అందరు అభినందించారు. మర్నాడు మళ్ళీ రికార్డు పెట్టాను. ముందు ససేమిరా అన్నాడు. గట్టిగా వాయిస్తే కార్యానికి ఒప్పుకొన్నాడు. మా వదిన కామేశ్వరి ఏమి మంత్రం

ఊసుల్లో ఉయ్యారు

వేసిందో భలేగా పారింది. మా అందరి గుండెల మీది బరువు తీరినట్లయింది. అప్పటిదాకా వాడు ఉయ్యర్లో మా మగారింటికి వెళ్లి రెండేళ్లు అయింది. కార్యం మా ఇంట్లోనే జరగాలని షరతు పెట్టాడు మావాడు. “థాట్ కాదన్నాడు” మావ. చివరికి అందర్ని సమాధాన పరచి మా ఇంట్లోనే ఏర్పాటు చేశాం. ఆ తర్వాత మామ ఇంటిని వదలేడు వాడు. “మామ అల్లం పెళ్ళాం తారు డబ్బా” అన్నవాడు “మామ బెల్లం పెళ్ళాం తరగని గనియింది” మామ్మను క్రమంగా దూరం చేసుకొన్నాడు. ఆ తర్వాత ఎప్పుడో. ఇంత పని నా వల్లే సాధ్యం అయిందని శ్రీరామమూర్తి మామయ్యా ఎంతో మెచ్చాడు నన్ను. మా ఇంటిల్లి పాదికి బట్టలు పెట్టాడు. అప్పటి నుంచి నేను వాళ్ల దృష్టిలో వి.ఐ.పి.అయ్యాను.

ఇంజినీర్ మామయ్య బయటి ఊరికి వెళ్తే తెల్లని లాల్చీ వేసుకొని వెళ్ళేవాడు. ఊళ్ళో ఉంటే, ఏదైనా పని సూపర్వైజ్ చేయాల్సి వస్తే పంచె, పైన యెర్రని కాశీ తువ్వాలతో వచ్చేవాడు. నల్లని కిర్రు చెప్పులు ఆయన ప్రత్యేకత. బాగుండేవి ముచ్చటగా. ఉదయం పని ప్రారంభం అవటానికి ముందు వచ్చి సూచనలు చేసేవాడు. మధ్యలో పదకొండింటికి ఒకసారి వచ్చి చూసేవాడు. మధ్యాహ్నం మూడింటికి వచ్చి దాదాపు ఆ రోజు పని ఆయే వరకు ఉండి మర్నాడు ఏమేమి కావాలో చెప్పి, తెప్పించే ఏర్పాటు చేసే వాడు. ఏ కట్టుడికి ఎన్ని పాళ్ళు సిమెంట్ వేయాలో ఎంత ఇసక వేయాలో చెప్పేవాడు. అది సరిగ్గా కలపకపోతే తిట్టే వాడు తాపీ మేస్త్రీని. సీతారామయ్య అనే తాపీ మేస్త్రీ పెద్ద వంతెన దగ్గర ఉండేవాడు. అతనే మా దొడ్డి గోడలు గొడ్ల పాక నీటి తొట్టె గిలక బావి కట్టాడు. ఆ తర్వాతా భిక్షాలు. వడ్డంగి ఫరీదు సాహేబు. భలే పనివాడు. నల్లగా బారుగా ఉండేవాడు. చక్కని నగిషీ పని. మా గదిలో చువ్వల దర్వాజా, వంటిట్లో మడి అలమర్లు సామాను అలమార్లు అతనే చేశాడు. మామయ్యకు తురకం బాగా వచ్చు. వాళ్ళతో బాగా మాట్లాడేవాడు.. మా గొడ్లదొడ్లో సిమెంటు రాయిని యాకమూరు రామయ్య అనే ఆయనతో దగ్గరుండి తీయించాడు. చాలా పెద్ద అచ్చు. దాదాపు అరవై ఏళ్లు దాటినా చెక్కు చెదరకుండా ఇంకా అవి దృఢంగా ఉన్నాయి. కలప నాణ్యత ఆయనకు బాగా తెలుసు. రంపపు కోత మిల్లులు వచ్చిం తర్వాత అవసరమైతే మా వెంట ఉండి కొత కోయించేవాడు. ముక్క వృధా కాకుండా చాలా జాగ్రత్త పడేవాడు. రిక్షా మీద వెళ్లి వచ్చేవాడు. పని అంటే దైవం అని ఆయన భావన.

మా మేనమామ గంగయ్య గారికి గాసుగ సున్నం తారస రాయి టేకు బద్దీలతో ఆయనే దాబా కట్టించిండా దగ్గరుండి. నన్ను చాలాసార్లు “ఒరే పది వేలు చేత్తో పట్టుకోరా. నేను నీకూ దాబా వేయించి పెడతాను” అనేవాడు. అంత డబ్బు అప్పుడు మా దగ్గర ఉండేది కాదు. కాని ఆ అభిమానానికి జోహార్లు.

హిందీ టి.వి.సీరియల్ 'చాణక్య' అందరు చూసే ఉంటారు. అద్భుతంగా ఉండేది. అందులో చాణక్య పాత్రధారి దర్శకుడు ద్వివేది అనుకుంటా. అచ్చంగా మా శ్రీరామమూర్తి మామయ్య అదే వేషం, అదే పోజుతో ఉండేవాడు. ఈయన్ని చూస్తే ఆయన్ను చూడక్కరలేదు. మామయ్య చిక్కని ఫిట్టర్ కాఫీనే తాగేవాడు. మా ఇంట్లోను ఫిట్టర్ కాఫీయే. ఆయన వస్తే కాఫీ ఇవ్వటం మామూలు. గ్లాసులు ఎంతో పరిశుభ్రంగా ఉండాలి. మనుష్యుల్ని పూసుకోవటం, రాసుకోవటం ఆయనకు ఇష్టం లేదు. క్రమశిక్షణకు పెద్ద పీట వేసేవాడు. ఆ చూపు నుండి తప్పించుకోవటం ఎవరి వల్లా కాదు. అదో ప్రత్యేక శైలి. మా కుటుంబాలే కాదు, ఆయన సలహా సంప్రదింపులు పొందని కుటుంబం ఆనాడు మా ఉయ్యర్లో లేనే లేదని చెప్పవచ్చు. ప్రతి ఫలాపేక్ష లేకుండా అలా చేయటం ఎందరికి సాధ్యం? అది ఆయనకే సాధ్యమయింది. ఆలోచనలో, వ్యూహ రచనలో అపర చాణక్యుడని అని పించుకొన్నాడు. మేము కూడా చాటున 'చాణక్యుడు' అనే వాళ్ళం. నవ్వు కంటే సీరియస్‌గా ఉండటం ఆయన తరహా. నవ్వాడు అంటే ఏదో ఉంది అనే భావం.

మా ఇళ్ళల్లో పెళ్ళిళ్ళకు, ఒడుగులకు ఆయన దగ్గరుండి అన్నీ పర్యవేక్షించి జరిపించేవాడు. మా నాన్నగారు చని పోయినపుడు మా కుటుంబానికి ఎంతో అండ దండగా ఉన్నాడు. మా అమ్మ చని పోయినపుడు అంతా తానే అయి జరిపించాడు. ఆయన మా దగ్గర ఉంటే వెనక్కి తిరిగి చూసుకో నక్కర లేదనే దిలాసా మాకు కల్పించాడు ఆయన. మా మేనమామ తర్వాత ఆయనే మాకు అతి దగ్గర చుట్టం అనిపించుకొన్నాడు. ఆయన మూడు కాలాల్లో సంధ్యా వందనం చేసేవాడు. వేదం బాగా చదివు కొన్నాడు. పెళ్ళిళ్ళలో పురోహితుడు ఎక్కడైనా పోరపడితే చక్కదిద్దేవాడు. ఆయన ఇంటికి అతిథులు ఎక్కువగా వచ్చేవారు. కమ్మని భోజనం పెట్టి తగిన సత్కారం చేసేవాడు. మడి వంట. వేదం చదువు కొన్న వారిని పరీక్షించే చాక చక్రం ఉన్నవాడు. మా మేనమామ నిర్వహించే వేద సభలకు హాజరై దగ్గరుండి ఏర్పాట్లు చూసేవాడు.

ఒక రకంగా మా కుటుంబాలకు సారథి మంత్రి, సచివుడు, స్నేహితుడు, నీతి కోవిదుడు, అపర చాణక్యుడు, ఇంజినీరు మా కొలతల సారీ కొలచల శ్రీరామమూర్తి మామయ్య. ఇన్నాళ్ళకు ఆయన్ను తలచుకోవటం నా అదృష్టంగా భావిస్తున్నాను.

38) వారధి సారథులు

ఉయ్యూరు లో మా శివాలయం బజారు నుండి పుల్లేరు కాలువ దాటటానికి వంతెన లేదు. చాలా కాలంగా ఆందోళన చేస్తున్నా పట్టించుకోలేదు ప్రభుత్వం, పంచాయితీ కూడా. అవతలి ఒడ్డుకు వెళ్ళాలంటే పూర్వం చిన్న డింగీలు ఉండేవి. పల్లెకారులు వాటిని నడిపేవారు. వాళ్ళు పంచాయితీ పాటల్లో పాల్గొని నడిపే హక్కు

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

సంపాదించు కొనేవారు. దాటే వారెవరైనా ఏదైనా ఇస్తే తీసుకోవటమే కాని ఇంత డబ్బు ఇవ్వాలనే నియమం లేదు. కాపుల బజారులో ఒక రేవు వుండేది. అక్కడి నుంచే దాటేవారు. మాకు యాకమూరు దగ్గరలో కర్రల చిన్న వంతెన ఉండేది. ఇరుగ్గా ఉంటుంది. ఒక రిక్షా అతి కష్టం మీద వెళ్ళ గలిగే వీలు. సైకిళ్ళు, స్కూటర్లు ఎక్కించాలంటే ఒంతైన చాలా ఎత్తుగా వుంది అప్రోచ్ రోడ్డు సరిగ్గా లేక చాలా ఇబ్బందులు పడేవాళ్ళం. వర్షాకాలం బురదలో యమ యాతనగా ఉండేది.. వల్లూరు వెళ్ళాలన్నా యాకమూరు, పెనమకూరు దేవర పల్లి వగైరాలకు వెళ్ళాలంటే ఆ చిన్న వంతెనే గతి. లైట్లు కూడా ఉండేవి కాదు. రాత్రి పూట మరీ ఇబ్బందిగా ఉండేది. నిర్మానుష్యం. అలానే సినిమాకి వెళ్ళిన జనం, పొరుగుూరి నుండి వచ్చినవాళ్ళు ఈ ఇబ్బందుల్ని భరిస్తూ కాలవ అవతలికి చిన్న వంతెన మీద నుంచే వెళ్ళేవాళ్ళు. కాలేజీ విద్యార్థులు, స్కూల్ విద్యార్థులు, కూరగాయల అమ్మకంవాళ్ళు అందరికీ అంతకంటే గత్యంతరం లేదు. కె.సి.పీ.లో పనిచేసే కార్మికులైనా ఇతర ఉద్యోగస్తులకైనా అంతే గతి. అదీ చిన్న వంతెన పరిస్థితి. సి.బి.యం.ఆస్పత్రి దగ్గర పెద్ద వంతెన ఉండేది. దాని మీద బస్సులుతో సహా అన్నీ వెళ్ళటానికి వీలైననంత వెడల్పుగా ఉండేది. అక్కడ లాకులు కూడా ఉన్నాయి. అదీ చాలటం లేదని కె.సి.పీ సహకారంతో దాన్ని వెడల్పు పెంచి కొత్త వంతెన కట్టారు. ఇన్ని జరిగినా చిన్న వంతెన పని ఎవరు చేబట్టలేదు. అది మరీ ఆ చివర అయిపోయింది. ఊరూ పెరిగింది. కాలవ కట్ట అంతా ఇళ్ళు వేసుకొన్నారు పేద ప్రజలు. నడిచే వీలు కూడా లేకుండా ఉంది. ప్రజల గోడు బధిర శంఖారావమే అయింది..

అన్నీ ప్రభుత్వమే చేయలేదు. ప్రజలు కూడా తమ వంతు పని చేయాలి. ఈ విషయంలో ప్రజా ప్రతినిధులు, పంచాయతీ, గ్రామ పెద్దలు అందరు ఒకటై ఆలోచన చేశారు.. దీనికి పరిష్కారం ఆలోచించారు.. మంచి పని చేస్తామనుకొంటే వదాన్యులకు కొదవ వుండదు. అయితే గంట కట్టే వాడుండాలి.. ఆ పనికి ఉయ్యారులో అత్యంత ధనికులు, కె.సి.పీ.లో వేలాది షేర్లు వున్నవారు, ఎన్నో కంపెనీలలో పెట్టుబడులున్న వారు, కాలవ అవతల ఎంతో విలువైన భూమి ఉన్నవారు, ఇన్ని ఉన్నా నేత పంచె, చొక్కాతో పైన ఖండువాతో పాత సైకిలు తొక్కుకుంటు, నడిచి వస్తుంటే చంకలో ఇండియన్ ఎక్స్ప్రెస్ పేపర్ తో వచ్చే వల్లభనేని వీర భద్రరావుగారు అందరి దృష్టిలో పడ్డారు. ఆయనకూ ఇక్కడ వంతెన పడితే తనకూ లాభమే. పొలాల విలువ పెరుగుతుంది. తనకూ నడకా, చుట్టూ తిరిగి వచ్చే బాధా తప్పుతుంది. ఆయన మనసులోను ఇది సుళ్ళు తిరుగుతోంది. శాసన సభ్యులు అనే బాబూరావు, సర్పంచ్ గెల్లి మల్లికార్జునరావు, బ్రాహ్మణుడైనా మంచి వ్యవసాయంలో దిట్ట గోవింద రాజుల పరబ్రహ్మనంద శర్మ అనే “అబ్బి”గారు యువకుడు ఉత్సాహవంతుడు, మంచి పనుల్లో ముందుకు దూకే

యలమంచిలి వెంకట బాబూ రాజేంద్రప్రసాద్ అంటే ఇప్పటి శాశనమండలి సభ్యుడు అందరు కలిసి ఆలోచించారు. పరిష్కారం దొరికింది. వీరభద్రరావుగారు రెండు లక్షలు, పంచాయితీ కొంత, డబ్బు వేసుకొని, మిగిలిన డబ్బు మా బజారులో ఉన్న కుటుంబాలవారు తలో వెయ్యి రూపాయలు చందా వేసుకొని ప్రభుత్వం ఇచ్చే గ్రాంట్ను కలుపుకొని కే.సి.పీ.వారి సహకారంతో వంతెన నిర్మించాలని నిర్ణయానికి వచ్చారు. డబ్బు సమకూర్చుకొన్నారు. పని ప్రారంభించారు. డబ్బును బాంక్లో డిపాజిట్ చేసి, అవసరమైనప్పుడు తీస్తూ మా బజారులో వంతెన పూర్తి చేశారు. చాలా తక్కువ సమయంలోనే నాణ్యతగా కట్టటం విశేషం. దీనితో పుల్లెరు దాటటానికి వారధి ఏర్పడింది. దానికి వీరభద్రరావుగారు ధన రూప సాయంచేసి అవసరమైతే ఎంత పెట్టుబడి పెట్టటానికైనా ముందుండి పనిని వేగ వంతం చేశారు. మరి ప్రజల నుండి డబ్బు వసూలు చేయటానికి ఆయన ఇంటింటికీ రాలేరు కదా. ఆ బాధ్యత గోవిందరాజుల శర్మగారికి అప్పగించారు. ఆయన కొద్ది మంది ప్రముఖులతో ఇంటింటికీ తిరిగి ఇంటికి వెయ్యిరూపాయల చొప్పున వసూలు చేసే బాధ్యతను తీసుకొని చాలా పకడ్బందీగా, అందరికీ నచ్చచెబుతూ వసూలు చేశాడు. నేను కుడా వెయ్యి రూపాయలు ఇచ్చాను. మిగతా వాళ్లకు చెప్పి ఇప్పించాను. అంతా సమకూరి సద్వినియోగమై మా వంతెన రూపుదాల్చింది. ఈ వారధికి నిజమైన సారథులు వల్లభనేని వీరభద్రరావుగారు, రెండోవారు మా బజార్లో ఎత్తు అరుగుల మీద ఉండే గోవిందరాజుశర్మ గారు.. వీరిద్దరి కృషి, ప్రయత్నం, మిగిలిన వారి సహకారం వల్లే ఇంత మంచి పని జరిగి ఆ వంతెన ఎంతో ఉపయోగకరంగా ఉంది. ఈ వంతెనపై లారీలను వెళ్ళనివ్వరాదు అనే నియమం ఉంది. కాని దాన్ని పాటించకపోవటం బాధాకారం. ఈ వంతెన మూలంగా ట్రాఫిక్ విపరీతంగా పెరిగింది. స్కూల్ బస్సులు ఆటోలు, రిక్షాలు, చిన్నకార్లు అన్నీ హాయిగా వెళ్ళ గలుగుతున్నాయి.

గోవిందరాజుశర్మ నాకు స్కూల్లో సహాధ్యాయి. ఎప్పుడు గ్లాస్కో లుంగి, గుండీలు పెట్టని గ్లాస్కో చొక్కా, పైన తువ్వాల, డొక్కు లూనాతో, చైన్స్మీకింగ్తో దర్శనం ఇస్తుంటాడు. మంచి వ్యవసాయం చేసేవాడు. కాలేజికి అవతల గరుగుకు దగ్గరగా పొలాలున్నాయి. వ్యవసాయం చెరుకు బాగా పండించేవాడు. కండా, పశువు కూడా. మంచి స్నేహశీలి. అనుక్షణం ఆయనతో కనీసం పదిమంది మిత్రులుంటారు. వాకిట్లో ఎప్పుడు సందడే. అందరికీ కాఫీలు ఇవ్వటం ఆ ఇల్లాళి ద్యూటీ. వాళ్ళ అబ్బాయిలు నా శిష్యులే. మా అబ్బాయిలకు సహాధ్యాయులే. శర్మగారు రాజకీయంగా తెలుగుదేశానికి దగ్గరవాడు. అన్నే బాబూరావుగారు, వడ్డే శోభనాద్రీశ్వరరావు గార్లతో చాలా సన్నిహిత సంబంధాలుండేవి.. బాబూరావు వడ్డేలు శర్మగారితో సంప్రదించకుండా ఏ పని చేసేవారు కాదు. అలాగా బ్రాహ్మణ సంఘంలోను ఆయన మాటే చెల్లుబాటు. అందర్లో తలలో

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నాలుకగా ఉండేవాడు. అతని మాటలు కొంచెం పంజెంట్లా ఉండేవి. మనిషి సౌమ్యుడే. పాపం ఒకసారి ఆయన మా వార్డెంబర్గా ఎన్నికలలో దిగాడు. ఎంతోమందితో పరిచయాలు, ఎందరో కూలీలు ఆయన పొలాల్లో పనిచేసే వారున్నారు. బ్రాహ్మణ ఓటర్లు ఎక్కువగా ఉన్నారు అనే చాలా విశ్వాసంతో బరిలో దిగారు. కాని అంచనాలు తారుమారయ్యాయి. దారుణంగా ఓడిపోయారు. పాపం కుంగిపోయాడు. అయితే నేను ఆయన గెలిచే అవకాశాలు లేవని ముందే తెలుసుకొన్నాను. సరే ఫలితాల రోజున ఆయన ఇంట్లోనే ఉన్నాం అందరం. అందరికీ కాఫీలు, టీలు ఇచ్చాడు ఫలితంతో సంబంధం లేకుండా. అదీ ఆయన ప్రత్యేకత. “ఏమయ్యా” అని పిలిస్తే “మీరు” అని అతను పలకరించేవాడు. మా రమణకు వాళ్ళింట్లో మంచి చనువు.. అలాంటి శర్మగారు మార్చి చివర్లో అకస్మాత్తుగా చనిపోయాడు. ఒక మంచి మిత్రుడిని కోల్పోయాను.

మా అబ్బాయి రమణ మెయిల్రాస్తూ వల్లభనేని వీరభద్రరావుగారు చనిపోయారని తెలియజేశాడు. వీరభద్రరావుగారు సాదాసీదా జీవితమే గడిపారు. ఆయన ఎంత ధనవంతులు అంటే, ఉన్న పొలంగా మా ఉయ్యారును అమ్మేస్తే కోనేంత సంపన్నులు. అయినా చాలా మామూలుగా ఉండేవారు. సైకిలు లేకనడకే.. ఇక్కడ ఒక విషయం గుర్తుకు వస్తోంది. కోమట్ల బజారు లేక రావిచెట్టు బజారులో మా శ్రీ సువర్చలాస్థనేయ స్వామి దేవాలయాన్ని పునర్నిర్మిస్తున్న సమయం.

1988 సంవత్సరం.. అందరి దగ్గరకీ చందాల కోసం తిరుగుతున్నాం. అలానే వీరభద్రరావుగారి కోసం వెళ్లాం. ఇస్తాను ఇస్తాను అంటూ చాలాసార్లు తిప్పించుకొన్నారు. కాని రూపాయి కూడా చేపలేదు. సరే రేపు ప్రతిష్ఠ అనగా ముందురోజున మేము వెళ్లి ఆయనకు మళ్ళీ జ్ఞాపకం చేసి, ఆహ్వానం ఇచ్చి, డబ్బు సంగతి మర్చిపోయారేమని కోరాం. కే.సి.పీ. మేనేజర్ శ్రీ ఇంజేటి జగన్నాథరావుగారు, అన్నే బాబూరావుగారు వంటి పెద్దలు వస్తున్నారు అని తెలియజేశాం. కానీ ఆయన ప్రతిష్ఠ రోజున రాలేదు. మర్నాడు ఉదయం నేను మా ఇంట్లో సంధ్యావందనం పూజలో ఉండగా వీరభద్రరావుగారు నడిచి మాఇంటికి వచ్చి నేను బయటికి వచ్చేదాకా వాకిట్లో కుర్చీలో కూర్చున్నారట. నేను వెళ్లి పలకరించాను. ఆయన అన్న మొదటిమాట “ప్రసాద్ గారూ! నేను అనుకున్న డబ్బు అంటే రెండు వేల రూపాయలు అనుకొన్న సమయానికి ఇవ్వలేకపోయాను. ఏమీ అనుకోవద్దు. సరిగ్గా అక్టోబర్ మొదటివారంలో మీకు ఆ డబ్బు అందజేస్తాను..” అన్నారు. “సరేనండీ మా స్వామి ఆయనే తెచ్చుకొంటారు” అన్నాను. కాఫీ ఇచ్చి పంపాను. అంతే, సరిగ్గా ఆయన అన్నరోజు ఆయనే ఫోన్చేసి మమ్మల్ని రమ్మన్నారు. వెళ్ళగానే కాష్ ఇచ్చేశారు. దాన్ని ఆయన వాగ్దానం చేసిన అయిదు నెలలకు ఇచ్చారు. అందరు ఆయన డబ్బు ఇచ్చారు అంటే ఆశ్చర్యపోయారు. “ఎనిమిదో వింత” అన్నారందరూ. నవ్వుకొన్నాం. మా ఆంజనేయస్వామి మహాత్మ్యం అది. ఆ డబ్బు

ఆయనకు ఒక లెక్కలోది కాదు.. కానీ ఎందుకు అంత తాత్పరం చేశారో అర్థం కాదు. పోనీ ఆయనకు దేవుడి మీద భక్తి లేదా అంటే అదేమీ కాదని తెలిసింది. భార్య మహాయోగ్యురాలు. మేము వెళ్ళిన ప్రతిసారి కాఫీ ఇచ్చి పంపేది. వీరభద్రరావుగారి తండ్రిగారు గోపాలరావుగారు. ఎప్పుడు వాలుకుర్చీలో వరండాలో కూర్చుని కనిపించేవారు. తెల్లని పొడవైన గడ్డం, లుంగి, చొక్కాతో ఉండేవారు. అంతటి ధనవంతుడు మా ఇంటికి వచ్చి ఈ చిన్న మొత్తం కోసం అంతసేపు మా వాకిట్లో కూర్చోవటం ఆశ్చర్యం. ఆయన బజార్లో కనిపించినప్పుడల్లా చక్కగా పలకరించి మాట్లాడే సహృదయులు.. మా నాన్నగారంటే విపరీతమైన అభిమానం వారికి. ఎప్పుడు నాన్నగారి గురించే జ్ఞాపకం చేసేవారు. దేశ ఆర్థికస్థితిపై మంచి అవగాహన ఉన్నవారు. షేర్లు, పెట్టుబడులు, లాభనష్టాలూ బాగా తెలిసినవారు. కానీ ఆయన పిల్లలే వారు ఆయనకు అందుబాటులో లేరు. భార్య ముందే చనిపోయింది. ఇప్పుడు వీరి మరణం. మా వారధికి సారదులైనవారు శర్యుగారు, వీరభద్రరావుగారి మరణంకు తీవ్రవిచారం తెలియజేస్తూ వారి కుటుంబాలకు సానుభూతి, సంతాపాన్ని ప్రకటిస్తున్నాను.

39) మంచి ప్రిన్సిపల్సు ఉన్న ముగ్గురు ప్రిన్సిపాల్సు

మా ఉయ్యూరులో పాలిటెక్నిక్ కాలేజి మూడు రకాల కోర్సులు కలిగి ఎందరో వేలాది విద్యార్థులకు ఉపాధికి కారణమైంది. దానికి అనుబంధంగా ఉన్న ఐ.టి.ఐ. చిన్నతరగతులు చదివి చదువు కోసం సాగించలేనివారికి ఆసరాగా ఉంది. చదివి పాస్ అయినవారందరికీ ఎక్కడో అక్కడ ఉద్యోగాలు గ్యారంటీగా లభించేవి. అందుకే ఆ రెండు కాలేజీలు ఉయ్యూరుకే కాదు చుట్టుప్రక్కల గ్రామాలకే కాదు దూరంగా ఉన్న జిల్లాలవారికీ కూడా ఆకర్షణీయం అయ్యాయి. ఆనాడు ఉయ్యూరు చదువుల హబ్ అయింది అంటే ఆశ్చర్యంలేదు. వీటిని ఏర్పాటుచేసి ప్రభుత్వం తన దూరదృష్టిని తెలియజేసింది. గ్రామీణ వాతావరణంలో అతితక్కువ ఖర్చుతో విద్య నేర్వటం ఒక ఆదర్శప్రాయం అయి అందుబాటులోకి వచ్చింది. ఊరంతా కాకిలాగూలు తెల్లచొక్కాల విద్యార్థులతో కళకళలాడిపోయేది. స్థానికంగా ఉన్న కే.సి.పి. షుగర్ ఫ్యాక్టరీలో ఉద్యోగాలకు అవకాశాలూ లభించటం దీని విజయానికి కారణం కూడా అయింది. మంచి విద్యాబోధనాలతో, క్రమశిక్షణ గల విద్యార్థులతో, అనుభవం కల లెక్చరర్లతో కావలసిన సౌకర్యాలతో వీటిని పర్యవేక్షించి ఉత్తమ విద్యార్థులను తీర్చిదిద్దే సంకల్పం ఉన్న ప్రిన్సిపాల్సు ఉండటంతో కళాశాల మూడుపువ్వులు ఆరుకాయలుగా వర్ధిల్లింది. మేము హిందూపురం నుండి 1951లో ఉయ్యూరు వచ్చేసరికి దాని వైభవం వర్ణించటానికి వీలు లేనంత గొప్పగా ఉండేది. నాకు జ్ఞాపకం ఉన్నంతవరకు నేను చూసిన ముగ్గురు ప్రిన్సిపాల్సు దాన్ని తీర్చిదిద్దిన తీరును జ్ఞాపకం చేసుకోవటమే నేను చేస్తున్నది.

శ్రీ వేపా కృష్ణమూర్తి అసలైన ఆంగ్ల దొరలాగా సూటూ, బూటూ, టై, టోపీతో శ్రీ వేపా కృష్ణమూర్తిగారు ఉండేవారు. ఎర్రటి ఎరుపురంగు ఆ దొరతనానికి మరింత వన్నె తెచ్చేది. దీనికితోడు నోటిలో దొరల పైపు కూడా. కళ్ళకు నల్లద్దాల కళ్ళజోడు. ఇదీ ఆయన అవతారం. ఆయన్ను తెలుగువాడు అంటే ఎవరికి నమ్మకం ఉండేది కాదు. ఆయన ఇంగ్లీష్ తప్ప తెలుగులో మాట్లాడినట్లు కూడా ఎవరికీ తెలీదేమో. ఆ పర్సనాలిటీని చూస్తే అందరికీ వణకే. ఆయన రాయప్రోలు కోదండరామయ్యగారింట్లో మా ప్రక్కబజార్లో అద్దెకు ఉన్నట్లు జ్ఞాపకం. ఆయన కాలేజీకి నడిచి వెళ్ళేవాడు. ఆయన వెడుతున్నా, వస్తున్నా దారిలో ఒక్క విద్యార్థి కూడా కనీపించేవాడు కాదు. అందరు అంతకుముందే కాలేజీకి వెళ్ళిపోయేవారు. ఆయన చూస్తుండగా కాలేజీకి విద్యార్థి వెళ్ళటం ఎవరూ చూసి ఉండరేమో. ఊళ్ళోవారు కూడా ఆయన బజార్లో నడుస్తుంటే ఎదురు పడటానికి జంకేవారు. అంత ఐరన్ డిస్టిన్ ఉండేది ఆయన కాలంలో. ఆయన కాలేజీకి చేరిన తర్వాతే విద్యార్థులు ఫీల్డు వర్కుకు బయటికి వచ్చేవారు. సివిల్ విద్యార్థులు స్టాఫ్, లెవెల్ ఉన్న స్టాండులతో రోడ్లను సర్వే చేసేవారు. అయినా కూడా రోడ్లమీద వాళ్ళంతా చాలా క్రమశిక్షణతో ప్రవర్తించేవారు. వాళ్ళు చేసే పని ఏమిటో మాకు తెలీకపోయినా చాలా ముచ్చటగా ఉండేది చూస్తుంటే. కాలేజీలో అన్ని డిపార్ట్మెంట్లలోను సమర్థులైన లెక్చరర్లు ఉండేవారు. వారి బోధనా విధానాన్ని విద్యార్థులు మెచ్చుకోవటం బాగా గుర్తు. ఆచారిగారనే డ్రాయింగ్ టీచర్ ఉండేవారు. నల్లగా ఉండేవారు. కాని అద్భుతమైన కళను ప్రదర్శించేవారు. విద్యార్థుల్లో డిసైన్లను వేయించటంలో గొప్ప పేరుండేది ఆయనకు. దీనికితోడు గొప్ప కళాకారుడు కూడా. వారికోత్సవ సమయాలల్లో విద్యార్థులతో మంచి నాటకాలను వేయించేవారు. ఆయన ఇచ్చే శిక్షణ ముచ్చటగా ఉండేది. అలాగే ఆటల విషయంలో కూడా దానికి సంబంధించినవారు శ్రద్ధ తీసుకొనేవారు. “చామలి” అని పిలువబడే విశాలమైన ఆటస్థలం ఆడటానికి అనువుగా ఉండేది. అప్పటికి క్రికెటుకు ప్రాధాన్యత లేదు. వాలీబాల్, బాడ్మింటన్, చెడుగుడు బాగా ఆడేవాళ్ళు. పరుగు పందాలు, డిస్కస్ట్రో, జావేలీ మొదలైన వాటిలో విద్యార్థులు ఆడుతుంటే వెళ్ళి చూస్తూ ఉండేవాళ్ళం. కృష్ణమూర్తిగారి క్రమశిక్షణ వల్ల కాలేజీ చాలా అభివృద్ధి సాధించింది.

శ్రీ పి. హెచ్. యెన్. బి. శర్మ వేపా కృష్ణమూర్తిగారు ఎన్నేళ్ళు పని చేశారో నాకు తెలీదు, ఆయన అక్కడే రిటైర్ అయారో ఇంకెక్కడికైనా వెళ్ళారో కూడా నాకు తెలీదుకాని ఆయన తర్వాత వచ్చిన పి. హెచ్. యెన్. బి. శర్మగారు మాత్రం జ్ఞాపకం ఉన్నారు. ఆయన దొర అయితే ఈయన ఆంధ్రత్వంతో ఉన్న మనిషిలాగా కనీపించేవాడు. సుమారున విగ్రహం. సూటు, కోటు మామూలే. టోపీ లేదు. నవ్వు మొఖంతో ఉండేవారు. భారీ విగ్రహంకాదు కాని ఆకర్షణీయమైన మనిషి. వయసుకు తగ్గ శరీరం. వేపా వారంతటి

తీవ్రంగా కనిపించేవారు కాదు. కాని ఈయన కాలంలో కూడా క్రమశిక్షణతోనే విద్యార్థులు ఉండేవారు. బయట తిరగటం ఉండేది కాదు. సర్వే చేసినప్పుడు తప్ప ఎవరు బయట కనిపించేవారు. పసుపురంగు దేహచ్ఛాయ. వీరి కాలంలో కాలేజీలో ఇదివరకంటే సాహిత్య, సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు ఎక్కువగా జరగటం జ్ఞాపకం. కవులను కళాకారులను పిలిపించి వారితో కార్యక్రమాలు నిర్వహించేవారు. వార్షికోత్సవాలను ఘనంగా జరిపేవారు. దానికి ముందు విద్యార్థులకు అన్ని విషయాలలో పోటీలు నిర్వహించేవారు. తెలుగులో వక్రత్వం, వ్యాసరచన పోటీలు పెట్టేవారు. మా నాన్నగారు మృత్యుంజయశాస్త్రిగారిని ఆహ్వానించి వాటికి న్యాయనిర్ణేతగా వ్యవహరింపజేసేవారు. నాటకాలను నేర్చి విద్యార్థులతో వేయించేవారు. ఆనాటి విద్యార్థి నటుల్లో నాకు బాగా జ్ఞాపకం ఉన్నవారు నారాయణమూర్తి, సుబ్బరాయశర్మలున్నారు. ఆటల పోటీలను ఘనంగా నిర్వహించేవారు. అన్నిటికీ బహుమతులందజేసేవారు. వీటినన్నిటిని ఆచారి మాస్టారు, వెంకటేశ్వరరావుగారు నిర్వహించేవారు. గ్రౌండ్లో విద్యార్థులు ఆడుకుంటుంటే భలేగా ఉండేది. చూస్తూ ఆనందించేవాళ్ళం. సాయంకాలాల్లో వెళ్లి చూస్తూ ఉండేవాళ్ళం. శర్మగారికి మా నాన్నగారికి దోస్తీ బాగా ఉండేది. ఆయన చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు గారింట్లో అద్దెకు ఉన్నట్లు జ్ఞాపకం. శర్మగారి పాలనలో కళాశాల అన్ని రంగాలలో ముందుకు దూసుకుపోయినట్లు గుర్తు..

ఇక్కడ కొన్ని విషయాలు గుర్తుకు వస్తున్నాయి. అవి చెప్పాలి. కాలేజీలో చదివే బ్రాహ్మణ విద్యార్థులు కొందరు వారాలు చేసుకొని చదివేవారు. మా నాన్నగారికి చదువుకొనే విద్యార్థులు అంటే మహా ఇష్టం. వారి చదువు ఆటంకం లేకుండా సాగిపోవాలని వారు కోరుకొనేవారు. కనుక వారానికి ఎంతమంది అయినా విద్యార్థులకు వారాలు ఇచ్చేవారు. రోజుకు ఒక్కోసారి ఇద్దరు, ముగ్గురు వచ్చి రెండు పూటలా భోజనంచేసి వెళ్ళేవారు. ముందురోజే వచ్చి “రేపు మీ ఇంట్లో నాకు వారం ఉందండి” అని మర్యాదగా వచ్చి చెప్పేవారు. వారి కాలేజి సమయానికి తగ్గట్లు మా అమ్మ వంటచేసి రెడీగా ఉండేది. వారు వచ్చి హాయిగా తృప్తిగా భోజనం చేసి వెళ్ళేవారు. వెళ్ళేటప్పుడు కృతజ్ఞతగా నమస్కారం చేసి వెళ్ళేవారు. మమ్మల్ని తమ తమ్ముళ్ళలాగా మా అమ్మా నాన్నలను వారి తలిదండ్రులుగా భావించి గౌరవించేవారు. మాకు తెలియని లెక్కలు సైన్స్ మొదలైన సజ్జెక్టులను అందులో మాకు వచ్చిన అనుమానాలను తీర్చేవారు. మా కుటుంబసభ్యులుగా మసలేవారు. అదొక సంతృప్తిగా ఉండేది మాకు. మూడేళ్ళు చదువుకొని, నిర్విఘ్నంగా వారాలు చేసుకొని తిని తమ చదువులను బాగా చదువుకొంటూ అభ్యుదయం సాధించేవారు. జీవితంలో వారు ఉద్యోగంలో స్థిరపడిన తర్వాత వీలున్నప్పుడు ఎప్పుడైనా వచ్చి పలకరించి కృతజ్ఞతలను తెలియజెప్పేవారు. అది

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

వారి సంస్కారం. మేము చేసింది గృహస్తులుగా మా ధర్మం నేరవేర్చటం. అంతే. ఇదో వింత అనుభూతి. మా నాన్నగారి తర్వాత మా అమ్మ, ఆ తర్వాత నేనూ ఆ సంప్రదాయాన్ని కొనసాగించాం. మా మామయ్య గంగయ్యగారింట్లో, చోడవరపు వారింట్లో వారణాసి వారింట్లో కొలచల వారింట్లో ఈ వారాలు ఇచ్చి విద్యార్థుల చదువులకు ప్రోత్సహించారు.

కాలేజీ సమయంలోనే కాక గంట గంటకు గంటలు కొట్టేవారు. రాత్రి తెల్లార్లు కొట్టేవారు. అదే అందరికీ సమయం తెలుసుకోవాటానికి ఉపయోగపడేది. ఐ.టి.ఐ. వాళ్ళ సుత్తి కొట్టుడు, మెకానికల్ వాళ్ళ యంత్రాల చప్పుడు, సివిల్ వాళ్ళ సర్క్యూట్ కాలేజీ పరిసరాలన్నీ ఆకర్షణీయంగా ఉండేవి. అప్పుడు ఐ.టి.ఐ.ని పెద్దగా గౌరవంగా చూసేవారు కాదు. సుత్తి కొట్టుడు అనే దానికి పేరు. అంత తేలిగ్గా చూసేవారు. కాని అదే ఆ తర్వాత ఎంతో విలువైన కోర్సుగా ఎదిగిపోయింది.

శ్రీ నరసింహమూర్తిశర్మగారి తర్వాత మా నాన్నగారి హిందూపురం శిష్యుడు నరసింహమూర్తిగారు ప్రిన్సిపాల్ గా వచ్చారు. వచ్చాడు అనచ్చు. అంత పరిచయం ఉంది ఆయనతో. హిందూపూర్లో మా నాన్నగారు హైస్కూల్లో సీనియర్ తెలుగు పండితులుగా పని చేస్తున్న కాలంలో నరసింహమూర్తి అక్కడ చదివాడు. మా ఇంటికి దగ్గరలోనే ఉన్న రాఘవేంద్రరావుగారి అల్లుడాయన. రావుగారు నాన్నగారి స్కూల్లో సెకండరీ టీచర్ గా పని చేసేవారు. ఆయన భార్య గోదావరమ్మగారు మునిసిపాలిటీ మెంబరు కూడా. మంచి పలుకుబడి ఉన్న ఆమె. వారి కుమార్తె సునంద మాతోపాటు ఆడుకొనేది. మా రెండో అక్కయ్యకు క్లాస్మేట్ కూడా. ఆ సునంద భర్తే నరసింహమూర్తి. మా నాన్నగారంటే విపరీతమైన గౌరవం. మేము కూడా అక్కడ ఆయనతో చనువుగా ఉండేవాళ్ళం. మమ్మల్ని ఒక్కో కుర్చీబెట్టుకొని కబుర్లు చెప్పేవాడు. మేము హిందూపురం నుండి ఉయ్యూరు వచ్చినా గోదావరమ్మ, వాళ్ళింటి ప్రక్క ఉన్న అన్నపూర్ణమ్మగార్లు ఉయ్యూరు వచ్చి చూసి వెళ్లారు. మూర్తి సివిల్ పాసై నంద్యాలలో ప్రిన్సిపాల్ గా పనిచేసి ఉయ్యూరుకు బదిలీ అయి వచ్చారు. రావటం రావటమే మా ఇల్లు వెతుక్కుంటూ వచ్చారు భార్యభర్తలు. మా ఇంట్లో భోజనాలు చేశారు. అద్దెకు ఇల్లు తీసుకొన్న తర్వాత మమ్మల్ని అందర్ని వాళ్ళింటికి భోజనాలకు పిలిచారు. మా నాన్నగారిని వీలున్నప్పుడల్లా వచ్చి కలిసి వెళ్ళేవాడు మూర్తి. కాలేజీలో జరిగే సాహిత్య సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలను నాన్నగారి పెద్దరికంతో జరిపించేవాడు. అప్పుడే స్థానం నరసింహరావుగారిని ఆహ్వానించి ఆయనతో సత్యభామ పాత్రను వేయించారని గుర్తు. విద్యార్థులలో బాగా పాటలు పాడేవారుండేవారు. అన్నిరంగాలలో కళాశాల అభివృద్ధిలోకి వచ్చింది. మూర్తి కూడా క్రమశిక్షణకు అధిక ప్రాధాన్యతనిచ్చి, చదువు శిక్షణ విషయంలో అన్ని జాగ్రత్తలు తీసుకొన్నాడు. ఇలా ముగ్గురు ప్రిన్సిపాళ్ళు ఉయ్యూరు కాలేజీని తీర్చిదిద్ది,

దాని అభివృద్ధికి కారకులైనారు. వారి సేవలు చిరస్మరణీయం.

ఇంత అభ్యుదయం సాధించిన కాలేజీ ఒక్కసారిగా కుదేలయింది . రాజకీయనాయకుల స్వార్థంవల్ల ఉయ్యూరులో ఉన్న కాలేజీని విజయవాడకు సాగనంపారు . దీనికోసం చేతులు కాలిన తర్వాత ఆకులు పట్టుకొన్నట్లుగా సమ్మెలు ఆందోళనలు నిరసనలు స్థానిక ప్రజలు చేశారు కాని ఫలితం లేకపోయింది. ఉయ్యూరుకు దగ్గరలోని కనుమూరు వాస్తవ్యులు సోషలిస్టు భావాల వ్యక్తీ, రైతు శ్రీ కొల్లిరామకుమారవర్మగారు నిరవధిక నిరాహారదీక్ష చేబట్టారు. దాదాపు యాభైరోజులకు పైగానే వారు దీక్ష చేసినట్లు జ్ఞాపకం. అప్పటి నూజివీడు కుమారరాజు ఏం.ఆర్.అప్పారావుగారు వచ్చిస్వయంగా చూసి విషయాలు తెలుసుకొన్నా ఏమీ ప్రయోజనం కన్పించలేదు. మళ్ళీ కాలేజీ ఉయ్యూరుకు వచ్చే ఆశ లేదని తేలిపోయింది. మన్నే శివరావు వంటి వారు వర్మగారికి నచ్చచెప్పి దీక్షను విరమింపజేసినట్లు గుర్తు. కాని ఈ దీక్షతో వర్మగారి ఆరోగ్యం పూర్తిగా దెబ్బతిన్నది. చాలాసార్లు ఆయన్ను చూశాను. గడ్డం పెంచి కనిపిస్తూండేవారు. ఖద్దరు పైజమా లాల్నీ ఆయన ధరించేవారు. ఒక వెలుగు వెలిగిన ఉయ్యూరు పాలిటెక్నిక్ కాలేజీ చీకటిలో చాలా కాలం మగ్గింది. ఆ తర్వాత చాలా ఏళ్లకు కే.సి.పి.రైతులు అందరు కలిసి ఆ స్థలంలో డిగ్రీకాలేజీ ఏర్పాటుకు కృషి చేశారు. ఇప్పుడు పోస్ట్ గ్రాడ్యుయేషన్ కోర్సులతో మళ్ళీ ఆ ప్రాంగణం అంతా విద్యావైభవంతో వెలిగిపోతోంది. శ్రీ రాయుడుగారు ప్రిన్సిపాల్ గా ఉన్న కాలంలో కాలేజీఇన్ఫ్రాస్ట్రక్చర్ గా పెరిగింది. నాతో రాయుడుగారు కాలేజీలో డిగ్రీ విద్యార్థులకు “ఇన్నోవేటివ్ లెసన్స్” మూడేళ్ళు చెప్పించారు. మా నాన్నగారి వారసత్వం నాకూ వచ్చి కాలేజీతో అనుబంధం పెరిగింది. “సరసభారతి” కార్యక్రమాలను రాయుడిగారి సహకారంతో కాలేజీలో విద్యార్థులకోసం నిర్వహించాం. రవీంద్ర, గురజాడల 150 జయంతిని వైభవంగా నిర్వహించి విద్యార్థులలో అవగాహన కల్పించాం.

40) మా ఆస్థాన క్షురకులు

ఇదేదో కొత్త మాటలా ఉందా? మా ఆస్థానం అన్నా మా సంస్థానం అన్న మా ఇల్లు అని అర్థం. క్షురకులు అంటే జుట్టు పని చేసేవారు. పూర్వం జుట్టు కొట్టించుకోవాటాన్ని “పని చేయించుకోవటం” అనేవాళ్ళు. లేక “మంగలిపని చేయించుకోవటం” అనేవారు. ఆ పని చేసేవారిని మంగళ్ళు అనేవారు. అయితే ఆ మాట కొంత ఎబ్బెట్టుగా ఉందని “నాయీబ్రాహ్మలు” అన్నారు. అలాగే ఆ పని చేసేవారిని క్షురకులు అని సంస్కృతంలో అనేవారు. ఆ పని చేయటాన్ని క్షవరం అనేవారు. లేక క్షైరం అనీ పిలిచేవారు. ఆ స్థానాన్ని “క్షైరశాల” అనటం ఉండేది. ఇప్పుడు ఇంగ్లీష్ మాటలు అలవాటై బార్బర్ అనీ బార్బర్షాప్ అనీ చెప్పటం, రాయటం జరుగుతోంది.

అంతేకాదు, క్షవరం అనే దానికి అర్థం కూడా మారిపోయింది. ఎవడైనా డబ్బు పోగొట్టుకొంటే “క్షవరం అయిపోయిందన్నమాట” అనేస్తున్నాం. ఇంకా ఎక్కువగా నష్టపోతే “తిరుక్షవరం” అని పాపం ఆ యేడు కొండలవాడికి అంట గట్టుతున్నాం. అంటే నున్నగా గీకేశాడు, గోకేశాడు అని అర్థం. ఎవరైనా సరిగ్గా క్షవరం చేయించుకోకపోతే “ఏమిట్రా! ఆ తిరుపతి నొక్కులు?” అనటం బాగానే అలవాటయింది.

మేము హిందూపురం నుండి ఉయ్యారుకు వచ్చేసరికి మా మామయ్యగారింట్లో ఉయ్యారు వీరాస్వామి అనే ఆయన క్షురకుడుగా ఉండేవాడు. నీరుకావి ధోవతి కట్టుకొని వచ్చి ఇళ్ళదగ్గర పిల్లలకూ, పెద్దలకు ‘పని’ చేసేవాడు. ఈ పని చేసేవాళ్ళ చేతిలో అన్ని సామాన్లు పెట్టుకోవటానికి ఒక చిన్న నగిషీలు చెక్కిన కొంచెం కాషాయరంగులో ఉండే చెక్కపెట్టె ఉండేది. ఇందులో జుట్టు కత్తిరించే కత్తెరలు దువ్వెన, కత్తికి పదునుపెట్టే దీర్ఘ చతురస్రాకారపు సాన, పటికముక్క, చిన్న చేతిగుడ్డ, నీళ్ళు పోసుకోవటానికి చిన్న సత్తుబొచ్చె, బ్రష్ ఉండేవి. కొంతమంది చిన్న అడ్డాన్ని కూడా పెట్టుకొని తెచ్చేవారు. ఈ మొత్తం సామాను పెట్టె, పెట్టెను ‘పొది’ అనేవారు. దీన్ని ఎడమ చంక కింద పెట్టుకొని ఇళ్లకు వచ్చేవారు. ప్రతి ఇంటికి ఏదో నిర్ణీత వారం ఉండేది. ఆ నెలలో ఆ వారంలో వచ్చి ఎవరెవరికి పని చేయాలో చేసి వెళ్ళేవారు. అలా వీరాస్వామిని మొదట మేము చూశాం. మా ఇంట్లోను పనికి కుదిరాడు ఆయన. మాకంటే చాలా పెద్దవాడు. అతని తమ్ముడు రఘునాథం కొంచెం క్లాస్ గా నల్లగా పొడుగ్గా ఉండేవాడు. వీరాస్వామి పెద్దకొడుకు మాకంటే పెద్దవాడు. అతను సివిల్ చదివి మంచి ఉద్యోగమే చేశాడు. అతని తమ్ముడు నాగేశ్వరరావు నాకు క్లాస్మేట్. వారసత్వపు పనిలోనే ఉన్నాడు. వీరాస్వామికి నాదస్వరం వాయిం చే బృందం ఉండేది. పెళ్ళిళ్ళకు అతని బృందంతోనే కార్యక్రమాలను నిర్వహింపజేసేవారు. రఘునాథానికి బాండ్యేశం ఉండేదని జ్ఞాపకం. దాన్ని బాగా వాయిం చే కళాకారులుండేవారు. డబ్బున్నవాళ్ళు బాండ్యేశాన్ని సామాన్యులు సన్నాయిని పెట్టేవారు. రఘునాథం పెద్దకొడుకు నాకు క్లాస్మేట్. వాళ్లకు ఉయ్యార్లో మా పొలాలకు కొంచెం దూరంలో పోలాలుండేవి. ఇంటి మంగలికి సంవత్సరానికోసారి ధాన్యం కొలిచేవారు. ఆ ఇంట్లో ఎంతమంది ఉన్నారో లెక్క ఉండేది కాదు. దీన్ని వార్షికం అనేవారు. ఎప్పుడు కబురు చేసినా వచ్చి పనిచేసి వెళ్ళాల్సిందే. సాధారణంగా ఆ కాలంలో శుక్రవారం, అమావాస్య మొదలైన రోజుల్లో చేయించుకొనేవారు కాదు. వయసులో పెద్దగా ఉన్నవారందరికీ గుండు పిలకా. చిన్నపిల్లలకు యువకులకు క్రాపు. అదీ పద్ధతి. ఇంటికి మంగలి వస్తే వాకిట్లో ఒకమూల ఒక పీటమీద కూర్చొని చేయించుకోవాలి. మంగలి వంగొని కూర్చుని చేసేవాడు. నీళ్ళుచెంబుతో ఆయన బొచ్చెలో నీళ్ళు పోయాలి. పని అయిన తర్వాత ఆ జుట్టంతా అతను జాగ్రత్త చేసేవాడు. వెంట్రుక కనిపిస్తే పెద్దవాళ్ళు ఊరుకొనేవారు కాదు. ఆ పని చేయించుకోవటానికి

పెద్దవాళ్ళు లుంగీలతో, పిల్లలు గోచీలతో కూర్చునేవాళ్ళు. ఒళ్లంతా కత్తిరించిన జుట్టుపడి, చీదర చీదరగా ఉండేది. అదంతా ఒక ప్రహసనం. స్నానం చేస్తేనే కాని ఇళ్ళలోకి రానిచ్చేవారు కాదు. ఇంట్లో పెద్దవాళ్ళు కుంకుడు కాయలను చితక కొట్టి, గింజలు వేరుచేసి ఒక గిన్నెలో పోసి గోరువెచ్చని నీరు కలిపి నురుగువచ్చేట్లు చేసి రుద్దుకొనమనేవారు. విడి కళ్ళల్లోకి పోయి, మండి ఇబ్బందిగా ఉండేది. తర్వాత కళ్ళవెంట ధారాపాతంగా నీళ్ళు కారేవి. ఇలా సాగేది తలంటు భాగోతం. ఇప్పుడు తలంటు అంటే కూడా అర్థం మారిపోయింది.. “వాడు వీడికి బాగా తలంటాడు” అంటే పూర్తిగా “దోచుకొన్నాడ”నే అర్థం ఇప్పుడు వచ్చింది. రామదాసు కొంతకాలం గడిచింది.

మేము కొంచెం పెద్దవాళ్ళం అయ్యాం. కాలేజీలో చేరాం. అప్పుడు వంగల కృష్ణదత్తుగారికి పని చేసి, వ్యవహారాలూ చూసే రామదాసు మాకూ పని చేయటానికి మా నాన్నగారు కుదిర్చారు. రామదాసు నల్లగా ఉండేవాడు. పంచె కట్టేవాడు. మంచి మాటకారి, పని బానే చేసేవాడు. చేస్తున్నంతసేపూ మాటలు చెబుతూనే ఉండేవాడు. నవ్వించేవాడు. దత్తుగారి కబుర్లు అడిగి తెలుసుకొనేవాళ్ళం. మాకు కూడా అతను తలంటుకు కుదిరాడు. అప్పటికే కొంత ముదిరాం కనుక మా తలంటి మేము పోసుకోవటం నామోషీ అయింది. అందుకని తప్పలేదు. అదో భోగం. ఒళ్లంతా నువ్వులనూనె పూసేవాడు. బాగా ఇగిరే దాకా రుద్దేవాడు. మెత్తని పెసరపిండిలో కొద్దిగా పసుపు కలిపి ఒక గిన్నెలో మా పెద్దవాళ్ళు ఇచ్చేవారు. దానికి నలుగురిపిండి అని పేరు.. దాన్ని రెండుచేతులకు పులుముకొని మా ఒంటికి ఆపాద మస్తకం పట్టించేవాడు. దీన్ని నలుగు పెట్టటం అనేవారు. అదంతా పూసిన తర్వాత మా ఆకారం చూస్తే దెయ్యమో భూతమో అన్నట్లు ఉండేది. చెవుల్లో నూనె పోసి గిలకొట్టేవాడు. బాగా చెవిలోకి, ఇంకిపోయే దాకా ఇలా చేసేవాడు. ఇలా రెండు చెవులలోను పోసి గిలకొట్టేవాడు. ఒక చెవి అవగానే తల ఒక పక్కకు పెట్టి ఉండేవాళ్ళం. నూనె కారిపోకుండా వేళ్ళు అడ్డం పెట్టుకొనే వాళ్ళం. నెత్తికి ఆముదం పోసి తల అంటేవాడు. భలే తమాషాగా అంటేవాడు. ఇది ఎంతసేపున్నా భలేగా ఉండేది. మంచి మోత మోగించేవాడు. ఈలోపు ఒంటికి పట్టించిన పెసరపిండి అంతా ఎండి ఒలవటానికి తయారుగా ఉండేది. నెమ్మదిగా చెయ్యి, కాలు, నలుస్తూ దాన్ని బలపాలు బలపాలుగా నలిచి కిందపడేట్లు చేసేవాడు. మా చుట్టూ చిన్న పోగుగా అది పడి తమాషాగా ఉండేది. అప్పుడు మావాళ్ళు ఒక పెద్దగిన్నెలో అంతకు పూర్వమే దంచిఉన్న కుంకుడుకాయలు పోసి ఉంచి గోరువేచ్చని నీళ్ళు దానికి కలిపేవారు. ఇక ఆ గిన్నె ముట్టుకొనేవారు కాదు. రామదాసు ఆగిన్నెలో ఉన్న కుంకుడుకాయలను బాగా కలిపి కుంకుడు పులుసు చేసేవాడు. మమ్మల్ని కళ్ళు మూసుకొనమని ఆ నురుగు నెత్తిమీద

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కొద్ది కొద్దిగా పోస్తూ రుద్దేవాడు. అది కారుతూ జారుతూ తెల్లగా ఒళ్లంతా పాకేది. దాన్ని అన్నిచోట్లా రుద్దేవాడు. అలా మొదటిసారి అవగానే మా వాళ్ళు బొక్కెనలో తోడి ఉంచిన వేడినీరు, కలపటానికి ఉంచిన చన్నీళ్ళు కావాల్సిన పాళం కలిపి రుద్దిన తర్వాత పోసేవాడు. కళ్ళల్లోకి పోయి గోల చేసేవాళ్ళం. కళ్ళు మందేవి. కుంకుడు వాసన భలే తమాషాగా ఉండేది. మళ్ళీ నురుగుపోసి ఒళ్లంతా రుద్దేవాడు. మూడోసారి రసంతో తల రుద్దేవాడు. ఒంటికి పట్టిన చిలుము, కిలుము అంతా వదిలిపోయేది. ఒళ్లంతా నీళ్ళుపోసి స్నానం చేయించేవాడు. దీనితో అతని పని అయిపోయేది. ఆ నీళ్ళతో ఇంట్లోకి రాకూడదు. అందుకని మా పెద్దవాళ్ళు విడిగా ఒక బకెట్లో సమపాళంలో నీళ్ళు కలిపి మా నెత్తిన చెంబెడు, చెంబెడు ఒళ్లంతా తడిసెట్లు పోసేవారు. అప్పుడు తువాల ఇస్తే తుడుచుకొనేవాళ్ళం. అప్పుడే ఇంట్లోకి వేళ్ళటానికి పర్మిషన్. నెలకోసారి తప్పకుండా తలంటి పోయించు కొనేవాళ్ళం. తలంటి పోసుకొన్న రోజు రాత్రి విపరీతంగా నిద్రవచ్చేది. తలలోని వేడి అంతా యెగిరిపోయి ఎంతో రిలీఫ్ గా ఉండేది. రామదాసుకు కూడా మేళం ఉండేది. అతని కొడుకు సూర్యనారాయణ మంచి క్లారి నెటి విద్వాంసుడు. అతనికి మంచి డిమాండ్ ఉండేది. సుస్వర నాదానికి అతనికి పేరు. మా తరంలో ఇలా జరిగింది.

లోకనాథం మా పిల్లలతరం వచ్చేసరికి లోకనాథం అనే అతను పని చేసేవాడు మాకు, వాళ్ళకు కూడా. అతను పొడుగ్గా ఒక కన్ను కొద్దిగా మూసి, లుంగీతో ఉండేవాడు. అతనికి మేళం ఉండేది. లోకనాథం మేళం అనేవాళ్ళం. బాండ్రేళానికి ప్రసిద్ధి. మాటలు కోటలు దాటించేవాడు. “బాబుగారు బాబుగారు” అంటూ పిల్లల్ని, “మేష్టారుగారు” అంటూ నన్ను పలకరించేవాడు. పిల్లలకు జుట్టు కత్తిరించటం, తలంటి పోయటం బానే చేసేవాడు. అప్పటికి ఫాషన్ కూడా మారిపోయింది. పిల్లలకు కాలానికి తగినట్లు క్రాఫ్ చెయ్యాలి. దానికి లోకనాథమే ఆ రోజుల్లో అందరికీ నచ్చిన మనిషి. మా పిల్లలతోపాటు, మా మేనల్లుళ్లు కూడా వుండేవారు. అంతా గోచీలు పెట్టుకొని నూనె రాయించుకొని వరుసగా కూర్చోని తలంటి పోయించుకుంటుంటే చూడటానికి తమాషాగా ఉండేది. పాలేళ్ళు ఉండేవాళ్ళు కనుక వేడినీళ్ళు కాచటం చన్నీళ్ళు బావిలోంచి తోడి గుండిగలలో పెట్టటం చేసేవాళ్ళు. అప్పటికి కొంత ఆచారమూ మార్పు చెందింది. కొంతకాలం దాకా లోకనాథానికి వార్షికంగా వడ్లు కొలిచేవాళ్ళం. ఆ తర్వాత డబ్బులు ఇచ్చినట్లు జ్ఞాపకం. సంక్రాంతినాడు మేళగాళ్ళు అందరు ఊదుకుంటూ, డోలు వాయించుకొంటు మంగళవాద్యాలను వినిపిస్తూ తండోప తండాలుగా ఉదయమే ఊరంతా ఇల్లిల్లు తిరిగేవారు. అందరికీ కొట్టులోని ధాన్యం పాలేళ్ళతో తీయించి బస్తాలకు చేర్చి పిల్లలతో పెట్టించేవాళ్ళం. మా చిన్నప్పుడు మేమే పెట్టాం. ఇప్పుడు వారసత్వంగా వాళ్ళు. అదో సరదాగా చేసేవాళ్ళు. మధ్యాహ్నం పన్నెండు దాకా మేళగాళ్ళు వస్తూనే

ఉండేవారు. ఎవరికి లేదనకుండా పెట్టేవాళ్ళం. ఇంటిమంగలికి అందరికంటే ఎక్కువ పావుబస్తాకు తగ్గకుండా పెట్టేవాళ్ళం. రామదాసుకూ అంతే, లోకనాథానికి అంతే. లోకనాథం పిల్లలు మా అబ్బాయిలకు క్లాస్మేట్లు కూడా. ఇస్తున్నామనే గర్వం మాకు కాని, తీసుకువెళ్తున్నాం అనే న్యూనతాభావం వారిలో కాని ఉండేది కాదు. అదొక అవిచ్ఛిన్న సంప్రదాయం. ఇటీవలి కాలంలో అంటే సుమారు ఇరవై ఏళ్లుగా అలా, మేళగాళ్ళేవరూ ఇళ్లకు రావటంలేదు. వచ్చినా డబ్బులు ఇచ్చి పంపుతున్నాం. మా ఇళ్ళల్లో పెళ్ళిళ్ళకు లోకనాథం మేళం చేసేవాడు. లేకపోతే ఎవరినైనా కుదిర్చేవాడు. అతని తర్వాత అతని తమ్ముడు లైన్లోకి వచ్చాడు. ఇప్పుడెవరూలేరు. రామదాసూ, లోకనాథమూ ఇద్దరు చనిపోయారు. అంతా షాప్లోకి వెళ్లిచేయించుకోవటమే. తలంటి అనేది నిఘంటువుకే పరిమితమైపోయింది. ఆ పదమే తెలీదు చాలామందికి. మంగలివారిలో వైద్యులు ఎక్కువగానే ఉండేవారు. ‘ఉయ్యూరులో మా గురువు గరుడాచలం మేస్టారిగారి తండ్రి మంచి వైద్యం చేసేవారని ప్రతీతి. ఆ ముసలాయన పొది పట్టుకొని ఇళ్ళకు రావటం నాకు కొంత గుర్తుంది. అలాగే జగన్నాథం అనే ఆయన కూడా ఇళ్లకు వచ్చి పనిచేసేవాడు. మేళం ఉండేది. అప్పటికే ముసలి వాళ్ళయిపోయారు. స్వారస్యం ఉండేది కాదు. అందుకని ఎవరింట్లోనైనా మేళం బాగాలేకపోతే “ఇదేమిటిరా జగన్నాథం మేళంలా ఉంది” అనటం అలవాటైనది. వృత్తిధర్మాన్ని పవిత్రంగా భావించివారు. ప్రవర్తించిన తీరు ప్రశంసనీయం. వృత్తికి గౌరవం ఇవ్వటం ఇంకా మనకు పూర్తిగా అలవాటుకు రాకపోవటం బాధాకరం..

41) ఆనాటి లఘు యంత్రాలు

మా చిన్నతనంలో మెట్టచేలకు నీళ్ళు పెట్టటానికి మోటబావులు తవ్వకొనేవారు. సుమారు పది గజాల కైవారం గల బావులవి. లోపలి దిగటానికి రాళ్ళమెట్ల దారి. దానిలో నీరు బాగా ఊరేది. చాలా లోతుగా బావులుండేవి. అలాంటి బావుల్లో నుంచి నీరు పైకి తోడి, చెరకు, పసుపు, కంద, పెండలం, దొండ మొదలైన పంటచేలకు నీరు పెట్టాలంటే చాలా కష్టం. అందుకని బావికపైన ఇనుప కడ్డీ లేక లావైన కర్రకడ్డీ అడ్డంగా ఉండేది. దానికి మధ్యలో పెద్ద గిలక ఉండేది. దీన్ని కప్పీ అంటారు సైన్స్లో. దానిపై నుండి తాడుతో నీరు బైటికి లాగాలి. అందుకని ఒక పెద్ద దీర్ఘ చతురస్రాకారపు ఇనుప బొక్కెన ఉండేది. దీనికి ఇనుప కొక్కెం ఉండేది. మోకు(లావైన తాడు)ను ఈ కొక్కెనికి కట్టేవారు. కప్పీ మీదుగా తాడును బైటికి పోనిచ్చి, దాన్ని ఎడ్ల కాడికి కట్టేవారు. రెండేడ్లు కాడిని బుజాన వేసుకోనేవి. బొక్కెన నీటిలో మునగాలంటే ఎడ్లు నూతికి దగ్గరగా ఉండాలి. నీటితో బొక్కెన నిండగానే ఎడ్లను తోలేవాడు. వాటిని ముందుకు

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నడుపుతాడు. అప్పుడు నూతిలోంచి క్రమంగా బక్కెట్ పైకి వస్తుంది. అక్కడోక మనిషి ఉండి ఆ నీటిని కింద కుమ్మరిస్తే అవి కాలువ ద్వారా పొలంలోకి చేరేవి. ఎడ్లు ముందుకు వెనక్కు కదలటానికి వీలుగా వాటి మార్గాన్ని నూతి నుండి కిందకు స్లోపుగా చేస్తారు. ముందుకు వెళ్ళిన ఎడ్లు వెనక్కి నడవాలి. అలా నడిపించటానికి మనిషి ఎలానూ ఉంటాడు. ఈ విధంగా పగలల్లా ఎడ్లూ మనుషులు కష్టపడితే తప్ప చేలు తడిసేవి కావు. బక్కెట్ లో కనీసం ఇరవై కడవల నీళ్ళు పట్టేవి. ఇదే మోట బావి. కప్పీ అంటే ఇంగ్లీషులో “పుల్లీ”. కష్టమైన పనిని సులభంగా చేయటానికి తోడ్పడింది అన్నమాట. ఇలాంటి వాటినే లఘు యంత్రాలు సింపుల్ మెషీన్స్ అని చిన్నప్పుడు చదువుకొన్నాం. ఆర్కి మిడిస్ “నాకు శూన్యంలో ఒక స్థిర బిందువు చూపించండి. లీవర్లతో కప్పీలతో విశ్వాన్నే ఎత్తేస్తాను” అన్నాడని చదివాం. గుర్తు ఉండే ఉంటుంది. ఆ తర్వాత బావికి మోటార్లు పెట్టి నీరు గొట్టాల ద్వారా కరెంటుతో తోడటం ప్రారంభమైంది. ఆ తర్వాత భూమిలో బోర్లు వేసి మోటారుతో తోడటం వచ్చి బావులు తీసేషారు. ఇప్పుడు సబ్మెర్సిబుల్ మోటార్లతో నీరు లాగుతున్నారు.

గింజల నుండినూనె తీయాలంటే ఆ కాలంలో గానుగలుండేవి. కొబ్బరి, నువ్వులు, వేరు సెనగ, ఆముదం నూనెలను గానుగల ద్వారా తీసేవారు. కొయ్యతో చేసిన పోడవాటి లోతైన రోలు ఉంటుంది. దానిలో ఒక నిలువు లావైన కర్రను ఉంచుతారు. ఇది నున్నగా గుండ్రంగా అంటే స్తూపాకారంగా ఉంటుంది. దీనికి పైన గొలుసుతో కత్తి ఉంచుతారు. అక్కడి నుండి పోడవైన లావైన కడ్డీ ఒకటి ఉంటుంది. దానికి చివర ఎడ్డు కొమ్ముకు కడతారు. ఎడ్డు గుండ్రంగా ఆ ఇరుసును ఆధారంగా చేసుకొని తిరుగుతుంది. ఆ రోటిలో వేరుసెనగ గింజలో, నువ్వులో, కొబ్బరి ముక్కలో, ఆ ముదపు విత్తనాలో పోస్తారు. పోడవైన కర్రమీద మనిషి కూర్చుని ఎడ్డును ఆదిలిస్తే అది తిరగటం ప్రారంభిస్తుంది. రోటిలోని పప్పు నెమ్మది నెమ్మదిగా ముక్కలై నలిగి అందులో నుండి నూనె బయటకు వస్తుంది. ఆ నూనెను గానుగ నుండి వేరు చేసే రంధ్రం ఉంటుంది. దాని ద్వారా వచ్చిన నూనెను డబ్బాలలో పడతారు. నూనె వచ్చిన తర్వాత ఆ గింజల చెక్క గుండ్రటి రోలు చుట్టూ అతుక్కొని ఉంటుంది. దానిని వేరు చేసి అమ్ముతారు. ఎడ్డు కంటికి గంత కడతారు. అది అదే దారిలో గుండ్రంగా తిరుగుతూనే ఉంటుంది. అందుకే ఎదుగూ బొదుగు లేని జీవితాలను “గాను గెడ్డు జీవితం” అంటారు. గానుగ మనిషి ఒళ్లంతా నూనె అంటుకొని మహా జిడ్డుగా ఉంటాడు. మా చిన్నప్పుడు నూనె గానుగ, కాపుల వీధిలో రామాలయం దాటి మెయిన్ రోడ్డు మీదకు వెళ్ళే దారిలో ఉండేది. మంచి నంబర్ వన్ నూనె కావాలంటే గానుగ దగ్గరే తెచ్చుకొనే వాళ్ళం. అయితే కొంచెం మడ్డిగా ఉండేది. దాన్ని శుద్ధి చేసి అమ్మేవారు. గానుగ తిరుగుతుంటే తమాషావంత శబ్దం వచ్చేది. దాన్ని వింటూ కూర్చునే వాళ్ళం.

ఆ కాలంలో సిమెంట్ కంటే గానుగ సున్నాన్ని బాగా వాడేవారు. బాగా చవక కూడా. ఇళ్లను దానితోనే కట్టేవారు. అయితే కొంత కాలానికి చవుడు రాలేది. దాబాలు కూడా తారస రాయి, గానుగ సున్నంతో కట్టేవారు. సున్నపు గానుగకు కొంచెం విశాలమైన ఆరు బయటి స్థలం కావాలి. సుమారు ముప్పై గజాల కైవారంలో ఒక అడుగు లోతు గుంటను చుట్టూ తీస్తారు. దాని అంచును రాతితో కడతారు చుట్టూ. దాని మధ్య భాగంలో ఒక కొక్కిలలాంటిది ఉంటుంది. దీన్ని భూమిలో పాతిన మేకుకు కట్టేస్తారు. ఆ గాడిలో బాగా లావైన ఆ తిరిగే వీలున్న రాతిచక్రం ఉంటుంది. దానికి మధ్యలో రంధ్రం ఉంటుంది. దానిలో నుంచి ఒక ఇసుక కడ్డి చక్రం రెండు వైపులాకు వచ్చేటంత పొడవుగా ఉంటుంది. చివర్లో రంధ్రాల ఉంటాయి వీటికి తాళ్ళు కట్టి రెండు ఎడ్లమీది కాడికి రెండు వైపులా కడతారు. అప్పుడు ఎడ్లు కదిలితే రాతి చక్రం గాడిలో చుట్టూ తిరుగుతుంది. ఆ గాడిలో ఇసుక, సున్నలను వేసి సమ పాలలలో నీరు కలుపుతారు. ఎడ్లు తిరుగుతుంటే సున్నం, ఇసుక, నీరు కలిసి బాగా నలిగి పాకంలా తయారవుతుంది. తగినంత పాకం వచ్చే దాకా ఎడ్లను త్రిప్పుతారు. మధ్య మధ్యలో చిన్న పారలతో సున్నాన్ని కలిపి బాగా కలిసి పోయేట్లు చేస్తారు. అవసరమైతే నీళ్ళు పోస్తారు. గానుగ సున్నం మంచి పాకానికి తేవటం ఒక కళ. దాన్నిబట్టే నాణ్యత ఉంటుంది. తయారైన సున్నాన్ని గానుగకు బయటికి తీసి కుప్పలుగా పోస్తారు. ఇది ఎండిపోయినా నీళ్ళు కలిపి వాడుకోవచ్చు. అవసరమైతే నంత గానుగ సున్నాన్ని కొనుక్కొని తెచ్చుకొంటారు. లేదా బండలమీద తోలు కొంటారు. ఇప్పుడీ అవస్థలన్నీ తప్పాయి సిమెంట్ వచ్చిన తర్వాత. విజయవాడలో అలంకార్ థియేటర్ యజమాని సున్నం వీరయ్య సున్నపు వ్యాపారంతో లక్షాధికారి అయ్యాడని చెప్పుకొనేవారు. గానుగ సున్నాన్ని ఇంగ్లీష్ లో "మోర్టార్" అంటారు..కాలువ దగ్గర గా ఉన్న చేలకు నీరు పెట్ట టానికి వెదురు తో చేసిన బుట్టలుండేవి. దానికి రెండు చివర్లా తాడుకట్టి ఇద్దరు మనుష్యులు కాలువలోని నీటిని బుట్టలో నింపి చేలల్లోకి గట్టు పక్కనుండి విసిరేవారు. దీన్ని "గూడ వెయ్యటం" అనేవారు. ముఖ్యంగా వేసవిలో నారు పోయటానికి ఈ పద్ధతి వాడేవారు. తోడికోడళ్ళు సినిమాలో అక్కినేని సావిత్రి గూడ వేస్తూ నీళ్ళు చేలకు పారిస్తూ "అడుతు పాడుతూ పని చేస్తుంటే అలుపూ సొలుపేమున్నది-ఇద్దరు ఒకటై చేయికలిపితే ఎదురేమున్నది" పాతపాడటం గుర్తుందా?

42) నాన్నా సినిమా-మామయ్య సినిమా!!

ఇదేదో నాన్నా మామయ్య సినిమా కాదు. మా ఇంట్లో సినిమాకు మేము వెళ్ళాలంటే జరిగే భాగోతం. మా చిన్నతనంలో మేము సినిమాలు ఎక్కువగా చూసే వాళ్ళం కాదు. అందులో హిందూపూర్ లో ఉన్నప్పుడు టూరింగు టాకీసులే గతి.

ఊసుల్ల ఊయూరు

దానికి సాయంత్రం ఆటకో, రాత్రి ఆటకో వెళ్ళవలసి వచ్చేది. మంచినీళ్ళ మరచెంబు, తినటానికి వేరు సేనక్కాయలు బోరుగులనే మర మరాలు జంతికలు, కారప్పుస, పప్పుండలు తీసుకొనివెళ్లి తింటూ కూర్చుని సినిమా చూసేవాళ్ళం. అందరం నేల టికెట్టుకే వెళ్ళేవాళ్ళం. మా నాన్న సినిమాకు ఓ పట్టాన తీసుకొని వెళ్ళేవారు కాదు. దానికి కనీసం పది , పదిహేను రోజుల రిహార్సిల్ ఉండేది. నాకు మా నాన్నగారితో చనువు తక్కువే. మా రెండో అక్కయ్య దుర్గ, మా తమ్ముడు మోహన్ రోజు సాయంత్రం మా నాన్న స్కూల్ నుంచి వచ్చిన తర్వాత “నాన్నా సినిమాకు వెళ్దాం నాన్నా-తీసికెళ్ళు నాన్నా” అని బతిమిలాడేవారు. “సరే ఆదివారం వెళ్దాం” అని ఊరడించేవారు. మళ్ళీ పొద్దున్న అదే రికార్డు. దానికి అదే సమాధానం. ఇలా రోజులు గడిచిపోయేవి. సినిమాకు వెళ్లటం కుదిరేది కాదు. వాయిదాల మీద వాయిదాలు పడేవి. ఊరించి, ఊరించి ఎప్పుడో పచ్చ జెండా ఊపేవారు. ఆ రోజు మాకు కొండెక్కినంత సంతోషం. ఆయన సాయంత్రం స్కూల్ నుండి రాగానే మేము రెడీగా ఉండేవాళ్ళం. అప్పుడు సినిమాకు వెళ్ళేవాళ్ళం. ఒక్కో సారి ఆయన రాకుండానే, మా అమ్మతో మమ్మల్ని పంపించేవారు. ఇదీ హిందూపురంలో సినిమా భాగోతం. అక్కడ మేము చూసిన సినిమాలు సంసారం, ఘోరా కుమ్భార్ వంటివి యే ఐదో, ఆరో ఉన్నాయి. సిన్మా గురించిన కరపత్రాలలో కొద్దిగా కథ, నటుల పేర్లు, నిర్మాత, దర్శకుడు సంగీత దర్శకుల పేర్లుండేవి. ఇతర భాషా చిత్రాలైతే గేటు దగ్గర ఒక మనిషి నుంచొని ఆ సంభాషణలను తర్జుమా చేసి చెప్పేవాడు. అంతా కాకపోయినా భావం అర్థమయేది. అతను మంచి హాస్యగాడైతే సంభాషణలను రసవత్తరంగా తర్జుమా చేసి చెప్పేవాడు. అదో సరదా. నేల మీద చాపలు కాని గడ్డి పరచుకు కాని కూర్చునే వాళ్ళం. ఎవరి చాప వారే తెచ్చుకొని కూర్చుండే వాళ్ళం అని బాగా గుర్తు. చిన్న చక్రాల మీద అటు ఇటు తడికెలు కట్టి వాటిపై సినిమా కాగితాలు అంటించి, డప్పులు కొట్టుకొంటూ ప్రచారం చేసేవాళ్ళు. ఆ చప్పుడు వినగానే వీధిలోకి పరిగెత్తుకొని వెళ్ళేవాళ్ళం. ఆ కాగితాలు తెచ్చి దాచుకొనే వాళ్ళం. ఎవరి దగ్గర ఎన్ని రకాల సినిమా కాగితాలుంటే వాళ్ళు గొప్పగా ఫీల్ అయేవాళ్ళం. హిందూపూర్లో మేమున్న డాబాకు లోపలి నుంచి పైకి మేట్లుండేవి. కొద్ది మెట్లు ఎక్కిన తర్వాత అక్కడ గూడులాంటి దానిలో సినిమా కాగితాలు దాచుకొనేవాళ్ళం. అప్పుడు అదే హాబీ.

1951 మేము ఊయూరు కాపురం పెట్టిన తర్వాత కూడా సినిమాకు ఇదే జాతర. మా కంటే మా ఇంటి పక్కన ఉన్న మా మేన మామగారి అమ్మాయి రాజమ్మకు మా నాన్న దగ్గర చనువు ఎక్కువ. అందుకని సినిమాకు వెళ్ళాలంటే అమ్మాయిని ఎక్కిన వాళ్ళం ఆమెను “దాచ్చి” అనేవాళ్ళం అందరం. దాచ్చి వచ్చి మా నాన్న దగ్గర కూర్చుని “మామయ్యా సినిమా” అనేది గోముగా. “వెళ్దాం లేవే! మొన్ననేగా వచ్చింది.

సినిమా బాగా రష్మిగా ఉంటుంది” అని వాయిదా వేసేవారు నాన్న. మా అక్కా తమ్ముడూ దాచ్చితో వంత పాడేవాళ్ళు “నాన్నా సినిమా” అంటూ. దానితోబాటు మా స్నేహితులు ఆదినారాయణ, నరసింహం కూడా “మేస్తారూ సినిమా” అని గోల చేసేవారు. ఇందరు ఇన్ని రకాలుగా ఒత్తిడి తెచ్చిన తర్వాత ఎప్పుడో ముహూర్తం కుదిరేది. అప్పుడు వెళ్ళేవాళ్ళం. అప్పటికి మా క్లాసు బెంచీలకు పెరిగింది. ఆరణాల టిక్కెట్టు. నేల పావలా. అందరం కలిసి కబుర్లు చెప్పుకొంటూ నడిచి సినిమా హాల్ కు చేరేవాళ్ళం. రాత్రి యేడు తర్వాతే ఆట ఉండేది. అప్పటికి ఒకటే థియేటర్. అదే “వికాంబరేశ్వర పిక్చర్ పాలస్”. రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసు వెనక ఉండేది. దాదాపు హాల్ అంతా నిండితే కాని ఆట మొదలు పెట్టేవారు కాదు. పరభాషా చిత్రాలకు డబ్బింగు చెప్పేవారు. మా పెద్దక్కయ్య లోపాముద్ర హిందీ సినిమాలు బాగా చూసేది. ఇంటికి వచ్చి కథా విశేషాలన్నీ కథలు, గాథలుగా చెప్పేది. అరవం కూడా వచ్చు కనుక అరవ సినిమా విశేషాలను వివరంగా చెప్పేది. సిన్మాలో తినటానికేమీ కొనేవారు కాదు. ఏదైనా తింటే ఇంటి దగ్గర తిని వెళ్ళటమే. మళ్ళీ వచ్చిన తర్వాత తినటమే. రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసు వెనక ఖాళీ స్థలం ఉండేది. సాయంత్రం వేళల్లో అక్కడికి వెళ్లి కూచునేవాళ్ళం. థియేటర్ వాళ్ళు సినిమా పాటల రికార్డులు, ఘంటసాల భక్తి గీతాలు, గ్రామ ఫోను రికార్డులు పెట్టేవారు. అవి వింటూ ఒక గంట కాలక్షేపం చేసి ఇంటికి వచ్చేవాళ్ళం. మాతోబాటు మా దాచ్చి, దాని చెల్లెళ్ళు, మా స్నేహితులు నరసింహం, ఆది నారాయణలకు, పాలేరుకు కూడా మా నాన్న టికెట్ తీసేవారు. ఒక్కోసారి మంచి సిన్మాలు మా నాన్నవేసే వాయిదాల వల్ల వెళ్లిపోయేవి. చూసే ఆవకాశం ఉండేది కాదు. కీలుగుట్టం, చెంచులక్ష్మి, విప్రనారాయణ, ప్రహ్లాద, పాతాళభైరవిలాంటి సినిమాలు చూసాం.

మూడు నెలలకు ఒకసారి సినిమాకు వెళ్ళే గ్రేట్. అదీ బతిమిలాడి, బతిమిలాడి, ఓపిక అంతా ఖర్చయిన తర్వాతే. చివరికి విసుగొచ్చి మా దాచ్చి “మామయ్యా! రేపు సినిమాకు తీసికెళ్ళకపోతే ఇక మీ ఇంటికి రానే రాను” అని భీష్మించేది. దానికీ ఉలుకూ, పలుకూ ఉండేది కాదు మా నాన్న దగ్గర. పాపం అది మాత్రం ఏం చేస్తుంది, ఒట్టుతీసి గట్టున పెట్టి మళ్ళీ ఇంటికి వచ్చి “మామయ్యా సినిమా” అంటూ రికార్డు పెట్టేది. విసుగొచ్చి ఎప్పుడో నాన్న సరే అనే వారు. ఇంత భాగోతం జరిగితే కాని సినిమాకు వెళ్ళే అవకాశం వచ్చేది కాదు. భోజనాలు చేసి రెండో ఆటకు ఎక్కువగా వెళ్ళేవాళ్ళం. అక్కడ నిద్ర వచ్చి ఒక్కోసారి సగం సినిమానే చూసేవాళ్ళం. మా రెండో బావ “వేలూరి వివేకానందం”గారు ఉయ్యూరు పాలిటేక్నిక్ లో సివిల్ చదివేవారు. ఆయన అప్పటికి బావ కాలేదు కాని, చిరివాడ బంధుత్వం ఉంది కనుక తరచు మా ఇంటికి వచ్చేవాడు. నన్నూ మా తమ్మున్నీ ఒళ్లో కూచో బెట్టుకొని ఎన్నో కబుర్లు చెప్పేవాడు. ఆయన బాగా మాట్లాడేవాడు. హిందీ సినిమాలు చూసి ఆ కథ సంభాషణలు పూస గుచ్చినట్లు

చెప్పేవాడు. మాకు అప్పుడు ఆ సినిమాల మీద మంచి మోజు ఏర్పడేది. అయినా ఏమి లాభం? విని ఆనందించటమే ఎక్కువ.. ఆ తర్వాత పుల్లెరు కాలువకు అవతల వీరభద్రరావుగారి స్థలంలో వేసవి కాలంలో టూరింగ్ టాకీస్ వచ్చేది. అప్పుడు అక్కడ పెట్టే రికార్డులన్నీ మా ఇంటికి బాగా వినిపించేవి. ఇంట్లో ఉండి బొమ్మను చూడకుండా సినిమా, వినగలిగే వారం. జన సమ్మర్దం తక్కువ కనుక అది సాధ్యం అయ్యేది. అలాగే ఏకాంబరేశ్వర వాళ్ళ పాటలూ వినిపించేవి. సినిమా వదిలినట్లు తెలిసేది. వేసవిలో ఒక్కోసారి సినిమాలోని పాటలూ మాటలూ కూడా స్పష్టంగా వినపడేవి. వేసవిలో ఆరు బయట పడుకొనే వాళ్ళం. అందుకే బాగా వినిపించేవి. సినిమా హాల్ల దగ్గర రంగు నీళ్ళు అమ్మేవారు. కొందరు అవి కొని తాగేవారు. మా వాళ్లెవరు మాకు కొనిపెట్టే వారు కాదు. సోడా తాగే వాళ్లమేమో ఎప్పుడైనా. సోడా అర్థణా. మా ఉయ్యారు కే.సి.పి గాస్ తో సోడాలు తయారు చేసేవారు. మాంచి ఘాటుగా ఉండేది. తిన్న అన్నం అరిగేది. ఉయ్యారు సెంటర్ లో బిస్మిల్లావాళ్ల షాప్ లో సోడాకు మంచి గిరాకీ ఉండేది. ఆ తర్వాత నరసింహారావు ఆ తర్వాత అతని కొడుకు సోడా మోహన్లు సోడాబండితో ఇంటికి వచ్చి సోడాలు అడిగి కొట్టిచ్చేవారు. సోడా మోహన్ సోడాను చాలాసేపు సరదాగా శబ్దం వచ్చేట్లు కొట్టటంలో స్పెషల్. అందుకే అతని సోడాకు గిరాకీ ఎక్కువ. సోడా లేకపోతే “జీడీలు” కొనుక్కొని తినేవాళ్లమేమో అని జ్ఞాపకం. థర్మాన్ ఫ్లాస్కులలో రంగులపుల్ల అయిసు క్రింలు అమ్మేవారు. ఒక్కోసారి అవి ఇప్పించేవారు. భలేగా ఉండేవి. పీచు మిథాయి గ్లాస్ బండిలో తెచ్చి అమ్మేవారు. చిన్న మెషిన్ తో గుండ్రంగా ఉండే దానిలో పంచదార ఇంకా ఏదో కలిపి తిప్పేవారు. దాని వల్ల ఆ గిన్నెకు లోపల సన్నని రంగు దారాలు లాంటి పంచదార దారాలు చుట్టలు చుట్టలుగా చుట్టుకోనేవి. దాన్ని తీసి పావలాకు ఇచ్చేవారు. అలాగే ఒక నల్లని సాయిబుగారు ఒక కర్రకుపై చివర రంగుల పంచదార పాకం గట్టిగా చేసి చుట్టగా చుట్టి తీసుకొని వచ్చేవాడు. మనకు యే ఆకారం కావాలంటే ఆ ఆకారాన్ని ఆ పాకం కొద్దిగా తీసి సన్నగా లాగి బొమ్మలా తయారు చేసి అమ్మేవాడు. సాధారణంగా సైకిళ్ళు, గడియారాలు మనిషి బొమ్మలు చేయించుకొని తినేవాళ్ళం. బలేగా ఉండేది. దాని పేరు గుర్తుకు రావటం లేదు. ఇదంతా మా చిన్నతనంలో. మా అబ్బాయిల కాలం వచ్చేసరికి మార్పు బాగా వచ్చింది. తరచుగా సినిమాలకు వెళ్ళేవాళ్ళం పిల్లలతో. సినిమాకు వెళ్లటం ఒక హాబీగా మారిన కాలం వచ్చేసింది.

కాలం తెచ్చిన మార్పు. వీడియోలు తెచ్చుకొనే రోజులుపోయి, సిడిల కాలం వచ్చి, ఇప్పుడు అవీ అవసరం లేకుండానే యు ట్యూబ్ లో, నెట్ లో సినిమాలు చూస్తున్నాం. చానళ్ళు సినిమాలు కుమ్మరిస్తూనే ఉన్నాయి. “నాన్నా సినిమా! మామయ్యా సినిమా! మాస్టారూ సినిమా!” రోజులు పోయి ఇవాళ పిల్లలుయే సినిమాకు ఎప్పుడు వెళ్లి ఎప్పుడు

వస్తున్నారో తెలియకుండా పోతోంది. మనమే “అబ్బాయ్ సినిమా! అమ్మాయ్ సినిమా! శిష్యా సినిమా!” అనాల్సిన కాలం వచ్చింది.

43) ఫాక్టరీ కూతలు

మా ఉయ్యూరులో కే.సి.పి.ఘగర్నాక్టరీ ఉంది. కృష్ణాజిల్లా గుడివాడ దగ్గర సిద్ధాంతంలో వేలాది ఎకరాల భూస్వామి, ఉయ్యూరులోనూ భూములున్న శ్రీ అడుసుమిల్లి గోపాలకృష్ణయ్య అనే సంపన్న వ్యవసాయదారుడు 1932లో ఉయ్యూరులో సుగర్నాక్టరీ నిర్మించారు. ఆయన నిర్వహణలో ఫాక్టరీ నడిచినా టెక్నికల్ అనుభవం లేనందున కుంటి నడకే నడిచింది. రైతులకు, ఆయనకూ కూడా నిరాశే మిగిలింది. రామకృష్ణగారు ఉమ్మడి మద్రాస్ రాష్ట్ర ఇండస్ట్రీస్టెరెక్టర్ల ఉన్నప్పుడు రాష్ట్రం పారిశ్రామిక రంగంలో పురోగమించాలన్న తలంపుతో ఉయ్యూరులో తన భార్య శ్రీమతి దుర్గాంబ తండ్రి అంటే తన మామగారు స్థాపించిన ఘగర్నాక్టరీ అనుకొన్న లక్ష్యాలను సాధించటంలో విఫలమై వెనకడుగులో ఉండగా వెలగపూడి రామకృష్ణగారు ఉయ్యూరు ఘగర్నాక్టరీని మామగారి కోరికపై నిర్వహణ బాధ్యతలు 1941లో చేబట్టి కేసీపి లిమిటెడ్గా నామకరణం చేశారు. లాభాలలో నడిపించి ఆసియా ఖండంలోనే అతి పెద్ద ఘగర్నాక్టరీగా తీర్చిదిద్దారు. ఈ విధంగా రామకృష్ణగారు మద్రాస్ రాష్ట్రంలో తొలి పారిశ్రామికవేత్తగా గుర్తింపు పొందారు. ఫాక్టరీ సామర్థ్యాన్ని 600 T.C.D.కి పెంచారు. ప్రస్తుతం కేపాసి టీన 7,500 T.C.D.కే పెరిగింది. ఇలా దిన దినంగా గణనీయమైన అభివృద్ధి సాధించింది కేసీపి. చెరుకు రైతులలో విశ్వాసం పెంచి చెరుకు నాటటానికి తగిన ప్రోత్సాహకాలు రైతులకు అందించారు.

ఇది ఆసియాలోనే అతి పెద్ద ఫాక్టరీగా పేరు పొందింది. ఇక్కడి చక్కర చాలా నాణ్యమైనదిగా భావిస్తారు. ఎగుమతికి శ్రేష్టం అంటారు. యాజమన్యం చాలా జాగ్రత్తలు తీసుకొంటూ రైతులను, ఉద్యోగస్తులను, కార్మికులను, విశ్వాసంలోకి తీసుకొని నడుపుతూ సమస్యలు లేకుండా చేస్తూ, కార్మికుల సమ్మె లేకుండా చేస్తూ, అత్యుత్తమ నిర్వహణకు జాతీయస్థాయిలో అనేకసార్లు ప్రశంసలు, బహుమతులు సాధించింది. అలాంటి ఫాక్టరీ విద్యా విషయకంగా, స్థానిక రోడ్ల విషయంలో, సౌకర్యాల కల్పనలో, రైతులకు చేయూతనిచ్చే విధానంలో సాంస్కృతిక, సేవాకార్యక్రమాలను నిర్వహించే పద్ధతిలో రోటరీ క్లబ్బుకు చేదోడు వాదోడుగా ఉంటూ సేవానిరతితో ప్రశంసలను అందుకొంటూ ప్రగతిపథంలో దూసుకు వెడుతోంది. వృద్ధాశ్రమాన్ని సమర్థంగా నిర్వహిస్తోంది. ప్రభుత్వ ఆసుపత్రికి సహాయం అందిస్తోంది. కంటిఆస్పత్రిని నిర్మించి లేజర్ చికిత్సా విధానంలో మార్గదర్శకత్వం వహించింది. డాక్టర్ రతన్కుమార్ దంపతుల పేరు చెబితే ఆంధ్రదేశం అంతా చేతులెత్తి నమస్కరిస్తారు. వారిద్దరూ వేలాది కంటి ఆపరేషన్లను విజయవంతంగా

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నిర్వహించి ఉత్తమ డాక్టర్లుగా ప్రసిద్ధి చెందారు. రాష్ట్రంలో మారుమూల ప్రాంతాలలో ఉన్న కంటిజబ్బు వారు ఇక్కడికే వచ్చి చూపించుకొని కళ్ళజోళ్ళు వేయించుకోవటం, ఆపరేషన్లు చేయించుకోవటం చూస్తేనే దాని విలువ ఏమిటో తెలుస్తుంది. ఇన్ని విషయాలలో కే.సి.పి.అగ్రగామిగా ఉంది. ఇదంతా అందరి సౌజన్య, సహకారాల వల్లనే సాధ్యమయింది.

అలాంటి ఫాక్టరీ కూతలు వేసింది అంటే? అంటే ఫాక్టరీ కూసిందని కాదు. దానిలోని సైరన్లుండి అని అర్థం. వాటినే జనసామాన్యం ఫాక్టరీ కూతలు అంటారు అక్కడ. ఫాక్టరీ కూతలు దాదాపు మూడుమైళ్ళ పరిధి గ్రామాలకు వినిపిస్తాయి. ఈ కూతలు రెండు రకాలుగా ఉంటాయి. ఒకటి ఫాక్టరీలో సామాన్య ఉద్యోగులకు ఒక రకంగా, రెండోవి షిఫ్టులలో పనిచేసే వారికి ఇంకో రకంగా ఉంటాయి. ఆఫీసు పనిగంటలు ఉదయం ఏడున్నర నుండి మధ్యాహ్నం పదకొండున్నర వరకు. మళ్ళీ మధ్యాహ్నం ఒంటిగంట నుండి సాయంత్రం అయిదువరకు. అందుకని వీరి కోసం ఉదయం యేడుగంటలకు మొదటి కూత అంటే సైరన్వేస్తారు. ఏడుంబావుకు రెండోసారి ఏడున్నరకు మూడో సైరన్వేస్తారు. మూడో సైరన్తోగేసరికి అందరు వచ్చి విధినిర్వహణలో ఉండాలి. అందరు దీన్ని తప్పక పాటిస్తారు. ఇవి సామాన్య జనాలకు సమయం తెలుసుకోవటానికి బాగా ఉపయోగపడతాయి. ఎలిమెంటరీ స్కూలుకు వెళ్ళే పిల్లలను తయారుచేయటానికి తల్లిదండ్రులకివి తోడ్పడేవి. రెండో కూత వినిపించింది అంటే అంతా రెడీ అన్నమాటే. దారులన్నీ ఉద్యోగస్థులతో నిండి ఉంటాయి. నడిచి వెళ్ళేవాళ్ళు, సైకిల్ మీద వెళ్ళేవారు ఇప్పుడు ద్విచక్రవాహకులు. సందడే సందడి. మళ్ళీ పదకొండున్నరకు ఒకసారి కూత వేస్తారు అప్పుడు లంచ్ టైమ్. ఆ సమయంలో ఇంటికి వెళ్లి భోజనం చేసి వస్తారు. కారీయర్లు తెచ్చుకొన్నవాళ్ళు అక్కడే కానిస్తారు. మళ్ళీ పన్నెండున్నర కోసారి పావుతక్కువ ఒంటిగంట కోసారి, ఒంటిగంట కోసారి కూతలు వినిపిస్తాయి. లంచ్ అయిన తర్వాత మళ్ళీ విధుల్లో ప్రవేశిస్తారు.

సాయంత్రం అయిదుగంటలకు ఒక లాంగ్విజిల్వేస్తారు. అప్పుడు ఎనిమిదిగంటల పని అయిపోయినట్లు. మళ్ళీ ఇళ్లకు బయల్దేరుతారు. ఇవీ ఉద్యోగస్థుల కూతలు ఫాక్టరీలో మూడుషిఫ్టులలో సీజన్లో పని జరుగుతుంది. సీజన్ నవంబర్నుండి దాదాపు మార్చి చివరకు లేదా ఏప్రిల్ మధ్య వరకు ఉంటుంది. ఈ షిఫ్టు ఉదయం పదిగంటల నుండి సాయంత్రం ఆరుగంటల వరకు ఒకటి, సాయంత్రం ఆరు నుండి రాత్రి రెండువరకు రెండో షిఫ్టు, రాత్రి రెండు నుండి ఉదయం పది వరకు మూడోషిఫ్టు ఉంటాయి. వీరిని సరైన సమయానికి ఫాక్టరీకి రప్పించేందుకు సైరన్తోగిస్తారు. ఉదయం తొమ్మిదిన్నరకు ఒకసారి ఫాక్టరీ కూత వినిపిస్తుంది. పావుతక్కువ పదికి రెండో సైరన్వినిపిస్తుంది. సరిగా పదిగంటలకు మూడో సైరన్వినిపిస్తుంది. మొదటికూత

దగ్గరనుండే కార్మికుల హడావిడి ప్రారంభమవుతుంది. దూరంలో ఉండేవారు అప్పటికే బయల్దేరి దారిలో ఉంటారు. రెండోకూతకు దాదాపు ఫాక్టరి ఆవరణలో ప్రవేశిస్తారు. మూడోకూతకు డ్యూటీ ఎక్కుతారు. సమయపాలన బాగా పాటిస్తారు. ఈ కూతలు స్థానిక విద్యాలయాలకూ బాగా ఉపయోగపడతాయి. ఆఫీసులకు వెళ్ళేవారికీ పనికొస్తాయి. సాధారణంగా అవన్నీ ఉదయం పదిగంటలకు ప్రారంభమవుతాయి కనుక వాళ్ళూ ఎలర్ట్ అవటానికి వీలుగా ఉంటుంది. ఈ షిఫ్టులో పనివాళ్ళు లోపలికి వెళ్తుంటే డ్యూటీ దిగేవారు బయటికి వస్తూ కన్సిస్తారు. రోడ్లన్నీ అందరితో నిండి ఉంటాయి. దూరం నుండి వచ్చే కార్మికుల చేతుల్లో, సైకిళ్ళకు కారీయర్లు ఉంటాయి. చుట్టప్రక్కల సుమారు పదినుంచి పదిహేను గ్రామాలనుండి వచ్చి పని చేస్తూ ఉంటారు.. సాయంత్రం షిఫ్టుకు రావటానికి ఐదున్నరకు ఒక మొదటికూత వినిపిస్తుంది. పావుతక్కువ ఆరుకు రెండోది, ఆరుగంటలకు మూడో కూతా వినిపిస్తుంది. దీనితో మళ్ళీ వెళ్ళేవాళ్ళు వచ్చేవాళ్ళతో రోడ్లు కళకళలాడుతాయి. కార్మికుల భాషలో దీన్ని ఆరుగంటల షిఫ్టు అనీ, పొద్దున్నదాన్ని పదిగంటల షిఫ్టు అనీ అంటారు.

రాత్రి రెండుగంటలకు మూడో షిఫ్టు ప్రారంభం. దీన్ని రెండుగంటల షిఫ్టు లేక నైట్ షిఫ్టు అంటారు. దీనికి సన్నద్ధం చేయటానికి రాత్రి ఒంటిగంటన్నరకు మొదటికూత వేస్తారు. పావుతక్కువ రెండుకు రెండోకూత వినిపిస్తుంది. రెండుగంటలకు మూడోకూతతో షిఫ్టు పని ప్రారంభం అవుతుంది. ఆరింటి షిఫ్ట్ అయిపోయినవాళ్ళు ఇంటికి తిరిగి వచ్చేస్తారు. ఒక్కోసారి డబల్ షిఫ్టు చేయాల్సిన అవసరం కూడా కలుగుతుందట.. నైట్ షిఫ్టు కూతలు రైతులకు బాగా ఉపయోగపడేవి. ముఖ్యంగా ధాన్యం నూర్పిడి కాలంలో ఇవి రైతులకు, పొలం కూలీలకు వరాలే. దాదాపు ఇరవైఏళ్ల కిందటివరకు ధాన్యం నూర్పిడి కోసం రైతులు కూలీలను మొదటికూతకు అంటే ఒకటిన్నరకే లేపేవారు. పాలేరువెళ్లి కూలీ నాయకుడిని లేపేవాడు. బండి కట్టి రెడీ చేసేవాడు. అతడు తన ముఠానంతా లేపే కార్యక్రమం చేసేవాడు. రెండోకూతకు అంటే ఒంటిగంట ముప్పావుకు బళ్ళు కూలీలతో బయల్దేరి, మూడోకూతకు అంటే రాత్రి రెండుగంటలకు చేలల్లో దిగేవాళ్ళు. కాసేపు గడ్డి మంట వేసుకొని చలి కాచుకొని ఇక పని మొదలుపెట్టేవారు. మా చిన్నతనాల్లో రెండుం బావువుకు పని జోరుగా సాగుతూ ఉండేది. కుప్పమీద ఎక్కి ఒకరు పనలకట్టలను తీసి ఇస్తుంటే కొంతమంది వాటిని అందుకొంటు చిన్నకట్టలుగా అప్పటికే పెనవేసుకొన్న తాళ్ళతో చుట్టి, బల్లమీద కొడుతూ ఉండేవారు. ధాన్యం రాలి బల్ల చుట్టూ పడేది. ఎడ్లతో ఈ కొట్టిన పనలను తోక్కించేవారు. సాధారణంగా మూడు నాలుగు జతల ఎడ్లు తోక్కివి దీన్ని. “బంతికట్టటం” అనేవారు. ఒకడో, ఇద్దరో ఎడ్లలను అదలిస్తూ వెంట ఉండేవారు. బంతి తోలటం ఒక కళ. అవి తరచుగా పేడ వేసేవి. ముడ్డి దగ్గర గడ్డి చుట్టలతో పేడను పట్టి

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

దూరంగా విసిరేవారు. సరదాగా కబుర్లు చెబుతూ బూతు పాటలు పాడుతూ, ఊళ్ళో కబుర్లు చెబుతూ సందడి చేసేవారు.

మా ఉయ్యూరు పొలానికి 'చిన్నబ్బాయి' అనే అతను కడవకొల్లు పొలానికి 'సీతారామయ్య' అనే అతను మాకు నిఖామానులు. వాళ్ళే దగ్గరుండి అన్నీ చూసుకొనేవాళ్ళు. ఎడ్ల బదులు గేదెలు, ఒట్టిపోయిన ఆవులు, దున్నలను కూడా కట్టేవాళ్ళు. ఒక జత ఎడ్లు మనిషికి ఒక రేటు ఉండేది. దాని ప్రకారం ఎన్నిరోజులైతే అన్ని రోజులకు, ధాన్యం రాసి తయారైన రోజున కొలిచి ధాన్యం ఇచ్చేవాళ్ళం. మా నాన్నగారి టైంలో ఆయన చేలోనే పడుకొనేవారు. నేనూ ఆయన తర్వాత నూర్పిడి సమయంలో పడుకొనేవాడిని. నూర్పిడిని "మహాసూలు" అనేవారు.. నాలాంటి యజమాని చలికి తట్టుకోలేదని మానిఖామానులు బండీకింద వరిగడ్డి ఎత్తుగా పరచి, దానిమీద ధాన్యంపట్టే గోనేసంచులు వేసి, చుట్టూ గడ్డికట్టలు పేర్చి, చలిలేకుండా చేసేవారు. మేము ఇంటినుండి తెచ్చుకొన్న జంపఖానా, దుప్పటి, దిండు, కంబళితో చలిలేకుండా చేసుకొనేవాళ్ళం. స్వెట్టరు ముష్లరు తప్పనిసరి. రేడియోలు అభివృద్ధిచెందిన కాలం. ట్రాన్సిస్టర్లు వెంట ఉంచుకొనేవాళ్ళం. పెద్ద బాటర్ లైటర్ తప్పనిసరి. మాతోపాటు నిఖామానో అతని కొడుకులో తోడుకు పడుకొనేవారు. ఉదయం ఇంటినుంచి ఎనిమిదింటికి మాకు టిఫిన్ టాఫీ పాలేళ్ళు తెచ్చేవారు. అప్పటికే దగ్గరలో ఉన్న కాలువలో కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని వచ్చేవాళ్ళం. ఆ టిఫిన్లు రాగానే తిని కాఫీ, తాగేవాళ్ళం. నాకు తోడు మా చిలుకూరి నరసింహం ఉండేవాడు. లేకపోతే ఆదినారాయణ నరసింహమో ఉండేవాళ్ళు. కూలీలకు ఉదయం ఏడింటికి ఆడవాళ్ళు అన్నాలు తెచ్చేవారు. పని ఆపకుండా ఒకరి తర్వాత ఒకరు బయటికి వెళ్లి అన్నీ కానిచ్చుకోని వచ్చి, అన్నాలు తినేవారు. ఆ సన్నీవేశం చూడముచ్చటగా ఉండేది. మధ్యాహ్న భోజనం కూడా వాళ్లకు అందులోనే ఉండేది. మాకు మధ్యాహ్నం పదకొండు పన్నెండు మధ్య ఇంటి నుంచి కారియర్లు పాలేరు తెచ్చేవాడు. దానితోపాటు సాయంత్రం టిఫిను, ఫ్లాస్కులో ఫుల్గా కాఫీ పోసి పంపేవారు. అరటిపళ్ళు వచ్చేవి. ఎన్ని తిన్నా అరిగిపోయేవి. ఆకలి బాగా అయేది. ఇవి అన్నీ ఖాళీ చేస్తూ పని చేయిస్తూ, మహాసూలు పూర్తి చేసేవాళ్ళం. ఒక్కోసారి గాలిలేక, పోత సాగేది కాదు. ఎక్కువ రోజులుండాల్సి వచ్చేది. సాయంత్రానికి పాలేరో మా అబ్బాయిలో ఎవరో ఒకరు వచ్చేవారు. నేను ఇంటికి వెళ్లి స్నానంచేసి భోజనంచేసి మళ్ళీ చేలోకి వెళ్ళేవాడిని. మాకు ఉయ్యూరు, కడవకొల్లు - రెండు పొలాలు రెండుకిలోమీటర్ల కనుక ఇబ్బంది ఉండేది కాదు. ఉయ్యూరు పొలం ఫాక్టర్ వెనకాలే బళ్లదొడ్డి దగ్గర. కడవకొల్లు పొలం ఒంతెనకు కుడిప్రక్కనే.

రెండుపొలాల్లో బోరు, మోటారు ఉండేవి. సాయంకాలం ఆరుగంటల పిప్లు మొదలయ్యే దాకా చేలో పని చేసేవారు. ఆ తర్వాత విధానం మారింది.

తెల్లవారుర్భూమున మూడున్నర అయితేకాని చేలో దిగటం లేదు కాఫీ ఇడ్లీలు ఇప్పించాల్సి వచ్చేది. ఇప్పుడాశ్రమ లేకుండా బ్రాక్డర్లతో నూర్పిడి తేలికైంది. కళ్ళంచేసే శ్రమ తప్పింది కూడా. పరజాలు అద్దెకుతెచ్చి పరిచి నూర్చటం తేలికైంది. నూర్పిడి యంత్రాలోచ్చి ఇంకా సులభతరం చేశాయి. ఫాక్టరి కూతలు రెండోపంట కాలంలో బాగా ఉపయోగపడేవి. మినప తీతలు ఫిబ్రవరి చివర లేక మార్చి మొదట్లో వచ్చేవి. ఉదయం ఏడున్నరకే కూలీలు చేలల్లో దిగేవారు. మళ్ళీ మధ్యాహ్నం ఒంటిగంట కూతలకు ఇంటికి వెళ్ళేవారు. ఈ విధానంగా మా ఫాక్టరి కూతలు ఉద్యోగ, కార్మిక, రైతులందరికీ ఎంతో ఉపయోగపడుతున్నాయి.

44) మా హైస్కూలు చదువు

హిందూపురం నుండి మేము ఉయ్యూరుకు 1952లో వచ్చాం. ఆ క్రితం ఏడాదే అంటే 1951లో ఉయ్యూరు హైస్కూల్ వచ్చింది. జిల్లా బోర్డు స్కూలు. ఎనిమిదవ తేదీతో మొదలైంది. మేము అంటే నేను, మా తమ్ముడు మోహన్ ప్రైవేటుగా శ్రీ వేమూరి శివరామకృష్ణయ్య మాస్టారి ఇంటి దగ్గర చదివి, నేను ఎనిమిదో తరగతికి, మామోహన్ ఏడవ తరగతికి ఎంట్రన్సు పరీక్షలు రాసి పాసై ఇద్దరం 1953లో స్కూలులో చేరాం. మా అక్కయ్య సర్టిఫికేట్లో పదవ తరగతిలో చేరింది. స్కూలు శ్రీ వై గోపాలరావుగారు అనే అప్పటి సీనియరెడ్యూస్ట్రాతో ప్రారంభమయిందట.

మేము చేరేసరికి శ్రీ కే.వి.ఎస్.ఎల్.నరసింహారావుగారు హెడ్మాస్టరు. ఆయన ఎర్రగా, పొడవుగా పంచె చొక్కా ఉత్తరీయంతో ఉండేవారు. చేతిలో బెత్తం ఎప్పుడూ ఉండేది. నేను ఎనిమిదో క్లాసు బి.సెక్షన్. మా క్లాస్ టీచర్ శ్రీ లంకా బసవాచారిగారు. ఆయన ఇంగ్లీషను ఇంగ్లీషలా చెప్పేవారు. ఎక్కడా తెలుగు శబ్దం వాడేవారు కాదు. భాష సింపుల్గా బాగుండేది. ఆయన నల్లగా స్పోటకం మచ్చలతో ఉండేవారు. నల్లద్దాల కళ్ళజోడు గోచీ పోసికట్టిన పంచ, సిల్కు లాల్చీ ముఖానికి పొడర్లో ఉండేవారు. ఆయన వేషం చూసి అంతా “దసరాబుల్లోడు” అనేవారు. మనిషికి కోపం ఎక్కువ. మాకు ఆయన అంటే గౌరవం. చనువు తక్కువ. లెక్కలకు కే.ఆర్.కాంతయ్యగారు, సైన్సుకు భమిడిపాటి వీరభద్రరావుగారు సోషల్స్కు బసవాచారిగారు ఆ తర్వాతా కొండిపర్రు రాధాకృష్ణమూర్తిగారు వచ్చారు. తెలుగుకు మహంకాళి సుబ్బరామయ్యగారు, హిందీకి కొడాలి రామారావుగారు వచ్చేవారు. డ్రాయింగు మాస్టారు తాడినాడ శేషగిరిరావుగారు. ఆయనకు కాళ్ళకు, చేతులకు కుష్టు వచ్చి తగ్గి, వేళ్ళు తినేసినట్లుండేవి. అయినా బొమ్మలు బాగా వేసేవారు. “తెలీలా” అనేది ఆయన ఊతపదం. ఆయన మంచి హోమియో డాక్టరు. ఆయనే మందులు వాడుకొని జబ్బు పెరక్కుండా కాపాడుకొన్నారు. డ్రిల్లు మాస్టారు ఎస్.వి.సుబ్బారావుగారు. ఆయన్ను చిన్న డ్రిల్లు మాస్టారు అనేవాళ్ళం.

మా నాన్నగారు స్కూల్లో సీనియర్ తెలుగుపండితులు. వారితోబాటే త్రిపిర్నేని సుబ్రహ్మణ్యంగారు కూడా పని చేసేవారు.. హెడ్మాస్టరు నరసింహారావుగారికి రాని విద్యలేదు. ఆయన మాటల్లోనే చెప్పాలంటే “జాక్ ఆఫ్ ఆల్రైడర్నాస్టర్ ఆఫ్ఫన్”. మంచి బాడ్మింటన్, వాలీబాల్ప్లేయర్. చదరంగం బాగావచ్చు. పేకాటలోను రాజే. మంచి చిత్రకారులు. అద్భుతమైన చిత్రాలు గీసేవారు. కవిత్వం బాగా వచ్చు. ఎన్నో కవితలు రాసి ప్రచురించారు. మంచి సామాజిక దృక్పథం ఉన్న కవి. “పాకీవాళ్ళ”మీద గొప్ప కవిత రాశారు. క్రమశిక్షణ, స్కాటు, చేతి పనులు ఒకటేమిటి, అన్నిటి మీదా కవితలు రాశారు. గోదావరిజిల్లా పెంటపాడు వాస్తవ్యులు. ఆయన తోడల్లుడే తరణీరావుగారు. జిల్లాలో మంచి హెడ్మాస్టర్గా పేరు. ఎనిమిదో తరగతిలో చేరిన కొద్దిరోజుల వరకు పాఠాలేమీ ప్రారంభం కాలేదు. మాకు ఆటవిడుపుగా ఉండేది. అటెండెన్సు వేసి పంపేవారు. ఒక పూట వస్తే చాలు. రెండోవారం నుండి రెండుపూటలా వెళ్ళేవాళ్ళం. కాలక్షేపానికి నల్లమట్టితో బొంగరాలు తయారుచేసి పుస్తకాల మీదో, కాగితాల మీదో బెంచీలమీదో, తిప్పుకొనేవాళ్ళం. అప్పుడు పూచిక చీపుళ్ళు ఉండేవి. వాటి ముళ్ళు అన్నీ రాలగొట్టి చీపుళ్ళు చేసేవారు. అవి చాలా నున్నగా ఉండేవి. వాటి పుల్లలను నాలుగంగుళాలపొడవు ఉండేట్లుగా ముక్కలు చేసి నిలువుగా నిలబెట్టి వదిలేవాళ్ళం. అవి అడ్డంగా కింద పడేవి. వేరొకపుల్లతో పుల్లలకు తగలకుండా, ఆ పుల్లలను వేరుచేయాలి. దీన్ని “పుల్ల ఆట” అనేవాళ్ళం. అదే కాకపోతే చొక్కా వెనక చివరను తాడుతోకట్టి, దాన్ని దగ్గరున్న స్తంభాలకు కట్టేవాళ్ళం. వాడికి తెలియక లేచి నిలబడితే కిందపడేవాడు. ఒకసారి నేనే నా జూనియర్సారి శ్రీరామమూర్తికి ఇట్లా తాడుతో కట్టాను. వాడు ఉడుకుమోతు రకం. లేచి కిందపడ్డాడు. హెడ్మాస్టరుకు వెళ్లి రిపోర్టు ఇచ్చాడు. ఆయన అసలే నరసింహం. ఇంకేముంది ఉగ్ర నరసింహవతారంతో నా దగ్గరకు వచ్చి నా రెండుచేతులు జాపించి నాలుగు దెబ్బలు పీకారు. వేళ్ళు కందిపోయాయి. మారు మాట్లాడకుండా కూర్చున్నాను. అప్పటినుంచి ఎవర్నీ స్కూల్లో ఏడిపించలేదు. ఎవరితోను దెబ్బలు కూడా తినలేదు. ఒక్కసారితోనే బుద్ధి వచ్చింది.

మా ఎనిమిదో తరగతి -తూర్పువైపు చివరిపాకలో ఉండేది. అప్పుడన్నీ పాకలే. తడికలతో అడ్డు పెట్టేవారు తరగతుల మధ్య. అన్నివైపులా లావుపాటి వెదురు బద్దలతో అగ్లిన తడికలు. ఆ ప్రక్కనే సృశానం. అక్కడ శవాలు కాలి కమురు కంపు వచ్చేది. క్లాసులోంచి శవ దహనం కనీపించేది. ఆ వాసన భరించరానిదిగా ఉండేది. ఆ పూట అన్నాలు సహించేవి కావు. పుర్రెలు కాలి, ఫెళ ఫెళ ధ్వనులోచ్చేవి. వానా కాలం వస్తే వర్షం కురుస్తుంటే బడిని అయిదు పీరియడ్లు పెట్టి వదిలేసేవారు. అందుకే వర్షం ఎప్పుడొస్తుందా అని ఎదురు చూసేవాళ్ళం. అంతా మట్టి, బురదా కనుక, క్లాసులు జరగటం కష్టం. బెంచీలు అందరికీ ఉండేవి కాదు. పై తరగతులకే వచ్చేవి.

మేమంతా ఈతాకు చాపలమీద కూచునేవాళ్ళం. స్కూలు అయిపోయే ముందు వాటిని చుట్టి ఒకమూల పెట్టెవాళ్ళం. నరసింహారావుగారు వార్షికోత్సవాలు బాగా నిర్వహించేవారు. ఆటలు, పాటలు, నృత్యాలు, దేశభక్తి గీతాలు, నాటికలతో రంజుగా ఉండేవి. బహుమతులిచ్చేవారు. ఆటలపోటీలు వ్యాసరచన, వక్తృత్వపోటీలు నిర్వహించేవారు. గ్రిగ్గ పోటీలు కూడా నిర్వహించారొకసారి. వర్షం కురిసి వెలిసిన కొద్దిరోజులకు మట్టి చిన్న పెళ్ళాలుగా, పెంకుముక్కలుగా పైకి లేచేది. మధ్య మధ్య కాళీలు ఏర్పడేవి. వాటిని ఇప్పుడు ఆలోచిస్తే తమాషాగా ఉంటుంది. ఒకపక్క కొనదేలిన ఆ ముక్కలుండేవి. జంపారెడ్డిగారనే స్కాట్ సోషల్స్టారు మంచిపాటలు నేర్పించేవారు. ఆయన గొప్ప కళాకారులు. 1954 హైస్కూలున్నండి మొదటి బాచ్ ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి.విద్యార్థులు మార్చి పరీక్ష రాశారు. ఆ బాచ్లో మా అక్కయ్యావాళ్ళున్నారు. మేము స్కూలుపైనల్కు వచ్చేసరికి మాది మూడోబాచ్ అయింది. మేము 1956 మార్చి పరీక్షలు రాశాము. నేను మొదటి నుంచి అన్ని పరీక్షలలోను మొదటిస్థానంనంలోనే ఉండేవాడిని. స్కూల్ ఫైనల్ ప్రీ పబ్లిక్ వరకు ఈ హవా సాగింది. నాతో పోటీకి స్వరాజ్యలక్ష్మి, చంద్రానిర్మల అనే అమ్మాయిలూ ఎప్పుడూ పోటీ పడేవారు. ఒక్కోసారి తెలుగులో నాకంటే ముస్లిం కుర్రాళ్ళు ఎక్కువ మార్కులు సంపాదించేవారు. మొత్తంమీద నాదే ఫస్టు. s.s.L.c.పబ్లిక్లో నాకు 365 మార్కులోచ్చి ఒక్కసారిగా వెనకబడి స్కూల్ సెకండ్ అయ్యాను. స్వరాజ్య లక్ష్మి నాకంటే రెండు మార్కులు ఎక్కువ సాధించి ఫస్ట్గా నిలిచింది. ఇది అందరికీ ఆశ్చర్యం కలిగించింది. ఆమె ఏలూరు లేడీస్ కాలేజీలో బయాలజీ లెక్చరర్ అయింది. నిర్మల తెలుగు పండిట్ పరీక్ష పాసై చివరికి హెడ్మిస్ట్రెస్ అయింది. నేను అప్పుడు లెక్కల్లో పూర్. మాకు అప్పుడు ఆల్టిబ్రా ఉండేది. దాన్ని కే.రాధాకృష్ణారావుగారు అనే హెడ్ మాస్టారు చెప్పేవారు. ఆయన బోధన మాకు ఎక్కడి కాదు. అందులో నాకు మరీ. ఆయనే ఇంగ్లీషు కూడా బోధించేవారు. అయితే పోయిట్రీకి మాత్రమే వచ్చేవారు. సి.హెచ్.పూర్ణచంద్రరావు గారు అనే ఆయన గొప్పగా ఇంగ్లీషు ప్రోజు బోధించేవారు. లెక్కల కోసం చాలా తంటాలు పడ్డాను. మా నాన్న గారి శిష్యులు మాకు పదో తరగతి లెక్కల మాస్టారు సీతంరాజు కామేశ్వరరావు గారి దగ్గరకు అప్పుడప్పుడు వెళ్లి తెలియనివి చెప్పించుకొనేవాళ్ళం. ఆయన రాసిన ఇంగ్లీషు నోట్సు ఇచ్చేవారు. వారమ్మాయి మా క్లాస్మేట్ కూడా. ఆదినారాయణ నరసింహాలు తప్పారు.. తొమ్మిదో తరగతిలో కూడా లెక్కలు తెల్సేవి కావు. అందుకని పండు అని మా తమ్ముడి క్లాస్మేట్ అన్నగారు సెకండరీ టీచర్ కొబ్బరితోటలో ఉంటే, ఆయన దగ్గర, లేక మా ఇంటికి వారాలకు వచ్చే పాలిటెక్నిక్ కాలేజి విద్యార్థుల దగ్గర నేర్చుకొనేవాళ్ళం. నరసింహారావు గారి తరువాత బులుసు గౌరీపతిశాస్త్రి గారు, ఆ తర్వాత ఆచంట సత్యనారాయణగారు, చివరగా రాధాకృష్ణారావు గారు హెడ్లుగా

వచ్చారు. గాయత్రి దైవప్రవసశర్మ గారు అంటే అనంతరామయ్య గారబ్బాయి మొదట్లో జూనియర్ తెలుగు పండిట్, ఆ తర్వాత సీనియర్ గా వచ్చారు. తుమ్మల లక్ష్మయ్యగారు మాకు స్కూల్ ఫైనల్లో తెలుగు మాస్టరు. ఆయన చిన్న స్లిప్పులు రాసి పుస్తకంలో పెట్టుకొని దాని సహాయంతో చెప్పేవారు. ఏదైనా సమయానికి స్లిప్ లో విషయం దొరక్కపోతే “మేస్టరబ్బాయ్ మీరు చెప్పండి దీనికి అర్థం” అని నన్ను అడిగేవారు. ఆయన చాలా విషయాలు, వ్యుత్పత్తులు, నానార్థాలు బాగానే చెప్పారు. పేపర్లు దిద్దటం బద్ధకం. మాతో దిద్దించేవారు. ఇన్నెక్షన్ అంటే భయం. సెలవు పెట్టేవారు.. పదవ తరగతిలో గురజాడ పూర్ణచంద్రశర్మ గారు భలే హుషారైన కథలు చెప్పుతూ తెలుగులో గొప్ప అభిరుచి కలిగించారు. కామేశ్వరరావుగారు లెక్కలు చెప్పే పద్ధతి ముచ్చటగా ఉండేది. అర్థం కాకపోవటం ఉండేది కాదు. ఏ స్టెప్పు వదలకుండా బోర్డు మీద లెక్కలు చేసేవారు. హోమ్ వర్క్ ఇచ్చి చూసే వారు. పూర్ణచంద్రరావు గారి ఇంగ్లీషు అదుర్స్. సైన్సును కామేశ్వరరావు గారు చెప్పారు. ఆయన బాగా ఒదులుగా ఉండే పాంట్లు వేసేవారు. ఒక్కో జేబులో బస్తాడు బియ్యం పడతాయి అని “జోక్కునే” వాళ్ళం. అందుకని “బియ్యం బస్తా” అనేవారాయన్ను. ఎస్ ఎస్.ఎల్.సి.లో మాకు జంధ్యాల ప్రసాదశర్మగారు సైన్సు చెప్పారు. అద్భుతం అంటే ఏమిటో దాని అర్థం ఆయన మాకు చూపించారు. నేనంటే మహా అభిమానం. నా బోధనకు ఆయనే నాకు ఆదర్శం. అ తర్వాత మేమిద్దరం అదే స్కూల్ లో సైన్సు మాస్టర్లుగా కలిసి పని చేశాం. అలాగే నరసింహారావుగారి వద్ద నేను సైన్సు మాస్టరుగా కలిసి పని చేయటం నాకెంతో గొప్ప విషయం అనిపిస్తుంది. వై.రామారావు గారు సీనియర్ డ్రిల్ మాస్టరు. రామారావు గారు హిందీ పండిట్. సోషల్ పూర్ణచంద్రరావు గారు. బసవాచారి గారు నేనూ మళ్ళీ స్కూల్లో కలిసి టీచర్లుగా పని చేయటం నా అదృష్టం. నాకు ఒక బాచ్ ఉండేది. దానికి నేను మకుటంలేని మహా రాజును.. నా బాచ్ లో నేను, పెద్దిభొట్ల ఆదినారాయణ, సూరి నరసింహం, మామిళ్ళపల్లి సత్యనారాయణతో బాటు జూనియర్లుగానూ మా తమ్ముడు, పార్థి తమ్ముడు, నరసింహం తమ్ముడు వగైరాలుండేవాళ్ళు. మే మందరం మా ఇంటి నుంచి కలిసి బడికి వెళ్ళేవాళ్ళం కలిసి ఇంటికి వచ్చేవాళ్ళం. మా మామయ్యగారి మామిడి తోటలోంచి వెళ్ళేవాళ్ళం. మామిడి పిందెలు ఏరుకు తినేవాళ్ళం. సెనగ చేలుండేవి. తెలీకుండా చెట్టు పీకి సెనగలు తినేవాళ్ళం. అదో సరదా. మధ్యాహ్న భోజనానికి ఇంటికి వచ్చేవాళ్ళం. బట్టలు విప్పి ఒక మూల పడేసి అక్కడే ముందుగా పెట్టుకొన్న లాగు కట్టుకొని అన్నం తిని మళ్ళీ దాన్ని విప్పి అక్కడే పడేసి బడిబట్టలు కట్టుకొని వెళ్ళేవాళ్ళం. ఇంటికి రాగానే సాయంత్రం వాటిని చాకలి బుట్టలో పడేస్తే మర్నాడు చాకళ్ళు తీసుకొనివెళ్లి ఉతికి తెచ్చేవాళ్ళు. మా స్కూల్ ఫైనల్ వరకు మా ఇంట్లో కరెంటు లేదు. గుడ్డి దీపాలు, లాంతర్ల దగ్గరే చదువు. రోజు వాటి ఒత్తుల్ని

సరిచేసి కిరసనాయలు పోసుకొని, గ్లాసుల మసిని పాత బట్టతో తుడిచి, అగ్గిపెట్టె దగ్గరుంచుకొని అన్నాలు తిన్న తర్వాత వెలిగించి, చదువుకొనే వాళ్ళం. రాత్రి తొమ్మిదింటి దాకా చదువు. నన్ను అందరు లీడర్ గా భావించి చెప్పింది చేసేవారుజ ఇందాక చెప్పిన బాచ్ అంతా మా ఇంటికే వచ్చి చదువు కొనేవారు. దాదాపు అందరు మా ఇంటి వద్దే పడుకొనేవారు. భలే హుషారుగా ఉండేది . మా అమ్మా నాన్న నా మిత్రులతో నన్ను గురించి మాట్లాడేటప్పుడు “ఏరా మీ గురువుగారు ఎక్కడ?” అని ముసి ముసి నవ్వులతో ప్రశ్నించేవారు. అంతటి గురు శిష్య సంబంధంగా గడిపేవాళ్ళం. మా వడ్లు పోసుకొనే గదిలో అందరం పుస్తకాలను దాచుకొనేవాళ్ళం.. సాయంకాలం బడి నుంచి రాగానే ఆటలు ఆడుకొనేవాళ్ళం. ఆ రోజు ఆటలు అంటే బచ్చాల ఆట, బొంగరాలాట, గోలీలాట, దూకుళ్ళు, కుంది కుట్టు, గోడుం బిళ్ళా అనే కర్రాబిళ్ళా. అన్నీ మాకున్న రెండు పెద్ద సందుల్లోనో లేక ఇప్పుడున్న నీళ్ళ టాంకు దగ్గర పాడుబడిన బావి దగ్గర ఖాళీలోనో, గుడ్ల సుబ్బమ్మగారి సందులోనో ఆడుకొనేవాళ్ళం. నేను పద్యాల పోటీలు, పాటల పోటీలు, వ్యాస రచన, డిబేటింగ్ పోటీలు నిర్వహించేవాడిని వీళ్ళందరికీ. బహుమతులిచ్చేవాడిని. మా గొడ్ల దొడ్లో మేము గోడ కట్టుకోవటానికి తీసిన సిమెంటురాళ్ళ పేర్పు ఉండేది. దాని మీద కూర్చుని అన్నీ పురమాయించే వాడిని. పాపం ఎందుకో నేను అంటే భక్తి గౌరవం స్నేహం వీళ్ళందరికీ. మా ఇంటి పక్క బ్రహ్మజోస్యుల వారింటి బయట గదిలో కూర్చుని ‘మను చరిత్ర’కు వేదం వారు రాసిన వ్యాఖ్యానం చదివి వినిపిస్తూ పద్య సౌందర్యాన్ని ఆయన భాషలో తెలియజేస్తూ ఉండేవాణ్ణి. అందరు ఆసక్తిగా వినేవారు. ఇదే నాకు తర్వాత సాహిత్యం మీద అభిరుచి కలగటానికి కారణం అయింది. దేవాలయాలకు కలిసే వెళ్ళేవాళ్ళం. ఏ దేవుడికి ఏ స్తోత్రం చెప్పాలో మా మేన మామ గంగయ్య గారిని అడిగి రాయించుకొని బట్టిపట్టి గుడిలో చెప్పేవాళ్ళం. దసరాలలో శివాలయానికి రాత్రి పూట అందరం వెళ్లి పూజ అవగానే జరిగే మంత్ర పుష్పంలో వంగల సుబ్బయ్యగారు మా నాన్నగారు, మా మామయ్యా, కోట కృష్ణమూర్తిగారు, యనమండ్ర పార్థసారధిగార్ల మంత్రాలను విని తన్మయులయే వాళ్ళం. అవే తరువాత శ్రుత పాండిత్యం అయింది. మేమందరం కలిసి శివరాత్రికి తోట్ల వల్లూరు, ఐలూరు వెళ్లి వచ్చేవాళ్ళం. దీనికి మార్గదర్శి మా ఆదినారాయణ. అతను చెప్పినట్లే వెళ్ళేవాళ్ళం. దాదాపు మేమందరం వాకిలి అరుగు మీద చాపలేసుకొని పడుకొనేవాళ్ళం. ఆదినారాయణకు వాళ్ల నాన్న నులక మంచం తెప్పించి ప్రత్యేకంగా వేయించేవాడు. అతను దాని మీద పడుకొనేవాడు. అతని కోసం ఒక ప్రత్యేకమైన చెంబులో మంచి నీళ్ళు, గ్లాసు. మేమెవరం దాన్ని ముట్టుకోరాదనీ వాళ్ల నాన్న శాసనం. అందుకని అతన్ని బాగా ఏడిపించేవాళ్ళం. దత్తుగారి అరుగు మీద నేను అటూ ఇటూ తిరుగుతూ అతన్ని పరిగెత్తించేవాడిని. అతడు వాళ్ల నాన్నకు చెప్పేవాడు. ఆయన

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

పరిగెత్తుకొచ్చేవాడు. ఆయన వస్తాడని తెలిసి నేను చెంబుతీసుకొని 'చామల్లో' దూరేవాడిని. ఆయన కొంచెం దూరం నిలబడి "ఏరా ఎంతసేపు. రా బయటికి" అనేవాడు. "ఇదిగో అయిపోయిందని" ఆయన కళ్ళు కప్పి వెనక నించి వెళ్ళేవాడిని. ఏమీ చేయలేక ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వి మా అమ్మకు చెప్పేవాడు. ఆవిడ "పిల్లలేదో ఆటల్లో అలా చేసుకొంటారు. మధ్య మనం కల్పించుకోరాదండీ" అనేది. చిలిపితనం నాకు బాగా ఉండేది.

సత్యనారాయణ గబా గబా మాట్లాడేవాడు. అందుకని "లొడ పిత్తరి" అని పిలిచేవాళ్ళం. సెకండరీ మేస్టారొకాయనకు "అత్తరు బుడ్డి" అనే హిందీ మేస్టారి ముక్కు లావుగా ఉంటే "జాంబవంతుడు" అనీ మారు పేర్లు పెట్టేవాళ్ళం. సత్తార్ బేగ్ అనే ముస్లిం స్నేహితుడుండేవాడు. ప్రాణ స్నేహంగా ఉన్నాడు. చిట్టూరి పూర్ణచంద్రరావు అనే వైశ్యుడు, గండి వాసు అనే తూర్పు కాపు, జన్యావుల కేశవరావు అనే వడ్రంగి ఇలా అన్ని కులాలవాళ్ళు మాకు స్నేహితులే. అందరు నా మాట వినేవాళ్ళు. మాబాచ్ కి పోటీ బాచ్ చోడవరపు "ధాము"గాడి బాచ్. చదువుల్లో పోటీ ఎక్కువ.. మా ఇంటి దగ్గర- మా స్నేహితులు మేమెవ్వరం చెప్పకుండానే మంచాలు నేయటం, నల్లులు చంపటం, వడ్లు మర పట్టించటం, పిండి మరకు వెళ్లటం, కట్టెలు కొంటే సందులో నుంచి ఇంట్లోకి చేతులమీద పెట్టుకొని తీసుకు రావటం అన్నీ చేసేవారు. మా అక్కయ్యలను "అక్కయ్యగారూ" అనీ మా అమ్మను "పిన్నిగారూ" అనీ ఆప్యాయంగా పిలిచేవారు. మాకు కుటుంబ సంబంధాలు కూడా బాగా ఉండేవి. పెళ్లిళ్ళకు, పేరంటాలకు ఒకరొకరు పిలుచుకోవటం ఉండేది. కార్య, కరామతులు అయితే దాదాపు వాటిని ఆదినారాయణ, నరసింహం తమ భుజస్కంధాలపై వేసుకొని మంచి సహకారం అందించేవారు. వారిద్దరూ మా ఇంటి సభ్యులే అన్నట్లు ప్రవర్తించారు. సత్యనారాయణ కులవృత్తి అయిన ఆయుర్వేదం నేర్చి కుందేరులో క్లినిక్ పెట్టి బాగా సంపాదించాడు. ఒకటి రెండుసార్లు అక్కడికి తీసుకొని వెళ్లాడు. కాని దాదాపు పాతిక ఏళ్ల క్రితం అకస్మాత్తుగా మరణించాడు. ఆది నారాయణ ఖాదీలో పనిచేసి, రైల్వేలో పనిచేసి ఉద్యోగం పోయి, ఖాళీగా ఉంటూ పౌరోహిత్యం నేర్చి దానితో కాలక్షేపం చేశాడు. అతనూ పదేళ్ళ క్రితమే చనిపోయాడు. వాళ్ల పెళ్లిళ్ళకు మేము మా పెళ్లిళ్ళకు వాళ్ళు వచ్చేవారు. నరసింహం ఇంట్లో ఏ కార్యక్రమం అయినా మేమందరం హాజరు అదీ మా ప్రైవేట్. ఆదినారాయణ మంచి హరికథలు చెప్పేవాడు శ్రావ్యమైన కంఠం. మా ఇంట్లో నోములు, ప్రతాలు చేయించేవాడు.

మేము హిందూపురంలో ఉండగా ప్రతి శుక్రవారం సాయంత్రం "భారత మాత" పూజ చేసేవాళ్ళం. అందరు నాయకులున్న భారత మాత ఫోటో ఉండేది. దాన్ని పెట్టి స్తోత్రాలు, పాటలు, పద్యాలు పాడేవాళ్ళం. ఉయ్యారు వచ్చిన తర్వాత

కొంతకాలం కొన సాగించాం. తరువాత దాన్ని ప్రతి సోమవారం “శివపూజ”గా మార్చి చేశాం. చాలా ఏళ్ళు చేశాం. భజనకు కోసిన చదరపు చెక్కలను ఉపయోగించే వాళ్ళం. ఆదినారాయణ పద్యాలు బాగా పాడేవాడు. ఒక్కోసారి అతనితో హరికథలు చెప్పించేవాళ్ళం. మా నాన్నగారు మా అమ్మగారు అంటే అందరికీ భక్తి, గౌరవం. మాట జవ దాటటం ఉండేది కాదు. నరసింహం వాళ్ళమ్మ గారు కంది పచ్చడి మహాద్భుతంగా చేసేవారు. వాళ్ళింట్లో పచ్చడి చేస్తే మా ఇంటికి అది రావాల్సిందే. మా అమ్మ పెసర పచ్చడి బాగా చేసేది. అది వాళ్ళింటికి రవాణా. అలాగే వంకాయ కూర కూడా. ఆత్మీయతలు అనుబంధాల కాలం అది అంతా. పరీక్షా ఫలితాలు తెలియగానే ప్రతి ఇంట్లోను పార్టీ చేసుకొనేవాళ్ళం. అందరం అందర్నీ పిలుచుకొనేవాళ్ళం. స్వీటు హాటు టీ ఉండేవి. అందరం కలిసి వీరమ్మ తల్లి తిరునాళకు వెళ్ళేవాళ్ళం. అక్కడ “చెర్ బొప్పాయి గుండు” ఆడేవాళ్ళం. తిరునాళలో ఖర్జూరం పండు తప్ప మా వాళ్ళు అప్పుడు ఏమీ కొనేవాళ్ళు కాదు. బూరాలు కొనేవాళ్ళం “ధమ ధమాల బండి” భలేగా ఉండేది రబ్బరు బూరాలతో అనేక రకాల డిజైన్లు చేసిచ్చేవారు. సొరకాయ బూరాలుండేవి. నీళ్ళు పోసిన రబ్బరు బంతి దాని మూతి చివర రబ్బరు తాడు కొనేవాళ్ళం. దాన్ని చేత్తో తడితే కిందికి పైకి వస్తూ బాగుండేది.

ఉదయం పూట అందరం కలిసి పుల్లెరు కాలువకు వెళ్ళేవాళ్ళం. అక్కడ స్నానం చేసి ఈతలు కొట్టి బిందెలతో మంచినీరు తెచ్చుకొనేవాళ్ళం. ఆ నీళ్ళకు చిల్లగింజ అరగదీసి కాని, పటిక కలిపి కానీ బురదను తొలగించేవాళ్ళం. పైన ఉన్న స్వచ్ఛమైన నీటిని తాగేవాళ్ళం. వేసవిలో చెలమలు తవ్వేవారు. అందులో నీరు తెచ్చుకొనే వాళ్ళం. శివాలయంలో సహస్ర ఘటాభిషేకానికి నీళ్ళు బిందెలతో మోసుకొని వెళ్లి అందించేవాళ్ళం. విష్ణాలయంలో వైశాఖ మాసంలో జరిగే కల్యాణాన్ని అర్ధరాత్రి దాకా చూసే వాళ్ళం. కళ్ళు మూసుకుపోతున్నా అలానే కునికిపాట్లు పడుతూ చూసేవాళ్ళం. ఇదంతా మా హైస్కూల్ చదువు గిడువు.

45) మా ఇంటి మంచినీటి బ్రాహ్మ(ణ)లు

మేము ఉయ్యూరు వచ్చిన దగ్గర్నుంచి చాలాకాలం మా పుల్లెరు కాలువ నీళ్ళే తాగేవాళ్ళం. అప్పుడు చాలా భాగం స్వచ్ఛంగానే నీళ్ళు ఉండేవి. కృష్ణానది నుండి ఈ కాలువ బ్రాంచి కాలువ. తాడిగడప, కంకిపాడు ఉయ్యూరు పామర్రు మీదుగా గుడ్లవల్లెరు చేరి కొల్లేటిలో కలుస్తుంది. దీనికింద ఆయకట్టు అంటే పంట భూమి ఎక్కువగానే ఉంది. కృష్ణకు ఆనకట్ట కట్టక ముందు ఉయ్యూరులో కూడా జోన్నలే పండించేవారు. అదే జనాలకు ఆహారం. ఆ తర్వాత కాలువ నీటితో వరి పంట ప్రారంభమై సస్యశ్యామలంగా మా ప్రాంతం ఉంది. మాది చాల భద్రమైన ఊరు అని అందరు

అంటారు. బందరులోని బంగాళాఖాతం మాకు నలభై కిలో మీటర్ల దూరంలో ఉంది. కనుక సముద్రంతో వచ్చే ఇబ్బంది లేదని, కృష్ణానదికి వరదలు వచ్చినా నీరు సముద్రంలోకి పోయే వీలు ఉండటంవల్ల దానివల్ల కూడా ప్రమాదం లేని “సేఫ్ జోన్”లో ఉందని భావిస్తారు. అన్ని రకాల పంటలు పండుతాయి. వరి ముఖ్యమైన మాగాణి పంట. మాగాణిలోను, మెట్టభూముల్లోనూ చెరకు బాగా పండిస్తారు. మెట్టలో పసుపు, కంద మొదలైన వాణిజ్య పంటలు వేస్తారు. తమలపాకు, దొండ పండిస్తారు. ఒకరకంగా చెప్పాలంటే బంగారం పండుతుంది. ప్రత్తి ఒకప్పుడు బాగానే సాగు చేశారు. కాని తర్వాత గిట్టుబాటు లేక వదిలేశారు. ఉయ్యారులో ప్రత్తి బాగా పండించి “ప్రత్తి రైతు”గా ప్రసిద్ధి చెందినవారు, “ప్రత్తి పెద్ద” అనే బిరుదు పొందినవారు మైనేని గోపాలకృష్ణగారి బంధువు శ్రీ అన్నే హనుమంతరావుగారు. కాలువలకు మా చిన్నప్పుడు వరదలు బానే వచ్చేవి. బాగా ఒండ్రు మట్టి నీరు ప్రవహించేది. ఇది చేలకు ఎంతో బలం. వరదలు వచ్చిన యేడు పంటలు బాగా పండేవి. వరద నీరు తాగటం కష్టంగా ఉండేది. అందుకని పటిక, చిల్లగింజ గంధంతో శుద్ధిచేసి తాగే వాళ్ళం. కాచుకొని తాగటం అప్పటికి ఇంకా లేదు. కాలువ నీరు దాదాపు ఎప్పుడూ పారుతూ, కల్మష రహితంగా ఉండేది. అందరు కాలవ ఒడ్డున “ఒకటి, రెండు”కానిచ్చినా, ప్రవాహంతో కొట్టుకొని పోయి తాగటానికి బానే ఉండేవి. అంటే ఆ నీరే అప్పుడు గతి. లేకపోతే కోమట్ల బజారు అంటే రావిచెట్టు బజారు చివర కాలువను ఆనుకొని ‘షరాబు చంద్రయ్య బావి’ అని పెద్ద బావి ఉండేది. ఆ నీళ్ళు తెచ్చుకొని ఆ బజారువాళ్ళు ఎక్కువగా తాగేవారు. దాదాపు ముప్పై ఏళ్ల నుండి పుల్లేరు కలుషిత కాసారం అయింది. గట్ల మీద ఇళ్ళు. అన్నీ కాలువలోకే వదిలేయటంతో ఇప్పుడెవరూ ఆ నీరు తాగరు. మేం కూడా మానేసి ముప్పై ఏళ్ళు దాటింది. స్నానానికి వెళ్లటం కూడా లేనే లేదు. సుమారు యాభై అరవై ఏళ్ల కిందట ఇంట్లోని వారే కాలువలో స్నానం చేసి బిందెలతో మంచినీరు తెచ్చుకొనేవారు. మగవాళ్ళు ఉదయమే కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని కాలువలో స్నానం చేసి, సూర్యునికి అర్ఘ్యం ఇచ్చి మోయ గల బిందెతో నీళ్ళు తెచ్చుకొనేవారు. మడి నీరే అందరికీ. మేమూ తడిబట్టలతో నీళ్ళు తెచ్చేవాళ్ళం. దాన్ని పెద్దవాళ్ళు వాడే వారు కాదు. మా కోసమే వాడేవారు. మా మామ్మగారు నాగమ్మగారు పెద్ద పెద్ద గుండిగలతో నీళ్ళు కాలవ నుంచి తెచ్చేదని మా అమ్మ చెప్పేది. ఆ తర్వాత ఆమె ఓపిక తగ్గి నీళ్ళు పోయించు కోవలసివచ్చేది. ఆడవాళ్ళు సుమారుగా ఉదయం ఎనిమిది తర్వాత కాలువ స్నానానికి వెళ్ళేవారు. అప్పటికే అందరు స్త్రీలు కాలువ దగ్గర చేరేవారు. ముఖానికి పసుపు రాసుకొని, నీళ్ళలో దిగి స్నానం చేసేవారు. పునిస్త్రీలు పూర్తిగా మునిగేవారు కాదని గుర్తు. నెత్తి మీదచెంబుతో పోసుకొనేవారు. నీళ్ళను బిందెతో అటూ ఇటూ కొట్టేవారు. దీన్ని “తెప్ప కొట్టటం” అంటారు. అప్పుడు మనం ఉన్న చోట కల్మషం

లేని నీరుంటుంది. దాన్ని బిందెల్లో పట్టుకొనేవారు. గట్టు మీదకు రాగానే కుంకుమ పెట్టుకొని అప్పుడు నీటికి నమస్కారం చేసి బిందెతో ఇంటికి వచ్చేవారు. మా అమ్మతోబాటు చెరుకుపల్లి అన్నపూర్ణమ్మగారు, వారణాసి అన్నపూర్ణమ్మగారు, సూరి అనసూయమ్మగారు మొదలైన ముత్తైదువులందరూ స్నానం చేసే వారని జ్ఞాపకం. మా అమ్మ సుకుమారి పన్నెండు మంది సంతానాన్ని కనీ, ఓపిక లేని స్థితిలో ఉండేది. అందుకని చిన్న బిందెతో నీళ్ళు తెచ్చేది. మరి ఇంట్లో వంటకూ, తాగటానికి నీళ్ళు అవి సరిపోయేవి కావు. అందుకని బ్రాహ్మణులతో మంచి నీటి బిందెలు తెప్పించుకొనే వాళ్ళం.

వాళ్ళనే “మంచి నీటి బ్రాహ్మణులు” అంటారు.. మాకు మొదటగా నీళ్ళు పోసింది తంగిరాల సత్యంగారు. ఆయన చల్లపల్లి నుంచి ఇక్కడికి వచ్చారు. ఆయన భార్య వంటలు చేసేవారు. బహు సంతానం. ఆయనకు లావుపాటి కంటి అద్దాలుండేవి. తడి లుంగీ కట్టుకొని వచ్చి, బిందెలతో నీళ్ళు పోసేవారు. ఆ తర్వాత ఆ పని మానేసి మా ఇంటి సందు దగ్గర చిన్న హోటలు పెట్టారు. ఇడ్లీలు చేసి ఇంటింటికి తిరిగి అమ్మేవారు. అందుకనే “ఇడ్లీ సత్యంగారు” అనేవారు. ఒక సత్తుపళ్ళెంలో ఇడ్లీలు వేసుకొని దానిపై ఒక తడిబట్ట కప్పి, అల్లం చట్నీ, సెనగ చట్నీలతో ఉన్న రెండు చిన్న గిన్నెలు దాన్లో పెట్టుకొని ఒక తడిబట్టతో ఈగలు ముసరకుండా తోలుతూ, ఇడ్లీలు అమ్మటం నాకు గుర్తు. ఇడ్లీలను అడ్డాకులో పెట్టి దానిపై చట్నీలు వేసి ఇచ్చేవారు. మా ఇంట్లో ఆయన ఇడ్లీలే తినే నాకు గుర్తున్నంత వరకు మాకు తరువాత మంచి నీరు పోసింది తోలాపి లక్ష్మీ నారాయణగారు. కాలువలో స్నానం చేసి, తడి అంగోస్త్రం కట్టుకొని పైన ఇంకోదాన్ని వేసుకొని నీటిబిందెలు తెచ్చేవారు. ఆయన మంచి బలిష్ఠుడు. కనుక పెద్ద పెద్ద గుండిగలతో నీరు తెచ్చేవారు. మాకు రెండు మూడు బిందెలు పోసేవారు. మాలాంటి కుటుంబాలు చాలా మందికి ఆయన నీరు పోసేవారు. ఈ పని అంతా ఉదయం తొమ్మిది లోపలే పూర్తి చేసేవారు. ఆ తర్వాత పంచె కట్టుకొని చెంబు తీసుకొని యాయ వారం అంటే భిక్షా దానానికి బ్రాహ్మణ ఇళ్ళకు వచ్చేవారు. అందరం దోసిలికి తగ్గకుండా “ఉపాదానం” వేసే వాళ్ళం. “సీతా రామాభ్యాం నమః” అంటూ ఉపాదానానికి వచ్చేవారు. విభూతి, కుంకుమ ధరించి వచ్చేవారు. ఆయన కొంచెం అమాయకులు. ఇంట్లో ఏదైనా హడావిడి, జనం కనిపిస్తే మంచి చెడు లేకుండా “మీ ఇంట్లో తద్దినమా ఇవాళ?” అని అడిగేవారు. నిజంగా ఆరోజు ఆబీకమైతే ఏమీ ఇబ్బంది లేదు. ఏదైనా శుభకార్యమైతే జనం బాధ పడేవారు. అదీ ఆయన తత్వం. మొదట్లో కోపం వచ్చేది తర్వాత జనానికి అలవాటైనదిది. ఆయన్ను తద్దినాలకు బ్రాహ్మడిగా అంటే “భోక్త”గా పిలిచేవాళ్ళం. బాగా తిండి పుష్టి ఉన్నవాడు. బాగా తినేవాడు. మొహమాటం పడకుండా అడిగి వేయించుకొనేవారు. అందుకనే ఆయన్ను

తప్పక పిలిచేవారు. అలా తింటే యజమానికి తృప్తి. పితృ దేవతలు సంతోషిస్తారనే నమ్మకం. నీళ్ళు పోసినందుకు బిందెకు అణా ఇచ్చేవారు మొదట్లో. నెలంతా పోసిన తర్వాత డబ్బు ఇవ్వటం ఉండేది. వాళ్ళను చిన్న చూపు కొందరు చూసేవారు. నీళ్ళ బ్రాహ్మడు అంటే అలుసు. కాని మా ఇళ్ళల్లో అలా ఉండేది కాదు. ఉపాదానానికి వస్తే బియ్యంతోబాటు కూరలు వగైరాలు కూడా ఇచ్చేవాళ్ళం. ఆబ్దికం రోజున ఉపాదానం వేసేవారు కాదు. అదో నియమం. ఆయన్ను అందరు పూర్తి పేరుతో పిలిచేవారు కాదు. “తోలాపి” అనే పిలిచేవారు. దానికి ఆయనకు కోపం వచ్చేది కాదు. నవ్వుతూనే ఉండేవారు.

ఆ తర్వాత నాకు జ్ఞాపకం ఉన్న వారు “సూర్యనారాయణ పంతులుగారు” ఆయనకు పెళ్లి కాలేదు. సీతంరాజు వారి సత్రంలో ఒంటరిగా ఉండేవారు. ఎప్పుడూ లుంగీతోనే ఉండేవారు. బక్క పలచ మనిషి. పైన ఉత్తరీయం ఉండేది. ఆయన కూడా మాకు మంచినిరు పోసేవారు. నియోగులు. అయినా మా ఇంట్లో అభ్యంతరం లేదు. కొందరు ఆయనతో పోయించుకొనేవారు కాదు. సాధువు. నెమ్మదిగా నవ్వుతూ మాట్లాడేవారు. మాట నూతిలోంచి వచ్చినట్లుండేది. వీరిని భోక్తగా పిలిచేవారు కాదు. కాని అందరితోబాటు భోజనానికి పిలిచేవాళ్ళం. తప్పక వచ్చి భోజనం చేసి వెళ్ళేవారు. మిగతా సమయాలలో వండుకు తినేవారేమో. ఆయన చిన్న చెంబుతో ఉపాదానానికి వచ్చేవారు. లుంగీతోనే వచ్చేవారు. విభూతి పెట్టి, బొట్టు పెట్టుకొనే వారు. అందర్నీ పలకరించేవారు. మంచివారు అని అందరిచేత అనిపించుకొన్నారు పంతులుగారు.

ఆ తర్వాత మాకు మంచినిళ్ళు పోసింది చిలుకూరి వెంకటేశ్వర్లుగారు. ఆపద్బాంధవుడు ఆయన బోళా మనిషి. నవ్వుతూ ఉండేవారు. ఆయనకు మాటలు తొందర. అర్థమయేవి కావు. వారి కుటుంబం అంతా మాకు తెలుసు. వారబ్బాయిలు, అమ్మాయిలూ నా శిష్యులు. వారిది శాయపురం. అక్కడి నుండి ఇక్కడికి కాపురం వచ్చారు. మొదట్లో యడవల్లి శ్రీ రామమూర్తిగారి ఎరువుల కొట్లో గుమాస్తాగా ఉండేవారు. ఉదయమే లేచి కాలువలో సంధ్యా వందనం చేసుకొని, తడి అన్నోస్త్రాన్ని కట్టుకొని, పైన ఇంకో తడిది వేసుకొని నీళ్ళబిందెలు తెచ్చేవారు. ఎన్ని కావాలంటే అన్ని గబా గబా తెచ్చి పోసేవారు. వారిని భోక్త గా పిలిచేవాళ్ళం. తిండి పుష్టి ఉన్న మనిషి. మనిషి సాయానికి బాగా ఉపయోగా పడ్డారు. ఆ తర్వాత ఉద్యోగం మానేసి నెమ్మదిగా మంత్రాలు నేర్చి వైదికం చేయటం ప్రారంభించారు. డిమాండు బాగానే ఉండేది. మా ఇళ్ళల్లో ఆబ్దికాలకు వారినే ఏర్పాటు చేసేవారం. పెళ్ళిళ్ళకు, అపర కర్మలకు వెంకటేశ్వర్లుగారి సహాయం లేకుండా బ్రాహ్మల కుటుంబాలలో కార్యక్రమాలు జరిగేవి కావు. ఆయన్ను ఎవరూ వెంకటేశ్వర్లుగారు అనే వారు కాదు, “చిలుకూరి వారు” అనేవారు. కుటుంబ సభ్యుల్లాగా కలిసిపోయేవారు.

ఈవిధంగా ఇంతమంది మా ఇంట్లో మంచినిరు పోసి మాకు “గంగాధర స్వరూపులు”గా ఉన్నారు. వారంటే మాకు మా కుటుంబానికి ఎప్పుడూ గౌరవమే. వారు లేనిది మా నిత్యజీవితం జరగేది కాదు కదా. పనికి విలువనివ్వాలని మా నాన్నగారి అభిప్రాయం. అదే మా అందరికీ ఆదర్శమైంది. కనుక మా అభివృద్ధికి వారి సేవా, సహకారాలున్నాయని భావించే, ఈ సందర్భంగా వారిని ప్రత్యేకంగా గుర్తుకు తెచ్చుకోన్నాను.

46) ఉప్పెనలో ఉయ్యూరు

అది 1948-50 మధ్య కాలం. సంవత్సరం నాకు జ్ఞాపకం లేదు. అప్పుడు బ్రహ్మాండమైన ఉప్పెన వచ్చింది. బహుశా వేసవిలోనని అనుకుంటా. వారం రోజులు భూమికి ఆకాశానికి తాళం వేసినట్లు ధారాపాతంగా వర్షం. కుండపోత వర్షాలు. ఈదురు గాలి, విపరీతమైన చలి. ఆ వారం జన జీవితం అంతా చిద్రం. ఎవ్వరూ ఇంట్లో నుండి బయటికి వెళ్ళింది లేదు. జోరు గాలికి తలుపులన్నీ వేసేయ్యటమే. కరెంటు అప్పటికి ఇంకా మాకు రాలేదు. మాకే కాదు, చాలా మంది ఇళ్ళల్లో ఉండేది కాదు. నాకు ఎనిమిది నుంచి పదేళ్ళలోపు. కిరసనాయలు దీపాలే. చిమ్మీ దీపాలు, లాంతర్లే గతి. అవీ ఒకటో రెండో ఉండేవి. మాది మందువా లోగిలి పెంకుటిల్లు. నీళ్ళు ఇంటి మధ్యలో నుండి గరాటులాంటి “దోనే” ద్వారా సత్తు గొట్టాల ద్వారా దక్షిణం వైపు సందులో పడే ఏర్పాటు చాలాకాలం వరకు ఉంది. అదీ రెండంగుళాల వెడల్పు గొట్టం. ఒక మాదిరి వర్షం అయితే ఫర్వాలేదు. కాని “దబాటు వాన”కు, తుఫాను వానలకు పడే నీటికి అవి ఆగలేవు. కనుక దోనేలో నుండి నీళ్ళు కారి, మా సావిడిలోనే ఎక్కువగా పడిపోయేవి. అదీగాక పెంకు టిల్లు కనుక పెంకులు కూడా ఆ వర్ష భీభత్సాన్ని తట్టుకోనేవి కావు. దానితో ఇల్లంతా వర్షమే. ఆ తుఫానుకు మా ఇంటి నిండా నీళ్ళే. కాలుతీసి కాలు పెట్టలేకపోయే వాళ్ళం. బట్టలన్నీ తడిసి పోయేవి. చాకళ్ళు వచ్చి ఉతికే అవకాశం లేదు. నదులన్నీ పొంగి పొరలి ప్రవహించాయి ఆ ఉప్పెనకు. కాలువ గట్లన్నీ తెగిపోయి ఊళ్ళల్లోకి నీరువచ్చి, బయటకు కదిలే వీలులేక పోయింది. బజార్లలో మొలలోతు నీళ్ళున్నాయి. ఇంటి తలుపు తీసే సావకాశమే లేదు. జోరుగాలికి తలుపులు బద్దలై పోతాయేమోనని భయంగా ఉండేది. అందరు మంచాలు ఎక్కి కూర్చునేవాళ్ళం. దాని మీదే తిండి, తిప్పలు. వంట ఎలా చేసేవారో జ్ఞాపకం లేదు. ఏదైనా ఎత్తైన దాని మీద కట్టెల పొయ్యితోనో, కుంపటిలోనో చేసేవారేమో. ఏది ఉన్నా లేకపోయినా తిండి తప్పదు కదా. అమ్మంలో కుంభం అన్నట్లు మా పెద్దక్కయ లోపా ముద్ర బయట ఉంది. ఇంట్లో కలుపుకోవటం లేదు అప్పుడు. మా సావిట్లో పెద్ద పెద్ద కిటికీలు రెండున్నాయి. అవి కూచోటానికి కూడా పనికొచ్చేంత

వెదల్చుగా ఉన్నాయి. ఒక కిటికీలో బట్టలు, చెంబు గ్లాసు, కంచం పెట్టుకొనేది. ఇంకో దాంట్లో అలానే కూర్చునేది. రాత్రి, పగలు అంతే. అలా కూర్చునే నిద్ర పోయేది. ఆ మూడు రోజులు అదే పరిస్థితి. నిద్రలు ఎవరికీ లేవు. ఎప్పుడు గాలికి తలుపు చెక్కలు పగిలిపోతాయో, ఎప్పుడు కప్పు కూలిపోతుందో అనే భయంతో వణికి పోయేవాళ్ళం. మా నాన్న హిందూపురంలో, మేము ఇక్కడా ఉన్న జ్ఞాపకం. చూరుల నుండి ధారాపాతం. వాకిలిలోంచి నీళ్ళు బయటకుపోయే అవకాశమూ అప్పుడు పెద్దగా లేదు. వాకిళ్ళలోను మొల లోతు నీళ్ళు. ఇంకా నయమేమిటంటే ఆ నీళ్ళు ఇంట్లోకి రాలేదు అంతే. గజ గజ వణుకుతూ వారం గడిపాం. రేడియోలు లేవు. పేపర్లు రాలేదు. రైళ్ళు ఆగిపోయాయి. పట్టాలు కొట్టుకు పోయాయి. మా మేనమామ గంగయ్యగారు గుంటూరు అవతల ఏదో ఊరికి వెళ్లి రైలులో వస్తూ, ఉప్పు గుండూర్ దగ్గర చిక్కుకు పోయాడు. అక్కడి నుండి బయటపడే పరిస్థితి లేక వాన తగ్గిన తర్వాత అంచెలంచెలుగా ఇంటికి వచ్చి చెప్పే దాకా మాకు రాష్ట్రంలో ఏం జరిగిందో తెలిదు. ఆ వారం అంతా మేము “అసూర్యం పస్యలం”గా ఉండిపోయాం. రాత్రుళ్ళు పాస్కు వెళ్ళాలంటే సావిట్లో కిటికీ దగ్గర తూములో పోసేయ్యటమే. ఆ వాసన ఆ తర్వాత భరించటానికి కష్టంగా ఉండేది. కొంచెం జోరు తగ్గాక గొడుగు వేసుకొని “రెండు” కోసం బయటకు వెళ్ళేవాళ్ళం. అదీ మా ఇంటి పరిస్థితి. మాదే కాదు దాదాపు అందరిదీ అంతే. బయట మా రోడ్ల మీద మొలలోతు నీళ్ళు ఉండేవని చెప్పాను. బజారుల్లో పడవలు వేసుకొని ప్రయాణం చేశారట. మా బజారు, సూరి వారి బజారు, రావిచెట్టు బజారు అంతా జలార్ణవమే. పుల్లెరు, గట్లు తెంచుకొని ప్రవహించింది. కనుక నీళ్ళే నీళ్ళు. అంత భీభత్సం నాకు ఆ తర్వాత 1977 దివి సీమ ఉప్పెనకు చూశాను. అయితే దివి ఉప్పెనప్పుడు నీరురోడ్ల మీదకు రాలేదు. అదీ తేడా. ఎన్ని చెట్లు కూలిపోయాయో ఎన్ని పశువులు కొట్టుకుపోవటమో, చని పోవటమో జరిగింది.

పెంకుటిళ్ళ వాళ్ళకే ఇంత ప్రమాదంగా ఉంటే, పాకలు, పందిళ్ళలో నివసించిన వారి సంగతేమిటో పాపం. ఎన్నో పాత పెంకుటిళ్ళు కూలిపోయాయని తెలిసింది. ఒక్కసారి మాత్రం ధైర్యం చేసి కొద్దిగా వర్షం తగ్గిన తర్వాత మా సందులోని నీళ్ళలో ఈడుకొంటు మా రోడ్డు మీదకు వచ్చి చూశాను. అప్పుడే పడవలలో మనుష్యులు బజార్లలో వెళ్తున్నట్లు చూశాను. అంత నీటి ఘోరం మళ్ళీ చూడలేదు. అదో దుర్దినం ఆంధ్ర దేశానికి. బహుశా అదే “బందరు ఉప్పెన” ఏమో? బందరు ఉప్పెన గురించి కథలు గాథలు చెప్పుకొనేవారు. ఆ తర్వాత దివి ఉప్పెన గురించి. నేను దివి ఉప్పెన ఆగిపోయిన వారానికి ఉయ్యూరు నుండి బస్సులో వెళ్లి దివి తాలూకా అంతా తిరిగి చూశా. అదో ఘోరమైన తుఫాను. అయితే మొదట్లో నేను చెప్పిన ఉప్పెనలాంటిది మళ్ళీ చూసిన గుర్తు లేదు. ఎందుకో ఆది బాగా మనసులో నాటుకు పోయింది.

ఇవాళ ఒక్కసారి ఆ రీలు అంతా కళ్ళముందు తిరిగి గుర్తున్న వరకు రాశాను. మా అమ్మా వాళ్ళు కూడా అంత ఘోరం ఎప్పుడూ చూడలేదనే వారు. అయితే అదృష్టం ఏమిటంటే మాకు తెలిసిన వారందరూ కులాసాగానే ఉన్నారు.

47) కాటా కుస్తీలు

ఉయ్యూరులో రెండు మూడేళ్ళు జోరుగా కుస్తీ పోటీలు జరిగాయి. వీటికి వేదిక రాజగారి కోట. అక్కడ జనం కూర్చోవటానికి, కుస్తీ గోదాకు స్థలం బాగా ఉండేది. అందుకని అక్కడ నిర్వహించేవారు. వీటిని కాటా కుస్తీలని పిలిచేవారు. ఎక్కడెక్కడ నుండో పహిల్వానులు వచ్చేవారు. వాళ్ళను చూడటం మాకు ముచ్చటగా ఉండేది. అపరభీమిడిలా ఒక్కోరు కనీపించేవారు. కుస్తీ చూడాలంటే డబ్బు పెట్టి టికెట్లు కొనుక్కోవాల్సి వచ్చేది. రేట్లు పాతిక నుంచి కిందకు ఉండేవి. కుర్చీలు, బెంఛీలు, నేలమీదా కూర్చుని చూసేవారు. కుస్తీ పోటీ రంగాస్థలాన్ని “గోదా” అనేవారు. దానిచుట్టూ గట్టి స్తంభాలతో సరుకు బాదులతో జనం లోపలికి తోసుకు రాకుండా బందోబస్తు చేసేవారు.. టికెట్లు అమ్మటానికి ఒక ఏర్పాటు ఉండేది. మైకుల్లో ఓ నెలరోజుల ముందు నుంచే బాగా ప్రచారం చేసేవారు. కుస్తీ జరిగే కాలంలో బజార్లన్నీ సందడిగా ఉండేవి. అంతా కుస్తీల గురించే మాట్లాడుకొనేవారు. ఎక్కడో బస్తీలలో జరగాల్సిన పోటీలు ఉయ్యూరులాంటి పల్లెటూరిలో జరగటం వింతగా చెప్పుకొనేవారు. అదో జాతర. ఇవాళ క్రికెట్టుకు ఎంత క్రేజు ఉందో, ఆనాడు కుస్తీలకు అంతటి క్రేజు ఉండేది. ఆడా, మగా అందరు ఆ విషయమే మాట్లాడుకొనేవారు. ఇదంతా పోటీలకు నేపథ్యం. మగ్గాళ్ళే కుస్తీ పోటీలు చూసేవారు. కుస్తీ ఫహిల్వాన్లకు మహా ఫాలోయింగు ఉండేది. పేరు మోసిన ఫహిల్వాన్ ఊళ్లోకి వస్తే బాజాభజంత్రీలతో అభిమానులు స్వాగతం చెప్పి తీసుకొని వచ్చేవారు. వారి మీద గులాం, పూలు చల్లుతూ జైజైలు కొడుతూ హడావిడి చేసేవారు. వారంతా గళ్ళలుంగీలే కట్టుకొనేవారు. కొందరు ఫహిల్వానులను ఆహ్వానించి ముందు నుంచే వారికి వసతులు కల్పించేవారు. మా ఇళ్ళకు దగ్గరలో ఉన్న వంగలవారి సందులో వంగల సూర్యం ఇంటి వెనక కోమటి సాంబయ్యగారి బావగారి పెంకుటిల్లుండేది. అక్కడ ఫహిల్వానులకు మకాం ఏర్పాటు. ఫహిల్వానులకు రోజూ పాలు, బాదంపప్పు, పిస్తాపప్పు, జీడిపప్పులతో తిండిపెట్టి తయారుచేసేవారు. వేటమాంసం, గుడ్లు సరేసరి. బలిసిన గొర్రెలు, మేకలు అక్కడ కట్టేసి ఉండేవి. వంటచేసే వాళ్ళుండేవారు. ఫహిల్వానులకు అన్ని సపర్యలు చేసే సేవకులను లేదా చోటాఫహిల్వానులను ఏర్పాటు చేసేవారు. గురువుగార్ల గురించి శిష్యులు మహా గొప్పగా చెప్పుకొనేవారు. ఒళ్లంతా నూనెతో మర్దనా స్నానం సాంబ్రాణి పోగసెంట్లు అత్తరులతో వాసనేసి పోయేవారు. వాళ్ళను పందెం కోళ్ళను మేపినట్లు

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

మేపేవారు. వారు కండపట్టి భలే నిగ నిగలాడేవారు. కండలను ప్రదర్శించేవారు. కుస్తీ లంగోటిని కట్టి వ్యాయామం చేసేవారు. దానికి ప్రత్యేక కర్ర సాధనాలుండేవి. పరిగెత్తేవారు. బస్కెట్ బాల్ తీసేవారు. మాకు ఖాళీ ఉన్నప్పుడు వెళ్లి వాళ్ల సాధన చూసేవాళ్ళం. అదో సరదా కాలక్షేపం.

కుస్తీపోటీలు సాయంకాలం అదీ ఆదివారంనాడు జరిగేవి. అప్పటికే బజారునిండా జనం నిండిపోయేవారు. ఎవరు గెలుస్తారని పందాలు కాసేవారు. కొన్ని పోటీలు రంజుగా జరిగేవని చెప్పుకొనేవారు. మేమెప్పుడు టికెట్లోని చూసిన జ్ఞాపకం లేదు. బందోబస్తు బాగా ఉండేది. ప్రీగా లోపలికి ఎవరినీ పోనిచ్చేవారు కాదు. పోలీసులు కూడా మోహరించేవారు. వాళ్లను మచ్చిక చేసుకొని కొందరు లోపలి దూరేవారు. కుస్తీపోటీకి రిఫరీ ఉండేవాడు. గోదాంలో అడుగున ఇసుక పోసేవారు. పోటీదార్లు ఇద్దరిచేత రిఫరీ షేకాండ్ ఇప్పించేవాడు. ఒంటికి నూనె రాసుకొని రంగుల లంగోటితో గోదాలోకి దిగేవారు. చాలా తీవ్రంగానే పోట్లాడుకొనేవారు. గెలుపోటముల నిర్ణయం రిఫరీదే. దానికి అందరు బద్ధులవాల్సిందే. గెలిచినవాడిని డబ్బులతో ఊరంతా త్రిప్పి అభిమానాన్ని చాటుకొనేవారు. ఓడినవాడు విచారంతో వెళ్లిపోయేవాడు.

ఒక్కోసారి బాగా దున్నపోతులాగా బలిసిన ఫహిల్వాను అంత బలంలేని ఫహిల్వాన్నేతిలో ఓడిపోవటం ఆశ్చర్యంగా చెప్పుకొనేవారు. అప్పుడే “లాల్నాచి కుస్తీ” అనేవారు. దీనికి బలిసిన ఫహిల్వానుకు బక్క ఫహిల్వాను ముందే డబ్బిచ్చి ఓడిపోయేపట్లు పట్టించే వాడన్నమాట. అదీ రహస్యం. మొదటి రెండేళ్లు బాగా సరదాగా పోటీలు జరిగేవి. ఆ తర్వాత తర్వాత లాల్నాచీ ఎక్కువైంది. అందుకని పోటీలకు జనం వెళ్లటం తగ్గించారు. మా ఉయ్యారుకు చెందిన ఒక ముస్లిం ఫహిల్వాన్ ఉండేవాడు. ఆయన మా అత్తరు సాహేబుగారి కొడుకు. గళ్ళలుంగీ కట్టి జబర్దస్తీగా ఉండేవాడు. ఆయన కూడా పోటీలలో పాల్గొనేవాడు. అయితే ఆయన గెలిచిన దాఖలా లేదని జ్ఞాపకం. కుస్తీ పోటీలను డబ్బున్న షావుకార్లు ఖర్చుపెట్టి నిర్వహించేవారు. మొదట్లో వారికి డబ్బులు బాగానే గిట్టుబాటు అయ్యేవి. క్రమంగా తగ్గింది. జనానికి వ్యాపకాలు కూడా పెరిగిపోయాయి. దానిమీద ఆరాటం తగ్గింది. మరీ లాల్నాచీ కుస్తీలు అంటే ఇవాళ మనం అనుకొనే “మాచ్చిక్కింగులు” ఎక్కువ అవటంతో గిరాకీ బాగా పడిపోయింది. లోపల జనాన్ని సర్దుబాటు చేయటం చాలా కష్టంగా ఉండేది. అందుకని నిర్వాహకులు కొందరు రౌడీలను మేపి తమ మనుష్యులుగా ఉంచుకొని పోటీ సక్రమంగా జరిగెటట్లు, బేవర్లు జనం లోపలి రాకుండా చేయటానికి ఉపయోగించుకొనేవారు... కోట బయట అన్నిరకాల దుకాణాలు వచ్చేవి. మిఠాయికొట్లు, సోడాకొట్లు, డ్రింకుషావులు, సిగరెట్లీడీ, చుట్టా అన్నే అమ్మేవారు. జనం బాగా మందుకొట్టి వీరంగం వేసేవారు. మధ్యాహ్నం

నుంచే చాలా హడావిడి ఉండేది. చివర్లో జనం గేట్లు తోసుకు లోపలికి వెళ్ళేవారు. లేకపోతే ప్రక్కదొడ్ల లోంచి గోడదూకి వెనుకవైపు నుండి వెళ్ళేవారు. మాకు ఈ విషయాలన్నీ మా మిత్రుడు ఆదినారాయణ చెప్పేవాడు. అతను విషయసేకరణలో భలే ముందుండేవాడు. కోమటి సాంబయ్యగారి స్థలంలో కూడా కొన్ని పోటీలు జరిగిన గుర్తు. అయితే స్థలం చిన్నది. ఇక్కడే “రక్తకన్నీరు” నాటకాలు నాగభూషణం ఆడారు. ఆ డైలాగులు మాకు వినిపించేవి. దానికి ప్రచారంగా ఆయన డైలాగుల రికార్డులు పెట్టేవారు. “గోపాలం ఏమిటి తప్పాలంలాగా -గోపాల్కాడు ఓస్లీపాల్” అనే డైలాగు ఎవరూ మరిచిపోనిది. ఆ నాటకంలో ఆయన స్థానిక విషయాలను చొప్పించి సందర్భానికి తగినట్లు అల్లి, జనంచేత చప్పట్లు కొట్టించుకొనేవాడు. అది ఆయన స్పెషాలిటీ. నాజర్కూడా బుర్రకథలో ఊరి రాజకీయాలను ఏకి పారేసేవాడు. కుస్తీల నుంచి, నాటకం దాటి, బుర్రకథలోకి ప్రవేశించాం. అదీ మా ఉయ్యూరు కోట, సాంబయ్యగారి గొడ్ల దొడ్డి మహాత్మ్యం.

48) దసరా అంటే మాకు ప్రసాదాల సరదా

మా ఉయ్యూర్లో మా చిన్నప్పుడు నవరాత్రి ఉత్సవాలు శివాలయంలోనే బాగా జరిగేవి. మొదటి రోజు ఉదయం కలశాన్ని పెట్టి పూజ మొదలు పెట్టేవారు. దానికి ఎవరైనా కొద్దిమంది వెళ్ళేవారేమో. కాని రోజు సాయంత్రంవేళ ప్రత్యేకక పూజ ఉండేది. సాయంకాలం ఆరింటికి పూజ ప్రారంభించేవారు. అక్కడ శివార్చకులున్నా, మా వంగల సుబ్బావధానిగారి ఆధ్వర్యంలోనే పూజాదికాలు జరిగేవి. మా అమ్మవారు ‘జగదాంబ’ స్వామి వారు సోమేశ్వరస్వామి. జగదాంబా సమేత సోమేశ్వర స్వామి ఆలయాన్నే మేమందరం అప్పుడు శివాలయం అనేవాళ్ళం. ఇప్పుడూ అందరూ అలానే పిలుస్తారు. అమ్మవారి అంతరాలయం చిన్నది. ఒక్కరే లోపల కూర్చుని పూజచేసే వీలుంటుంది. పూజారిగారే లోన కూర్చుని కుంకుమపూజ చేసేవారు. బయట సుబ్బయ్యగారు కూర్చుని పూజ చేయించేవారు. ఎంతమంది పూజ చేయించుకొంటే, అన్నిసార్లు లలితా సహస్రనామాలు చదివేవారు. సుబ్బయ్యగారికి అంతా నోటికి వచ్చు. ఆయనకు పుస్తకం అక్కర్లేదు. ఆ స్పీడు ఎవరికీ ఉండేది కాదు. పది నిమిషాలలో సహస్రం పూర్తయేంత స్పీడు ఆయనది.. ఆయన కళ్ళజోడు పెట్టుకోవటం మాకు తెలీదు. చక చకా నామాలు చెబుతుంటే పూజారి కుంకుమ పూజ చేసేవారు. అమ్మవారి పూజకు ప్రత్యేకక ఎరుపు రంగుగల కుంకుమ ఉపయోగించేవారు. పూజలన్నీ ఆయే సరికి రాత్రి ఏడున్నర, ఎనిమిది అయేది. ఒక్కో యజమాని తనకిష్టమైన రోజున పూజ చేయించుకొనేవాడు. పూజ అవగానే నైవేద్యం, మంత్ర పుష్పం ఉండేవి. మా నాన్నగారు, మామయ్య, కోట కృష్ణమూర్తిగారు, యనమండ్ర పార్లసారధిగారు, శివాలయ అర్చకులు

అందరు కలిసి ఒకే గొంతు కలిపి వంతులవారిగా మంత్రపుష్పం చెబుతుంటే, మాకు మహా ముచ్చటగా ఉండేది. భూలోక కైలాసమే అనిపించేది. భక్తికి పెద్దపీట ఆ రోజుల్లో. వచ్చిరాని మాటలతో నేనూ నోరు కలిపేవాడిని. కనీసం అరగంట పట్టేది. ఆ తర్వాత తీర్థ ప్రసాద వినియోగం. ఆ కాలంలో తీర్థం కూడా ఉండేది కాదు. ప్రసాదం అంటే తాలింపు సెనగలే శివాలయంలో. వాటినే అందరు 'శుంఠలు' అనే వారు శివాలయం ప్రసాదాన్ని చాలామంది పెద్దవాళ్ళు తినేవారు కాదు.. అది తీసుకొని ఇంటికి వచ్చేవాళ్ళం. జనం కూడా పలచగానే ఉండేవారు. ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణ, కోమట్ల ఎక్కువగా వచ్చేవారు. విజయదశమి నాడు బయటే శమీ పూజ చేసేవారు. అక్కడ ఒక శమీ కొమ్మను పాతి, దానికి పూజ చేసేవారు. దీనికి సుబ్బయ్యగారే ఆధ్వర్యం. ఒక కాగితం మీద 'శమీ శమయతే పాపం-శమీ శత్రు వినాశినీ-అర్జునస్య ధనుర్ధారీ రామస్య ప్రియదర్శినీ' అనే శ్లోకం రాసి, ఈ సంవత్సరం విజయదశమి నుండి వచ్చే విజయదశమి వరకు తమ కుటుంబాలకు సర్వదిక్కులా జయం కలగాలని ప్రతివారు గోత్రనామాలు, పేరు రాసేవారు. ఆ కాగితాలన్నిటికీ పసుపు, కుంకుమ పూసి జమ్మి కొమ్మలో ఉంచి జమ్మిపూజ చేసేవారు. జమ్మి ఆకులనే ప్రసాదంగా ఇచ్చేవారు. దాన్ని కొద్దిగా నోట్లో వేసుకొని మగవారు చెవిలోను, ఆడవారు తలలోను పెట్టుకొనేవారు. శమీపూజకు శివాలయం అంతా నిండిపోయేది. శమీపూజ తర్వాత, మళ్ళీ గుడి లోపలికి వెళ్లి మంత్ర పుష్పం చెప్పేవారు. ఇలా నవరాత్రులు జరిగేవి. అప్పుడు విష్ణులయంలో అసలు జనం ఉండేవారు కాదు. శివాలయం పూజ అయిన తర్వాత ఇక్కడ మంత్రపుష్పం జరిగేది. అప్పటి దాకా ఇక్కడివారు ఎదురు చూసేవారు. ఇక్కడా ప్రసాదాలు పెట్టేవారు. ఇక్కడి ప్రసాదాలలో చక్రపాంగలి, పులిహోర, దద్దోజనం, రవ్వకేసరి, ప్రసాదాలు భలే రుచిగా ఉండేవి. రెండు మూడుసార్లు అడిగి పెట్టించుకొనేవాళ్ళం.

క్రమంగా శివాలయంల జోరు తగ్గింది. విష్ణులయంలో జోరు హెచ్చింది. పూజలు బాగా జరిగేవి ఏమైనా మంత్ర పుష్పం అంటే, శివాలయంలో అయిన తర్వాతే. జనం కూడా విపరీతంగా పెరిగిపోయారు. అన్ని వర్ణాలవారు రావటం ప్రారంభమైంది. ముఖ్యంగా కింది తరగతి భక్తులతో విష్ణులయం కిట కిటలాడేది. ప్రసాదాలు పెట్టాలన్నా, తీర్థం ఇవ్వాలన్నా, పూజార్ల వల్ల అయ్యేది కాదు. జనాన్ని కంట్రోల్ చేయటం కష్టంగా మారింది. అందుకని మేమో, ఆర్ ఎస్ ఎస్ వాళ్ళో నిలబడి భక్తులను క్యూలో నిలిపి, పెద్దగేటు దగ్గర వరసగా ప్రసాదాలు పెట్టించేవాళ్ళం. జనాన్ని బెదిరించటానికి చేతిలో బెత్తాలు తప్పనిసరి అయ్యేవి. ఇలా మేము చేస్తే, పూజార్లకు రిలీఫ్ గా ఉండేది. ఎంత ప్రసాదం చేసినా చాలేది కాదు. వెల్లువలా జనం వచ్చేవారు. అందులో ప్రసాదం కోసమే వచ్చేవారే ఎక్కువగా ఉండేవారు. పూజ సమయంలో పిట్ట కూడా ఉండేది

కాదు అదీ విశేషం. వారు పెద్దవాళ్లెవరు తినేవారు కాదు. మాలాంటి కుర్రసరుకే తినేవారు. ఆయన కూడా ఉపాదానానికి వచ్చేవారు. బ్రాహ్మణార్థం కూడా చేసేవారు. వారి అబ్బాయి ఒకతను స్పార్తం చెప్పుకొని ఇప్పుడు హైదరాబాద్లో గొప్ప పేరు తెచ్చుకొన్నాడు. ఆ కుటుంబం అంతా పెళ్ళిళ్ళు అయిన తర్వాత ఉయ్యూరు నుండి వెళ్లిపోయారు. సత్యంగారు చాలా నెమ్మదైన మనిషి. ఆయన అంటే అందరికీ గౌరవం.

దసరా రోజుల్లో ముసురు బాగా పట్టేది. పిచ్చు వర్షాలు కురిసేవి. వర్షం లేకపోతే విపరీతంగా ఉక్క పోసేది. దానికి దీపపు పురుగులు వేల సంఖ్యలో చేరేవి. అవి తలలో దూరి బట్టల్లో దూరి, కళ్ళల్లో పడి, చాలా ఇబ్బంది పెట్టేవి. పాపం ఆడవారికి మరి చికాకుగా ఉండేది. స్త్రీ భక్తులు కూడా బానే వచ్చేవారు. మా చిన్న పిల్లలకు ఇదంతా సరదాగా ఉండేది.

మళ్ళీ కొంత కాలానికి వైభవం అంతా శివాలయానికి వచ్చింది. అక్కడ చుట్టూ ప్రక్కల ఉన్న తూర్పుకాపులు విపరీతం గా ఆలయానికి రావటం ప్రారంభించారు. పూజలు కూడా చేయించుకోవటం ఎక్కువైంది. ఇది కాక నవరాత్రులలో అమ్మవారికి విశేష అలంకరణ చేయటం భక్తుల సంఖ్య పెరగటానికి కారణం అయింది. వైభవోపేతమైన అలంకారాలను అక్కడి అర్చకుడు, మా శిష్యుడు, క్రాఫ్ట్ మేష్టారు అయిన మామిళ్ళపల్లి సోమేశ్వరరావు చేసి మంచి పేరు తెచ్చుకొన్నాడు.. అందుకని అలంకారాలకు స్పాన్సర్లు కూడా ఏర్పడ్డారు. రోజుకు పది పదిహేను మంది పూజలో పాల్గొనేవారు. అందుకని పద్ధతి కొంత మారింది. ఉదయమే ఉభయ దాతలు కూర్చుని పూజ చేసుకొనే విధానం అమలులోకి వచ్చింది. రాత్రిపూట ఒకరిద్దరి పేరే పూజ జరుగుతోంది. పూజ చేయించుకొనేవారు వందమంది ఉన్నా అందరికీ కలిపి ఒకే పూజ వచ్చేసింది. అన్నీ కమ్మర్నియాల్ అయిపోయినట్లే, పూజ కూడా అయింది.. పెండ్రాళే మంత్రపుష్పం అయిపోతోంది. ప్రసాదాలు కూడా మారిపోయాయి. ఇక్కడా పులిహోర ఇతర పదార్థాలను ప్రసాదంగా పెడుతున్నారు. తీర్థం ఇస్తున్నారు. ఇళ్లకు ప్రసాదాలను ఇస్తున్నారు. బయటా, లోపలా విద్యుద్దీపాలంకరణతో శోభాయమానంగా ఉండి జనం పెరిగేసరికి ఇక్కడా కంట్రోల్ చేయటం కష్టమైంది. అందుకు ఆలయ సిబ్బందికి సహకరించటానికి గోవిందరాజు సత్యమో, కోలచల చలపతి ఉండి, బెత్తం పట్టుకొని గేటు దగ్గర నిలబడి వరుసలో ప్రసాదాలను పెట్టించేవారు. ఎన్ని రకాల ప్రసాదాలుంటే, అంతమంది కేన్లలో ప్రసాదాలు పట్టుకొని నిలబడి గేటు దగ్గరే పెట్టటం అలవాటైనది. మా నాన్నగారులాంటి పెద్దలకు ఆలయంలో ప్రసాదాలిచ్చేవారు. మేము పెద్దవాళ్ళం ఆయేసరికి మాకు ప్రసాదాలు ప్రత్యేకంగా ఇచ్చేవారు. ఇప్పుడు ఒకటికి రెండుసార్లు ప్రసాదాలు తీసుకొనే చాన్సు పోయింది. శివాలయం వంతులున్న ప్రతి పూజారి దసరా రోజుల్లో ఆలయంలో ఉండి సహకరించటం గొప్ప విషయం. ఆ కట్టుబాటు శివార్చకులకు

బాగా ఉండేది.

మళ్ళీ క్రమంగా విష్ణులయంలో వైభవం పెరిగింది. ఇక్కడ పూజారిని బట్టి జనం రావటం ప్రారంభించారు. రామచంద్రాచార్యులుగారు మహా కోపిష్టి. ఆయన వంతులో జనం తక్కువగా ఉండేవారు. రామాచార్యులగారి వంతులో భక్తుల సంఖ్య బాగా ఉండేది. అలానే దీక్షితుల వంతులో, వేదాంతం రమణ వంతులో కూడా బాగా రద్దీగా ఉండేది. కొంతకాలం వరకు శివాలయంలో మంత్ర పుష్పం అయిన తర్వాతే ఇక్కడ మంత్ర పుష్పం జరిగేది. ఇప్పుడు ఎవరి టైంను వారు పాటిస్తున్నారు. ఇది కొంత సౌకర్యంగా ఉండి ఎవరి కోసమూ, ఎవరూ ఆగాల్సిన పని ఉండే అవసరం లేదు. ఒకప్పుడు శివాలయం, విష్ణులయం మంత్ర పుష్పాలు అయి ప్రసాదాలు తీసుకొని ఇంటికి వచ్చేసరికి రాత్రి పదిన్నర, పదకొండు అయ్యేది. మేము నిద్రమత్తులో జోగుతూ ఉండేవాళ్ళం. అయినా ప్రసాదాల మీద మోజుతో అలానే ఉండేవాళ్ళం. అప్పుడే ఇంట్లో భోజనాలు.. విష్ణులయంలో ప్రసాదాలను అడిగి అడిగి, మా పిల్లలు బానే పెట్టించుకొనేవారు. మా శర్మ మరీ ప్రసాదం భక్తుడు..

దసరా రోజుల్లో ఊళ్లకి దసరా వేషగాళ్ళు వచ్చేవారు. పులివేషం వేసుకొని, అర్ధనారీశ్వర వేషంలోను రాముని వేషంలోను, ఆంజనేయస్వామి వేషంలో, కృష్ణుని వేషంలో వచ్చి ఇంటి ఇంటికి తిరిగేవారు. వాళ్లకు తోచిన డబ్బులు ఇచ్చేవారు. కాపుల వీధి రామాలయం వారు ఎడ్లబండీలో రాముడిని ఊరేగించేవారు.. పిట్టల దొరలు వచ్చి భలే కబుర్లు చెప్పి నవ్వించేవారు. ఎలుగు బంటిని తెచ్చి కొందరు ఇళ్ళ ముందు ఆడించేవారు. పాములను ఆడించేవారు కోతులను ఆడించి వినోదం కల్గించేవారు. పెద్ద పెద్ద కొండ చిలువలను, నాగు బాములను బుట్టల్లోను, వంటిమీద వేసుకొని వచ్చేవారు. నాగస్వరం ఊదితే నాగుబాములు భలేగా ఆడేవి.. డప్పుల మ్రోతలతో ఊరంతా దద్దరిల్లేది. గులాం చల్లుకోవటం ఎక్కువగా ఉండేది.

మా చిన్నతనంలో, మా పిల్లల చిన్నతనంలో ప్రైవేటు మాస్టర్లు విద్యార్థులను తీసుకొని విద్యార్థుల ఇళ్లకు వచ్చి “ఏదయా మీదయా మా మీద రాదు” అని మొదలు పెట్టి “అయ్యవారికి చాలు అయిదు వరహాలు, పిల్లగాండ్రకు చాలు పప్పు బెల్లాలు” అంటూ పాటలు పాడించేవారు. మేస్టారికి సంభావన ఇచ్చేవాళ్ళం. పిల్లవాళ్లకు మరమరాలు సెనగ పప్పు బెల్లం కలిపి పెట్టేవాళ్ళం. వారందరూ సంతోషించేవారు. ఇలా దసరా మూడురోజులు వారు ఇంటింటికి తిరిగేవారు. అదో కళా వైభోగం. మగపిల్లలు బాణాలు విల్లులు, ఆడపిల్లలు కోతి బొమ్మలు అంటే పైకి కిందికి గెంతే బొమ్మలు చేతిలో పట్టుకొని వచ్చేవారు. ముఖ్యంగా వత్తుమిల్లి సుబ్బారావుగారు అనే “సుబ్బారావు మేష్టారు” గారి దగ్గర ఎక్కువమంది పిల్లలు చదువు కొనేవారు. ఆయన పిల్లలందరినీ తీసుకొని ఇంటికి వస్తే మహదానందంగా ఉండేది. మా పిల్లలందరూ

ఆయన దగ్గరే చదివారు. “జయీభవా దిగ్విజయీ భవా-బాలల దీవెనలు బ్రహ్మ దీవెనలు” అని ఆశీర్వాదించేవారు. కొత్త బట్టలు కట్టుకొని బాల బాలికలు ఊరంతా తిరుగుతుంటే రంగుల ఇంద్ర ధనుస్సులా ఉండేది. అదో వింత అనుభూతి. దాదాపు ఇదంతా అంతరించి ఇరవై ఏళ్ళు అవుతోంది. ఇప్పుడెవ్వరూ అలా చేయటం లేదు.

పోస్ట్మాన్కు, పాకీ వారికి, ఎలెక్ట్రికల్ డిపార్ట్మెంట్ వారికి, పశువుల ఆస్పత్రి వారికి, పాలేళ్ళకు పని మనిషికి చాకలి, మంగలి వాళ్ళకు స్కూల్ బంత్రోతులకు, పంచాయితీ సిబ్బందికి, బాంకి బంత్రోతులకు, దసరా మామూలు ఇచ్చేవాళ్ళం. వెట్టివాళ్ళు వెంట పడేవారు. వారికీ వార్షికం ఇచ్చేవాళ్ళం. “పాండవులు పాండవులు తుమ్మెద, పంచపాండవు లోయమ్మ తుమ్మెదా” అని అరుంధతీ స్త్రీలు బృందాలుగా పది రోజులు ఊరంతా తిరిగి పాండవుల కథ అంతా పాటగా పాడేవారు. వారికీ సంభావన ఇచ్చేవాళ్ళం. దీనినంతా దసరా మామూళ్ళు అనేవారు. ఇదొక “మామూళ్ళ పండుగ”గా తర్వాత మారిపోయింది. ఇప్పుడు వచ్చే వారూ లేరు, ఇచ్చేవారు లేరు. చాలా భాగం తగ్గిపోయింది. మామూళ్ళకు కొంత బడ్జెట్ కూడా కేటాయించుకోవాల్సి వచ్చేది. మరీ వేలం వేరి అయి తగ్గిపోయింది. జనానికి రిలీఫ్. అయితే ఇప్పుడు వినాయక చవితి శ్రీ రామనవమి చందాలు ఎక్కువైనాయి. ఇదో మార్పు. ఇది రుబాబుగా కూడా మారిపోయిందని అందరికీ తెలుసు.

ఇన్ని విశేషాలు శివాలయంలోను, విష్ణాలయంలోను జరుగుతున్నా మా సువర్చలాంజనేయ స్వామి గుడిలో ఏ హడావిడి ఉండేది కాదు. అప్పుడు ఆలయం శిథిలావస్థలో ఉండేది. ఒక్క హనుమజ్జయంతికే కాసేపు వెళ్లి కూర్చుని, పూజ చేయించి, అప్పాలు నైవేద్యం పెట్టించేవాళ్ళం. 1987లో ఆలయాన్ని పునరుద్ధరించిన తర్వాత మా గుడికీ వైభవం వచ్చింది. ఇప్పుడు దసరా తొమ్మిది రోజులూ సాయంత్రం విశేషపూజ ఉంటోంది. వేదాంతం మురళి అమ్మవారిని పెట్టి రోజుకో అలంకారం వేసి మంచి అట్రాక్షన్ తెస్తున్నాడు. జనం కూడా బానే వస్తారు. అలాగే గీతా మందిరంలో కూడా దసరా పూజలు బాగా జరుగుతాయి. విజయదశమి నాడు మా గుడిలో మా దంపతులం కూర్చుని శమీపూజ చేస్తాము. రోజుకో రకమైన ప్రసాదం ఉంటుంది. దసరా సందడి అంతటా విస్తరిల్లింది.

చిన్న పిల్లలు దసరాలో బొమ్మల కొలుపు పెడతారు. పేరంటం చేస్తారు. వాయనాలిస్తారు. దసరాంటే అల్లుళ్ల పండగ. కొత్తల్లుడు అత్తవారింటికి వస్తాడు. మామగారు కొత్త బట్టలు పెడతాడు. మా చిన్నతనాల్లోను, ఇటీవలి పదేళ్ళవరకు వినోదం అందరికీ పంచేది రేడియో ఒక్కటే. ఎన్నో సరదా ప్రోగ్రాములు, హాస్య నాటికలు రేడియోలో వినేవాళ్ళం. దసరా పాటలు, చమక్కులతో ఆకాశవాణి అందరిని అలరించేది. ఇప్పుడు టి.వి.లు వచ్చి ఆ సంస్కృతికి కొంత నష్టం చేసింది. ఇప్పుడు

హాస్యం అంటే సినీ క్లిప్పింగులే అయ్యాయి. అప్పుడు రేడియోలో దూరదర్శనిలో నందూరి సుబ్బారావు, రామమోహనరావు, ధర్మవరపు సుబ్రహ్మణ్యం 'ఆనందో బ్రహ్మ' వంటివి కడుపుబ్బా నవ్వించేవి. నిజమైన హాస్యాన్ని చవి చూసిన రోజులవి. ఇవీ మా ఊరి దసరా నవరాత్రుల సంగతీ సందర్భామూనూ.

49) పిల్లి బల్లి నల్లి వంశపారం పర్యం

మేము హిందూపురం నుంచి వచ్చేసరికి మా ఇంట్లో పిల్లులేవీ లేవు. కాని కొంత కాలానికి నెమ్మదిగా ఒక తెల్ల అందమైన పిల్లి పిల్ల చేరింది. పెద్ద వాళ్ళకు పిల్లులంటే మంట. ఇంట్లోకి రానిచ్చేవారు కాదు.. అది బిక్కు బిక్కు మంటూ చూసేది. నాకు కాస్త జాలి కలిగేది. కాని పెద్దల మాట కాదనలేని స్థితి. కనుక కొంచెం చాటుగా నేను తిన్న పెరుగన్నం కొద్దిగా వదిలేసే వాడిని.. అది అప్పటి దాకా పక్కనే ఉండి అప్పుడు నా కంచం దగ్గరకు వచ్చి తినేసి వెళ్లిపోయేది. పిల్లి నాకిన కంచం అంటే మా ఇంట్లో గొడవ, గొడవ చేసేవాళ్ళు. పని మనిషి కంచాలు తోమటం అప్పటికింకా మా ఇళ్లలో రాలేదు. ఆడవాళ్ళే కంచాలు తోముకొనేవాళ్ళు. అంట్ల గిన్నెలు మాత్రమే పని మనుషులు తోమేవారు. అందుకని మా అమ్మ నన్ను తిట్టేది. “వెధవ్వేషాలలెయ్యకు! పిల్లి ముట్టిన కంచంలో మళ్ళీ తింటే కుష్టు రోగాలోస్తాయి. మళ్ళీ అల్లా చేస్తే కంచం పెట్టి బుర్ర రామకీర్తన పాడిస్తా” అనేది. నేను ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వేవాడిని. అలాగే గడిచింది కొంతకాలం. ఆ తర్వాత ఈ తిట్లు తినలేక నేను పెరుగన్నాన్ని కంచం బయట వదిలేవాడిని. పాపం అది తిని వెళ్ళేది. ఆ పిల్లి మీసాలు బలేగా ఉండేవి. “మ్యావ్ మ్యావ్” మంటూ తెగ అరిచేది. ఇంట్లో దాని మొహం చూసే ఏకైక వీరుణ్ణి నేనే అని దానికి తెలిసి నా మీద సాఫ్ట్ కార్నర్ తో ఉండేది. నా కాళ్ళ చుట్టూ ప్రదక్షిణం చేసేది. నాకు పిల్లి అంటే పెద్ద అభిమానం ప్రేమా ఏమీ లేవు. దాన్ని ఒక్కోకి తీసుకోవటం ముద్దు పెట్టు కోవటం ఎప్పుడు చెయ్యలేదు కూడా. కాని చెవులు పట్టి కాసేపెప్పుడైనా ఆడించేవాడిని. నేను ఇంటికి ఏ సమయంలో వచ్చినా అది యెట్లా పసి గట్టేదో వెంటనే పరిగెత్తుకొని వచ్చేది. పిల్లిని చేరనివ్వటం మా వాళ్ళేవారికి సుతరామూ ఇష్టం లేదు. నేను చనువు ఇస్తున్నానని కోపంగా ఉండేవారు.. ఏదో మూగజీవి అని నా భావన.

ఆ తెల్ల పిల్లి పిల్ల కొంచెం పెద్దదైంది. దానితో జోడు కట్టటానికి గండు పిల్లి వెంపర్లాడేది.. అదో భీభత్స రస ప్రధానం. అరుపులు, ఉరుకులు, పరుగులు. మాకు హుషారుగానే ఉండేది కాని పెద్ద వాళ్ళు చీదరించుకొనేవారు. వడ్లకొట్లో చేరేవి. అరిచి అరిచి కూన లొంగి పోయేదేమో. కాసేపు విరామం.. ఇది జత కట్టేందని మిగిలిన గండు పిల్లులకేం తెలుసు? అవీ దీని మీదకు దూకేవి. వాటి బారి నుండి

తప్పించుకోవటానికి ఇది శ్రమ పడేది. మొత్తం మీద మా పిల్లి గర్భం దాల్చింది. రెండో మూడో కూనలను కన్నది. దాని కాపురం మా వడ్ల కొట్టే. అన్నీ అక్కడే నివాసం. మా పిల్లికి దాని సంతానానికి మాలానే శాకాహారం అలవాటేమో అన్నట్లు, వడ్ల కొట్లో చేరే ఎలుకల్ని మాత్రం పట్టుకోనేవి కావు. ఎప్పుడైనా బయటి నుంచి ఎలుకను చంపి తెచ్చి పిల్లలకు పెట్టేది. అప్పుడు ఇల్లంతా గొలు కంపు కొట్టేది. భరించలేక పోయే వాళ్ళం. కర్ర పట్టుకొని తరిమేసేది మా అమ్మ. అయితేనేం? వాటికి మంచి ఆవాసం వదులు కోవటం ఇష్టం లేదేమో. మళ్ళీ చేరేవి. మా ఇంట్లో పాలు, పెరుగు వెన్న సమృద్ధిగా ఉట్ల మీద ఉండేవి. కను మాయచేసి ఒక్కోసారి మేకేవి. తిట్టుకొంటూ అదిలించేవాళ్ళం. పిల్లి ముట్టినవి తిన కూడదని ఉన్నా, అన్నీ అవి ఎంగిలి చేస్తుంటే దేన్నీ పారేస్తారు. సర్వ మంగళం అయిపోయేది.

అన్ని రకాల రంగులున్న పిల్లులు ఉండేవి. కొన్ని మచ్చలతో ఉండి భలే ఆకర్షణీయంగా ఉండేవి. వాటి కళ్ళు భలేగా మెరుస్తుండేవి. ఇలా పిల్లులు క్రమంగా సంతతిని పెంచుకొంటూ పోయేవి. ఒక్కోసారి సంఖ్య బాగా పెరిగితే పాలేరుతో సంచీలో పెట్టి దూరంగా ఎవరింటి దగ్గరైనా విడిచిపెట్టి రమ్మనే వాళ్ళం. పిల్లి కూనల్ని తినటానికి గండు పిల్లులు ఎప్పుడూ రెడీగా ఉండేవి. వాటిని కాపాడుకోవటానికి తల్లి పిల్లి పడే ఆరాటం చెప్పనలవి కాకుండా ఉండేది. గండుతో యుద్ధమే చేసేది. అయినా ఒక్కోసారి గండు నుంచి పిల్లల్ని కాపాడు కోలేకపోయేది. మా వయసుతో బాటు పిల్లుల సంతానము పెరుగుతూనే ఉంది.

నా పెళ్లి అయిన తర్వాత మా ఆవిడ కాపురానికి వచ్చి నప్పుడు ఒక తెల్లని పిల్లి పిల్ల ఉంది.. అది చాలా చలాకీగా ఉండేది. రాత్రిపూట నేను కాని ప్రభావతి కాని దాన్ని పాపం పొరబాటున తొక్కినా ఏమీ అనేది కాదు. అదే మా వదిన మా అమ్మ తొక్కితే గోళ్ళతో గిచ్చి పెట్టేది. నేను అన్నం తినేటప్పుడు దూరంగా కూర్చుని సందడి చేసేది కాని కంచం దగ్గరకు చేరేది కాదు. నేను వచ్చే దాకా నా పీట మీదనే కూర్చునేది. నేను వదిలిన అన్నం మాత్రమే తినేది. ఇంకెవరి కంచాల దగ్గరకు వెళ్ళేది కాదు. వాళ్ళు కూడా ఎవరు దాన్ని ఆదరించేవారు కాదు. తమాషా ఏమిటంటే మా ఆవిడతోపాటు ఈ పిల్లి కూడా “నీళ్ళో సుకోనేది” మా అమ్మ దాన్ని వెటకారంగా “కోడలు పిల్లా, పిల్లి పిల్లా ఒకేసారి కంటారు” అని చమత్కరించేది.

ఈ బుజ్జి పిల్లి నాకు బాగా మాలిమి.. కంచంలో అన్నం వడ్డించి మా ఆవిడ నన్ను అన్నానికి రమ్మని పిలిస్తే నేను ఏదో పని మీద ఉండి రావటం ఆలస్యమైతే పిల్లితో “మీ తాతయ్యను పీల్చుకొని రావే” అనేది. అది వెంటనే నా దగ్గరికి వచ్చి కాళ్ళ చుట్టూ తిరిగి చొక్కానో, లుంగీనో పట్టుకొని తన భాషలో రమ్మని పిలిచేది. అప్పుడు వెళ్ళే వాడిని. అంత చనువుదానికి. ఇంట్లో దొంగ తిళ్ళు తినేది కాదు. ఇలా తరతరాలుగా

దాని సంతతి మా ఇంట్లో వర్ధిల్లింది. ఏ నాటి రుణాను బంధమో అనిపించేది. పిల్లని అదిలించటానికి చేతిలో కొబ్బరి చీపురుపుల్ల పెట్టుకొనేవాడిని. ఎప్పుడైనా మరీ గోల చేస్తే దాని చివర్లతో చెళ్ మనిపించే వాడిని. తద్దినాల రోజుల్లో పిల్లని ఇంట్లోకి అడుగు పెట్టనిచ్చే వాళ్ళం కాదు. పిండాలు ముట్టుకుంటాయని, మడివాళ్ళను ముట్టుకొంటాయని భయం. అంతేకాదు పిల్లి ముట్టుకుంటే శ్రార్ధం మళ్ళీ పెట్టాల్సిందేనని నియమం ఉంది. పిండాలు ముట్టుకొంటే మహా తప్పు. ఎవరినైనా తిట్టాలంటే “నీ పిండం పిల్లికి పెట్టా” అని తిట్టేవారు. అంత తాక రాని జీవి పాపం అది. వాటికి తెలుసో ఏమో మా ఇంట్లో తద్దినాలప్పుడు అవి పసిగట్టి, ఆ చాయలకు కూడా వచ్చేవి కావు. అయినా మా జాగ్రత్తలో మేముండే వాళ్ళం. అది వాటి సంస్కారమేమో ననిపించేది. పిల్లికి కూడా హాని చెయ్యని వాడు అని మంచివాళ్ళను అంటారు. పిల్లని చంపితే బ్రహ్మ హత్యా పాతకం చుట్టు కొంటుందని అంటారు. దానికి ప్రాయశ్చిత్తం గుడి కట్టటమేనని పరిష్కారం చెప్పారు. అందుకే మల్లాది చంద్రశేఖర శాస్త్రిగారు పురాణం చెబుతూ “పిల్లని చంపిన పాపం ఖాతా వేరు, గుడి కట్టిన పుణ్యం ఖాతా వేరు” అనేవారు. అంటే గుడి కట్టినంత మాత్రం చేత పిల్లని చంపిన దోషం పోదు అని భావం.

బల్లి కూడా మా ఇంట్లో కొలువుండేది. ఎన్ని బల్లులు తరతరాలుగా వర్ధిల్లయో చెప్పలేం. మా సావిట్లో దూలం కింద ట్యూబ్ లైట్ ఉండేది. అక్కడ ఎక్కువగా చేరేవి. రాత్రిపూట అవి వింత శబ్దాలు చేసేవి. అంటే వాటి భాషలో మాట్లాడుకొనేవేమో? దీపం పురుగులను గుటకాయస్వాహా చేసేవి. అందుకనే వాటిని ఏమీ చేయలేక పోయేవాళ్ళం. బల్లి పిల్లలు ముచ్చటగా ఉండేవి. చిన్న పిల్లలకు తలుపు సందుల్లో పడి తోకలు తెగేవి. ఒక్కోసారి మీద పడుతుండేవి. మొదటిసారి పడితే బల్లిశాస్త్రం చూసి ఫలితం చెప్పవచ్చు. కాని నిత్యం వాటితో కాపురం చేస్తుంటే ఫలితాలనేమి చెప్పగలం? అందుకని పెద్దగా పట్టించుకొనే వాళ్ళం కాదు. అందుకే ఎందుకైనా మంచిదని కంచికి వెళ్లినప్పుడల్లా అందరు అక్కడి బంగారు బల్లిని స్మరించి వస్తూంటారు. అది సర్వ దోషహరం. పాలు, పెరుగు విషయాలలో చాలా జాగ్రత్తగా ఉండేవారు. మూతలు లేకుండా ఇంట్లోదేన్నీ ఉంచేవారు కాదు. బల్లి విషం చాలా ప్రమాదకరం. దాని కాళ్ళ కింద ‘సక్కర్లు’ ఉంటాయి వాటిపై ఒత్తిడి తెస్తే గాలి బయటికి వెళ్లి శూన్య ప్రదేశం ఏర్పడి అది గోడకు అతుక్కు పోతుంది కింద పడదు. ఆ కాళ్ళపై గాలి ఒత్తిడి కల్గించి పడనీయదు అని చదువుకొన్నాం. తెల్లా, నల్లా బల్లులు ఎక్కువ. వంటింట్లో గదులలో అన్నిచోట్లా దర్శనమిచ్చేవి. అవి దూరని ప్రదేశం ఉండేది కాదు. స్వేచ్ఛగా విహరించేవి. బల్లి అంటే చాలా మందికి అసహ్యం, భయం కూడా. మీదపడితే ఉలిక్కిపడతారు. ఇలా పిల్లితోపాటు బల్లి మా ఇంట్లో తరాలు గడిపాయి. అయితే యే బల్లి ఏమిటో పట్టించుకోవటం కుదరదు కదా. వాటి మానాన అవి తిరుగుతూ, పెరుగుతూ

పోతున్నాయి. ఇప్పుడిప్పుడే కొత్త ఎలెక్ట్రిక్ పరికరాలు వస్తున్నాయి. వాటిని ప్లగ్ లో పెట్టి స్విచ్ వేస్తే, సన్నని కీచు శబ్దం చేస్తాయి. దానితో బల్బ్ ఆచాయలకు కూడా రావటం లేదు. పిల్లలతో బాటు బొద్దింకలూ మాయమవుతున్నాయి.

నల్లి ఇప్పుడు ఎక్కడా కాపించటం లేదు. కాని పాతికేళ్ళ కిందటి వరకు నల్లులు ఇళ్ళల్లోని మంచాలలో, గోడల్లోని సందుల్లో, చిన్న చిన్న బొక్కల్లో విపరీతంగా ఉండేవి. వాటి సంతానం తామర తంపరగా పెరిగిపోయేది. ఎన్ని నల్లులను చంపినా వాటి 'ఈనులు' వస్తూనే ఉండేవి. పరుపుల్లో, దిండల్లో, దుప్పట్లలో మంచం బద్దీలలో, నులకలో, నవారు మంచాల నవారు కిందా అవి దూరని, పెరగని ప్రదేశం ఉండేది కాదు. కొందరి శరీరాలు నల్లులకు చాలా ఇష్టం. తెగ రక్తం తాగి బలిసేవి. రాత్రుళ్ళు నిద్ర ఉండేది కాదు. నల్లులను చంపుకొంటు గడపాల్ని వచ్చేది. ఒక్కో సీజన్ లో అవి మరీ విజృంభించేవి. వాటి బారిన పడనివాళ్ళు లేరంటే అతిశయోక్తి కాదు. వేసవి కాలం నల్లులకు చావు కాలం. అంటే జనం మంచాలను ఎండలో వేసి, మధ్య మధ్యలో కొడుతో కర్రతో నవారును నులకను బాదుతూ చంపేవాళ్ళం. అదీకాక మరుగుతున్న వేడి నీరు పోసి దబ్బనాలతో చంపేవాళ్ళం. అదీ కాకపోతే కిరసనాయిలు పోసి చంపేవాళ్ళం. అదొక ప్రహసనంగా ఉండేది. అందుకే ఒక కవి శ్రీ మహావిష్ణువు పాల కడలిలోను శివుడు కైలాసంలోను ఉండటానికి కారణం నల్లి బాధలు భరించలేకే అని చమత్కరించాడు. ఆ తర్వాత పురుగుల మందులు విపరీతంగా వాడకంలోకి వచ్చిన తర్వాత క్రమంగా నల్లులు కనుమరుగైనాయి. పాతికేళ్ళుగా నల్లి కనిపించటం లేనేలేదు. ఈ తరంవారు ఈ రకంగా అదృష్టవంతులు. నల్లి కుడితే విపరీతంగా దద్దుర్లు వచ్చేవి. రక్త పిపాసుల్లా ఉండి, పండుల్లా బలిసేవి. వాటి సంతానం విపరీతం. శీతాకాలంలో అయితే శివరాత్రి జాగరణే అయ్యేది. ఇవీ వంశ పారంపర్యంగా వర్ధిల్లి అదృశ్యం అవటం ఆశ్చర్యంగా ఉన్నా, వాటి బాధ నుంచి విముక్తులవటం ఊరట. అప్పుడు పిచ్చుకలూ విపరీతం ఇప్పుడు సెల్ టవర్ల వల్ల అవీ కనుమరుగయ్యాయి. అయితే అమెరికాలో బానే ఉన్నాయి పిచ్చుకలు. ఇదీ మా పిల్లీ బల్లీ నల్లీ గాథ.

దోమల కచేరి-

ఇప్పుడే కాదు అప్పుడూ దోమలు విపరీతంగా ఉండేవి. చుట్టూ పొలాలు, చెట్లూ, చేమ, మురికి నీటి నిల్వలుతోపాటు ఫాక్టరీ మొలాసేస్ వాసనతో ఉయ్యూరులో దోమలు బెజవాడ తర్వాత ఎక్కువే. చేవిల్లో దూరి రోద చేస్తూ కుట్టేవి ఇదే దోమల సంగీత కచేరి. రాత్రిళ్ళు నిద్ర ఉండేది కాదు. వేసవిలో మరీ. అందుకని ఇంట్లో ఊక పొగ పెట్టేవాళ్ళు. ఆ పొగకు కొంత నయం అనిపించేది. అప్పుడు పొట్టు పొయ్యిలు అని ఉండేవి. ఇనుముతో చేసిన స్తూపాకారపు సుమారు అడుగు ఎత్తున్న కుంపటి

ఊసుల్ల ఉయ్యూరు

లాంటివి వాటికి అడుగున బేస్కు కొద్దిగా పైన రెండంగుళాల కైవారంలో రంధ్రం ఉండేది. పొయ్యి మధ్యలో సన్నటి రోకలిపెట్టి దాని చుట్టూ ఊక కూరి గట్టిపడగానే రోకలి తీసేసి అడుగున రంధ్రం ద్వారా చిన్న కర్రముక్క వెలిగించి పెడితే ఊక అంటుకొని పొగ వచ్చేది. బాగా కాలితే దానిపై స్నానానికి వేడి నీళ్ళకోసం సత్తులేక రాగి రాగిబిందలు పెట్టి నీరు కాచి స్నానం చేసేవారు. బస్తాలకు బస్తాలు రంపం పొట్టుని కలపకోత మిషన్లున్న అడితీల నుంచి తెచ్చుకొని కూరి నీళ్ళుకాసు కొనేవాళ్ళం. తర్వాత బాయిలర్లు వచ్చాయి.

50) దీపాల ఆవళి కాదు-అవ్వాయి చువ్వాయి లడాయి కూడా

రోలు-రోకలి-టపాసు మందు

దీపావళి అంటే మా ఉయ్యూరులో మా చిన్నప్పుడు నెలరోజుల ముందు నుంచే సందడి ప్రారంభమయ్యేది. ముందుగా రోలు, రోకలి మందుతో హడావిడి మొదలు. ఈ మాట ఇప్పటి వారికేవ్వరికి తెలియదు. ఇనుముతో చేసిన రోలుపైన వెడల్పుగా లావుగా, ఒకపావు అంగుళం కన్నంతో ఉండేది. దాని అడుగుభాగం కొంచెం పలుచగా ఉండి తాడు కాని, వైరుకాని గుచ్చే వీలున్న రంధ్రం ఉండేది. రోలులో సరిపడా దూరే చిన్న ఇనుప రోకలి ఉండేది. ఇది పైన కొంచెం లావుగా వెడల్పుగా తీగె దూరే బొక్క తోను, అడుగుభాగం రోలులో దూరేట్లుండేది. రోలు, రోకలిని ఒక గట్టి జనపనార లేక, గోగునార తాడుతో ఆ రంధ్రాలలో నుంచి పోనిచ్చి కట్టేవాళ్ళం. రోలులో 'టపాసు మందు పెట్టి రోకలి అందులో ఉంచి, తాడును బిగుతుగా పట్టుకొని గట్టి బండ మీద రోకలి కింద ఉండేట్లు పెట్టి బలంతో కొట్టా. అప్పుడు టపాసు ఘర్షణకు అంటుకొని మండి పేలి, బ్రహ్మాండమైన శబ్దం వచ్చేది. ఒక్కోసారి పెద్ద శబ్దం వచ్చినప్పుడు చెవులు బద్దలై పోతాయేమో ననిపించేది. వరుసగా అలా కొడుతూ ఉంటే భలేగా ఉండేది.

ఊరంతా చిన్న పిల్లలకు ఇదే ఆట. టపాసు మందును "రోలు రోకలి మందు" అనేవాళ్ళు. ఒక్కోసారి తాడు కాలి పోయేది. చేతికి ప్రమాదం జరిగేది. క్రమంగా తాడు పోయి దాని స్థానంలో పటకారులాంటి గట్టి ఇనుప తీగ వచ్చింది. పటకారులా నొక్కే వీలుండటం వల్ల చేతికి ప్రమాదం ఉండేది కాదు.. రోలు, రోకలి సుమారు రెండులేక మూడు అంగుళాల పొడవుండేవి. పోటా పోటీగా కాలేవాళ్ళం. ఇంట్లో ఎంత మంది పిల్లలుంటే అన్ని రోలు రోకలి ఉండేవి. వీటిని కమ్మర్లు తయారు చేసేవారు. ఇంతకీ టపాసు మందు అంటే? గంధకం, సురేకారం అనే పోటాస్యాయం నైట్రేట్ల మిశ్రమమే టపాసు మందు అంటారు. ఇది తగిన పాళ్ళలో కలిపి చిల్లర కోట్లల్లో

అమ్మేవారు. అయితే అది బాగా పేలేది కాదు. అందుకని మేమే ఇంటి దగ్గర తయారు చేసుకొనే వాళ్ళం. పచ్చ గంధకాన్ని కొని ఎండ బెట్టి రోట్లలోనో సన్ని కల్లులోనో నూరి ఆరబెట్టాలి. సురేకారాం తెల్లగా స్పటికంలా ఉంటుంది. దీనికి ఘర్షణ తగిలితే పేలిపోతుంది. చాలా జాగ్రత్తగా ఉండాలి. దీన్ని గంధకానికి సంబంధం లేకుండా వేరే రోట్లో నూరి ‘వస్త్ర కాగితం’ పట్టి అంటే మెత్తగా జల్లించి ఎండలో విడిగా పెట్టాలి. బాగా ఎండిన తర్వాత వీటిని ఒకటి అరపాళ్ళలో కలిపి మళ్ళీ ఆరబెట్టి సీసాలలో నిలవ చేసేవాళ్ళం. చిన్న సీసాలలో మళ్ళీ దాన్ని తీసుకొని, ఒక తాటాకు ముక్క చిన్నది సీసాలో వేసి దానితో మందును రోలు లో వేసుకొనే వాళ్ళం. ఆడ పిల్లలు ఈ పని చేసి పెట్టె వారు. . . ఇదే టపాసు లేక రోలు రోకలి మందు. మేం తాయారు చేసిన మందు బాగా పేలేది. ఇంకా బాగా పేలటానికి తగరం కాగితం తెచ్చి చిన్న చిన్న ఉండలుగా చేసి రోలు రోకలి మందుతో ఒక ఉండవేసి కలిపి కొట్టేవాళ్ళం. బ్రహ్మాండం బద్దలయ్యే శబ్దం వచ్చేది. దీనితో పండగ ప్రారంభమైనట్లే. దసరా నుండి ఈ హడావిడి మొదలయ్యేది. దీపావళి వెళ్ళిన వారందాకా కొట్టుడే కొట్టుడు. విసుగేసేది కాదు.

తుపాకి బిళ్ళలు

తర్వాత తర్వాత రోలు రోకలి ‘బెట్ ఆఫ్ ఫాషన్’ అయింది. దీని స్థానంలో టపాసు బిళ్ళలు వచ్చాయి. చిన్న చిన్న అట్ట డబ్బాలలో గుండ్రని, ఎర్రని చిన్న చిన్న బిళ్ళలు ఉండేవి.. బిళ్ళ మధ్యలో టపాసుమందు కొద్దిగా పెట్టి రంగు కాగితంతో కప్పేసేవాళ్ళు. ఈ బిళ్ళను ఒక్కొక్కటిగా తీసుకొని బండమీద పెట్టి చిన్న రాళ్ళతోకాని, గుండ్రాయితోనో బిళ్ళలను కొడితే మండి ధామ్మని శబ్దం వచ్చేది. పన్నెండు చిన్న అట్ట డబ్బాలను ఒక పెద్ద పాకెట్ చేసి హోల్ సెల్ గా అమ్మేవారు. ఇది కొంతకాలం సాగింది. బిళ్ళల స్థానంలో వరుసగా ఒకే కాగితంలో దూరం దూరంగా పెట్టిన బిళ్ళలు వచ్చాయి. వీటినీ వరస పెట్టి రాళ్ళతో కొట్టి కాలేవాళ్ళం. ఇదీ మోజు తీరింది. తర్వాత తుపాకి బిళ్ళలు చైనీలాగా వచ్చి చిన్న తుపాకులోచ్చాయి. మామూలు తుపాకీలానే ఆ మందున్న బిళ్ళల చైనీను పెట్టి ట్రిగ్గర్ తో నొక్కితే వరుసగా జరిగి పేలుతూ ఉండేవి. ఈ తుపాకీ హవా కొంతకాలం సాగింది. కొద్దికాలం ‘నట్లు బోల్లులు’ వచ్చాయి. నట్ పైకి జరిపి బోల్ట్ మీద తుపాకి బిళ్ళను పెట్టి బోల్ట్ బించి నేలకేసి కొడితే అది ధామ్మని శబ్దం చేసేది.

మతాబులు-చిచ్చుబుడ్లు

ఈ టపాసుల పని ఇలా నిరంతరంగా కొనసాగేది. తర్వాత మతాబులు చిచ్చుబుడ్లు జిల్లీలు తయారు చేయటం ఉండేది. మతాబ, చిచ్చుబుడ్లకు గంధకం సురేకారం ఇసుప రజను కలిపి చేయాలి. ముందు మతాబా పొట్లాలను తయారు చేయాలి కాగితంతో

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

స్తూపా కారంగా సుమారు ఆరేడు అంగుళాల పొట్టాలు తయారు చేసి జిగురుతో అంటించి ఎండ బెట్టేవాళ్ళం. ఎండిన తర్వాత అడుగున కొద్దిగా ఇసుకపోసి మడిచి అంటించి, అప్పుడు మతాబా మందు కొద్ది కొద్దిగా పోస్తూ పెన్సిల్లాంటి వాటితో కూరుతూ నింపి పైన మళ్ళీ అంటించే వాళ్ళం.. ఇదే మతాబా. వీటిని ఎండలో పెట్టి ఆర బెట్టేవాళ్ళం. ఎంత ఆరితే అంత బాగా కాలాయి. రజను సరైనపాళ్ళ పడితే గంధకం మంచిదైతే ఆ మతాబా నిజంగానే పువ్వుల్లా నిల్చి కాలి మహా ముచ్చట చేస్తు వెలుగుతాయి.. నేను మతాబా కూరటంలో ఎక్స్పెర్ట్నే. అలాగే చిచ్చుబుడ్లు కూడా. మా మేనమామ గంగయ్య గారే మాకు ఇవి నేర్పారు.. చిచ్చుబుడ్లు కొట్లో కొన్నవి కొని కాలిస్తే సరిగ్గా రవ్వలు రావు. పైకి చిమ్మదు. అందుకని ఇంటి దగ్గర మేమే తయారు చేసేవాళ్ళం. కుమ్మరివాళ్ళ దగ్గర ఖాళీ చిచ్చుబుడ్లు కొనేవాళ్ళం. వాటికి పైన బొక్క ఉంటుంది. అది మరీ వెడల్పుగా ఉండరాదు. అలాంటి వాటిని బాగా కాలిన వాటిని చూసి తెచ్చుకోవాలి.. దీనికి మతాబా మందే వాడుతారు. ఆముదం పోసి కలుపుతారు. అడుగున ఉన్న వెడల్పు రంధ్రాన్ని వాడేసిన కాగితాలు, లేక కార్డులతో కొద్దిగా కప్పి దానికింద బంకమట్టితో పూసేవాళ్ళం. అది బాగా ఆరిపోయేదాకా ఎండ బెట్టేవాళ్ళం. ఎండిన చిచ్చుబుడ్లలో ముందుగా పైబొక్క దగ్గరగా ఉండేట్లు జిల్లి మందు కూరాలి.. బాగా ఎండబెట్టిన మతాబా మందు సరి అయిన పాళ్ళలో కూరి నింపాలి. జాగ్రత్తగా బొటన వ్రేలి తో కూరాలి. ఎంత బాగా వదులు లేకుండా కూరితే అంత బాగా నిలిచి కాలాయి. కావాలంటే చిన్న రంధ్రాన్ని సన్నని రంగు కాగితం ముక్కతో మూసెయ్యాలి.. మళ్ళీ వీటిని బాగా ఎండ తగితేట్లు ఆరబెట్టి ఇంట్లో చెమ్మ తగలని చోట దాకుకోవాలి. చిచ్చుబుడ్డి బాగా కాలటానికి మా వాకిట్లో చిన్న గుంటను అది మూతి వరకు కూరుకోనేట్లు తవ్వి అందులో చిచ్చుబుడ్డి పెట్టి, పైన కాకర పువ్వుతో పైకాగితం ముక్కను అంటిస్తే అది అంటుకొని దాని కింద ఉన్న జిల్లి మందు అంటుకొని అసలు మందు అంటుకొని జిమ్మని వెలుగు, పువ్వులు బాగా చాలా ఎత్తుకు నాన్స్టాప్ గా ఎగురుతాయి. ఇందులోను నేను నిష్ణాతుడినే. ఆ తర్వాత మా పిల్లలు కూడా బానే నేర్చుకొన్నారు. మా చిన్నతనంలో ఆడవాళ్ళందరూ మతాబా గొట్టాలు తయారు చేయటం, మగాళ్ళు మందు కూరటం జరిగేది. మా అక్కయ్యలు బాగా చేసేవారు. ఇదో కుటీర పరిశ్రమలా ఉండేది ఆ రోజుల్లో.

నేల టపాకాయలు-ఉల్లిపాయలు-తాటాకు టపాకాయలు

కొందరు నేల టపాకాయలు తయారు చేసేవారు. మా మామయ్యగారి అబ్బాయిలు అందులో మొనగాళ్ళు. అవి ఒక్కోసారి చుడుతూ ఉంటే చేతిలో వ్రేలె ప్రమాదం ఉంది కనుక మేము వాటి జోలికి పోయేవాళ్ళం కాదు.. కొనే కాలే వాళ్ళం. తర్వాత చెప్పుకోదగినవి 'తాటాకు టపాకాయలు' ఇంకా బాగా కాలే తాటాకు

టపాకాయలను 'కరెంటు టపాకాయలు' అనేవారు. ఈ టపాకాయలు చవకగా ఉండేవి. ఎక్కువమంది కొనేవారు. పేలుడు శబ్దం కూడా బాగా వచ్చేది. తాటాకును మడిచి లోపల పేలుడు మందుకూరి చివర వత్తి పెట్టి ఉండేవి. పట్టుకోవటానికి బారైన తోక ఉండేది. వత్తిని దీపం దగ్గర పెట్టి అంటించి దూరంగా విసిరేసే వాళ్ళం. ధామ్మనిమ్మని శబ్దం వచ్చేది. నాకెందుకో అది అంటే భయం. పెద్దగా కాల్చే వాడిని కాదు.

జిల్లీలు-పిచ్చికలు-అవ్వాయి చువ్వాయిలు-తూటాలు

వీటికి బొగ్గుపొడి చాలా ముఖ్యం అందుకని ప్రత్యేకంగా జిల్లేడుచెట్ల ముదురు కొమ్మలను కోసి ఎండేసి, కాల్చి బొగ్గులు చేసి, వస్త్ర కాగితం పట్టి మెత్తగా చేసి ఎండ బెడతారు. పేకముక్కలు, కార్డులతో అవ్వాయి గొట్టాలు తయారుచేసి అడుగున ఒక బొక్క చిన్నది చేసి ఆర బెడతారు.. గంధకం, సురేకారం బొగ్గుపొడి జాగ్రత్తగా దట్టించి కూరి, కొబ్బరినే పుల్లను నిలుపుగా కట్టి బొక్కను రంగు కాగితంతో మూసి ఆరబెడతారు. ఇందులో పాళ్ళు చాలా జాగ్రత్తగా కలపాలి. అదే నేర్పరి తనం. చూపుడు వెలి మీద అడ్డంగా పట్టుకొని 'బాలన్న' చూస్తారు.. ఇది చిన్నా, పెద్ద గొట్టాలలాగా నొక్కు దగ్గర వెరైనట్లుంటాయి. ఆ నొక్కును ట్రైన్స్ దారంతో బొక్క మూసుకొని పోకుండా బిగిస్తారు. పైన అంటించి వదిలే జుంట్లమని ఆకాశంలోకి దూసుకుపోతాయి. పాళ్ళు సరిగా లేకపోతే తున్నుమంటాయి. దీన్ని 'పిత్తటం' అంటారు. చేతిలో పిత్తితే చెయ్యి కాలిపోతుంది. కనుక అవ్వాయిలు అందరు చేయలేరు. సోడా మోహన్ బాగా చేసి కొట్లకు అమ్మేవాడు. వెంట్రప్రగడ వెంకటరత్నం ఎక్స్పోర్ట్. మా మామయ్య కొడుకులు పద్మనాభం, హరి మొహనాయ్, మా రమణ బాగా తయారు చేసేవాళ్ళు. కొలసానివాళ్ళ అవ్వాయిలకు మంచి గిరాకీ ఉండేది. ఇప్పుడు వెదురు పుల్లతో లావుగా ఉండే పెద్ద అవ్వాయిలు వస్తున్నాయి. ఇవి బాగా పైకి పోయి అక్కడ కాంతినిస్తూ శబ్దం చేస్తూ పేలుతున్నాయి.. ఇదివరకు దీపా దేపావళికే అవ్వాయిలు. ఇప్పుడు పండుగలకు, పబ్బాలకు, పెళ్ళిళ్ళకు, చావులకు అవ్వాయిలు లేకుండా జరగటం లేదు.

జిల్లీలంటే చిన్న సైజులో స్తూపాకారంగా నాలుగుగుళాలుండేవి. వాటికి పల్చని చర్మం చుడతారు. చివర అంటిస్తే అంటుకొని జువ్వమని పరిగెత్తుతాయి. కాల్చి వదిలేయాలి. అంతకంటే లావుగా ఉండేవి తూటాలు. ఇవి బందర్లో బాగా చేస్తారని పేరుండేది.. పిచ్చికలు అని వచ్చేవి. సుమారు అరంగుళం ఉండే కాల్చిన మట్టి పిడతలు. పైన చిన్న రంధ్రం ఉండేది. ఎంతో ఉపాయంగా అందులో జిల్లీ మందుకూరి, పైన చిన్న రంగుకాగితం ముక్కతో రంధ్రాన్ని మూస్తారు. కాగితం అంటిస్తే లోపలి మందు అంటుకొని జియ్యి కుమ్మి, కుమ్మి అంటూ కీచు శబ్దంతో పిచ్చికలాగా యెగిరి పోయేది. ఇవి ప్రమాదం అని ఆపేశారు.

ఊసుల్ల ఊయూరు

బజార్లో దొరికే టపాసులు

లక్ష్మి బెట్లు లక్ష్మీ బాంబులు, మంగమ్మ శపథం బాంబులు, సీమ టపాకాయలు భూచక్రాలు విష్ణుచక్రాలు, తాళ్ళు, వెన్న ముద్దలు, పాము బిళ్ళలు, రంగుల అగ్గిపెట్టెలు, రంగు రంగుల కాకర పువ్వోత్తులు చిన్నవి, పెద్దవి రంగుల మతాబాలు, టేలిఫోన్లు అంటే రెండు కర్రలు దూరంగా పాతి వాటికి దారం కట్టి టెలిఫోన్ అనేదాన్ని దాని మీద ఉంచి వెలిగిస్తే ఈ చివర్నించి ఆ చివరకు, మళ్ళీ అటు నుంచి ఇటు వస్తూ కాలుతూ శబ్దం చేస్తూ సరదా చేసేది. సీసాలో పెట్టి కాల్చే అవ్వాయిలు వత్తి దగ్గర అంటిస్తే జుంబుని పైకి లేస్తుంది. ఇవాళ అనేక రకాలున్నాయి. అన్నీ నాకు తెలియవు.

కప్పుగంతులు

కప్పు గంతులు అనే ఒక రకం టపాసులుండేవి. ఆడపిల్లలు బాగా కాలేవారు. గరుకు గచ్చు మీద దాన్ని గీస్తే, టపటప లాడుతూ నీలి మంట వచ్చి చిటపటలాడుతూ పైకి కిందికి కప్పులాగా దుముకినట్లు ఉండి సందడి చేసేవి. మగవాళ్ళకు రోలు, రోకలి ఆడవాళ్ళకు కప్పుగంతులు ఆనాటి టపాసులు.. అవి ప్రమాదకరం అని వాటిని నిషేధించారు.

మా ఇంట్లో దీపావళి టపాకాయలు కొనాలి అంటే మా నాన్నను ఎన్నోసార్లు బతిమాలాల్సి వచ్చేది. ఊర వారికి, బూర గడ్డవారికి, కొల్లిపర వారికి టపాసులు అమ్మే దుకాణాలు ఉండేవి.. దాదాపు యాభై రూపాయిలు పెడితే ఎన్నో వచ్చేవి. ఇంటిల్లి పాదీ హాయిగా కాల్చుకొనేవాళ్ళం. ఒక్కోసారి డబ్బులు లేక అప్పు పెట్టి తెచ్చేవాళ్ళం. తర్వాత తీర్చే వాళ్ళం. పాలేళ్ళకు పని మనిషికి, పాకీ వాళ్ళకు కొన్ని టపాకాయలు దీపావళి రోజున ఇచ్చేవాళ్ళం. కొన్నవాటిని చాటల్లోనో సత్తు పళ్ళాలలోనో ఉంచి ఎండలో నాలుగైదు రోజులు ఎండ బెట్టేవాళ్ళం. ఎంత బాగా ఆరితే, ఎండితే అంత బాగా కాలేవి. దీపావళి మామూళ్ళు ఇచ్చే వాళ్ళం. నా హయాంలో ఎక్కువ డబ్బు పెట్టి కొనేవాడిని. మా పిల్లల హయాంలో విజృంభించి కొంటున్నారు. కాలం మార్పు. దీపావళికి ముసురుపట్టి ఇబ్బంది కల్గించేది. ఎన్ని వానలు పడినా దీపావళినాడు వర్షం వచ్చి పండగకు ఇబ్బంది కలగలేదు నాకు తెలిసినంతవరకు. ఇదో వింతే.

సరక చతుర్దశి

దీపావళికి ముందురోజే సరక చతుర్దశి. అంటే తెల్లవారు ఝామున చతుర్దశి ఉన్న రోజు. రేడియోవాళ్ళు తెల్లవారు ఝామున అయిదుగంటలకే మంగళవాద్యం గంటకు పైగా పెట్టేవారు. అది వినేవాళ్ళం. అప్పుడు లేచేవాళ్ళం. మా అమ్మ మమ్మలన్నర్నీ వరుసలో కూర్చోబెట్టి ముఖాలపై బొట్లు పెట్టి, మంగళహారతినిచ్చి కళ్ళకు

అద్ది, నెత్తిన నువ్వులనూనె పెట్టేది దీన్ని 'మాడుకు చమురు పెట్టటం' అనేవారు. అమ్మకడుపు చల్లగా దీవించేది. పళ్ళెంలో తాంబూలం పెట్టి ఆడపిల్లలకు డబ్బులు ఇచ్చేవాళ్ళం. ఇప్పుడాపని మా ఆవిడ మాకు మా పిల్లలకు, మనవళ్ళు మనవరాళ్ళకు చేస్తూ ఆచారాన్ని పాటిస్తోంది. తలంటికి ముందు టపాకాయలు కొన్ని కాలేవాళ్ళం. టపాకాయలకు ముందు దివిటీలు కాలేవాళ్ళం. దివిటీ అంటే ఎండిన గోగు పుల్లలను కట్టగా కట్టి చివర అంటించి ఆకాశంవైపు తిప్పుతు 'ది బ్లు దిబ్బా దీపావళి-మళ్ళీ వచ్చే నాగుల చవితీ' అని పాడేవాళ్ళం.. ఇది గాక ఒక పొడవైన తాడు చివర నూనెతో తడిపిన గుడ్డను గుండ్రంగా కట్టి అంటించి తాడు చివర పట్టుకొని గిర గిరా తిప్పే వాళ్ళం. దీనికేదో పేరుండేది జ్ఞాపకం లేదు. ఇదే నరకాసుర వధ, దాని ఆనందం పొందేవాళ్ళం.. ఆ తర్వాత తలంటి ప్రహసనం. తలంటికి వేడినీళ్ళే పోసుకోవటం అలవాటు. మామ్మ రాగి కాగును ముందురోజు సాయంత్రమే అడుగున, చుట్టూ మసి అంతా పోయేట్లు పనిమనిషితో తోమించి పసుపు కుంకుమ పెట్టి రెడీ చేసేది. తెల్లవారు ఝామునే లేచి పొయ్యి అంటించి ఆ కాగును పొయ్యిమీద పెట్టి నీళ్ళు పోసి కట్టెపుల్లలతో నీళ్ళు కాచేది. దాన్ని ఇప్పటికీ మేము పాటిస్తున్నాం. ఆ తర్వాత చిన్న పిల్లలు కొత్త బట్టలు కట్టుకొనేవారు. ఇప్పుడు నరక చతుర్దశినాడు 'లక్ష్మీ పూజ' చేస్తున్నారు. ధన్ తేరా అని బంగారం కొనటం ప్రారంభమయింది. అమావాస్యనాడు కొత్త బట్టలు కట్టుకోరు.

దీపావళి అమావాస్య

అసలు దీపావళి పండగ ఈరోజే. ఉదయం అంతా టపాకాయలు తెచ్చుకోవటం ఎండ బెట్టుకోవటంతో సరిపోతుంది. సాయంత్రం పెండ్రాలే చీకటి పడుతుంది కనుక అయిదున్నర నుండి సందడి ప్రారంభం. ఆడవాళ్ళు మళ్ళీ స్నానం చేసి దేవుడి దగ్గర దీపారాధన చేసి, ఆ దీపంతో మట్టి ప్రమిదలలో నువ్వులనూనె పోసి వత్తులు వేసి వెలిగిస్తారు. నైవేద్యం పెడతారు. దీపాలకు కుంకుమ పెడతారు. దీప లక్ష్మీపూజ అన్నమాట. దీపాలను జాగ్రత్తగా పళ్ళాలలో పెట్టుకొని ఇంటి అన్ని గదుల్లో బయటి అరుగుల మీద, గొడ్లదొడ్డి గుమ్మం దగ్గర వాకిలి గుమ్మాల దగ్గరపెట్టి ఆరి పోకుండా జాగ్రత్తగా చూస్తు, నూనె పోస్తు కాపాడుతారు. ఇలా ఇల్లు దొడ్డి వాకిలి దీపాల వెలుగులో కొత్త అందాన్ని సంతరించుకొంటాయి. దీప లక్ష్మీ తాండవం అనిపిస్తుంది. అదొక సుందర సుమనోహర దృశ్యమే.. ప్రతి ఏడు కొత్త ప్రమిదలు కొన్ని కొనాలి. పాత వాటిని నిప్పుల్లో కాల్చి శుద్ధి చేసి వాడుకోవాలి. చీకటి పడగానే మేము ముందు టపాకాయలు కాల్చుకుండా, మా వీధిలోకి వెళ్లి అందరు కాలేవి చూసేవాళ్ళం. వాళ్ళ కాల్పుల సద్దుమణి గాక ఇంటికి వచ్చి అప్పుడు మొదలెట్టేవాళ్ళం.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

చిన్నా పెద్దా అందరు సరదాగా కాలేవారు. ఎవరికి ఏది వీలైతే దాన్ని వాళ్ళు కాలేవాళ్ళు. కాలేటప్పుడు పాతబట్టలు కట్టుకోవటం చెప్పులు వేసుకోవటం మేము చిన్నప్పటి నుంచి అలవాటు చేసుకొన్నాం. మా పిల్లలు కూడా పాటిస్తారు. బాంబులు, టెట్లు పేల్చేవాళ్ళు వేరుగా ఉంటారు. సీమ టపాకాయలు కాలేవాళ్ళు, తాటాకు కాయలు కాలేవారు వేరు. నాకు మతాబా ఇష్టం. అవి కాలే వాడిని మా తమ్ముడు అవ్వాయిలు వేసేవాడు. భూ, విష్ణుచక్రాలు కాకర పువ్వోత్తులు ఆడవాళ్ళు ఎక్కువ ఇష్టపడేవారు. సామాను అంతా కాల్చటం అయిన తర్వాత కాళ్ళు, చేతులు కడుక్కొన్న తర్వాత మా అమ్మ చేసిన మైసూరుపాకం అందరికీ పెట్టేది. టపాకాయలు కాల్చిన తర్వాత తీపి తినాలనే ఆచారం ఉంది. ఇప్పటికి మేము పాటిస్తూనే ఉన్నాం. మా ఆవిడ నాకు ఇష్టమైన మైసూర్పాకం చేసి తినిపిస్తూనే ఉంది. పిల్లలకూ ఇష్టం మా అమ్మా ప్రభావతి ఇద్దరు పాక్ బాగా చేస్తారు. నెయ్యితోనే చేయటం ఇప్పటికీ ఉంది. కొన్న నెయ్యి కాదు పాలతో వచ్చిన నెయ్యి. దీపావళి రోజున కజ్జికాయలు, అరిసెలు, జంతికలు, చక్కిలాలు కారప్పున వండుతారు.

నరకాసుర దహనం-అవ్వాయి చువ్వాయి లదాయి

బెజవాడ, బందర్లో నరకాసురుని బొమ్మను చేసి తగలబెడతారు. ఇది మాకూ పాకింది. మా వంగల దత్తుగారు దీన్ని మాకు ప్రేరణ కలిగించారు. మా ఇళ్ళ దగ్గర టపాకాయలు కాల్చటం అయిన తర్వాత భోజనం చేసి దత్తు గారింటికి వెళ్ళేవాళ్ళం. ఆ రోజు ఉదయమే ఆయన కర్రలకు గడ్డిని చుట్టించి నరకాసుర ఆకారాన్ని వాళ్ళ పాలేరుతో చేయించి ఉంచేవారు. నెత్తిన ఒక కుండ బోర్లించే వాళ్ళం. పాత చొక్కా దానికి తొడిగి చేతుల మీద, నెత్తిమీద టపాకాయలు పెట్టి అంటించే వాళ్ళం. అది తగల బడుతుంటే అందులోని మందు గుండు సామగ్రి కాలుతూ పేలుతూ ఉంటే సరదాగా ఉండేది.. దత్తు గారికి ఇలా మేమంతా వచ్చి చేయటం చాలా సంతోషంగా ఉండేది.

బందర్లో తూటాలు బాగా కాలేవారని అవ్వాయిలతో కోనేరు సెంటర్లో లదాయి చేసేవారని విన్నాం. మనం ఎందుకు ఇక్కడ చేయకూడదని ఆలోచించి అమలు పరిచాం. మొదట మేము, మా మామయ్యగారి పిల్లలు సూరి నరసింహం సోదరులతో అవ్వాయి లదాయికి దిగాం. మేము ఇక్కడి నుంచి వాళ్ళ మీదకు వదిలే వాళ్ళు మా మీదకు వదిలేవారు. కొన్ని తప్పించుకొని పక్క ఇళ్ళలో దూరేవి. లేకపోతే గడ్డి వాముల్లో దూరి తగల బడేవి. లుంగీలు చీరలు కాలేవి. వీటిని అంటించటానికి ఒక కొబ్బరితాడు కాల్చి అగ్గిపెట్ట జేబులో వేసుకొని రోడ్డు మీదకు వచ్చేవాళ్ళం. వేసేవాడికి తాడుతో అంటించి సహాయం చేసే వారుండేవారు. అవి దూసుకుపోతుంటే మహా తమాషాగా

ఉండేది. ఆ తర్వాత చోడవరపు వాళ్ళు మేము పోటీ పడేవాళ్ళం. లడాయి మహా రంజుగా ఉండేది. కొంతకాలం ఇలా అయిన తర్వాత మేమందరం కలిసి ఉయ్యూరు సెంటర్కి చేరే వాళ్ళం. అక్కడ ముస్లిములు, గౌండ్లతో పోటా పోటీగా అవ్వాయి చువ్వాయి లడాయి చేసేవాళ్ళం. కనీసం రెండు గంటలైనా ఈ లడాయి జరిగేది. భలే తమాషాగా ఉండేది. అంతా ఆనందమే. చిరాకు పరాకు లేమయ్యేవో తెలిసేది కాదు. పెద్దవాళ్ళు కూడా ఏమీ అనేవారు కాదు. డబ్బు వాళ్ళిచ్చే వాళ్ళు కాదు. మా తంటాలేవో మేం పడేవాళ్ళం. ఒక్కోసారి ఉయ్యూరు పుల్లెరు కాలువ దగ్గరకు వెళ్లి నీటిలో అవ్వాయిలు వదిలే వాళ్ళం. అవి నీటి అంచున వెళ్తూ పాము మెలికలు తిరుగుతూ సందడి చేస్తూ వెడుతుంటే మహా ముచ్చటగా ఉండేది. ఇదీ దీప ఆవళీ-అవ్వాయి చువ్వాయి లడాయీ.

51) ఇద్దరు గ్రంథసాంగులు

మా చిన్న తనంలోనే మాకు గ్రంథాలయాలపై మక్కువ కల్గించి మాతో మంచి పుస్తకాలను చదివించి, ఎంతో ప్రోత్సహించి, మాకు కావాల్సిన పుస్తకాలను ఇంటికి ఇస్తూ ప్రోత్సహించిన ఇద్దరు గ్రంథాలయ నిర్వాహకులు నాకు ఎప్పుడు గుర్తుకు వస్తారు. సరదాకి వారిని 'గ్రంథ సాంగులు' అన్నాను. ఇందులో దురుద్దేశమేమీ లేదు. పైగా మిక్కిలి గౌరవం ఉంది. వారిద్దరే జాన్ భాయ్, సత్యనారాయణ గార్లు.

జాన్ భాయ్

నల్లగా, ఎత్తుగా రివట లా పాంటు, షర్టు వేసి పంచాయితీ లైబ్రరీకి గ్రంథాలయానికి అధికారిగా ఉన్న ఉండేవాడు మా జాన్ భాయ్.. అతను క్రిస్టియన్. అసలాయనకు పంచాయితీలో గుమాస్తా ఉద్యోగం. కాని మా చిన్నప్పుడు పంచాయితీ గ్రంథాలయం ఇప్పుడున్న పోలీస్ స్టేషన్ ఎదురుగా ఉన్న బిల్డింగ్లో ఉండేది. అక్కడ దాదాపు ఏడేనిమిది చెక్క బీరువాల్లో పుస్తకాలు ఉండేవి.. దిన, వార్తా, మాస పత్రికలు ఉండేవి. సాయంత్రం స్కూల్ అయిన తర్వాత కాసేపు ఆడుకొని మా మిత్ర బృందంతో లైబ్రరీకి వెళ్ళేవాళ్ళం. అక్కడి పత్రికలూ చదివేవాళ్ళం. మేము రాగానే మాకు స్వాగతం పలికే వాడు జాన్ భాయ్. “పంతులుగారూ రండి” అని ఆహ్వానించేవాడు. అక్కడి బీరువాలు తెరిచి ఉంచేవాడు. ఫలానా పుస్తకం బాగుంటుంది చదవండి అని ప్రోత్సహించేవాడు. అక్కడే కూర్చుని చదివేవాళ్ళం. అవసరం వచ్చి తీసుకొని వెళ్ళాలనిపిస్తే నాపేర పుస్తకంలో రాసుకొని ఇంటికి ఇచ్చేవాడు. జాన్ మా నాన్నగారికి సి.బి.ఎం.స్కూల్లో శిష్యుడట. అతనే చెప్పాడు. అందుకని ఆ గౌరవంతో, నమ్మకంతో పుస్తకాలు ఇంటికి ఇచ్చేవాడు. నేనూ అంత బాధ్యత గానే దాన్ని తీసుకొచ్చి చదివి, అందులోని విషయాలకు మిత్రులందరకు చెప్పి ఇచ్చేవాడిని. అతను సూచించిన

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

పుస్తకాలన్నీ దాదాపు అక్కడ చదివాం. చాలా మంచి పుస్తకాలు ఉండేవి. డికేన్సు రాసిన 'రెండు మహానగరాలు' టాల్ స్టాయ్ రాసిన పుస్తకాలు, కరుణశ్రీ పద్యాలు, జాషువా రచనలు, కృష్ణాపత్రిక సంపాదకీయాలు వగైరాలెన్నో మాతో చదివించాడు జాన్ భాయ్. మాకు గ్రంథాలయాభినివేశం కల్పించిన జాన్ భాయ్ బెదార్యం, ప్రోత్సాహం మరువలేనిది. ఇప్పటికీ గ్రంథాలయం అంటే ఆరాధన భావం ఏర్పరటానికి అతడే కారణుడని నిర్వంధ్యంగా చెప్పగలను.

తర్వాత ఈ పంచాయితీ గ్రంథాలయం సి.బి.ఏం. ఆసుపత్రికి ప్రక్క ఉన్న బ్రాహ్మణుల సత్రంలోకి మారింది. ఇది రెండస్తుల బిల్డింగు. కింద లైబ్రరీ పైన పంచాయితీ ఆఫీసు ఉండేది. అక్కడికి వచ్చిన లైబ్రరీ జనానికి దూరం అవటం వల్ల జనానికి పట్టేది కాదు. జాన్ కు ఆఫీసు పనులూ ఎక్కువగా ఉండేవి. ఆఫీసు పని మీద ఎక్కడికో అక్కడికి వెళ్ళ వలసి వచ్చేది. కనుక లైబ్రరీలో ఉండే కాలం తక్కువగా ఉండేది. అయినా మేము వెళ్లే అదే ఆప్యాయంతో ఆదరించేవాడు. అయితే అక్కడ విద్యుత్ సౌకర్యం లేకపోవటం వల్ల పెండ్రాళే దుకాణం కట్టేయాల్సి వచ్చేది. బాగా చీకటిపడే దాకా ఉండి, పుస్తకాలు వెలుగులో ఉంచుకొని చదువుకొనే వాళ్ళం. కొంచెం పెద్ద వాళ్ళ మయిన తర్వాత హిందూ, ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్ పేపర్లు కూడా చదివేవాళ్ళం. పాపం జాన్ భాయ్ పనుల వత్తిడిలో చిక్కి శల్యం అయినట్లు, నీరసించినట్లు కన్పించేవాడు. ఎప్పుడు చిన్న ఫ్లాస్క్ తీసుకొని అధికార్ల కోసమో, ప్రజా ప్రతినిధుల కోసమో కాఫీ కోసం సైకిల్ వేసుకొని తిరగటం నిత్యకృత్యంగా కనిపించేది. “పంతులుగారూ అనే పలకరింపు పోయి మాస్టారూ” అనేవాడు. ఏమైనా మాకు గ్రంథభిక్ష పెట్టినవాడు మాత్రం జాన్ భాయ్. అతను నవ్వుతు ఎప్పుడూ పలకరిస్తుండటం ఇంకా స్పష్టంగా జ్ఞాపకం ఉంది. అయితే సుమారు ఇరవైఏళ్ళ కింద జాన్ భాయ్ మరణించాడని విన్నాను. మా ఉయ్యారు పంచాయితీ గ్రంథాలయం నిర్వహరణాధికారి నాకెప్పుడు ప్రాతస్మరణీయుడే. అతని తర్వాత ఆ లైబ్రరీని పట్టించుకొనే వారు లేకపోయారు. లైబ్రరీని తీసేవారే కరువై క్రమంగా అది కను మరుగైపోయింది. దాని అభివృద్ధి కోసం ఆకాలంలో సర్పంచ్ గా ఉన్న నా శిష్యుడు ప్రస్తుత శాసనమండలి సభ్యుడు శ్రీ యలమంచిలి వెంకట బాబురాజేంద్ర ప్రసాద్ కు తరచు చెప్పుతూ ఉండేవాడిని. అది బధిర శంఖారావం అయింది.. అరుదైన పుస్తకాలున్న ఆ గొప్ప గ్రంథాలయం ఇలా కాలగర్భంలో కలిసిపోవటం చాలా విచారంగా ఉంది. ఆ పుస్తకాలు ఏమయ్యాయో ఎవరికీ తెలియదు.

చిన్నవాడైన సత్యనారాయణ

సుమారు యాభై ఏళ్ళ క్రితం మా ఉయ్యారులో జిల్లా గ్రంథాలయ సంస్థ ఒక శాఖను ఏర్పాటు చేసింది. అది మా బజారులోనే సీతంరాజు

సత్యనారాయణగారి రోడ్డు మీదే ఉన్న పెంకుటింట్లో ఉండేది. ఎర్రగా పొట్టిగా ఖద్దరు లాల్చీ, పైజమా వేసి ముఖాన యెర్రని పెద్ద కుంకుమబొట్టు పెట్టుకొనే సత్యనారాయణ అనే చిన్నవాడు అధికారిగా ఉండేవాడు. మంచివాడు. బ్రాహ్మణుడు. నిదానస్తుడు. కొంచెం కీచు గొంతుతో మాటలాడేవాడు. అప్పుడే తెలుగు స్వతంత్ర, ప్రకాశంగారి దిన పత్రిక, ఆంధ్ర పత్రిక, ప్రభ, కృష్ణా పత్రిక, భారతి, ప్రజామిత్ర మొదలైన పత్రికలూ చదివేవాళ్ళం. లైబ్రరీ పుస్తకాలు ఇంటికి తీసుకెళ్ళ టానికి చందా అయిదు రూపాయలే. అది కట్టి చందాదారులుగా చేరాం. కావాల్సిన పుస్తకాలు తీసుకొనివెళ్లి చదివేవాళ్ళం. అతను మంచి పుస్తకాలు ఎంపిక చేసి మాకు ఇచ్చేవాడు సత్యనారాయణ. మాకు ఆత్మీయుడిగా ఉండేవాడు. ఇక్కడే మేము చాలా పుస్తకాలు చదివాం. శ్రీదేవి కాలాతీత వ్యక్తులు, నవలా, కొమ్మూరి వారి నవలలు, చలం పుస్తకాలు, విశ్వనాథ, బాపిరాజు, కరుణశ్రీ రచనలు, గోరా శాస్త్రి రచనలు చదివే అరుదైన అవకాశం పొందాం. రాజకీయాలు చదివాం. వైవిధ్యం ఉన్న రచనలు చదివే అదృష్టం కూడా లభించింది.. అతను చాలా ఓర్పుగా, నేర్పుగా నిర్వహించేవాడు. అయిదు రూపాయల సభ్యత్వం చాలా ఏళ్ళు కొనసాగింది. ఆ తర్వాత పది రూపాయలు, తర్వాత ఏభై, ఇప్పుడు వంద రూపాయలు అయింది. లైబ్రరీ ఇక్కడి నుంచి కాపుల వీధి రామాలయం దగ్గరకు చేరింది. అక్కడ చాలా ఏళ్ళు ఉంది. వర్షానికి పుస్తకాలు దెబ్బ తినేవి. లైబ్రరీయన్లు ఎందరో మారారు. నాంచారయ్య మొదలైనవారు అభివృద్ధికి దోహదం చేశారు. మేము తెలుగు ఎం.యే.చేసేటప్పుడు నాకు, మిత్రుడు స్వర్ణీయ టి. ఎల్. కాంతారావుకు రిఫరెన్సు పుస్తకాలు ఇంటికి తీసుకొనే అవకాశం కల్పించారు. అవి మా చదువుకు ఎంతో దోహదం చేశాయి. ఆ తర్వాత ఒకాయన ఇక్కడ పని చేశారు. ఆయన పదవిలో ఉండే, ఆకస్మికంగా మృతి చెందారు. దాదాపు ఐదారేళ్ళు గ్రంథాలయాధికారీ లేరు. ఆనాటి శాసనసభ సభ్యులు స్వర్ణీయ అన్నే బాబూరావు గారికి అనేకసార్లు చెప్పాను. రాజేంద్రప్రసాద్ దృష్టికి కూడా తీసుకొని వెళ్లాను. కాని ఏమీ లాభం లేకపోయింది. ఆ తర్వాత ఇన్చార్జిలను వేయటం ఆ తర్వాత సుజాతగారిని లైబ్రరీయన్గా వేశారు. ఆమె బాగా పని చేశారు. అప్పుడే జిల్లా గ్రంథాలయ సంస్థ అధ్యక్షులు శ్రీ గొర్రెపాటి గోపీచంద్, రాజేంద్ర ప్రసాద్ గార్ల కృషి వల్ల శ్రీ మైనేని గోపాలకృష్ణ (అమెరికా) గారి భారీ ఆర్థిక సాయం (అయిదు లక్షల రూపాయలు) వల్ల హైస్కూల్ కు సమీపంలో, పశువుల ఆస్పత్రికి దగ్గర్లో ఎ.సి.గ్రంథాలయం ఏర్పడింది.. దాని నిర్మాణ కమిటీలో రాజేంద్ర ప్రసాద్ నన్ను కన్వీనర్ చేశాడు. ఆరు నెలల్లో దాన్ని సర్వాంగ సుందరంగా తీర్చిదిద్దాం. ఆనాటి ముఖ్యమంత్రి శ్రీ చంద్రబాబు దక్షిణ దేశంలోనే మొదటి ఎ.సి.లైబ్రరీ అయిన. ఈ లైబ్రరీని తన చేతులతో ఆవిష్కరించాలని ఉవ్విళ్ళూరారు. కాని ఎన్నికలలో ఓటమి పాలైనందు వల్ల 2004 జూలై ఎనిమిదిన కొత్త మంత్రులైన కోనేరు రంగారావు, స్వర్ణీయ

జక్కంపూడి రామమోహన రావు వగైరా మంత్రులు శాసనసభ్యులు, రాజేంద్ర ప్రసాద్ చేతుల మీదుగా ప్రారంభోత్సవం జరిగింది. సుమారు లక్ష రూపాయల విలువ గల అరుదైనరిఫెరెన్స్ పుస్తకాలను లైబ్రరీకి అందించారు గోపాల కృష్ణగారు. కుటుంబ సమేతంగా అమెరికా నుంచి వచ్చి ప్రారంభోత్సవ సమావేశానికి గోపాలకృష్ణ గారు హాజరయ్యారు. ఇంకో లక్ష ఖర్చుపెట్టి సభా కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు. సాహిత్య సభలు అక్కడే నిర్వహిస్తున్నాం.. చిన్న వాడైన సత్యనారాయణ నాటిన గ్రంథాలయ బీజం మహావృక్షమై ఫల పుష్పాలతో వర్ధిల్లుతోంది. కనుక సత్యనారాయణ కృషికి జోహార్లు. ఇలా ఇద్దరు గ్రంథాలయాధికారులు జాన్ భాయ్, సత్యనారాయణలు చిరస్మరణీయ గ్రంథాలయ సేవ చేసి మా ఆదర పాత్రులయ్యారు. వారిని స్మరించి నేను ధన్యుడినయ్యాను. అందుకే వారు గ్రంథ సాంగులన్నాను.

52) మా పద్మావతక్క(త్ర)య్య

పద్మావతక్కయ్య అంటే నాకు సాక్షాత్తు అత్తగారే. అంటే మా ఆవిడ ప్రభావతికి తల్లి.. అంతే కాదు మా అమ్మ భవానమ్మ గారికి చెల్లెలి కూతురు. అంటే మా శ్రీమతి మా అమ్మకు స్వయానా చెల్లెలయిన వెంకాయమ్మ గారి మనుమరాలన్న మాట. తండ్రి పేరు వెంకటప్పయ్యగారు ఎలిమెంటరీ స్కూల్ మేస్టారు అక్కయ్య మూడేళ్ళ వయసులోనే తల్లిని కోల్పోయిన దురదృష్టవంతురాలు. ఆవిడను తమ్ముడు పూర్ణానందంలను పిన తండ్రి సదా శివమూర్తి దంపతులే పెంచి పెద్దవాళ్ళను చేశారు. సదాశివమూర్తిగారు కృష్ణాజిల్లా బోర్డు హైస్కూల్ హెడ్ మాస్టర్.. వేళ్ళ మీద లెక్కింప దగ్గ గొప్ప హెడ్ మాస్టర్లలో ఒకరు. అక్కయ్యా వాళ్ళది ఏలూరు దగ్గర వేల్పుచర్ల గ్రామం. కృష్ణాజిల్లానే. అయితే మా బావ తూటుపల్లి ప్రకాశశాస్త్రిగారు. ప్లీడర్ గుమాస్తాగా బెజవాడలో చాలా కాలం పని చేశాడు. ఆయన పొట్టిగా ఎర్రగా ఉంటే అక్కయ్య నల్లగా నక్కకు నాగలోకానికి అన్నట్లు కొంచెం పొడుగ్గానే ఉండేది. వెడల్పు నవ్వు ముఖం. పెద్ద బొట్టుతో లక్ష్మీదేవిలా ఉండేది. పూర్వతరంవాళ్ళు కట్టినట్లు చీరను కాశా పోశిగా కట్టేది. మా బావ ముఖం ఇంట్లో మాడుముఖం బైట చిద్విలాసం. అయితే బంధువులతో బాగా ఉండేవాడు. ప్లీడర్ గుమాస్తాగా బానే సంపాదించే వాడట.. అయితే ప్లీడర్ కేలా పాయింట్లు తెలిపే నేర్చున్నవాడు. అందుకని యే ప్లీడర్ దగ్గరా ఎక్కువ కాలం పని చెయ్యలేక పోయాడని అంటారు. లీగల్ బుర్ర ఆయనది. లా సూక్ష్మాలన్ని కొట్టిన పిండే. ఎప్పుడూ ఏదో కేసు వేస్తూ గెలుస్తూ కోర్టు గుమ్మాలలోనే తరచు దర్శనం ఇస్తుండేవాడు. హైకోర్టు సుప్రీం కోర్టులలో కేసులు కూడా గెలిచేవాడు ప్రభుత్వంపై కేసులు వేసి హక్కులు సంపాదించిన బుర్ర అది. బెజవాడలో ఉన్న కారణంగా మేము వాళ్ళ ఇంటికే వెళ్ళేవాళ్ళం. మా అక్కయ్య మమ్మల్ని సినిమాలకు తీసుకొని వెళ్ళేది. అవి దాదాపు రాత్రి రెండో

అటలే.. మైరావణ, చంద్రలేఖ సినిమాలు అక్కడ చూసినట్లు నాకు జ్ఞాపకం. అప్పుడు మా ఆవిడతో పరిచయం లేదు. వాళ్లకు అయిదుగురు ఆడ సంతానం. మా ఆవిడ మూడో ఆడపిల్ల. చివరికి మగ సంతానం వంశోద్ధారకుడు బ్రహ్మానందశాస్త్రి అనే ఆనంద్ పుట్టాడు. అందుకని అక్కలకు వాడంటే వల్ల మాలిన అభిమానం. వాడికి అక్కలంటే వీరాభిమానం.

నాకు మా మేనమామ గుండు గంగాధరశాస్త్రి గారు తన కూతురు దుర్గను ఇచ్చి పెళ్ళి చేయాలనుకొన్నాడు. కాని ఆ అమ్మాయి చిన్న తనంలోనే తేలు కుట్టి చనిపోయింది. తర్వాత ఆ అమ్మాయి చెల్లెలు లక్ష్మీ నరుసు అనే 'పాపి'నిచ్చి చేయాలను కొన్నాడు మామయ్య.. ఆయన ఏమి చెప్పితే అదే చేయటానికి నేను అప్పుడు సిద్ధం. కాని ఈ అమ్మాయికి తీవ్ర అనారోగ్యం కలిగింది. ఎంతో వైద్య సహాయం ఇచ్చినా కోలుకోలేదు. మామయ్యకు నేనంటే ప్రాణం. అలాంటి జబ్బు పిల్లను నాకు అంట కట్టటం న్యాయం కాదని ఆయనే భావించాడు. నేను ఆయన వాళ్ళమ్మాయిని చేసుకోమని అంటే చేసుకోవటానికి సిద్ధమే. కారణం మామయ్య మా కుటుంబానికి చేసిన, చేస్తున్న సహాయం మద్దతు. కాని ఆయనే ఆ పని చేయలేక మా అమ్మతో చెప్పేశాడు. “అక్కయ్యా! నా పిల్లను ఈ పరిస్థితుల్లో దుర్గాపతికి ఇవ్వటం నాకే మాత్రం ఇష్టం లేదు. చూస్తూ చూస్తూ వాడి గొంత కోయలేను. మీరు వేరే ఏదైనా ప్రయత్నాలు చేసుకోండి” అన్నాడు. అమ్మ అవాక్కై అయింది. “ఒరే గంగయ్యా! ఇందులో నేను చేయ గలిగిందేమీ లేదు. మీ బావ పోయి రెండేళ్ళవుతోంది. నువ్వే మంచి సంబంధం వెతికి నీ చేతి మీదే పెళ్ళి జరిపించు వాడికి” అంది. పాపం ఇంత బాధలోను మామయ్య తన కర్తవ్యాన్ని వదలేదు. ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఎప్పుడో ఒకసారి మా పద్మావతక్కయ్య “మామయ్యా! మా ప్రభావతికి ఏదైనా మంచి సంబంధం ఉంటే చూడు” అని చెప్పిందిట. ఇంకేం ఎవరో ఎందుకు దాన్నే ఇచ్చి చేస్తే బాగుంటుందని మా అమ్మకు చెప్పాడు. మా అమ్మ నన్ను అడిగింది. మీ ఇష్టం అన్నాను. సరే ఆయనే మంచి రోజు చూసి నన్ను, మా బావ వివేకానందం గారిని వేల్పుచర్ల తీసుకొని వెళ్లాడు పెళ్ళిచూపులకు. అప్పుడు మా ప్రకాశశాస్త్రిగారు జంప్ జిలానీ. ఎక్కడికో వెళ్లాడు. ఆ ఊరు దారి ఎవరికీ సరిగ్గా తెలీదు. కొప్పాక దిగి లెఫ్ట్, రైట్ కొట్టుకొంటూ యెర్ర మట్టిలో కొండలు దాటుతూ చేరుకున్నాం. మా వివేకానందం బావ సణుగుతూనే ఉన్నాడు. సరే ఇంటికి చేరాం. వాళ్ళ నాన్నను వెతుక్కు రమ్మని మా కాబోయే మరదలు దుర్గని పంపారు. ఆ అమ్మాయి వెతికి ఆయన్ను పట్టుకొని వచ్చింది. ఆనాడు కమ్యూనికేషన్ సౌకర్యం లేదు. ఫోన్లు లేవు. ఉత్తరం రాస్తే అందిందో లేదో? సరే ఏదో టిఫిన్ పెట్టి కాఫీ ఇచ్చారు. పెళ్ళి చూపులు జరిగాయి. అదే నేను ప్రభావతిని చూడటం. అంతకుముందు చూసి ఉన్నా నాకు జ్ఞాపకం ఏమీలేదు. ఏదో పాట పాడింది. పాటా అమ్మాయి రెండు బానే ఉన్నాయి సరే

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

అభిప్రాయం అడగనూ లేదు నేను చెప్పనూ లేదు. బావ మాత్రం “గంగయ్యా! రెండు కుటుంబాలని కలిపే బాధ్యత నీదే” అన్నట్లు జ్ఞాపకం..

రాత్రికి ముగ్గురం ఉయ్యారు వచ్చాం. మా అమ్మకు ఏమి చెప్పాడో మామయ్య. నా అభిప్రాయం అడిగింది నాకు నచ్చింది అని చెప్పాను. మామయ్య కథ నడిపించాడు. జాతకాలు చూశాడు బాగా కుదిరాయి అన్నాడు. శాస్త్రిగారితో మాట్లాడి ఖాయం చేశాడు. అప్పుడు మా దగ్గర డబ్బు పెద్ద గాలేదు. వాళ్ళవారి పరిస్థితి అంతే. మామయ్య అన్నీ ఇద్దరికీ. నేను అప్పటికే బి.ఇ.డి.ట్రైనింగ్ పూర్తిచేసి మోపిదేవి జిల్లా పరిషత్ హైస్కూల్లో సైన్స్ మేస్టర్గా పని చేస్తున్నాను. 1964 ఫిబ్రవరి ఇరవై ఒకటిన నాకు చి.సా.ప్రభావతికి వేల్పుచర్లలో వివాహం అయింది. అప్పటి నుంచి పద్మావతక్కయ్య అత్తయ్య అయింది. అప్పటి దాకా నన్ను “తమ్ముడూ అనీ లేక దుర్గాపతి” అని పిలిచే ఆవిడ “దుర్గా ప్రసాదూ” అనటం మొదలు పెట్టింది. నేనూ “అక్కయ్యా అక్కయ్యా” అని వెంటపడి తిరుగుతూ మాట్లాడేవాడిని. ఈ కొత్త బంధుత్వంతో కొంచెం ఇబ్బందిపడి అంత చనువుగా ఉండలేక పోయాను. ఎందుకో ఏమో నేను ఆలోచిస్తుంటే నాకే ఆశ్చర్యం వేసేది ఇప్పటికీ.

మా “అక్కయ్యత్తయ్య” నన్ను చాలా మర్యాదగా చూసేది. ఏ లోటు రాకుండా చూసేది. అత్తగారి మర్యాదలకేమీ లోపం లేదు అయితే మా మామగారికి మాత్రం కొంపా గోడు పట్టేది కాదు. అన్నీ ఈవిడే చూసుకోవాల్సి వచ్చింది. ఇప్పటికే ముగ్గురు అల్లుళ్ళు. యే అల్లుడు ఇంటికి వచ్చినా అందరికీ మర్యాదలు బానే చేసేది. నన్ను అంత చొరవగా పలకరించకపోయినా ఆవిడ అంటే లోపల లోపల ఆ ఆప్యాయతా అక్కయ్యదనం మర్చిపోలేదు. ఎందుకు ఏర్పడిందో ఒక సరిహద్దు ఏర్పడింది నాకు మర్యాద నివ్వటానికి అయి ఉంటుంది. అక్కయ్య మా అమ్మను “అమ్మక్కయ్యా” అని ప్రేమగా పిల్చేది. అమ్మ కూడా చెల్లెలి కూతురని చాలా ఆప్యాయంగా ఉండేది. తరచు ఉయ్యారు వస్తుండేవాళ్ళు. పద్మావతక్కయ్యకు ఒక తమ్ముడు ఉండేవాడు. పేరు పూర్ణానందం. వేల్పుచర్లకు దగ్గర ఎర్రంపల్లిలో ఉండేవాడు. పోస్ట్ మాస్టారు కం ఆర్ ఏం .పి .వైద్యం. అక్కడ వాళ్ళ నాన్న వెంకటప్పయ్య వేసిన ఇరవై ఎకరాల మామిడి తోట ఉండేది. అక్కయ్య పద్మావతమ్మ అంటే అభిమానమే. ఆయన అన్నా మాకు అందరికీ భలే ఇష్టం. సరదాగా మాట్లాడేవాడు. నవ్వుతు ఉండేవాడు. బానే సంపాదించాడు. పూర్ణానందం అన్నయ్యా అంటూ వెంబడి పడేవాళ్ళం.

వాళ్ళ ఇంటి పరిస్థితి ఇక్కడ చెప్పాలి. పచ్చికట్టెలు తెచ్చి పడేసేవాడు మా మామగారైన బావగారు. అవి మండేవి కాదు. కట్టెల పొయ్యి మీదే వంట. ఆనాడు అందరిళ్ళలోను అదే పరిస్థితి.. అన్నీ యదావిధిగా జరగాల్సిందే. పొయ్యి ఊదలేక ఆవిడ కళ్ళ నిండా ధూళి పోగతో చూస్తే చాలా బాధగా ఉండేది. నూతి నీళ్ళే అన్నిటికీ

గతి. నీళ్ళు చాలా లోతుగా ఉండేవి. తోడాలంటే రెక్కలు పడిపోయేవి. పాపం అన్ని పనులు అవిడే చేసుకోవాలి.. కావలసిన సరుకులు తెచ్చేవాడు కాదు ఆయన. వాటికీ ఈవిడే బాధపడాలి. గేదెపాలు పాలు తీసుకోవటం గచ్చు ఇల్లు పెంకుల కప్పు. ఒకే గది. ఎప్పటిదో డెబ్బై ఏళ్ళనాటి మంచం పరుపు. అల్లుడు వస్తే ఆ గదిలోనే ఒక్క అల్లుడికే చాన్సు మిగతా వాళ్ళు హోల్లోనే.

మా మామగారు ముప్పై ఏళ్ళ కిందట చనిపోయాడు. తెలిసీ తెలియని వయస్సులో తండ్రి కర్మ కాండనలన్నీ యదావిధిగా నేర వేర్పాడు.. ఆ తండ్రికి కొడుకంటే వల్ల మాలిన ప్రేమ. కొడుకు చేతుల్లోనే ఆయన సంతృప్తిగా ప్రాణం వదిలాడు. అప్పటికి మా బామ్మర్ని ఆనంద్ సుమారు ఇరవై ఏళ్ళు. కొంత పొలం ఉంది. మామిడితోట ఉంది మాగాణి కూడా కొంచెం ఉండేది. వాడి విషయంలో నాకు బాధ్యత అప్పగించాడని చనిపోయే ముందు చెప్పాడని అన్నారు. పోయిన తర్వాతే మేము వెళ్ళాం. మేము వాళ్ళకు చేసిన సాయం ఏమీ లేదు. ఇచ్చిన చేయూతా ఏమీ లేదు. ఆనంద్ స్వంతంగా స్వయం సిద్ధుడుగా తనను తాను తీర్చిదిద్దు కొన్నాడు. డిగ్రీ చదివి బాంక్ పరీక్షలు రాసి స్టేట్ బాంక్ లో ఉద్యోగం సంపాదించాడు. పొలంను జాగ్రత్త చేసుకొన్నాడు. తండ్రి చేసిన అప్పులు తీర్చేశాడు. అప్పటికే అక్కల పెళ్ళిళ్ళు అయి బాధ్యత లేమీ లేవు.. స్పందన అనే ఆడపిల్ల, వంశీ అనే కొడుకు. భార్య రుక్మిణి అతని రెండో అక్కయ్య కూతురే. పిల్లలిద్దరికీ బి.టెక్. చెప్పించాడు పల్లెటూరిలో చదువు కష్టం అని హైదరాబాద్ లో స్థలం కొని డాబా వేసి కుటుంబాన్ని అక్కడికి మార్చాడు. పిల్లల చదువులు నిర్విఘ్నంగా సాగాయి. మా పద్మావతి అక్కయ్య అనారోగ్యానికి గురైంది. ఆమె కోసం ప్రొమోషన్ వదులు కొన్నాడు. ఆవిడకు సేవ చేశాడు భార్య, పిల్లలతో చేయించాడు. ఆవిడకూ వీల్లందరంటే విపరీతమైన ప్రేమ. కొడుకు ప్రయోజకుడైనాడని ఆమె ఆనందం. బంధువులందరికీ ఆనంద్ అంటే మహాభిమానం. వాడికి అందరితో బంధుత్వాన్ని నిలుపుకోవాలనే ఆరాటం.. వాళ్ళమ్మ మంచం పట్టి లేవ లేకపోతే దగ్గరలో ఉండే బ్రాంచికి బదిలీ చేయించుకొని సేవ చేశాడు. ఆవిడ కూడా వీడిని అంతగా ఆదరించేది. తిట్టి అయినా చేయించేది. ఆ తిట్టు ప్రేమతోనే. జన్మ జన్మలకు వాడే కొడుకు, తానే తల్లి అనేది. కూతుళ్లందరితో బాగా ఉండేది. ఏ కూతురైనా కొంచెం మితి మీరితే మాటల చురకలు వేసేది.

నేను నా భార్య వీలైనప్పుడల్లా వెళ్లి చూసి వస్తుండేవాళ్ళం. మనవడు వంశీ ఒడుగు చెయ్యమని బలవంతం చేసేది కొడుకుని. అలాగే చేసి ఆవిడ కోరిక తీర్చాడు. ఎంతో సంతోషించింది. అప్పటికి ఆవిడ వయస్సు దాదాపు తొంభై. ఆ వదుగులోనే ఆమె తొంభైవ జన్మ దినోత్సవాన్ని చేశారు అందరూ కలిసి. ఆమె జ్ఞాపక శక్తి అప్పటికీ అమోఘం. పాత చరిత్ర అంతా పూసగుచ్చినట్లు చెప్పేది. ఎక్కడా లింకు తెగేది కాదు.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

ఎవరెవరు ఎవరిపిల్లలో వాళ్ళ పేర్లు వాళ్ళ సంతానం అంతా ఆవిడకు గుర్తే. అందర్ని గుర్తు పట్టి మాట్లాడేది.. కదలేక పోయినా అన్నీ కావాల్సినవి చేయించుకోవటం గొప్ప విషయం. అను క్షణం రామనామంతో గడిపేది. వచ్చిన వారిని నామజపం చేయమనేది శ్వాస విడిచే దాకా పూర్తి స్పృహలోనే ఉంది. “నారాయణా నారాయణా” అంటూ నామం జపిస్తూనే మరణించింది. మా బావమరది ఆనంద్ ఈ కాలంలో చెప్పుకోదగినవాడు. ఆ సేవ అనితర సాధ్యం అనిపించాడు. ఆమె కర్మలను అత్యంత శ్రద్ధగా నిర్వహించాడు. ఏడవ మాసికాన్ని కాశీలో పెట్టి అక్కడే అస్తికలను కలిపి ప్రయాగలో కూడా పితృ విధి నిర్వహించాడు. మా ఇద్దరినీ వాళ్ళ కుటుంబంతో పాటు తీసుకొని వెళ్లాడు.

పద్మావతక్కయ్య రెండేళ్ళ క్రితం మరణించింది. ఆమె మరణం తర్వాత ఆనంద్ కూతురు స్పందన వివాహం కూడా చేసి ఆ పుణ్యాన్నీ వాళ్ళమ్మకు కల్పించాడు.. జీవితంలో ఎంతో కష్టపడ్డ అక్కయ్య చివరికాలంలో కొడుకు కల్పించిన అన్ని సుఖాలు అనుభవించి చనిపోయింది. ఆవిడను వాడు “పువ్వుల్లో పెట్టి పూజించినట్లు” సేవలందించటం ఈతరం కొడుకులకు గొప్ప ఆదర్శం. తల్లి సేవలో ధన్యుడయ్యాడు. ఆ తల్లి వాడి సేవలో సంతృప్తి పొందింది.

53) ఉయ్యారులో ఓ వెలుగు వెలిగి ఆరిన సంస్థాదీపాలు

మా ఉయ్యారులో కొన్ని సంస్థలు అద్భుత ఆశయాలతో ప్రారంభమైనాయి. గొప్ప సేవ చేసి తమ లక్ష్యాలను సాధించాయి. కాని కాలక్రమంలో జరిగిన అనేక విషయాల వల్ల అస్తిత్వాన్ని కోల్పోయి కనీసం ఆనవాళ్ళు కూడా మిగిల్చకుండా కాల గర్భంలో కలిసిపోయి కను మరుగైనాయి. మనకు వ్యధను మిగిల్చాయి. అలాంటి వాటిని కోల్పోయిన దౌర్భాగ్యులం మేము అనిపించుకొన్నాం మా ఉయ్యారు జనం..

ఉయ్యారు సోషల్ క్లబ్

ఎన్నో మహత్తర ఆశయాలతో ఏర్పడిన ఈ సంస్థ దాదాపు యాభై ఏళ్ళు చక్కగా పనిచేసి ఈ ప్రాంత విద్యా సాంస్కృతిక, క్రీడా వికాసాలకు దోహదం చేసింది. చాలా మంది సభ్యులను ఆకర్షించింది. నిర్బంధంగా కార్యవర్గం పని చేసింది. అందరి ప్రశంసలను పొందింది. స్వయం సమృద్ధిని సాధించింది. ఎన్నో ఆశలను రేకెత్తించింది. కాని కాల ప్రవాహం ఎప్పుడు ఒకే రీతిగా ఉండదు కదా. ఎన్నో ఒడిదుడుకు లెదుర్కొని నిలబడ్డా, చివరికి విధి చేతిలో తలవంచక తప్పని పరిస్థితి ఏర్పడి నిశ్చేజమై ఆ సంస్థ దీపం ఆరిపోయింది. ఆ సంస్థ జన్మించి 2008కి వందేళ్ళు పూర్తి అయిన సందర్భాన్ని మాకు కుమ్మమూరు నివాసి ప్రస్తుతం మదనపల్లి వాస్తవ్యులు శ్రీ రామినేని భాస్కరేంద్రరావు

గారు గుర్తు చేశారు.. ఆ సంవత్సరం డిసెంబర్ ఇరవై ఒకటిన ప్రపంచ ప్రముఖ ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త, ప్రపంచ బ్యాంక్‌లో ముప్పై ఏళ్లకు పైగా పని చేసినవారు, అనేక దేశాలకు ఆర్థిక సలహాదారుగా ఉన్న వారు ఉయ్యూరు నివాసి, ప్రస్తుతం అమెరికాలో ఉంటున్న శ్రీ ఆరికపూడి ప్రేమచంద్ గారికి ఉయ్యూరు నివాసి ప్రస్తుతం అమెరికా వాసి శ్రీ మైనేని గోపాలకృష్ణ గారి సౌజన్యంతో సాహితీ మండలి ఏర్పాటు చేసిన సన్మాన సభలో ఉయ్యూరు సోషల్ క్లబ్ శత జయంతిని కూడా కలిపి చేశాం..

నెత్తురు కలం

మన్నే శివరావు అంటే ఒక సింహ స్వప్నం. ఆయనకు ఎదురు పడటానికి అవినీతి పరులు జంకేవారు. ఆయన 'నెత్తురు కలం' అనే వార పత్రికకు సంపాదకులు.. అందులో అవినీతి పరులను చీల్చి చెండాడేవారు. ఎవరి పేరు యేవారం వస్తుందో, ఎవర్ని దూది ఏకినట్లు ఏకి పారేస్తాడోనని ఆందోళన పడేవారు తప్పు చేసినవారు. శివరావు సోషలిస్ట్ నాయకులు. మంచి స్నేహశీలి. మందూ భాయ్ కూడా. కళ్ళు నెత్తురు ముద్దల్లా ఉండేవి. నేనంటే గొప్ప అభిమానం ఉండేది. ఆయన ఆధ్వర్యంలో అనేక సాహిత్య కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు.. అక్కినేని, జగ్గయ్య, సావిత్రి రామారావువంటి నటులను ఆహ్వానించి సత్కరించే వారు. జార్జి ఫెర్నాండెజ్, మధులిమాయె, రాజ నారాయణ్‌లతో ప్రత్యక్ష సంబంధాలుండేవి. ఆయన సంపాదకీయాలు బాంబులే, బుల్లెట్లే. ఖద్దరు పైజమా ఖద్దర్ లాల్నీతో ఉండేవారు. ఇందిరాగాంధీని రాజ నారాయణ్ ఓడించి నప్పుడు ఆయన్ను ఉయ్యూరులో ఊరేగించి గొప్ప సభ జరిపి మాట్లాడించారు. కొంతకాలం ఐరన్ సేఫ్ వ్యాపారం కూడా చేశారు. చివరికి పేపర్‌ను వదిలేశారు. నడిచే వచ్చేవారు. గండిగుంట నివాసం. ఆయనకు సాహిత్య సభల్లో చేదోడుగా స్వర్ణీయ వల్లభనేని రామకృష్ణారావు, స్వర్ణీయ డాక్టర్ పిన్నమనేని రంగారావు గారు, శ్రీ అన్నే పిచ్చిబాబు ఉండేవారు. ఇలా ఈ సాహితీ సంస్థ జ్యోతి కూడా ఆరిపోయింది.

పాలిటెక్నిక్ కాలేజి

ఉయ్యూరు, పరిసర ప్రాంతాలకు సాంకేతిక విద్యా సౌకర్యాలను కలగజేసింది ఉయ్యూరు పాలిటెక్నిక్. ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి.పాస్ అయితే చాలు ప్రవేశం లభించేది. ఆ సంస్థలో వేలాది విద్యార్థులు చదివి ఉత్తీర్ణులై గొప్ప ఉద్యోగాలు సంపాదించారు. దీనికి అనుబంధంగా ఐ.టి.ఐ.ఉండేది. ఐదో తరగతి అర్థతలో ప్రవేశం లభించేది.. పాలిటెక్నిక్‌లో ఎన్నో సాహిత్య సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు కనుల విందుగా జరిగేవి. ఒక విధంగా 'కళా నిలయమై' రాజిల్లింది సాహితీ పిపాసులకు చలి చెలామ అయింది.

ఉసుల్లో ఉయ్యూరు

అలాంటి కాలేజి స్వార్థపర రాజకీయ నాయకుల సంకుచిత స్వభావంవల్ల ఈ కళాశాల ఉయ్యూరులో అస్తిత్వం కోల్పోయి బెజవాడకు వెళ్లి పోయింది. చేతులు కాలాక ఆకులు పట్టుకొన్నట్లు మా ఉయ్యూరు జనం ఆ తర్వాత లబో దిబో అన్నారు. ధర్మాలు ఉద్యమాలు చేశారు. నిరాహార దీక్షలు చేశారు శ్రీ కొల్లి రామకుమారవర్మ గారు దాదాపు నలభై రోజులు నిరాహారదీక్ష చేసినా ఏ ఫలితమూ కలగలేదు. నక్కపోయిన తర్వాత బొక్క కొట్టుకున్నట్లయింది మా పని. ఇదొక దౌర్భాగ్యం మా ఊరికి విద్యా సంస్థా దీపం వెలిగి గొప్ప కాంతుల్ని ప్రసరించి ఆరిపోయింది. అయితే ఆ కాంతుల్ని విజయవాడలో ప్రసరింపజేస్తున్నందుకు కొద్ది ఆనందం.

సరస్వతీ ట్యుటోరియల్ కాలేజి

శ్రీ పుచ్చా శివయ్యగారు అనే రిటైర్డ్ హెడ్ మాస్టర్ ఏర్పరచిన సంస్థ ఇది. దీనికి వెన్నెముకగా నిలబడ్డవారు గణితంలో అగణిత ప్రతిభ ఉన్న శ్రీ అన్నే హనుమంతరావు గారు. బండలు, గేడి కొంగలు, ఎందుకు పనికి రానిముదుర్లు ఇందులో చదివి మెట్రిక్ పరీక్షలు రాసి ఉత్తీర్ణులయ్యారు. కొన్ని వేల మందికి విద్యాదానం చేసిన సంస్థ. మా నాన్నగారు స్వర్గీయ గబ్బిట మృత్యుంజయ శాస్త్రిగారు తెలుగు పండితులుగా ఇందులో పని చేశారు. అలాగే శ్రీ ఆది రాజు పున్నయ్య మేష్టారు వగైరాలు పని చేసి దాన్ని కీర్తి వైభవాన్ని ఆంధ్ర దేశంలో చాటారు సరస్వతీ ట్యుటోరియల్ కాలేజి ఆంధ్ర దేశంలో ఒక సంచలనం సృష్టించింది. దాని తర్వాతే బెజవాడలో ఇలాంటివి వెలిశాయి. ఈ సంస్థ జ్యోతి కూడా క్రమంగా ప్రాభవం కోల్పోయి, కొడిగట్టి ఆరిపోయింది.

శ్రీ రామచంద్ర వైదిక మహాసభ

ఉయ్యూరులాంటి ప్రాంతంలో ఆస్తికతకు ఏమీ కొదువ లేదు. అయితే ఎవరికి వారు వ్యక్తిగతంగా కార్యక్రమాలు నిర్వహించే వారు. విష్ణులయంలో భాగవత, రామాయణ సప్తాహాలు చేసేవారు. ఆదిరాజు చంద్రమౌళీశ్వరరావు గారి వదినగారు. ఆమె ఒక్కరే నిర్వహించేవారు. చివరి రోజున అందరికి భోజనాలు ఏర్పాటు చేసేవారు. వేద పండితులు వార్షికాలకు వచ్చే వారు మా మామయ్య గారింటికి, మా ఇంటికి, వారణాసి సదాశివరావు గారింటికి, చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు గారింటికి వచ్చి వార్షికాలు పొందేవారు. అయితే దీనికోసం ఒక ప్రత్యేక సంస్థ లేని లోటు గమనించాడు మా మామయ్య గంగయ్యగారు. చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు గారి పెద్దబ్బాయి ఆర్థిక సహాయంతో వారింటి దగ్గరే ఒక తాటాకుల పాక వేసి అందులో “శ్రీ రామ చంద్ర వైదిక మహాసభ”ను ఏర్పాటు చేశారు. ప్రతి రోజు కార్యక్రమాలు నిర్వహించేవారు,

మామయ్య భుజస్కంధాలపై ఆ కార్యక్రమాన్ని వేశారు చోడవరపు వారు. దానికి నూట పద హారు రూపాయలు సభ్యత్వం ఏర్పాటు చేసి మామయ్య ఆర్థిక పుష్టి కల్పించాడు. చాలామంది సభ్యులైనారు. ఎవరింట్లో అయినా పెండ్లి, ఒడుగు అయితే వారు స్వచ్ఛందంగా ఈ సంస్థకు విరాళాలిచ్చేవారు. రసీదు ఇచ్చే సంప్రదాయం కూడా చేశాడు మామయ్య. అక్కడ కార్తీక మాసంలో అభిషేకాలు, పురాణాలు, ధార్మిక ఉపన్యాసాలుతోబాటు వేద సభలను నిర్వహించాడు మామయ్య. కనీసం యాభై మందికిపైగా పండితులు వచ్చేవారు. వారి అర్హతలను బట్టి పారితోషికాలు అందజేసేవారు. భోజనాలు ఘనంగా పెట్టేవారు. వారిలో మహా వక్తలతో వేద ప్రాశస్త్యాన్ని చెప్పించి ఉత్తేజితం చేసేవారు. మహా వైభవంగా కార్యక్రమాలు జరిగేవి. ఇదీ క్రమంగా వైభవం కోల్పోయింది. మామయ్య కూడా ఏమీ చేయలేకపోయాడు. చివరికి సభలు కూడా జరిపే అవకాశాలు కూడా లేకుండా పోయాయి. దాని కీర్తి ప్రకాశం క్రమంగా కనుమరుగవుతూ ఆరిపోయింది. మరో సంస్థాదీపం ఆరిపోయి నిరాశనే మిగిల్చింది. మామయ్య మరణంతో అంతా అయిపోయింది. దాన్ని భుజాల మీద వేసుకొనే వారులేక పోవటం దురదృష్టం.

హిందీ ప్రేమీ మండలి

వదాన్యులు స్వర్గీయ వంగల కృష్ణదత్తశర్మ గారి దాతృత్వంతో శ్రీ మార్తి గంగాధరశాస్త్రి అనే హిందీ పండితుడు, ప్రేమికుడు ఉయ్యూరులో గాయత్రి అనంతరామయ్యగారి తోటలో ఉన్న స్థలం, భవనాలలో ఈ ప్రాంత వాసుల హిందీ అభిమానానికి తీపి గుర్తుగా హిందీ పరీక్షలు రాయించి పాస్ చేయిస్తూ వారికి ట్రైనింగ్ కూడా ఏర్పాటు చేశారు. రెసిడెన్షియల్ కాలేజీగా నడిపారు. చాలా మంది మహిళలు చేరి శిక్షణ పొందారు. అందులో పని చేసిన హిందీ పండితులలో ప్రఖ్యాత అనువాదకులు ఆలూరి భుజంగరావుగారు కూడా ఉన్నారు. ఒక పదేళ్లు ఒక వెలుగు వెలిగింది. చాలామంది లాభ పడ్డారు. రెసిడెన్షియల్ అయేసరికి, ఆడవాళ్ళు ఎక్కువైపోవటం తోటి, అనేక ఇబ్బందులేర్పడి నమ్మకం పోయింది. క్రమంగా ప్రాభవం కోల్పోయి రద్దయింది. ఒకసారి భారత తొలి రాష్ట్రపతి రాజేంద్ర ప్రసాద్ గారి వర్ధంతికి నన్ను ఆహ్వానిస్తే వెళ్లి మాట్లాడినట్లు గుర్తు. దీనితో ఇంకో విద్యాసంస్థ దీపం ఆరిపోయింది. భుజంగరావుగారు సి.బి.ఎం.స్కూల్లో, ఆ తర్వాత గుడివాడ టౌన్ హైస్కూల్లో పని చేసి అక్కడే రిటైర్ అయ్యారు. కర్నాటకలో వారి అబ్బాయి దగ్గర కొద్దికాలం ఉండి గుంటూరు చేరారు. అప్పుడు మాకు మళ్ళీ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు కొంతకాలం జరిగాయి. సుమారు అయిదేళ్ళుగా కమ్యూనికేషన్ లేదు. కులాసాగానే ఉన్నట్లు ఈ మధ్య ఎక్కడో టి.వి.ప్రోగ్రాం ద్వారా తెలిసింది. మార్తివారు బెజవాడ వెళ్లి అక్కడ స్కూల్లో హిందీ పండితులై రిటైర్

పోయారు. ఆయన చాలాసార్లు కలిశారు..

నన్నయ కళాసమితి

దీనికి ప్రేరకులు మా దత్తు గారే. ఖాళీ ఉన్నప్పుడల్లా వారింట్లో చేరే వాళ్ళం. అక్కడ ముదునూరు వెంకటేశ్వరరావుగారు నిర్వహించే బాల భారతిలో ఉత్సాహంగా పాల్గొనే వాళ్ళం. ఆ తర్వాత డిగ్రీ అయిన తర్వాత మేము ఇక్కడ ఒక సాహిత్య సంస్థ లేకపోవటం బాగా లేదని భావించి ఆయన ప్రోత్సాహంతో 'నన్నయ కళాసమితి' అనేది ప్రారంభించాం. ఆ పేరు నేను పెట్టాను. దానికి దత్తు గారు పోషకులు. మేము ఉత్సాహంగా పని చేసే సభ్యులం. టైప్ మాస్టారు అనబడే సీతంరాజు సత్యనారాయణ గారు మాకు సాంకేతిక సహకారం అందించేవారు. వారికి ఉన్న 'అంధ్రా టైప్ ఇన్స్టిట్యూట్' లో కరపత్రాలు ఉచితంగా ముద్రించి ఇచ్చేవారు. అప్పుడు తెలుగు టైప్ లేదు. ఇంగ్లీష్ లోనే ఉండేవి కరపత్రాలు. ఇళ్లకు తిరిగి పంచే వాళ్ళం నేను మా తమ్ముడు మోహన్.. విష్ణులయంలో సభలు నిర్వహించేవాళ్ళం. ప్రముఖ వీణ విద్వాంసులు శ్రీ కల్లూరి సుబ్బారావుగారి వీణావాదన కార్యక్రమం చేబట్టాము. జనం లేక తుస్సుమంది. రెండోసారి ఆయన కోరికపై పెడితే, గ్రాండ్ సక్సెస్. మహా పండితుడు, గ్రంథకర్త, భారత, రామాయణాలపై అధారితీ అయిన బ్రహ్మశ్రీ ఆకొండి వ్యాసమూర్తిగారి రామాయణ ఉపన్యాసాలను నెల రోజులు విష్ణులయంలో నిర్వహించాం. ఆయన ఎంతో పరిశోధన, పరిశీలనా చేసి చెప్పిన ఉపన్యాసాలు ఎన్నో కొత్త వెలుగులను ప్రసరించాయి. నాకు మహదానందంగా ఉండేది. చాలా శ్రద్ధగా వినేవాడిని. ఆ తర్వాత మా ఉద్యోగ ధర్మాలు, లోకల్ గా ప్రోత్సాహం లేకపోవటం వల్ల అది విజయవంతంగా కొన సాగలేక పోయింది. మళ్ళీ ఓ సాహిత్య సంస్థాదీపం ఆరిపోయి, కాలగర్భంలో చేరిపోయింది.

సైన్స్ రూంలో సాహితీ సభలు

ఉయ్యారు హై స్కూల్ లో నేను సైన్స్ అసిస్టెంట్ గా పని చేసినప్పుడు నాతో బాటు ప్రఖ్యాత విమర్శకులు, వక్తా స్వర్ణీయ టి.ఎల్.కాంతారావు సైన్స్ టీచర్ గా పని చేశారు. శ్రీ వల్లభనేని రామకృష్ణారావు, అన్నే పిచ్చిబాబు పసుమర్తి ఆంజనేయశాస్త్రి, ఎం.జ్ఞాన సుందరం, మహంకాళి సుబ్బరామయ్య మేష్టారు, కాంతయ్య మేష్టారు, రామ శేషయ్య బాబాయి మేష్టారు, హిందీ మేష్టారు కొడాలి రామారావుగారు అందరం కలిసి ప్రతి నెల ఒక సాహిత్య కార్యక్రమాన్ని సైన్స్ రూంలో నిర్వహించేవారం. దాని బాధ్యత అంతా నాదే. కాంతారావు వ్యక్తుల్ని సూచించేవాడు. మొదట్లో మాలో ఎవరో ఒకరం మాట్లాడటం మిగిలిన వారు వినటం జరిగేది. ఆ తర్వాత బయటి వారిని ఆహ్వానించి వారితో ఉపన్యాసాలిప్పించాం. ఇదీ స్కూల్ సమయం అయిపోయిన తర్వాతే. శ్రీ

రెంటు చింతలవారు, సుబ్బరామశాస్త్రి గారు ఆకునూరు కాలేజీలో తెలుగు పండితులు. వారితో విశ్వనాథ రామాయణంపై మాట్లాడించాం.. వేమన త్రిశతి జయంతి ఘనంగా జరిపాం. డాక్టర్ జి.వి.కృష్ణారావు గారిని, ఇంద్రగంటి శ్రీ కాంతశర్మను ఆహ్వానించి ఆ కార్యక్రమం నిర్వహించాం. కృష్ణారావు గారి ఉపన్యాసం చాలా స్పూర్తిదాయకంగా ఉంది. ఎంతో ప్రోత్సాహాన్నిచ్చారు. శ్రీ కాంత శర్మతో ఒకరోజు రాత్రి అంతా మాట్లాడుతూ గడిపాం. కృష్ణారావు గారికి గొప్ప సన్మానమే చేశాం. వారిని బెజవాడ నుండి కారులో నేను, కాంతారావు తీసుకొని వచ్చి మళ్ళీ అక్కడ దింపి వచ్చాం. ఆయనతో మాట్లాడటం నాకు ఒక గొప్ప అనుభూతి. అలాగే ప్రఖ్యాత కవి, విమర్శకుడు శ్రీశ్రీకి అంతేవాసి శ్రీ అద్దేపల్లి రామమోహనరావుగారు కాంతారావుకు గురువు. తరచు ఉయ్యూరు వచ్చేవారు. ఆయనతో సాహితీ ఉపన్యాసాలిప్పించాం. ఉగాది, సంక్రాంతి రోజున సాయంరం హైస్కూల్లో ఆరు బయట కవిసమ్మేళనం నిర్వహించేవాళ్ళం. మునసబు కోటేశ్వరరావు, కే.సి.పి.లో సైంటిస్ట్ టి.వి.సత్యనారాయణ, అలూరి భుజంగరావు గారు వగైరాలు వచ్చి పాల్గొని జయప్రదం చేసేవారు.

ఆ కాలంలో ఒక తమాషా చేశా నేను. పెద్దిభొట్ల సుబ్బరామయ్యగారు దాశరథి రంగాచార్యులుగారు రాసిన 'చిల్లర దేవుళ్ళు' నవలపై మాట్లాడుతారు అనే కరపత్రం చూశాను. తమాషా చేయాలనిపించింది. మా సుబ్బరామయ్య మేష్టార్ని ఎప్పుడు మాట్లాడమన్నా వాయిదా వేసేవారు. నేను ఆ కరపత్రంలో పెద్దిభొట్ల అనే దాని బదులు 'మహంకాళి' అని మార్చి పోస్ట్మాన్‌ని బ్రిటిషిలాడి ఆయనకు ఎక్స్ప్రెస్ డెలివరీ మేమే రాసి ఇప్పించాం. ఆయన వెంటనే చదివి నా దగ్గరకు పరిగెత్తుకొచ్చారు. నేను ఆయన ముఖ్య శిష్యుడిని. "ఇదేమిటి ప్రసాదూ ఏం చేయాలి" అన్నారు. దానికి తప్పకుండా వెళ్ళమని ఆ పుస్తకం మన లైబ్రరీలో ఉందని, చదివి ఫ్రిపేర్ అవమని చెప్పా. ఆయన ఏక దీక్షగా చదివి కాగితం మీద రాసుకొని గొప్పగా తయారై, నాకు చూపించారు. అప్పుడు "మేస్టారూ! బెజవాడ సమావేశంలో ఏమి మాట్లాడుతారో మన వాళ్ళందరికీ తెలిసేట్లు ఇక్కడ మన సైన్స్ రూంలో ముందు మాట్లాడండి" అని చెప్పి ఈ రహస్యాన్ని ఎవరు లీక్ చేయద్దని అన్నాను. సభ ఏర్పాటు చేశాం. గంటసేపు అనర్గళంగా మాట్లాడారు మహంకాళి సుబ్బరామయ్య మేష్టారు. చప్పట్లు మోగించేశాం. చివరికి నేను లేచి "మాస్టారూ నన్ను క్షమించండి. మీతో మాట్లాడించటానికి మేమందరం పన్నిన పన్నాగం ఇది" అన్నాను. ముఖంలో నెత్తురు చుక్క లేదు గురువుగారికి. కాని అందర్ని క్షమించారు. దానికి టీ పార్టీ కూడా ఏర్పాటు చేశాం. ఇలా మేమందరం అక్కడ పనిచేసిన కాలమంతా జరిగింది. ఆ తర్వాత ఈ సాహితీజ్యోతి కూడా ఆరిపోయింది.

ఈ విధంగా మా ఉయ్యూర్లో వివిధ సంస్థాదీపాలు ఓ వెలుగు వెలిగి

ఆరిపోయాయి. తలుచుకొంటే బాధే మరి. కాల ప్రభావానికి ఎవరూ ఏమీ చేయలేమని సరి పుచ్చుకోవటమే.

54) సాయానికి మరో పేరు సీత పిన్ని

మా నాన్నకు స్వంత అన్న దమ్ములు లేరు. అందుకని మాకు స్వంత పెదనాన్న, స్వంత బాబాయిలు లేరు. ఈ లోటు మమ్మల్ని బాధించేది. మా నాయనమ్మగారి అక్కగారు మహాలక్ష్మమ్మగారికి ఒకడే కొడుకు. ఆయన పేరు రాయప్రోలు శివరామ దీక్షితులు. వాళ్ళది రేపల్లె అందుకని ఆవిడను రేపల్లె మామ్మ అని ఆయన్ను రేపల్లె బాబాయి అని అనేవాళ్ళం. మా కుటుంబానికి వాళ్ళ కుటుంబానికి రాకపోకలు బాగా ఉండేవి. మా బాబాయ్ మా నాన్నను “అన్నాయ్” అని చాలా గౌరవంగా పిలిచేవాడు. మా నాన్న కూడా “ఒరె తమ్ముడూ అని లేక దీక్షితులూ” అని ఆప్యాయంగా పిలిచేవాడు. స్వంత అన్న దమ్ములు కాకపోయినా అంత అనుబంధంగా ఉండేవారు. మా బాబాయి భార్య లక్ష్మీకాంతం. ఆమెను లక్ష్మీకాంతం పిన్న అనేవాళ్ళం. మా ఇళ్ళల్లో పెళ్ళిళ్ళకు వాళ్ళు వాళ్ళ ఇళ్ళల్లో శుభకార్యాలకు మేము వెళ్లటం రివాజు. బాబాయివాళ్ళు మంచి స్తితిపరులు. పొలం పుట్రా, నగ నట్రా ఉన్నవాడు. అప్పటికే దాబా ఇల్లు పట్టే మంచం, తూగుడు ఉయ్యాల. మహా రాజసంగా ఉండేవాడు. బాబాయి పిట్టంత మనిషి. ఎర్రగా ఉండేవాడు. నుదుట విభూతి కుంకుమ. రోజు సంధ్య, పూజా యదావిధి గోచీ పోసి గ్లాస్కో పంచె కట్టేవాడు. గ్లాస్కో లాల్చీ. తెల్లని తెలుపుతో ఉండేవి. మా మా అమ్మను పిన్ని “అక్కయ్యా” అ మహా ప్రేమగా పిలిస్తే అమ్మకూడా “కాంతం” అని ఆదరించేది. మా పెద్ద మామ్మ మాత్రం కోపిష్టి. ఆవిడతో మాట్లాడటానికి భయపడే వాళ్ళం. కంటిచూపుతో శాసించేది.

ఇక మా అమ్మ విషయానికి వస్తే అమ్మకు అక్కలు చెల్లెళ్ళు లేరు. ఒకే చెల్లి వెంకాయమ్మ ఉండేది. చతుర్వేదుల వెంకటప్పయ్య గారితో పెళ్ళయి, ఒక పిల్లను, పిల్లాడిని కన్న తర్వాత చనిపోయింది. ఇదంతా మేం పుట్టక ముందరి సంగతి. కనుక మాకు స్వంత అమ్మక్కయ్య అంటే పెద్దమ్మ కాని పిన్ని కాని లేరు. ఆ లోటుకూ బాధపడ్డాం. మా మామ్మ చెల్లెళ్ళ కోడళ్ళే మాకు పిన్నిలు. వారినే ఆప్యాయంగా పిన్నీ అని పిలిచేవాళ్ళం. అందులో మాకు బాగా ఇష్టమైన “మా పాపాయి పిన్ని” గురించి ఊసుల్లో ఇదివరకే రాసేశాను. ఆమె మా చిన్న మామ్మ కల్యాణమ్మగారి కోడలు. ఒక కొడుకును కని భర్తను కోల్పోయి విధవగా జీవించింది.

ఇప్పుడు నేను రాస్తున్న “సీత పిన్ని” మా బుల్లి మామ్మగారి కోడలు. బుల్లి మామ్మ అంటే మా మామ్మ చివరి చెల్లెలు. బుల్లి మామ్మ అనే పిలవటం మాకు ఇష్టం. ఆవిడకీ అంతే. అసలు పేరు సౌభాగ్యమ్మ. గుండువారి ఆడపడుచు. సూరివారి

కోడలు. ఉయ్యారే. మా ఆంజనేయస్వామి గుడి దగ్గర పాత పశువులాస్పత్రి దగ్గర సూరివారి బజారులో వాళ్లకు స్వంత ఇల్లు పొలం ఉన్నాయి. మా మామ్మలందరూ మాకు గ్రాహకం తెలిసేసరికే విధవలు. వారి కోడళ్ళూ అంతే. అదే వాళ్ళందరి దౌర్భాగ్యం. సీత పిన్ని భర్త అంటే మా బాబాయ్ కూడా పెళ్ళి అయిన కొద్ది రోజులకే చనిపోవటం విచారకరం. ఈమెకు సంతానం కూడా లేదు. ఈవిడ రేపల్లెలో రామడుగువారి ఆడబడుచు. చాలాకాలం పుట్టిన ఇంట్లో ఉండేది. బుల్లిమామ్మ ఇంకో కొడుకు రామమూర్తి ఒక కొడుకు కూతురులను కన్న తర్వాత చనిపోయాడు. మా పిన్ని పేరు సరస్వతి. వీరి కొడుకు కూతుళ్ళే రాధాకృష్ణమూర్తి సరోజినీ ఉయ్యూరులోనే ఉండి తర్వాత బెజవాడ చదువులకు చేరారు. రాధాకృష్ణమూర్తి పెద్ద వాడైన తర్వాత మా సీత పిన్ని అత్తగారి దగ్గర ఉండేది. పిల్లల ఆలనా పాలనా చూస్తూ.

సీత పిన్ని కొంచెం పళ్ళు ఎత్తుతో ఉండేది. పొడగరి. కోలముఖం, నవ్వు ముఖం. మహా నవ్విం చేది. మాటలతో అందర్నీ ఆట పట్టించేది. మా ఇళ్ళల్లో పెళ్ళి, పేరంటాలు జరిగితే వారంరోజులు ముందుగానే రమ్మని ఉత్తరం రాస్తే రెక్కలు కట్టుకొని వాలేది. తెల్ల చీరే కాశా పోశిగా కట్టేది. జుట్టు మాత్రం ఉండేది తీయించలేదు. ఆవిడ వచ్చింది అంటే సందడే సందడి. మా మామ్మను, బుల్లి మామ్మను, చిన్న మామ్మను మాటలతో ఒక పట్టు పట్టేది. మా అమ్మకు ఆవిడ వస్తే మహదానందం అన్నిట్లోనూ సాయం చేసేది. కూరలు తరగటం, మజ్జిగ చిలకటం, పిల్లలకు చద్దన్నాలు పెట్టటం, పాలేర్ల తిండి సమస్తం మహా వేగంగా చేసేది. కార్యాలు అయిపోయినా మా అమ్మ ఆవిడను వెళ్ళనిచ్చేది కాదు. పదహారు రోజుల పండుగ వెళ్ళాలి, కనీసం నెల అన్నా ఉంటే కాని మాకు తృప్తిగా ఉండేది కాదు. పని దగ్గర బద్ధకం లేదు. యమా స్పీడు. చెప్పే పని ఉండేది కాదు. అమ్మకు తలలో నాలుకే. అందుకని అమ్మ ఆవిడను వదలేకపోయేది. పిండి వంటలు చేయడంలో ఎక్స్పర్ట్.

మా నాన్న చనిపోయినప్పుడు, అంతకు ముందు మా అన్నయ్య చనిపోయినప్పుడు సీత పిన్ని వచ్చి అమ్మ దుఖాన్ని పోగొట్టి అమ్మకు చేదోడు వాదోడుగా ఉండి మమ్మల్ని కంటికి రెప్పలా కాపాడింది. మా అక్కయ్యలకు జడలేయటం పూలు కట్టటం ఒకటేమిటి ఆవిడ చెయ్యని పని ఉండేది కాదు. మడి కట్టుకొని అందరికీ వడ్డించేది. ఒక రకంగా మా ఇంట్లో ఒకరై పోయింది సీత పిన్ని. ఆవిడ మాటలు వింటుంటే కడుపు చేక్కలవ్వాలిందే. గణగణా ఘంట కొట్టినట్లు మాట్లాడేది. చక చకా నడిచేది. మనుష్యుల పోకడలన్నీ పసికట్టేది. అందర్నీ ఇమిటేట్ చేసి మాట్లాడేది. వాళ్ళు నడిచినట్లు నడిచేది. వాళ్ళ హావ భావాలన్నీ చూపించేది జనం ఎప్పుడూ చేరేవాళ్ళు. పిల్లల కోడి అనిపించేది. అంత చొరవ, మర్యాదా అప్యాయతా ప్రేమ సహాయం, సానుభూతి ఉన్న మనిషి మాకు ఎవ్వరూ కనిపించలేదు. అందుకే సీత పిన్ని అంటే

ఉయ్యూరు ఉయ్యూరు

మా అందరికీ మహాభిమానం. ఆవిడ కొంగు పట్టుకొని తిరిగేవాళ్ళం. ఆవిడ ఉయ్యూరులో మా ఇంట్లో ఉన్నంత కాలం. ఆవిడ రేపల్లె వెళ్లిపోతే చాలా రోజులు ఇల్లంతా శూన్యమే అనిపించేది. మా నాన్న అంటే మహాగౌరవం “బావగారు బావగారు” అని గౌరవంగా అనేది. ఆయన ఎదురుపడి మాట్లాడటం ఎప్పుడూ మేము చూడలేదు.. అయితే నాన్న స్కూల్కు వెళ్ళినప్పుడో బజారు వెళ్ళినప్పుడో ఆయన చూపించే కోపాన్ని చమత్కారంగా చూపించి మమ్మల్ని నవ్వించేది. ఆయన ఇంట్లోకి వస్తే గవ్ చిప్ అంతే.

దాదాపు మా ఇంట్లో అన్ని పెళ్ళిళ్ళకు ఉపనయనాలకు, సీమంతాలకు, పురుళ్ళకు, బంతులకు, కాశీ సమారాధనలకు బాలసార, వగైరా అన్ని సందర్భాలలో సీత పిన్ని లేకుండా యేదీ జరగలేదు. ఎన్ని కార్యాలైనా ఆవిడకు అలుపు సొలుపు ఉండేది కాదు. మా మేనమామ గంగయ్యగారు మా సీత పిన్ని చేరితే చాలు నవ్వుల పువ్వులు రాలేవి. పొట్ట చేక్కలయ్యేవి. తాను నవ్వుకుండా అందర్నీ నవ్వించే నేర్పు ఆవిడది. నవ్వించటం ఆవిడకున్న మహా సుగుణం. అదే అందరికీ ఆమెను దగ్గర చేసింది. రేపల్లెలో తమ్ముడి దగ్గర ఉండేది. అప్పుడు ఫోన్లు లేవు ఉత్తరాలే. ఉత్తరం అందిందంటే వచ్చి వాలేది పిన్ని. ఆమె ఉంది అంటే అమ్మకు భలే భరోసా. ఇలా మా కష్టాల్లో నష్టాల్లో బాధల్లో సంతోషంలో మాతో పాలు పంచుకొన్నది. ఏమీ ఆశించేది కాదు. చాలా సాదా సీదాగా ఉండేది. రాత్రిపూట పిండి తినేది. అందులోకి వంకాయ పులుసు పచ్చడి అద్భుతంగా చేసేది. మాకు పెట్టకుండా తినేది కాదు. అమ్మను “భవానక్కాయ్” అని పిల్చేది. అమ్మ ఆవిడను “ఒసే రాముడూ” అనేది. ఆవిడ పూర్తి పేరు సీతారావమ్మ.

1975 తర్వాత ఆవిడ ఆరోగ్యమూ దెబ్బతింది. తమ్ముడి ఆర్థిక స్థితి తగ్గింది. అందుకని రేపల్లె వదిలి వచ్చేది కాదు. ఆమె చనిపోతే రాధాకృష్ణమూర్తితో దగ్గరుండి కర్మకాండలు జరిపించాం. ఇలా మేము మా కుటుంబం ఒక గొప్ప అండను కోల్పోయాం. కనీసం ఆవిడను ఈ విధంగా నైనా జ్ఞాపకం పెట్టుకోవటం నా కనీస కర్తవ్యంగా భావించి మా సీత పిన్ని గురించి రాసి అక్షరాలతో ఋణం తీర్చుకొంటున్నాను.

55) మా ప్రాంతంలో అరుదైపోయిన వృక్షసంపద

మా చిన్న తనంలోమా ఉయ్యూరు, పరిసర ప్రాంతాలలో ఉన్న అనేక జాతుల వృక్షాలు, పూల మొక్కలు ఆకుకూరలు ఔషధీయ మొక్కలు కంచే మొక్కలు ఇవాళ కలికానికి కూడా కనిపించకుండా పోయాయి. బహుళ అంతస్తుల భవనాల వల్ల పెరటి మొక్కలూ కరువైనాయి. ఇంటికి రక్షణగా ఉండే అనేక రకాలైన కంచే మొక్కలు అసలు కనిపించటమే లేదు. అన్నీ జ్ఞాపకం లేవు. కాని జ్ఞాపకం ఉన్న సుమారు నలభై రకాలను మాత్రమే ప్రస్తావిస్తున్నాను.. ఈ పరిస్థితి అన్ని ప్రాంతాలలోను ఉండి ఉండవచ్చు. నేను మా ప్రాంతంలో గమనించిన వాటినే దృష్టికి తెస్తున్నాను.

మా చిన్నప్పుడు మెయిన్ రోడ్డు మీద ఎత్తైన లావుపాటి వృక్షాలున్నవి. వాటికి పొడవైన, లావైన గోధుమ రంగుకాయలు వేలాడుతూ ఉండేవి. ఆ కాలాల్లో ఏనుగులపై వచ్చే రాజుగారు వారి సైన్యం విశ్రాంతి తీసుకోవటానికి ఈ చెట్లు ఉపయోగపడే వట. ఏనుగులకు ఎండ వడ తగలకుండా ఇవి కాపాడేవి అందుకని వీటిని 'ఏనుగుల వడ చెట్లు' అనేవారు. కొందరు కొంటే కొనంగులు ఆ మూడు మాటలను కలిపి బూతు అర్థం సృష్టించేవారు. బెజవాడ బందరు రోడ్డంతా ఈ చెట్లుండేవి. చల్లని నీడకివి ప్రత్యేకం. వెడల్పు ఆకులు విస్తరించి గుబురుగా ఉండే కొమ్మలతో మార్గ గాముల అలసట తీర్చేవి. అవి దాదాపు యాభై ఏళ్ళ నుంచి అసలు కనిపించటమే లేదు.

అలాగే జువ్వి చెట్లు, మర్రిచెట్లు, రావిచెట్లు కూడా దారి వెంబడి ఉండి బాట సారులపాలిటి కల్ప వృక్షాలుగా ఉండేవి. మర్రి పళ్ళు ఎర్రగా పండి మహా ముచ్చటగా ఉండేవి. మర్రిచెట్టుకు ఊడలు దిగి బాగా విస్తరించేది మద్రాస్ లోనీ అడయార్ మర్రి వృక్షం యాత్రీకులకు సందర్భనీయం. పక్షులకు మంచి ఇష్టమైన ఆహారం ఆకులు వెడల్పుగా సందులేకుండా ఉండేవి. జువ్వి చెట్లు గొప్ప నీడ నిచ్చేవి. రావిచెట్లపై పక్షులు గూళ్ళు కట్టుకొని హాయిగా యే చీకు చింతా లేకుండా ఉండేవి. తెల్లవారుఝామున పక్షుల రొదలు కర్ణపేయంగా వినిపించేవి. కాకులు నిద్ర లేపేవి. రోడ్ల విస్తరణ, కమ్యూనికేషన్ సౌకర్యాలకోసం ఈ చెట్లన్నీటిని ధ్వంసం చేశారు.. ఏ గంగానమ్మ గుడి దగ్గరో రచ్చబండ దగ్గరో మనకు రావిచెట్టు కనిపిస్తుంది. రావి దేవతతో సమానం. మర్రి, రావి పెనవేసుకొంటే మహా పవిత్రంగా భావించేవారు. అనంతపురం జిల్లాలో హిందూపూర్ కు దగ్గర 'విదు రాశ్వద్ధం' ప్రఖ్యాతి చెందింది. ఆశ్వత్థం అంటే రావి. ఉయ్యూరులో బజార్లు కూడా రావిచెట్టు బజార్ మర్రి కొన్ని ఊళ్ళలో మర్రిచెట్టు బజార్ ఉండేవి.

మా ఇళ్ళల్లో తప్పకుండా బాదంచెట్టు పెంచటం అలవాటుగా ఉండేది. బాదంకాయ పండితే యెర్రగా ఉంటుంది. దాన్నిపై తోలు చక్క గా నమిలి మింగే వాళ్ళం. మహా తియ్యగా ఉండేది. లోపల పొడవైన పప్పు భలే రుచి. పిల్లలకు ఆ రోజుల్లో బల వర్ధక ఆహారం కూడా. బాదం పప్పు తినటం ఆనాడు ఫాషన్. బాదం ఆకులతో విస్తళ్ళు కుట్టేవాళ్ళు. అందరి భోజనాలు బాదం ఆకు విస్తళ్ళేనే. ఆకులు పండ బారితే ఎర్రగా చూట్టానికి బాగుండేవి. లేత ఆకులు నవ నవ లాడుతూ ముచ్చట గొలిపేవి. ఇప్పుడు ఎక్కడో తప్ప బాదం చెట్లు లేవు. బాదం పప్పు బజార్లో కొని తినటం అలవాటైంది. అలాగే పిస్తా కూడా.

మా చిన్నతనంలో రబ్బరు చెట్లు అని ఇళ్లకు కంచేగా ఉండేవి. బాగా పెళుసైన ఓ మాదిరి వెడల్పు ఆకులతో, కాదలో చాలా సున్నితంగా ఉండేవి. ఆకుల్ని చేత్తో పట్టుకొని మధ్యకు విరిస్తే చప్పుడయ్యేది. అందులోంచి పాలు కారేవి. అందుకే దీన్ని

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

రబ్బరు చెట్టు అనేవాళ్ళం. అంతే కాని అసలు కేరళలోనీ రబ్బరు చెట్టు కాదు. లతలా పాకేది. దట్టంగా విస్తరించి పేదవాడికి దడిలాగా ఉపయోగ పడేది... ఇప్పుడేక్కడా కనిపించటం లేదు. ఎక్కడో పార్కుల్లో తప్ప.

పూచిగ చెట్లు ఎక్కడ పడితే అక్కడ మొలిచేవి. వాటికి యెర్రని, ఆకు పచ్చని వెన్ను ఉండేది. దాన్ని చివర తుంపి ఆటగాయి తనంగా అవతలి వాడికి తెలీకుండా వాడి వీపు మీద విసిరితే చొక్కాకు అంటుకు పోయేది. పూచిక చీపుళ్ళు బాగా వాడుకలో ఉండేవి. వాటితోనే ఇంటి లోపల ఊడ్చేవారు. కొబ్బరి చీపుళ్ళకు అసలు విలువే లేదప్పుడు. అందరు పూచిక చీపుళ్ళనే వాడేవారు. దాని పుల్లలు భలే సున్నితంగా మెరుస్తూ జారిపోయేట్లు బోలుగా ఉండేవి. ఇప్పుడు ఔట్ ఆఫ్ ఫాషన్. అసలు దొరకటమే లేదు. కుంచె చీపుళ్ళు వచ్చాక ఇవి కనుమరుగైనాయి. అయితే వీటితో ఒక ఇబ్బంది ఉంది. పూచిక ముళ్ళు గుచ్చు కొని మహా బాధ పెట్టేవి. ఆ ముళ్ళు పోగొట్టేట్లు వాటిని బయట దులపటం ఒక ప్రహసనం. ఇప్పుడు ఇంటి బయట ఊడవటానికి కొబ్బరి ఈనెల చీపుళ్ళు వచ్చాయి. కొంతకాల తాటాకు చీపుళ్ళు వాడేవారు. ఈత మండలతో చీపుళ్ళు చేసి పాలేళ్ళు ఊడ్చేవారు. ఈత మండలను గుత్తిగా కర్ర చివర కట్టి ఇంట్లో బూజు దులపటం ఆనాడు సర్వ సాధారణం. ఈత చెట్లు ఎక్కడ పడితే అక్కడ ఉండేవి. మా ఇంటి వెనక ఉన్న చామలిలో అంతా ఈత పోదలే. ఈత పళ్ళు మహాంచి. ఈతాకు చాపలు నేసేవారు. వాటిని ఇళ్ళల్లో కంటే బయట కూర్చునేందుకు వాడటం సాంప్రదాయ కుటుంబాలలో ఉండేది. ఇళ్ళల్లో తుంగ చాపలె వాడేవారు.. బహిర్భూమికి ఈత చెట్లు మరుగ్గా బాగా ఉపయోగపడేవి. ఊడవటానికి పొలి కట్టలు కూడా వాడేవారు. పాలేళ్లు రెండు చెట్లతో దట్టమైన చీపిరి తయారు చేసేవారు.. పొలంలో ధాన్యం రాసిని పొల్లు, తాలు తప్ప, నుండి వేరు చేయటానికి బాగా ఉపయోగించేవారు. పొలం గట్ల ఇంటి మీద, దొడ్లో విత్తనాలు వేసి వాటిని పండించేవాళ్ళు. ఆ తర్వాత కొనుబడికి దొరికేవి. ఇప్పుడు కొనటానికీ అరుదైపోయాయి. కనిపించటం లేదు. అలాగే ధాన్యం పండిన తర్వాత మోపులు కట్టి, కుప్ప వేసేవారు. దానిపై మధ్య మధ్య గొబ్బిచెట్లు లేక మండలు పెట్టేవారు దిష్టి తగలకుండా. కొంచెం నీలం రంగుపూలతో చిన్న ముళ్ళతో చిన్నగా చెట్లు ఉండేవి. పొలం గట్ల మీద మొలిచేవి. ఇప్పుడవి లేవు. ఎక్కడైనా బాగా పల్లెటూళ్ళల్లో ఉన్నాయేమో తెలీదు.

అలాగే ఖాళీ ప్రదేశాలలో దురద గొండి మొక్కలు బాగా మొలిచేవి. చిలిపిగా వాటి ఆకుల్ని జాగ్రత్తగా కోసి అవతలి వాడి చేతికి, వాడికి తెలీకుండా రుద్దే వాళ్ళం. వాడు దురద గోక్కో లేక బాగా బాధ పడేవాడు. అది తగిలిన చోట ఎర్రగా వాచిపోయేది. ఇప్పుడు అది లేదు.. పల్లెరు చెట్లు కూడా బాగా ఉండేవి. కళ్ళకు చెప్పులు లేకుండా వాటిపై నడిస్తే యమలోకం కనిపించేది. పల్లెరు కాయల్ని వినాయక చవితి రోజు

రాత్రివేళ ఇళ్ళ పైకి విసరటం ఒక ఆనవాయితీ. తెల్లవారు ఝామున ఇళ్ళ నడకలో పోసేవారు. పొరపాటున వాటి పైకాలు వేసి కుయ్యో మొద్రో అని అనుకుంటూ పోసిన వాడిని బండ బూతులు తిట్టేవారు. అవి తిట్టించుకొనే వాడికి దీవెనలుగా భావించేవారు.. మా చామల్లోలో వెడల్పుగా దట్టంగా ఉండే చిన్న చెట్లు ఉండేవి. వాటికీ గుత్తులు గుత్తులుగా కాయలు చిన్నవి కాసేవి. ఆ చెట్టు ఒక రకమైన వెగటు వాసనతో ఉండేది. అది ఎందుకు ఉపయోగిస్తుందో తెలీదు. కాని దసరాల్లో దీపం పురుగులు వేలాదిగా వస్తే వాటిని తట్టుకోవటానికి ఈ మొక్కల్ని ఇళ్ళల్లో, గుళ్ళల్లో వేలాడ దీసేవారు. అందులో చిక్కుకొని ఆ వాసన భరించలేక చచ్చేవి. కాయలకు చారలుండటం వీటి ప్రత్యేకత. ఇప్పుడు కాగితానికి నూనె రాసి వేలాడ దీసి దీపం పురుగులను అంటుకోనేట్లు చేస్తున్నారు. ఈ చెట్లూ ఆనవాలు లేవు.

మా చామల్లో లో కర్ర పెండలం పండించేవాళ్ళు. బాగా ఏపుగా ఎత్తుగా పెరిగేవి. కర్ర పెండలంతో సగ్గు బియ్యం తయారు చేసే వారని చెప్పుకొనేవారు. ఆ తర్వాత దాన్ని పంచదార తయారీలోను వాడేవారని చదివా.. ఇప్పుడు అసలు ఆ పంట మా ప్రాంతలో లేనే లేదు. అలాగే వెలగచెట్లు మా చేమలిలో ఉండేవి. పూర్వం రాజులు ఏనుగులు గుర్రాలతో వచ్చినప్పుడు వాటికి కట్టేసే వారట.. వెలక్కాయలు ఎవరిష్టం వచ్చినట్లు వాళ్ళు కోసుకొనేవారు. తుఫానుల్లో దారివెంట చెట్లు, ఈ వెలగచెట్లు అన్నీ పోయాయి. ఇప్పుడు వెలగ పండు కావాలంటే బెజవాడ మార్కెట్లోనో శ్రీ శైలంలోనో, హైదరాబాద్ కోరీ దగ్గరో మాత్రమే దొరుకుతాయి. వెలగపచ్చడి అదుర్స్. పెరుగులో కలిపితే మహారుచి. వెలగ పండు గుజ్జు తీసి బెల్లంతో తింటే స్వర్ణమే. అసలా వాసనే మహా గొప్ప. ఇప్పుడివి కనిపించటమే లేదు.

ప్రతి ఇంట్లో రాచ ఉసిరి చెట్లుండేవి. ఆ కాయలు తింటుంటే తియ్య తియ్యగా పుల్ల పుల్లగా బాగుండేవి. పిల్లలు బాగా ఇష్టపడేవారు. కాయలు గోలీకాయలంత ఉండి లోపలి చారలుండేవి. ఉసిరి పప్పు నిలవ చేసుకొనేవారు. వక్క పొడి బదులు ఉసిరి బద్ద బుగ్గన పెట్టుకొనేవారు. పైత్యాన్ని తగ్గించేది. పెద్ద ఉసిరి కొందరి దొడ్లోనే ఉండేవి. ఈ ఉసిరి కిందే కార్తిక వన భోజనాలు చేయటం సంప్రదాయం.

పూర్వం ఊరి చెరువులన్ని తామరపూలతో కలవ పూలతో కళకళలాడుతుండేవి. తామర లక్ష్మీ ప్రదం. దురద తామర కాదు మహా ప్రభో. తామర పూల వాసన, కలువ పూల సౌరు మహదాహ్లాదం. తామర తూడును మధ్య మధ్యలో తుంచి ఆ దారంతో పువ్వుకు దండ చేసేవాళ్ళం బలేగా ఉండేది. తామర కాయలో తినే పదార్థం ఉండేది మధురమే అది. ఇవాళ చేపల, రొయ్యలా చెరువు లోచ్చిన తర్వాత ఈ చెరువులే లేవు. కొన్ని పల్లెటూళ్ళలో ఇంకా తామర, కలువ ఉండటం చూశా. తామరాకుల్లో భోజనం కూడా చేసేవారు. అంతే కాదు బందరు హోటళ్ళలో తామరాకులోనే టిఫిన్ పెట్టేవారు.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కొంచెం వెగటు వాసనేస్తుంది.

ప్రతి ఇంటా పత్తిచెట్టు ఉండేది. కృష్ణ పత్తిశ్రేష్ఠం. దాని పత్తితో వత్తులు చేసుకొని నిలవ చేసుకొనేవారు. శ్రోత్రియులు పత్తి తో దారం తీసి జంధ్యాలు తయారు చేసుకొనేవారు. ఇప్పుడీ చెట్లే ఎవరూ పెంచటంలేదు. అముదం చెట్లు ప్రతి పెరడులోను ఉండేవి. అముదం కాయలు తమాషాగా ఉండేవి. అముదం ఆకు వాపులకు గొప్ప వైద్యం. ఆకును వెచ్చచేసి నొప్పి ఉన్నచోట వేస్తే వాపు మటుమాయం. ముదం ఇచ్చే అముదం కనుమరుగైంది. వైద్య ప్రక్రియలో వాడేవన్నీ ఇంటి దొడ్లోనే పెంచుకొనేవారు. వారికే కాక ఇతరులకూ ఉపయోగపడుతుందనే విశాలభావం ఆ కాలం వారిది. అలాగే నేపాల చెట్లు వైద్యానికి పనికొచ్చేవి. అవీ లేవు. ఇంటికి దడిగా బాడిన చెట్లు ఉండేవి. దట్టంగా ఎత్తుగా పెరిగి రక్షణ నిచ్చేవి. పేదవారి కంచే బాడిన. ఇప్పుడు చూపుల క్కూడా లేదు.

పున్నాగ చెట్లు ఎత్తుగా పెరిగేవి. దాని పూలు గోట్టాల్లా తెల్లగా ఉండేవి. భలే వాసన. అయితే పాములు వస్తాయని భయం. ఇప్పుడెవరూ ఇళ్ళల్లో పెంచటం లేదు. పూల మొక్కల్లో దేవకాంచన, బిళ్ళ గన్నేరు మనోహరమైన పూలు పూసేవి. దొడ్లలో పెంచేవారు. పూజా పుష్పాలివి. ఇప్పుడు లేవు. పచ్చ గన్నేరు పూలల్లో మకరందం మహా తియ్యగా ఉండేది. పూలు అందంగా ఉండేవి. శివ విష్ణువులకు ఇష్టమైనవి. దేవాలయాల్లో, ఇళ్ళల్లో కూడా ఉండేవి. కాని వాటి కాయల్లో ఉన్న గింజల్ని తిని ఆత్మహత్య చేసుకొనేవారు. అందుకని పెంచటం మానేశారు. కృష్ణ తులసి ప్రతి ఇంట్లో ఉండేది. తులసి వనాన్ని బృందా వనం అనే వారు తులసికి పూజ చేయకుండా స్త్రీలు యే వనీ చేయరు. ఇప్పుడు కూడా ప్రతి ఇంట్లో ఒక్క మొక్కైనా పెంచుతున్నారు. తులసి దళాలు విష్ణువుకు మహా ప్రీతీ.

పెరటి చెట్టుగా అవిసె, తమ్మ చెట్లను పెంచేవారు. అవిసె పూవు, కాయలు మంచి రుచికరమే కాక కొలెస్టరాల్ తగ్గిస్తుంది. సంపూర్ణ ఆహారం అవిసెకు అగస్త్య అనే పేరుంది. అగస్త్య నక్షత్రోదయ వేళ అవిసె బాగా పూస్తుంది. భగవత్ ప్రసాదంగా ఆంజనేయుడు వానరులందరికి అవిసె ఆకులు పెట్టి తినిపించాడు. అంటే అతి పవిత్రమైనది కూడా. తమ్మ కాయలతో పులుసుపెట్టి కూర, పులుసు కూడా చేస్తారు. పొడవుగా కొంచెం వెడల్పుగా ఆకుపచ్చ గా కాయలు ఉంటాయి. ఈ రెండు కనుమరుగైపోయాయి.

పూలలో సంపెంగ అంటే ఇష్టం లేని వారుండరు. సంపెంగ పూలు ఎంత దూరానికైనా మంచి సువాసన వెదజల్లుతాయి. విడి పోయినట్లుండే కొంచెం పెళుసు, పొడవు ఉన్న ఆకుల్లాగా ఉంటాయి. బజారులో బాగా లభించేవి. పువ్వు వాడిపోయిన తర్వాతా చీరల్లో పెట్టి ఆ సువాసన చీరలకు అంటేటట్లు జాగ్రత్త చేయటం తెలుగింట్లో

ఉండి. గన్ధ ఫలి అంటారు. దీనిపై కవులు పద్యాలూ చెప్పారు. ప్రస్తుతం సింహాచలంలోనే లభిస్తున్నాయి. ఇది వరకు బెజవాడ బీసెంట్‌రోడ్డు మీద కుప్పలు పోసి అమ్మేవారు. ఇలాగే కను మరుగైన మరో పువ్వు మొగలి పువ్వు. సముద్ర తీర ప్రాంతాలలో పెద్ద పొదల్లాగా పెరిగే చెట్టు. మాకు బందరు నుంచి మొగలి పొత్తులు వచ్చేవి. పైన ముళ్ళతో ఉన్న గరుకు ఆకులు లోపల పసుపు పచ్చని పుప్పొడితో గుత్తులు. మొగలి వాసన పాములకు ఇష్టం “రగులుతోంది మొగలి పోద” పాట అందుకే వచ్చింది. ఇప్పుడు బందర్లో కూడా చిరునామా దొరకటం లేదు. బందరు వెళ్ళి నప్పుడల్లా కొనుక్కొస్తూ ఉండేవాడిని. వీటిని కూడా వస్త్రాలలో పెట్టి ఆ సుగంధాన్ని కాపాడేవారు. సెంట్లు అత్తర్లు పెరిగిన తర్వాత వీటి అవసరం పోయింది.

గానుగ లేక కానుగ చెట్లు కూడా రోడ్ల వెంబడి ఉండేవి. ఇవీ కనుమరుగైపోయాయి. తేలు కొండి కాయలు అని చెట్లకు పెరిగేవి. కాయ చివర కొండిలాంటి ముల్లు ఉండేది. అదీ ఇప్పుడు లేదు. ఉమ్మెత్త, చెట్లు గొట్టాలలాంటి పూలతో, ముళ్ళ వంటి గుండ్రని కాయలతో కనిపించేవి ఎక్కడ పడితే అక్కడ. వినాయక చవితి పూజకు దీని పువ్వు, కాయలు ఉపయోగిస్తారు.. గచ్చ పొదలు ప్రతి పల్లెటూళ్ళలో ఉండేవి. వాటి కాయలే గచ్చకాయలు. స్త్రీలు ఇంట్లో గచ్చకాయలతో ఆడేవారు. గచ్చకాయను కొద్దిగా అరగదీసి చర్మానికి తగిలిస్తే వేడి తగిలి చురుక్కు మనేది. అవతలి వాళ్ళను ఉడికించటానికి ఇలా చేసేవారు. ఉత్తరేణి మొక్కలు దొడ్లలో బాగా పెరిగేవి. దాని కాండంతో అందరు పండ్లు తోముకొనేవారు. ఔషధీయ విలువలున్న మొక్క వినాయక పూజలో ఉత్తరేణికి ఎక్కువ విలువ ఉండేది. ఇదీ అలభ్యంగానే ఉంది. గంజేరు కూడా ఇలా కనుమరుగైంది. తెల్ల, యెర్ర గంజేరు అని రెండు రకాలు. కూర చేసుకొని తినేవారు.

శౌంఠి, కరక్కాయ, సునాముఖిలను ప్రతి ఇంట్లోను ఉంచుకొనేవారు. ఇవి మందులుగా ఉపయోగపడేవి. కఫం దగ్గులకు మొదటి రెండు, విరేచనకారిగా సునాముఖిని వాడేవారు. సునాముఖి చారు ఉదయమే తాగించేవారు. లోపల మురిగిపోయి ఉన్న చెడు అంతా రూపించి విరేచనాల ద్వారా కొట్టేసి కడుపు క్లీన్ చేసేది. కనీసం రెండు నెలలకో సారైనా ఈ చారు తాగించే వారు. ఇప్పుడు దాక్టర్లే వద్దు అంటున్నారు.

చిట్టింత పొట్టు అని అమ్మేవారు. పల్లెటూల్లలో ముఖ్యంగా మెట్ట ప్రాంతాలలో బాగా దొరికేది. దాని కూర మహారుచిగా ఉండేది. ఎండు మిరపకాయలు వేయించి ఈ కూరలో కొరికి తింటే ఆనందో బ్రహ్మ. ఇప్పుడు కలికానికి కూడా కనిపించటం లేదు. పొదల్లో బుడం దోసకాయలు కాసేవి. చిన్నగా కోలగా ఆకుపచ్చ చారలతో ఉండేవి. వీటిని కొని నిలుపు ముక్కలుగా తరిగి, ఉప్పు, కారం, వాము కలిపి అందులో

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

ఊరబెట్టి ఎండ పెట్టాలి. బాగా ఎండిన తర్వాత నూనెలో వేయించి ఊరు మెరపకాయలలాగా కొరికి కూరల్లో నంచుకొనేవారు. ఇప్పుడసలు కనిపించటంలేదు. వీటినే బుడం బద్దలనే వారు. ఎండే దాకా కొంచెం చేదుగా ఉండి ఎండిన తర్వాత రుచికరంగా ఉండేవి బుడం దోస బద్దలు.

అలాగే పూర్తి గా కనుమరుగైంది అత్తపత్తి. దాని ఆకులను తాకితే ముడుచుకు పోయేవి. భలే సరదాగా ఉండేది. దొడ్లలో నీలం రంగుపూలతో పొడవైన కాయలతో ఉన్న చెట్లుండేవి. కాయలు ఎండి నల్ల బడితే ఎండకు కాని, లేక నీటి తడి తగిలినప్పుడు కాని కాయలు నిలువుగా పగిలి భలే శబ్దం చేసేవి. పేరు గుర్తుకు రాలేదు. వామింట చెట్టు కూడా ఇళ్లలో ఉండేవి. దీని పసరు చెవిలో పోస్తే నొప్పి మాయమే.

నీలిగోరింట చెట్లు దొడ్లల్లో ఎక్కువగా ఉండేవి. వాటి పూలు నీలం రంగులో ఉండేవి. కాయలు సుమారు అంగుళం దాకా ఉండేవి. అవి బాగా ఎండితే వాటికి నీరు తగిలితే పేలిపోయి గింజలు బయటకు వెదజల్లబడేవి. మేము ఆ కాయలు కోసి గ్లాసులోనో చెంబులోనో ఉన్న నీళ్ళమీద వేసేవాళ్ళం. అవి టపాసుకాయల్లా పేలి శబ్దం వస్తుంటే ముచ్చటగా ఉండేది. ఈ నీలి గోరింట చెట్లను మేము 'టపాసు చెట్లు' అనేవాళ్ళం. వైద్యానికి బాగా ఉపయోగపడతాయని అనుకొనేవారు. వాటి జూడ ప్రస్తుతం లేదు.

ఇలా ఎన్నో మొక్కలు, వృక్షాలు మా ప్రాంతంలో లభించేవి. అన్నీ మేము చూస్తుండగానే కనుమరుగై పోయాయి. ఇవన్నీ ఔషధ విలువలున్నవేనని ఆయుర్వేదం చెబుతోంది. గుర్తించి, గుణాలు తెలుసుకొని వాడుకొంటే వైద్యులతో పనేమీ ఉండదు. బిళ్ళలు మింగటం అలవాటు పడ్డ జీవితాలు మనవి. అంత ఓపికా, తీరికా లేవు మనకు.

56) వీళ్ళూ మావాళ్ళే

ఊసుల్లో ఉయ్యూరులో ఎంతో మందిమా ఊరి ప్రముఖులను, మా బంధు గణాన్ని, మా ఊరి సంబరాలను వృత్తుల్ని, కళలను, పండుగలను అన్నీ నాకు గుర్తున్నంత వరకు రాశాను. రాస్తూ పోతుంటే ఎన్నో ఉంటాయి. ఎక్కడో అక్కడ ఫుల్స్టాప్ పెట్టాలి. కనుక ఈ ఎపిసోడ్ తో స్వస్తి పలుకుతున్నాను. దీనిలో మా ఊళ్ళో మాకు నిత్యం కనపడ్డవారు, ఏదో కొంత వారిలో మాకేదో ప్రత్యేకత కనిపించినవారు, నవ్వించే వారో లేక మేం వారిని చూసి నవ్వినవారో ఉంటారు. వారినేవరినీ కించపరచే ఉద్దేశ్యం కాదు. వారిని గుర్తించిన వారు ఉండరని వారు కూడా అందరికో కొందరికో దృష్టిలో పడిన వారేనని తెలియజేస్తూ 'వీళ్ళూ మా వాళ్ళే' అన్నాను.

గుండు అంజయ్యగారు అని ఒక షావుకారు గారుండేవాడు. లావు మనిషి.

పెద్ద పొట్ట. ఊర తాతయ్యగారి మామ గారు.. డబ్బు పెట్టుబడి అంతా ఆయనదేననే వారు. బుర్ర మీసాలు. చిన్న తుండు కట్టుకొని అరుగు మీద కూర్చుని చుట్ట తాగుతూ దారినపోయే వారిని పలకరిస్తూ బూతు మాటలంటూ, అనిపించుకొంటు ఉండేవాడు. తాతయ్యగారి అబ్బాయి మల్లికార్జున రావు(ఊర మల్లి)ను దత్తత చేసుకొన్నాడని మొదట్లో గుండు అంజయ్యగారి పేరే లైసెన్సు తీసుకొని కొత్త వ్యాపారం ప్రారంభించి ఆ తర్వాత తన పేర మార్చుకున్నట్లు జ్ఞాపకం. అహ ఆహో ఇహి యిహీ' అని నవ్వుతు మాట్లాడేవాడు. అందరితోను చలోక్తులేసి నవ్వుతు నవ్విం చేవాడు.

ఇవాళ పట్టాభి స్వీట్స్ అన్న దుకాణం అసలు యజమాని కూడా చాలా లావుగా పంచె చొక్కాతో నుదుట నామంతో ఉండేవాడు. అప్పటికే స్వీట్‌షాప్ బాగా నడిపేవాడు. మంచి పేరే ఉండేది. తన వ్యాపారం గొడవే తప్ప మిగతా వాటిలో జోక్యం ఉండేది కాదు.

బూరగడ్డ బసవయ్యగారు కూడా గొప్ప వ్యాపారి. రావిచెట్టు బజారులో చెట్టుకు ఎదురుగా ఇల్లు. వద్దీ వ్యాపారం బాగా చేసేవాడని అనేవారు. లుంగీతో పైన కాశీ తువ్వలతో వీధి అరుగు మీద కూర్చునేవారు. వ్యవహారానికి ప్రసిద్ధి అనుకొనేవారు. ఊరిలో పెద్ద మనిషిగా చెలామణీ. వాళ్ళ అబ్బాయి నాగేశ్వరరావు ఉయ్యూరు సెంటర్‌లో కొట్టు పెట్టాడు. మంచి సరుకు కోసం అక్కడికే వెళ్ళేవాళ్ళం.

వెంట్రప్రగడ భోగేంద్రుడు అనే వ్యాపారి చాలా పెద్ద కిరాణాషాప్‌ను నిర్వహించేవాడు. ప్రక్క గ్రామాల నుండి వచ్చి సరుకు కొనుక్కునేవారు. నాణ్యమైన సరుక్కు భోగేంద్రుడే చిరునామా. బాగా సంపాదించాడు. ఉయ్యూరు కిరాణాషాపుల్లో మకుటంలేని మహారాజుగా వెలిగాడు దాదాపు పదిహేనేళ్ళు. ఆ తర్వాత ఏమయిందో పూర్తిగా డౌన్ అయింది వ్యాపారం. ఒకబ్బాయి నాకు హైస్కూల్‌లో క్లాస్‌మేట్. కాని ఆడ పిల్లలకు పెళ్ళిళ్ళు కూడా చేయలేక పోయాడు. మగపిల్లలకు చదువు అబ్బలేదు. వ్యాపారం, ఆస్తి అన్నీ పోయాయి. దివాలా తీశాడు పాపం.

మిరాయి రాఘవులు మా నాన్న శిష్యుడు. మొదట్లో మిరాయి దుకాణమే. భారీ మనిషి పంచె లాల్చీతో ఉండేవాడు. తర్వాత కట్టెల దుకాణం శివాలయం ఎదురుగా స్వంత స్థలంలో పెట్టాడు. మాకు అక్కడే ఖాతా. అప్పుతో తెచ్చుకొని తీరుస్తుండేవాళ్ళం. పెద్ద పెద్ద బొగ్గుల బస్తాలు కొనేవాళ్ళం. బస్తా రెండు రూపాయలే. తర్వాత పెరిగిపోయింది. నుదుట సన్నని నామం పెట్టేవాడు. నవ్వుతు పలకరించేవాడు. అతని భార్య సన్నగా, పొడుగ్గా ఉండేది. అతను చనిపోయినా అక్కడే కొనేవాళ్ళం. తుమ్మ కట్టలే కొనేవాళ్ళం.

శివరామయ్య అనే ఆయన సెంటర్‌లో కట్టెల దుకాణం నడిపాడు. సన్నని మనిషి. పంచె చొక్కా వేసేవాడు. అప్పు పెట్టి నాన్న టైం నుండి అక్కడే కొని జీతాల్లో

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

డబ్బులు ఇచ్చేవాళ్ళం. మంచివాడు. కమ్మవారు. తర్వాత రంపం మిల్లు దగ్గరే తుమ్మ పొరాట్లు కొనేవాళ్ళం. నిలిచి కాలేవి. అంతా బొగ్గే. భలే లాభసాటిగా ఉండేది.

తాదేపల్లి ఖాదర్ అని ఒక వైశ్యుడు నాకు క్లాస్మేట్. అతని తండ్రి పెద్ద బాసలాంటి పొట్టతో పొట్టిగా ఉండేవాడు. గోచీ పోసి పంచె మోకాళ్ళకు పైగా ఉండేట్లు కట్టేవాడు. పొగాకు వ్యాపారం చేసేవాడు. ఎవరితోను మాట్లాడే వాడు కాదు. ఖాదర్ ఆర్.ఎస్.ఎస్.లో ముఖ్య కార్యకర్త. తర్వాత పిండి మర పెట్టాడు.

నెప్పల్లి మల్లికార్జునరావు అనే కమ్మయన నాన్నకు సహాధ్యాయి. కాంగ్రెస్ నాయకుడు. బట్టల వ్యాపారం చేసేవాడు. అప్పుడు ఆయనే పెద్ద వస్త్ర వ్యాపారి. ఆయన పాపు ఇల్లు ఇప్పుడు వెంకటేశ్వర టాకీస్ ఎదుట ఉండేది. ఆయన కొట్లోనే ఇంటికి కావలసిన బట్టలన్నీ కొనేవాడు మా నాన్న. ఆయన కూతురు మా రెండో అక్కయ్య దుర్గకు క్లాస్మేట్. ఆయన ఖద్దరు పంచె, లాల్చీ ఉత్తరీయంతోనే ఎప్పుడూ ఉండేవాడు. ముఖాన నిలువు యెర్ర బొట్టుండేది. వాళ్ళబబ్బాయి గాంధీ నేను ఉయ్యారు హైస్కూల్లో పని చేస్తున్నప్పుడు శిష్యుడు. గొప్ప వాలీ బాల్, బాడ్ మింటన్ ఆటగాడు. మేస్టర్లతో కలిసి ఆడేవాడు, ఆడించేవాడు. మల్లికార్జునరావు గారు కాకాని వెంకటరత్నం గారికి దగ్గరివాడు. ఉయ్యారు రాజకీయంలో ఆయన మాట చెల్లు బాటయ్యేది.

వెంట్ర ప్రగడ రామ బ్రహ్మం వడ్డీ వ్యాపారి. రాజాగారి కోటను కొన్న డబ్బున్న షావుకారు. తాకట్టుపై డబ్బు అప్పిచ్చేవాడు. లావు పొట్టతో కదలటం కష్టంగా ఉండే మనిషి. జనాలతో డబ్బు సంబంధాలే తప్ప మిగిలినవేమీ లేవు. వాళ్ళ తమ్ముడు కుటుంబరావు. ఈయనకు పూర్తి వ్యతిరేకం. మోటార్ సైకిల్ మహా వేగంగా, లాఘవంగా నడిపే వాడని పేరు. ఆ వేగానికి మా ఊళ్ళో ఒక కథ చెప్పేవారు. ఒకసారి ఏదో పని మీద అన్నను ఎక్కించుకొని కుటుంబరావు మోటార్ సైకిల్పై బందరు బయల్దేరాడు. పెద్దవాడు అన్న ఉన్నాడని కొంచెం నెమ్మదిగానే తోల్తున్నాడట. “ఏరా తమ్ముడా! నువ్వేదో బాగా స్పీడ్గా నడుపుతావని అందరు అంటారు ఇదేనా స్పీడు?” అన్నాడట. ఇంకేముంది తమ్ముడు రెచ్చిపోయాడు. పామర్రు దగ్గర వెనక్కి తిరిగి చూస్తే అన్న కనిపించలేదట. దారిలో ఎక్కడో ఆ స్పీడ్కి పడిపోయాట్ట. మళ్ళీ వెనక్కి వెళ్ళి చూస్తే నడుం విరిగి రోడ్డు మీద పడి ఉన్నాడు రామ బ్రహ్మం. అప్పటి నుండి ఆయన నడుం పట్టేసి, లేవలేక పోయేవాడు. వాళ్ళ అబ్బాయిలే డి.బి.ఆర్ బట్టల దుకాణం నడుపుతున్నారు.

కొలచల చలపతి మాకంటే పెద్దవాడు. మంచి మాటకారి, వ్యవహారదక్షుడు, రాజకీయం బాగా తెలుసు. మా వార్డు మెంబరు. నా ట్రాన్స్ఫర్ కోసం ఎప్పుడూ సహాయం చేసేవాడు. బండ బూతులు ధారాళంగా వచ్చినవాడు. అవసరాన్నిబట్టి వాటిని ఉపయోగించేవాడు. వాళ్ళ ఇంట్లో ఉసిరి చెట్టుకింద కార్తిక వన సమారాధన చేసేవాడు. మమ్మల్ని పిలిచేవాడు. ఇంటిల్లి పాదీ వెళ్ళేవాళ్ళం. ఎర్రని మనిషి వెడల్పు

ముఖం. ఎప్పుడు గ్లాస్కో లుంగీ చొక్కాతో ఉండేవాడు. ఒక రకంగా నాకు 'గాడ్ ఫాదర్' అసలు పేరు వెంకటాచలపతి.

గోవిందరాజు సత్యం-పొడుగ్గా యెర్ర లుంగీతో చొక్కాతో ఎర్రగా ఉండేవాడు. మంచి మాటకారి చలపతికి స్నేహితుడు బంధువు. వ్యవసాయం చేసేవాడు. ఉయ్యూరు శివాలయంలో హరికథలు ఏర్పాటుచేసిన ఘనుడు. చాలా ఏళ్ళు అద్భుతంగా నిర్వహించాడు. తక్కువ వయసులోనే చనిపోయాడు.

యనమండ్ర సుబ్రహ్మణ్యం కొద్దిగా గుర్తు. కుటుంబయ్యగారి అబ్బాయి మా ఇళ్ళ దగ్గర ఉండేవాడు. ఆర్.ఎస్.ఎస్ మనిషి. బాగా బలిష్ఠుడు, గొప్ప తిండి పుష్టి కలవాడని చలపతే చెప్పేవాడు. దానికి ఒక విషయం చెప్పేవాడు. అతన్ని తద్దినం రోజున బ్రాహ్మణానికే పిలిస్తే, చేసినవన్నీ తినేసి గిన్నెలు ఖాళీ చేసేవాడట. ఇంట్లో వాళ్ళకోసం మళ్ళీ వండుకోవాల్సి వచ్చేదట. తక్కువ వయసులోనే చనిపోయాడు. వాళ్ళ అన్నయ్య పేరయ్యగారు కే.సి.పి.లో ఉద్యోగి. మాకు కాఫీపొడి పంచదార స్టోర్స్ నుండి తెచ్చి పెట్టేవాడు. తమ్ముడు సత్యనారాయణ తెలుగు పండిట్ మంచి వక్త. పేరయ్యగారి తండ్రి బలే సరదా మనిషి. నవ్వుకుండా మాటలతో నవ్వించేవాడు. పెద్ద పొట్ట అన్నోస్త్రంతోనే ఉండే వాడెప్పుడు, యాయ వారం చేసేవాడు.

గోవిందరాజుల శ్రీరామమూర్తిగారు ఊళ్ళో పెద్ద మనిషి. నిజాయితీపరుడు వ్యవసాయం చేసేవారు. స్థితి పరుడు. అందరికీ తలలో నాలుక. ఉయ్యూరు శివాలయం ఈ విధంగా అభివృద్ధి చెందింది అంటే ఆయన పుణ్యమే. నిర్మాణ కమిటీ అధ్యక్షుడిగా ఉండి అందరి వద్దా చందాలు వసూలుచేసి అనేకమంది దేవతల ప్రతిష్ఠలు చేయించారు. దీనికి చలపతి, ఆయన తమ్ముడు సత్యం కూడా బాగా తోడ్పడ్డారు.

వారణాసి సదాశివరావుగారు మేజిస్ట్రేట్ గా బందరులో పని చేశారు .. వితరణశీలి. వ్యవహారదక్షుడు. సహస్ర ఘటాభిషేకం వేదసభలు, నిర్వహణలో ముందుండేవారు. వీరికి సాయం మా నాన్నగారు, చోడవరపు చంద్రశేఖరరావు, మా మామయ్య గంగయ్యగారు, బావమరిది ఆదిరాజు నరసింహారావు మొదలైనవారు. చెరుకుపల్లి నరసింహశాస్త్రిగారు నాన్నగారికి గురువు. భార్య అన్నపూర్ణమ్మగారు. పార్వతీ పరమేశ్వరులుగా ఉండేవారు. నృసింహ జయంతి బాగా చేసి బ్రాహ్మణులందరికీ సంతర్పణ చేసేవారు. చెవులకు బంగారు పోగులు, దబ్బుపండు ఛాయా, ఎత్తరి మనిషి. తల ఊగుతూ ఉండేది. శాస్త్రాలు, వేదం బాగా చదివినవారట. చాలామంది ఆయనకు శిష్యులున్నారు మా మామయ్యతో సహా.

సూరి శోభనా చలపతి గారిల్లు మా ఇంటికి ఎదురిల్లే. ఉదయం సాయంత్రం వీధి అరుగు మీద కూర్చోనేవారు. ఒక కన్నుమూసి మాట్లాడటం ఆయనకు అలవాటు. మా స్నేహితుడు సూరి నరసింహానికి అన్నయ్య. కాంగ్రెస్ వాడు. గాంధీగారు ఉయ్యూరు

ఊసుల్లో ఉయ్యారు

వచ్చినప్పుడు ఈయనే అందరికి వాళ్ళ ఇంట్లో వంట చేయించి అన్నశ్యతను పాటించకుండా భోజనాలు పెట్టారని చెప్పుకొనేవారు. నేను మా తమ్ముడు మోహన్ అంటే మహా ప్రేమ చూపించేవారు. ఆ రోజుల్లో మేమిద్దరం ఒకే రకమైన డ్రెస్ వేసే వాళ్ళం. ఆయన కంటపడితే “ఒరే నాయన్నాయన! ఈ ఊరివాళ్ళ కళ్ళు మంచివి కావు. మీకు దిష్టి తగుల్తుంది. అలా ఒకే రకమైన బట్టలు వేసుకోకండి నాయనా” అని చెప్పేవారు. ఆయన మాట మేము పాటించాం. ఆయన కుమారుడే ‘గోవా వీరుడు రామం’ అనే సూరి సీతారాం.

సూరి బుచ్చిరామయ్య గారు నరసింహం తండ్రి. మా చిన్నప్పుడే ఆయనకు ఎనభై ఏళ్ళు ఎలిమెంటరీ స్కూల్ హెడ్ మాస్టర్ చేసి రిటైర్ అయ్యారు. రెండో భార్య మంగమ్మ గారు నరసింహానికి తల్లి. కందిపచ్చడి బాగా చేసేది. వాళ్ళింట్లో పచ్చడి చేస్తే మాకు తప్పక పంపించేది. ‘దుర్గా ప్రసాదూ’ అని ఆప్యాయంగా పలకరించేది. శోభనా చలపతిగారు మొదటి భార్య కొడుకు. నరసింహం ఇంటి పక్కనే సూరి వెంకటప్పయ్య గారుండేవారు. వాళ్ళబ్బాయే పార్థి మేష్టారు. ఈయనా ఎక్కడో మేస్టర్ చేసి రిటైర్ అయ్యారు. భార్య అన్నపూర్ణమ్మ గారు దొడ్డ ఇల్లాలు.

సుబ్రహ్మణ్యం అని విశ్వబ్రాహ్మణుడు మంచి బంగారు నగలు చేసేవాడు. మా చిన్నప్పటికే చాలా పెద్దవాడు. నీరు కావి పంచ కట్టుకొని చొక్కా తో వచ్చేవాడు ఇంటికి. నమ్మకస్తుడు. ఆయనకు బంగారమిస్తే భయమే ఉండేది కాదని అందరి అభిప్రాయం. చెవులకు పోగులు కిందికి జారిపోతున్న కళ్ళజోడు, దానికి చెవులకు తాడు కింది చూపు. తల ఊగుతూ ఉండేది. కాని అదే బజారులో ఇంకో విశ్వ బ్రాహ్మణుడుండేవాడు. పేరు ఉమాపతి. రాత్రిళ్ళు రామ భజన చేసేవాడు. కాని బంగారం ఇస్తే అసలు వచ్చేది కాదు. కల్తీ బంగారంతో చేసి తిప్పి తిప్పి విసుగు వచ్చిన తర్వాత ఇచ్చేవాడు. అతని మోసం బయటపడి అరెస్ట్ కూడా చేశారు. దుకాణం ఎత్తేసి బెజవాడ పోయాడు. మేమూ ఆయన చేతిలో మోసపోయాం. ఇక్కడే చేవూరి కనకరత్నం గారు గొప్ప హరికథకుడు ఉండేవాడు. ఉయ్యారులో పేరు లేదు కాని బందరులో బ్రహ్మరథం పట్టేవారు. ఒళ్లంతా బంగారంతో పట్టు పంచె శాలువాతో ఉండేవాడు. బంగారం పనీ చేసేవాడు. ‘పెళ్ళి కొడుకు’ అని పిలిచేవారు. కాని కొడుకులు చేతికి అంది రాలేదు. వైభవం అంతాపోయింది. చాలా దీనంగా బతికాడు చివరి రోజుల్లో.

వెన్నపూస సుబ్బమ్మ అనే ఆవిడ తండ్రి దగ్గర ఉండి వెన్నా, నెయ్యి వ్యాపారం చేసేది. వీసెలకు వీసెలు వెన్న కొనేవాళ్ళం. అప్పు పెట్టటం తీర్చటం. జీతం దానికే సరిపోయేది. ఆమె పెంపుడు కొడుకే మండా వీరభద్రరావు. మా ఆంజనేయ దేవాలయం నిర్మాణానికి నాకు గొప్పగా సహకరించాడు. నేను వెనక్కి తగ్గినప్పుడల్లా

నాకు స్ఫూర్తినిచ్చేవాడు. ఊళ్ళో ఎంతో మంది ధనికులున్నా అతన్నే నేను నమ్మి నిర్మాణం అప్పగించాను. నిజాయితీకి మారు పేరు. ఆర్.ఎస్.ఎస్ వర్కర్. నిదానస్తుడు. అలాగే లంకా సంజీవరావు గారు విద్యుత్ శాఖలో ఉద్యోగం చేసి రిటైర్ అయ్యారు. ఆయనా నేను వీరభద్రరావు కాలికి బలపం కట్టుకొని తిరిగి ఆలయం నిర్మించటానికి కృషి చేశాం. వారిద్దరూ లేకపోతే నిర్మాణం విషయంలో నేను ముందుకు వెళ్ళేవాణ్ణి కాను. సంజీవరావు గారు గొప్ప అ హనుమద్ భక్తుడు. మా ఇద్దరినీ ఎప్పుడు హెచ్చరించి పని చేయించేవాడు. ఈ ఇద్దరు స్వర్గస్తులయారు.

ఆముదం వ్యాపారం అమోఘంగా చేసినవాడు నూనె చంద్రయ్య. ఇంటి పేరు తెలీదు. ఎర్రగా నుదుట యెర్రని నిలుపు బొట్టు గోచీ పోసి తెల్లపంచ, తెల్లచొక్కాతో వచ్చేవాడు. చేతిలో ఒక డబ్బా దానిలో కొల పాత్రలు, తుడుచుకొనే గుడ్డ, చేత్తో ఇంకో డబ్బా. అందులో ఆముదం నూనె, దానికి ఒక నాజిల్తో ప్రత్యక్షం. మంచి ఆముదం అమ్ముతాడని పేరు. ఎక్కడో విదేశంలోను వంటవాడిగా పని చేశాడని మైనేని గోపాలకృష్ణగారు చెప్పారు. తెలగ కులస్తుడు.. అయితే కాకాని వెంకటరత్నం గారి కాంగ్రెస్ సభలకు ఉపా చ్చేయటం నాకు తెలుసు. బాగా రుచిగా చేసేవాడు. ఆదినారాయణ అనే మా స్నేహితుడు తీసుకొని వెళ్ళేవాడు. తర్వాత పూర్తిగా వంట చంద్రయ్య అయ్యాడు. బాగా పేరు తెచ్చుకొన్నాడు. వాళ్ళబ్బాయి కూడా దీనిలోనే ఉన్నాడు. చంద్రయ్య మాట కొంత యాసగా తమాషాగా ఉండేది. అలానే ఆముదం అమ్మే వైశ్యుడు ఒకాయన సీతారామయ్య ఉండేవాడు. ఇళ్ళకు వచ్చి ఆముదం పోసేవాడు. తర్వాత ఆముదం అమ్మకాలు తగ్గితే ఇడ్లీలు ఇంటింటికి తెచ్చి అమ్మేవాడు. తర్వాత మిగిలిన నూనెలూ వీరిద్దరూ అమ్మేవారని విన్నాను.

సీతంరాజు సత్యనారాయణగారు 'ఆంధ్రా టైప్ ఇన్స్టిట్యూట్' పెట్టి టైపు షార్ట్ హౌస్ వేలాది మందికి నేర్పించి ఉద్యోగావకాశాలు కల్పించిన ముందు చూపున్న మనిషి. ఎర్రగా గ్లాస్కో పంచె ఖద్దర్ లాల్చితో ఉండేవారు. కొంచెం చిరుబురులాడే తత్వమే అయినా మంచి ఆలోచనాపరుడు. బ్రాహ్మణ సంఘాన్ని చావకుండా కాపాడినవాడు. నేనూ మా తమ్ముడు కూడా ఆయన శిష్యులమే.

కొబ్బరితోట దగ్గర తల్లావర్షుల సూర్యం అనే ఆయన బాగా బలిష్ఠుడు మినీ భీముడిలా ఉండేవాడు. స్వంత ఇల్లు ఉండేది. కొడుకు రాజా అతని అన్న రాజేంద్ర మాతో చదువుకొన్నారు. సీతంరాజు కోటేశ్వరరావుగారి ప్రైవేట్లో చదివేవారు. సూర్యం గారికి పాపం పిచ్చి ఎక్కింది. మా చిన్నప్పటి నుంచి అంతే. లావుపాటి గొలుసులతో ఇంట్లో కట్టేసేవారు. అయినా తెంపుకొని బజార్లోకి వచ్చేవాడు. బాగా తిట్టేవాడు. పాపం ఆయన్ను మళ్ళీ ఇంట్లోకి తీసుకువెళ్లటం బ్రహ్మ ప్రళయం అయ్యేది. విధి కృతం.

వెంట్రప్రగడ మాణిక్యం, వెంకటేశ్వరు తల్లి కొడుకులు. మా ఇంటికి ముందు ఇల్లు వెన్నపూస వ్యాపారం, మాణిక్యం మడికట్టుకోనేది. దేవరపల్లి పుట్టిన ఊరు. అక్కడి నుంచి వెన్న డబ్బాలతో వచ్చేది. వీళ్ళ దగ్గరే కొనేవాళ్ళం. పద్దు రాయటం తీర్చటం వీసె రెండు రూపాయలే వెంకటేశ్వర్లు చిల్లర దుకాణం కూడా నడిపాడు.. సరుకులు అక్కడే. పద్దు పుస్తకం ఉండేది. వచ్చినప్పుడు డబ్బు ఇచ్చేవాళ్ళం. అడిగేవాడు కాదు. పద్దు పుస్తకం ఉంటే అప్పు ఎక్కువ చేస్తామని పుస్తకం తీసేసి డబ్బు ఇచ్చి కొనటం మొదలు పెట్టాం. అప్పుడు డబ్బు విలువ తెలిసింది. ఇంట్లో గేదెలు, పాలు ఉన్నా, వెన్న కొనేవాళ్ళం. అదే తమాషా. వీళ్ళపక్కనే వెంట్రప్రగడ పిచ్చయ్య ఇల్లు. సాహసానికి మారు పేరు. ఎక్కడైనా దొంగతనాలు జరిగినా, అగ్ని ప్రమాదాలు జరిగినా ఈ బక్క పలుచటి మనిషి పరిగెత్తుకొని వెళ్ళి సాయం చేసేవాడు. వైశ్యుడు అయినా భయం యే కోశానా లేనివాడు. ఎప్పుడు తెల్ల లుంగి తెల్ల చొక్కతో ఉండేవాడు. గెల్లి వాళ్ళ బట్టల కొట్లో గుమాస్తా చేశాడు. వీళ్ళ ఇంటి పక్కనే వెంట్రప్రగడ సాంబయ్య గారిల్లు. మాంచి మాటకారి, నల్లగా బారుగా ఉండేవాడు. వెంకటరత్నంగారి అబ్బాయి. తండ్రి బందిపోటు దొంగలను మా తాతయ్య నరసింహంగారు సింగిరిశాస్త్రి గార్లతో కలిసి ఎదిరించారట. సాంబయ్యగారు ఒట్టి పిరికి. ఎవరైనా డబ్బు అప్పు అడిగితే రేపు మాపు అని తిప్పేవాడు. విసుగొచ్చి వాడు మానేయాల్సిందే.

పామర్తి సీతారామయ్య గారని శాయిపురం ఆయన మా ఇళ్లకు ప్రతి వారం వచ్చేవాడు. మాటల పోగు. మా నరసింహం తాతకు అంతే వాసి. ఆయనా సీతరాజు లక్ష్మీ నారాయణగారు, తాతయ్య అనేక ఊళ్లు తిరిగి చందాలు పోగు చేసి కనకవల్లిలో మా మామయ్యవాళ్ళు ప్రతిష్టించి నిర్మించిన శివాలయ నిర్మాణానికి ఎంతో తోడ్పడ్డారు. ఉయ్యారు అంటే 'వామ్ వాటర్'కు ప్రసిద్ధి. కంటేటి విశ్వనాథం తయారు చేసేవాడు. కడుపు నొప్పికి గొప్ప వైద్యం. మంచి వ్యాపారం దానితో చేశాడాయన.. కాటూరు రోడ్డులో పొగాకు ముసలయ్యకు వడ్ల మర ఉండేది నీర్కావి పంచె చొక్కా మీసాలు యెర్ర బొట్టుతో ఉండేవాడు. మిల్లు బాగా నడిచేది. ఆదిరాజు చంద్రమౌళీశ్వరరావు గారి దంపుడు మిల్లు కంటేటి వారి అటుకుల మిల్లు ప్రసిద్ధి చెందాయి. ఉమా ప్రెస్ స్థాపించి ప్రింటింగ్ను ఉయ్యారులో మొదలు పెట్టినవారు చంద్రమౌళీశ్వరరావుగారు. వాళ్ళ అబ్బాయిల్లో రాధుడు నా క్లాస్మేట్. ఆనంద మోహన్ సినీ డైరెక్టర్. కృష్ణమోహన్ స్టేజి నటుడు.

ఎమెచ్చూర్ రేడియో (హిందీరేడియో) మనదేశంలో దీన్ని మొట్టమొదట ప్రారంభించినవాడు మా ఉయ్యారువాడు శ్రీ సూరి శ్రీరామమూర్తి. మాతోబాటు హైస్కూల్లో చదివిన మా జూనియర్, మా తమ్ముడి క్లాస్మేట్. రెండుమార్కులు లెక్కల్లో తగ్గి ఎస్ ఎస్సి తప్పినవాడు. తర్వాత పాసై డిఫెన్స్ చేరి మెట్రోక్లన్నో పనిచేసి రిటైర్

అయి హోరేడియో స్థాపించాడు. దీనితో అతనికి మాజీప్రధానులు ఇందిరాగాంధీ, రాజీవ్ గాంధీ, మాజీముఖ్యమంత్రి అంజయ్యగారితో అత్యంత సాన్నిహిత్యమేర్పడింది. వారి ప్రోత్సాహంతో హైదరాబాద్లో హోరేడియో వ్యవస్థను స్థాపించి అప్పటి నుంచి కృషి చేస్తున్నాడు. అతని భార్య కొడుకు, మరదలు అందరూ అందులో పనిచేస్తూ ప్రపంచ ప్రఖ్యాతమైనారు. సూరి శ్రీరామమూర్తి అనే పేరు పోయి ‘హోం సూరి’ అయ్యాడు. అబ్దుల్ కలాంతో జోర్డానాజుతో, అమెరికా ప్రెసిడెంట్లతో హంద్వారా దగ్గరయ్యాడు. ఎందరో జైతాహికులకు శిక్షణనిచ్చి తీర్చిదిద్దాడు. ప్రతి ఏడాది అమెరికాలో జరిగే ప్రపంచవ్యాప్త హోంల సమావేశంలో పాల్గొంటాడు. ఈ ఏడాది మే నెలలో కాలిఫోర్నియాలో జరిగిన సమావేశంలో సూరిని ఆసియా దేశప్రతినిధిగా ఘనంగా సన్మానించారు. అతని భార్యకూ అనేక సన్మానాలు జరిగాయి. ఇద్దరూ ప్రపంచంలో ఎన్నో దేశాలు సందర్శించి హోం వ్యాప్తికి తోడ్పడ్డారు. మొన్న ఆది, సోమవారాల్లో సూరి మా ఇంటికి వచ్చి చాలాసేపు ఈ విషయాలన్నీ చెప్పాడు. హోంను ప్రతి స్కూల్, కాలేజీలో విద్యార్థులకు నేర్పాలనే ఆశయం అతనిది. అందుకని దానికి సంబంధించిన పూర్తి వివరాలు నాకు అందించాడు. నేను మీకు సరసభారతి ద్వారా ఈ రోజు నుండి ధారావాహికగా అందజేస్తున్నాను. మన ఆకాశవాణి ‘బహుజన హితాయ-బహుజన సుఖాయ’ అనే ఆశయంతో పని చేస్తుంది. హోం ఆశయమూ అదే.

చివరిగా మా సరసింహం తాత గురించి రాస్తున్నాను. మా అమ్మకు బాబాయి నల్లగా తుమ్మ మొద్దు రంగు. విభూతి, రుద్రాక్షలు నుదుట కుంకుమ బొట్టు మోకాలి పైకి పంచె చొక్కా. అసలు వేసేవాడే కాదు. మద్రాస్ వెళ్ళినా యే ఊరు వెళ్ళినా చొక్కా ఉండేది కాదు. చూస్తేనే వణుకు పుట్టించేవాడు.. వేదం బాగా నేర్చినవాడు. పరీక్షించే సత్తా ఉన్నవాడు. వ్యవహార దక్షుడు. లా పాయింట్లు బాగా తెలిసినవాడు. మా చిన్నపటికే చాలా ముసలివాడు. నా ఉపనయననానికి ఉన్నాడు. కోర్టుకు వెళ్తే గెలవటమే. మా నాన్న హిందూపూర్లో పని చేస్తుంటే, ఇంటి వ్యవహారాలు, అగ్రహారం వ్యవహారాలూ, ఇక్కడి పొలం వ్యవహారాలూ అన్నీ ఆయనే చూసేవాడు. నిక్కచ్చి అయిన మనిషి. బండ బూతులు కూడా తిట్టేవాడు. తురకం బాగా మాట్లాడేవాడు. మా అమ్మను “అమ్మాయ్” అని మా మామయ్యను “అబ్బాయ్” అని ప్రేమగా పిలిచేవాడు. మా కొంపా గోడు నిలిచి ఇప్పటికి ఇలా ఉన్నాము అంటే ఆయన చలవే.

57) సోదాలోనే కాదు, మాటల్లోనూ గాన్ బాగా దట్టించి కిక్కిచ్చే మా-సోదా మోహన్

మేము 1950లో హిందూపూర్ నుంచి ఉయ్యూరుకు పూర్తిగా మకాం మార్చేశాము. అప్పుడు నాకు పదేళ్ళు. వేసవిలో దాహం వేస్తే ఉయ్యూరు సెంటర్లో

బూరగడ్డ బసవయ్య కొట్టు ముందు 'హిమాలయా కూల్ డ్రింక్స్' అనే షాపు ఉండేది. అక్కడికి వెళ్లి ఐస్‌లో పెట్టిన చల్లని సోడా కొట్టించుకొని తాగేవాళ్ళు. కావలసిన వాళ్ళు డ్రింకులు తాగేవాళ్ళు. అప్పుడు మాకు అంత 'దృశ్యం' లేదు. దాని యజమానులు ఇద్దరు ముస్లింలని జ్ఞాపకం. గళ్ళ లుంగీలతో బారెడు నల్ల యెర్ర గడ్డలతో చూపులకు కొంచెం భయంకరంగా ఉండేవాళ్ళు. ఒకతని పేరు 'బాబులు' అని జ్ఞాపకం. ఊరు ఊరంతా సాయంవేళ సోడా, డ్రింకులకు అక్కడికే చేరేవారు. సోడా ఓపెనింగ్ మోతలతో సెంటర్ అంతా దద్దరిల్లేది. చూట్టానికి, వినటానికి సరదాగా ఉండేది. ఆ డ్రింకు షాపు యజమానుల్లో ఒకాయన తర్వాత టైలర్‌గా మారి మా బట్టలు కుట్టేవాడు. వాళ్ళ అబ్బాయిలు నాకు క్లాసుమేట్లు. మా ఇళ్లదగ్గర ఆడవాళ్ళకు సోడా తాగాలంటే చాలా ఇబ్బందిగా ఉండేది. అవకాశమే ఉండేది కాదు.

అదుగో అలాంటి పరిస్థితులలో 'సోడా మోహన్' ఆపద్బాంధవుడే అయ్యాడు మాకు. ఇంటింటికీ సోడా బండీ తీసుకొచ్చి సోడా అరలపై రెండు గొనె సంచీలు కప్పి ఎక్కడ నీళ్ళు ఉంటే అక్కడ వాటిని పూర్తిగా నీటితో తడిపి ప్రతిక్షణం సోడా చల్లగా ఉండేట్లు చేసేవాడు. అవసరమైతే గడ్డి కప్పేవాడు. కనుక సెంటర్‌కి సోడా కోసం వెళ్ళాల్సి వచ్చేది కాదు. అతనే మా ఇంటికి వచ్చేవాడు. మిట్ట మధ్యాహ్నం పన్నెండు నుంచి రాత్రి ఎనిమిదింటి దాకా సోడా బండీ బ్రాహ్మణ కోమట్ల బజార్లలో తిప్పేవాడు. సోడాలన్నీ ఖర్చయి పోయేవి. మా దాహార్తిని తీర్చిన 'సోడా భగీరథుడు' సోడా మోహన్. ఎర్రగా కుది మట్టంగా, కాఫీ నిక్కర్, గళ్ళ చొక్కాతో ఉండేవాడు. ఎప్పుడూ నవ్వు ముఖంతోనే కనిపించేవాడు. సరదాగా మాట్లాడేవాడు. మాటల్లో దించి అక్కరలేక పోయినా సోడా కొట్టి తాగించటం మోహన్ ప్రత్యేకత. సోడాను ఓపెనర్‌తో కొట్టి దాదాపు మూడు నాలుగు నిమిషాలు గాస్‌ను బుస బుస పొంగించి కెవ్వు కేకలా శబ్దం వచ్చేట్లు చేసి తాగటానికి ఇచ్చేవాడు. ఆ సోడా తాగితే యెంత కడుపు నిండా భోజనం చేసినా, యిట్టే అరిగి పోయేది. అదీ మోహన్ సోడా స్పెషాలిటీ. కనుక ఒక సోడాతో ఆగే వారు కాదు. రెండు తాగి బ్రేవ్ మని త్రేంచాల్సిందే. అదీ దాని ప్రభావం. అందుకే నేను "మోహన్! నువ్వు సోడా కంటే నీ గాస్ మాటలనే మాకు అమ్ముతున్నావయ్యా" అనేవాడిని. దాదాపు మాకంటే అయిదారేళ్ళు చిన్న వాడేమో మోహన్.

సోడా మోహన్ అనే అందరూ పిలిచేవారు అవతల బజారులో సోడా కోడితే మా బజారులో వినిపించేట్లు చేయగల నేర్పు అతనిది. కనుక ఆ శబ్దం విని లైన్‌లో ఉన్నాడని తెలిసి మా సందు చివర నిలుచొని ఇంటికి పిలిచేవాళ్ళు. ఇంటిల్లిపాదీ తాగే వాళ్ళు. అందుకని సాయంత్రం ప్రతిరోజు మా ఇంటికి రాకుండా వెళ్ళేవాడు కాదు. "సోడా చల్లని ఐస్ సోడా" అని అరుస్తూ సోడా అమ్మేవాడు. వేసవిలో మా అక్కయ్యలు

బావలు మేనల్లుళ్ళు, మేనకోడళ్ళు ఉయ్యూరు వచ్చేవారు కనుక, సోడాలకు మంచి గిరాకీ ఉండేది. అప్పుడు సోడా అర్థణా అని జ్ఞాపకం. తరువాత అణా అయింది. ఆ తర్వాత పది పైసలు, పావలా అర్థ రూపాయి దాకా పాకింది. అప్పట్లో సోడాలో నవాసారం కలిపేవారని అది హాని అని అనేవారు. కాని సోడా మోహన్ సోడాలో అది ఉండేది కాదని మా నమ్మకమే కాదు, ఊళ్ళో అందరి నమ్మకం కూడా. అందుకే మోహన్ అంటే ఆదరణ పెచ్చు. అతని సోడా తాగక పోతే రోజు గడవదని నమ్మకం ఏర్పడింది.

సోడా మోహన్ అసలు పేరు రామమోహన్. ఇంటి పేరు రేపల్లె. కాపులు. వాళ్ళ నాన్న నరసింహారావు. హైస్కూల్ దగ్గర ఇప్పటి సుందరమ్మ పేటలో స్థలం కొని పాక వేసుకొని ఉండేవాడు. అతను టైలర్. బట్టలు కుట్టేవాడు. మా బట్టలూ కుట్టేవాడని జ్ఞాపకం. ఎర్రగా భారీ పర్సనాలిటీ నీరుకావి లుంగీ కట్టేవాడు. చొక్కా తోడుక్కుండగా నేను చూడలేదు. ఒళ్లంతా బొచ్చుతో భీకరంగా ఉండేవాడు. మంచివాడు మేమంటే గౌరవంగా ఉండేవాడు. భార్య కూడా ఎర్రగా భారీ పర్సనాలిటీయే. రామమోహన్ కు ఇద్దరు తమ్ముళ్ళు, ఒక చెల్లెలు. రెండవవాడు కృష్ణమోహన్. ఊర వారి సినిమా హాల్ దగ్గర సోడా బీడీ సిగరెట్ బడ్డీ పెట్టాడు. ఇప్పుడు ఆటో కొని నడిపి మానేసి మళ్ళీ సోడా బండీ పెట్టాడు. మూడవ వాడి పేరు జ్ఞాపకం లేదు కాని నేను ఉయ్యూరు హైస్కూల్ లో పని చేసినప్పుడు చదివాడు. చెల్లెలు కూడా ఎర్రగా బాగా ఉండేది. స్కూల్ లో నా స్టూడెంటే. సోడా మోహన్ ఆర్.ఎస్.ఎస్.కు వీర విధేయుడు. మాతో బాటు సంఘానికి వచ్చేవాడు. అతను ఎంత ఎర్రగా ఉంటాడో అంతటి నల్లని పిల్లను చేసుకొన్నాడు. ఆశ్చర్యమేసింది. గేదెలను కొని మేపుతూ పాలు అమ్మేవాడు కూడా. సాధారణంగా భార్యయే ఇళ్ళకు తెచ్చి పాలు పోసేది. ఇతనికి సోడా వ్యాపారమే సరిపోయేది. హైస్కూల్ లో గడ్డి పాట పాడేవాడు. గడ్డికోసి గేదెలను మేపేవాడు. పాట అప్రూప్ కాకపోతే వచ్చి నాకు చెప్పేవాడు. టైం పడుతుందని సలహా చెప్పేవాడిని. మాస్టర్ని అయిన తర్వాతా “మేస్టారూ” అనే పిలిచేవాడు. ఆప్యాయతకు మారు పేరుగా మసిలాడు. ఊరందరికి మంచివాడ నిపించుకొన్నాడు. తగాదా మనిషి కాదు. డబ్బులు చేతిలో లేకపోతే అప్పు పెట్టి తాగి ఒకేసారి చెల్లించే వాళ్ళం. బి.జే.పి. అన్నా, మోహన్ కు మంచి అభిమానమే. వాళ్ పాయి అడ్వాని గురించి వీరావేశంగా చెప్పేవాడు. అలాగే ఒక పల్లెకారు. అతను జగన్నాథం. చిన్న వంతెన దగ్గర ఉండేవాడు. పగలల్లా చేపలు పట్టి అమ్ముకొని సాయంత్రాలలో మా పార్థి మేస్టారి పార్లమెంట్ కు చేరేవాడు. ఆర్.ఎస్.ఎస్.జనసంఘ్, బిజెపిలంటే యెంత అభిమానమో అతనికి మాటల్లో చెప్పలేను. మాతోపాటు చక్కగా పరిశుభ్రమైన భాషలో రాజకీయాలు మాట్లాడేవాడు. మేము చెప్పింది వినేవాడు. తను చెప్పదలచింది సంకోచం లేకుండా చెప్పేవాడు. ఎలక్షన్లు

ఉసుల్లో ఉయ్యూరు

వస్తే మాకు సందడే సందడి. అర్ధరాత్రి దాకా కబురే. కోమటి సాంబయ్య, పార్థి, కొలవల చలపతి, మండా వీరభద్రరావు, ఎల్ఐసీ శ్రీహరిరావు, ఇంకో ఎల్ఐసీ కొమటా యన, నేనూ ముత్తయ్య మేష్టారు ఆయన కెసీపి భాస్కరరావు మొదలైన వారందరం చేరేవాళ్ళం. భలే సరదాగా ఉండేది. సోడా మోహన్ సోడాలన్నీ అమ్ముకొని ఇంటికెళ్ళి భోజనంచేసి వచ్చి మాతో చేరేవాడు.

సోడాల ధ్యాసలో ఉన్నాం కనుక మా ఉయ్యూరు సోడా గాస్ గురించి చెప్పకపోతే ఉయ్యూరు నన్ను క్షమించదు. మా షుగర్ ఫాక్టరీ బై ప్రాడక్ట్ గా సోడా గాస్ ఉండేది. సిలిండర్లలో నింపి హై ప్రెజర్ లో లిక్విడ్ గా మార్చి నిలవ ఉంచి హోల్ సెల్ గా, రిటైల్ గా అమ్మేవారు. అక్కడి నుండే తెచ్చుకొని సోడా మెషిన్ కు సిలిండర్ బిగించి సోడాకాయల్ని శుభ్రంగా గడ్డి పరకలతో కడిగి, మిషన్ కు తగిలించి సోడా గాస్ నింపి కేసుల్లో అమర్చుకొని బళ్లలోను సోడా బండీలలోను పెట్టుకొని అమ్మేవారు. ఏ గాస్ కు లేని ప్రత్యేకత ఉయ్యూరు సోడా గాస్ కు ఉంది. దీని రుచి కిక్కు అదుర్స్. తాగినవాడు కెప్పు కేక. మిగతా ఊళ్ళలోని గాస్ ఎందుకో ఏదో వాసన వచ్చేది. ఇది మాత్రం చాలా స్వచ్ఛంగా ఉండేది. అందుకే రాష్ట్రం అంతా ఉయ్యూరు నుంచే సిలిండర్లు తెప్పించుకొనే వారు. “ఇది గాస్” కాదు పచ్చి నిజం. కంకిపాడు పామర్రులలో బస్ లు ఆగినా ఉయ్యూరులోనే ప్రయాణీకులు సోడా కొట్టించుకొని తాగేవారు. అదే మా కెసీపి సోడా గాస్ కున్న ప్రత్యేకత.

మా ఇంటినుంచి సెంటర్ కు వెడుతుంటే సెంటర్ కు దగ్గరలో కుడి ప్రక్కన ఒక కుర్ర సాహేబుగారి కిళ్ళీకొట్టు ఉండేది. అక్కడ కిళ్ళీ స్పెషల్. అక్కడే అందరూ కిళ్ళీలు కట్టించుకోనేవారు. చాలా రుచిగా ఉండేది. అతని దగ్గరా సోడాల అమ్మకం ఉండేది. హిమాలయా కూల్ డ్రింక్స్ మూతపడిన తర్వాత ఈ బడ్డిలోనే సోడా తాగేవారు. బాగా ఉండేది కూడా. అతను మనిషి కురచ. పొట్ట లావు. అతని బావమరిది నా శిష్యుడు ట్యూషన్ కూడా చదివాడు. కొంత కాలం బస్ రిజర్వేషన్ టికెట్లు కూడా అమ్మేవాడు. అతనిదే కాటూరు రోడ్డులో ఉన్న సహారా ఆఫీసు బిల్డింగ్ అని విన్నాను.

సోడా మోహన్ కు పోటీగా ఇద్దరు ముగ్గురు సోడా బండీలు వేసుకొని ఊరిలో తిరిగి సోడాలమ్మేవారు. అందులో ఒక సాహేబుగారు ఒక సన్నగా పీలగా ఉండే కాపు ఆయనా ఉన్నారు. వీరి సోడాకంటే సోడా మోహన్ సోడాకే అప్పటికీ ఇప్పటికీ గిరాకీ ఎక్కువ. ఈ మధ్య మోకాళ్ళ నెప్పితో బాధ పడుతున్నట్లు సోడా మోహన్ చెప్పాడు. కాని సోడా అమ్మకం మానలేదు. ఇప్పుడు లక్ష్మి టాకీస్ అని పిలువబడే ఏకాంబరేశ్వర పిక్చర్ పాలెస్ దగ్గర బడ్డికొట్టులో సోడాలు అమ్మేవారు. అలాగే అన్ని థియేటర్ల దగ్గరా ఇప్పుడున్నాయి.

జనం తెలివి మీరి ఇప్పుడు మామూలు సోడా తాగటం మానేశారు. నిమ్మకాయ

సోదాలే తాగుతున్నారు. ఉయ్యూరు సెంటర్లో అయిదారు షాపులు ఉన్నాయి. నిమ్మకాయ కోసి రసం పిండి పోడవైన పెద్ద గాజు గ్లాసులో పోసి కొద్దిగా సోడా ఉప్పు పంచదార లేక ఉప్పు కలిపి రెండు మూడు సోదాలు దానిలో కొట్టి, నురగలు తెప్పించి చెంచాతో కలిపి ఇస్తారు. చాలా బాగుంటుంది. వేసవి స్పెషల్ అయిందిప్పుడు నిమ్మకాయ సోడా. నా ముస్లిం శిష్యుడికి సెంటర్లో కనకదుర్గా హోటల్ దగ్గర నిమ్మకాయ సోడా షాపులున్నాయి. నేను తాగటానికి వెడితే చాలా స్పెషల్గా కలిపి ఇస్తాడు. అందరి కంటే డబ్బు తక్కువే తీసుకొంటాడు కూడా. ఇప్పుడు మా బజారులో కోట దగ్గరే నిమ్మకాయ సోడా తయారు చేసి అమ్ముతున్నారు. కిందటి వేసవిలో అమెరికా నుంచి మా అమ్మాయి, మనవలు వచ్చినప్పుడు రోజూ అక్కడికే వెళ్లి రాత్రివేళ నిమ్మకాయ సోడా తాగేవారు. అంతకు ముందు కొన్నేళ్ళు నిమ్మకాయ రసం కలిపి గాస్తో సోడాబుడ్డిని నింపి కొట్టి ఇచ్చేవారు. అది అంత బాగుండేది కాదు. ఇప్పటి విధానమే చాలా బాగుంది. కొందరు సోడాను రబ్బరు ఓపెనర్ అక్కర్లేకుండా వ్రేళ్ళతోనే కొట్టే మొనగాళ్ళు ఉండేవారు. వాళ్ళు కొడుతుంటే గుడ్లు అప్పగించి చోద్యంగా చూసేవాళ్ళం.

ఇన్నాళ్ళకు, ఇన్నేళ్ళకు సోడా మోహన్ గురించి రాయటానికి అవకాశం కలిగింది. ఇన్నేళ్ళు రాయనందుకు సిగ్గుపడుతూ ఇప్పటికైనా రాయగలిగినందుకు ఆనందిస్తూ సోడా మోహన్ గురించి రాయలేదేమని నన్ను ప్రశ్నించి, రాయమని గట్టిగా చెప్పి ప్రేరణ నిచ్చిన మా రెండో అబ్బాయి చి.శర్మను అభినందిస్తున్నాను.

58) నా జీతం - తొంభై

నిన్న సాయంత్రం నా అమెరికా మిత్రులు శ్రీ మైనేని గోపాలకృష్ణగారు ఫోను ఫోన్ చేసి తమ బావగారు అన్నే హనుమంతరావు గారు, అక్కగారు ఒక వారం తమతో గడపటానికి అమెరికాలోని డెట్రాయిట్ నుంచి వచ్చారని చెప్పి, హనుమంతరావు గారికి ఫోన్ ఇచ్చి నాతో మాట్లాడించారు. ఆయన సరసభారతి పుస్తకాలు చదివానని ముఖ్యంగా మా నాన్నగారు రాసిన సరసభారతి మొదటి పుస్తకంగా ప్రచురించిన 'జ్యోతిస్సంశ్లేషణం' చదివి, యాభై ఏళ్ళు వెనక్కి వెళ్లి మా తండ్రిగారితో తమకున్న అనుబంధాన్ని తమ సరస్వతి ట్యూటోరియల్ కాలేజీలో మా నాన్నగారు తెలుగు పండితులుగా పని చేయటాన్ని గుర్తుకు చేసుకొన్నారు. మా తమ్ముడు కృష్ణమోహన్ కూడా అందులో పనిచేసిన విషయం జ్ఞాపకానికి తెచ్చారు. నేను ఉయ్యూరు హైస్కూల్లో సైన్స్ మేస్టరుగా పని చేసినప్పుడు మా ఇద్దరి పరిచయాలను నేమరేసుకొన్నారు. తనకు ఎనభై అయిదేళ్ళు అని ఇంకా అక్కడ డిగ్రీ విద్యార్థులకు లెక్కలు బోధిస్తూనే ఉన్నానని చెప్పారు. చాలా సంతోషం వేసింది వారితో మాట్లాడటం. వారబ్బాయిలిద్దరు నా స్టూడెంట్స్ అని గుర్తు. ఒకతను అమెరికాలో ఎలర్నీ స్పెషలిస్ట్ అని ఆయనే చెప్పారు. 2008లో మేము మూడవసారి

అమెరికాకు డెట్రాయిట్ దగ్గర స్టెర్లింగ్ హైట్స్‌లో మా అమ్మాయి విజ్ఞి వాళ్ళింటికి వెళ్ళినప్పుడు గోపాలకృష్ణగారు, హనుమంతరావుగారికి మా నంబర్ ఇస్తే, ఆయన నాకు ఫోన్ చేసి మాట్లాడారు. చాలాసేపు ఎన్నో విషయాలు మాట్లాడుకొన్నాం. మళ్ళీ ఆరేళ్ళకు నిన్న ఆయనతో మాట్లాడటం జరిగింది. మా శ్రీమతికి సరస్వతి ట్యుటోరియల్ కాలేజి ప్రిన్సిపాల్, మైనేనిగారి బావగారు ఫోన్ చేశారు అని చెప్పా. “ఏమండీ మీకు గుర్తుందా? మీ తమ్ముడు మోహన్ ఆ కాలేజీలో పనిచేసి జీతం తీసుకొన్న రోజు ఇంటికి వచ్చి “అమ్మా! నా జీతం అని గట్టిగా అరిచి తొంభై రూపాయలు” అని నీరసంగా చెప్పేవాడు అన్నది. ఒకసారి నా మనస్సు కూడా గుండ్రాలు, చక్రాలు తిరుగుతూ యాభై ఏళ్ళు ‘మెరుపు వెనక్కు’ అంటే ఫ్లాష్‌బ్యాక్‌కు వెళ్ళింది. ఆ జ్ఞాపకాలు ఇప్పుడు పంచుకోవటానికే ఈ ప్రయత్నం.

శ్రీ అన్నే హనుమంతరావుగారు, రిటైరేడ్ హెడ్ మాస్టర్ శ్రీ పుచ్చా శివయ్యగారు కలిసి ఆ ట్యుటోరియల్ కాలేజీని పెద్ద వంతెన దాటిన తర్వాత పుల్లెరు కాలువ గట్టుపై కొంతదూరం దాటిన తర్వాత ఎడమ వైపు సందులో తాటాకు పాకల్లో స్థాపించారు. శివయ్యగారు ప్రిన్సిపాల్ మాత్రమే కాదు, మంచి ప్రిన్సిపల్స్ ఉన్న ఉత్తమ వ్యక్తి. పంచెకట్టు ఉత్తరీయం వల్లేవాటు, పిలక, చొక్కాతో విభూది రేకలతో ఉండేవారు. ఇంగ్లీష్‌లో మహాదిట్ట.. హనుమంతరావుగారు లెక్కలు బోధిస్తూ డిసిప్లిన్ చూస్తూ హాస్టల్ కూడా నడిపేవారు. మా నాన్నగారు మృత్యుంజయశాస్త్రి గారు ఉయ్యూరు జిల్లా పరిషత్ హైస్కూల్‌లో రిటైర్ అయి, రెండేళ్ళు ఉంగుటూరులో పనిచేసి దీనిలో చేరారు. ఆదిరాజు శివయ్యగారు సెకండరీ గ్రేడ్ టీచర్‌గా రిటైర్ అయి, అందులోనే చేరారు. పున్నయ్యగారూ గొప్ప టీచరే. పోలవరపు జనార్దనరావుగారు అనే ‘గూని’ ఉన్న ఆయనా అక్కడ లెక్కలు చెప్పేవారని జ్ఞాపకం. ఆయన్ను అందరూ ‘గూని జనార్దనరావు’ అనే వారు పాపం. ఆయన తర్వాత జిల్లా పరిషత్‌లో ఉద్యోగం పొంది లెక్కల మేస్త్రూరుగా ఉయ్యూరు హైస్కూల్‌లో మాతో కలిసి పనిచేశారు. ఆయన అన్న అప్పారావుగారికి, కడవ కొల్లు వంతెన దిగువన మా పొలాల దగ్గరే పక్కనే పొలం ఉండేది. అలా మా పరిచయం.

అప్పుడు మెట్రిక్ విద్యార్థులు ఎక్కువగా ఉండేవారు. అందరూ ‘బడితెల్లా’ బలిసి ఒడ్డా పొడుగుతో ఉండేవారు. వాళ్ళను వంచి చెప్పింది వినేట్లు చేసే శక్తి సామర్థ్యాలు హనుమంతరావు గారికే ఉండేదని చెప్పుకొనేవారు. ఎంతటి వాడినైనా ఒంగో పెట్టి వీపు విమానం మోత మోగించి లెక్కలు నేర్చి పాస్ అయ్యేట్లు చేసేవారని చెప్పేవారు. అందుకే ఆయన అంటే హడల్. ఒక రకంగా అక్కడ మేస్త్రూర్లు అంతా ‘క్రీం ఆఫ్ ఇంటెలిజెన్స్’ అనిపించుకొన్నారు. మా మైనేని గోపాలకృష్ణగారు కూడా అమెరికా వెళ్ళేముందు ఒక్క వారం రోజులు అందులో ‘మిణికారు’ అని ఆయనే చెప్పుకొన్నారు. శివయ్యగారి అల్లుడు అక్కడ సైన్స్ మేష్టారు. ఎర్రగా బక్క పల్చగా

ఉండేవారు. తర్వాత కే.సి.పిలో కెమిస్ట్ ఉద్యోగంలో చేరి, మంచి పొజిషన్ లోనే రిటైర్ అయ్యారు. నాకు మంచి స్నేహితులు. మా నాన్నగారు పని చేసినప్పుడు చాలా తక్కువసార్లు మాత్రమే ఆ కాలేజీకి వెళ్ళినట్లు గుర్తు. తెలుగులో మా నాన్నగారిని మించిన పండితుడు జిల్లాలోనే లేరని అందరూ చెప్పుకోగా విన్నాం. మాకూ తెలుసు. ఇంటి వద్ద భోజనం చేసి, అక్కడికి వెడితే మధ్యలో అక్కడ మంచి నీళ్ళు కూడా తాగేవారు కాదని, మా ఇంట్లో అద్దె కుండే మల్లాది రామకృష్ణయ్యగారు అనే ఎలిమెంటరీ స్కూల్ టీచర్ గారి అబ్బాయి శర్మ అందుకోసం ఇంటి నుంచే మరచెంబుతో నీళ్ళు తీసుకొని వెళ్లి ఇస్తేనే తాగేవారని ఆతను అయిదేళ్ళ కింతం చెప్పగా మాకు తెలిసింది. బెజవాడలో వాణీ ట్యూటోరియల్ కి కాలేజీ అప్పుడు పెద్ద పేరుండేది. ఎక్కడెక్కడి నుంచో వచ్చి అక్కడ చదివి పాస్ అయ్యేవారు. అలాగే గుంటూరులో సి.వి.ధన్ కాలేజీకి గొప్ప పేరు. ఇతర రాష్ట్రాల తెలుగు వారు కూడా అక్కడ చదివి పరీక్షరాసి పాస్ అయ్యేవాళ్ళు. ఆ తర్వాతి స్థానం మా ఉయ్యూరు సరస్వతి ట్యూటోరియల్ కాలేజీకే. అంతటి పేరు ప్రతిష్టలు ఉండేవి.. ఉయ్యూరుకు కే.సి.పి.,సి..ఎం ఆస్పత్రి తర్వాత గుర్తింపు తెచ్చింది సరస్వతీ ట్యూటోరియల్ కాలేజీయే అని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు. దీని వెనక శివయ్యగారి హనుమంతరావుగారి తీవ్ర కృషి శిక్షణ, అధిక ఉత్తీర్ణతా శాతం, క్రమ శిక్షణలే కారణాలు. విరామం ఎరుగకుండా వారుదీక్షతో చేసిన కృషి, సాధనా ఫలితమే ఇది అనిపిస్తుంది.

శివయ్యగారి మరణం తర్వాత హనుమంతరావుగారే ట్యూటోరియల్ కాలేజీని నడిపారు. అప్పుడు మా తమ్ముడు అక్కడ పనిచేసిన జ్ఞాపకం. నేను చదువులోనో ట్రైనింగ్ లోనో, ఉద్యోగంలోనో ఎక్కడో ఉండేవాడిని. కనుక నాకు వాడు ఇక్కడి టీచర్ చేసిన సంగతి పూర్తిగా తెలీదు. అప్పటికి మా నాన్నగారు చనిపోయారని గుర్తు. ఆ సమయంలో చేసి ఉంటాడు. సైన్స్ చెప్పేవాడేమో. అప్పుడే అక్కడ జీతం తీసుకొని ఇంటికి హడావిడిగా వచ్చి మా అమ్మతో నా జీతం అని ఇందాక చెప్పినట్లు గట్టిగా అరిచి చెప్పి చెప్పి, తొంభై అనే సరికి 'లో వాయిస్'లో చెప్పేవాడని మా ఆవిడ చెప్పటం వలననే నాకు తెలిసింది. మా అమ్మ ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వుకోనేడట కొడుకు ప్రజ్ఞకు. ఆ రోజుల్లో జీతాలు అందరికీ అలానే ఉండేవి. నేను బందరు హిందూ కాలేజీలో ఫిజిక్స్ డిమాన్ స్ట్రీటర్ గా 1958-59లో పని చేసినప్పుడు నా జీతం కూడా ఎనభై రూపాయలు బేసిక్, డి.ఎ .ముప్పై. మొత్తం నూట పది రూపాయలే. మా వాడు కొంచెం డ్రమట్రైజ్ చేసి జీతం సంగతి చెప్పేవాడేమో?

హనుమంతరావుగారు ట్యూటోరియల్ కాలేజీని కాటూరు రోడ్డులో కుడిపక్క పాకలు వేసి చాలా కాలం నడిపారు. అప్పుడు నేను ఉయ్యూరు హైస్కూల్ లో పని చేసేవాడిని. అప్పుడే వాళ్ళబబ్బాయిలిద్దరూ చదివారని జ్ఞాపకం. రెండోవాడు ఆయన

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కాలేజిని నడిపిన జ్ఞాపకం. తర్వాత ఆ కాలేజి పెద్ద వంతెన దగ్గర ఇప్పుడున్న బస్స్టాండ్ దగ్గర మైనేని వారి స్థలంలోననుకొంటా నడిపారు. వార్షికోత్సవాలు ఘనంగా నిర్వహించేవారు. పిలిస్తే వెళ్ళే వాళ్ళం.. పరిచయమూ బాగా ఉండేది. ఆయన పంచె కట్టే తీరు తామాషాగా ఉండేది. తెల్ల పంచె తెల్ల చొక్కాతో భారీ పర్సనాలిటీతో ఉండేవారు. మాటలు కొంచెం స్పీడ్ గా మాట్లాడేవారు. కన్ను కొంచెం అదురుతూ ఉన్నట్లు ఉండేదని గుర్తు.

హనుమంతరావు గారు వ్యవసాయమూ చేసేవారు. ప్రత్తి పంట బాగా పండించి అధిక దిగుబడి సాధించేవారు. అందుకని ఆయనకు 'ప్రత్తి పెద్ద' అనే బిరుదు ఇచ్చినట్లు, ప్రభుత్వ సత్కారం అందుకోన్నట్లు జ్ఞాపకం. అబ్బాయి అమెరికా చదువుకు వెళ్లి అక్కడే స్థిరపడటం వల్ల ఇక్కడి కాలేజీని మూసేసి భార్యతో అమెరికా వెళ్లిపోయినట్లు విన్నాను. అక్కడ కూడా ఊరికే ఉండలేదని చికాగోలో అబ్బాయి ఉన్నప్పుడు అక్కడ డిగ్రీ విద్యార్థులకు దాదాపు పదిహేనేళ్ళకు పైగా ట్యూషన్ చెప్పేవారని ఆరేళ్ళ క్రితం నాతో అమెరికాలో మాట్లాడినప్పుడు చెప్పారు. ఆయన ఓపికకు హాట్స్ ఆఫ్ చెప్పినప్పుడే. ఇప్పటికీ విడవకుండా లెక్కలు బోధిస్తూ అందరి అభిమానం సంపాదించు కొంటున్నారు. ఆరోగ్యంగానే ఉంటున్నారు దంపతులు. అంతకంటే కావాల్సిందేముంది? నిన్న మైనేని గారి అమెరికా 'సెల్ కాల' తీగలేక పోయినా ఇక్కడ డౌంకం తా కదిల్చి జ్ఞాపకాల తేగల పాతరను బయటికి తవ్వి తీసింది. సరసభారతి కార్యక్రమానికి సుమారు ఏడు, ఎనిమిదేళ్ళళ్ళ క్రితం మైనేనివారి మెంటార్ శ్రీ కోగంటి సుబ్బారావుగారి సన్మానం, 'దర్శనీయ క్షేత్రాలు' పుస్తకా విష్కరణ సభకు హనుమంతరావుగారు, భార్య అంటే మైనేని వారి సోదరి వచ్చి పాల్గొన్నారు. చక్కగా అన్ని విషయాలు మాట్లాడారు. మైనేనిగారు వారిద్దరికీ అందరితోపాటు పట్టు వస్త్రాలు కొనిపించి మాతో అందజేయించారు.

59) యస్యజ్ఞానదయాసింధు, బ్రహ్మ వి(ఇ)వాహం

మా చిన్నతనంలో చదువు అంటే పెద్ద బాల శిక్ష చదివించటం, బట్టి పట్టించటం. సంస్కృత జ్ఞానం అబ్బటానికి శబ్ద మంజరి, అందులోని సంక్షిప్త రామాయణం నిత్యం వల్ల వేయించటం జరిగేది. ఇంకొక లోక జ్ఞానం కావాలనుకొనే వారికి అమర సింహ మహారాజు రాసిన 'అమర కోశం' (అమరం) శ్లోకాలు కంఠతా పట్టించేవాళ్ళు. ఒక విద్వాంసుడి ఇంటి వద్ద కూర్చుని శిష్యులు చదువుకొనేవారు. ఆనాడు గురువు గారికి పెద్దగా ధన రూపంలో ఇచ్చేవారు కాదు శిష్యులు. కానుకల రూపంలో చెల్లించేవారు. గురువు గారింట్లో ఏ కార్యకరామతులు జరిగినా శిష్యుల కుటుంబాలు అండగా నిలబడి అది తమ ఇంటి కార్యమేనని భావించి, పూర్తిగా అన్నిరకాల మద్దతు ఇచ్చి గొప్పగా నిర్వహించి కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొని కృతకృత్యులయ్యేవారు.

అదొక ఆనవాయితీగా చాలా తరాలుగా జరిగింది.

మా గురువుగారు స్వర్గీయ వేమూరి శివరామ కృష్ణయ్యగారి దగ్గర మేము హైస్కూల్లో ఎనిమిదవ తరగతి అడ్మిషన్ కోసం ప్రైవేట్ చదివాం. గురువు అంటే ఆయనే. మాకు అక్షర భిక్ష పెట్టిన వారు ఆయనే. గుండుతో అంచుల పంచ గోసీ పోసి కట్టి, పైన అదే అంచు ఉత్తరీయం వేసుకొని, దబ్బ పండు చాయతో ఉడయమే సంధ్యా వందనం పూజాదికాలు చేసుకొని నుదుట తీర్చిన మూడు విభూతి రేఖలతో, నుదుట కుంకుమతో సాక్షాత్తు పరమ శివుడులాగా కనిపించేవారు. ముఖ వర్చస్సు చెప్పటానికి వీలే కాదు. స్వచ్ఛమైన మనసున్న వారుకనుక ఆ మనస్సు స్వచ్ఛత ముఖంలో ప్రతిబింబించేది. స్వచ్ఛమైన స్తుటమైన వాక్కు సంస్కృత శబ్దాలను అంత స్వచ్ఛందంగా పలికేవారు ఇంగ్లీష్లోను అంతటి ప్రవేశం ఉండేది. ఆయనకు రాని సజ్జెక్ట్ అనేది లేదని నా విశ్వాసం. హిందీతో సహా అన్ని సభ్యక్షులు ఆయనే బోధించేవారు. లెక్కలు మహా గొప్పగా చెప్పేవారు. చెబితే మనసుకు యిట్టే పట్టేసేది ఏదైనా. అన్ని క్లాసులవారు ఆయన దగ్గర చదివేవారు. మహా డిమాండ్ ఉండేది. ఆయన దగ్గరే తమ పిల్లలను చదివించాలి అని బ్రాహ్మణ, కోమటి కుటుంబాలు భావించేవి. అక్కడ చేరితే 'మనవాడికి తిరుగు లేదు' అని గొప్ప నమ్మకం వాళ్లకు. మాస్టారు అంటే అందరికీ భయమే. మా నాన్నగారితో ఆయనకు మంచి పరిచయం ఉండేది. కనుక నేనంటే ఒక రకమైన ఆపేక్ష కూడా ఉండేది వారికి. వారబ్బాయి దుర్గయ్య అనే నా పేరే ఉన్న దుర్గాప్రసాద్ నా క్లాస్మేట్. పెద్దిభోట్ల ఆదినారాయణ, సూరి నరసింహం, మామిళ్ళపల్లి సత్యనారాయణ కూడా మా క్లాస్మేట్లు.

మాస్టారి పెద్ద కుమారుడు కాశీ హిందూ విశ్వవిద్యాలయంలో చదివేవాడు. రెండవ ఆతను కామేశ్వరరావును పెంపుడిచ్చారు మాస్టారు. ఇంకా ఇద్దరు చిన్న కొడుకులుండేవారని జ్ఞాపకం. కామేశ్వరరావు ఎల్ ఐ సిలో పెద్ద ఉద్యోగం చేసి రిటైరై సుమారు ఏడాది క్రితం హైదరాబాద్లో మరణించాడు. వాళ్ళమ్మాయి లక్ష్మి అమెరికాలో మా అమ్మాయి విజయలక్ష్మి వాళ్ళు ఉంటున్న షార్లేట్లోనే ఉంటోంది. మేము 2014లో వెళ్ళినప్పుడు పరిచయం అయింది. దుర్గయ్య కూడా ఉయ్యూరు వి ఆర్ కే, ఏం హైస్కూల్లో సీనియర్ తెలుగు పండిట్ చేసి, రిటైర్ అయి స్వగ్రామం పెద ముత్తేవి వెళ్ళిపోయాడు. అక్కడ ఆశ్రమంలో శ్రీ సీతా రామయతీస్థులకు సాయంచేస్తూ, భాగవత పురాణ గ్రంథ ప్రచురణకు తన కుమారులతో సహా తోడ్పడుతూ, రెండేళ్ళ క్రితం అకస్మాత్తుగా మరణించాడు. ఈ మధ్య మా అమ్మాయి ఇండియా వచ్చినప్పుడు అక్కడి స్కూల్ వార్షికోత్సవానికి గురుదేవులు ఆహ్వానిస్తే వెళ్లి, దుర్గయ్య భార్యగారిని పలకరించాము.

శివ రామ కృష్ణయ్య మాస్టారుగారు పెద ముత్తేవి నుంచే ఉయ్యూరు వచ్చారు,

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

ఉయ్యారులో కొబ్బరి తోటలో పుల్లెరు కాలవను అనుకొని స్థలం కొని పాకలు వేసి తానూ ఒక దాంట్లో ఉంటూ రెండో దానిలో ట్యూషన్ చెప్పేవారు. నోటి లెక్కలు సాయంత్రం వేళల్లో చెప్పించేవారు. ఉదయం జండా ఆవిష్కరణ, జాతీయ గీతాలాపన ఉండేవి. సాయంత్రం జన గణ మన పాడేవాళ్ళం. క్రమ శిక్షణకు మారు పేరుగా ఉండేది మాస్టారి బడి. అది మాకు ఆనాడు గుడియే. వారే మాకు ప్రత్యక్ష దైవం. మాస్టారి భార్య కొంచెం చామన చాయగా ఎత్తుగా, బక్క పలచగా ఉండేవారు. పూర్వం గురుపత్ని ఎలా ఉండేవారో అలా మా మీద ఆప్యాయాన్ని చిలకరించేవారు. అందర్నీ నవ్వుతూ పలకరించేవారు. మాస్టారితో మాకు చదువు ఉండేది కాదు భయమే నరనరానా. ఇంగ్లీష్ పాఠాలు మహా బాగా బోధించేవారు. ఆయన దగ్గర చదివితే అన్నిటా బెస్ట్, ఫస్ట్గా ఉండాల్సిందే. అంతటి శిక్షణ మాస్టారిది. 'గురు బ్రహ్మ' అంటే నాకు వారే. ఆ తర్వాత మేము కాలేజీ చదువులకు వచ్చినప్పుడు మాస్టారుగారికి ఇక్కడ నచ్చక, స్వంత ఊరి మీద ధ్యాస మళ్ళి పెదముత్యేవి వెళ్ళిపోయారు కుటుంబంతో. నెలకో రెండు నెలలకో ఉయ్యారు వస్తే మా ఇంటికి వచ్చి మా నాన్నగారిని మా అమ్మను, నన్నూ పలకరించకుండా వెళ్ళేవారు కాదు. మాకు ఆయన ఎక్కడ కనపడినా రెండు చేతులు అమాంతం పైకి లేచి నమస్కారం పెట్టేవాళ్ళం. అంతటి గురుభక్తి వారి యెడ మాకుండేది. మా తమ్ముడు, మా మామయ్య గారబ్బాయి పద్మనాభం వగైరాలు కూడా మాస్టారి దగ్గరే చదివారు. అందరం వారి దయవల్లనే ఎంట్రన్స్ పరీక్షలో మంచి మార్కులతో పాసై హైస్కూల్లో ప్రవేశించాము. ఆయన పెట్టిన అక్షర భిక్షే నన్ను ఇంతవాడిని చేసిందని వినయ పూర్వకంగా చెప్పగలను.

హైస్కూల్లో అడ్మిషన్ కోసం చదివేవాళ్ళకే కాక మాస్టారుగారు సంస్కృత కావ్యాలు చదివే ఇద్దరు ముగ్గురికి చదువు చెప్పేవారు. మా చదువు అయి మేము ఇంటికి వచ్చేముందు వారు వచ్చి మాస్టారి లోపల ఇంట్లో కూర్చుని నేర్చుకొనేవారు. అందులో ఒకాయన మా కుటుంబ డాక్టర్ స్వర్ణీయ వెంపటి కుమారస్వామిగారి అన్నగారు లక్ష్మీ నరసింహశర్మ గారు, రెండో ఆయన కొంచెం నల్లగా ఉండే రామచంద్రమూర్తి?. ఇద్దరూ కనక వల్లి నుంచి వచ్చేవారు. పంచె కట్టుకొని ఖండువా బుజాన వేసుకొని, వీభూతి రేకలతో, పిలకతో ఉండేవారు. ఆనాటి ఆచారం అది. ముందే చెప్పినట్లు ఏ చదువైనా ఆనాడు ప్రార్థన శ్లోకంగా 'యస్య జ్ఞాన దయా సింధు'తో ప్రారంభమయ్యేది. ఇది అమరకోశంలోని శ్లోకం. ఒళ్ళు బలిసిన మేము వాళ్ళు ఎక్కడైనా తర్వాత బయట కనిపిస్తే 'యస్య జ్ఞాన దయాసింధో-గోడ దూకితే అదే సందో' అని 'పారడీ' చేసి ఏడిపించేవాళ్ళం. వాళ్ళకంటే మేము అప్పుడు చాలా చిన్న పిల్లలం. ఏమీ అనే వారు కాదు. వాళ్ళూ ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వేవారు. దీనికి 'కొంటె లీడర్ని' నేనే. అసలు శ్లోకం 'యస్య జ్ఞాన దయాసింధు రగాదో రగాధ స్త్రంగా గుణః' అని జ్ఞాపకం.

తర్వాత అమర కోశంలో నామసర్గ చెప్పేవారు. ముందుగా స్వర్గవర్గం చదువుకొనేవారు. అంటే దేవతలకు ఉన్న అనేక పేర్లు శ్లోక రూపంలో అతి తేలికగా గుర్తు పెట్టుకోవటానికి వీలుగా రాశాడు అమరసింహ భూపాలుడు. అమర కోశం వస్తే శబ్దాలపై గొప్ప ఆదిపత్యం వచ్చినట్లే. నానార్థాలన్నీ కరతలామలకాలైనట్లే. స్వర్గ వర్గంలో ముందు దేవతలకుండే పేర్లు వస్తాయి. ఆ శ్లోకం- ‘అమరా నిర్జరా దేవా స్త్రిదశా విబుధాః సురాః-సుపర్వణః సుమనస్సుస్త్రిదివేశా.దివౌకసం’ అని గుర్తు. మా పైత్యం ప్రకోపించి, ఆ శ్లోకాన్ని వాళ్ళు చదివే ధోరణిలో వాళ్ళు బయటికొచ్చినప్పుడు పారడీ చేసి ‘అమరా నిర్జరా దేవా కొమరా కొంప పీకరా’ అనే వాళ్ళం. ఏనుగులు వెదుతుంటే ఎన్ని కుక్కలు మొరిగినా వాటికి లెక్కలేనట్లు పట్టించుకోకుండా వెళ్లి పోయేవారు. ఈ రెండు పేరడీలు నేను కాని మేము కాని కనిపెట్టినవేమీ కాదు. మేము పుట్టే నాటికే వాడుకలో ఉన్నాయి. శ్రవణం వలన విని నోటి కొచ్చాయి. ఇందులో మా ప్రజ్ఞ ఏమీలేదు. అనుకరణ చేసి అభాసు పాలయ్యామేమోనని ఇప్పుడు అనిపిస్తుంది.

మా అమ్మా వాళ్ళ బాబాయి గుండు లక్ష్మీ నరసింహంగారు బ్రహ్మ జ్ఞాని. ఎన్ని లౌకిక వ్యవహారాలలో మునిగి తేలుతున్నా త్రికాల సంధ్యా వందనం. మధ్యాహ్నం సాలగ్రామార్చన తప్పని సరిగా చేసేవాడు. నల్లగా తుమ్మ మొద్దులాగా తెల్లని కను బోమలతో పిలక గోచీ పోసి పంచతో ఉండేవాడు. ఆయన చొక్కా తొడిగేవాడే కాదు. ఎన్ని ఊళ్లు తిరిగినా పైన కండువానో శాలువో ఉండేది. రుద్రాక్షలు మెడలో నిండుగా ఉండేవి. నుదుటిపై ఉదయం విభూతి రేకలు మధ్యాహ్నం కుంకుమ గందాక్షింతలతో వెలిగి పోయేవాడు. మహా నిస్థాపరుడు. కోర్టు పక్షి మా వ్యవహారాలూ వాళ్ళ వ్యవహారాలూ అన్నీ ఆయనే చూసేవాడు. హైకోర్టు దాకా వెళ్లి కేసు గెలిపించేవాడు. ఆయన అంటే లాయర్లకు జడ్జీలకూ మహా గౌరవం. లాయర్లకే పొయింటు చెప్పగలిగే సునిశిత న్యాయ శాస్త్రజ్ఞుడు. మహామృదీయులతో తురకంలో గొప్పగా మాట్లాడేవాడు. కావ్యాలు శాస్త్రాలు క్షుణ్ణంగా అభ్యసించినవాడు. ఇంటికి ఎవరు ఏ వేళ వచ్చినా ఆతిథ్యానికి కొదవ ఉండేది కాదు. పరాయి ఊరు బ్రాహ్మణులకు ఉయ్యూరులో భోజనం ఎక్కడ దొరుకుతుంది అంటే ‘గుండు’ వారింట్లో అని అందరూ చెప్పేవారు. ఆయన భార్య ఎప్పుడో చనిపోయింది పిల్లలూ లేరు. కనుక మా మేనమామ గంగయ్యగారినే పిల్లాడుగా చూసి పెంచాడు. మా అమ్మ, మామయ్యలకు చిన్నతనంలోనే తలిదండ్రులు చనిపోయారు. కనుక మామయ్యే ఆయన కొడుకు. ఎప్పుడూ “అబ్బాయి” అని ఆయన్ను “అమ్మాయి” అని మా అమ్మను ప్రేమగా పిలిచేవాడు. మా ఊళ్లో బంది పోటు దొంగలు పది దోచుకుపోవటానికి వస్తే, మా నరసయ్య తాతయ్య, మా అసలు తాతయ్య సింగిరిగిరి శాస్త్రిగారు అంటే ఆయన తమ్ముడు మా అమ్మవాళ్ళ నాన్న కలిసి బరిసెలు చేత బట్టుకొని తరిమి తరిమి కొట్టారట. వీరికి మా ఇంటి ముందున్న

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

కోమటి వెంట్రప్రగడ వెంకటరత్నం కూడా సాయం చేశాడట. మసీదు ముందు వీరమ్మతల్లి మేళాలు వాయిస్తూరాదని ఆంక్ష పెడితే కోర్టు దాకా వెళ్లి గెలిచి వాయించే వీలు పొందాడు మా నరసయ్య తాతయ్య. ఆయన్ను అందరూ ఊళ్ళో నరసింహంగారు లేక నరసయ్యగారు అనేవారు. ఇంతకీ ఇదంతా ఎందుకు అంటే %-

మా నరసింహం తాతయ్య బ్రహ్మ జ్ఞాని అని ముందే చెప్పాను కదా. ఆయన ఎప్పుడు వేదాలను, ఉపనిషత్లను, బ్రహ్మ సూత్రాలను ఖాళీ సమయంలో మననం చేసుకొంటూ ఉండేవాడు. మాకు చిన్నతనం కదా. ఆయన బ్రహ్మ సూత్రాలలో ఒకటైన 'బ్రహ్మ ఇవాహం' అనే దాన్ని పదేపదే చెప్పుకోనేవాడు. నేనే బ్రహ్మను అని అర్థం. మాకు నవ్వు ఒచ్చేది. మాకు అర్థం తెలిసి ఏడవదు కదా. నేనొకసారి ఊరుకుండ లేక "తాతయ్యా! 'బ్రహ్మ వివాహం' అంటే ఏమిటి?" అని అడిగా. మా తాతయ్య అగ్గిమీద గుగ్గిలం అయి అంతెత్తు లేచి "ఒరే అడ్డ గాడిదా! బుద్ధి ఉందా? అది బ్రహ్మ ఇవాహం. బ్రహ్మ వివాహం కాదు. ఎందుకొచ్చిన చదువుల్రా మీవి. ధాక్కేరీ" అని కేకలేశాడు. ఇక అక్కడ ఉంటే ఒట్టు పీత కొట్టుడు కొడతాడని ఒకటే పరుగు పక్కనే ఉన్న మా ఇంట్లోకి. మా ఇంట్లో ఈ మాట చెబితే అందరూ పగలబడి నవ్వారు. ఏడవలేక నేనూ నవ్వాననుకొండి. మా తాతయ్య యెంత బాగా సంస్కృతం చదువుకోన్నాడో బాగా కోపం వస్తే అంత బాగా 'పన్నెండో నంబరు భాష' అంటే బండ బూతులు తిట్టగలడు. నా అదృష్టం ఆ చిట్టా విప్పలేదు. ఇదండీ యస్య జ్ఞాన దయా సిందో, బ్రహ్మ వివాహం సంగతులు.

60) బాబీకి పాట హాబీ

"బాబీ" అని "బబ్బి" అని మేం పిలిచే అతను ఎర్రగా చక్కగా అందంగా నవ్వు ముఖంతో కుదిమట్టంగా స్వచ్ఛమైన తెల్లటి బట్టలతో ఉంటాడు. మాట కొంచెం తొందర. ఒకటికి రెండుసార్లు వింటే కాని అర్థం కాదు. వేగంగా మాట్లాడటమే దీనికి కారణం. అందగాడు. ఆస్తీ ఉన్నవాడు. మాకంటే ఒకటి రెండేళ్ళు చిన్నవాడు. 1960-70 కాలంలో డిగ్రీ చదివి ఉయ్యూరులోనే వాళ్ళ స్వంత ఇంట్లో అన్నదమ్ములతో ఉండేవాడు. ఇంతకీ బబ్బి ఎవరో కాదు. నాకు మేనమామ వరస. అంటే మా అమ్మగారి చిన్న బాబాయి కొడుకు. వాళ్ళ ఇంట్లో అందరి పేర్లు తమాషాగానే ఉండేవి. మా అమ్మ బాబాయి గుండు అంతర్వేదిగారు పెంపుడు వెళ్ళాడు. ఆయన రాజమండ్రిలో పోలీస్ సర్కిల్ ఇన్స్పెక్టర్ చేసి రిటైర్ అయి ఉయ్యూరులో స్థిరపడ్డారు. అస్తి బాగా కలిసి వచ్చింది గుంటూరులో చాలా ఎకరాలు ఉండేవి ఉయ్యూరులో సరే చెప్పక్కర్లేదు. ఆయన పెద్ద భార్య కొడుకే మా 'అప్పనకొండ మామయ్య'. జంషెడ్పూర్ టాటా ఐరన్ అండ్ స్టీల్ కంపెనీలో చీఫ్ కెమిస్ట్. అసలు పేరు వరాహ నరసింహం. కాని అప్పలకొండ

గానే మా కుటుంబాలలో వాడుక. రెండో సంబంధం ఆవిడ పద్మావతమ్మగారు. ఆవిడ పెద్దకొడుకు 'అబ్బులు' అసలు పేరు రాజ శేఖర్ అని గుర్తు. పెద్దకూతురు 'అమ్మాళు' అసలు పేరు నాకు గుర్తులేదు. అబ్బాయిల్లో అబ్బులు తర్వాతివాడు 'రామం' అనే శ్రీ రామచంద్రమూర్తి. తర్వాత వాడు 'బాచ్చి' అనే బాల భాస్కరరావు. వీడు నా క్లాస్మేట్. "మామా" అని నేను పిలిస్తే "మల్లుడూ" అనివాడు పిలిచేవాడు. వీడి తర్వాత వాడే 'బబ్బి'. అమ్మాయిలలో అమ్మాళు తర్వాత ఆవిడను "మామ్మ" అనేవాళ్ళం. అసలు పేరు లక్ష్మీ నరసు. తరువాత 'రోజమ్మ' అనే సరోజినీ పిన్ని. ఆ తర్వాత లక్ష్మమ్మ అనే ఆవిడ. వీరిల్లు మాకు అవతలి బజారులో వేగ రాజు వారిళ్ళ దగ్గర ఉంటుంది. మంచి స్థితిపరులు. వ్యవసాయం. అంతర్వేదిగారు ఆయన చనిపోయిన తర్వాత భార్య పద్మావతమ్మ గారు, ఆ తర్వాత రామం బాచ్చి బబ్బిలు చూసేవారు. పెద్దకుటుంబం అందరికీ లక్షణంగా పెళ్ళిళ్ళు అయి బాగానే ఉన్నారు. బాబి అన్నా కాని, వాడి 'హాబీ' పాట గురించి చెప్పకుండా శాఖా చంక్రమణం చేశాను. బాబీ ఎప్పుడూ ఏదో 'హం' చేస్తూండేవాడు. ఏదోలే అని చాలాకాలం అనుకొన్నాం. ఒకసారి అనుకోకుండా వాళ్ళ ఇంటికి వెడితే బ్రహ్మాండంగా పాట పాడుతున్నాడు. అబ్బో వీడిలో ఇంతటి కళాకారుడున్నాడని అప్పుడే తెలిసింది. సెలవల్లో వాడు ఉయ్యూరు రావటం, వచ్చినప్పుడల్లా "భవానక్కాయ్" అని మా అమ్మను పిలుస్తూ ఉండటం నన్ను "దుర్గాపతీ" అని మా వాళ్ళు అందరూ పిలిచినట్లు పిలవటం, మేమూ వాళ్ళింటికి బంధుత్వంగానే కాకుండా స్నేహంతోనూ వెళ్ళటం అలవాటే. పెళ్ళిళ్ళకూ, పేరంటాలకూ తద్దినాలకూ ఒకళ్ళ ఇంటికి ఒకళ్ళం వెళ్ళటం రివాజే. బబ్బి పాట విన్న దగ్గర్నుంచి వాడితో వీలైనప్పుడల్లా పాడించాలి అనుకొనేవాడిని. అడిగితే ముందు ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వేసేవాడు. తర్వాత పాట అందుకొనేవాడు. ఎంత అందగాడో అంతటి పాటగాడు. గాంధర్వ గానమే అది. ఎక్కడా సంగీతం నేర్వలేదు. వినికిడి, గ్రామఫోన్ రికార్డుల వల్ల వచ్చిన పాటే అది. ముఖ్యంగా శ్రీకృష్ణుడి గురించి బబ్బి సినిమా పాట పాడుతుంటే పరవశించి పోయేవాళ్ళం. "నీల గగన ఘన శ్యామా" వంటి భక్తిగీతాలు వాడి నోట వినవలసిందే. హాయి అనుభ విన్నాల్సిందే. ఎంత క్లిష్టమైన రాగమైనా, యెంత శ్రుతిలో ఉన్నా ఏ స్థాయిలోనైనా పాడగల నేర్పు వాడిది. భగవద్దత్త స్వరం. ఎక్కడా జీర ఉండేది కాదు. విన్న కొద్దీ ఇంకా వినాలనిపించేది. అలా కూచోబెట్టి అరగంటా గంటా పాడించేవాళ్ళం. ఒకసారి విష్ణాలయంలో కూడా పాడించిన జ్ఞాపకం.

మా అందరికీ అప్పుడు మీటింగ్ ప్లేస్ మా ఇంటికి ఎదురుగా రోడ్డు మీద ఉన్న వంగల కృష్ణదత్తశర్మ గారు అనే 'దత్తు గారిల్లు'. అక్కడికే అందరం చేరేవాళ్ళం. ఆయనకూ సంగీతంలోని మెలకువలన్నీ తెలుసు. పిల్లల్లో పిల్లవాడుగా పెద్దల్లో పెద్ద వాడుగా ఉండేవారు దత్తుగారు. ఒక రకంగా మా 'సాంస్కృతిక మెంటార్' దత్తుగారే.

ఆయన దగ్గరున్న సాహిత్యం అంతా చదివే వాళ్ళం. ఆయనతో మాట్లాడటమే మాకు ఒక ఎడ్యుకేషన్ గా ఉండేది. బాగా ఎలివేట్ చేసేవారు. వారి ఇంట్లోనే బాలభారతి నిర్వహించాం. నన్నయ కళాసమితి జరిపాం. ఆర్.ఎస్.ఎస్.కూ ఆయన ఇల్లు పెద్ద కేంద్రం. తర్వాత జనసంఘం, ఆ తర్వాత బిజెపికి కూడా. బబ్బి అక్కడ ఎక్కువ పాడేవాడు. విని అందరం ఆనందించి అభినందించేవాళ్ళం.

పాట అబ్బికి ఒక హాబీ మాత్రమే. ఆ పాట లేవాడికి ఒక రకంగా వరమైంది. కాని వాళ్ళన్నయ్య 'బాచి'కి శాపం అయింది. మా ఇళ్ళల్లో వేసవికి ఆడపిల్లలందరూ పుట్టింటికి తరలిరావటం, నెల రెండునెలల్లో పిల్లా పాపాతో ఇక్కడ ఉండి వెళ్ళటం జరిగేది. బాచీ వాళ్ళ పెద్దక్క అమ్మాళు ఆడపిల్లలు బహు అందంగా ఉంటారు. అందులో ఒకమ్మాయిని బాచ్చికి ఇవ్వాలని వాళ్ళూ అనుకొన్నారు, వీళ్ళూ అంటే మా పద్మావతమ్మ అమ్మమ్మవాళ్ళు అనుకొన్నారు. ఖాయమే అని అందరూ గట్టిగా నమ్మారు. కాని తాను ఒకటి తలిస్తే దైవం ఇంకోటి తలుస్తాడు కదా. అమ్మాళు పిల్లలు ఉయ్యారు వచ్చినప్పుడు, బబ్బి పాటలు, మాటలకు పరవశించి బాచ్చిని చేసుకోవాల్సిన అమ్మాయి బబ్బిని ప్రేమించింది. బబ్బికి ఇష్టమే. ఇద్దరూ కలిసి తిరిగారు. మొదట్లో మామూలే అనుకొన్నారు. చివరికి విషయం బయటపడి అందరూ అవాక్కయ్యారు. ఆ అమ్మాయికి బాచ్చి మీద ప్రేమ లేదని తెలిసింది. ఇద్దరూ మేనమామలే కదా. బబ్బి పాటో మనసు దోచేశాడు. కళ్యాణ ఘంటా కొట్టేశాడు. బాచ్చి చాల హుందాగా వ్యవహరించి, ఇదివరకు అనుకొన్న మాటలను మర్చిపోయి, పెద్దవాళ్ళను ఒప్పించి తమ్ముడు బబ్బి పెళ్లి దగ్గరుండి చేయించాడు. కథ సుఖాంతం అయింది. వాళ్ళకొక కొడుకు. ఉయ్యారు వచ్చినప్పుడల్లా పిల్లాడితో సహా మా ఇంటికి వచ్చి వెళ్ళేవారు బబ్బి దంపతులు.

బబ్బి జంషెడ్ పూర్ లో టాటా ఐరన్ అండ్ స్టీల్ కంపెనీలో పెద్ద ఉద్యోగం చేశాడు. సత్యసాయి బాబా భక్తుడయ్యారు భార్యా భర్తలు. రిటైర్ అయి కొడుక్కి పెళ్లి చేశాడు. కాని బాచ్చి జీవితం చాలా ఒడిదుడుకులకు లోనైంది. తెలిసి, తెలిని తప్పులు చేసి ఇబ్బంది పడ్డాడు. తర్వాత రాజమండ్రిలో నా బి ఇ డి ట్రేయింగ్ మేట్ రామలక్ష్మిని వివాహం చేసుకొన్నాడు, సంతానం లేదు. ఉయ్యారులో 'శారదా నికేతన్' అనే స్కూల్ స్థాపించి బాగా నడిపాడు. ఆవిడా టీచర్ గా ఉండేది. అందులో హాస్టల్ కూడా పెట్టాడు. ఇంగ్లీష్ లో బాచ్చి దిట్ట. మహా క్లాస్ గా ఇంగ్లీష్ ను మహా గొప్ప యాక్సెంట్ తో మాట్లాడేవాడు. ఇంటర్, డిగ్రీ వాళ్ళకు ఇంగ్లీష్ ట్యూషన్ చెప్పేవాడు. కిటకిట లాడేవారు విద్యార్థులు. నేనూ ఒక ఏడాది అందులో సైన్సు లెక్కలు 'మిణికాను'. ఎదేమిది ఏళ్ళ క్రితం బాచ్చి అకస్మాత్తుగా చనిపోయాడు. వాడు కూడా సత్యసాయి భక్తుడే. ఎప్పుడూ భజనలు చేయించేవాడు. భోజనాలు పెట్టేవాడు. కాని నోటి వెంట 'బండ బూ'లు వచ్చేవి. అన్నిని కొంత తమ్ముడు బబ్బి పేరున రాసేశాడు. భార్య కూడా ఒక ఏడాది ఇక్కడే

ఉండి తనకొచ్చిన అన్నిని కూడా బట్టికి, వాడి కోడుక్కి రాసేసి ఉయ్యారు వదిలి అన్నయ్యల దగ్గరికి తిరుపతి వెళ్ళిపోయింది. బట్టి దంపతులు పుట్టపర్తిలో ఉంటూ సాయిబాబా సేవలో జీవితాన్ని ధన్యం చేసుకొంటున్నారు. బాబి హాబీ పాట ఇన్ని మెలికల్ని తిప్పింది.

61) మా గురుదేవులు స్వర్గీయ శ్రీ కోట సూర్యనారాయణ శాస్త్రి మాస్టారు

ఉపాధ్యాయ దినోత్సవం. గురుపూజోత్సవం. మహా తత్వవేత్త ప్రాక్ పబ్లిషు తత్వ శాస్త్రాలను లోతుగా అధ్యయనం చేసి తులనాత్మక తత్వశాస్త్రాన్ని ప్రపంచానికి తెలియజేసి అందులో మన ఉత్పత్తను నిర్వచనంగా ఆవిష్కరించిన డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధా కృష్ణ పండితుని జయంతి రోజు. ఇంతటి పవిత్రమైన రోజున నా చేత అక్షరాలూ దిద్దించి, అక్షరాభ్యాసం చేయించి, కన్న కొడుకుగా నా చిన్నతనంలో ఆదరించి అక్షర భిక్షా దానం చేసిన మా గురుదేవులు, గురుబ్రహ్మ స్వర్గీయ కోట సూర్యనారాయణ శాస్త్రి మాస్టారు గారిని సంస్మరించటం నా విధిగా భావిస్తున్నాను. ఇంతకాలం విస్మరించినందుకు వారికి క్షమాపణలు చెప్పుకొంటున్నాను. మాటల్లో రాయటం మరచినా మనసులో వారు కొలువయ్యే ఉన్నారు. వీలైనప్పుడల్లా వారిని నేనూ, వారి ప్రియ శిష్యులు ప్రస్తుత అమెరికా వాసి శ్రీ మైనేని గోపాల కృష్ణయ్యగారు గుర్తు చేసుకొంటూనే ఉన్నామని సవినయంగా మనవి చేస్తున్నాను.

ఉయ్యారులో రాజగారి కోట బజారులో మెయిన్ రోడ్ కు వెనక మా మండువా పెంకుటిల్లు ఉంటుంది. మా ఇంటికి ఉత్తరం వైపు అనుకొని మా మేనమామ గుండు గంగయ్యగారిల్లు ఉంది. దక్షిణాన మా చిన్న నాయనమ్మ బ్రహ్మజోష్యుల కళ్యాణమ్మ గారిల్లు, దానికి అవతల దేవులపల్లి వారిల్లు ఉన్నాయి. శ్రీ కోట సూర్యనారాయణ మాస్టారు దేవులపల్లి సీతమ్మగారింట్లో అద్దెకు ఉండేవారు. సీతమ్మగారి సోదరి కావమ్మగారు. వీరిని మా వాళ్ళందరూ “సీతక్కాయ్ కాక్కాయ్” అని పిలిచేవారు. ఇద్దరూ చిన్న నాటే విధావరాండ్రు అయ్యారు. మాకు వారు అలానే జ్ఞాపకం. వారికి ఒక చెల్లెలు నరసమ్మగారు తేలప్రోలు దగ్గర చిరివాడ అగ్రహారంలో ఉండేవారు. ఆవిడను “నరసక్కాయ్” అని మా అమ్మావాళ్ళు పిలిచేవారు. ఆమె వేలూరి వారి ఆడబడుచు అని జ్ఞాపకం. శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రి గారి చెల్లెలని గుర్తు. శాస్త్రి గారింట్లో చాలాసార్లు చూశాను. ఉయ్యారుకు కూడా ఆవిడా తరచూ వచ్చేది. మా రెండో అక్కయ్య శ్రీమతి దుర్గను చిరివాడలో వేలూరి కృష్ణమూర్తిగారి అబ్బాయి శ్రీ వివేకానందం బావ గారికిచ్చి వివాహం చేశాం. శివరామశాస్త్రిగారు మా బావకు బాబాయిగారు. మా అన్నయ్యగారి అమ్మాయి చి.సా.వేదవల్లిని కూడా చిరివాడ వేలూరి వెంకటేశ్వర్లుగారబ్బాయి రామకృష్ణకు ఇచ్చాం. ఇలా వేలూరి వారితో మా బంధుత్వం బలపడటం వలన తరచూ చిరివాడ వెళ్ళేవాళ్ళం. ఇదికాక మా అమ్మమ్మ పుట్టిల్లుకూడా

చిరివాడే అవటం మరీ కలిసొచ్చింది.

నా అక్షరాభ్యాసాన్ని సూర్యనారాయణ గురుదేవుల చేతనే మా నాన్నగారు చేయించిన జ్ఞాపకం. అంతకుమించి ఆనాడు ప్రైవేట్ చెప్పేవారెవరూ లేరు. అంతేకాక మా నాన్నగారికి మాస్టారు శిష్యులు కూడా. కనుక శిష్యుడి చేత కొడుక్కి అక్షరాభ్యాసం చేయించాలనే తలంపు మా నాన్నగారికి ఉండి ఉండవచ్చు. అక్షరా భ్యాసాలు ఆనాడు మా ఇళ్ళల్లో పెద్ద హడావిడిగా జరిగేవి కాదు. మాస్టారును ఇంటికి పిలిచి పీట మీద కూర్చోబెట్టి వీలయితే నూతన వస్త్రాలు, తాంబూలం దక్షిణా ఇచ్చి గౌరవించి అక్షరాలూ దిద్దించేవారు. నాకూ అలానే చేసి ఉంటారు. కోటమాస్టారు దిద్దించిన అక్షరాజ్ఞానమే నాకు కలిగింది. అప్పుడు పలకా బలపం ఉన్న జ్ఞాపకమూ లేదు. పళ్ళెం లో ఇసుక పోసిచూపుడు వ్రేలితో “ఓం నామహః శివాయహః సిద్ధం న మహః” అని మూడుసార్లు గురువుగారు శిష్యుడి చేయి పట్టుకొని దగ్గర కూర్చుని లేక ఒళ్లో కూర్చోబెట్టుకొని దిద్దించేవారు. తరువాత ‘అ ఇ ఈ ఉ ఊ’ వగైరా దిద్దించే వాళ్ళు. వీలయితే గురువుగారికి ఆపూట ఇంట్లో అందరితోపాటు భోజనం పెట్టేవారు. లేకపోతే లేదు. గురువుగారు వరుసగా కొన్ని రోజులు శిష్యుడి ఇంటికి వచ్చి అక్షరాలూ దిద్దించేవారు. ఆ తర్వాత మంచిరోజు చూసి బడిలో చేర్చే వారు. ఇక రోజూ కుర్రాడు హుషారుగానో బెంగతో ఏడుస్తూనో ముక్కు చీదుకొంటూనో, మా రాములు మనుగుడువులూ కుడుస్తూనో బడికి వెళ్ళేవాడు. నేనేమీ దీనికి అతీతుడిని కాను.

మా ఇంటికి రెండు దారులు. దక్షిణ వైపు సందును కల్యాణమ్మగారి సందు అని, ఉత్తరాన ఉన్నదాన్ని మామయ్యగారి సందు అని గుర్తుగా చెప్పుకొనేవాళ్ళం. దక్షిణ సందు చివర రోడ్డుకు దగ్గరగా పెద్ద చింతచెట్టు ఉండేది. ఆ రోజుల్లో మాస్టర్ల చేతుల్లో పేము బెత్తాలు లేక, చింత బరికెలు లేక వేప బెత్తాలు ఉండేవి. గురువుగారికి కోపం వస్తే వాటితో వీపుమీద “రాం భజనే”. “విమానం మోతే” “రాండోలు వాయింపే”. అందుకే ‘వేపా వారితో ‘పెళ్లి’ అని ‘పేకా వారితో పెళ్లి’ అని ఆనాడు ఈ ‘బాదుడు’ను అనేవారు. మా కోట మాస్టారి చేతిలో చింత బరికెలు ఎప్పుడూ ఉండేవి. ఎవరికి చెప్పినా గబా గబా చెట్టెక్కి కోసి తెచ్చేవారు. అవి శిష్యులపై స్పైర విహారం చేసేవి. ఇది అన్ని చోట్లా మామూలే. కొట్టి చదువు చెప్పమని తలిదండ్రులే ఆ రోజుల్లో మాస్టారిని కోరేవారు. దెబ్బకు దెయ్యం దడుస్తుందని నమ్మకం. ఇంత హరికథ చెప్పి మా మాస్టారు ఎలా ఉండేవారు. ఇంతవరకూ చెప్పలేదు కదూ. కోటమాస్టారు నల్లగా లావుగా వెడల్పైన వీపుతో విశాలమైన సుదురుతో ఉండేవారు. గోచీ పోసి పంచె కట్టుకొనేవారు. పైన చొక్కా ఉన్న జ్ఞాపకం లేదు. ఎర్రని కాశీ తువ్వాల బుజంపై ఉండేదని గుర్తు. లేకపోతే కోరా పొట్టి చేతుల బనీను ఉండేదని అనుకొంటా. తీక్షణమైన కన్నులు. కోటేరు తీసిన ముక్కు చాలా గంభీరంగా ఉండేవారు. మినీ ఎస్వి రంగారావు

అనుకోవచ్చు. మాస్టారుగారికి భార్య సీతమ్మగారు పిల్లలూ ఉండేవారు. ఆమెతో మా అమ్మవాళ్ళకు మంచి స్నేహం ఉండేది. మా ఇళ్ళల్లో జరిగే కార్య కరామతులకు మాస్టారి కుటుంబం తప్పక హాజరయ్యేవారు. మాస్టారు సీతమ్మ గారింట్లో వసారాలో కొయ్య కుర్చీలో కూచుని చదువు చెప్పేవారు. అన్ని తరగతులవారు వారి దగ్గర చదివేవారు. అందరికీ అన్ని సబ్జెక్టులు మాస్టారు అతి శ్రద్ధగా బోధించేవారు. చెప్పింది చెప్పినట్లు బుర్రకు ఎక్కేదని చెప్పుకొనేవారు. డిసిప్లిన్ కు మాస్టారు పెట్టింది పేరు.

నేను కోట గురువుగారి దగ్గర మూడవ తరగతి వరకు చదివాననుకొంటాను. నాతోపాటు మా అక్కయ్యలెవ్వరూ వారి దగ్గర చదివినట్లు లేదు కనుక. అప్పుడు నేనొక్కడినే మా ఇంటి నుంచి రిప్రజెంటిటివ్ ను అనుకొంటా. ఒక్కోసారి పై తరగతి పిల్లలు అక్షరాలూ సరిగ్గా రాయకపోతేనో, చెప్పినది ఒప్పుగించక పోతేనో మాస్టారికి కోపం వచ్చి బాది పారేసేవారు. ఇది చూసి నాకు వణుకు పుట్టేది. రోజూ బడికి వెళ్ళును అని మారాం చేసేవాడిని. అప్పుడు మా ఇంట్లో పెద్ద భోషాణం మా సావిట్లో దక్షిణం వైపు ఉండేది. అంతే అదెక్కి పడుకోనేవాడిని. దుప్పటి ముసుగు తన్నేవాడిని. ఏడుస్తూ ముక్కు కారుస్తూ ఎక్కిళ్ళు పడుతూ ఉండేవాడిని. నేను బడికి రాలేదని గ్రహించి మాస్టారు ముందుగా నాతోటి ఆడ, మగపిల్లల్ని పంపించి నన్ను తీసుకొని రమ్మనే వారు. అంత తేలిగ్గా లొంగే వాడిని కాను. వాళ్ళు వెళ్లి చెప్పేవారు. ఒక పావుగంట తర్వాత మళ్ళీ పంపేవారు. అప్పటికీ వెళ్ళేవాడిని. అప్పుడు మాస్టారు స్వయంగా మా ఇంటికి వచ్చి నాదగ్గరకు వచ్చేవారు. అంతే ఒక్క ఉదుటున లేచి కూర్చుని జారిపోతున్న వెనక ముడి పొట్టి లాగా ఎగేసుకొని, ముక్కు చీమిడి చొక్కాకు తుడుచుకొంటూ బడికి పరిగెత్తేవాడిని. నన్నేమీ ఎప్పుడూ అనలేదు మాస్టారు. గురువుగారి అబ్బాయిని అని ఒక ప్రత్యేక అభిమానం.

మా నాన్నగారు అప్పుడు హిందూపురంలో తెలుగు పండితులుగా చేస్తున్న సమయం కనుక ఇక్కడ పిల్లల చదువులన్నీ మా అమ్మగారు చూసేవారు. నాకు ఇంట్లో మా నాన్న, మా అమ్మల దగ్గర చదువు లేదు. మా నాన్నకు కోపం వస్తే నన్ను వీర బాదుడు బాడేవారు. మొహమాటం లేదు. మా అమ్మ తిట్టేది. మధ్యవాడిని కనుక ఎవరికీ అంత అభిమానం ఉండేది కాదేమో. మా తమ్ముడు అంటే మా అమ్మకు ముద్దు. మా అక్కయ్యలంటే మా నాన్నకు అభిమానం. రెంటికి చెడ్డ రేవడిని నేనే అప్పుడు. కోట మాస్టారి దగ్గర మూడవ తరగతి వరకు చదివిన జ్ఞాపకం. తరువాత హిందూపురంలో నాలుగు, అయిదు క్లాస్ లు చదివి, ఆరు ఏడు ప్రైవేట్ గా శ్రీ వేమూరి శివరామకృష్ణయ్య గురువుగారి దగ్గర ప్రైవేట్ చదివి ఎనిమిదికి ఎంట్రన్స్ రాసి ఎనిమిదిలో హైస్కూల్ లో చేరా.

మా దక్షిణ సందు చివర చింతచెట్టు ఉందని చెప్పాగా. అది ఒక గాలి వానకు

ఊసుల్లో ఉయ్యారు

కూకటివేళ్ళతో సహా కూలి పడింది. దాని మీద విరిగిన కొమ్మల్లో ఉయ్యాల లూగేవాళ్ళం. అప్పుడు ఆటలకు ఆడా, మగా భేదం లేదు. నా వయసుకంటే కొంచెం పెద్దమ్మాయి కూడా మాతో ఊగింది. ఏం జరిగిందో కాని ఆ అమ్మాయి కొమ్మ మీదనుంచి కింద పడింది. దెబ్బలు తగిలాయి. లంగాను గోచీ పోసి కట్టింది. నేనే పడేశాను అనుకొని లావుపాటి ఇటుకరాయి తీసుకొని నా మీదికి విసిరింది. నా నుదిటికి తగిలి రక్తం కారింది. ఆ అమ్మాయి పరుగో పరుగు. మిగిలిన పిల్లలు కోట మాస్టారుకు చెప్పారనుకొంటా. వెంటనే వచ్చి నన్ను ఎత్తుకొని ఇంట్లోకి తీసుకువెళ్లి గాయాన్ని దూదితో తుడిచి, తన దగ్గరున్న మందు రాసి నన్ను తీసుకొచ్చి మా ఇంట్లో మా అమ్మకు అప్పగించారు. జరిగింది అంతా చెప్పారు. ఆ రోజుకు ఏమీ అనలేదు మా అమ్మ. మర్నాడు పిల్లల్ని ఎంక్వైరీ చేసి ఆ పిల్ల ఎవరో తెలుసుకొని వాళ్ళ వాళ్ళకు కబురు చేస్తే వాళ్ళు వచ్చారు. ఒక్క దగ్గర పెట్టుకోమని ఆ పిల్లకు చెప్పమని వార్నింగ్ ఇచ్చి పంపింది. ఆ గాయం చాలా రోజులకు కానీ నాకు నయం కాలేదు. ఇదొక గొప్ప అనుభవం మా కోట మాస్టారి బడిలో.

1951లో మేము హిందూపురం నుండి వచ్చేసరికి కోట మాస్టారు లేరు. గుడివాడ దగ్గర బేతవోలులో ఉంటున్నారని తెలిసింది. మళ్ళీ మా రొటీన్లో పడి మర్చిపోయాను. మా వేదపల్లికి సంబంధం చూడటానికి రామకృష్ణ వాళ్ళు బేతవోలులో ఉంటే వెళ్లాం నేనూ ఆ తమ్ముడు. అప్పుడు మాస్టారు జ్ఞాపకం వచ్చి రామకృష్ణను మా వియ్యంకుడు వెంకటేశ్వర్లు గారిని అడిగితే మాస్టారి అబ్బాయిలు రామకృష్ణ సోదరులు గుడివాడలో ఒకే కాలేజీలో చదువుతున్నామని చెప్పారు. మాస్టారి భార్య వారింటికి దగ్గరలోనే ఉంటున్నారని చెప్పగా ఏంతో అందంతో గురుపత్నిని చూడాలనే ఉత్సాహంగా వారింటికి వెళ్లాం. ఆమె పాత రోజులన్నీ గుర్తు చేసుకొన్నారు. అప్పటికే మాస్టారు పరమ పదించారు. మేము వారింటికి వచ్చినందుకు ఏంతో సంతోషించారు. మళ్ళీ కాలగమనంలో ఇవన్నీ మరుపు ఖాతాలోకి వెళ్ళిపోయాయి. అయినా మా మాస్టారు నా మనసులో ఉన్నారు. అందరికీ వారి గురించి చెబుతూనే ఉన్నాను. మా పిల్లలకూ తెలియజేస్తూనే ఉన్నాను. కాని అంతకుమించి ఏమీ చేయలేకపోయాను.

శ్రీ మైనేని గోపాలకృష్ణ గారు (అమెరికా) తమ గురువుగారు స్వర్గీయ కోట సూర్యనారాయణ గారి జ్ఞాపకార్థం అందజేసిన నగదు పురస్కారం

ఇటీవల శ్రీ మైనేని గోపాలకృష్ణగారు కోట మాస్టారు గారిని గుర్తు చేసుకొన్నారు. ఇద్దరం వారిపై మెయిల్స్ రాసుకోన్నాం. వారికి మాస్టారి ఫోటో ఎక్కడైనా సంపాదించాలనే కోరిక కలిగింది. మాస్టారి అన్నగారు కోట శ్రీరామమూర్తిగారు గొప్ప జ్యోతిష్ శాస్త్రవేత్త. కో ఆపరేటివ్ బ్యాంక్లో పనిచేసి రిటైర్ అయ్యారు.

మైనేని వారి గురుభక్తి

మా నాన్న గారి శిష్యులు. మా పిల్లల జాతకాలన్నీ శ్రీరామమూర్తిగారే వారే వేశారు. పెళ్ళిళ్ళ ఉపనయనాల ముహూర్తాలు వారు పెట్టినవే. వారి గతించి అయిదేళ్ళు దాటింది. వారి అబ్బాయిలను సంప్రదించాడు మా అబ్బాయి రమణ. వారికి కోటమాస్టారి పిల్లలూ మనుమలు ఎక్కడున్నారో తెలియదు. చివరికి ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాం. మా బావమరిది ఆనంద్ మంచి చిత్రకారుడు. హైదరాబాద్ లో స్టేట్ బ్యాంక్ ఉద్యోగి. వాడికి మాస్టారి గురించిన హావభావాలు కవళికలు చెప్పి చిత్రం గీయమని నేనూ, మైనేనిగారు ఫోన్ లో చెప్పాం. సరే అన్నాడు. కాని ‘పూర్వాంగ్ల కవుల ముచ్చట్లు’ గ్రంథిపురణకు ముందే మాస్టారి పేర ఏదో చేయాలని మైనేని వారి సంకల్పం. మంచిదే అని అని స్థానిక శాంతినికేతన్ హైస్కూల్ లో పదవ తరగతి చదివే లంకె లావణ్య అనే పేద, ప్రతిభ గల విద్యార్థిని ఎంపిక చేసి, ‘స్వర్గీయ కోట సూర్యనారాయణ మాస్టారి మెమోరియల్ పురస్కారం’గా ఆ స్కూల్ లోనే మైనేనివారు పంపిన పది వేల రూపాయల నగదును ప్రిన్సిపాల్ శ్రీ పిళ్ళే, విద్యా కుటుంబం సమక్షంలో అందజేశాం. డెబ్బై ఏళ్ళ క్రితం అక్షరాలు నేర్చిన, స్కూల్ లో చేర్చిన ఆ మాస్టారును గుర్తించుకోవటం వారి పేర పురస్కారం అందజేయాలనే ఆలోచన రావటం మైనేనివారి సంస్కారానికి ప్రతీక. నేను మాటల వాడినే కాని చేతల వాడిని కాను అని రుజువు చేసుకొంటూ, వారిచ్చిన నగదును నా చేతుల మీదుగా సరసభారతి తరపున అందజేసేందుకు మైనేని వారికి దక్కిన పుణ్యంలో నాకు “చిన్న రేణువంత ఫలితం” దక్కిందని సంతోషిస్తున్నాను. ఉపాధ్యాయ దినోత్సవం సందర్భంగా ఈ తీపి గుర్తులను ‘ఊసులుగా’ రాసి మీ అందరికీ తెలియజేస్తూ అక్షరాలతోనే నా గురుదేవులు గురుబ్రహ్మ స్వర్గీయ కోట సూర్యనారాయణ మాస్టారి గురు ఋణం తీర్చుకొంటున్నాను. వారు ఏ లోకంలో ఉన్నా నన్నూ మైనేని గారిని సదా ఆశీర్వాదించి మా కుటుంబాలకు మేలు కలిగిస్తారని నమ్ముతున్నాను. అలాగే వారి కుటుంబం వారు ఎక్కడున్నా సకల భోగ భాగ్యాలు, సుఖ శాంతులు కలిగించాలని వారి పవిత్రాత్మకు శాంతి కలగాలని మనసార భగవంతుని తరపున శ్రీ గోపాలకృష్ణ గారి తరపున ప్రార్థిస్తున్నాను.

తర్వాత మా శిష్యుడు చిలుకూరి కొడుకు ఉపనయనం కాకినాడలో చేస్తే, జోరువానలో కారులో వెళ్లాం. అంటా అయి భోజనాలు కూడా అయి పిచ్చాపాటీ కబుర్లు చెప్పుకొంటుండగా, చిలుకూరి ఒకాయన్నీ చూపించి ఆయన ఇంటిపేరు కోట సీతారామ శాస్త్రిగారని గుడివాడ దగ్గర బేతవోలులో ఉంటారని తనకు దగ్గర బంధువు అనీ చెప్పగా నేను ఆయన్ను కోట మాస్టారి గురించి అడిగితే ఆయన తనకు “స్వయానా పెదనాన్నగారు” అనీ, ఆయన కుమారుడు సీతారామంజనేయులుగారు బెతవోలులో తమ ఇంటి ప్రక్కనే ఉంటారని చెప్పారు. ఆయన ఫోన్ నంబర్ తీసుకొని, మర్నాడు

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

మైనేనిగారికి మెయిల్ రాశా విషయం అంతా. ఆయన ఆనందానికి అవధులు లేవు. ఆ నంబర్ కు ఫోన్ చేసి, గురుపుత్రులు శ్రీ కోట చంద్రశేఖరశాస్త్రి శ్రీ రామకృష్ణ, శ్రీ గాయత్రిప్రసాద్ శ్రీ సీతారామాంజనేయులు ఫోన్ నంబర్లు అడ్రస్లు తెలుసుకొని నాకు తెలిపారు. సుమారు ఆరేళ్ళ క్రితం గోపాలకృష్ణగారు గురుపుత్రులనందర్ని, ఉపాధ్యాయ దినోత్సవం నాడు సకుటుంబంగా ఆహ్వానింపజేసి సరసభారతి చేత ఉదయం సభ ఆర్య వైశ్య కళ్యాణ మండపంలో ఏర్పాటు చేయించి అందరికీ పట్టు బట్టలు పెట్టించి, మచిలీపట్నానికి చెందిన గాయనీమణులు శ్రీమతి సింగరాజు కల్యాణి శ్రీమతి కాళీపట్నం ఉమలతో సంగీత కచేరీ ఏర్పాటు చేయించి ఘనంగా సత్కరింపజేసి మృష్టాన్న భోజనాలు కూడా ఏర్పాటు చేయించారు. ఆనందంగా చేసి సంతృప్తి పొందాం. గురుదేవుల స్మారక నగదు బహుమతులను విద్యార్థులకు ఇప్పించారు. గురుపుత్రులు కూడా తమ తలిదండ్రుల పేర స్మారక నగదు పురస్కారం ఏర్పరచి అర్జులకు అందజేశారు. గురుపుత్రులు ఎంతో సంతోషించారు. అప్పటినుంచి ఇది అవిచ్ఛిన్నంగా కొనసాగుతూ మా గోపాలకృష్ణగారి వాంఛితం నేరవేరుతోంది.

62) గూరూరు మైకా వ్యాపారం చేసిన వేగరాజువారు

గూరూరు మైకాగనులు, వ్యాపారం అంటే చప్పున గుర్తొచ్చేవారు కృష్ణాజిల్లా మానికొండలోని గోగినేని వారి కుటుంబం. అక్కడి మైకా గనులపై తిరుగులేని ఆధిపత్యం సంపాదించి పుష్కలంగా డబ్బు సంపాదించి అపర కుబేరులయ్యారని అందరూ చెప్పుకొనే విషయమే. సరుకు ఒకటేకాని దానిలోని లోతులు పాతులు తెలిసి వ్యాపారం చేస్తే కలిసొస్తుంది. లేకపోతే నష్టాల్లో ఆ గని లోతుల్లోకి కూరుకుపోతారు. దీనికెంతో లొక్కం చాకచక్యం, ధీమా, వ్యవహార దక్షత, అవతలి వాడిని ఎదుర్కొనే సత్తా, సామర్థ్యం ఉండాలి. దీనికితోడూ అదృష్టమూ కలిసి రావాలి. మైకా పైకి కనిపించే తళ తళలతో ఊరించి బుట్టలో వేసుకొంటుంది. దిగితేనే కాని లోతు తెలియదు కదా. తెలీకుండా దిగితే, అంచులు పట్టుకొనే తెలివితేటలు లేకపోతే పెట్టిన సొమ్మంతా గని పాలే. మిగిలేది అప్పులూ, తిప్పలే. ఈ రెండవ రకానికి చెందినవాళ్ళే మా ఉయ్యారులోని వేగా రాజువారు. పూర్తిగా మునిగిపోయారు. ఇప్పటిదాకా ఉయ్యారువారు మైకా వ్యాపారం చేశారని నాకు తెలీదు. మా ఉయ్యారువాడు, హైస్కూల్లో నా శిష్యుడు, కేసిపిలో పనిచేసి రిటైరై బెంగళూర్లో స్థిరజ్ఞువాడు, ఏ దేశంలో ఉన్నా సరసభారతిని చదివి స్పందించేవాడూ, వేగరాజు రాజేంద్రప్రసాద్, ఏదో పనిమీద ఉయ్యారు వచ్చి నాలుగురోజుల క్రితం మా ఇంటికొచ్చి మాటల సందర్భంగా తమ తాతగారు స్వర్గీయ వేగ రాజు వెంకటసుబ్బయ్యగారు గూడూరు మైకా గనుల వ్యాపారం చేశారని, అందులో నష్టపోయారని సవివరంగా తెలిపాడు. నేను రాసేదంతా అతను నాకు చెప్పిన విషయాలే.

శ్రీ వేగరాజు వెంకటసుబ్బయ్యగారిల్లు ఉయ్యూరులో విష్ణాలయం వెనక బజారులో ఉంది. ఆయన్ను నా చిన్నప్పుడు చూశాను. అప్పటికే బాగా ముసలివారు. వాకిట్లో దిగాలుగా కూర్చుని ఉండేవారు. ఆయన భార్య సుందరమ్మగారినీ చూశానని గుర్తు. మేము విష్ణాలయానికి మా ఇంటి నుంచి ఈ వెనక దారిలోనే వెళ్ళేవాళ్ళం. ఇప్పటికీ అలానే వెడతాం. అప్పటికి ఆయన గురించి నాకేమీ పెద్దగా తెలియదు. కాని ఆయన తమ్ముడు వేగరాజు సీతారామయ్యగారు ఇంకా వయసులోనే ఉన్నారు. బాగా స్థితిపరులని పేరు పొందారు. ఈయన ఇల్లు గుండు పద్మావతమ్మగారింటికి వెళ్ళేదారిలో ఎడమ ప్రక్క ఎత్తైన స్థలంలో ఉండేది. సంతానం లేదు. అన్నగారి పిల్లలే వారింట్లో పిల్లలు. సీతారామయ్యగారు వేగరాజువారికే దత్తత వెళ్లారట. అందుకే ఆస్తి బాగా కలిసి వచ్చిందట. వీరిద్దరి మధ్య వెంకటేశ్వరరావు గారుండేవారట. ఈయన్ను నేను చూసిన గుర్తు లేదు. ముగ్గురికి పిత్రార్జితమైన ఇల్లు, పొలాలు, స్థలాలు బాగానే ఉండేవట. వీరి పొలాలు తోటలవల్లారు రోడ్డుకు, పుల్లేరు కాలువకు ఎదుటి వైపు రోడ్డును ఆనుకొని ఉండేవట. ఉయ్యూరులో వేగరాజు వారి కటుంబానికి మంచి పలుకుబడి ఉండేదట. ఇక్కడి ఆస్తి అజమాయిషీ వెంకటేశ్వరరావుగారు చేసేవారట.

ఈ అన్నదమ్ములలో పెద్దవారైన వెంకటసుబ్బయ్యగారు గూడూరు వెళ్లి మైకా గనుల కొనుబడి, అమ్మకం సుమారుగా 1940 నుండే చేసేవారట. కొంతకాలం బాగా కలిసోచ్చిందట. విధివైపరీత్యం వలన వీరి గనులు కొన్ని కూలిపోయాయి. వ్యాపారం మొత్తం దివాలా తీసిందట. పదివేల రూపాయల అప్పులలో కూరుకుపోయారట. దిగాలు పడి గూడూరు నుంచి ఉయ్యూరు వచ్చేశారు. ఆ అప్పులు తీరిస్తే కాని ఆయన తల ఎత్తుకోలేని స్థితి. అప్పుడు తమ్ముడు వెంకటేశ్వరరావుగారు అన్నగారి పేర ఉన్న స్థలాలు, పొలాలు అయినకాడికి అమ్మేసి, ఆ పదివేలు తీర్చేసి, తానూ బొక్కాల్సింది బొక్కేసి రాజమండ్రి వెళ్లిపోయారట. ఊళ్ళో కరణం సీతంరాజు సాంబశివరావుగారు ఈ వెంకటేశ్వరరావుగారికి బాగా వత్తాసు పలికి వెయ్యిరూపాయలు కిమ్మతు ఉన్నదాన్ని వంద రూపాయలే వాల్యూగా చూపించి సుబ్బయ్యగారిని ఈ ఇద్దరూ నిలువునా ముంచారని రాజేంద్రప్రసాద్ మొన్న లబో దిబోమన్నాడు. అతను చెప్పేదాకా నాకు అసలే విషయమూ తెలియనే తెలియదు. ఇలా ఉయ్యూరు వేగరాజువారి గూడూరు మైకా గనుల వ్యాపారం ముగిసిన అధ్యాయమే అయింది. కాని అదృష్టం బాగుండి ఆయన అల్లుడు మైకాలో పిచ్చు పిచ్చగా సంపాదించాడట. ఆ కథ తెలుసుకొందాం. ఎవరి అదృష్టం ఎలాంటిదో? సుబ్బయ్యగారు సుందరమ్మగార్లకు శ్రీ వెంకట నాగేశ్వరరావు, శ్రీ సాంబశివరావు, శ్రీ గోపాలకృష్ణమూర్తి, శ్రీ విశ్వేశ్వరరావు, శ్రీ సూర్యనారాయణ, శ్రీ విజయరామారావు అనే 6గురు కుమారులు. ఒక్కతే శ్రీమతి దుర్గాంబ ఆడపిల్ల. ఇందులో విస్సు, సూరి మాకు సీనియర్లు.

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

విజయరామారావు నాకు హైస్కూల్లో క్లాస్మేట్.

దుర్గాంబగారిని కడవజిల్లా రాజంపేటకు చెందిన శ్రీ గోటేటి వెంకటేశ్వరరావుగారికిచ్చి వివాహం చేశారు. అప్పటికే ఆయన మైకా గనుల యజమాని. దుర్గాంబగారి పాణిగ్రహణంతో ఆయనకు అంతా బాగా కలిసొచ్చింది. మైకా సామ్రాజ్యాధిపతి అయి ఇబ్బడి ముబ్బడిగా సంపాదించి వ్యాపారం ఎలా చేయాలో నిరూపించి మామగారికి ఊరట కలిపించాడు. మామగారిది 'బాపన వ్యవసాయం'లా వ్యాపారం ఉంటే అల్లుడుగారు 'వైశ్యదృక్పథం'తో గొప్ప సంపాదనాపరులయ్యారు. ఎదురులేని వ్యాపారి అనిపించారు. రాజేంద్ర చెప్పిన దాన్నిబట్టి ఇప్పటికీ గోటేటివారికి 14 లారీలు, జీపులు కార్లు ఎన్నో ఉన్నాయి.

సుబ్బయ్యగారి సంతానంలో శ్రీ సాంబశివరావుగారు ఉయ్యూరు కెసీపిలో ఉద్యోగం చేశారు. మంచి పలుకుబడి సంపాదించారు. అందరికీ తలలో నాలుకగా ఉండేవారు. ఏడాది క్రితమే సుమారు 90 ఏళ్ళు జీవించి చనిపోయారు. ఆయన భార్య చనిపోయి సుమారు 40 ఏళ్ళు అవుతుంది. వీరి కుమారులు -శ్రీ సురేష్ బాబు, శ్రీ రాజేంద్రప్రసాద్, బాబ్జీ అనే శ్రీ శంకర్. ఇతను అకస్మాత్తుగా తండ్రి మరణానంతరం పదినెలల క్రితం చనిపోయాడు. బాబ్జీ ఐటిఐ ఇంస్ట్రక్టర్గా పనిచేసి రిటైర్ అయి ఉయ్యూరు చేరి 'వేగరాజుమాన్స్' అనే అపార్ట్మెంట్ సముదాయం నిర్మించి తాతగారి పేరు నిలబెట్టాడు. సురేష్, రాజేంద్ర, బాబ్జీలు హైస్కూల్లో నా శిష్యులే. ఉయ్యూరు బ్రాహ్మణ సంఘంలో క్రియాశీలక పాత్ర వహించినవారే. క్రిందటి కార్తీకమాసంలో కొత్తగా ఏర్పడిన బ్రాహ్మణ సంఘంలో బాబ్జీ కీలకపాత్ర పోషించాడు. పేదబ్రాహ్మణ విద్యార్థులకు తండ్రి సాంబశివరావుగారి పేర పదివేల రూపాయల స్కాలర్షిప్ను అందజేసిన వదాన్యుడు. సాంబశివరావుగారికి ఇద్దరమ్మాయిలు - శ్రీమతి బేబి జ్యోతి, శ్రీమతి రాణీసుజాత. ఇందులో జ్యోతి హైస్కూల్లో నా శిష్యురాలే.

ఉయ్యూరు వీరమ్మతల్లికి, వేగరాజు వారి కుటుంబానికి సాన్నిహిత్యం ఉంది. మాఘమాసంలో శుద్ధ ఏకాదశినాడు అమ్మవారు ఊరేగింపుగా బయల్దేరేటప్పుడు ముందుగా వేగరాజు వారింటికి వచ్చి చీర, సారె, హారతి తీసుకొన్న తరువాతనే బయల్దేరుతుంది అని, వీరమ్మ తిరునాళ్ళు 11వ రోజు జరిగే సిడిబండీ ఉత్సవం రోజున తాదీమాను సిడి బండీకి మొదట వేగరాజు వారే గుమ్మడికాయ కట్టి, కొబ్బరికాయ కొట్టి, హారతిస్తారని ఆ తర్వాతే మిగిలినవారు చేస్తారని అప్పుడే సిడిబండీ బయల్దేరుతుందని, ఇది అనాదిగా ఆనవాయితీగా వస్తోందని రాజేంద్ర చెప్పాడు.

63) తమాషా కలయిక

ఎప్పుడో 45 ఏళ్ళ క్రితం నేను పని చేసిన నందిగామ దగ్గరున్న ముప్పాళ్ళ

గ్రామంలో, నేను అద్దెకున్న శ్రీ భండారు సుబ్బారావు శ్రీమతి సీతారావమ్మ దంపతుల ఇంటికి దగ్గరలో బొడ్రాయి దగ్గర స్వంత ఇల్లు ఉన్నవారూ, ప్రస్తుతం కొత్తగూడెం సింగరేణి కాలరీస్ అసిస్టెంట్ జనరల్ మేనేజర్ గా పని చేస్తున్న శ్రీ దుర్గాకుల వెంకట సుబ్రహ్మణ్యం, శ్రీమతి కల్యాణి దంపతులను మన శ్రీ సువర్ణలాష్ట్రనేయస్వామి ఆలయంలో పూజారి వేదాంతం మురళికి సహాయకులుగా పని చేస్తున్నవారు, పూర్వం కొత్తగూడెంలో పనిచేసిన వారూ అయిన శ్రీ సుద్దపల్లి బలరామకృష్ణ గారు నిన్న 20-3-16 ఆదివారం సాయంత్రం తీసుకొని వచ్చారు. అప్పటిదాకా వారెవరో మాకూ మేమెవరో వారిద్దరికీ తెలియనే తెలియదు. ఇంటి పేరు దుర్గాకుల అని వారు చెప్పగానే సుమారు సంవత్సరం క్రితం జగ్గయ్యపేట నుండి ఉయ్యూరులో సూరి పార్థి మాస్టారి మనవడి ఉపనయనానికి వచ్చి, మనింటికి వచ్చిన జగ్గయ్యపేట రిటైర్డ్ తెలుగు పండిట్ దుర్గాకుల వారబ్బాయి దుర్గాకుల కిషోర్ అతని అక్క జలసూత్రం జయశ్రీ జ్ఞాపకం వచ్చి వాళ్ళు బంధువులా అని అడిగితే బంధువులే అన్నారు. సరే తీగలాగటం మొదలైంది .

మీ స్వగ్రామం ఎక్కడ అని అడిగితే ముప్పాళ్ళ అన్నారు శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యం. ఎగిరి గంతేసినంత ఆనందం కలిగింది. నాకు పరమ పూజ్యులు, ఆరాధనీయులు నేను అద్దెకున్న ఇంటివారు నన్ను పరమ ఆత్మీయంగా చూసుకొన్న దంపతులు శ్రీ భండారు సుబ్బారావుగారు, శ్రీమతి సీతారావమ్మ గారు జ్ఞాపకం వచ్చి వీరిద్దరూ తెలుసా అని అడిగా. తెలియకేం వాళ్ళ ఇంటి దగ్గరే ఉన్న బొడ్రాయి దగ్గరే మా ఇల్లు అన్నారు. అక్కడెవరో ఒక మేస్టారు కూడా ఉండాలే అన్నాను. అవును ఆయనే గుర్తాధం మేష్టారు అన్నారు. వారింటికి ఆహ్వానించి నాకు ఆతిథ్యమిచ్చిన విషయం గుర్తుచేసుకొని చెప్పాను.

“మేస్టారు గారూ!” అని సీతారావమ్మ గారు నన్ను స్వంత కొడుకుగా పిలవటం, మట్టి గోడల ఇల్లే, నేల కూడా మట్టి నేలే అయినా నాకు ఏ లోపం రాకుండా చూసుకొన్న పుణ్యదంపతులు భండారువారు. వాళ్ళబ్బాయి వీరభద్రం అప్పుడు తొమ్మిదో, పదో క్లాస్ చదివేవాడు. ఇంకొకడు ఏడవ క్లాసు. ఒక అమ్మాయి, ఇంకో పిల్లాడు కూడా ఉండేవారు. రెక్కాడితెకాని డొక్కాడని కుటుంబం. సుబ్బారావుగారు కరణీకం చేసేవారు. మొహమాటం జూస్టి. ఎవరైనా దబ్బు ఇస్తే తీసుకొనేవారు. అడిగే స్వభావం కాదు. పొయిలో పిల్లి లేవాలంటే అంతా సీతారావమ్మ గారిమీదే ఆధారం. ఆమె నోరు చాలా మంచిది. నలుగురికీ ఉపకారం చేసే నైజం వలన ఆమె అంటే ఊళ్ళో అందరికీ గౌరవం ఆప్యాయత .నిత్యం బయట రోలులో జొన్నలు దంచి వుడకేసి తినేవారు. వారానికొకసారి వరి అన్నం తినేవారేమో. గర్భ దరిద్రంలోనే బ్రతికారు. కాని ఎన్నడూ తన కష్టాలు ఎవరికీ చెప్పుకోని ఉత్తమా ఇల్లాలు సీతారావమ్మగారు. అందరు కుటుంబ సభ్యులు నన్ను పరమ ఆప్యాయంగా చూడటం నేను మరిచిపోలేను. నేను వారింట్లో ఒక గదిలో అద్దెకుండేవాడిని. నెలకు పాతికో ముప్పయ్యో అద్దె ఇచ్చేవాడినేమో. వంట

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

‘ఉమ్రావ్ స్టవ్’ మీదు చేసుకొనేవాడిని. అన్నం వండుకొంటే కూరలు పచ్చళ్ళు సీతారావమ్మగారే ఇచ్చేవారు. పాలు కాచి తోడూ పెట్టేవారు. నేను ప్రతి శనివారం ఉయ్యారు పరిగెత్తుకొస్తూ ఉంటే, చేలలోకి వెళ్లి దోసకాయలు ఉల్లిపాయలు తెచ్చి నాకు ఇచ్చి పంపేవారు. వెన్న పూస కావాలన్నా, కమ్మని నెయ్యి కావాలన్నా ఇంటింటికి తిరిగి వీసేలకు వీసేలు నేనిచ్చిన డబ్బుతో కొని తెచ్చి నాకు అందించేవారు. నిజంగా వారు చేసిన సహాయానికి నేనేమిచ్చినా ఋణం తీర్చుకోలేను, లేను లేను లేను. ఎక్కడో ఉయ్యారుకు దూరంగా ఉన్నానన్న భావన రానీకుండా స్వంత ఇంట్లో ఉన్న అనుభూతిని కలిగించిన కుటుంబం సీతారావమ్మ సుబ్బారావుగార్లది. నేను ఇక్కడి నుండి కండా పెండలం దొండకాయలు, చెరుకు ముక్కలు తీసుకొనివెళ్లి వారికిచ్చే వాడిని. సీజన్లో రసాలు మామిడి పండ్లు తీసుకు వెళ్లేవాడిని. అవి అక్కడ దొరకవు కదా. నేను ఉయ్యారు వచ్చేసినా ఒకటి రెండుసార్లు భండారు వారింటికి వెళ్లి వారిని పలకరించాను. ఇలా ఆప్యాయత, ఆత్మీయత కురిపించిన ఆ కుటుంబాన్ని గురించి మనసు విప్పి మాట్లాడుకొన్నాం శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యం దంపతులతో. వారూ ఎంతో చలించి ఆ దంపతుల సౌజన్యాన్ని ఏంతో గొప్పగా మెచ్చుకొన్నారు. దుర్భాకుల వారు చదువులకోసం ముప్పాళ్ళ వదిలేసి వస్తే, ఊళ్ళోవారు వారి ఇల్లు ఆక్రమించి చాలా ఇబ్బంది పెట్టారని ఎవరూ ఇదేమిటి అన్న పాపాన పోలేదని, చివరికి బాగా ఒత్తిడిని అన్ని రకాలుగా తెస్తే వదిలేశారని, తమ తండ్రిగారు ఆ ఇంటిని ముప్పాళ్ళ పంచాయితీకి రాసిచ్చారని తెలియజేశారు. ఇదీ గ్రామీణ రాజకీయ వ్యవహారం.

ఏదో మాటల సందర్భంగా ‘భైరవ భొట్ల’ పేరు వచ్చింది. పెనుగంచిప్రోలులో 1985లో సైన్స్ మేస్టారుగా నేను పని చేసినప్పుడు, మెయిన్రోడ్డు మీద ఉన్న డాబా ఇంట్లో బయటి గదిలో నేను అద్దెకున్న శ్రీ భైరవభొట్ల బాబు గారు తెలుసా? అని వారిని అడిగాను. అయ్యో తెలియక పోవటమేమిటి ఆయన మాకు అతి దగ్గరి బంధువు అన్నారు దుర్భాకులవారు. అందరూ ఆయన్ను బాబుగారు అనే పిలుస్తారని, అసలు పేరు రామకృష్ణశర్మ అని స్మార్తంలో మహాదిట్ట అని, యజుర్వేద సంధ్యావందనం మొదలైన పుస్తకాలు రాశారని, దేవాలయ ప్రతిష్ఠలు చేయించటంలో తెలంగాణాలో ముఖ్యంగా ఖమ్మం వరంగల్ ప్రాంతాలలో ఆయనకు మించినవారు లేరని ఇద్దరం గుర్తు చేసుకొన్నాం. బాబుగారి భార్య గారు కూడా మహా దొడ్డ ఇల్లాలని జ్ఞాపకం చేశాను. పిల్లలులేని ఆ వృద్ధ దంపతులు నన్ను తమ పిల్లవాడిగా చూసుకోవటం నేనెప్పుడూ మర్చిపోలేను. కాఫీ దగ్గర నుండి కూరలు పెరుగు నెయ్యి పడుకోటానికి మంచం, అన్నీ ఆమె నాకు అమ్మలాగా అందించేవారని బాబుగారు నన్ను ఏంతో ప్రేమతో పిలిచేవారని గుర్తుచేశాను. సుబ్రహ్మణ్యంగారు కూడా వారిద్దరి ఔదార్యాన్ని కొనియాడారు. అలాంటి గొప్ప వారు జన్మించటం అరుదైన విషయం అనుకొన్నాం. ఈ మధ్య పెనుగంచిప్రోలుకు మా

కుటుంబంతో వెళ్లినప్పుడు బాబుగారిల్లు కనపడలేదని అనగానే, వాళ్ళిద్దరూ చనిపోయిన తర్వాత అంతా అమ్మేశారని బాబుగారి అపూర్వ గ్రంథాలను అవతలి బజారులో ఉన్న బావమరిది అంటే భార్య సోదరుడికి ఇచ్చారని ఆయన వైదికంలో ఉండి, వాటిని సార్థకం చేసుకొంటున్నారని దుర్గాకుల వారన్నారు. వారమ్మాయి టెన్ట్ లెక్కల్లో తప్పితే సప్లిమెంటరీ పరీక్షలకు నేనే లెక్కలలో కోచింగ్ ఇచ్చానని పాసైందని గుర్తు చేసుకొని చెప్పాను. మేమిద్దరం బాబుగారు దంపతులకు, భండారు సుబ్బారావుగారి దంపతులకు రెండు చేతులూఎత్తి మనస్ఫూర్తిగా నమస్కారాలు సమర్పించి ధన్యులమయ్యాం.

మళ్ళీ సంభాషణలలో వేలూరి వారి గురించి వచ్చింది. చిరివాడ వేలూరి వారి అగ్రహారం అని చిరివాడ వేలూరివారికి మా చిన్నక్కయ్యను, మా అన్నగారి అమ్మాయిని ఇచ్చామని చెప్పాను. ఆమె కూడా తనకు వేలూరి వారి గురించి బాగా తెలుసునన్నారు. తర్వాత 'గాడేపల్లి'వారి పేరొచ్చింది. మా పెద్దక్కయ్య గాడేపల్లి వారి కోడలే అన్నాను. మా బావమరిది కూతుర్ని తణుకు విజయా బ్యాంక్ లో పని చేస్తున్న గాడేపల్లి మూర్తిగారబ్బాయి శ్రీ హర్షకు ఇచ్చి వివాహం చేశారని ఈ మధ్యనే వాళ్ళకు ఆడపిల్ల పుట్టిందని 11వ తేదీ హైదరాబాద్ లో భారసాలకు వెళ్లి వచ్చామని చెప్పాం. అరె భానుమూర్తిగారా, ఆయన మాకు చాలా దగ్గర బంధువే అన్నారు సుబ్రహ్మణ్యంగారి భార్య. ఇంతలో మా బావమరిది ఆనంద్ వచ్చాడు. అందరూ చుట్టరికాల గురించి మాట్లాడుకొన్నాం. ఇలా తమాషాగా తీగలాగితే దొంకంతా కదిలి బంధుత్వాలు, అపూర్వ పరిచయాలు తెలిసి, తెలియని, ఊహించని ఆనందం అందరికీ కలిగింది. దైవ సంఘటనలు తమాషాగా ఉంటాయి. దుర్గాకుల వారి అమ్మాయి హైదరాబాద్ లో ఐ బి ఎంలో సిస్టం మేనేజర్ గా చేస్తోందని ఆ అమ్మాయికి సంబంధాల కోసం బెజవాడ శంకర మఠంలో రిజిస్టర్ చేయించటానికి, ఈ ప్రాంతం తమకు తెలియదు కనుక తమతో పూర్వం కొత్తగూడెంలో పనిచేసిన శ్రీ బలరాంగారిని తీసుకొనివెళ్లి ఇక్కడికి వచ్చామని తెలియజేశారు. మా రెండో అబ్బాయి శర్మ కూడా అదే కంపెనీలో పని చేస్తున్నాడని చెప్పాను. సరసభారతి పుస్తకాలు, జ్ఞాపిక దుర్గాకుల దంపతులకు అందజేయగా వారు సరసభారతికి 1.116రూపాయలు అందజేశారు. తరువాత శ్రీ సువర్చలాంజనేయ స్వామి దేవాలయానికి వెళ్లి స్వామి పూజ చేయించుకొని రాత్రి ఏడు గంటలకు కారులో కొత్తగూడెం బయల్దేరి వెళ్ళారు. ఇలా ఈ ఆదివారం సాయంత్రం చాలా విశేషమైనదిగా, విశిష్టమైనదిగా, తమాషా కలయిక రోజుగా, చిరస్మరణీయమైనదిగా నిలిచిపోయింది.

64) మా మేనమామ కొడుకు విశ్వనాథం

మా మేనమామ గుండుగంగయ్య గారి 63వేళ్ల నాలుగవ కొడుకు విశ్వనాథం

జూన్ 27 సోమవారం రాత్రి కొంతకాలంగా కిడ్నీ వ్యాధితో బాధపడి చనిపోయాడు. వాడిది ఒక వింత కథ. చిన్నప్పటి నుంచి మాటలు రావు. కానీ మంచి అవగాహన ఉండేది. వయసు వచ్చినా పసి పిల్లాడి మనస్తత్వం. చెప్పిన పని చేసేవాడు. మా ఇంటికి ఎప్పుడూ వస్తూ ఉండేవాడు. పిల్లల్ని ఆడించేవాడు. ఎత్తుకొనేవాడు. పడేస్తాడేమోనని మా భయం. ఒక రకంగా 'జడ భరతుడు', 'అవధూత'. మా మామయ్య అత్తయ్య చాలా బాగా చూసుకునేవారు. మా మామయ్య చనిపోయాక వాడి బాధ్యతను మూడవ కొడుకు నరసయ్య ఇంటి బాధ్యతలు పొలం వ్యవహారాలతోపాటు వాడి బాధ్యతనూ తీసుకొన్నాడు.. వీడి అక్క చెల్లెల్లు తమ్ముళ్లు కూడా విశ్వనాథానికి సేవ చేసేవారు. నరసయ్య కొడుకు, కూతుళ్లు నలుగురూ అందరూ వాడిని "విస్సు బాబాయ్" అని ఆత్మీయంగా పిలిచేవారు. వాడి సేవ చేసేవారు. వాడికి స్నానం కూడా ఎవరో ఒకరు చేయించాల్సిందే. అన్నం కూడా కలిపి నోట్లో పెట్టి తినిపించాల్సిందే. అయినా ఆదామగా ఎవ్వరూ వాడిని ఏవగించుకోవటం కానీ విసుక్కోవటం కానీ చేసేవారు కాదు. బాధ్యతగా వాడి సేవ చేసేవారు. అంత ఓర్పుగా వాడికి కుటుంబం అంతా బాసటగా ఉండేవారు.. చురుగ్గా నడిచేవాడు నోటి వెంట ఎప్పుడూ చొంగ కారుతూ ఉండేది. ఏదో మాటలు నోటి నుంచి వచ్చేవి కాని అర్థం తెలిసేది కాదు. ఇలాంటివాళ్ళు మన ఊర్లో మరో ముగ్గురు ఉండేవారు. ఒకరు గోవిందరాజు శ్రీ రామమూర్తి గారబ్బాయి, రెండవవాడు బూరగడ్డ బసవయ్య గారబ్బాయి, మూడవవాడు మా హిందీ మాస్టారు కొడాలి రామారావుగారి అబ్బాయి. ఈ ముగ్గురికంటే విశ్వం చాలా నయం. వాళ్ళు ముగ్గురూ చొక్కా ఎవరైనా తొడిగితే తప్ప ఒంటి మీద ఉండేదికాదు. ఎప్పుడూ దిశ మొలతోనే రోడ్డు మీద ఉండేవారు . వీడు వాళ్ళకంటే వెయ్యి రెట్లు నయం. చొక్కా లాగూ లేకుండా ఎప్పుడూ ఉండేవాడు కాదు.. మాటలు రావు అంతే. మా ఆవిడను అక్కయ్యా నన్ను బావ అని అస్పష్టంగా అనేవాడు. మా పిల్లలకూ వాడు అంటే ఆధరమే. వాళ్ళ ఇల్లు మాఇంటికి ఉత్తరం వైపునే ఉంది. మధ్యలో చిన్న సందు ఉంది. సుమారు పదేళ్లక్రితం మా వీధిలోనే రోడ్డుమీద ఇల్లు కట్టుకొని అక్కడే వీడితో సహా ఉంటున్నారు. నరసయ్య నలుగురు కూతుళ్ళకు మంచి సంబంధాలు చూసి పెళ్లిళ్లు చేశాడు. కొడుక్కి చేయాలి. మామామయ్య ఆస్తిలో విశ్వనాథానికి కూడా వాటా ఇచ్చాడు. ఆస్తి వాడికి ఉంది అని వీళ్ళు సేవ చేయలేదు. బాధ్యతగా చేశారు. బహుశా ఈ కాలంలో ఇలాంటి వాడికి కుటుంబం ఇంతగా అండగా ఉండటం ఆశ్చర్యమే కలిగిస్తుంది. దాన్ని మా మామయ్య కొడుకు నర్సింహం ఆచరించి ఆదర్శంగా నిలిచాడు.. నరసయ్య పిల్లలు విశ్వం అక్క చెల్లెల్లు అందరూ కలిసి విశ్వనాథానికి ఉత్సాహంగా షష్టిపూర్తి ఉత్సవం జరిపారు.

విశ్వాన్ని హాస్పిటల్లో కొంత కాలం ఉంచి కిడ్నీలకు ట్రీట్మెంట్ ఇప్పించి

రెండూ ఫెయిల్ అయ్యాయని, ఒకటి రెండు రోజులే అని డాక్టర్ చెబితే ఆదివారం ఉదయం మా ప్రక్కన ఉన్నవాళ్ళ పాత ఇంట్లో ఉంచి జాగ్రత్తగా చూశారు. సోమవారం రాత్రి పదిగంటలకు వాడు వెళ్లిపోయాడు. మంగళవారం ఉదయం అంత్యక్రియలు జరిపి అప్పటి నుంచే విధి విధానంగా దినవారాలు ఈ పాత ఇంట్లోనే శిల ఉంచి పుల్లెరు గట్టుమీద ఉన్న ఊర తాతయ్య గారు కట్టించిన అపరకర్మల సత్రంలో చేస్తున్నారు. మనమధ్య ఉన్న మనుషుల్లోనూ ఇంతటి సేవాభావం ఉన్నవాళ్లున్నారని తెలియజేయటానికే ఇదంతా. మా మామయ్యకు పక్షవాతం వచ్చినప్పుడు నరసయ్య చంటి పిల్లాడికి చేసినట్లు సేవ చేశాడు. విశ్వం తర్వాత వాడు మోహనాయ్ ఎం కామ్ బందరులో చదువుతూ మామామయ్య హాస్పిటల్‌లో ఉండగా చూడటానికి వచ్చి ఉయ్యూరు సెంటర్‌లో రోడ్డుమీద లారీ ఆక్సిడెంట్‌లో చనిపోయాడు. అప్పుడూ ఇలానే సేవ చేసింది కుటుంబం.. వాళ్ళమ్మ అంటే మా అత్తయ్య కూ ఇలాగే సేవ చేశాడు. ఆవిడ పోయి దాదాపు ఆరేళ్ళు అయి ఉంటుంది. పోనీ నర్సయ్య ఆరోగ్యమైనా బాగుండా అంటే వాడికి బి.పి, షుగరు బాగా ఉన్నాయి.. అయినా ఏ లోటు రానీయ కుండా తలిదండ్రులకు తమ్ముడికి ఈ విధంగా సేవచేసి వాడూ వాడి కుటుంబం రుణం తీర్చుకొన్నారు. ఇలాంటివాళ్ళు బహు అరుదు. మానవత్వం పరిమళించటం అంటే ఇదేనేమో! ఇవాళ 10వ రోజు. ధర్మోదకాలు వదిలి వచ్చాను. మానవ సేవే మాధవ సేవ అని నిరూపించాడు నరసయ్య.

65) మా చిన్నక్కయ్య శ్రీమతి వేలూరి దుర్గమరణం-ఎన్నెన్నో జ్ఞాపకాలు

13-4-18 శుక్రవారం రాత్రి 9-45 గం.లకు 82 ఏళ్ళ మా చిన్నక్కయ్య శ్రీమతి వేలూరి దుర్గ హైదరాబాద్ కేర్ హాస్పిటల్‌లో వారం రోజుల అశ్వస్థతతో మరణించి మా అందరినీ శోక సాగరంలో ముంచేసింది. ఆమె ఆత్మకు శాంతి కలిగించ వలసినదిగా భగవంతుని ప్రార్థిస్తున్నాను.

ఆరు రోజుల్లో మళ్ళీ హైదరాబాద్‌కు

13వ తేదీ మధ్యాహ్నం 2 గంటలకే మా మేనకోడలు హైదరాబాద్ నుంచి ఫోన్ చేసి “మామయ్యా! అమ్మ పరిస్థితి చాలా క్రిటికల్‌గా ఉంది, కొన్నిగంటలు మాత్రమేనని డాక్టర్లు చెప్పారు. చిన్నన్నయ్య శాస్త్రి శనివారం ఉదయం 7-30 గం.అమెరికా నుంచి హైదరాబాద్ వస్తున్నాడు” అని చెప్పింది. ఎంతో సీరియస్‌గా ఉందని అర్థమై ఉయ్యూరు నుంచి నేనూ మా శ్రీమతీ బయల్దేరటానికి కారు వెంటనే బుక్ చేశాం .

మా మనవడు చి. శ్రీకేత్ ఉపనయనానికి మార్చి 21కి కారులో హైదరాబాద్ వచ్చిన మేము ఏప్రిల్ 2 ఉపనయనం అయ్యాక, ఏప్రిల్ 5న మా అల్లుడు శ్రీ అవధాని,

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

మనవడు చి.శ్రీకేత్ అమెరికా వెళ్ళాక, ఏప్రిల్ 9 సోమవారం మా అమ్మాయి శ్రీమతి విజ్ఞ, పిల్లలు చి.ఆశుతోష్, పీయూష్లు అమెరికా వెళ్ళేదాకా ఉందామనుకున్నాం. అప్పటికే మా చిన్నక్కయ్యకు హిమోగ్లోబిన్ 3 శాతంకు తగ్గిపోయి, కేర్ హాస్పిటల్‌లో చేర్చినట్లు తెలిసింది. కొంత నయమయ్యాక ఇంటికి తీసుకు వెళ్లారట. వాళ్ళు అంతా హాస్పిటల్ హడావిడిలో ఉన్నారు. నేనూ మా అమ్మాయి శని ఆదివారాలలో వెళ్లి మా అక్కయ్యను చూసి వద్దామనుకున్నాం. 5వ తేదీ శుక్రవారం రాత్రి ఇక్కడ విపరీతంగా వర్షం, అంతకు ముందు కూడా రోజూ వర్షమే. అప్పటికే మజ్జిగ రసంతో లాగిస్తున్న మా ఆవిడ ఇక ఇక్కడ తట్టుకోలేనని సోమవారం దాకా ఉండలేనని వెంటనే బయల్దేరి ఉయ్యారు వెళ్లిపోదామని అంటే, అప్పటికప్పుడు వోలా కాబ్ బుక్ చేసే ప్రయత్నం చేసి 6వ తేదీ శనివారం మధ్యాహ్నం 2 గం.లకు బయల్దేరి ఏర్పాటు చేసుకున్నాం. ఓపిక లేకపోయినా తూలుతూ దేకుతూ మా ఆవిడ శుక్రవారానికే చలిమిడి తయారు చేసి రెడీగా ఉంచింది. 6వ తేదీ శనివారం ఉదయం మా అమ్మాయి ఒడిలో చలిమిడి పెట్టింది. మధ్యాహ్నం 2-30కి బయల్దేరి రాత్రి 7-30 గంటలకు ఉయ్యారు చేరాం.

. ఆదివారం మా అబ్బాయి మూర్తి సెలైన్ ఎక్కించే ఏర్పాటు చేశాడు. సాయంత్రం దాకా రెండు బాటిల్స్ ఎక్కించాక ఆవిడకు కొంత రిలీఫ్ కనిపించింది. కొద్ది కొద్దిగా అన్నం తినటం మొదలెడింది. అమ్మయ్య అనుకున్నాం. ఆదివారం సాయంత్రం మా బావ శ్రీ వివేకానంద్ గారు ఫోన్ చేసి మా అక్కయ్య పరిస్థితి బాగాలేదని, మళ్ళీ కేర్‌లో చేర్పించామని సోడియం లెవెల్స్ బాగా తగ్గాయని మనుషుల్ని గుర్తు పట్టటంలేదని కంగారుగా ఉందని తెలియజేశారు. ఆ రాత్రి మా మేనకోడలు పద్మకు, పెద్ద మేనల్లుడు అశోక్ కు ఫోన్లు చేసి విషయాలు తెలుసుకుంటూనే ఉన్నాను. ఆదివారం రాత్రి మాబావ మళ్ళీ ఫోన్ చేసి పరిస్థితి కొంతనయం అని చెప్పారు. పద్మ మాటలలో నైరాశ్యం కనిపించింది. అందులో అమావాస్య దగ్గరలో ఉంది కనుక చాలా విషమ పరిస్థితి అనిపించింది. 10వ తేదీ మంగళవారం ఉయ్యారులో 'గబ్బిట చారిటబుల్ ట్రస్ట్' ఆధ్వర్యంలో AA వాటర్ ప్లాంట్ ప్రారంభోత్సవం హడావిడిలో ఉన్నాం. అయినా మా అబ్బాయి రమణ కూడా పరిస్థితి అడిగి తెలుసుకొంటూనే ఉన్నాడు. అనుకున్న భయం నిజమే అయింది శుక్రవారం పద్మ ఫోన్ తో. ఏ స్థితిలో అక్కయ్యను చూడాల్సి వస్తుందోననే దిగులు మాకు. మా ఆవిడ తట్టుకోలేక ఏమైనా సరే హైదరాబాద్ బయల్దేరి వెళ్ళాల్సిందే అని పట్టుబట్టింది. అలా ఉయ్యారు వచ్చిన 6 రోజులకే మళ్ళీ హైదరాబాద్ కు బయల్దేరాం. రాత్రి 10-15కు మా పెద్దబ్బాయి శాస్త్రి ఇంటికి మల్లాపూర్ చేరి సామాన్లు లిఫ్ట్ లో పెడుతుండగా మా తమ్ముడు మోహన్ ఫోన్ చేసి అరగంట క్రితమే అక్కయ్య వెళ్లి పోయింది, ఇంటికి ఓల్డ్ బోయిస్ పల్లికి తీసుకువెడుతున్నాం అని చెప్పాడు. సరే రేపు ఉదయం వస్తాం అని చెప్పాను.

అక్కయ్య మరణం

శుక్రవారం రాత్రి 8-30 వరకు అక్కయ్య అప్పటికే సీరియస్‌నెస్ విషయం తెలిసి చూడటానికి వచ్చిన అందరితో బాగానే మాట్లాడిందట. ఆకలేస్తోంది. త్వరగా అన్నం పెట్టమని నర్సుకు చెప్పండి అని కూడా అన్నదట. కాని అన్నం పెడితే వంటి అయి మరీ సీరియస్ అవుతుందని వాళ్ళు పెట్టలేదట. మనవరాలు భార్యతో “ఏమే బాబాయి వస్తాడన్నావు. ఇంకా రాలేదా?” అని అడిగిందట. “బాబాయి రేపు పొద్దున్న వస్తాడుమామ్మా” అని చెప్పిందట. భార్య భర్త విశ్వనాథ మురారి “గుర్తుపట్టారా అమ్మమ్మ గారూ” అంటే “అదేమిటి నువ్వు గుర్తులేకపోవటమేమిటి మురారివి కదా” అన్నదట. సరిగ్గా రాత్రి 9 గంటలకు హాస్పిటల్ వాళ్ళు అశోక్ కొడుకు ప్రత్యూష్‌కు ఫోన్ చేసి రమ్మని పిలిస్తే వెళ్ళాడట. అప్పటికే కండిషన్ సీరియస్ అనిపించిందట. బయటికి వెళ్లి అందరికీ చెప్పేలోపు మళ్ళీ వాడిని పిలిపించారట. మళ్ళీ ఇంటెన్సివ్ కేర్ యూనిట్‌లోకి వెళ్లి వెళ్ళద్దని వారిస్తున్నా పద్మకొడుకు తేజాతో వెళ్లి చూశాడట. డాక్టర్ చూసి పెదవి విరిచాడట. ఫిట్స్ వస్తున్నాయట. మా బావ కూడా హాస్పిటల్‌లోనే ఉన్నారు. రాత్రి 9-45కి మా చిన్నక్కయ్య తుదిశ్వాస విడిచిందట. అప్పుడు తానూ అక్కడే ఉన్నాను అని ప్రత్యూష్ తన మామ్మ మరణాన్ని ప్రత్యక్షంగా చూశానని నేను వాడిని” అసలు సీరియస్‌నెస్ అని ఎందుకు ఎలా అనిపించింది?” అని అడిగితే గుండెలనిండా దుఖంతో నిన్న నాకు ఈ వివరాలు తెలిపాడు.

తలిదండ్రుల సేవలో సోదరులు

దాదాపు మూడు సంవత్సరాల నుండీ మా అక్కయ్య మోకాలికి ఆపరేషన్ తర్వాత పెద్దగా బయటికి రాలేదు. వాళ్ళ మనవరాలు పద్మ కూతురు చి.రవళి పెళ్ళికి తప్ప. మా చిన్నమేనల్లుడు శాస్త్రి ఆవిడ సేవలకోసం 24 గంటలూ ఒక నర్సు, వంటకు దేవుడి పూజకు ఒక బ్రాహ్మణ ఆవిడను, కింద ఇంట్లో డ్రైవర్ వర్మ కుటుంబాన్ని ఏర్పాటు చేశాడు. తలిదండ్రులకు ఏ మాత్రం ఇబ్బంది కలగకుండా జాగ్రత్త తీసుకుంటున్నాడు. ఖర్చుకు వెనకాడటం లేదు. వాళ్ళిద్దరి ఆరోగ్యమే ముఖ్యంగా వాడి తపన హర్షించదగింది. ఏడాదికి కనీసం నాలుగుసార్లు అమెరికానుంచి వచ్చి చూసి వెడుతున్నాడు. భార్యాపిల్లలు ఏడాదికి రెండుసార్లు వచ్చి చూసి వెడుతున్నారు. తలిదండ్రులంటే అన్నదమ్ములు అశోక్, శాస్త్రిలకు అత్యంత గౌరవం, ప్రేమ, ఆరాధన. ఈ ఇద్దరికీ చెల్లెలు పద్మ అంటే విపరీతమైన అనురాగం. మా అక్కాబావలు పిల్లలను అతి గారాబంగా అత్యంత జాగ్రత్తగా పెంచారు. అశోక్ కూతురు భార్య అంటే మరింత చనువు. శాస్త్రి పిల్లలు అంటే చెప్పలేని ఆప్యాయం. మా బావ యూరిన్ ప్రొబ్లెంతో సుమారు పదేళ్ల నుండి ఇబ్బంది పడుతున్నారు. అయినా బ్యాంక్ పనులు

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

బయట చిన్న చిన్న పనులు అన్నీ తానే వెళ్లి చేసుకోస్తారు. మా అక్కా బావలు ప్రేమైక జీవులు. సరిగ్గా చెప్పాలంటే 'జీవికా జీవులు'. ఒకరిపై ఒకరికి ఆరాధనా, అవగాహనా, ప్రేమ నిండుగా ఉన్నవారు. మా బావ కొంచెం తొందరపడినా మాక్కయ్య ఆయన్ను కనుచూపుతో కట్టి చేస్తుంది. ఒకరి స్వభావం ఒకరికి పూర్తిగా తెలిసినవారు. బంధు ప్రేమ పుష్కలంగా ఉన్నవారు. అందరూ కావాలనుకొనేవారు. అందరూ తమ ఇంతకి రావాలనుకునే వారు. అందరితో ఫోన్లో టచ్లో ఉంటారు. అందుకే వాళ్ళు దేనికి పిలిచినా బంధువులందరూ విధిగా హాజరవుతారు. అశోక్ సోదరులు తల్లిదండ్రుల షష్టిపూర్తి, వివాహ షష్టిపూర్తి వగైరాలను చాలా ఘనంగా చేశారు. తల్లిదండ్రులు ఉండటానికి అన్న అశోక్ ఇంటికి దగ్గరలోనే రెండస్తుల భవనం అన్ని హంగులతో కట్టించాడు. అశోక్ భార్య సంధ్య, శాస్త్రి భార్య విజయలక్ష్మి అత్తమామలంటే ఎంతో భక్తి శ్రద్ధలు. వాళ్ళ పిల్లలకూ మామ్మ తాతయ్యగారంటే అంతే గౌరవం.

మార్గదర్శనం

అలాగే మా బావ కూడా తల్లిదండ్రులు శ్రీ వేలూరి కృష్ణమూర్తిగారు అత్తమ్మగారు అనబడే శ్రీమతి కాంతమ్మ గారలను కంటికి రెప్పలా చివరిదాకా చూసుకున్నారు. దీనికి అన్ని విధాలా సహకరించింది మా అక్కయ్య. అలాగే మా బావగారి అన్నగారు ముకుందంగారు చనిపోతే, ఆ కుటుంబాన్ని అక్కన చేర్చుకుని, ఆయనకున్న ఇద్దరాడపిల్లల వివాహాలను, కొడుకు పవన్ వివాహాన్ని బాధ్యత మీద వేసుకుని నిర్వహించారు. ఇందులో మా బావకంటే మా అక్కయ్య చూపిన ఓర్పు నేర్పు చాలా ప్రశంసనీయం. బతికి ఉన్నప్పుడే తల్లిదండ్రులను సోదరులను మర్చిపోయే కాలంలో ఇంతటి పెద్ద బాధ్యత వారిద్దరూ నిర్వహించటం ముకుందంగారి కుటుంబం చేసుకున్న అదృష్టం. వాళ్ళూ, ముఖ్యంగా పవన్ భార్య శ్రీమతి రాధా అంతే విధేయతతో మా అక్కా బావా యెడల ఇప్పటికీ ప్రవర్తిస్తారు. ఇదీ వాళ్ళ సంస్కారం. నేను రాసిన 'దర్శనీయ ఆంజనేయ దేవాలయాలు-మొదటిభాగం, మా అక్కా బావల వివాహ వజ్రోత్సవ సందర్భంగా ఆ దంపతులకు అంకితమిచ్చి, 2015 శ్రీ హనుమజ్జయంతి నాడు ఉయ్యారు శ్రీ సువర్చలాష్టనేయస్వామి దేవాలయంలో ఆవిష్కరించాము. దీనికి స్పాన్సర్ మా చిన్న మేనల్లుడు జయ్ వేలూరి అనే వేలూరి మృత్యుంజయ శాస్త్రి.

అమెరికాలో చూడని ప్రదేశం లేదు

మా చిన్నమేనల్లుడు మా అక్కా బావలను చాలాసార్లు అమెరికా తీసుకువెళ్ళి అక్కడి అన్ని ప్రదేశాలను చూపించాడు. బహుశా వాళ్ళు అమెరికాలో చూడని ప్రదేశమే లేదు అంటే ఆశ్చర్యం కాదు.. అలాగే నేపాల్తో సహా భారత దేశంలోని పుణ్య క్షేత్రాలన్నీ

వాళ్ళు సందర్శించారు. 2008లో మేము మూడవసారి అమెరికాకు మా అమ్మాయి వాళ్ళున్న స్టెర్లింగ్ హైట్స్ వెళ్ళినప్పుడు వాళ్ళిద్దరూ మామేనల్లుడు శాస్త్రి ఉంటున్న కాలిఫోర్నియాకు వచ్చారు. తరచూ మాట్లాడుకొనే వాళ్ళం. మాక్కయ్యకు మేనకోడలు విజ్ఞి అంటే మా అమ్మాయి అంటే మంచి ఆత్మీయత. ఇద్దరూ సరదాగా గంటలు గంటలు మాట్లాడుకుంటారు.

మాతో క్షేత్ర దర్శనం

మా అక్కా బావలతో మా దంపతులం 1998 ఏప్రిల్-మే నెలలో కేదారనాథ్, బదరీనాథ్ సందర్శనం మధురానుభూతి నిచ్చింది. వాళ్ళిద్దరి ప్రోత్సాహంతోనే ప్రోద్బలంతోనే మేమిద్దరం వెళ్ళగలిగాము. మా బావది పక్కా ఫ్లాన్ ప్రోగ్రాం. గవర్నర్ ప్రోగ్రాం లాగా రూపొందించి అమలు చేస్తారు. వారిద్దరితో మేమిద్దరం, మా అత్తగారు పద్మావతక్కయ్య, మా తమ్ముడు, భార్య కాశీకి వెళ్లి మా అమ్మ అయిదవ మాసకం పెట్టటం, సారనాద్, బుద్ధగయ ప్రయాగ సందర్శనం, కూడా చిరస్మరణీయం. దీనికి పక్కా ఫ్లాన్ మా బావగారిదే. మా మేనల్లుడు అశోక్ ఉయ్యూరులో మా దగ్గర ఉయ్యూరులో ఒకటవ క్లాస్ నుంచి ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి.వరకు చదివినప్పుడు వాడికి సకల సౌకర్యాలు కలిపించేవారు. మా ఇంట్లో భోజనం నిద్రతప్ప మిగిలిన ఖర్చు అంతా వాళ్ళదే. నన్ను వాడిని తీసుకుని బీహార్లో ఆయన పనిచేసే జమ్మారాకు తీసుకురమ్మంటే వెళ్ళా. మరోసారి మా వేదవల్లితో కలిసి మేము ముగ్గురం వెళ్లాం మొదటిసారి వెళ్ళినప్పుడు నాలుగు రోజుల పక్కాఫ్లాన్తో మమ్మల్ని కాశీ ప్రయాగ అలహాబాద్, శాంతినికేతన్, జంషెద్పూర్ కలకత్తా వగైరాలు చూపించాడు బావ. అప్పుడు మా అక్కయ్య ఉయ్యూరులో మా ఇంట్లో ఉంది. తరచూ ఉయ్యూరు కుమా అబ్బాయిల, అమ్మాయి పెళ్ళిళ్ళకూ తప్పక వచ్చేవారు అక్కాబావా. మా తలిదండ్రుల ఆబ్దికాలకు కూడా వీలుచూసుకు వచ్చేవారు. మా ఇంట్లో నాతోపాటు మా బావ అభిషేకం చేసుకునేవారు. అందరం ఐలూరు బెజవాడ కృష్ణా స్నానం, మోపిదేవి, హంసలదీవి క్షేత్ర దర్శనం కలిసి చేశాం. ఒక కృష్ణాపుష్కరానికి అందరం తోట్లవల్లూరు వెళ్లి పుష్కరం పెట్టాం. ఇలా మా అనుబంధం మర్చిపోలేనిది. మా శ్రీమతికి మా అక్కయ్య అంటే విపరీతమైన గౌరవం.

వాళ్ళ ఇంటి నుంచే మా అమెరికా ప్రయాణం

2002, 05, 08లలో మేమిద్దరం అమెరికా వెళ్ళినప్పుడు హైదరాబాద్లో మా అక్కయ్య వాళ్ళ ఇంటి నుంచే అమెరికాకు బయల్దేరి వెళ్లాం. మాకు అదొక సెంటిమెంట్గా ఉండేది. అశోక్ ద్వారా స్టేట్ బాంక్లో డాలర్లు తీసుకునేవాళ్ళం. 2008 తర్వాత మా వాళ్ళు మళ్ళీ అమెరికా వెళ్ళలేదు. ఇద్దరి ఆరోగ్యాలు బాగుండక. అంటే పదేళ్ళ నుంచి వాళ్ళు అమెరికా వెళ్ళలేదన్నమాట. అందుకే అమెరికా నుంచి

ఊసుల్లో ఉయ్యారు

వాళ్ళే వస్తున్నారు. మేము అమెరికా వెళ్ళిన ప్రతిసారీ వాళ్ళ ఇంటికి వెళ్లి ఆశీస్సులు తీసుకుని వెళ్ళేవాళ్ళం. అయిదోసారి మేము అమెరికా 2017 ఏప్రిల్ లో వెళ్ళినప్పుడు మా శ్రీమతి మేడమేట్లు ఎక్కలేను అంటే నేనూ మా మనవడు చరణ్ భువనలతో వెళ్లి మాబావ నుంచి డాలర్లు తీసుకుని ఇద్దరి ఆశీర్వాదం పొందాం. అక్టోబర్ లో తిరిగి వచ్చినప్పుడు మా ఆవిడా నేనూ మనవడులతో కష్టపడి పైకి వెళ్లి అక్కాబావాలను చూసి బట్టలు పెట్టి ఆశీర్వాదం పొందాం. అయితే మాటల హడావిడిలో బొట్టు పెట్టటాలు ఇద్దరూ మర్చిపోయారట. ఇంటినుంచి బయటికొచ్చి కాబెక్కి కొంతదూరం వెళ్ళాక మా ఆవిడ జ్ఞాపకం చేసుకుని 'సెంటిమెంట్ గా ఫీలయి' చాలా బాధపడింది. అంటే మా అక్కయ్యను చూసి అప్పుడే 6 నెలలయింది. అదే ఆవిడను చూసి మాట్లాడిన చివరిసారి అయిపోయింది. ఊహించని పరిణామం. మధ్యలో పండగలకూ పబ్బాలకూ ఫోన్ చేయటమే తప్ప వచ్చి చూసే అవకాశం కుదరలేదు.

గౌరవ్య తల్లిలా వెళ్లిపోయిన దుర్గమ్మ తల్లి

13 తేదీ శుక్రవారం ఇంటికి వచ్చిన అక్కయ్యను ఓల్డ్ బోయిస్ పల్లి విఠల్ ఎస్టేట్ లో స్వగృహంలో ఉంచారు. శనివారం ఉదయం 8 గంటలకు మేమిద్దరం మా పెద్దకోడలు శ్రీమతి సమత కాబ్ లో బయల్దేరి 9 గంటలకు అక్కడికి చేరాం. మా అబ్బాయి శాస్త్రి స్కూటర్ పై వచ్చాడు. అప్పటికే మా మేనల్లుడు శాస్త్రి అమెరికా నుంచి వచ్చాడు. మమ్మల్ని కావలించుకుని బోరున ఏడ్చేశాడు. మాబావను పట్టుకోవటం శక్యం కాలేదు. ఆయన్ను దగ్గర కూర్చుని కొంత ఓదార్చాం. పద్మ సంగతి చెప్పక్కర్లేదు. భరించరాని దుఖాన్ని గుండెల్లో అదుముకుని, జరగాల్సిన కార్యక్రమాలు చూస్తూ మధ్యమధ్యలో ఆనకట్టపై నుంచి దూకి పడే జలప్రవాహంగా కన్నీటిని కారుస్తూ కుమిలిపోతోంది. అప్పటికి మాన్నయ్యగారి అమ్మాయి కూతురు వేదవల్లి కొడుకు రవి, భార్య గాయత్రి వచ్చారు. మా అబ్బాయి శర్మ, తర్వాత మోహన్ ఫామిలీ మాబావ అక్కయ్య కూతుళ్ళు అంటే జనమంచి వారు కొడుకు, అశోక్ వియ్యంకుడు వియ్యపురాలు, పద్మ మామగారు, ఆదబడుచులు, అశోక్ బామ్మర్లు భార్యలు, ముకుందంగారి ఇద్దరమ్మాయిలు మనవడు, శాస్త్రి ఫ్రెండ్ జిడ్డు, మాబావ తమ్ముడు అబ్బి భార్య, మాబావ చెల్లెలు శాంతమ్మగారు, కొడుకు రాంబాబు మొదలైన వారంతా వచ్చారు. పురోహితులిద్దరూ మధ్యాహ్నం ఒంటి గంటకు వచ్చారు. కార్యక్రమం ప్రారంభించారు. శాస్త్రోక్తంగా చేయించారు అశోక్ శాస్త్రి సోదరులతో. పుట్టింటి వారు పెట్టాల్సిన ఆకుపచ్చ చీర, ఎర్ర జాకెట్, ఆకుపచ్చ, ఎర్రగాజులు పూలు దండ మురారికి డబ్బు ఇచ్చి తెప్పించమంటే రవళికిచ్చి వీటిని కొని తెప్పించాడు. మంచి చీర సెలేక్ట్ చేసి తెచ్చింది రవళి. వీటిని అలంకరించి ముఖానికి పసుపు పూసి రూపాయి కాసంత కుంకుమబొట్టు

పెడితే మా అక్కయ్య సాక్షాత్తు గౌరీ దేవిగా భాసించింది. పద్మకూడా ఎర్రసిల్లు చీర జాకెట్ గాజులు తెప్పించి వేయించింది. మహాలక్ష్మీలాగా కనిపించింది మా అక్కయ్య. బంధుమిత్రులు విషన్న వదనాలతో వీక్షిస్తుండగా అందరూ కడసారి దర్శనం చేసుకున్నాక మా అక్కయ్య పార్థివ దేహాన్ని వాహనంలోకి ఎక్కించారు. శృశానవాటికి దుబాయ్ గేట్ కు నడిచే దూరంలో చాలా దగ్గరలో ఉంది. మా బావతో సహా అందరం అక్కడికి మధ్యాహ్నం 3 గంటలకు చేరాం. అన్ని విధులు నిర్వహించాక దేహాన్ని చితిపై చేర్చారు. వేద మంత్రాల పఠనం జరుగుతుండగా పెద్ద కొడుకు అశోక్ చితికి నిప్పు అంటించాడు. సుమారు 20 కిలోల ఆవునెయ్యి కట్టెలపై పోసి గంధపు చెక్కలు ముత్యం పగడంలతో శవ దహనం చేశారు. కపాల మోక్షం అయ్యే వరకు అందరం ఉండి అక్కడే స్నానాలు చేసి ఇంటికి తిరిగి వచ్చాం. సోదరులు ఇంటికి రాగానే దీపారాధనకు నమస్కరించి ఇంటిలోకి ప్రవేశించారు. ఇలా మా చిన్నక్కయ్య సాక్షాత్తు గౌరీ దేవి రూపంగా, మహాలక్ష్మి కళతో మా అందరి సుండి రంగరంగ వైభవంగా పుణ్యలోకాలకు తరలిపోయింది.

సేవాభాగ్యం

మేము ఇంటికి చేరేసరికి ఇల్లు కడిగి వంట బ్రాహ్మిణీలతో వంట చేయించి సిద్ధంగా ఉంచారు. మేడపైన అందరం భోజనాలు చేశాం. అన్నీ రుచికరంగా చేశారు. ఈ మొత్తం కార్యక్రమానికి సారథి సచివుడు వ్యూహకర్త, నిర్వాహకుడు సర్వం తన భుజ స్మంధాలపై వేసుకుని నిర్వహించిన మా అక్కాబావల కుమార్తె శ్రీమతి పద్మ భర్త, ఇంటల్లుడు శ్రీ గణపవరపు రామకృష్ణ అభినందనీయుడు. అశోక్ అల్లుడు మురారి అందరికీ తలలో నాలుకగా, సహకారంగా నిర్వహించిన తీరు మరువలేనిది. అలాగే మనవలు తేజ, ప్రత్యూష్లు మనవరాళ్ళు భార్గవి, రవళి కాలికి బలపాలు కట్టుకుని చేసిన సేవ మర్చిపోలేనిది. ముఖ్యంగా భార్గవి వాళ్ళ తాతగారు అంటే మా బావ పక్కనే కూర్చుని ధైర్యం చెబుతూ, క్షణ క్షణం ఆయన్ను కంటికి రెప్పలాగా కనిబెడుతూ చూసిన తీరు అందరినీ ఆశ్చర్యంలో ముంచేసింది. విశ్రాంతి లేకుండా వర్మ, అతని తల్లి, చెల్లెలు ఇంట్లోని మనుషులకన్నా ఎక్కువగా మా అక్కకు బావకూ చేసిన, ఇప్పుడూ చేసిన చేస్తున్న సేవ మాటలతో చెప్పటానికి వీలు లేనిది. ఎన్నో జన్మల అనుబంధమేమో అనిపిస్తుంది. ఇందరి మంచి మనసుల మంచి మనసుల నుంచి దూరమై వెళ్లిపోయింది మా చిన్నక్కయ్య దుర్గ. ఆమె జ్ఞాపకాలు కొన్నే రాశాను. ఎన్నెన్నో తేనే పట్టులాగా మధురమైనవి 70 ఏళ్ళుగా ఉన్నాయి. వరుసలో తెలియజేసే ప్రయత్నం చేస్తాను.

66) గరుడాచలం మాస్టారు

పొట్టిగా అటు లావూ కాకుండా ఇటు సన్నమూ కాకుండా ఉండే చామన

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

ఛాయా శరీరం, ఎప్పుడూ నున్నటి గుండు, ధోవతి పైన తెల్ల లేక సాధారణ రంగు పొడవైన అరచేతుల చొక్కా బడికి వెళ్తే పైన ఖండువా వెడల్పైన నుదురు గలగలా మాట్లాడే వ్యక్తియే గరుడాచలం మాస్టారు. బోళాగా మాట్లాడినా ఆత్మవిశ్వాసం ఆత్మగౌరవం ఉన్నవారు. మాట తూలి అనరు. ఎవరైనా పొరబాటున అంటే చురకలంటించకుండా ఉండరు. మొండి ధైర్యం ఆయనకున్న ఆస్తి. సెకండరి గ్రేడ్ ట్రైనింగ్ పాసై జిల్లా బోర్డులో సెకండరి ఉపాధ్యాయులుగా చేరారు. ఉయ్యారు తాడంకి, మానికొండ పామర్రు మొదలైనచోట్ల పని చేశారు. ఎక్కడ పని చేసినా వృత్తికి తగిన పూర్తి న్యాయం చేసిన ఉపాధ్యాయులనిపించుకొన్నారు. కాకా పట్టటం గడప పూజ తెలియనివారు. ముక్కుసూటి మనిషి. ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి. తాడంకి హైస్కూల్లో చదివారు. మాస్టారు నాయీ బ్రాహ్మలు. వారి తండ్రిగారు కుల వృత్తి చేస్తూ వైద్యమూ చేసి ఉయ్యారులో మంచి పేరు పొందారు. ఆ రోజుల్లో 'సంచి కట్టు వైద్యం'కు మంచి పేరుండేది. ఆ కులం వారిలో డాక్టరీ చేసిన వారు ఆ కాలంలో ఎక్కువమందే ఉన్నారు. మైనేని గోపాలకృష్ణయ్యగారి కుటుంబానికి గరుడా చలం గారి తండ్రిగారే వైద్యులు అని నాకు చాలాసార్లు చెప్పారు. మాస్టారు చిన్నతనంలో ఎంత దూరమైనా కాలి నడకనే వెళ్ళే వాడినని నాకు చాలాసార్లు చెప్పారు. ఆయనకు సైకిల్ తొక్కటం రాదు. నేర్చుకో లేదు.

నాకు మాస్టారితో మొదటి పరిచయం నేను ఉయ్యారు హైస్కూల్లో ఎనిమిదవ తరగతిలో 1953లో చేరినప్పుడు. ఆయన మాక్లాసుకు ఏ సబ్జెక్టుకు రాలేదు. అప్పుడు మా స్కూల్లోనే పని చేసేవారు. ఆయనతోబాటు కే.ఆర్ కాంతయ్యగారు, మహంకాళి సుబ్బరామయ్యగారు, లింగం బసవాచారి గారు, సూరి రామశేషయ్యగారు, ఆదిరాజు పున్నయ్యగారు, సూరి కృష్ణ మూర్తిగారు, కూనపులి సుబ్రహ్మణ్యంగారు మొదలైనవాళ్ళంతా సెకండరి టీచర్లే. ఆయన తోటివారే కాంతయ్యగారు. మాకు లెక్కలకు బసవాచారిగారు ఇంగ్లీష్ సోషల్కు, సుబ్బరామయ్యగారు తెలుగుకు వచ్చేవారు గరుడాచలం గారు ఏడవ తరగతికి చెప్పేవారని జ్ఞాపకం. తమ్ముడు కృష్ణమోహన్కు టీచర్ గరుడాచలంగారు. ఆయన అభిమాన సబ్జెక్టులు లెక్కలు సోషల్. రెండు బాగా చెప్పేవారని అనేవారు. అంటే గరుడాచలంగారు నాకు ప్రత్యక్ష గురువు కాదు. పరోక్ష గురువు. కాంతయ్య మాస్టారు గరుడాచలంగారు కలిస్తే బసవాచారి మాస్టార్ని ఆట పట్టించేవారు. బసవాచారిగారికి ఉడుకుబోతు తనం ఎక్కువ. దాన్ని అలుసుగా తీసుకొని ఆడించేవాళ్ళు.

గరుడాచలంగారి మాటల గురించి ఆయన విద్యార్థులు వింతగా చెప్పుకొనేవారు. మా తమ్ముడి వల్లనాకా విషయం తెలిసింది. ఆయనకు 'ర' అనే అక్షరం పలికేది కాదు. అటేన్షన్లో పేర్లు పిలిచేటప్పుడు, పాఠం చెప్పేటప్పుడు ఈ ఇబ్బందిపడే వారట. పిల్లాడిని నీ నెంబరు ఎంత? అని అడగటానికి "నీ నెంబరు ఎంత?" అనేవారట. 'రు' బదులు

‘గు’ పలికే వారన్న మాట. నీపేరు ఏమిటి అనటానికి “నీ పేగు ఏమిటి?” అనేవారట. ఇవన్నీ కథలు గాథలుగా ఆ రోజుల్లో చెప్పుకొనేవారు కనుక ఆయనకు నిక్ నెం ‘పేగు, నెంబగు’ అయిపోయింది. ఆయన పేరుతో కాకుండా ఈ పేరుతోనే పిలిచేవారు పిల్లలు.

ఆ తర్వాత నేను బి.యి.డి చేసి ఉయ్యూరు హైస్కూల్లో సైన్సు మేస్టరుగా పనిచేసినప్పుడు మాస్టారు మాకు సోదర ఉపాధ్యాయులు. మళ్ళీ కాంతయ్య మేస్టారు భార్య చంద్రలీలమ్మగారు, బసవాచారిగారు, సుబ్బరామయ్యగారు, ప్రేమలత అనే అమ్మాయి నా దగ్గర స్కూల్లో చదివి సెకండరి పాసై టీచర్ గా వచ్చింది ఆ తర్వాత. వీరందరూ సహచర ఉపాధ్యాయులు. శిష్యుడనైన నేను మా గురువులతో కలిసి పని చేయటం అదృష్టం. అలాగే జంధ్యాల ప్రసాదశర్మ గారు మాకు స్కూల్ ఫైనలో సైన్సు మేస్టారు. ఆయన ఇప్పుడూ అదే పోస్ట్లో పని చేస్తున్నారు. నేనూ వారితో సహా ఉపాధ్యాయుడిగా పని చేసిన ఆనందం. గరుడా చలంగారి అమ్మాయి రెండో అబ్బాయి నా దగ్గర ట్యూషన్ కూడా చదివారు. అలా మళ్ళీ మాస్టారుతో నా పరిచయం పెరిగింది.

నేను ఉయ్యూరు నుండి మానికొండ స్కూల్కు బదిలీ అయాను. అప్పుడు గరుడాచలం మాస్టారు అక్కడ పని చేస్తున్నారు. ఆయన ఆత్త వారి ఊరు మానికొండ. నేను, మాస్టారు, రాజుగారు అనే అల్లారి సీతారామరాజుగారు, అటెండర్ రాఘవరావు కలిసి ఉండేవాళ్ళం సాయంత్రాలు ఎవరి ఇంట్లోనో ఒకరి ఇంట్లో టిఫిన్ కాఫీలు, వాహ్యళి. మా ఇంట్లో తరచుగా భోజనాలు. బలేగా ఉన్న రోజులవి మేము ముగ్గురం రాజుగారింట్లో ఆతిథ్యం. ఆయన మిగిలిన వారితో మా ఇంటికి రావటం. ఇవన్నీ మరిచి పోలేని రోజులు. గరుడా చలంగారు ఫామిలీ పెట్టలేదు. అత్తగారింటిలోనే ఉండేవారు.

నేను కాటూరు, ఉయ్యూరులలో పని చేసినప్పుడు రాజుగారు రాఘవరావు ఉయ్యూరు వచ్చి గరుడాచలంగారితో కలిసి ఇంటికి వచ్చేవారు. ఇక్కడే భోజనం టిఫిన్ సినిమా నిద్ర మా ఇంట్లోనే. గరుడాచలం మాస్టారు నేను కలిసి మానికొండ వెళ్లి అక్కడ రాజుగారింట్లోనో రాఘవరావు ఇంట్లోనో భోజనం చేసి సాయంకాలానికి ఉయ్యూరు వచ్చేవాళ్ళం. ఇలా ఎన్నో ఏళ్ళు గడిచాయి. సుమారు 48 సంవత్సరాల బంధం. ముందుగా రాఘవరావు ఆ తర్వాత అయిదేళ్ళ క్రితం రాజుగారు మమ్మల్ని విడిచి పైకి వెళ్లిపోయారు. మొన్న గరుడా చలం మాస్టారు వెళ్లిపోయారు. మనుషులు దూరమైనా మనసులు కలిసిన బాంధవ్యం మాది. అందులో గరుడా చలంగారు రాజుగారితో ఎప్పుడు ఇంటికి వచ్చినా మా శ్రీమతి ఎన్నో రకాల అయిటంస్ నిమిషాల్లో చేసి అందరికీ వడ్డించేది. మేము సావిట్లో కూర్చుని హాయిగా భోజనం చేసేవాళ్ళం. మాస్టారికి ‘దంత సిరి’ బాగా ఉండేది. మొహమాటం లేకుండా అడిగి వడ్డించుకొని కడుపు నిండా తినేవారు. మా ఆవిడతో “అమ్మాయి! మేము ఎప్పుడు వచ్చినా క్షణాల మీద ఇన్ని చేసి మాతో కొసరి కొసరి తినిపిస్తావు అందుకే మీ ఇంటికి రావటం మాకు

చాల ఇష్టం” అనేవారు. అలానే ఆయన ఒక్కరే వచ్చినా అలానే ఆతిథ్యమిచ్చే వాళ్ళం. రాజుగారు మహా మొహమాటం మనిషి. కాని వీరంతా, ఉదాత్తులు గొప్ప స్నేహశీలురు.

మేము నలుగుసార్లు అమెరికా వెళ్లాం. మూడుసార్లు రాజుగారు గరుడా చలంగారు మా ఇంటికి వచ్చి భోజనం చేసి కూర్చుని మాట్లాడి మాకు వీడ్కోలు చెప్పేవారు. అంతగా కలిసి పోయిన స్నేహం మాది. నేను మానికొండలో పని చేసింది ఒక్క ఏడాదే కాని అది ఇన్నేళ్ళ స్నేహ బంధాన్ని సృష్టించింది. ఇది మా గొప్ప కాదు. వారందరి హృదయ విశాలయం, ఆత్మీయతాను. లేకపోతే ఎందుకు గుర్తుంచుకొంటారు? ఎందుకు ప్రేమగా వచ్చి పలకరిస్తారు? అదొక గొప్ప సౌజన్యం. మాటలకు అందనిది.

రాజుగారు కురుమద్దాలి పిచ్చమ్మగారి ఆశ్రమానికి వచ్చినప్పుడల్లా మా ఇంటికి గరుడా చలంగారితో తప్పక వచ్చి వెళ్ళేవారు. యోగ క్షేమాలు తెలియబరచేవారు, తెలుసుకొనేవారు. అలా జీవికా జీవులంగా ఉన్నాం. ఉయ్యారు సాహితీ మండలి సమావేశాలకు మాస్టారిని ఇంటికి వెళ్లి ఆహ్వానం అందించేవాడిని. తప్పక వచ్చి వెళ్ళేవారు, సరసభారతి సభలకు కూడా స్వయంగా వెళ్లి ఆహ్వానిస్తేవాడిని. కొంచెం నడక ఇబ్బందిగా ఉన్నా వచ్చేవారు. ఉయ్యారు ఏ.సి.లైబ్రరీ ప్రారంభోత్సవానికే ప్రేమచంద్ గారి సన్మానానికి వచ్చి వారిని పలకరించి మాట్లాడారు. వారు వీరిని గుర్తుంచుకొని గౌరవం చూపారు. ఎప్పుడైనా బజారులో కనపడితే “మాస్టారు బజారు తిరిగే తీరిక ఉంది కాని మా ఇంటికి వచ్చే ఒపిక. లేదా?” అనేవాడిని. అంతే మర్నాడు మా ఇంటిలో ప్రత్యక్షం. ఫోన్ లో తరచు మాట్లాడుకొనే వారం. అక్టోబర్ లో అమెరికా నుంచి వచ్చిన తర్వాత రెండుసార్లు ఆయన ఇంటికి వెళ్లి పలకరించాను. అప్పటికే భార్యగారి ఆరోగ్యమూ దెబ్బతింది. ఇద్దరు వ్యాధిగ్రస్తులే అయ్యారు. చిన్నబ్బాయి వీరిని కంటికి రెప్పలా చూసుకొన్నాడు. మాస్టారు గారి భార్యగారు నాతో అరమరికలు లేకుండా కుటుంబ విషయాలన్నీ చెప్పేవారు. బాగా ఆదరించేవారు. నేను రాకపోతే ఆయనతో ఫోన్ చేసి మాట్లాడించేవారు.

నేను 200-2002 మధ్య ఫ్లోరా స్కూల్ వారి ఆహ్వానంపై అడ్మినిస్ట్రేటర్ గా పని చేసినప్పుడు మాస్టరుగారి మనవలిద్దరు అక్కడ చదివేవారు. వారి కోసం స్కూల్ కు వచ్చి కనపడేవారు. అందులో చిన్న కుర్రాడు నాగార్జున కొంచెం అల్లరి చేస్తూ చదువు మీద దృష్టి పెట్టేవాడు కాదు. మాస్టారు వాడి బాధ్యత నాకు అప్పగించారు. తమ మాట వినటం లేదని నేనే శ్రద్ధ తీసుకోవాలని కోరారు. వాడిని విపరీతంగా కొట్టేవాడిని అల్లరి చేస్తే. వాడు పైకి ఏమీ అల్లరి పిల్లడుగా ఉండేవాడు కాదు. నవ్వుతు ఉండే ‘సైలెంట్ కిల్లర్’. పదవ తరగతికి వచ్చాడు. అక్కడా అదే తీరు. ఒకసారి వాడిని ఇంటికి పిలిచి “ఒరే! మీ తాతగారు నాకు గురువు గారు. కనుక నువ్వు నాకు మనవాడి వరుస. అల్లరి మంచిదే కాని అది చదువుకు అడ్డు అవుతుంది. ఇప్పటికైనా మించింది

లేదు. ఇప్పుటి నుంచి చదివితే ముప్పై అయిదు మార్కులు తెచ్చుకోవటం పెద్ద కష్టమేమీ కాదు. జాగ్రత్త. భవిష్యత్తుపై దృష్టి పెట్టు” అని లాలనగా చెప్పాను. అంతే! మర్నాడు నుంచి వాడి ప్రవర్తనలో గొప్ప మార్పు వచ్చింది. మాస్టారు కూడా గమనించి నాకు థాంక్స్ చెప్పారు. వాడు టెస్ట్ పాసై పాలిటెక్నిక్ చదివి బి.టెక్ పాస్ అయి ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు. నాకు గర్వంగా ఉంటుంది వాడిని చూస్తే.

గరుడాచలంగారి ఆరోగ్యం బాగాలేదని హైదరాబాద్ తీసుకొని వెళ్ళారని తెలిసింది. రోజు వాకబు చేస్తూనే ఉన్నాను. నిన్న ఉదయం వారి మనవడు ఇందాక దాకా చెప్పుకొన్న నాగార్జున వచ్చి “తాతగారు రాత్రి చనిపోయారండి” అని దీనంగా చెప్పాడు. నేను వారింటికి వెళ్లి శివమైన వారి పార్థివ దేహానికి నమస్సులు అర్పించి వారి భార్య పిల్లలను పలకరించి వచ్చాను. 86 ఏళ్ళు నిండుగా జీవించి పెద్దగా ఇబ్బంది పడకుండా, ఇబ్బంది పెట్టకుండా తనువు చాలించిన ధన్యమూర్తి గరుడాచలం మాస్టారు. వారి ఆత్మకు శాంతి కలగాలని భగవంతుని ప్రార్థిస్తున్నాను.

67) ఉయ్యూరు బ్రాహ్మణ సంఘానికి వెన్నెముక శ్రీ మంత్రాల రాధాకృష్ణమూర్తి

27-10-18 శనివారం ఉయ్యూరులో సుమారు తొంభై ఏళ్ళ వయసులో మరణించిన శ్రీ మంత్రాల రాధాకృష్ణమూర్తి గారితో నా మొదటి పరిచయం 1950-51లో. అప్పుడే మేము హిందూపురం నుంచి ఉయ్యూరు వచ్చేశాము. ఆయన ఉయ్యూరు ప్రభుత్వ పాలిటెక్నిక్ కాలేజీలో గుమాస్తాగా పని చేస్తున్నట్లు జ్ఞాపకం. సన్నగా పొడవుగా పొంటుషర్టుతో ఉండేవారు. ఆయన స్థితిపరులు, ఎరువుల వ్యాపారి మా నాన్నగారి శిష్యుడు అయిన శ్రీ యడవల్లి శ్రీరామమూర్తి గారి పెద్దల్లుడు. శ్రీమతి మంగమ్మగారి భర్త. ఆ కాలంలో రాధాకృష్ణమూర్తి గారిని మగవాళ్ళందరూ “యడవల్లి వారల్లుడు” అనీ, ఆడవాళ్ళంతా “మంగమ్మగారి మొగుడు” అనే పిలిచేవారు. ఆ తర్వాత పాలిటెక్నిక్ కాలేజీ బెజవాడ తరలి వెళ్ళిపోవటంతో, ఈయన కూడా అక్కడికే వెళ్లి పని చేశారని జ్ఞాపకం. తర్వాత ఉద్యోగం మానేసి, ఉయ్యూరులోనే ఉంటూ వ్యవసాయం చూసుకొనేవారు. విష్ణులయం వెనక బజారులో యడవల్లి వారి లోగిలి ఉండేది. శ్రీరామమూర్తిగారి తమ్ముడు కూడా ఎరువుల కోట్లో వ్యాపారం చూసేవారు. వాళ్ళ కొట్లోనే మా నాన్నగారి కాలంలోనూ, నేను వ్యవసాయం చూసే మొదటి రోజుల్లోనూ అరువు తీసుకొని ఎరువులు కొనేవాళ్ళం. ఆయనకు మొహమాటం అన్నలు ఉండేదే కాదు. నిక్కచ్చి మనిషి. అక్కడే శ్రీ చిలుకూరి వెంకటేశ్వర్లుగారు గుమాస్తాగా పనిచేస్తూ, మా బజారులోనే అద్దెకుండేవారు. మా ఇంట్లో తద్దినాలకు భోక్తగా యడవల్లివారి పర్మిషన్తో వచ్చేవారు. వీరి కుటుంబం, వీరబ్బాయిలు, అమ్మాయిలతో మాకు చాలా

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

సాన్నిహిత్యం ఉండేది.

నేను వ్యవసాయం చేసే రోజుల్లో గొండ్ల కుర్రాడు ఎర్రగా ఉండే కృష్ణ అనేవాడు పాలేరు తనానికి వచ్చాడు. వాడు అప్పుడే మంత్రాలవారి చిన్న పాలేరుగా మానేసి, మా దగ్గర చేరాడు.. మా శ్రీ సువర్చలాంజనేయస్వామి బజారులో అంటే రావిచెట్టు బజారులో మంత్రాలవారు డాబా కట్టుకొని, పశువుల శాలను ప్రక్కనే ఏర్పాటుచేసుకొని ఎడ్లు, బండ్లీ, పెద్దపాలేరు, చిన్నపాలేరులను మైంటెన్ చేసేవారు. ఆయన వ్యవసాయం గురించి, యాజమాన్యం గురించి పాలేరు కృష్ణ కథలు గాథలుగా నాకూ, మా అమ్మకు వర్ణించి చెప్పేవాడు. ఈయన పెద్దపాలేరు నిఘామాను చాకలి అతను. చాలా శ్రద్ధగా వ్యవసాయం చేసేవాడు. ఇతని తమ్ముడు హైస్కూల్లో నా క్లాస్మేట్. అంతకుమించి మాద్దరికీ పెద్దగా పరిచయం లేదు. గురజాడ డొంకలో కాలవ చివరి భూములు మావి. మాకు కాలవనీళ్ళు రావాలంటే మంత్రాలవారి తడుపు అయ్యాకే వాళ్ళు వదిలే మధ్యలోవాళ్ళ తడుపులు పూర్తయితేనే కాని మా చేలో నీళ్ళు అడుగు పెట్టేవి కావు. మంగమ్మగారి చెల్లెళ్ళలో ఒకరిద్దరు హైస్కూల్లో నాక్లాస్మేట్లని, అందులో ఒకమ్మాయి భర్త కాకినాడ పాలిటెక్నిక్లో లెక్చరర్ అనీ తర్వాత ప్రిన్సిపాల్ అయ్యారని గుర్తు. ఒకావిడ ఇప్పుడు హైదరాబాద్ ఢిల్లీపబ్లిక్స్లో మా కోడలు శ్రీమతి సమతతోపాటు టీచర్గా పనిచేస్తోంది. మంత్రాలవారబ్బాయిలు హైస్కూల్లో నా స్టూడెంట్స్. ఒకతను మా అబ్బాయికి మంచి దోస్తు. ఇద్దరూ క్రికెట్ ఆడేవారు ఇక్కడి కాలేజీలో. మంగమ్మగారు చాలా పెద్దమనిషి తరహాగా వ్యవహరిస్తారు. ఈ దంపతులు మా ఇంట్లో జరిగిన శుభాకార్యాలన్నిటికీ తప్పక వచ్చేవారు.

బ్రాహ్మణ సంఘం పునరుద్ధరణ

ఉయ్యారులో బ్రాహ్మణ సంఘం నామమాత్రంగా పని చేసేది. అప్పుడు నా సహాధ్యాయి మా గురువుగారు శ్రీ వేమూరి శివరామకృష్ణయ్యగారి కుమారుడు దుర్గయ్యగారు అనే శ్రీ వేమూరి దుర్గాప్రసాద్ధర్మపురి సంస్కృత కాలేజీ నుంచి మానేసి ఇక్కడికొచ్చి స్థిరపడి, మొదట్లో కొంచెం ఇబ్బందులు పడినా కెసీపి వాళ్ళ స్కూల్ ఆర్.కే.ఎం.లో తెలుగుపండిట్ ఉద్యోగం సంపాదించి అక్కడే రిటైరయ్యాడు. అందరితో చాలా చనువుగా ఉండేవాడు. అప్పుడు మేమందరం ఒక సమావేశం ఏర్పాటుచేసుకొని బ్రాహ్మణ సంఘాన్ని పునరుద్ధరించాలని సంకల్పించాం. అప్పటికి ప్రెసిడెంటుగా సెక్రటరీ 'టైప్రాస్టారు'గా అందరు పిలిచే శ్రీ సీతంరాజు సత్యనారాయణగారు. నేను మంత్రాల రాధాకృష్ణగారు, దుర్గయ్య, గోవిందరాజు వెంకటేశ్వర్లుగారు, కొలచలచలపతి, వేగరాజు బ్రదర్స్, కోటబ్రదర్స్, చావలి ఆంజనేయులుగారు మొదలైన వారందరం కలిసి దుర్గయ్యగారిని బ్రాహ్మణ సేవాసంఘం అధ్యక్షునిగా, నేను వైస్ప్రెసిడెంటుగా,

రాధాకృష్ణమూర్తిగారు సెక్రటరీగా, గోవిందరాజు వెంకటేశ్వరరావుగారు కోశాధికారిగా, సత్యనారాయణగారు గౌరవాధ్యక్షులుగా, మిగిలినవారిని సభ్యులుగా చేసి ఒక ఎడాక్టాడీ ఏర్పాటుచేశాం. సంఘాన్ని రిజిస్టర్ చేయించే బాధ్యత దుర్గయ్య, మంత్రాల, గోవిందరాజు గార్లు తీసుకొని అతిత్వరలోనే రిజిస్టర్ చేయించారు. మొదటిసారిగా ఉయ్యూరులో వృద్ధతరం వారిని సన్మానించాలను కొని ప్రముఖ జ్యోతిషాస్త్రవేత్త శ్రీ కోట శ్రీరామమూర్తిగారినీ, శివాలయం అర్చకులు శ్రీ మామిళ్ళపల్లి పురుషోత్తంగారినీ ఒక ఉగాదినాడు సన్మానించాం. ఆ తర్వాత సీతంరాజువారిని, రామాచార్యులగారినీ అలా సత్కరించాం. సామూహిక ఉపనయనాలు నిర్వహించాం. వివాహ వేదిక కూడా జరిగింది. ప్రతి ఉగాది మధ్యాహ్నం శ్రీ విష్ణ్వలయంలో బ్రాహ్మణ సంఘం సమావేశం జరిపి వేదపండితులను, వేదవిద్యార్థులను ఆహ్వానించి సత్కరించి, నగదు పారితోషికాలిచ్చాం, కార్తీక వన సమారాధనలు నిర్వహించాం. చుట్టుప్రక్కల మండలాలకూ విస్తరింపజేశాం. శివాలయంలో శ్రీ శంకర జయంతి జరిపాం. ఇలా దిన దిన ప్రవర్ధమానంగా సంఘం అభివృద్ధి చెందింది. ఊళ్ళోకి వచ్చిన చదువుకున్న బ్రాహ్మణులకు, పేదబ్రాహ్మణులకు ఆర్థికసాయం అందించాం. ప్రతినెలా తప్పకుండా కార్యవర్గ సమావేశం నిర్వహించాం. ఈ కార్యక్రమాలకు రమణపంతులు బాపిరాజు యెన్డి. ఎస్., ప్రభాకర్ వగైరాలంతా అత్యుత్సాహంగా సహకరించారు. వీరందరినీ సమీకరించి, సమన్వయ పరచటం మంత్రాలవారు చేసేవారు. ఏ పనికైనా కాలికి బలపం కట్టుకొని తిరిగేవారు. మంత్రాలవారు ఉంటే కార్యం నిర్విఘ్నంగా జరుగుతుందనే ధీమా ఉండేది. నవ్వుతూ నవ్విస్తూ బాధ్యతగా పని చేసేవారు, చేయించేవారు. ఉగాదినాడు వారింట్లో ఆబ్ధీకం ఉండేది. దాన్ని యధావిధిగా నిర్వహించి, బ్రాహ్మణ సంఘ కార్యక్రమంలో పాల్గొనేవారు. అంతటి అంకితభావం ఆయనది. ఈ సంఘంలో అందరం కలిసి పనిచేయటంతో మా ఇద్దరి మధ్యా పరిచయం బాగా పెరిగింది. ఒకరంటే ఒకరికి గౌరవ భావమేర్పడింది. ఇక ఇప్పుడు మంత్రాలవారు తెల్లలుంగీ, పైన చొక్కాతోనే ఎప్పుడూ ఉండేవారు. అప్పటికి ఉయ్యూరులో లబ్ధప్రతిష్ఠలైన పురోహితులు బ్రహ్మశ్రీ వంగల సుబ్బావధానులుగారు, శ్రీ కోట కృష్ణమూర్తిగారు వృద్ధాప్యంలో ఉండటం గ్రామాంతరం వెళ్ళిపోవటంతో పెద్ద శూన్యమేర్పడింది. అప్పుడు దుర్గయ్య ఆలోచించి శ్రీ పుచ్చా సూర్యప్రకాశశాస్త్రిగారినీ గౌరవంగా ఆహ్వానించి ఇక్కడే ఉండేట్లు వసతి సౌకర్యాలు కలిపించాడు. దీనికి మంత్రాలవారు చాలా దోహదం చేశారు. మాబోటి వారం చేతనైతే చేయగలిగాం. ఆయన ఇక్కడే స్థిరపడి ఇల్లు కూడా కొనుక్కున్నారు. మొదట్లో మేము చేయి అందించినా, ఆయన చొరవ, పాండిత్యం, మాటకారి తనంతో బాగా అల్లుకుపోయారు.

2002లో మేము అమెరికా మొదటిసారి వెళ్లి తిరిగి వచ్చేసరికి బ్రాహ్మణ

సంఘం పరిస్థితి క్షీణించింది. దుర్గయ్య రిటైరై, స్వగ్రామం పెదముత్తేవి వెళ్ళిపోయాడు. సంఘం బాధ్యత ఎవరూ తీసుకోలేదు. అప్పుడు సమావేశాలంటే గోవిందరాజులవారి అరుగుమీదే రాత్రిళ్ళు ఎక్కువగా జరిగేవి. అందరూ నన్ను బాధ్యత తీసుకోమన్నారు. నాకు దేవాలయం ఉంది, సాహిత్య సేవ ఉంది. పూర్తికాలం దీనికి పెట్టలేను కనుక ఇంకెవరైనా తీసుకొంటే మంచిది అన్నాను. ఎవరూ ముందుకు రాలేదు. దుర్గయ్య రెండు మూడుసార్లు వచ్చి ఎవరికైనా అప్పగిద్దామని చూశాడు. వాడూ విసిగిపోయాడు ఇక్కడి వీళ్ళ తీరు చూసి. అప్పుడప్పుడు నాతో రహస్యంగా 'టబరేయ్! ఇందులో 'ఒక గ్రూప్' ఏర్పడి వెనకనించి పెత్తనం చేయాలని చూస్తోంది. నా నోరు గట్టిది కనుక నా దగ్గర వాళ్ళ ఆటలు సాగలేదు. దబాయించి ఎదురు నిలిచి ఇప్పటిదాకా లాక్కొచ్చా" అన్నాడు. నాకూ అది నిజమే అనిపించింది. నేను తీసుకొను బాధ్యత అని చెప్పగానే మంత్రాలాయన, గోవిందరాజులాయన కొంతకాలం నాపై గుర్రుగా చూసేవారు. కనిపిస్తే పలకరించేవారు కూడా కాదు. చాలామంది నన్నే బాధ్యత తీసుకోమనేవారు. నాకు వద్దని నిష్కర్షగా చెప్పేవాడిని. తర్వాత రమణవంతులు, గరుగు మీద సోమయాజులవారబ్బాయిలతో ఒక కార్యవర్గం ఏర్పాటుచేసి నడవటం మొదలెట్టారు. వీరిని 'బాక్సెవింగ్' చేస్తూ దుర్గయ్య చెప్పిన వర్గండామినేట్లేస్తూ ఏ పెత్తనం ఇవ్వకుండా ఇబ్బంది పెట్టారని విన్నాను. నేను సభ్యత్వం తీసుకోవటమూ మానేశాను. నన్నూ వాళ్ళు పిలవటం మానేశారు. బాపిరాజు ఉద్యోగం నుంచి రిటైరయ్యే దాకా ఇలా నడిపి తర్వాత బాపిరాజుకు పూర్తి పెత్తనం అప్పగించి కార్యక్రమాలు చేస్తున్నారు. బాపిరాజు మాత్రం కార్యక్రమాలు నాకు తెలియజేస్తూ హాజరు కమ్మని కోరేవాడు. వీలయితే వెడుతున్నాను.

మంత్రాల రాధాకృష్ణమూర్తిగారు ఆరోగ్యం బాగుండక దాదాపు నాలుగైదేళ్ళ నుంచి ఇంట్లోనుంచి బయటికి రావటం లేదు. రెండేళ్ళ క్రితం ఒకసారి ఇంటికి వెళ్లి పలకరించిన జ్ఞాపకం. అప్పుడే మేము జరిపిన ఐదురోజుల శ్రీ హనుమజ్జయంతి కార్యక్రమాలలో ఒకరోజు దేవాలయానికి వచ్చారు. అదే చివరిసారి చూడటం. ఆయన శ్రీమతిగారు ఊళ్ళో పెద్ద ముత్తైదువు. అందరికీ ఆవిడంటే విపరీతమైన గౌరవం మర్యాద. మా గుడి కార్యక్రమాలకు తప్పకుండా ఆవిడా, కుమార్తె పద్మజ వస్తారు. పద్మజకు సంగీతంలో ప్రవేశం ఉంది. మేము గుడిలో జరిపే త్యాగరాజ ఆరాధనకు వచ్చి కమ్మగా పాటలు పాడుతుంది. ఈమె కూతుళ్ళు ఇద్దరూ నేను ప్లోరాలో పని చేసినప్పుడు చదివి బిటెక్సానై వివాహాలు జరిగి అమెరికాలో సెటిల్ అయ్యారు. పద్మజ భర్త మా రమణకు మంచి స్నేహితుడు. వీడు ఆ అమ్మాయిని అక్కా అని పిలుస్తాడు. ఆ అమ్మాయి తమ్ముడూ అని అనిపిలుస్తుంది. తండ్రిని అనునిత్యం కనిపెట్టుకొని ఉండే ఒక కుమారుడూ తరచుగా దేవాలయానికి వస్తాడు. మిగిలిన కొడుకుల్లో వాళ్ళు

ఎప్పుడు ఉయ్యూరు వచ్చినా శ్రీ సువర్చలాష్టనేయ స్వామిని దర్శించకుండా వెళ్లరు. ఇలా అందరికీ తలలో నాలుకగా చురుకైన బ్రాహ్మణ సంఘ కార్యదర్శిగా, స్నేహశీలిగా, సంస్కారవంతునిగా, సమాజ సేవాదృక్పథం, అర్థాలకు ఆర్థికసాయం అందించే దాతగా గుర్తింపు పొందిన శ్రీ మంత్రాల రాధాకృష్ణమూర్తిగారు మరణించటం తీరని లోటు. వారి ఆత్మకు శాంతి కలగాలని, వారి కుటుంబం ఈ దుఖం నుంచి నెమ్మదిగా తేరుకోవాలని, ఆ కుటుంబానికి ప్రగాఢ సానుభూతి తెలియజేస్తున్నాను.

సుమారు ఏడెనిమిది నెలలక్రితం బ్రాహ్మణ సంఘం ట్రెజరర్గా దీర్ఘకాలం పనిచేసిన తొంభై ఏళ్ళు దాటిన శ్రీ గోవిందరాజు వెంకటేశ్వరరావుగారు మరణించారు. వృద్ధతరం ఇలా కనుమరుగవుతోంది.

68) ఉత్తమ శిష్యుడు పారుపూడి గంగాధరరావు

పారుపూడి గంగాధరరావు 2019 మార్చి 6వ తేదీన చనిపోయాడని నిన్ను మా బజారులో కరెంట్ స్తంభానికి వ్రేలాడతీసిన ఫ్లెక్సి వల్ల తెలిసి చాలా బాధ పడ్డాను. ఎర్రని రంగు, వెడల్పైన నిరంతర నవ్వు ముఖం, అందమైన నల్లని క్రాపు, స్పోర్ట్స్ మాన్ పర్సనాలిటీ కుదుమట్టమైన నాజూకు శరీరంతో సన్నని మీసకట్టుతో ఉన్న అతడిని చూడగానే ఆకర్షణ కలుగుతుంది. వీటికి మించి గొప్ప వినయ సంపన్నుడు. పారుపూడి ఇంటిపేరు. అంటే మా ఉయ్యూరు వీరమ్మతల్లి ఇంటిపేరు. గొల్ల కుర్రాడైనా ఎంతో ఒదిగి, ఏ దురలవాట్లు లేక తనను తానూ తీర్చిదిద్దుకున్నవాడు. అలాంటివారు వారిలో చాలా అరుదుగా ఉంటారు.

నేను మోపిదేవి నుంచి ఉయ్యూరు హైస్కూల్కు సైన్స్ మాస్టర్గా 1965 వచ్చాను. గంగాధరరావు అప్పుడు హైస్కూల్లో నా విద్యార్థి. అసలు ఆ కుటుంబాలలో గంగాధరరావు అనే పేరు ఉండటమే అరుదైన విషయం. అందువల్లనేమో నా మనసులో స్థానం పొందటానికి ఒక కారణం అయి ఉండచ్చు. చాలా నియమబద్ధంగా, క్రమశిక్షణగా ఉండేవాడు. బాడ్ మింటన్ వాలీబాల్, కబాడీ, సాఫ్ట్బాల్ ఆటలలో బాగా రాణించేవాడు. అతని ఆట తీరు ఇప్పటికీ కళ్ళలో నిలిచే ఉంది. తొణకని బెణకని స్వభావం అతనిది. అదే సమయంలో నేప్పలై గాంధీ కూడా ఉన్నాడు. అతడూ గొప్ప ప్లేయర్. వాలీబాల్ బాడ్ మింటన్లలో అద్వితీయుడు. ఈ ఇద్దరితో ఉన్న స్కూల్ టీం అన్నిట్లోనూ విజయాలు సాధించేవారు.

సాయంకాలం స్కూల్ అయిపోగానే వీళ్ళ బాచ్తో కలిసి మా టీచర్స్ ఆ రెండు ఆటలు ఆడేవాళ్ళం. నిజం చెప్పాలంటే వారిద్దరే మాకు నేర్పారు అని చెప్పవచ్చు. మిగతావారి సంగతేమోకాని నాకు ఒక రకంగా వాళ్ళిద్దరూ గురువులే ఆటల్లో. కానీ ఎప్పుడూ, ఎక్కడా అతిగా ప్రవర్తించేవారు కాదు. అత్యంత వినయంగా ఉండేవారు.

ఉయ్యూరు

చదువులో కూడా ఎబిఎస్ అవరేజ్ గా ఉండేవాళ్ళు. ఇందులో గాంధీ కొంత రఫ్ అండ్ టఫ్ మనిషి. కాని గంగాధరరావు అప్పటినుంచి ఇప్పటికీ అదే సౌజన్యం అదే వినయం అదే విధేయత అదే మర్యాద అదే మన్నన కనబరచేవాడు.

వీరమ్మతల్లి తిరునాళకు గుడికి వెడితే గంగాధరరావు మా టీచర్లకు ప్రత్యేక దర్శనం చేయించి, కొబ్బరి చిప్పలు విశేషంగా ఇప్పించేవాడు. అక్కడున్నవాళ్లకు “మా టీచర్స్. వీళ్ళు ఎప్పుడొచ్చినా మర్యాదగా ఉండండి” అని చెప్పేవాడు. గంగాధరరావు కుటుంబానికి పూజలో వంతు ఉండేది. ఆ తర్వాత అతడు స్కూల్ లో లేకపోయినా మేము వేరేచోట్ల పనిచేసినా తిరునాళలో కనిపిస్తే పూర్వలాగానే మర్యాద చేసేవాడు. అంతటి గుణ సంపన్నుడు గంగాధరరావు.. చదువు ఎంతవరకు చదివాడో తెలియదుకాని అతను ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి అవగానే ఉయ్యూరు కెసిపి స్టోర్స్ లో ఉద్యోగంలో చేరాడు. అప్పుడు ఫాక్టరీవాళ్ళు ఫాక్టరీకి బయట పెట్రోల్ బంక్ నడిపేవారు. అప్పుడు నాకు ‘లూనా’ ఉండేది. దానికి పెట్రోల్ కోసం అక్కడికే వెళ్ళేవాడిని. అప్పుడు గంగాధరరావు అక్కడ డ్యూటీ చేస్తూ కనిపించాడు. బహుశా ఇది 1982-90 మధ్య కాలం అని గుర్తు. ఎన్ని బళ్ళు ఉన్నా నన్ను ముందుకు రమ్మని పెట్రోల్ కొట్టి పంపేవాడు. “మా మాస్టారండీ” అని అందరితో చెప్పేవాడు నవ్వుతూ. ఎప్పుడు ఎక్కడ కనిపించినా నమస్కారంతో చిరునవ్వుతో పలకరించటం అతని అలవాటు. కుశల ప్రశ్నలు వేయటం నాకు అలవాటు. తర్వాత ఫాక్టరీ పెట్రోల్ బంక్ లాస్ వస్తోందని ఎత్తేసింది. అప్పటికే పెళ్ళికూడా అయి ఉంటుంది.

తర్వాత ఫాక్టరీలో వర్కర్లను కొందర్ని తీసేశారు. అందులో ఇతను కూడా ఉన్నాడని అనుకొంటా. ఎందుకంటే వీరమ్మ తల్లి అత్తారింటి గుడి దగ్గర ఒక చిల్లర దుకాణం నడుపుతూ కనిపించాడు. బహుశా అతడే మానేసి ఉండాలి, లేకపోతే ఫాక్టరీ వాళ్ళు తీసేసి ఉండాలి. ఇప్పుడు కూడా అదే చిరునవ్వు అదే సౌజన్యం. ఏమీ మార్పులేదు. ఎవరిమీదా ఆరోపణలు చేయలేదు. తర్వాత మా అబ్బాయి రమణకు మంచి స్నేహితుడయ్యాడు. మన శ్రీ సువర్చలాంజనేయస్వామి దేవాలయ కార్యక్రమాలలో, సరసభారతి కార్యక్రమాలలో కలిసేవాడు. మనిషి ఆరోగ్యం కొంత దెబ్బతిన్నట్లు నాకు అనిపించేది. 2017 అక్టోబర్ లో అమెరికా నుంచి ఉయ్యూరు వచ్చిన దగ్గర్నుంచీ మళ్ళీ గంగాధరరావును ఎక్కడా చూడలేదు, నిన్న అతని మరణ వార్త చూసే దాకా. అతనికి సుమారు 65 ఏళ్ళు పైగా ఉంటాయనుకొంటాను. అతని ఆత్మకు శాంతికలగాలని పరమేశ్వరుని ప్రార్థిస్తూ, అతని కుటుంబానికి సానుభూతి సంతాపం తెలియజేస్తున్నాను. మంచివాళ్ళను భగవంతుడు త్వరగా తన దగ్గరకు తీసుకువెడతాడని అంటారు.

ఉయ్యూరు హైస్కూల్ లో నాకు గురువుగారు, తర్వాత నాతో అదే స్కూల్ లో సహ ఉపాధ్యాయులుగా పని చేసిన స్వర్గీయ శ్రీ మహంకాళి సుబ్బరామయ్య గారి

పెద్దబ్బాయి, నా శిష్యుడు 'కరెంట్ ప్రసాద్' అని అందరూ పిలిచే ప్రసాద్ శివరాత్రి మర్నాడు మార్చి 5న మరణించినట్లు తెలిసింది. అలాగే ఉయ్యూరు హైస్కూల్లో నా శిష్యుడు, నా దగ్గర ట్యూషన్ కూడా చదివిన, మా ఇంటికి దగ్గరలోనే కిరాణా దుకాణం పెట్టి మంచి పేరు పొందిన స్వర్ణీయ తాడినాడ సుబ్రహ్మణ్యం కొడుకు 'నాని' నిన్న 8వ తేదీ చనిపోయాడు. వీరిద్దరి మరణానికి సానుభూతి. కుర్రాళ్ళు ఇలా రాలిపోవటం బాధాకరం.

69) వివేకశీలి, మంచి శిష్యుడు - వూర మహేష్ మరణం

సుమారు పదిహేను రోజులక్రితం ఆగస్టు మొదటివారంలో వివేకశీలి, నాకు మంచి శిష్యుడు వూర మహేష్ అమెరికాలో మరణించాడని, అతని పార్థివ దేహాన్ని స్వగ్రామం ఉయ్యూరు తీసుకువచ్చి అంత్యక్రియలు జరిపినట్లు తెలిసి చాలా విచారించాను. మంచి తెలివిగల విద్యార్థి మహేష్. అతని అక్కయ్యలు సుజాత, శ్రీ లక్ష్మి ఉయ్యూరు హైస్కూల్లో చదువుతూ, నాదగ్గర ట్యూషన్ చదివి పాసయ్యారు. సుమారు 30 ఏళ్ళ క్రితం మహేష్ టెన్త్ క్లాస్ అదే హైస్కూల్లో చదువుతూ కావాలని నాదగ్గరకు వచ్చి ట్యూషన్ చదువుతానని కోరాడు. అప్పుడు నేను పామర్రులో పని చేస్తూ రోజూ ఉయ్యూరు నుంచి అప్ అండ్ డౌన్ చేస్తున్నాను. నాదగ్గర పదవతరగతి చెదివేవారు లేరప్పుడు. ఆ మాట వాడికి చెప్పి, ఊళ్ళో చాలామంది ట్యూషన్ చెప్పే మేస్తార్లున్నారు. వాళ్ళ దగ్గర ఎవరిదగ్గరైనా చేరితే బాగుంటుంది అని చెప్పాను. కాదు "మీదగ్గరే చదవమని మా అక్కలూ చెప్పారు. నేనూ అలాగే చదవాలను కొంటున్నాను. మానాన్న కూడా మీదగ్గరే చేరమన్నారు. మీరు ఏ టైంకు రమ్మంటే ఆ టైంకు వస్తా" అన్నాడు.

వాళ్ళనాన్న వూర మోహనరావు ఉయ్యూరులో వూరా బ్రదర్స్ ఐన ఊర వెంకటేశ్వర్లు, ఊర తాతయ్య, ఊర సుబ్బారావులలో సుబ్బారావు గారబ్బాయి. వాళ్ళకు ఉయ్యూరు సెంటర్లో పచారీ కొట్టు ఉండేది. అక్కడే సరుకులు తీసుకువచ్చేవాళ్ళం కనుక బాగా తెలిసిన కుటుంబం అయింది. మోహనరావు చాలా మర్యాదస్తుడు. నిదానం మనిషి. హక్కు పెళ్ళా లేనివాడు. ఇతని అన్నయ్యను అందరూ 'బీకాం' అనేవారు అంటే అతనే ఉయ్యూరులో మొదటిసారిగా బీకాం చదివి డిగ్రీ పొందిన వాడన్నమాట. అసలు పేరు ఏదున్నా అందరికీ ఈపేరే అతని ఐడెంటిటీ. వూరా బ్రదర్స్ కు మా చిన్నతనంలో మా ముందు బజారులో ఉమ్మడి కిరాణాకొట్టు ఉండేది. సోదరులు అంతా అందులోనే ఉండేవారు. తర్వాత వాళ్ళు భాగాలు పంచుకొని ఎవరి దుకాణం వాళ్ళు పెట్టుకొన్నారు.. సుబ్బారావును తెలిసినవారందరూ 'సాగరయ్య' అని పిలిచేవారు. వీళ్ళకు మెట్ట, మాగాణీ పొలాలు బండీ ఎడ్లు, గోడ్లుగోదా, పాడీ పంటా పాలేళ్ళు ఉండేవారు. వీటిని సాగరయ్యే చూసుకొనేవాడు. ఇతని ఇద్దరు కొడుకులు

బికాం, మోహనరావులు జాయింట్ వ్యాపారం చేశారు. తర్వాత ఎవరి భాగం వాళ్ళు తీసుకొని వాళ్ళవాళ్ళ వ్యాపారంలో స్థిరపడ్డారు. సుబ్బారావుకు మా బజారులోనే పూర్వం రాణాగా ఉండే ఇల్లు ఉంది. అందులోనే తండ్రి, కొడుకులు కాపురం. సుబ్బారావు చనిపోయాక మోహనరావు కూడా అందులోనే కుటుంబంతో ఉంటున్నాడు. తెల్లవారి లేస్తే మేము సెంటర్ కు వెళ్ళాలంటే వాళ్ళ ఇంటి మీదనుంచే వెళ్ళాలి. కనుక బాగా పరిచయాలుండేవి. మా శ్రీ సువర్చలాష్టనేయస్వామి దేవాలయంలో మూలవిరాట్టుకు వెండి కవచం వాళ్ళ అమ్మాయి అల్లుడు పేరు మీద మోహనరావు చేయించి అమర్చాడు. ఎక్కడో మొదలెట్టి ఎక్కడికో చేరాం.

పూర మహేష్ నాదగ్గర ట్యూషన్ కు చేరాడు. వాడి తమ్ముడు కూడా ఏ క్లాస్ గొర్తులేదు కానీ వాడూ చదివాడు. మహేష్ తెలివి తేటలు అపూర్వం అని చేరిన రెండు రోజుల్లోనే గ్రహించాను. వాడొక్కడే నాకు అప్పుడు టెంత్ క్లాస్ విద్యార్థి. అ ఏడాదే లెక్కలు సైన్స్ టెక్స్ బుక్స్ మారాయి. లెక్కల్లో కొత్త చాప్టర్లు ఇంట్రడ్యూస్ చేశారు. సర్వీ, ప్రోగ్రెషన్, ట్రిగనోమెట్రీ, లాగరిథమ్స్ వంటి చాప్టర్లున్నాయి. కాల్యూలస్ కూడా ఉన్నట్లు జ్ఞాపకం. ఇవి ఇంటర్, డిగ్రీలలో నేను కొంత నేర్చినవే. కాని ఎన్నో ఏళ్ళు అయిపోవటం వలన అసలు ఏమాత్రం టచ్ లో లేవు. మరి మహేష్ కాలాని నా దగ్గర చేరాడు. వాడికి అర్థమయ్యేట్లు బోధించి వాడిని. స్కూల్ ఫస్ట్ వచ్చేట్లు చేయాలి అనే సంకల్పం కలిగింది. వాడికి ఈ మాట చెప్పి “నేను నీకు బోధించటం కాదు, ఇద్దరం కలిసి చదువుకోవటం ఇప్పుడు మనం చేయాలి. నా మీద యెంత బాధ్యత ఉందో నీ మీదా అంతే ఉందని గ్రహించు” అన్నాను. సరే అన్నాడు మహేష్. అదొక సవాలుగా తీసుకొన్నాం ఇద్దరం. ఈ కొత్త చాప్టర్లు ముందు నేను మాస్టర్ చేయాలి అని ఇంటర్, డిగ్రీ పుస్తకాలు తీసుకొని బాగా అవగాహనలోకి తెచ్చుకొని వాడికి బోధించాను. చెప్పటం ఆలస్యం, యిట్టే అల్లుకు పోయేవాడు. కనుక టెన్త్ లెవెల్ చాలదు మహేష్ కు అనిపించి, ఇంటర్, డిగ్రీలలో ఆ చాప్టర్స్ లో ఉన్న ముఖ్యమైన లెక్కలు వర్కౌట్ అవుట్ ఎక్సామ్స్ లో చెప్పి చేయించేవాడిని. నా శ్రమ చూసి వాడూ అంతే పట్టుదలతో అవన్నీ నేర్చుకొనేవాడు. అంటే చాలా అడ్వాన్సేడ్ గా వాడిని వాటిల్లో తయారు చేయించాను. కనుక క్వార్టర్లీ, హాఫ్ యియర్లీ మొదలైన పరీక్షలలో ఎప్పుడూ వాడికే ఫస్ట్ మార్క్ వచ్చేది. ఎలా వచ్చేది అని ఇతర ట్యూషన్ మేస్టర్లు వాకబ్ చేసేవారట. వాడిని అడిగితే “మా మాస్టారి కోచింగ్ వలన” అని చెప్పేవాడట. అలాగే సైన్స్ కూడా ఇంటర్ స్థాయిలో బోధించాను. ఇంగ్లీష్ లో మాట్లాడటం కూడా నేర్పించాను. సులభగ్రాహి కనుక తేలికగా వంట పట్టించుకోనేవాడు. ఒక మంచి సత్తా ఉన్న విద్యార్థికి బోధిస్తున్నాను అనే మహదానందం నాకు కలిగేది. శిష్యుడు గొప్పవాడైతే గురువుకు అంతకంటే కావాల్సింది ఏదీ ఉండదు. నా ఎక్స్ పెక్టేషన్స్ కు తగినట్లుగా మహేష్ స్పందన ఉండేది.

ఆ తృప్తి చాలు అనిపించింది. ఆ ఏడాది పబ్లిక్ పరీక్షలో మహేష్ అత్యంత విలువైన మార్కులు సంపాదించి స్కూల్ ఫస్ట్గా వచ్చి నా ఆశయం నెరవేర్చాడు తన అమోఘమైన కృషితో.

టెన్త్ పాసయ్యాక ఎక్కడ ఏమి చదివాడో తెలీదుకాని, ఆ తర్వాత పదేళ్లకు మహేష్ బిటెక్ చేసి అమెరికాలో స్థిరపడ్డాడని తెలిసి సంతోషించాను. ఇప్పుడు అతని మరణవార్త బాగా బాధించింది. అయిదారు రోజులక్రితం మహేష్ తండ్రి మోహనరావు కనిపిస్తే పలకరించాను. మహేష్కు 46ఏళ్ళు మాత్రమేనని, సంతానం ఒక ఆడపిల్ల అని ఇంకా చిన్నపిల్లేనని, సడెన్గా హార్ట్ ఎటాక్ వచ్చి మహేష్ చనిపోయాడని, అంతకు ముందు తానూ, భార్య అమెరికా వెళ్లి ఒక నెల గడిపి వచ్చామని చెప్పాడు మోహనరావు. అంతకు సుమారు ఇరవై ఏళ్ళక్రితం మోహనరావు పెద్ద కుమార్తె నా దగ్గర ట్యూషన్ చదివి, స్కూల్ ఫస్ట్ వచ్చి, నాతోపాటు రేడియో సైన్స్ పాఠాలలో పాల్గొన్న నాకు అత్యంత అభిమానమైన విద్యార్థిని సుజాత అకస్మాత్తుగా మరణించింది. ఇప్పుడు పెద్దకొడుకు మహేష్. ఆ కుటుంబానికి మనశ్శాంతి కలగాలని, మహేష్ ఆత్మకు శాంతి కలగాలనీ కోరుతున్నాను.

70) మా సైకిల్ డాక్టర్లు

శరీరానికి జబ్బు చేస్తే డాక్టరు మందిస్తే తగ్గుతుంది. మనం నడిపే సైకిల్, లూనా వంటి ద్విచక్ర వాహనాలకు ఏదైనా రిపేర్ వస్తే చేసి మళ్ళీ లైన్లో పెట్టే మెకానిక్లనే నేను డాక్టర్లు అన్నాను. మా ఇంట్లో మొదట్నుంచీ సైకిల్ లేదు. అద్దె సైకిల్ తీసుకొని తొక్కుటం అలవాటు చేసుకొని ఒంటికి అయిదారు 'పంచర్లు' పడ్డాక తొక్కుటం బాగా వచ్చింది. వల్లూరు కాటూరు లాంటిపూళ్లకు వెళ్ళాల్సి వస్తే బ్రాంచ్ సైకిళ్ళు దొరికేవి. ఇక్కడ సైకిల్ వేసుకోనివ్వెళ్లి అక్కడ ఇచ్చి అక్కడి సైకిల్ తీసుకొని తిరిగి రావటం అన్నమాట. మా అన్నయ్య హోస్పేటలో అకస్మాత్తుగా చనిపోయినప్పుడు అక్కడినుంచి వచ్చిన సామాన్లలో సైకిల్ కూడా వచ్చిన గుర్తు. అదే మా మొదటి సైకిల్ చిన్న సీటు ఉండేది. గేరు కేసు లేదు. దీన్నే చాలాకాలం వాడానని జ్ఞాపకం. తర్వాత మా బావ శ్రీ వివేకానందంగారు తానూ వాడిన ఒక సైకిల్ పంపారనుకొంటా. మా పాలేళ్ళు పచ్చగడ్డి కోసి తేవటానికి, చెరుకు దవ్వ తేవటానికి ఒక సైకిల్ వాడేవారు మరోటి నేను వాడేవాడిని. తర్వాత ఒకటి పాడైపోతే అమ్మేసిన గుర్తు. సైకిల్కి పంచర్లు, చైన్ పడిపోవటాలు ట్యూబులు టైర్లు మార్చటాలకు అప్పుడు అల్లాం సైకిల్ షాపు ఉండేది. అతను న్యూస్ ఆంధ్రపత్రిక భారతి హిందూలకు పేపర్ ఏజెంట్ కూడా. ఆంధ్రపత్రిక అతనే తెచ్చివేసేవాడు. అతని కొడుకులు కూడా షాపులో ఉండేవారు. వాళ్ళూ రిపేర్లు బాగానే చేసేవారు. ఉయ్యూరులో ఇబ్రహీం అనే నా స్కూల్ మేట్ తమ్ముడు 'సయ్యద్

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

మోసీన్' చాలాకాలం నా సైకిల్కి చాలాసార్లు రిపేర్ చేశాడు. అతను అవిటివాడు. ఒక కాలు సరిగ్గా ఉండేది కాదు. కాని రిపేరింగ్లో ఎక్స్పర్ట్. నవ్వు ముఖంతో ఉండేవాడు ఎప్పుడూ. ఇప్పుడు మానేసి వీల్ చైర్ సైకిల్లో తిరుగుతున్నాడు. ఆ మధ్య కనిపిస్తే అడిగి పేరు తెలుసుకొన్నాను. ఆ తర్వాత సిద్ధాబత్తుల ఆదినారాయణ అనే ఆయనకు బంగాళా దగ్గర షాపు ఉండేది. ఆయన రిపేర్లలో మహా ఘటికులు. ఎంత పాత సైకిల్ అయినా దాన్ని కొత్త సైకిల్గా చేసే నైపుణ్యం ఆయనది. ఆయన అనుకొన్న సమయానికి బాగుచేసి ఇవ్వటంలో ప్రసిద్ధులు. వాళ్ళ అబ్బాయి కూడా బాగా చేసేవాడు. ఆయన చనిపోయి చాలా కాలమైంది. అలాగే నా క్లాస్మేట్ జీబుల పాండు రంగారావుకూ సైకిళ్ళు రిపేరు ఉండేది. అతనూ మా సైకిల్ డాక్టర్. బాజీ అనే అతనూ మా సైకిల్ రిపేరర్. నా శిష్యుడు ఖాసిం కూడా కొంతకాలం నా సైకిల్ బాగోగులు చూశాడు. వీడు హైస్కూల్లో తొమ్మిది చదువుతూ నా దగ్గర ఫ్రైవేట్ చదివాడు. రేపు లెక్కల పరీక్ష అనగా రాత్రి కూచోపెట్టి అందరితో లెక్కలు చేయించేవాడిని. వీడు ఇంటిదగ్గర బయల్దేరి ఇంకోడితో కలిసి మధ్యలో ఎక్కడో ఇసకగుట్ట మీద నిద్రపోయి మర్నాడు పొద్దున్న వచ్చాడు. పిచ్చుకొట్టుడు కొట్టా ఇద్దర్నీ. అంతే. అదే వాళ్ళ చదువుకు ఆఖరు. సైకిల్ షాపే గతి అయింది. మంచివాడే. స్నేహదోషం అంతే. కాటూరురోడ్డు మొదట్లో అద్దె సైకిళ్ళు బ్రాంచ్ సైకిళ్ళు బాగా ఉండేవి. పెనమకూరు హైస్కూల్లో పనిచేసినప్పుడు రోజూ సైకిల్ మీదే వెళ్ళేవాడిని. కాటూరులో చేసినప్పుడు ఉయ్యూరు నుంచి పాలేళ్ళు నా సైకిల్ మీద పాలు, పెరుగు తెచ్చి ఇచ్చేవాళ్ళు. ఇలా 1982 వరకు సైకిలే నా ప్రయాణ సాధనం.

మా అమ్మ మరణం తర్వాత మొదటిసారి సెకండ్హాండ్ లూనా కొన్నాను. దాన్ని దాదాపు 15 ఏళ్ళు వాడాను. దాని రిపేర్, గాలికొట్టుడు వగైరాలకు వెంకటేశ్వర టాకీస్ దగ్గర మా శిష్యుడు అనిల్ షాప్లో చేయించేవాడిని నవ్వు ముఖంతో వాడు చకచక చకా చేసి ఇచ్చేవాడు. వీడు ఇంకో ఊరికి వెడితే లక్ష్మీ టాకీస్ సెంటర్లో ముస్లిం సోదరుల టైర్ల రిపేర్ షాప్లో చేయించేవాడిని. అప్పటి 'ఈసా' ఇప్పుడు మేమేక్కడికైనా దూరప్రయాణానికి కారులో వెడితే డ్రైవర్గా వస్తున్నాడు. మంచి సంస్కారం ఉన్నవాడు. 2009లో ఏప్రిల్లో మాఅమ్మాయి వాళ్ళు హైదరాబాద్ నుంచి అమెరికా వెదుతూ మా అల్లుడు అయిదేళ్ళు వాడిన యాక్టివా స్కూటర్ నాకు ఇచ్చి వెళ్ళారు. దాన్ని ఉయ్యూరు తెచ్చి నేర్చుకొని 2019 జనవరి వరకు తుక్కుతుక్కు అయ్యేదాకా పదేళ్ళు వాడాను. దీని మేకానిక్ శివాలయం దగ్గరున్న మురళి. మా మనవడు చరణ్ “కొత్తబండి కొను తాతా” అని చెవిలో జోరీగ లాగా రొదపెడితే సుజుకి కొత్తది కొన్నాను. ఇదే నేను జీవితంలో కొన్న మొట్టమొదటి కొత్త బండి. సైకిళ్ళు, లూనాలు, స్కూటర్లు అన్నీ సెకండ్ హాండ్వే వాడాను. నాకెందుకో సెకండ్హాండ్ బండి సెంటిమెంట్

ఎక్కువ. కొన్న నెల్లాళ్ళకే దీన్ని మా అబ్బాయి రమణకు ఇచ్చేసి, వాడు నాలుగేళ్ళుగా వాడుతున్న టీవిఎస్ స్కూటర్ తీసుకువాడుతున్నా. 'అదో తుత్తి. మా మమనవడికి ఇది నచ్చక రోజూ సాధిస్తూనే ఉన్నాడు. వీటికి వెంకటేశ్వర టాకీస్ దగ్గర టైర్ల షాపులో గాలి కొట్టించటం అలవాటు. ఈ మెకానిక్లు నా సైకల్, లూనా, స్కూటర్లపాలిటి డాక్టర్లు. వారి సేవకు అభినందనగా దీన్ని రాశాను.

71) రాయనపాడు బంధుత్వం

బెజవాడ దగ్గర రాయనపాడు రైల్వేస్టేషన్ మాస్టర్గా అమ్మ దూరపు బంధువు ఒకాయన ఉండేవాడు. భార్య చదువుకొన్న ఇల్లాలు. మమ్మల్ని తీసుకురమ్మని ఆయన ఎప్పుడూ అమ్మకు చెప్పేవాడట. ఒకసారి అమ్మతో నేను అక్కయ్యా, మోహను రాయనపాడు వెళ్లాం. అక్కడి వాళ్ళు మమ్మల్ని బాగా చూసుకొన్నారు. కాని నాకు ఆ నీళ్ళు పడినట్లు లేదు. రోజుకు 30 పాసనాలు తగులుకుని నీరస పడిపోయాను. నీళ్ల విరేచనాలు. పావుగంటకోసారి. చే చెంబుచ్చుకొని రైల్వేట్రాక్ ప్రక్కకు వెళ్ళటం. కానిచ్చి రావటం. ఇవి తగ్గటానికి ఆయన జిలేబీలు తెప్పించి పెట్టేవాడు. ఇలా మూడు రోజులు చెంబు దింపనే లేదు. ఆయన ప్రేమ చెప్పలేనిది. మమ్మల్ని స్టేషన్కు తీసుకువెళ్లి అన్నీ చూపించేవాడు. వివరంగా చెప్పేవాడు. వీళ్ళు రైల్వేక్వార్టర్స్లో ఉండేవారు. సదుపాయంగానే ఉండేది, ఆయన భార్య అభిమానం చెప్పలేనిది. అందరికీ కొత్తబట్టలు పెట్టారు. అమ్మను చాలా గౌరవంగా చూసేవారు. నేను అక్కడ అల్లరి బాగా చేసినా సహించేవారు. నేను ఎప్పుడూ ఆయనతోనే స్టేషన్లోనే ఉండేవాడిని. ముడ్డి చిల్లిపడినా నా తిరుగుడు మానకపోవటం అందర్నీ ఆశ్చర్యపడేసింది. అప్పుడు అ రూటులో ఒకటి రెండు గూడ్సులు మాత్రమే నడిచేవి. ఆయన యెర్ర జెండా, పచ్చ జెండా యెర్ర పచ్చని లాంతర్లు ఊపటం నాకు బాగా గుర్తు. మమ్మల్ని బాగా చదువుకోమని చెప్పేవాడు. రాయనపాడు వైపు ఎప్పుడు వెళ్ళినా ఆ స్టేషన్వాళ్ళ క్వార్టర్ జ్ఞాపకం వచ్చేవి. వారి పిల్లలు మాతో బాగా ఆడుకొనేవారు. ఆయన భార్య మమ్మల్ని చాలా ఆత్మీయంగా చూసింది. నన్ను, నా విరేచనాలను నా అల్లరిని భరించి అంత ప్రేమ చూపిన వారిద్దరి పేర్లు గుర్తుకు రాకపోవటం బాధగా ఉంది. వాళ్ళ కుటుంబం నా స్మృతిపథంలో నిలిచే ఉంది దాదాపు 75 ఏళ్ళు దాటినా, జననాంతర సౌహృదాని అంటే ఇదేనేమో!

72) వీరినీ మర్చిపోలేము

మేము ఉయ్యూరు వచ్చిన కొత్తలో (1950-51) ఉయ్యూరులో కొలచలవారి బజారులో శ్రీరామమూర్తి గారింటి దగ్గర, చలపతి ఇంటి సమీపంలో ఒక వృద్ధ దంపతులు

కొలచల గౌరయ్యగారు, గౌరయ్యగారు స్వంత రెల్లుగడ్డి ఇంట్లో ఉండేవారు. ఆయన వేద, వేదంగాలు, శాస్త్రాలన్నీ చదువుకొన్నవారని, నాన్నగారు ఆయన శిష్యులనీ చెప్పుకొనేవారు. గౌరయ్యగారు వెడల్పు విభూతిరేఖలు మెడ నిండా రుద్రాక్షలతో మది బట్టలు లేక ధావళితో, భార్య వెడల్పు కుంకుమ బొట్టుతో కాశాపోసి చీరతో కనిపించేవారు. అపర శివపార్వతులు అనిపించేవారు. ఊళ్ళో బ్రాహ్మల ఇళ్ళల్లో ఏ శుభకార్యం జరిగినా ముందు వారింటికి వెళ్లి, ఆ వృద్ధ దంపతులను ఆహ్వానించేవారు. కానీ నాకు తెలిసినంతవరకూ వాళ్ళిద్దరూ ఎవరింటికి వచ్చినట్లు నేను చూడలేదు. ఆయన ఆశీర్వాదాలకు, సభాంతాంబులాలకు కూడా రాలేదు. పిలవటం గౌరవం అని పిలిచేవారు. మా అమ్మ ఇచ్చిన మా దొడ్లో కాసిన కాయలు, చేసిన మజ్జిగ ఎప్పుడైనా తీసుకొని వెళ్లి ఇచ్చేవాడిని. చాలాబాగా మాట్లాడేవారు. సంతానం లేదు. ఉన్నది అంతా జ్ఞాతి కొలచల చలపతికి రాసిచ్చి ఇద్దరూ కొద్ది వ్యవధిలోనే కాలం చేశారు. అది తర్వాత చలపతి ఎస్టేట్ అయింది.

మా నాన్న తరపున బంధువు ఒకాయన మా ఇంట్లో ప్రతి శుభకార్యానికి వచ్చేవాడు. నల్లగా ఉండేవాడు. వీపు అర ఎకరం ఉండేదని నవ్వుకొనేవాళ్ళం. ఆయన మా మామయ్యగారి వాకిట్లో దక్షిణవైపు అరుగు మీదే ఉండేవాడు, వీపు గోడకు ఆనించి బరబరా రుద్దుకోనేవాడు. ఆయనకు ఎవరూ ఏపనీ చెప్పటం నేను చూడలేదు. మమ్మల్ని పిలిచి వీపు గోకమనే వాడు. నాకు గోళ్ళు బాగా ఉండేవి కనుక 'నా గోకుడు' ఆయనకు బాగా ఇష్టం. గోకి గోకి వీపుకున్న మట్టిన ఉండలుగా, బలపాలు బలపాలుగా నలిచి కింద పడేసేవాడిని. ఆయనకు అది ఇంద్ర భోగంగా ఉండేది. మాకేమైనా జీడిలు కొనుక్కోటానికి డబ్బు ఇచ్చేవాడేమో గుర్తులేదు. ఆయన పేరూ తెలీదు.

నాన్న దగ్గర బంధువు అనసూయమ్మగారు ఏలూరు నుంచి వచ్చేవారు. మా అమ్మ నాన్నలకు ఆవిడను చూస్తే పరవశం. చాలా ఆవ్యాయంగా ఉండేవారు. అన్నిటికి మా అమ్మకు గొప్ప సలహాదారు. అందుకే అమ్మని 'అనసూయమ్మ గారి గురుత్వం' అనేవాడు. నాన్న శుభకార్యాలు అయి పదహారు రోజుల పండుగ అయ్యే దాకా ఆవిడను పంపేవారు కాదు. ఎలా ఉండేదో గుర్తు లేదు.

నాన్న శిష్యుడు మస్తాన్ సాహెబ్ ఒంటెడ్డు బండి నడిపేవాడు. గళ్ళలుంగి. ఒకే కన్ను. స్ఫోటకం మచ్చలు. ఖురాన్ బాగా చదివేవాడు చెప్పేవాడు. ఇటుకలు తేవటానికి వడ్లు మర పట్టించటానికి అతనినే పిలిచేవాళ్ళం. చాలా బాధ్యతగా ఉండేవాడు. మనం ఉండక్కర లేదు. రాయప్రోలు వారి ఇంటికి ఎదురుగా ఉండేవాడు. పిలవటం ఆలస్యం వచ్చి వాలేవాడు. అమ్మను అమ్మగారూ అనీ నాన్నను మేస్తారుగారు అని గౌరవంగా పిలిచేవాడు. వడ్ల బస్తా అయినా బియ్యం బస్తా అయినా ఒక్కడే లేపి నడుముకు ఆనించి ఎత్తుకొని తెచ్చేవాడు. అత్యాశ లేనివాడు. మతధర్మం బాగా

పాటించేవాడు. పాపపుణ్యాలు బాగా తెలిసినవాడు. నమ్మిన బంటు మాకు. అతని కొడుకు హైస్కూల్లో నాకు శిష్యుడు. చదువు అబ్బక ఒంటెద్దు బండి నడిపేవాడు. వీడూ చాలా నిబద్ధతగా బాధ్యతగా ఉండేవాడు.

కోట సోదరులు అంటే పూర్ణానందంగారు, తమ్ముడు. సాయిపురం నుంచి నడిచివచ్చి పని చూసుకొని మా ఇళ్ళకు భోజనాలకు వచ్చేవారు. ఇద్దరూ నల్లగా రుద్రాక్షలతో ఉండేవారు. పూర్ణానందంగారు శ్రౌతస్మార్తాలు బాగా చేయించేవారు. తమ్ముడు అగస్త్యభ్రాత మాత్రమే. శాంతిమంత్రాలు పూర్ణానందంగారు పద్ధతిగా శ్రవణ పేయంగా చదివేవారు. నాన్న బాగా ఇష్టపడేవారు. మా ఇళ్ళల్లో తద్దినాలకు అధిశ్రవణంకు పిలిచేవారు. వాళ్ళు మా పొలం మీదనుంచే వచ్చేవారు. “పొలంలో వరి వేశారను కొంటా బాగా ఉంది” అనేవారు. కాదు చెరుకు వేశాం. అనే వాళ్ళం. ఏదో మాట కలపాలని తాపత్రయం. పిల్ల పెళ్లి అనో పిల్లాడి ఒడుగు అనో ఏదో రకంగా సంభావన తీసుకు వెళ్ళేవారు. ఈ సోదరులకు ‘శ్రావణ, భాద్ర పదాలు’ అనే పేరు ఉండేది. పూర్ణానందంగారి మంత్రాలు నాపై ప్రభావం చూపాయి. చిన్న వయసులోనే ఇద్దరూ చనిపోయారు. వీళ్ళ సోదరి కూడా ఇలాగే వచ్చేది.

ఆదిరాజు శ్రీరాములుగారు బాగా సంపన్నులు గ్లాస్కో పంచ లాల్సీ బెంగాలీ బాబుగా ఉండేవారు. ఓల్డ్ బి.ఏ. చాలా రిజర్వేడ్గా ఉండేవారు. వీళ్ళ మ్యాయి మా చిన్నక్క క్లాస్మేట్. ఈమె భర్త బుద్ధవరపు రాజసింహ స్కూళ్ళ ఇన్స్పెక్టర్. ఈయన తమ్ముడు విఠల్ బందర్లో బాగా పరిచయం తరచూ ఉయ్యారు వచ్చేవాడు.

విష్ణాలయం సందులో ఎడమవైపు పాడు పడిన బావి, ఖాళీ స్థలం ఎడమవైపు పాడుబడిన మట్టిగోడల కూలిపోతున్న రెండు పెంకుటిళ్ళు ఉండేవి. ఆవరణలో బాదంచెట్లు కరివేపచెట్లు అందులో విధవరాళ్ళు అయిన తల్లి కూతుళ్ళు సుమారు 65,50 వాళ్ళు ఉండేవారు. కావి రంగుబట్టలు చింపిరి జుట్టు చేతులకు వెండి కడియాలు తీక్ష్ణమైన చూపులు. పెద్దావిడ పేరు ఆదిరాజు సుబ్బమ్మగారు. గుడ్లు పెద్దవిగా పిల్లి కళ్ళతో ఉండటంతో అందరూ ‘గుడ్ల సుబ్బమ్మ’ అనేవారు. ఆ సందుకీ అదే పేరు. పసిపిల్లల్ని ఆవిడ కంటికి పడకుండా జాగ్రత్త పడేవారు. బాదం ఆకుల విస్తళ్ళు కుట్టుకొంటూ చెట్లకు నీళ్ళు పోస్తూ గడిపేవారు. ఒకసారి నేను కరేపాకు కోసం తలుపు తోసుకొని లోపలి వెళ్లి “గుడ్ల సుబ్బమ్మగారూ” అని పిలిచా. గబాల్ని బయటికి వచ్చి “ఎవడ్రా బడవాఖానా ఒళ్ళు బలిసిందా? ఆ పిలుపేంటిరా” అని చదామడా వాయిస్తే పరుగో పరుగు. మా మామయ్య చేసిన పన్నాగం. ఇది తర్వాత నేను భవానమ్మగారి అబ్బాయిని అని తెలుసుకొని ఎప్పుడు వెళ్ళినా ఆత్మీయంగా మాట్లాడి కరేపాకు కోసిచ్చేది.

కటకటాల మేష్టారు అంటే నూతులపాటి బ్రహ్మజీరావుగారు. రాచిచెట్టు దగ్గర కటకటాల పెంకు టింట్లో ఉండేవారు కనుక ఆ పేరు. గళ్ళలుంగీ చేతుల బనీనుతో

ఉయ్యూరు

చుట్ట తాగుతూ వాలు కుర్చీలో కనిపించేవారు. అన్ని క్లాసులకు ఇక్కడే ట్యూషన్ చెప్పేవారు. వీరబ్బాయి ప్రసాదరావు నాకు హైస్కూల్ మేట్. తర్వాత నాతోపాటు హెడ్ మాస్టర్ అయ్యాడు. మాస్టారు సొమ్ములు. నాన్న అంటే బాగా గౌరవం. నేనూ అలానే చూసేవాడిని. ఒక రకంగా ఆయనది నిస్వార్థ సేవ. కోమట్లు, మిగిలిన వర్ణాలవారు పిల్లలను అక్కడికే పంపించి చదివించేవారు.

ఉయ్యూరులో మరో వింత కారెక్టర్ పెద్దిభొట్ల రామలక్ష్మమ్మగారు. చాలా చనువుగా ఉండేదికాని సూటీపోటీ మాటలే లెక్కువ. భర్త కేసిపి స్టోర్స్‌లో పనిచేసి రిటైరయ్యాడు. చనిపోయాడు. పెంచుకొన్న కొడుకు అర్ధానరంగా చనిపోయాడు. కొడలు బాగా చూసింది. మా ఇళ్ళల్లో అన్నిటికీ పిలిచేవాళ్ళం వచ్చేది.

మా ఇంటివ్రక్క బెల్లంకొండ సుబ్బయ్యగారి పెద్దకూతురు విధవరాలు కామేశ్వరమ్మగారు ఉండేది. అందరికీ తలలో నాలుక. భర్త చనిపోయాక పుట్టింటికి చేరింది. నెత్తిన ముసుగు. ఆప్యాయత ఎక్కువ. సహాయకారి. భర్త తరపు ఆస్తి బాగా ఉండేది.

ఇప్పుడు నేను మర్చిపోయిన స్నేహితుల గురించి చెబుతా. శివాలయం ఎదురుగా ఉన్న రెండు అంతస్తుల బిల్డింగ్‌లో నా క్లాస్‌మేట్ త్రిపురం కోటేశ్వరరావు, అతని తమ్ముడు పోతరాజు ఉండేవారు. ఆనాడే వాసన నూనె తలకు రాసుకొని చాలా స్టైల్‌గా ఎర్రగా ఉండేవారు. వాళ్ళ నాన్న వీరాస్వామి బిళ్ళ బంట్రోతు. అలాగే ఈడేపల్లి వెంకటేశ్వరరావు క్లాస్‌మేట్. పాతపుస్తకాలు అతని దగ్గర కొనేవాడిని. కారుమూరి రాధాకృష్ణమూర్తి బక్కపలచగా బారుగా ఉండేవాడు. వాసానికి చొక్కా లాగూ తొడిగినట్లు ఉండేది. పోలీసు అయ్యాడు. మేకల కృష్ణమూర్తి తర్వాత కారు డ్రైవర్. గండివాసు మంచి మిత్రుడు. మోపిదేవి నుంచి ఉయ్యూరుకు నన్ను ట్రాన్స్‌ఫర్ చేయించాడు. ఆంధ్రాబాంక్ ఎదురుగా స్ట్రీట్ దుకాణం ఉన్న చిట్టూరి పూర్ణచంద్రరావు మహా మాటకారి. నాన్ స్టాన్‌స్టాప్ వాగుడు కాక, స్పోటకం మచ్చలు చొల్లు కారుతూ ఉండేవాడు. మాటలు సాయిబు మాటలులాగా ఉండటం తమాషాగా ఉండేది. కనకవల్లి వాడు శిష్టా సాక్షికామేశ్వర సోమయాజులు మంచి మిత్రుడు. ఈ మధ్యే తెనాలి నుంచి వచ్చి చూసి వెళ్ళాడు. కనకవల్లి వాడే మారేపల్లి చలపతి మా స్నేహితుడు. అప్పటికే పెళ్లి అయింది. రిజిస్ట్రార్ అఫీస్ ఎదురుగా ఉండే 'రెడ్డియ్య' ఆస్తుడు. తెలుగు త్రిపురనేని సుబ్రహ్మణ్యంగారు 'రెడ్డియ్య నీ పేరు బంగారు పాకడ్డియ్య' అనేవారు. కాటూరు రోడ్డులో ఎడ్లబళ్ళు తయారు చేసే కరానాకు చెందిన 'ఫజుల్ మోతీన్' మంచి దోస్త. ఇంటికి వెళ్ళేవాళ్ళం.

సత్తార్ బేగ్ ఎల్.ఐ.సిలో పెద్ద ఉద్యోగం చేసి రిటైరయ్యాడు. మంచి మిత్రుడు. సెంటర్‌లో పూలు అమ్మేవారు సైకిల్ వాళ్ళు అంతా అమృత హృదయులైన ముస్లిం సోదరులే. "పంతులుగారూ" అని గౌరవంగా పలకరించేవారు. వాళ్ళను "భాయి"

అని సంబోధించేవాడిని. కాంతయ్య మాస్టారి మేనల్లుడు ఏసురత్నం, గండిగుంట దండమూడి రామకృష్ణ, మోహనరావు, కృష్ణమోహన్, ఉయ్యూరు ప్రఖ్య రాజేశ్వరరావు, కంసాలి పని చేసే చలువాది కాంతారావు, పల్లెకారి రాఘవులు కొడుకు బసవయ్య, కడవకొల్లు బసవ పూర్ణచంద్రరావు, ఉయ్యూరు గౌడ విద్యార్థులు జంపాన వాలి అతని మేనమామ కొడుకు సుగ్రీవుడు, ఉయ్యూరు కాలేజి దగ్గరుండే నందం సుబ్బయ్యగారబ్బాయి జితేంద్రరావు ఏకంబరేశ్వర పిక్చర్ పాలెస్ దగ్గరుండే అర్జునరావు సౌమ్యులైన మిత్రులు. బాగా సినిమాలు చూసి విశేషాలు చెప్పేవారు, నాయీ బ్రాహ్మిన్ బైవరపు పాండురంగారావు, పెంకులు నేసె కూనపరెడ్డి శ్రీను, సిద్ధాబత్తుల సూర్యనారాయణ, కంసాలి సుదర్శనరావు, కాపులవీధి రామాలయం ఎదురిల్లు ధన్యావుల కేశవరావు తండ్రి కార్పెంటర్ నాణ్యంగా చేసేవారని పేరు. ఆ ఇంటిపేరు మాకు వింతగా ఉండేది, సెంటర్లో తాడేపల్లి ఖాదర్ పూర్ణచంద్రరావు మంచి ఆర్ ఎస్ ఎస్ వర్కర్. రాయప్రోలు రామకోటి మా సూరి రామశేషయ్యగారి బావమరది. వీళ్ళందరూ నాకు ఆత్మీయులే. గూడానికి చెందిన దిరిసెం ప్రభాకరరావు రాజకీయంలో ఎదిగి మండల అధ్యక్షుడయ్యాడు. ఒకసారి మంగళాపురం నుంచి పెనమకూరుకు ట్రాన్స్‌ఫర్ కోసం వెడితే చాలా ఖర్చు పెట్టించి చెయ్యిచ్చాడు.

మేము బెజవాడలో చాదివే మొదటి రోజులలో లాగుడు రిక్షాలు ఉండేవి. ఇద్దరికీ సరిపడా సీటు దానిపై కాన్వాస్ కవర్. ముందు చిన్న తొట్టి. అంతా చెక్కతో చేయబడేవి. రిక్షాకు ముందు ఒంటెద్దు బండికి ఉన్నట్లు రెండువైపులా పొడవైన చెక్క బద్దలు. ఈ రెండింటినీ కలిపే అడ్డకర్ర. చక్రాలు, వాటికి రబ్బరు తొడుగులు రిక్షావాలా మధ్యలో నుంచుని లాగేవాడు. కూర్చున్న శాల్తీ బరువైతే పైకి లేచిపోయేది. లాగేవాడూ పైకి లేచేవాడు. ఇదొక ప్రహసనంగా ఉండేది. దీన్ని రిక్షా సవారి అనేవారు. తరవాత నలుగురు కూచోనే గూడు రిక్షాలు వచ్చాయి. సామానుపైన పెట్టె వీలు ఉండేది. రిక్షా తయారీ అంతా మంగళగిరిలోనే ? లాగుడు రిక్షాలు లాగేవారు మెరక మీకు వెళ్ళాలన్నా కిందికి దిగాలన్నా యెంత ఆపసోపాలు పడేవారో తెలీదు. వాళ్ళు నడుస్తూ మనల్ని మోస్తూ ఎంతబాధ పడి తిట్టుకోనేవారో? అప్పుడు మనం ఇచ్చి అర్థా రూపాయి కూలీవాళ్ళ పోట్లల్ని ఎలా నింపేవో తలుచుకొంటే భయమేస్తుంది. వీరి బాధ చూచోడ లేక తమిళనాడు ఎంజి రామచంద్రన్ వీళ్ళకు ఉచితంగా పాదరక్షలు సరఫరా చేసి అభిమానం పొంది ముఖ్యమంత్రి అయ్యాడు.

మేము 1950లో ఉయ్యూరు వచ్చాక మాకు మహాలక్ష్మి అనే గొల్లామె వాడుకగా పాలు పోసేది. బాగా తోమిన మెరిసే ఇత్తడి చెంబుతో ఉదయం 6కు పాలు తెచ్చేది. నుదుట పెద్ద యెర్రని కుంకుమ బొట్టు మెడలో మంగళసూత్రాలు కాలికి కడియాలు మట్టెలు, చేతులనిండా గాజులతో నేతచీర కాశా బోసికట్టి, చామన ఛాయతో అపర

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

మహాలక్ష్మిలాగా కనిపించేది. నవ్వుముఖం. అయిదు అడుగుల మనిషి కొంచెం లావుగా కుదిమట్టంగా ఉండేది. పాలు బాగాలేవని ఏనాడూ మా అమ్మ ఫిర్యాదు చేయలేదు. అంటే పితికిన పాలు పితికినట్లు సురుగులు కక్కుతుండగా తెచ్చేది అన్నమాట. ఒకవేళ వాళ్ళ గేదె వట్టిపోతే, ఆమె తోడికోడలు వీరమ్మ పాలు పోసేది. ఈమె ఎర్రగా కొంచెం పొడుగ్గా నవ్వుతూ ఉండేది. ప్రక్క ప్రక్క ఇళ్ళు. ఊరవారి బజారులో గొల్ల ఇళ్ళు ఉండేవి.

73) మా ఇంటి రేడియో, టీవి ముచ్చట్లు

కొలచల శ్రీరామమూర్తి మామయ్యకు నేషనల్ ఎకో రేడియో ఉండేది. అస్తారు పథంగా చూసుకొనేవాడు. అప్పుడు మర్నీ, ఫిలిప్స్ రేడియోలకు గిరాకీ. ఎప్పుడూ మద్రాస్ స్టేషన్ పెట్టి సంగీతం వినేవాడు. మేము వాళ్ళ ఇంటికి వెడితే వినిపించేవాడు. అప్పటికి మామామయ్యగారికి మాకూ కూడా రేడియో లేదు. తర్వాత మామయ్య కొన్నాడు. నాన్న చనిపోయేవరకు 1961 వరకు మాకు రేడియో లేనే లేదు. రిజిస్ట్రార్ ఆఫీస్ వెనక ఉన్న ఏకాంబర సినిమాహాల్ రికార్డ్లు వినటం, పంచాయితీ రేడియో వినటమే. నేను మోపిదేవి నుంచి ఉయ్యారు ట్రాన్స్ఫర్ అయ్యాక విజయ రేడియో స్టోర్స్‌లో వెంకటేశ్వరరావు దగ్గర PYE రేడియో నాలుగు వందలకు కొన్నా. ఎప్పుడూ రిపేరే. అప్పుడు ఏరియల్ మూడు అంగుళాల వెడల్పు పది అడుగుల పొడవు ఉన్న జల్లెడ లాంటిది ఉండేది. దాన్ని రేడియో దగ్గర అడ్డంగా కట్టి, ఒక చివర రేడియోలో దూర్చేవాళ్ళం. గాలీ వాన మెరుపులు ఉరుములకు మహా భీష్మత్వంగా శబ్దాలు చేసేది. నాలుగేళ్ళ తర్వాత భరించలేక 'కమల్ రాడ్' ట్రాన్సిస్టర్ కొన్నాను. బాగానే పని చేసింది. మా అమ్మాయి విజ్ఞి గుంటూరు పాలిటెక్నిక్ చదువు పూర్తయి ఉయ్యారు వచ్చాక ఫిలిప్స్ టు యిన్ వన్ రేడియో, పెడస్టల్ ఫాన్ నేనిచ్చిన డబ్బుతో కొన్నది సీతారామా రేడియో స్టోర్స్‌లో. ఇలా రేడియో భోగం అనుభవించాం. ఎన్నో విషయాలు రికార్డ్ చేశాం. మా అమ్మాయి అమెరికాలో ఫిలిప్స్ రికార్డ్ ప్లేయర్లు కొనిచ్చింది. చాలా సభలలో ఉయ్యారు సాహితీమండలి కవి సమ్మేళనాలు వాటితో రికార్డ్‌తో చేశా.

తర్వాత అందరు టీవిలు కొన్నారు. మామయ్యగారిట్లో బ్లాక్ అండ్ వైట్ కొన్నారు. నేను సీతారామాలో 'ఇ.సి.కలర్ టీవి' కొన్నాను. మంచి పిక్చర్ నాణ్యత, శబ్దంతో హాయినిచ్చింది. దాని కలర్స్ నభూతోగా ఉండేవి. తర్వాత పెద్ద టీవి మోజుతో దున్నల్లాంటి కలర్ టీవిలు కొని మార్చాం. వీటి పేర్లు ఒకటి వీడియోకాన్ అని గుర్తు. పిమ్మట 'నెత్తిన కొమ్ములున్న ఒనీడా' కొన్నాం. ఇవి బానే పని చేశాయి. తర్వాత మోజు ఎల్పిడి. మా అమ్మాయి వాళ్ళు 2010 ఏప్రిల్‌లో అమెరికా వెడుతూ వాళ్ళ 'సామ్ సంగ్' ఇచ్చి వెళ్ళారు. ఇప్పటిదాకా పదేళ్ళ నుంచి నిలువుగా యెర్ర గీత

వచ్చినా, దాన్నే వాయిస్తున్నాం. ఇదీ మా రేడియో టీవి బాగోతం.

74) అని, అనిపించుకునే సరదాపున్న పరోపకారి మా మామయ్య, రెండోసారి పునర్జన్మ భోషాణం

మా మామయ్య పేరు గుండు గంగాధరశాస్త్రి. అందరు గంగయ్య అని పిలుస్తారు. ఊరందరు గుండు గంగయ్యగారని అందరు అంటారు. మా ఇంటి ప్రక్కనే వాళ్ల ఇల్లు, మా అమ్మ ఆ ఇంట్లోనే పుట్టి, మా ఇంటి కోడలయింది. మా అమ్మ పేరు భవానమ్మ. పచ్చగా బంగారు రంగులో వుండేది. మామయ్య నల్లగా చింతగింజలాగ ఉండేవాడు. ఇద్దరు అక్కాతమ్ముడు అంతే! కొత్తవాళ్ళు నమ్మలేరు. మామయ్యవేదం, ఉపనిషత్తులు, శాస్త్రాలు చదివినవాడు. స్వార్థం బాగా తెలుసు. జ్యోతిష్యంలో అందె వేసిన చెయ్యి. నేను పుట్టినప్పుడు, పీలగా ప్రాణం లేనట్లు వుండే వాడినట. అమ్మకు తల్లిపాలు లేవట. మామయ్యను పిలిచి “ఒరే గంగయ్యా! నీ మేనల్లుడికి డబ్బాపాలు కొనుక్కురారా” అంటట డబ్బు ఇస్తూ. ఆయన “వీడికెందుకే ఉంటాడో పోతాడో లాగా వున్నాడు డబ్బా దండగ” అన్నాడట. “కాదులేరా! తల్లిప్రాణం కదా” అందిట అమ్మ. అప్పుడు “ఒకసారి జాతకం వేసి చూస్తాను. బతికి బట్టకడితే డబ్బా నేనే తెస్తాను” అని ఇంటికి వెళ్లి జాతకం వేసుకొచ్చి “అక్కయ్యా! వీడు మహర్షాతకుడు. బాగా పైకి వస్తాడు. ఆరోగ్యము బాగుంటుంది. మంచి భవిష్యత్తుంది. ఆయుషు బాగా వుంది. ఏమి ఫర్వాలేదు” అని వెంటనే బజారువెళ్లి గొల్లభామ మార్కు పాల డబ్బా స్వంత డబ్బుతో కొని తెచ్చిచ్చాడట. అప్పటినుంచి నా మీద తగని ఆపేక్షగా వుండేవాడు. ఇవన్నీ మా అమ్మ చెప్పింది నాకు.

మామయ్యవాళ్లకు దాదాపు ఇరవై ఎకరాల పొలం వుండేది. మా పొలాల పక్కనే ఉయ్యూరులో, కాటూరులో. వాళ్లకు బండిఎడ్లు, పాలేళ్ళు ఉండేవి. మామయ్యకు పొలం దున్నటం కూడా వచ్చు. ఆవు, గేదెల పాడి ఉండేది. పాలేరుతోపాటు పొలం వెళ్లి పనులు పురమాయించి చేయిస్తూ మంచి పంట పండించేవాడు. నాట్లు వేయటం, కలుపు తీయటం, కోత కోయటం, ధాన్యం నూర్పిడి, అన్నీ చేసేవాడు, చేయించేవాడు. గొడ్డలితో పాలేళ్ళ సహాయంతో కట్టెలు కొట్టేవాడు.. దెబ్బవేస్తే ఖచ్చితంగా పడాల్సిన చోటే గొడ్డలి పడేది. పాలేళ్ళకు కూడా అంత నైపుణ్యం వుండేది కాదు. బందరు దగ్గర చిట్టిగూడూరు ఓరియంటల్ కాలేజీలో తెలుగు పండిట్ ట్రేయినింగ్ పూర్తిచేశాడు. వరదాచార్యులవారి శిష్యుడు, జలసూత్రం రుక్మిణీనాథశాస్త్రికి (ఝరుక్) సహాధ్యాయి. మొక్కపాటి కోటేశ్వరరావు కూడా ఆయనకు సహాధ్యాయి. కొంతకాలం ఉయ్యూరు జిల్లాపరిషత్ స్కూల్లో జూనియర్ తెలుగుపండితుడిగా చేశాడు. ఉద్యోగం చేయాల్సిన అవసరం లేదు న్యాయానికి. కానీ సరదా. నాకు తొమ్మిదో క్లాస్లో తెలుగు టీచరుగా

వచ్చాడు. ఒకసారి ఒక లేడీ ఇన్స్పెక్టర్ వచ్చింది. పాఠం విని, ప్రశ్నలు అడగమంది. మామయ్య పాఠం శ్రద్ధగా వినేవాళ్ళు కాదు పిల్లలు. జవాబులు ఎవరు చెప్పలేకపోతే అన్నీ నన్నే అడిగేవాడు. నేను వెంటనే చెప్పేవాడిని. ఇన్స్పెక్టర్ అనుమానం వచ్చింది. ఎవరు ఈ అబ్బాయి అని అడిగింది? ఒక కుర్రాడు మాస్టారి మేనల్లుడండీ అన్నాడు. దానితో బండారం బయటపడింది. నన్ను మెచ్చుకొని, మామయ్యను ఇంకా బాగా అందరికీ అర్థం అయ్యేటట్లు చెప్పాలని అంది. క్లాసు అంతా నన్ను మెచ్చారు.

మంచి సరదా మనిషి మామయ్య. అందర్నీ చిలిపి కబుర్లతో రెచ్చ గొట్టేవాడు. సూర్యకాంతమ్మను, సన్నకంతమ్మ అనేవాడు. పాపం ఆ అమ్మాయి ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వేది కాని ఏమీ అనేది కాదు.. కష్టపడి పాఠం చెప్పేవాడు. పద్యాన్ని రాగయుక్తంగా చదివేవాడు. శ్లోకాలు అర్థవంతంగా పాడేవాడు.

మామయ్యకు పురాణాలన్నీ కరతలా మలకం. ఉయ్యారు విష్ణాలయంలో పురాణం చెప్పేవాడు. ఖచ్చితంగా సమయాన్ని పాటించేవాడు. ఎంతమంది వింటున్నది అక్కర్లేదు. తన డ్యూటీ పురాణ ప్రవచనమే. ఒక్కోసారి మా అమ్మతో సహా అయిదుగురు కంటే వుండేవారు కాదు. రామాయణ, భారతభాగవతాలు చెప్పాడు. సంస్కృత మూలం చదివి చక్కగా భావం వివరించేవాడు. మా అమ్మ ముఖ్యశ్రోత. అయితే మాటలు మింగేవాడు. అందుకని అందరికీ అర్థమవటం కష్టంగా వుండేది. ప్రతిఫలాపేక్ష లేకుండా ఈ కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించటం మామయ్య గొప్పతనం. ఆ కాలంలో మైకులు లేవు. స్వచ్ఛందసేవ మామయ్యకు ఇష్టం.

ఉయ్యారు స్కూల్లో పని చేసేప్పుడు తోటి టీచర్లు నెలకొక పార్టీ అడిగేవారు. అడిగినప్పుడల్లా ఇచ్చేవాడు. గారెలు, పులిహోర, దద్దోజనం, పళ్ళు, లడ్డూలు, మైసూర్పాక్, ఆవడలు, కాఫీ అన్ని ఇంటి దగ్గర మా అత్తయ్య చేసేది. అమ్మ సాయం చేసేది. మేము అన్నీ సత్తు కారియర్లలో మోసుకొని వెళ్లి అందరికీ వడ్డించి తింటుంటే, మాకు నోరు ఊరేది. మేమూ తినేవాళ్ళం. ఒకరికి పెట్టాలనే సరదా మామయ్యది. సంస్కృతంలో యెంత పండితుడో పన్నెండో నెంబర్ అంటే బూతులు మాట్లాడటంలోను నెంబర్ ఒన్. ఆడవాళ్ళను మాటలతో వుడికించేవాడు, సరదా మాటలతో కవ్వించేవాడు, నవ్వించేవాడు. బంధువులైనా అంతే. బయటివాడైనా అంతే. పాపం ఆయన్ను ఏమీ అనేవారు కాదు. ముసి ముసి నవ్వులు నవ్వి నీకు వయసు వచ్చినా బుద్ధి రాలేదు నీ జిమ్మడ అనేవాళ్ళు, ఇదంతా సుమారు యాభై, అరవై ఏళ్ళ కిందటి విషయాలు. మామయ్యకు అని అనిపించుకోవటం సరదా. అదో 'తుత్తి'.

ఇతరులకు సాయం చేయటంలో మామయ్య ముందుంటాడు. మంచి మాటకారి. గొప్ప ప్లాన్ ప్రకారం అన్నీ చేసేవాడు. పెళ్ళిళ్ళు, ఉపనయనాలు, బంతులు, వేడుకలు అన్నిటా మామయ్య హస్తం ఉండాల్సిందే. మా ఇంట్లోనే కాదు వూళ్ళో ఏ

బ్రాహ్మణ కుటుంబంలోనైనా గంగయ్యగారి సలహా, సంప్రదింపులు, సాయం ఉండాలిందే. మఱీ ఆచారం రెండుపూట్ల సంధ్యా వందనం, మధ్యాహ్నం దేవతార్చన అన్నీ యథా ప్రకారం జరిగేవి. శ్రీ శ్రీ శృంగేరి పీఠాధిపతితో ప్రత్యక్ష పరిచయం వుండేది. వీలయినప్పుడల్లా పీఠాధిపతి దర్శనం చేసేవాడు. వారు ఈయనకు శుభాశంసలు పంపుతూండేవారు. మామయ్యగారింట్లో నృసింహ జయంతిని వైభవంగా చేసేవారు. ఆ రోజుల్లా ఇంటిల్లిపాదీ ఉపవాసమే, అభిషేకం, పూజ, సాయంత్రం మామిడిపళ్ళు, వినకకర్రలు పంచేవాడు. పానకం అందరికీ ఇచ్చేవారు. రాత్రికి టిఫిను. మర్నాడే భోజనం. అయితే ఆ కాలంలో చెరుకుపల్లి శాస్త్రులుగారు కూడా నృసింహ జయంతిని చేసేవారు ఇదే విధానం. అందరం అక్కడికి వెళ్లి అన్నీ తీసుకొనేవాళ్ళం. మర్నాడు వారింట్లో ఊరిలోని బ్రాహ్మణులందరికీ భోజనాలు. షడ్రసోపేతంగా వుండేది. ఆప్యాయత, అభిమానంతో శాస్త్రిగారి దంపతులు అందరినీ ఆదరించేవారు. ఆయన మహా విద్వాంసులు. నాన్నగారికి ఆయన గురువుగారు. అన్నీ శాస్త్రీయంగా చేసేవారు. మామయ్య అక్కడ వడ్డన సాయం చేసేవారు. వంచిన నడుము ఎత్తకుండా యెంతసేపైనా మామయ్య వడ్డించేవాడు. అదే నాకు అలవాటైంది. ఎవరింట్లోనైనా అంతే. మంచి, ఆచరణీయమైన సలహాలు ఇచ్చేవాడు. మామయ్య వుంటే యజమానికి నిశ్చింతే. అన్ని వరుస క్రమంలో జరిగిపోయేవి. మంచి ముందుచూపు వుంది.

మామయ్య చదరంగ ప్రవీణుడు. పేకాట ప్రియుడు. బాడ్మింటన్ స్టేయర్. సంగీత జ్ఞానం ఎక్కువ. తరంగాలు బాగా పాడేవాడు. బాలమురళీకృష్ణ ఆంటే అభిమానం తక్కువగా వుండేది. సెమ్మం గుడి, ఈమని, పిచ్చి హరిలంటే అభిమానం. ఉయ్యూరుకు ఏ బ్రాహ్మణుడు ఏ సమయంలో వచ్చినా మామయ్యగారింట్లోనే భోజనం. మా అత్తయ్య మహాలక్ష్మిగారు అర్ధరాత్రినా అతిథులకు వండి వడ్డించే దొడ్డ ఇల్లాలు. ఉన్నదానితో సంతృప్తిగా భోజనం పెట్టేవారు. ఇక్కడ మా చిన్న తాతయ్య నరసింహంగారి గురించి చెప్పాలి. మా అమ్మ, మామయ్యల తండ్రి శింగిరిశాస్త్రి, తల్లి దుర్గమ్మ చాలా చిన్నతనంలోనే చనిపోయారు. నరసింహంగారే ఆంటే వీళ్ళ బాబాయిగారే వీళ్ళను పెంచి పెద్ద చేసి వివాహాలు చేశారు. వీళ్ళిద్దరూ ఆంటే ఆయనకు పిచ్చి ఆప్యాయత. అమ్మను “అమ్మాయ్” అనీ మామయ్యను “అబ్బాయ్” అని ఎంతో ప్రేమగా పిల్చేవాడు. ఆయన మంచి వ్యవహారదక్షుడు, కోర్టు పక్షి కూడా. మావి, వాళ్ళవి ఎన్నో వ్యవహారాలు కోర్టు ద్వారా సాధించి కొంపలు నిలబెట్టాడు. మేమంతా తాతయ్య అని ఎంతో గౌరవంగా పిలిచేవాళ్ళం. ఆయనా, మా అమ్మవాళ్ల నాన్న ఆంటే మా తాతయ్య ఊళ్ళోకి బందిపోటు దొంగలు వచ్చి ఇళ్ళ మీదకు పడితే బరిసెలు చేత్తో పట్టుకొని ఎదిరించి పారిపోయేట్టు చేసిన వీరులు. వీరిద్దరికీ తోడూ మా ఇళ్ళ దగ్గరే వున్న వైశ్యప్రముఖుడు వెంట్రప్రగడ వెంకటరత్నం. మా అమ్మ వీటిని మాకు వీరగాథలుగా చెప్పేది.

మా నాన్నగారు మృత్యుంజయశాస్త్రిగారు 1961లో చనిపోయారు. మా మామయ్య మాకు అన్నీ. మా అమ్మ 1982లో మరణించింది. అప్పుడు కుడా మామయ్య మాకు అండ. మా ఇంట్లో అన్ని ముహూర్తాలు ఆయనే పెట్టాడు. దగ్గరవుండి అన్నీ జరిపించాడు. మా మామయ్యకు తన కూతురునిచ్చి నాకు పెళ్లి చేయాలని వుండేది. రోజుకు పదిసార్లైనా మా ఇంటికి వస్తూండేవాడు. నాన్నకు ఎందుకో మామయ్య మీద సదభిప్రాయం వుండేది కాదు. ఆయనతో మాట్లాడటం తక్కువే. అయినా ఇవేమీ పట్టించుకోకుండా అమ్మమీద గౌరవంతో మాకు అన్నీ చేసేవాడు. దుర్గ అనే ఆయన కూతురును ఇచ్చి నాకు పెళ్లి చేయాలనుకొనేవాడు. నాకూ చేసుకోవాలనే వుండేది. అప్పటికి పెళ్ళంటే ఏమిటో తెలీదు, మా ఇద్దర్ని మొగుడు పెళ్ళాం అనే అందరు అనేవాళ్ళు. దురదృష్టవశాత్తు ఆ అమ్మాయి తేలు కుట్టి చనిపోయింది. తర్వాత ఆ అమ్మాయి చెల్లెల్ని నాకు ఇవ్వాలనుకున్నాడు. అందరికీ అదే ఆలోచనా. పాపం ఆ అమ్మాయి ఆరోగ్యం దెబ్బతింది. నాకు పెళ్లీడు వచ్చింది. పిల్లనిస్తానని అనలేదు. ఆయన అంటే చేసుకొనటానికి నేను సిద్ధం. మామయ్య మా కుటుంబానికి చేసిన దానికి కృతజ్ఞత అనుకొనేవాణ్ణి. చివరికి ఆయనే “నాయనా నువ్వు నీకు నచ్చిన అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకో” అని చెప్పాడు చెప్పలేక చెప్పలేక. నేనూ బాధపడ్డాను. కాని విధికి అంతా తలవంచాల్సిందే. అప్పటికే మా నాన్నగారు గతించారు. మా అమ్మ, మా మామయ్యనే నాకు సంబంధాలు చూడమని, ఆయన మీదే భారం వేసింది. అప్పుడు ఆయన మా అమ్మ చెల్లెలి (చతుర్వేదుల వెంకాయమ్మ వెంకటప్పయ్య) మనుమరాలు (తూటపల్లి ప్రకాశం-పద్మావతిల మూడవ అమ్మాయి) ప్రభావతి అయితే బాగుంటుందని సూచించాడు. దగ్గరుండి పెళ్లి జరిపించాడు. భగవంతుని దయతో పిల్లా, పాపతో సుఖంగా వున్నాం. ఇది మామయ్య చేసిన మరో మంచిపని.

కూచిపూడి భాగవతులు సంవత్సరానికోసారి ఉయ్యారు వచ్చి ఒకవారం రోజులుండి ఇల్లిల్లు తిరిగి దశావతారాల పాటలు పాడుతూ ధనం సంపాదించుకొనేవారు. మామయ్యగారింట్లో దిగేవారు. కొందరు వాళ్ళింట్లో కొంతమంది మా ఇంట్లో భోజనం. అమ్మకు, నాన్నకు వీరంటే అభిమానం. ముందుగా మా ఇంటికే వచ్చి పాడి, డబ్బు తీసుకోవటం తరతరాలుగా వచ్చింది. మా బోణీ మంచిదని నమ్మకం. వాళ్ళింట్లో బ్రాహ్మణులకే భోజనం పెట్టేవారు. మా నాన్న అట్లా కాదు, చదువుకొనే వారెవరైనా వారికందరికీ వారాలిచ్చి భోజనం, డబ్బు సాయం చేసేవారు.

మామయ్యగారింటిలో ఏది చేసినా పూరందరికీ వేడుకే. ఆ బ్రాహ్మణ్యం అంతా అక్కడే భోజనాలు మడి వాళ్ళు ఆ రోజు చాలామంది వుండేవారు. మడికట్టుకొనే వంట. భోజనాలకు వచ్చేటప్పుడు చెంబు, గ్లాసు, మంచినీళ్ళు తెచ్చుకోవటం అందరికీ అలవాటు. ఆడవాళ్ళంతా కలిసి వండేవారు, వడ్డించేవారు. ఎవరిట్లోనైనా అదే పద్ధతి.

సామూహిక సహకారం అంటే ఏమిటో చూపేవారు.. వాళ్లింట్లో పెద్ద కూతురు రాజ్యలక్ష్మి వివాహం అయిదు రోజులు చేశారు. పెద్దకొడుకు పద్మనాభం ఒడుగు కూడా అయిదు రోజుల వేడుకే. తర్వాత తర్వాత తగ్గింది, శాయిపురం నుంచి చదువుకొన్న వేదపండితులోచ్చేవారు. అందరికీ లేదనకుండా భోజనం లభించేది. పూర్వం మామయ్య వాళ్ల ఇంటిపేరు కొలచల అట, అయితే ఊళ్ళోకి బ్రాహ్మలెవరు వచ్చినా ఆతిథ్యం వీరింటిలోనని ముందే చెప్పేవారట. వీళ్ళ ఇంటిముందు ఒక రాతి గుండు ఉండేదిట. ఊళ్ళోకి ఎవరైనా వస్తే “ఆ గుండువారింటికి వెళ్ళండి. భోజనం దొరుకుతుంది” అని జనం చెప్పేవారట. చివరికి కొలచల పోయి గుండు ఇంటిపేరు అయింది అతిథులను ఆదరించటం వల్ల.

మంచి ఆరోగ్యంగా వుండేవాడు మామయ్య. ఒక కొడుకు ఉయ్యూరులోనే రోడ్డుప్రమాదంలో చనిపోవటం ఆయన్ను బాధించింది. కుంగిపోయాడు. పెద్దకొడుకు సంసారానికి పెద్దగా ఉపయోగపడక పొవడమూ ఆయనకు బాధ కలిగింది. రాళ్ళను హరించుకొనే ఆరోగ్యం. కట్టెలను కొట్టిన ధృఢత్వం. కానీ ఇవేమీ సాయం చేయలేదు. బి.పీ.. దానితో పక్షవాతం వచ్చింది. ఇది ఎవ్వరు ఊహించని విషయం. మాట పడిపోయింది. కాళ్ళు చేతులు స్వాధీనం తప్పాయి. కుటుంబం అంతా నిలబడి సేవ చేసింది. అప్పటికే పిల్లల పెళ్ళిళ్ళు అయిపోయాయి. ఆరోగ్యం కుదుటబడింది, నెమ్మదిగా మళ్ళీ మా ఇంటికి రాకపోకలు సాగించేవాడు. ఆవకాయ బాగా ఇష్టం. హార్లిక్స్ని మా ఇంట్లో చేతుల్లో పోసుకు తినటం అలవాటు. మేము వాళ్ల కుటుంబంతో సన్నిహితంగా వుండాలని ఆరాటపడేవాడు. కానీ వాళ్ళింట్లో వాళ్లకి అది నచ్చేది కాదు. క్రమంగా దూరం పెరిగింది. చివరిసారిగా మా ఇంటికి వచ్చి మా ఆవిడ ప్రభావతి రెండు చేతులు పట్టుకొని. “మన రెండిళ్ళనూ కలిపే బాధ్యత నీదే ప్రభావతమ్మా” అని ఆవేదనతో చెప్పాడు. అంతే. ఆ తర్వాత కొద్ది రోజులకే మమ్మల్ని వదిలి మామయ్య పైలోకాలకు చేరాడు.

మామయ్యకు యాత్రలు చేయటం ఇష్టం. దాదాపు అన్ని క్షేత్రాలు అత్తయ్యతోపాటు తిరిగాడు. కొన్ని నాన్న అమ్మలతో వెళ్ళాడు. మేము చిన్న పిల్లలుగా వున్నప్పుడు హిందూపురంలో వుంటే పెద్దకూతురుతో అక్కడికి వచ్చి బెంగుళూరు, లేపాక్షి, విదురాశ్వత్థం మమ్మల్ని తీసుకొని చూపించాడు. మేము హిందూపూర్నుంచి ఉయ్యూరు వస్తుంటే, బెజవాడ రైల్వేస్టేషనుకు వచ్చి మమ్మల్ని దింపుకొని హోటల్‌కు తీసుకువెళ్లి ఇడ్లీ సాంబార్ తినిపించేవాడు. సాంబారు అంటే మహా ఇష్టం. రెండిడ్లీ అయిదు ప్లేట్ల సాంబారు తాగేవాడు, మాతోనూ అలాగే తినిపించేవాడు. స్వీట్లు బాగా తినేవాడు. వక్కపొడి మా ఇంటికి వచ్చి వేసుకొనేవాడు. కాఫీ ప్రాణి. కిళ్ళీ కట్టిస్తే చక్కగా తృప్తిగా తినేవాడు. మంచి తిండి పుష్టి వుండేది. కష్టపడటం బాగా ఇష్టం. హృదయం

చాలా మంచిది.. దీపావళి వచ్చిందంటే మతాబులు, చిచ్చుబుడ్లు కట్టేవాడు. మాతోనూ కట్టించేవాడు. అవి చక్కగా కాలటానికి మంచి పాళ్ళతో పదార్థాలు కలిపేవాడు. మాపుస్తకాలకు అట్ట లేసేవాడు. బైడింగ్ చేయించేవాడు. మా సువర్ణలాస్టనేయ స్వామి దేవాలయంలో హనుమద్దయంతికి మాతోపాటు వచ్చి పద్ధతి ప్రకారం జరిపించేవాడు. అందులో ఒక పూజారికి మా గోత్రనామాలు గుర్తుకు రాక గోడమీద రాసుకొంటే పరిహాసం చేసేవాడు. ఎప్పుడు నవ్విస్తూ, నవ్వుతూ, ఏడిపిస్తూ మాటలు అంటూ, మాటలంటే పదుతూ చిద్విలాసంగా నవ్వుతు వుండే మా మామయ్య అంటే నాకు ఎంతో ఇష్టం, అభిమానం, ఆరాధన. ఇన్నేళ్ళకైనా ఆయనపై ఇది రాయటం నా అలసత్వానికి నిదర్శనం. ఇప్పుడైనా రాసినందుకు కొంతలో కొంత ఆనందం. “మామయ్య పేకాట కూడా బాగా ఆడేవాడు విన్నింగ్ హాండ్. డబ్బులకు కాదు సరదాకే. బెల్లంకొండ వారి వాకిట్లో రోజూ దస్త్రం వేసేవారు. హాయిగా ఆడుకొంటే బాగానే ఉండేది. కానీ నలుగురూ కలిసి అరుపులు పెడబొబ్బలు. రాత్రి 7 దాకా ఇదే భజన. ట్యూషన్ పిల్లలు ఆడా మగా అటే వచ్చేవారు. చాలా ఇబ్బందిపడేవారు. చాలాకాలం ఓపికపట్టి ఒకరోజు విన విసా వెళ్ళి, పేక ముక్కలు లాగేసి చింపేసి పోగులు పెట్టా... అంతే.. నేనేమీ మాట్లాడలేదు. మర్నాటి నుంచి మా మామయ్యతో సహా ఎవరూ పేక జోలికి వస్తే ఒట్టు”.

రెండోసారి పునర్జన్మ

హిందూపూర్ గడ్డమీద ఎలిమెంటరీలో చదువుతుండగా గేటు చువ్వలలో తల దూర్చి ఇరుక్కుపోతే రాయప్ప మాస్టారు ఉపాయంగా తీసి బతికించి పునర్జన్మ ప్రసాదించారు. ఉయ్యారులో శ్రీ వేమూరి శివరామ కృష్ణయ్యగారి బడిలో చదువుతుండగా, ఒకరోజు మధ్యాహ్నం నేనూ నా బృందం మధ్యాహ్నం భోజనాలకు ఇళ్ళకు వచ్చి తిని, మళ్ళీ బడికి వెడుతూ కొవ్వెక్కి పుల్లేరు దగ్గరకెళ్ళి కాళ్ళు కడుక్కునే నెపంతో, పుస్తకాలు ఒడ్డున పెట్టి మిగిలిన వాళ్ళను చూస్తూ ఉండమని రేపు మెట్లకు అటూ ఇటూ ఉండే స్లోపులలో తూర్పు వైపు దానిమీంచి నేనూ, ఇంకోడు నీటిలో కాళ్ళు కడుక్కుంటుంటే, దానిపై ఉన్న పాకుడుకు వాడి కాళ్ళు జారి పుల్లెట్లో పడిపోతే, వాడిని రక్షించాలని వాడి చేయ్యి పట్టుకొంటే కాలుజారి ప్రవాహం బాగా ఉండటంతో నేనూ జారిపోయి ఇద్దరం “మునగానాం తేలానాం”గా అయ్యాం. ముక్కులు నోళ్ళల్లోకి నీళ్ళు వెళ్ళాయి. ఊపిరి ఆడటం లేదు. మునిగితే అంతే గతి. మా స్నేహితులు భయంతో కేకలేస్తే పక్క రేవులో బట్టలుతికే చాకలామే పరిగెత్తుకు వచ్చి దిగి, మా ఇద్దర్నీ రెక్కుచ్చుకు జుట్టుట్టుకొని బయటికి లాగి పడేసింది. నాకిది మళ్ళీ పునర్జన్మ.

గట్టుపైకి చేరి బట్టలు కాసేపు ఆరేసుకొని తడి పొడి లాగూ చొక్కాలతో బడికి

వెళ్లి పాకలో కూర్చోకుండా “పిత్తిన మూతైదువుల్లాగా” అరటి చెట్ల కింద కూర్చుని చదువుకొన్నాం. కాసేపటికి గురువుగారు వచ్చి మేము ఎందుకు బయట కూర్చున్నామని అడిగితే, లోపల ఉక్కపోస్తోంది. చెట్ల కింద చల్లాగా ఉందని అబద్ధం చెప్పాం. సరే అన్నారు. మర్నాడు ఈ విషయం మా అమ్మకు మా ఇంటి చాకలి ద్వారా తెలిసి, ఆ మధ్యాహ్నం ఈత బరికలతో భద్రకాళిలా వచ్చి మాస్టారిని అడిగితే ఆయనకు ఆ సంగతి తెలీదని చెప్పగానే, మా అమ్మ నా వీపు విమానం మోత మోగించి, శాంతించి ఇంటికెళ్ళింది. “మజ్జారే ఎంతటి అవమానం! అనుకోని అన్నీ మూసుకొని కూర్చుని అప్పటినుంచి మళ్ళీ మధ్యాహ్నం పూట కాలవవేపు వెడితే ఒట్టు. ఒక రకంగా మంచి గుణపాఠం. నన్ను రక్షించిన చాకలామెను మా అమ్మ ఇంటికి పిలిపించి, మెచ్చుకొని అయిదు రూపాలో బియ్యమో చేతిలో పెట్టినట్లు గుర్తు.

భోషాణం

అప్పటికాలంలో అందరిళ్ళల్లో భోషాణాలుండేవి. సామాన్లు భద్రపరచుకోవటానికి చెక్క బడ్డీలు ఇసుప బడ్డీలతో చాలా పకడ్బందీగా సామాన్లు దాచుకోటానికి పనికొచ్చేవి సుమారు పది అడుగుల పొడవు, ఆరడుగుల వెడల్పు, అంతే లోతుగా ఉండేవి. అడుగున బలమైన కాళ్ళు ఉండేవి. టేకు చెక్క బిగింపు అంతా సామాను లోపల పెట్టటానికి మధ్యలో బందులతో బిగించిన తలుపు దానికి తాళం వేయటానికి గొళ్ళాలు ఉండేవి. దీని ద్వారా భోషాణంలోకి దిగి సామాను పెట్టేవాళ్ళం. తద్దినాలు వచ్చినప్పుడు భోషాణంలో దాచిన పాత్ర సామాను తీసి తోమించి వాడే వాళ్ళం. ఆ మర్నాడు మళ్ళీ భూషణంలోకి ఎక్కించేవాళ్ళం. మా చిన్నతనంలో నేనూ నా మిత్రబృందం లేకపోతే పాళేళ్ళ ఆ తర్వాత నేను మాస్టార్ని అయ్యాక శిష్యుల్లో చిలుకూరో ఈ పని చేసేవాళ్ళు. నా చిన్నప్పుడు భోషాణం సావిట్లో గట్టుమీద దక్షిణంవైపు ఉండేది.. తర్వాత పడమటిన్నో దక్షిణాన పెట్టాం. దాన్ని కదల్చాలంటే బ్రహ్మ ప్రళయమే భోషాణం మీద పక్క వేసుకొని పాడుకోనూ వచ్చు. నా అలకలు పాసుపు మా భోషాణమే. నాకు బాగా ఉపయోగపడింది. 1999లో మేము డాబా కట్టేదాకా ఉండేది. తర్వాత దాన్ని విడదీయచి శాల్తీలను అవసరమైన చెక్కలుగా వాడుకొన్నాం. ఎవరికాడు పైనా లావుగా ఉంటే “వాడి కడుపు భోషాణం” అనటం అలవాటు.

75) మైనేని గోపాలకృష్ణగారి ఉయ్యూరు జ్ఞాపక పరిమళాలు

శ్రీ మైనేని గోపాలకృష్ణగారి స్వగ్రామం కొమ్మమూరు. ఉయ్యూరుకు నాలుగు కిలో మీటర్లు. వారి తండ్రిగారు వెంకట నరసయ్యగారు. తల్లిగారు సౌభాగ్యమ్మగారు. తాతగారు తాతయ్య చౌదరిగారు. నాయనమ్మ చిలకమ్మగారిది ఆ ప్రక్కనే ఉన్న గరికపర్రు.

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

తాతగారి మేన మామ సూరపనేని సూరయ్యగారి పుత్రికే చిలకమ్మగారు. గోపాలకృష్ణగారి పెద్దన్నయ్యకు సూర్యనారాయణ అని నాయనమ్మగారే పేరు పెట్టించారు. అందుకని ఆయన్ను “బాబు” అని ఆమె పిలిచేవారు. అందువల్ల ఆయన్ను అందరూ “బాబు” అని లేక “పెద బాబు” అని పిలిచేవారు. చిలకమ్మగారు 80 ఏళ్ళకు పైగా జీవించారు. గోపాలకృష్ణగారికి ఆమె బాగా జ్ఞాపకం ఉన్నారు. రాత్రిపూట ఆమె “హరే రామ హరే రామ రామ హరే హరే” మంత్రాన్ని ఆరు బయట కూర్చోబెట్టి చెప్పిన జ్ఞాపకమూ ఆయనకు ఉన్నది. గోపాలకృష్ణగారి తాతగారి మరణ సమయం ఆసన్నమైనదని తెలుసుకొన్న తండ్రిగారు బెజవాడ నుండి ఫోటోగ్రాఫర్‌ను తీసుకువచ్చి, వీరి తాతగారి ఫోటో తీయించారు. ఫోటో తీసిన కొన్ని రోజులకే తాతయ్యగారు 1928లో మరణించారని గోపాలకృష్ణగారికి చెప్పారట. వారి మరణం వీరికి తెలియదు. అప్పటికి వీరి కుటుంబం ఉయ్యారుకు రాలేదు.

గోపాలకృష్ణగారు 10-1-1935లో ఉయ్యారులో జన్మించారు. అందువల్ల తన స్వగ్రామం ఉయ్యారు అనే చెబుతారు. పిల్లల చదువు పల్లెటూరు అయిన కుమ్మమూరులో సాగదు అని తండ్రిగారితో పోరి, కాపురాన్ని వీరి తల్లిగారు ఉయ్యారులో కాపురం పెట్టించారట. అప్పటి శ్రీ రామకృష్ణ రైస్ మిల్సు కీ.శే. వెంట్రప్రగడ మల్లయ్యగారి కుమారుడు అంజయ్యగారు, రామినేని బ్రదర్స్, మైనేని బ్రదర్స్ కలిసి నిర్మించారట. ఉయ్యారులో మొదటి కలపవ్యాపారాన్ని, (ఇది వెల్లంకి వెంకటరాయలు పేర ఉన్నా) మొదటి కాంక్రీటువర్క్, మొదటి సినిమా హాలును కూడా మైనేని గోపాలకృష్ణయ్యగారి తండ్రిగారు వెంకట నరసయ్యగారే ప్రారంభించారు, వ్యాపారం వారికి వెన్నతో బెట్టిన విద్యలా అలవడింది. గాలి వానకు రెండుసార్లు కూలి పోయినందు వలన మానుకొన్నారు. అదే ఇప్పుడు శాంతి దియేటర్ ఉన్న స్థలం. అంతకుముందు ఉప్పుడు మిల్లు ఉండేది. వీరి తండ్రిగారు ‘సౌభాగ్య కోటేశ్వరి సూపర్ మార్కెట్’ను ఏర్పాటు చేయాలని శ్రీ ఆరికపూడి ప్రేమచంద్రగారి తండ్రి గారి సలహా సంప్రదింపులతో ప్లాన్ కూడా వేశారు. ఇప్పుడున్న పిల్లి మాణిక్యం కొడుకు తిరుపతిరావు డాబాలో ఒక బట్టలపాపు కూడా ప్రారంభించారు. ఇవన్నీ గోపాలకృష్ణగారి బాల్య జ్ఞాపకాలు. వీరి తల్లి దండ్రులకు చాలా కాలం పిల్లలు కలుగకపోతే కాశీ, ప్రయాగ, బదరీనాథ్, కేదారనాథ్, రామేశ్వర పుణ్యక్షేత్రాలను దర్శించి వచ్చారు. అలహాబాద్‌లో మోతీలాల్ నెహ్రుగారి ఇల్లు కూడా చూసి వచ్చారట వారు. యాత్రా ఫలము, పూర్వపు నోముల ఫలమూ కలిసి తొమ్మిది మంది సంతానం కలిగింది. ఇంతవరకే గోపాలకృష్ణగారికి జ్ఞాపకం అన్నారు. ఇదంతా 1950కి పూర్వం జరిగిన సంఘటనలు. ఆ తర్వాత గోపాలకృష్ణ గారుపై చదువులకోసం బెజవాడ వెళ్ళారు.

1976లో గోపాలకృష్ణగారి తండ్రిగారు నరసయ్యగారు మరణించారు. అప్పుడు ఇంట్లో ఉన్న వస్తువులు ఎవరికి ఏది కావాలో తీసుకోమని అంటే గోపాలకృష్ణ గారు

‘నానా రాజన్య విఖ్యాత జన చరిత్రము’ అనే పుస్తకం కావాలని చెప్పి తీసుకొన్నారట. అది తరువాత ఏమైనదో తెలియదని, ఇప్పటికి బాధ పడతారు. ఆ పుస్తకాన్ని అంత విలువైనదిగా ఆయన భావించారు. 2004లో గోపాలకృష్ణగారి భూరి విరాళంతో ఇప్పుడున్న ఎ.సి.గ్రంథాలయం ఏర్పడి ప్రారంభోత్సవానికి వారు వచ్చారు. అప్పుడు శ్రీ రామినేని భాస్కరేంద్ర ఒక పాత ప్రతిని సంపాదించి ఉయ్యూరులో వీరికి అందజేశారు. ఆ పుస్తకంలో ఎంతో మంది ఆంధ్ర ప్రముఖుల జీవిత చరిత్రలు ఫోటోలు ఉన్నాయని అది అమూల్యమైన పుస్తకమని, దాన్ని చేజార్చు కొన్నందుకు ఇంకా బాధపడుతూనే ఉన్నానని గోపాలకృష్ణ గారంటారు. ఆ గ్రంథంలో వీరి తాతగారు తాతయ్యచౌదరిగారి గురించి కూడా వివరంగా ఉంది. అందులోని ముఖ్య విషయాలు తెలుసుకొందాం.

శ్రీ మైనేని తాతయ్య చౌదరి

1861 దుందుభి నామ సంవత్సరంలో కృష్ణాజిల్లా గన్నవరం తాలూకా కుమ్మమూరు గ్రామంలో కమ్మవారి ఇంట శ్రీ మైనేని తాతయ్యచౌదరి గారు జన్మించారు. పూర్వాచార పరాయణులు, గుణశీల సంపన్నులు. వీరి పూర్వీకులు దేవరకోట సంస్థానంలో ముఖ్య నాయకులు. బందిపోట్లను అణచివేసి, శాంతి భద్రతలను కాపాడిన ధైర్య సాహసోపేతులు. అందువల్ల సంస్థానాధిపతుల మన్ననలను పొందారు. అందులో వెంకయ్యగారొకరు. విశేషంగా దనం సంపాదించి, వితరణమునందు ముందు నిలిచారు. వెంకయ్యగారికి వెంకట నరసయ్య అనే పుత్రుడు కలిగాడు. పశువులకు మనుష్యులకు త్రాగునీటి సౌకర్యం లేనందువలన వెంకట నరసయ్యగారు బందరు పడవల కాలువకు ఆనుకొని ఉన్న కుమ్మమూరు గ్రామానికి దగ్గర ‘దేశాలమ్మ చెరువును’ ఎంతో స్వంత డబ్బును ఖర్చు చేసి త్రవ్వించి నీటి కొరత తీర్చిన దయామయుడు. వీరికి మొదటి భార్య వలన ఇద్దరు కుమార్తెలు కలిగారు. పుత్ర సంతానం కోసం 80వ ఏట ద్వితీయ వివాహం చేసుకొన్నారు. వీరిద్దరికీ ఇద్దరు కుమారులు కలిగారు. ఈ కొడుకులలో ఒకరైన వెంకటరత్నంగారికి లక్ష్మీ నారాయణ, తాతయ్య అనే కుమారులు పుట్టారు.

మైనేని తాతయ్యగారు చిన్నతనం నుండి కుటుంబ వ్యవహారాలకు దూరంగా ఉంటూ, అనేక సద్విషయాలను సంగ్రహిస్తూ గడిపారు. వీరి యవ్వనంలో తండ్రిగారే కుటుంబ బాధ్యతలను నిర్వహించేవారు. వీరి వార్ధక్యంలో కూడా వీరి కుమారులే వ్యవహారాలను చూసుకోవటం వలన ఎప్పుడూ ధర్మాచారాలతో వెళ్ళబుచ్చుతూ విశ్రాంతిగా ఉండేవారు తాతయ్యగారు. ఐహికంపై కాక అముష్మికం పైనే ద్రుష్టి నిలిపిన వీరి జీవితంలో ఒక సంఘటన మార్పు తెచ్చింది. యోగుల వలన, చదివిన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథ పరిచయం వలన తాతయ్యగారికి ఉన్మాదాన్ని నివారించే ఔషధం తయారుచేసే ప్రక్రియ అలవడింది. తన స్వంత మందులతో వేలాదిమంది పిచ్చివాళ్లకు వైద్యంచేసి

నయంచేసి మంచి కీర్తిని పొందారు. వీరి పేరు జిల్లా దాటి వ్యాపించింది. ఎక్కడెక్కడి నుండో రోగులు వచ్చి చికిత్స చేయించుకొని స్వస్థత పొంది వెళ్ళేవారు. బందరువాసి ముక్తేవి ప్రకాశరావు అనే లాయరుగారి సోదరుడు తీవ్ర ఉన్మాదంతో ఉంటే వైద్యం చేసి మామూలు మనిషిని చేశారు. పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటింగ్ ఇన్స్పెక్టర్ అప్పల నరసయ్యగారి పిచ్చిని కూడా నయం చేశారు. వీరు ఇచ్చే డాక్టర్ సర్టిఫికేట్‌కు ఎంతో విలువా, గౌరవం ఉండేది. ప్రతిఫలాపేక్ష లేకుండా పశువులకూ గుర్రాలకూ వైద్యం చేసి రోగాలను పోగొట్టే చాతుర్యం తాతయ్య గారిది.

తాతయ్య చౌదరిగారు అశ్వ పరీక్షలో, ఆశ్విక శిక్షణలో గొప్ప సమర్థులు. వీరు తలబెట్టిన ప్రతి పనిని కుమారుల నుండి మంచి ప్రోత్సాహం లభించేది. దైవ చింతనతో, పరోపకార పారీణితతో, సార్థక జీవనాన్ని సంతృప్తిగా గడిపి, 1928 శ్రీ విభవ నామ సంవత్సర కార్తీక బహుళ పంచమి సోమవారం డిసెంబర్ మూడవ తేదీన మరణించారు.

తాతయ్యగారి పెద్ద కుమార్తెను గుడ్లవల్లేరులోని మల్లికార్జున చౌదరి అనే సంపన్నునికిచ్చి వివాహం చేశారు. చిన్న కుమార్తెను చిన ఒగిరాల వాస్తవ్యులు, భూస్వామి అయిన కంచెర్ల వెంకటరత్నంగారికిచ్చి పెళ్లి చేశారు. పెద్దకుమారుడు నరసయ్య గారు కుమ్మమూరు మునసబ్‌గా ఉండేవారు. నరసయ్యగారు సాధుశీలి. దూరదృష్టి గలవారు. వ్యాపారవేత్తలు. ఆంధ్ర, ఆంగ్ల భాషలలో నిష్ణాతులు. తమ్ముడు లక్ష్మీ నారాయణను గృహ వ్యవహారాలను నిర్వహించేట్లు చేశారు. మిగిలిన ఇద్దరు సోదరులు గోపాలకృష్ణయ్య, పరంధామయ్యలను ఇంగ్లీష్ విద్య చదవటానికి ప్రోత్సహించారు. వీరిలో మూడవ వారైన గోపాలకృష్ణయ్యగారు సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమంలో పాల్గొని, పాఠశాలను పరిత్యజించి, కొంతకాలం సంస్కృతాన్ని అభ్యసించి, ఇంగ్లీషు భాషా పరిజ్ఞానం యొక్క అవసరాన్ని గుర్తించి మళ్ళీ బడిలో చేరి చదువుకున్నారు. పరంధామయ్యగారు పట్ట భద్రులయ్యారు.

మైనేని వెంకట నర్సయ్యగారు అంటే గోపాలకృష్ణగారి తండ్రిగారు కుమ్మమూరు గ్రామంలో మంచి పలుకు బడిని సంపాదించి పెద్దరికంతో అందరి దృష్టిని ఆకర్షించారు. గ్రామంలో విద్యాభివృద్ధికి ఒక పాఠశాల నెలకొల్పి, మంచి భవనాన్ని నిర్మించిన ఆదర్శ మూర్తి, విద్యాభిమాని.. ఈ స్కూల్‌లోనే మొదట్లో స్వర్ణీయ లంకా బసవాచారిగారు టీచర్‌గా పని చేశారు. ఆయన వద్దనే గోపాలకృష్ణ గారి అక్కగారు, అన్నగారు చదువుకొన్నారు. బసవాచారిగారు నాకూ ఉయ్యారు హైస్కూల్‌లో ఎనిమిదవ తరగతి క్లాస్ టీచర్. ఇంగ్లీషు సోషల్ చెప్పేవారు. ఆ తర్వాత అదే స్కూల్‌లో ఇద్దరం కలిసి ఉపాధ్యాయులుగా పని చేశాం. విద్యపై నరసయ్యగారికి ఉన్న అభిమానం, ఆదరణ మాటలతో చెప్పలేనిది. బందరు జాతీయ కళాశాలకు ఒక అర ఎకరం మాగాణి

భూమిని, వెయ్యి రూపాయలను విరాళంగా ఇచ్చి దాన శాసనాన్ని రాయించిన వితరణశీలి, దాత, దానగుణ సంపన్నులు, ధర్మ స్వరూపులు. ఈ పవిత్ర కార్యానికి తండ్రిగారు తాతయ్య చౌదరిని ప్రోత్సాహ పరచి కీర్తిని సాధించిన పుణ్యమూర్తి. డబ్బు, సంపదా పుష్కలంగా ఉన్న మైనేనివారి కుటుంబం ఉదారశీలం చేత దానగుణం చేత, విద్యాభిమానం చేత, ధర్మాచరణం చేత అందరి మనసులను ఆకర్షించారు. ఏది చేసినా సామాజిక బాధ్యతగా చేశారే తప్ప కీర్తి కోసం ఆశపడి చేయనే లేదు.

ఇందులోని మైనేని తాతయ్య చౌదరిగారి జీవిత విశేషాలను గోపాలకృష్ణగారు నాకు 2011 జూన్ నాలుగవ తేదీ పంపిన బందరు హిందూ కాలేజి తెలుగు పండితులైన శ్రీరాం వీర బ్రాహ్మ కవి గారు రాసిన 'నానా రాజన్య చరిత్రము'లోని వ్యాసంలోనివే. భాష సరళం చేసి రాశాను అంతే.

76) మైనేని గోపాలకృష్ణగారి ఉయ్యూరు జ్ఞాపకాల పరిమళాలు-2

కాంగ్రెస్ అండగా మునసబుగా నరసయ్యగారు

మైనేని గోపాలకృష్ణగారి తండ్రి వెంకట నరసయ్యగారు ఉయ్యూరులో కాంగ్రెస్ పార్టీకి ఆరోజుల్లో పెద్ద దిక్కుగా గొప్ప అండగా నిలిచారు. కాంగ్రెస్ ఆఫీసును ఏర్పరచి చాలా ఏళ్ళు నిర్వహించారు. ఆ సమయంలో ఉయ్యూరుకు వచ్చిన కాంగ్రెస్ ప్రముఖులు శ్రీ ప్రకాశం పంతులుగారు, శ్రీ మాగంటి బాపినీడు, శ్రీ మరుపిళ్ళ చిట్టిగారు వీరింటికి వచ్చి ఆతిథ్యం అందుకొనే వారు. నరసయ్యగారు అత్యంత ప్రమాద, విపత్తుల పరిస్థితులలో ఉయ్యూరు మునసబుగా ఉన్నారు. అప్పుడే కాటూరులో కమ్యూనిస్ట్ ఉద్యమం తీవ్రంగా ఉండేది. ప్రభుత్వం బూటకపు ఎన్కౌంటర్లలో కమ్యూనిస్టులను సామూహికంగా కాల్చి చంపుతున్న దారుణ సమయం అది. మలబార్ పోలీసులను రప్పించి కమ్యూనిజాన్ని అణగారబ్బటానికి విశ్వప్రయత్నం చేస్తున్న రోజులవి. అలాంటి భయంకర సమయంలో మునసబుగిరి చేయటం అత్యంత సాహసం, ప్రమాదం. కాని వీరు సమర్థవంతంగా తమ విధులను నిర్వహించి ప్రజల మెప్పు పొందారు.

కోట సూర్యనారాయణ మేష్టారు

గోపాలకృష్ణగారి మరో ముఖ్యమైన జ్ఞాపకం వారికి ట్యూషన్ చెప్పి తాడంకి హైస్కూల్లో చేర్పించిన ప్రైవేట్ మాస్టారు శ్రీ కోట సూర్యనారాయణగారు, ఇంటికి వచ్చి ప్రైవేట్ చెప్పేవారని, తాము ఆయనకు అత్యంత విధేయుడిగా ఉండేవాడినని, తమ కుటుంబం సూర్యనారాయణ మేస్టారిని ఎంతో గౌరవించిందని, ఆయన దగ్గర చదువుకోవటమే తన అదృష్టమని, అలాంటి గురువులు చాలా అరుదుగా ఉంటారని, తాను ఇంతటి వాడినవ్వటానికి మేష్టారు వేసిన విద్యాపునాదులే కారణమని అత్యంత

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

వినయంగా, భక్తితో చెబుతారు గోపాలకృష్ణగారు. కోట సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు నాకు కూడా గురుదేవులే.

నరసయ్యగారి గుర్రపు స్వారి

గోపాలకృష్ణగారి తండ్రి నరసయ్యగారికి గుర్రపు స్వారి హాబీగా ఉండేది దానినే మంచి వ్యాయామంగా అభ్యాసం చేసేవారు. దీనికోసం కాశ్మీర్ నుంచి జాతి గుర్రాన్ని తెప్పించారు. ఈయనతో బాటు తెలుగుదేశం మాజీ మంత్రి, లోక్ సభ సభ్యుడు వడ్డీ శోభనాద్రిశ్వరరావు తండ్రి అంకయ్యచౌదరికి కూడా కాశ్మీర్ నుంచి గుర్రాన్ని తెప్పించారు నరసయ్యగారు. దురదృష్టవశాత్తు అంకయ్య చౌదరిగారి గుర్రానికి తీవ్రమైన జబ్బు చేసింది. ఆయన కోరిక మేరకు గుర్రాన్ని తుపాకీతో కాల్చి చంపేశారు. నరసయ్యగారి గుర్రానికి వీర్యం నష్టం కాకుండా ఉయ్యారు పశువుల ఆస్పత్రిలో ఆపరేషన్ చేయించారు. విధి వక్రించి ఈ గుర్రానికి ఇన్నెక్షన్ సోకి చనిపోయింది పాపం. ఎంతో ఉత్సాహంతో, గుర్రపు స్వారిపై మోజుతో అంత దూరం నుంచి తెప్పించుకొన్న ఇద్దరి గుర్రాలు ఇలా జబ్బు పడి చనిపోవటం దురదృష్టకర సంఘటన అని గోపాలకృష్ణ గుర్తు చేసుకొన్నారు.

కమ్యూనిస్టులు-పోలీసుల వేటాట

గోపాలకృష్ణగారి జ్ఞాపకాలలో 'కాటూరు, యలమర్రులలో' పోలీసు జులుం ఇప్పటికీ వణుకు పుట్టిస్తుంది, ఒక్క జలదరిస్తుందని చెప్పారు. కాటూరును ఆ రోజుల్లో 'ఆంధ్రా మాస్కో' అనే వారని గుర్తు చేసుకొన్నారు. ఆ రెండు ఊర్లలో ఊరిలోని వారందరినీ బట్టలు విప్పదీయించి నడి బజార్లో భార్యాపిల్లల ముందు పోలీసులు పెరేడ్ చేయించే వారట. చూసేవాళ్ళు తలదించుకొనే వారట. ఇంత పాశవికంగా, కిరాతకంగా ఆనాడు మలబారు పోలీసులు వ్యవహరించి ప్రజల్లో భీభత్సం సృష్టించారు. ఇలా చేయటానికి పోలీసులు చెప్పే కారణం వారందరూ కమ్యూనిస్ట్ టెర్రరిస్టులకు ఇళ్ళల్లో ఆశ్రయం కలిపించి తిండి పెడుతున్నారనే అనుమానం. వాళ్ళను పోలీసుల కంటపడకుండా తప్పిస్తున్నారనే శంక. ఈ దారుణ ఉదంతం మన రాష్ట్రంలో మన కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వ హయాములో జరగటం సిగ్గుచేటు, ఘోరాతి ఘోరమైన పాశవిక చర్య అని అభిప్రాయపడ్డారు గోపాలకృష్ణగారు. ఆ కాలంలో ప్రజల పరిస్థితి ముందు నుయ్యి వెనుక గొయ్యిలా ఉండేదని అన్నారు. తమను గురించి పోలీసులకు సమాచారం ఇస్తే కమ్యూనిస్టులు ప్రజలను చంపేవారు. సమాచారం ఇవ్వక ఊరుకొంటే, తెలియదని చెబితే పోలీసుల చేతిలో నరక యాతన. ఇదీ ఆ నాటి విపరీత విపత్కర పరిస్థితి. ఇరువైపులా హింస మధ్య ప్రజలు అరచేతిలో ప్రాణాలు పెట్టుకొని బిక్కు బిక్కు మంటూ గడిపిన చీకటి రోజులవి.

కమ్యూనిస్టుల దారుణాలు కూడా మహాఘోరంగా ఉండేవి. ఉయ్యారు దగ్గర చిన

ఒగిరాల కరణంగారు మిట్ట మధ్యాహ్నం భోజనానికి కూర్చుని తింటుండగా కమ్యూనిస్టులు వారి ఇంటిపై దాడిచేసి తమ ఆచూకీ పోలీసులకు చెప్పాడనే నెపంతో ఆ ముసలి ప్రాణం ఆప సోపాలు పడుతూ కాళ్ళా వేళ్ళా పడి ప్రాధేయ పడుతున్నా భార్య ముందే నిర్దాక్షిణ్యంగా కాల్చి చంపేశారు. ఇదొక సంచలనమే సృష్టించింది ఆనాడు. చిన ఒగిరాల, పెదోగిరాల గ్రామాలు కమ్యూనిస్టులకు పట్టు కొమ్మలు ఆనాడు. యలమర్రులో 'హోంగార్డ్'ను కమ్యూనిస్టుల ఆచూకీ నిఘాపై అధికారులకు తెలియజేస్తున్నాడనే అనుమానంతో కమ్యూనిస్టులు దాడి చేసి చంపేశారు. దీన్నిబట్టి ఈ ఉదంతాలన్నిటికి పోలీసులు, కమ్యూనిస్టులు ఇద్దరూ బాధ్యులేనంటారు గోపాలకృష్ణగారు. ఇరువైపులా అతి ఉండటం దారుణం అన్నారు. ఈ ఉదంతాలు చరిత్రలో మిగిలిపోయిన మాయని మచ్చలు.

మిగిలిన జ్ఞాపకాలు

గోపాలకృష్ణగారి జ్ఞాపకాల 'తేగల పాతర'లో ఉయ్యూరు వీరమ్మ తల్లి తిరుణాల మరుపురాని మరో సంఘటనగా చెప్పారు. అక్కడి రంగుల రాట్నం వాటిపై ఎక్కి తిరగటం, 'చెర్ బొప్పాయి గుండు' ఆడటం గొప్ప అనుభవం అన్నారు. ఉయ్యూరు శివాలయం, రామాలయం అనే విష్ణాలయం, ఉయ్యూరుకు మొదటి పంచాయితీ అధ్యక్షుడైన అలీం సాహేబుగారి దాబాలో పాత పంచాయితీ ఆఫీసు, పంచాయితీ రేడియోలో వార్తలు వినటం, ఇప్పుడు డి.బి.ఆర్ కాంప్లెక్స్ గా ఉన్నచోట ఉన్న పాత పోస్టాఫీసు, పోలీసుస్టేషన్ వెనక 'వేశ్యాలోలుర డ్రైనేజ్'గా పిలువబడే 'రత్తి' అనే వెడల్పు బొట్టు చెరగని చీరతో ఉండే భారీ పర్సనాలిటీతో ఉన్న ఆవిడా, ఆయన జ్ఞాపకాల స్మృతులలో నుంచి ఇంకా పోలేదు.

వెన్నపూస శేషయ్య, సున్నంవీరయ్య, గూడెంలో పూసకాలు పూనే కోటప్ప, టైలర్ ఖాసిం సాహేబు, ఉయ్యూరు సెంటర్ల ఉన్న రంగూన్ సేట్ సరుకుల కొట్టూ, ఒంటెడ్డు బండి సూరి, సీతారామయ్య సైకిల్ షాపు, ఊర వెంకయ్య దుకాణంలో సరుకులు కొనటం అక్కడే మండు గుండు సామాను దీపావళికి కొనుక్కోవటం, రామినేని బుచ్చిబాబుగారి ఏకాంబరేశ్వర పిక్చర్ పాలెస్, దానికెదురుగా రోడ్డు మీద రామకృష్ణారావు కాఫీ హోటల్, అందులో ఆల్ ఇన్ వన్ గా పనిచేసే లుంగీతో తెల్ల చొక్కాతో ఉండే 'ఓనర్ కం క్లీనర్ కం సరుకు మేస్త్రి' అయిన కోమటి రామకృష్ణారావు, ఆ హోటల్లో పెసరట్టు రుచి, ఇడ్లీపై వేసే స్వచ్ఛమైన నేతి గుబాళింపు, అల్లం చట్నీ పుట్నాల చట్నీ, కారప్పాడి సాంబారు మరచిపోలేదు ఆయన. హోటల్ కు వచ్చిన వారి దగ్గర ఆర్డర్ తీసుకొని 'రెండు పెసరా మూడు ఉల్లి అట్టూ' అని అరిచి లోపల ఎవరికో పురమాయిస్తున్నాడేమోనన్న భావం కలిగించేవాడు. వెంటనే లోపలి వెళ్లి తానే అవన్నీ

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

వేసి కాల్చి ప్లేట్‌లలో తెచ్చేవాడు. తమాషాగా ఉండేది. ఆ హోటల్‌ను కుటుంబ సభ్యులందరూ కలిసి నిర్వహించేవారు. అలాగే అక్కడే ప్రక్కన ఉన్న సారథి ఫోటో స్టూడియో, దాని ఓనర్ మోహనరావు అతను ఫోటోలు తీసే నేర్పు ఆ కాలంలో అతనిది ఒక్కటే ఫోటో స్టూడియో కావటం, తరువాత సినిమా హాల్ రోడ్డులో ఎవరెస్ట్ ఫోటో స్టూడియో-వీరమాచనేని బాల గంగాధరరావు గారి తండ్రి గారిది రావటం మరిచిపోని విషయాలే ఆయనకు. రోగులకు అత్యంత స్వల్ప ఖర్చులతో వైద్య సేవలందించిన సి.బి.ఎం హాస్పటల్ అప్పటి డాక్టర్ 'టింపిణీ అమ్మ గారు', సి.బి.ఎం. స్కూలు ఆయన మరవలేదు.

ఉయ్యారుకు స్పెషల్ అయిన కడుపునొప్పి తగ్గించే 'వామ్ వాటర్' మందు, తయారు చేసి లక్షలు సంపాదించిన కంటేటి సూర్రాజు విశ్వనాథంధన రాజు సోదరులు, వారి వద్ద మర బియ్యం మర, పెద్ద వంతెన దగ్గర కంటేటి ధన రాజు వద్దు, అటుకుల మర, ఆదిరాజు చంద్రమౌళీశ్వరరావు గారి దంపుడు బియ్యం మరా ఉయ్యారులో ఆయనే మొదలు పెట్టిన మొదటి ప్రింటింగ్ ప్రిె 'ఉమా ప్రెస్' మరపుకురావు అంటారు.

బెజవాడ, బందరురోడ్డుపై రెండువైపులా ఉన్న మామిడి వేప మద్ది, గానుగ, ఎనుగులవడ చెట్లు దానికి కాసే పొడవైన లావైన బ్రౌన్ రంగు కాయలు, దానికింద ఎనుగులు వడ దెబ్బకు నీడలో విశ్రాంతి తీసుకోవటం, తుమ్మ, బొప్పాయి, వాక, చింత, నేరేడు, ఈత పళ్ళు మామిడి పళ్ళు, అరటి తోటలు, నేరేడుపళ్ళు, వెలగ చెట్లు కాయలు, సీమ తుమ్మచెట్లు అతిరుచికరమైన వాటికాయలు కోసుకు తినటం, రేగుపళ్ళు వడ్లు పోసి కొనటం సంక్రాంతికి వచ్చే గంగిరెద్దు మేళాలు, హరిదాసులు, అన్నపూర్ణ కావడితో బ్రహ్మంగారి తత్వాలు పాడుకొంటూ ఇల్లిల్లా తిరిగే పానకాలు, దసరా వేషాలు, గూడెంలో ఫాల్గుణ పౌర్ణమికి ఊరేగింపుగా వచ్చే వందలాది ఎద్ల జతల బళ్ళు, వాటిపై ఊరేగే ఆడవేషంలో వచ్చే లావుపాటి పూజారి అన్నీ ఆయనకు జ్ఞాపకమే.

ఉయ్యారులోని పుల్లెరు కాలవలో ఈత కొట్టటం, చిన్న వంతెన పైనుండి మంచి ఉరవడిగా ప్రవహించే పుల్లెరులో దూకి ఆనందించటం, తీయటి మధుర జ్ఞాపకాలే మైనేని గోపాలకృష్ణగారికి. అలాగే కుమ్మమూరు గ్రామంలో వేసవిలో బందరు కాలువ గట్ల వెంబడి తిరుగుతూ సీమ చింతకాయల్ని కోసుకోవటం, స్నేహితులతో తిరగటం మర్చిపోలేదు. ఒకటి రెండు పెళ్లిళ్లకు వెళ్ళటం జ్ఞాపకం. ఆయనకు ఉయ్యారు జ్ఞాపకాలే ఎక్కువ. కుమ్మమూరు జ్ఞాపకాలు చాలా తక్కువ.

1) మా బావమరిది పరుచూరి రామకృష్ణయ్యగారు ఆఖరు దశలో, మంచంమీద ఉండగా నాకు ఫోన్ చేసి, "గోపాలకృష్ణగారూ, మెడిటేషన్ ఎలా చేయాలో చెప్తారా!" అని అడిగితే అవాక్కయ్యి, తేరుకుని, తప్పక రాసి పంపుతాలెండి అనిచెప్పటం, ఆ తరువాత నేను పనిచేసే యూనివర్సిటీ అఫ్ లూయివిల్‌లో, ఇంగ్లీష్ డిపార్ట్మెంట్‌

(అమెరికన్) మెడిటేషన్ మీద వారానికోసారి ట్రైనింగ్ గ్లాస్ ఇస్తున్నట్లు తెలిసి, వాకబు చేస్తే తేలిందేమంటే, నా చిన్నపుడు ఉయ్యూరులో మా నాయనమ్మ నేర్పించిన “హరేరామ, హరేరామ, రామ, రామ, హరే, హరే” మంత్రాన్నే వల్ల వేయిస్తున్నారని తెలిసింది. అదే ప్రింటిప్సే నేను రామకృష్ణయ్య గారికి వ్రాసి, “అది మీ పేరునే మంత్రంగా వాడుకోవచ్చును, చాలా ఈజీ, మర్చిపోవటానికి వీలేని మంత్రం” అని రాశాను. తదుపరి, ఫోన్చేసి కూడా చెప్పాను. కొలది రోజులకే అయన స్వర్గస్తులయ్యారు.

2) కీ.శే.సీతారామయ్యగారు ఇండియావచ్చినపుడు, నేను మొదటిసారి అమెరికా నుండి తిరిగివచ్చి ఉయ్యూరు మా వరండాలో మా నాన్నగారు నేను ఉదయం కూర్చుని ఉండగా, ఒకాయన రొప్పుకుంటూ వచ్చి మా నాన్నగారిని ఉద్దేశిస్తూ, “అయ్యా రమ్మో నుండి వచ్చిన అనంతరామయ్యగారి తమ్ముడు మిమ్మల్ని గురించి వాకబు చేశారు”, అని చెప్తే, నేను మా నాన్నగారు రిక్షాలో వెళ్లి అయన తోటలో ఇంటి వరండాలో, జనాలు చుట్టిముట్టి ఉండడం చూస్తుంటే, వారి మనుషుడు మమ్మల్ని తీసికొనివెళ్లి తాతగారి దగ్గర ఎదురుగా కుర్చీల్లో కూర్చోపెట్టారు. మా నాన్నగారిని “వెంకటనరసయ్యగారు, వారి అబ్బాయి గోపాలకృష్ణ అమెరికా నుంచి తిరిగి వచ్చారు” అని చెప్పగా, సీతారామయ్యగారు ఆశ్చర్యంగా “చిన్నపుడు మనిద్దరం కలసి అన్నయ్య దగ్గర చదువునే వాళ్ళం, గుర్తున్నానా నర్సయ్యగారూ, చాలా మారిపోయారు, ఎక్కడ్నించి, కుమ్మమూరు నుంచేనా రావడం” అని అడిగితే, మా నాన్నగారు అయన ముఖంలో చూస్తూ “ఊఁ ” అన్నారు. అప్పుడు ఎవరో “లేదండీ, ఇప్పుడు ఉయ్యూరులోనే ఉంటున్నారు” అని చెప్పారు. అప్పటికే, మా నాన్నగారు మౌనముద్రదాల్చి మాట్లాడటం లేదు, అత్యవసరం అయితే కానీ. ఉదాహరణకు. ఉయ్యూరులో ‘బండెక్కుమామ’ అనే ఒక చిల్లరకొట్టు వైశ్యులు ఉండేవారు. అయన వచ్చి మా నాన్నగారితో “మా డాబా అమ్మకానికి పెట్టదల్చుకున్నామండీ, మీకేమైనా కొనే ఉద్దేశ్యం ఉందా?”, అంటే “ఊ” అనటం, మా అమ్మగారు విని, ఆయన్ను తిప్పి పంపించేయటం లాంటివి ఎన్నో. డబ్బంతా హరించుకుపోయి, మా అమ్మగారు మిగిలిన దానితో మా చదువులకూ ఇంటిఖర్చుకూ సతతమవుతుండేవారు. నాన్నగారికి ఈ ప్రపంచంతో సంబంధంలేనట్లుగా, పిలిస్తేనే స్నానం, భోజనం చేయటం చేసేవారు. అయనగారు, ఉయ్యూరు బిల్డింగ్ సొసైటీకి, గన్నవరం జైలు విజిటింగ్ కమిటీ (జైల్లో ఉన్నవారిని హింసకు గురిచేయకుండా ఉండేందుకు)కి ప్రెసిడెంట్ గా ఉండేవారు. ఆ కమ్యూనికేషన్లలో వస్తే చూడకుండానే పారవేయటం చూసి రెసిగ్నేషన్ చేయించాము. ఇదంతా వేరే విషయం, దారి మళ్లింది.

సీతారామయ్యగారు నన్ను “అమెరికాలో నేనుండగా (అంటే అయన ఉండగా) నల్లవాళ్ళను బాగా వెలివేసివారు, ఇప్పుడు కూడా అలానే ఉందా ” అని అడిగితే, నేను

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

నీళ్లు నమలడం చూసి. అయన “తెలుగులో ఎక్స్ట్రెస్సుయ్యటానికి ఇబ్బందిగా ఉటే, ఇంగిలీషులోనే చెప్పండి” అని అచ్చ తెలుగులో అంటే అవాక్కయ్యాను. ఇంకా నా నుండి ఏమీ మాట పిగల లేదు. నా అవస్థ చూసి వదిలేశారు. ఇంతలో యాకమూరు చొప్పరపు సుబ్బారావు (కెసిపి యూనియన్ ప్రెసిడెంటు), “అక్కడ దేవుడ్ని నమ్మరంటగా, మనుషుల్ని 60 సంవత్సరాలు పైబడగానే చంపేస్తారంటగా” అని ప్రశ్నల వర్షం (కమ్యూనిస్టులపై వ్యంగ్య ధోరణిలో) కురిపించగా, సీతారామయ్యగారి సమాధానం:- “ఇక్కడ మీరు నమ్మి చెడిన వారూ లేరు, నమ్మక చెడిపోతే పొయ్యారు” అంటే “రష్యాలో” నమ్మక చెడిపోయినవారూ లేరూ, నమ్మి చెడిపోతే పొయ్యారు” అంటారు. అదే తేడా . మరి మీ రెండో ప్రశ్న “60 వయసు పైబడ్డవాళ్ళ సంగతి, అదే నిజమైతే నేను బ్రతికి బట్టకట్టి మీ ముందుండటమే సమాధానం. నేను వేరే ఏమీ చెప్పనవుసరం లేదు” అని ముగించారు.

మాట్లాడినంతసేపూ, చార్మినార్ సిగరెట్ వేళ్ళ మధ్య కాలుతూనే ఉంది. అపుడప్పుడూ పొడి దగ్గు వస్తుంటే అన్నగారి మనుమడు ఎదో రసం ఇస్తూండేవారు. కాసేపటికి మేము తిరిగి రిక్షాలో ఇంటికి బయలుదేరి వెళ్ళాం.

ఇవి సార్ నా గుర్తులు . ఇవి మీకు నేను నన్ను ఏమైనా పరిచయవాక్యాలు రాయమంటే రాయనందుకు ఇప్పటివరకూ అపుడప్పుడూ బాధిస్తూ గుర్తుకొస్తుంటాయ్నార్. ఆఖరుకు మీరే ఏదో నా తరపున వ్రాసి సరిపెట్టుకున్నాం. కనీసం నాకు తెలిసిన విధంగా వ్రాసి పంపినా మీరు దాన్ని ఎడిట్చేసిపెట్టి ఉండేవారని ఇప్పుడు తెలిసివచ్చింది. నాకంటే, మాసిస్టర్ ఒకావిడ, ప్రేమచంద్ గారు వ్రాసింది చూసి, కొద్దిగా జెలసి(అసూయ)తో “వాళ్ళనాన్న కన్నా, మన నాన్నకే ఎక్కువగా పరిచయంగా, అనంతరామయ్య గారితో, సీతారామయ్యగారితో కూడా, మరినువ్వెందుకు రాయలేదు” అని మందలించినట్లు గుర్తు.

ఉయ్యారు గురించి ఇన్ని ‘మధురోహాలు’ మనతో పంచుకొన్నందుకు శ్రీ మైనేని గోపాలకృష్ణగారిని అభినందిస్తున్నాను.

బ్లాగోస్పందన

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు :1

1.మల్లిన నరసింహారావు అంటున్నారు:

7:12 సా. వద్ద నవంబర్ 10, 2011 (మార్పు)

మీ ఉయ్యూరు ఊసులు బాగున్నాయండీ. ఇంకా వ్రాయండి. చదివి ఆనందిస్తాము.

2.vhhp అంటున్నారు:

10:01 సా. వద్దనవంబర్ 10, 2011 (మార్పు)

You have made us to travel with you- the entire vuyyuru (I do not know the spelling exactly). All the best to you, Mr. Durga Prasad.

Regards

V. Hari Hara Prasad, Proddatur -- Kadapa Dt. vhpماك@gmail.co

o gđurgaprasad అంటున్నారు:

8:30 ఉద. వద్ద నవంబర్ 11, 2011 (మార్పు)

హరిహరప్రసాద్గారికి

ధన్యవాదాలు

ఇది కూడా చదవండి

<http://wp.me/pljQnd-d>

3.ay Velury అంటున్నారు:

10:20 సా. వద్దనవంబర్ 10, 2011 (మార్పు)

Adbhutham ga undi mamayya! Chadivi santhoshinchamu.

Ammaku pirnt theesi pamputhunnanu.

o Jay Velury అంటున్నారు:

10:36 సా. వద్దనవంబర్ 10, 2011 (మార్పు)

Mamayya: Ammamma chesina pendalam vepudu naku kuda thine

ఊసుల్లో ఉయ్యారు

adrustam kaligindi! Gurthu thechinanduku thanks!

4.VEMPATI PRABHAKARA RAO S/O SREE RAMA KRISHNA SARMA అంటున్నారు:

10:46 సా.వద్ద నవంబర్ 18, 2011 (మార్పు)

Really good mastaru.

Prabhakar S/O Vempati Sarma garu

ఊసుల్లో ఉయ్యారు -2 పాపాయి పిన్ని అనే బుల్లిమూతి పిన్ని

1. vhhp అంటున్నారు:

10:11 సా. వద్దనవంబర్ 11, 2011 (మార్పు)

ధన్యవాదాలు దుర్గాప్రసాద్ గారు! మంచి తెలుగు చదివి చాల దినాలైంది. మేముండేది కడపజిల్లా ప్రొద్దుటూరు. ఇక్కడ మాట్లాడే తెలుగు, మీ భాషకు కొద్దిగా మార్పు వుంటుంది. “వరసపెట్టి తిరగేస్తే” అనేమాట మా ఫ్యామిలీ అంతటికీ చాలా నచ్చింది. వావివరసలు అనే పదాలు తెలుసుకానీ, ఈ విధంగా వాడవచ్చని 50 సంవత్సరాల వయస్సుకు మొదటిసారి మనసుకు హత్తుకొనేలా తెలిసింది. మీ పిన్నిగారికి గౌరవపూర్వక నమస్కారాలు. వుంటాను.

2.Suneel అంటున్నారు:

3:47 సా. వద్దడిసెంబర్ 31, 2011 (మార్పు)

40 సంవత్సరాల క్రితం, మా నాన్నగారు పెనుమకురులో డాక్టర్ గా పనిచేసే రోజుల్లో, కనకవల్లిలో నాలుగు సంవత్సరాలు ఉన్నాము. మా తమ్ముడు అక్కడే పుట్టాడు. మా పాత రోజులన్నీ గుర్తువచ్చాయి. భవిష్యత్తులో ఎప్పుడైనా ఉయ్యారు, కనకవల్లి, పెనుమకురు చూసే భాగ్యం కలగాలని కోరుకుంటూ, పాత జ్ఞాపకాలను గుర్తు చేసినందుకు కృతజ్ఞతలు చెప్పుకుంటూ, డాక్టర్ సునీల్, యుకె

3. Kuppa V Sarma అంటున్నారు:

6:07 సా. వద్దజనవరి 3, 2012 (మార్పు)

చాల హృద్యంగా వ్రాశారండి. ధన్యవాదాలు.

ఊసుల్లో ఉయ్యారు :3 పశువైద్యో కోటయ్యో నారాయణో హరి:

1. karlapalem hanumantha rao అంటున్నారు:

8:18 సా. వద్దనవంబర్ 12, 2011 (మార్పు)

చాలా విలువైన సమాచారం మనసులను తాకే శైలిలో ఓపికగా ఇచ్చారు సార్!

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు -4 కనుమరుగైన వృత్తి కళలు

1.కృష్ణశ్రీ అంటున్నారు:

12:37 సా. వద్ద నవంబర్ 17, 2011 (మార్పు)

అన్ని వూళ్లూ అలాగే వున్నాయి ఇప్పుడు!

సింపుల్గా, “మీ కృషి శ్లాఘనీయం”

(ఓసారి సాయిబులు అనీ, మరోసారి ముస్లిం అని వ్రాయడానికి వేరే కారణాలు వున్నాయా?)

2. kovila అంటున్నారు:

9:25 సా. వద్ద నవంబర్ 17, 2011 (మార్పు)

Muslim (English) Saibulu (telugu) padalu emo..!! Turakalu ani kuda vaaduka

3.aditya pusala అంటున్నారు:

2:03 సా. వద్దమే 4, 2012 (మార్పు)

na peru aditya pusala, madi karimnagar distric (AP) nenu kanchari kutumbaniki chendina vadine, meerusekarinchina nagaram ekkada adi

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు -11 మహాత్తరు' సాయిబు

1. Gopala Myneni అంటున్నారు:

8:00 ఉద. వద్ద జనవరి 9, 2012 (మార్పు)

అవునండి, అత్తరు సాయిబు అతడోకడే. మా ఇంటికి తరచూ రావడం జ్ఞాపకం. ఆయన తరువాత కుమారుడు బాషా కొన్నాళ్ళు కంటిన్యూ చేసాడు. బాషా, నేను CBM compoundలో ఆడుకునేవాళ్ళం చిన్నపుడు. ఇవి నా జ్ఞాపకాలు. శెలవు. -గోపాలకృష్ణ.

2. muthevi ravindranath అంటున్నారు:

11:23 ఉద. వద్ద జనవరి 19, 2012 (మార్పు)

surmaanu samskruthamlo shrotonjana anee souveera "anee antaaru.aanglamlo 'black antimony 'ani piluvabadae idi antimony tersulphide.utthara bhaarathadaeshapu sthreele surmaanu kallakoo, kanubomalakoo

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

alamkaaramgaa pettukuntaaru.soorya kaanthi teekshnathanunchi surmaa kallanu rakshisthundani viswaasam.anthaekaadu ee neelaanjanam drushtidoshaalanu sarichaesthundi.kalla erupu,durada vagairaanu pogotti, chatwaaraanee, neerukaasulanoo nivaaristhundi.ammonium chloride, borax,sooraekaaram(saltpetre),aavaalu, moduga vaeru,antimony sulphide — ivanee nimmarasamtho kalipi kalvamlo metthagaa noori ,needana aarabetti aarina podini jaagratthagaa bhadraparusthaaru. surmaan kallaku pettukovadamaekaadu.balavardhakamani gurraalakichchae aahaaramlonoo kaluputhaaru.surmaan gurinchi naaku thelisina naalugu vishayaaloo meetho panchukovaalanipinchi idantha raasaanu.aemainaa attharu saayibun gurinchi mee gnaapakaala nemaruvaetha chakkagaa undi.
--raveendranaath mutthaevi.

3.సూర్యాషారహంతుల్లా అంటున్నారు:

10:24 ఉద. వద్ద ఆగస్ట్ 10, 2012 (మార్పు)

అత్తరు సాయిబును గుర్తుచేసి నన్ను కూడా నా బాల్యంలోకి తీసుకెళ్ళారు. అత్తరు గురించి నేనూ నాకు తెలియవచ్చిన నాలుగుమాటలు చెబుతాను. అత్తర్ పరిమళం మనస్సుకు ఎంతో హాయినిస్తుంది. మల్లెపూలు, గులాబీరేకులు, గంధపు చెక్కలు, మొగలి పువ్వులవిరే అసలైన అత్తర్. ఎంతకాలం ఎక్కువగా భద్రపరిస్తే అంత సువాసనను వెదజల్లుతుంది. పలుమార్లు దుస్తులను ఉతికినా సువాసన అట్లాగేవుంటే అదే అసలు సినలైన అత్తర్. అత్తర్ తయారీలో పువ్వులువి నియోగిస్తే ఫర్ఫ్యూమ్లో ఆల్కహాల్ను వినియోగిస్తారు. ఇష్టంలేని అత్తరు వాసనపీల్చితే శ్వాసకు ఇబ్బంది. వేసవికాలంలో ఖన్, ఇత్రేగిల్ అత్తర్లు చల్లదనాన్ని ఇస్తాయి. చలి, వర్షాకాలాలలో షమామతుల్ అంర్, హీన, జాఫ్రాన్, దహనల్ ఊద్ వంటివి వెచ్చదనాన్ని ఇస్తాయి. వేసవికాలంలో దహనల్ ఊద్ వాడతే ముక్కునుండి రక్తం కారడం ఖాయం. జన్నతుల్ ఫర్దోస్, మజ్బూ, షాజాన్, మన్నా, నాయబ్, హోప్, బకూర్, మొకల్లత్, ఖన్, ఇత్రేగిల్, షమామతుల్ అంబర్, హీన, జాఫ్రాన్, దహనల్ ఊద్, మల్లే, మొగలి పువ్వుల అత్తర్ వంటి అనేకరకాలున్నాయి.

ఒకతులం మామూలు అత్తర్ రూ. 200 వరకు ఉండగా దహనల్ ఊద్ తులానికి రూ.2వేల నుండి 6 వేల ధర ఉంది. లేలోదిల్బహార్ అత్తర్ రునియామస్తానా అత్తర్ !

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు - 12 చెవులు తుప్పు పదిలించే సంక్రాంతి మేళాలు

1. prem అంటున్నారు:

9:49 సా. వద్ద జనవరి 15, 2012 (మార్పు)

మీగువ్వలు బాగా వూన్నాయి

2. muthevi ravindranath అంటున్నారు:

11:54 సా. వద్ద జనవరి 18, 2012 (మార్పు)

addedu antae rendu maanikalu.meeru rendunnara saerlu
annaaru.marakam antae enimidi saerlu.

bandavaallantae savaraalu thayaaruchaesaevaallu. mari mondi bandalavaallu
evaro alaagae noone guddalavaallevaaro koodaa vivaristhae
baagundaedi.thupaakee raamullu kaadu--thupaakee raayullu
anukuntaanu.gobbeemala gurinchina mee vivarana entho baagundi. kodi
pandaala vivaadam naagamanaayudikee,naagammakee madhyakaadu;
brahmanaayudikee, naagammakoo madhya jarigindi.aemainaa okasaari
chaduvarulandarinee gatha kaalalaku theesukellaaru--mee chakkati
varnanatho.dhanyavaadaalu.

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-13

అపద్బంధపుడు - చిలుకూరి (చిలుకూరాయన) వెంకటేశ్వర్లుగారు

1. muthevi ravindranath అంటున్నారు:

11:14 సా. వద్ద జనవరి 18, 2012 (మార్పు)

chilukoori venkataeswarlu gaari vanti vishishtamaina vyakthini
gurinchi thelusukonadam aasakthikaramgaa undi.Aayanaki goppa paandithyam
laekapovachchu.andarikee saayapadadam, andari thalalo naalkalaa
vyavaharinchadam, prathiphalamgaa aemi ichchinaa thesukonadam vagairaal
choosthuntae — aayano nijamaina karmayogi anipisthunnaaru.Etti pattimpuloo,
bhaeshajaaloo laeni ilaanti vaari jeevithaalanunchi koodaa manam
naerchukovaalsindi entho unnadanipisthunnadi.

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

2. vegaraju venkata rajendra prasad (v v r prasad) Hyderabad అంటున్నారు:

4:48 ఉద. వద్ద మార్చి 14, 2014 (మార్పు)

well after long time you have shown the chilukuri venkateswarulu works and bring my child days. Really thankful to U.

vegaraju raja

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-15 వీరమ్మతల్లి తిరునాళ్ళు-2

సంతానం కోసం ప్రాణాచారాలు

1. muthevi ravindranath అంటున్నారు:

4:33 ఉద. వద్ద ఫిబ్రవరి 1, 2012 (మార్పు)

Sidi Bandi gurinchi inkonni vishayaalu cheppukovaali. Sudulu thirigaedi kaabatti sudi bandi adae sidibandi ayindani raasaaru. Adi sarikaadu. Vuyyoorulo sidi bandi chakraalu chinthakarrathonoo, sidimaanu thaatimaanugaa vaaduthunnaaraemogaanee, asalu sidimaanugaa upayoginchae

chiru maanu laeka sirimaanu anae nidupaati vruksham okati vaerae undi. Poorvakaalamlo yaethaalaku yaetham maanugaa koodaa ee nidupaati chirumaanunae vaadi neellu thodaevaaru. telugulo ee chettunu thirumaanu ani koodaa antaaru. baarugaa, drudhamgaa undae ee maanulanee yethaalaku vaadaevaaru. sirimaanu sabdam sidimaanu ayindi. Combretaceae kutumbaaniki chendina ee vruksham shaastreeya naamam% ' %Anogeissus latifolia% Ñ (%Axle-wood). Aa

madhya nallamala adavulalo Y.S.R. prayaanisthunna helicopter ee chirumaanu chettunu guddukunae petrol tank baddalai aa chettu niluvunaa thagalabadi poyindi. jaatharalalo anaadigaa

sidimaanuku manushulu vaellaadadaanni praacheena kavulu saitham paerkonnaaru. Gamanincha praarthana.

2. Samprada అంటున్నారు:

10:17 సా. వద్ద ఫిబ్రవరి 2, 2012 (మార్పు)

Sundi bandi..Siri bandi..sidi bandi andi akkad a uddesam lucky ani.

Veer vaaduka bhashaku link lenidi.....

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-16 వీరమ్మతల్లి చరిత్ర వీరమ్మతల్లి తిరునాళ్ళు-3

1. Gopalakrishna అంటున్నారు:

8:30 ఉద. వద్ద ఫిబ్రవరి 1, 2012 (మార్పు)

Dear Sri Duragprasad garu: I am glad that you have filled in the historical details under which "Veeramma talli" committed sahagamanam skipped in the earlier version of Vuyyuru Voosulu. Thanks. -గోపాలకృష్ణ
(P.S.:I used to enjoy Merry-go-round very much. Once, I bet a penny on some lottery game(Kaay raja, Kaay) game and won a framed picture of Durga Matha seated on lion which I took it home and hung on our wall until I left India. Women used to roll around the temple lying down with wet cloths after taking bath in the adjacent tank as an expression of SaraNaagathi for fulfilling their desires to have children)

2.Pridhvi అంటున్నారు:

3:19 సా. వద్ద జనవరి 31, 2018 (మార్పు)

Appreciate your interest in Publishing most valuable information --
Jai Veeramma talli Jai Jai Veeramma talli

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-17 సంగీతం టీచర్ పద్మావతిగారు

1. Gopala Myneni అంటున్నారు:

2:05 ఉద. వద్ద ఫిబ్రవరి 11, 2012 (మార్పు)

Sree Durgaprasad gariki: Namaste. I very vividly remember the music teacher you mentioned. Both my younger sisters, my niece, and sister of Sri Surapaneni Ramakrishna gari(ex-correspondent of S.G.&A.G. college) all were taught music lessons by her. In addition to vocal, she gave lessons in Veena & Fidale too. Your detailed description of her exactly fits my recollection, i.e., a very humble lady in her attire, demeanor and punctuality. She charged, as you recalled exactly Rs.10 per month for each student. My memories are from

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

middle 50s. Thanks for bringing back my late teen/early 20s memories.--With kind regards, Gopalakrishna.

(P.S.: I just double checked with my sister who very fondly remembers her. I am forwarding your Voosulu-17 to her. Can I ask your secret for such a clear and vivid memory?)

2.శ్రీకృష్ణ అంటున్నారు:

1:20 ఉద. వద్ద ఫిబ్రవరి 12, 2012 (మార్పు)

కోటయ్య దొరగారి గురించి తనికెళ్ళ భరణిగారు వ్రాసిన వ్యాసం, దయచేసి చదువగలరు..

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-23 ఆప్యాయతకు మరో పేరు మామ్మ నాగమ్మగారు

1.Madhavi అంటున్నారు:

5:05 ఉద. వద్ద మార్చి 17, 2012 (మార్పు)

chaalaa bagundi.chaduvutuntea nijanagaa choostunnattu undi..chaalaa baagaa raasaaru.

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-24

నిప్పులాంటి పాలేరు-అప్పల సూరి

1.ravindranathmuthevi అంటున్నారు:

5:45 సా. వద్దఏప్రిల్ 3, 2012 (మార్పు)

దుర్గాప్రసాద్గారూ!

మీ పాలేరు నిజాయితీపై మీరు రాసిన వ్యాసం ఎంతో బాగుంది. అందరినీ వారి వారి బాల్య దశలకు తీసుకెళ్ళి తమ చిన్ననాటి జ్ఞాపకాలను తాము కూడా నెమరువేసుకొనేటట్లు చేశారు. ధన్యవాదాలు. మామూలుగా సొర, బీర, పొట్లవంటి కాయల్లో లేతవాటిని లేత దవ్వలు అంటాం. ఈ చెరుకు దవ్వ అనేది నాకు పూర్తిగా కొత్త పదం. అలాగే చామలి అంటే ఏమిటో కూడా వివరించి ఉండాల్సింది. ఒకప్పుడు మట్టు గల పాత్రలు నేనూ చూశాను. ఎండుగడ్డివామిలో మగ్గిన జనప కట్ట ప్రత్యేకమైన వాసన నాకూ విదితమే. పోతే, దాలి అనే పదం కూడా తెలిసిందే. దాలిగుంటలో కుక్క అనే ప్రయోగం తెలుగులో ఉన్నట్లే ఇంగ్లీషో 'Dog in the manger' అనే వాడుక ఉంది. అయితే మీరు 'ఉలవలదాలి' అంటే ఏమిటో వివరిస్తే బాగుండేది. పొలికట్టలు సాధారణంగా పరాసి అనే మొక్కను ఎండబెట్టి చేస్తారు. ఇవి చాలా దృఢంగా, మన్నికగా ఉంటాయి. ఇదే సందర్భంలో ఉలవచారు గురించి కూడా వివరిస్తే బాగుండేది. నేటితరం

ఎన్నడూ విని కూడా ఉండని పదాలు చక్కగా సందర్భానుసారం వివరిస్తున్నందుకు మరోమారు ధన్యవాదాలు. హృదయమున్న గృహస్తులూ, నిజాయితీగల పాలేర్లూ నేడు మండుకైనా దొరకడంలేదు. నేను కోరిన పదాలను వివరిస్తారని ఆశిస్తాను.

- ముత్తేవి రవీంద్రనాథ్.

o g durgaprasad అంటున్నారు:

6:37 ఉద. వద్ద ఏప్రిల్ 4, 2012 (మార్పు)

ధన్యవాదాలు రవిగారు -ఉయ్యూరు ఏ.జి .కాలేజి వున్న స్థలాన్ని 'చామలి' అని మా ఊరివారంతా పిలిచేవారు. పచ్చగడ్డి దట్టంగా ఉన్న ప్రదేశం. కాలేజి ఆవరణ కాక మిగిలినదాన్ని ఆ పేరుతో పిలిచేవారు. ఉలవలు ఉడికించటానికి గొయ్యి, దానిలో ఉలవలకుండా, అందులో నీళ్ళుపోసి, చుట్టూ గడ్డి వెంటిలాగా చుట్టి అడుగున పిడకలు వేసేవారు. పైన నిప్పు అంటిస్తే నెమ్మదిగా అంటుకొని సాయంత్రానికి ఉలవలన్ని ఉడికి, పొట్టలు పగిలి కనిపించేవి. ఉలవలు ఉడుకుతుంటే కమ్మని వాసన వచ్చేది.. వాటిని గచ్చు నేలమీద ఆరబోసి, చల్లారిన తర్వాత ఉప్పు, తొడు చిట్టు కలిపి బుట్టలలోపెట్టి ఎద్దముందో, గేదెల ముందో ఉంచేవారు. అవి కమ్మగా ఆరగించేవి. పెద్దవాళ్ళకు తెలియకుండా పాలేల్లను అడిగి మాబోటి పిల్లలం తినేవాళ్ళం. భలే రుచిగా ఉండేవి. బలవర్ధక ఆహారం. ఉలవలె మాకు నిషిద్ధం. ఇక ఉలవచారు ఇటీవలే మేము వినటం. ఇప్పుడు హోటళ్ళలో, పెళ్ళిళ్ళలో ఉలవచారు ఫాషన్ తప్పనిసరి అయింది. నేనెప్పుడు తాగలేదు. శ్రద్ధగా చదివి తగిన సూచనలు చేసినందుకు ధన్యవాదాలు - దుర్గాప్రసాద్

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-25

మా కుటుంబ వైద్యనారాయణులు

1.premchand అంటున్నారు:

9:10 ఉద. వద్ద ఏప్రిల్ 18, 2012 (మార్పు)

Dear Mastaru, I entirely share your well deserved tribute to DR ranga Rao whom I knew personally. He gave his Prefect car For my second brother's marriage. He was an extremely nice man and generous to a fault. Also to be remembered are Garudachalam father who was an Ayurvedic and Dr Subbarao, who had a medical shop which his son Madhu, a contemporary of my brother who ran the shop on the main road opposite the Registrars office.Premchand

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

2.కృష్ణయాజి అంటున్నారు:

9:11 ఉద. వద్ద ఏప్రిల్ 18, 2012 (మార్పు)

మాష్టార్కి నమస్కారములు

నా శిష్యుడు అని మీ చేత అనిపించుకోవడము చాలా ఢ్రిల్లింగా వుంది. -

కృష్ణయాజి

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-27 ఇక్కడి మనవాళ్ళు-2

1.డా. జి.వి. పూర్ణచందు అంటున్నారు:

7:57 ఉద. వద్ద ఏప్రిల్ 20, 2012 (మార్పు)

“బాగుంది సారూ, మా గురించిన మంచిమాటలకు మప్పిదాలు” -పూర్ణచందు

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-28 ముత్తయ్య మేష్టారు

1.ravindranath muthevi అంటున్నారు:

7:53 సా. వద్ద ఏప్రిల్ 22, 2012 (మార్పు)

వుయ్యూరులో మీ చిన్ననాటి గురువులు, మిత్రులు, పాలేళ్ళు, వైద్యులు వగైరాలనందరినీ వారి వారి విలక్షణమైన మాట తీరు, అలవాట్లు, ఆహార్యంతో సహా సమగ్రంగా వర్ణిస్తూ ఆయా వ్యక్తుల సజీవమూర్తులను చదువరుల కట్టెదుట నిలుపుతున్నారు. అమితమైన మీ ఆసక్తికి లోతైన పరిశీనాశక్తి కూడా తోడైనందున ఆ వ్యక్తులు మాకూ అతి సన్నిహితమైనవారేననే భావనను కలిగించడంలో కృతకృత్యులవుతున్నారు. మీరు కొంచెం అదనంగా శ్రమిస్తే ఇంత చక్కటి రచనలో ఉండకూడని భాషా దోషాలు, ముద్రణా స్థూలిత్యాలు పరిహరించి దీనికి మరింత పరిపుష్టి కలిగించవచ్చుననే విషయంలో నాకెలాంటి సందేహమూలేదు. ఆ దిశగా కూడా కృషి చేయాలని నా ఆకాంక్ష -ముత్తేవి రవీంద్రనాథ్, డేటన్, న్యూజెర్సీ, యు.యస్.ఏ. నుంచి.

o prechand అంటున్నారు:

7:25 ఉద. వద్ద ఏప్రిల్ 23, 2012 (మార్పు)

Dear Mastaru, Thanks for the life sketch of Mutthiah mastaru. Although I never met him, I felt, for a moment atleast that I was standing in his presence. Two minor modifications. 1 It is Wren . Actually it was Wren and Martin. I had their grammar book late into my honours studies. 2. CSR said it in a movie called Jeevitam which was produced by Avm studios and the debut film of Vyjaintimala. regards, Premchand

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-30

ఆనాటి మాటా మంత్రీ

1.ravindranathmuthevi అంటున్నారు:

4:03 ఉద. వద్ద ఏప్రిల్ 28, 2012 (మార్పు)

దుర్గా ప్రసాద్ గారూ!

ఆనాటి మాటా-మంత్రీ చాలా ఆసక్తిదాయకంగా ఉంది. మీ బాల్యపు జ్ఞాపకాల నెమరువేత మాటేమోగానీ చదువరులందరినీ మీ ఊసులు వారి వారి బాల్యాలకు లాక్కెళ్ళి పడెయ్యడం మాత్రం ఖాయం. 'బయలుకు' అంటే బహిర్ ప్రదేశానికి వెళ్ళడమే కాలవ శాన 'బైలికి' అయింది. అలాగే 'చెంబు పట్టుకు వెళ్ళడం' 'చెంబట్టుకువెళ్ళడం', అదే కొన్ని ప్రాంతాల్లో 'చెంబడికి వెళ్ళడం' అయింది. వ్యభిచారం మీద బతికే ఆడదాన్ని కుర్రాళ్ళు సరదాగా అది పెద్ద 'పి.సి.' అనేవాళ్ళు. పి.సి.అంటే 'పబ్లిక్ క్యారియర్' అని. అంటకత్తెర క్రాపును సమ్మర్కటింగ్ అనీ డిప్యూకటింగ్ అనీ అనేవాళ్ళు. అంబర్బీడి అనేది రాజస్థాన్లోని అంబర్లో తయారయ్యే జాడీ బీడీ-అంటే ఫిల్టర్బీడీ. శాండ్ అంటే వస్తాడు. మా చిన్నప్పుడు కూడా బాగా లావుగా ఉండేవాళ్ళని 'కింగ్ గాంగ్' అనీ 'ఆడ్డిస్' అనీ అనేవాళ్ళు. అవీ అప్పటి వస్తాదుల పేర్లే. ఎవరు తక్కువ వేస్తే ఉడికిన అన్నం అడుగు అంటుతుంది. అలా హత్తుకోవడం లేక అత్తుకోవడం కారణంగా దాన్ని అత్తు ఎవరు అన్నారు. కాలక్రమేణా ఆ పదమే 'అత్తెసరు' అయింది. కొందరు తెలియక 'అత్తెసరు' పదాన్ని అత్తకు ముడిపెడుతూ ఉంటారు. 'అత్తెసరు' పదాన్ని పరీక్షల్లో వచ్చిన తక్కువ మార్కుల్ని సూచించడానికి వాడడం మా తెనాలి ప్రాంతంలోనూ ఉంది. ఎవరి పరిస్థితి అయినా మాంచి జోరుగా ఉంటే 'వాడికేమిట్రా. ఎండెన్గా ఉన్నాడు' అనేవాళ్ళు చిన్నప్పుడు. ఆ పదానికి ఆర్థమేమిటో అప్పట్లో తెలియదు. తరువాత తెలిసింది- అది ప్రపంచయుద్ధంలో పాల్గొని అద్భుత విజయాలు సాధించిన ఓ యుద్ధనౌక పేరని. తలపాగా చుట్టుకున్న వాడిని 'టర్బన్' అని ఉంటారేమో! పోతే మీరు రాసిన అగ్రహారం పేరు సిరివాడ అయి ఉంటుంది. లేక చిరువాడ కావాలి. చిరివాడ కాదేమో! ఎక్కువ మందిదాన్ని సిరివాడ అనడమే నేను విన్నాను. మరి ఏది సబబో! తద్దినపు బ్రాహ్మణార్థాన్ని 'డి.పి' అంటారు. డి.పి. అంటే ధర్మపిండం. తన ఇంట్లో కూడు కుడిచి ఉన్నదానితోనే సర్దుకుపోవడాన్ని దుప్పి భోజనం అంటారు. తినడానికి ఏమీ దొరకనప్పుడు దుప్పి అదే చేస్తుందని. ఇక ఎక్కడికక్కడ స్థానిక ఊళ్ళ పేర్లతో ఏర్పడిన వాడుక పదాలు చాలా అన్ని ప్రాంతాలలోనూ ఉంటాయి. మీ మధుర స్మృతుల మధనానికి మీకు మరోమారు ధన్యవాదాలు తెలియజేస్తూ -మీ, ముత్తేవి రవీంద్రనాథ్, డేటన్, న్యూజెర్సీ, యు.యస్.ఏ. నుంచి.

ఉసుల్లో ఉయ్యూరు

ఉసుల్లో ఉయ్యూరు- 31 కొలచ(త)ల శ్రీరామమూర్తి మామయ్య

1. muthevi ravindranath అంటున్నారు:

2:53 ఉద. వద్ద జూన్ 3, 2012 (మార్పు)

మీరు రాసినదాన్ని బట్టి చూస్తుంటే కొలచల శ్రీరామమూర్తిగారిది అతి అరుదైన, విశిష్టమైన వ్యక్తిత్వం అనిపిస్తున్నది. ఆ రోజుల్లోనే ఏమిటి? నా బాల్యంలోనూ సాందర్యరాధకులు దర్జాగా గ్లాస్గో (Glasgow) పంచె, లాల్బీల్లో విలాసవంతంగా ఉండేవారు. బ్రిటన్లోని గ్లాస్గో నగరం నాణ్యమైన, పలుచని వస్త్రాల ఉత్పత్తికి ప్రసిద్ధి. మాంచెస్టర్, లివర్పూల్ నగరాలు కూడా వస్త్ర పరిశ్రమలకు పేరు మోసినవే అయినా అతి నాణ్యమైన గ్లాస్గో వస్త్రాలకు మరేవీ సాటిరావు. ఆ వస్త్రాలు ధరించి, ఒంటినీ, ఇంటినీ కూడా అంతనీటుగా చూసుకునే ఆయన బంధుమిత్రులకు గృహనిర్మాణంలో సలహాలూ, సూచనలూ ఇవ్వడమేకాక దగ్గరుండి నిర్మాణపర్యవేక్షణ కూడా చేయడం విశేషం. కలప కోత మిల్లులలో వచ్చే దూగర కంపరం కలిగిస్తుంది. నీటుగాళ్ళు ఎవరూ సాధారణంగా కలపకోత మిల్లుల చాయలకు కూడా పోరు. అలాంటిది ఆయన దగ్గరుండి మరీ కలపకోతను పర్యవేక్షించడం అరుదైన విషయం. 'పరోపకారార్థ మిదం శరీరం' అన్న సూక్తిని అక్షరాలా పాటించిన 'కొలతల' మామయ్య రుణాన్ని 'పెసరకాయ' తీర్చుకున్న తీరు బాగుంది. సాయం చిన్నదే అయినా, జీవితాలను కలపడానికి చేసిన సాయమది 'కొలత' వేయలేనిది!!! అన్నట్లు కొలచల సీతారామయ్యగారు (మాస్కోలో పనిచేసిన రష్యన్ షాఅనువాదకులని గుర్తు) మీ అంతర్వేది తాతగారికి ఏమైనా బంధువులా? - ముత్తేవిరవీంద్రనాథ్, డేటన్, న్యూజెర్సీ, యు.యస్.ఏ.నుంచి.

o g durgaprasad అంటున్నారు:

4:31 ఉద. వద్ద జూన్ 3, 2012 (మార్పు)

బంధువులేనండి- దుర్గాప్రసాద్

2. ఏల్సారి మురళీధరరావు అంటున్నారు:

9:42 సా. వద్ద జూన్ 4, 2012 (మార్పు)

శ్రీ దుర్గా ప్రసాదప్రసాద్ కి నమస్కారం!

శ్రీకాళిదాస హృదయావిష్కరణకు జీవాతువైన వ్యాఖ్యాతృసార్వభౌముడు శ్రీ కొలచల మల్లినాథసూరిగారి కుటుంబం ఇలా తామర తంపరగావృద్ధి పొందుతున్నదని తెలిసి ఎంతో సంతోషమయింది. ప్రముఖకవి, నాటకకర్త, రామాంజనేయ యుద్ధం నాటక రచన ద్వారా సినీప్రేక్షకుల అభిమానానికి సైతం నోచుకొన్న అభిరూప తల్లజులు శ్రీ గచ్చిట వెంకటరావుగారు మీకేమవుతారో!

మీ బ్లాగు చాలా బాగున్నది! సర్వశుభాకాంక్షలతో, -ఏల్చారి మురళీధరరావు

o g durgaprasad అంటున్నారు:

8:25 ఉద. వద్ద జూన్ 5, 2012 (మార్పు)

చాలా సంతోషం.. మా బంధువులే వెంకటరావుగారు -దుర్గాప్రసాద్

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-32

వారధి సారథులు

1.Sunkara Koteswar Rao అంటున్నారు:

2:51 సా. వద్ద జూన్ 7, 2012 (మార్పు)

శ్రీ వీరభద్రరావుగారు గురించి మీరు రాసిన ‘పూసుల్లో ఉయ్యూరు’ చదివాను. ఆయన నా చదువుకు పునాదులు వేసిన వ్యక్తి. కొద్దినెలల క్రితం హైదరాబాదులో ఆయన మనవడు రాజీవ్ ఇంట్లో కలిసాను. ఆయన గురించి మీరు రాసిన విషయాలలో అతిశయోక్తులు లేవు. ఇంతచక్కగా, వివరంగా, వివిధ అంశాలపై రాస్తున్న మీకు అభినందనలు.

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-42

దసరా అంటే మాకు ప్రసాదాల సరదా

1.Kalyan అంటున్నారు:

2:39 సా. వద్ద ఫిబ్రవరి 8, 2013 (మార్పు)

అహో! మీ ఉయ్యూరు దసరా గురించి చదువుతూంటే, మా కాకినాడ సుబ్బయ్య మెస్ట్రో మృష్టాన్న భోజనం తిన్నంత నిండుగా ఉంది.. చాలా థాంక్స్..

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-44

దీపాల ఆవళి కాదు -అవ్వాయి చువ్వాయి లడాయి కూడా

1.తెలుగువారి బ్లాగులు అంటున్నారు:

9:42 సా. వద్ద నవంబర్ 13, 2012 (మార్పు)

హలోఅండీ!! “తెలుగువారి బ్లాగులు” తరువున మీకు మీ కుటుంబసభ్యులకు దీపావళి శుభాకాంక్షలు !! వెలుగు జిలుగుల దీపావళినాడు ఆ లక్ష్మీమాత కటాక్షం ఈ యావత్పారతావనిలో ప్రతి ఒక్కరికీ కలగాలని ఆశిస్తూ ఒక చిన్న విన్నపము.....!! రాబోయే నెల డిసెంబర్ 2వ ఆదివారము (తెలుగు బ్లాగుల దినోత్సవం)

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు

లోపల ఒక వెయ్యి తెలుగు బ్లాగులను ఒక దరికి చేర్చాలని సంకల్పించటమైనది. మీరు అనుమతించినట్లైతే మీ బ్లాగును కూడా తెలుగువారి బ్లాగుల సముదాయంలో జతపరిచేదము. మీ అంగీకారము తెలుపగలరు.

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-51

సోదాలోనే కాదు, మాటల్లోనూ గాస్పాగా దట్టించి కిక్కిచ్చే మా- సోదా మోహన్

1.sai అంటున్నారు:

2:02 సా. వద్ద జూన్ 20, 2014 (మార్పు)

Soda Mohan Last Name "Repalle". He is still doing same business.

2.sai అంటున్నారు:

2:05 సా. వద్ద జూన్ 20, 2014 (మార్పు)

have been following your blog from last two years. Keep writing about Vuyyuru.

S R Kolasani

Bangalore

ఊసుల్లో ఉయ్యూరు-54 బాబీకి పాట హాబీ

1.sai అంటున్నారు:

11:41 ఉద. వద్ద ఆగస్ట్ 25, 2014 (మార్పు)

గుండు భాస్కరరావుగారు, మేడంగారు చాలా మంచి మనుషులు. వారి ఇంటి కాంపౌండ్లో 10వ తరగతి ట్యూషన్సుండేది. చాలా సరదాగా వుండేవారు.

మా మేనమామ కొడుకు విశ్వనాథం

1.Jay అంటున్నారు:

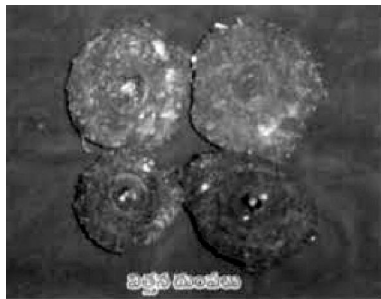
12:59 ఉద. వద్ద జూలై 8, 2016 (మార్పు)

మామయ్యా. చాలా బాగా రాసావు. కళ్ళమ్మట నీళ్లు ఆగలేదు. వాడు మన అందరికీ తెలుసు కదా. ఆ రోజులు గుర్తుకు వచ్చాయి. వాడి ఆత్మశాంతి కలగాలని భగవంతుడిని ప్రార్థిస్తాము. తెలిసినవాళ్ళతో షేర్చేసాను. థాంక్యూ.

గజ్జిట దుర్గాప్రసాద్

మినుము, పేసర సాగు
ఇలా చేపడితే బాగు

ఉసుల్లో ఉయ్యారు

అరటిలో చిన్న చిట్కా పాటించండి

